

PRÄSTESTÅNDETS RIKSDAGSPROTOKOLL

PÅ RIKSDAGENS UPPDRAG
UTGIVNA AV

RIKSDAGSFÖRVALTNINGEN

GENOM

OLOF HOLM

16

1765–1766

1

16 januari 1765–26 mars 1766

STOCKHOLM 2022

Prästeståndets riksdagsprotokoll 16:1
Tryckeri: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2022
Formgivning: Olof Holm (inlaga), Louise Edlund (omslag)
Foto: Riksarkivet

Omslaget återger prästeståndets ledamöters namnteckningar från riksdagsbeslutet 1766 (Ständernas beslut och försäkringar nr 91)

ISBN 978-91-7915-006-8 (hela volym 16)
ISBN 978-91-7915-007-5 (volym 16:1)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1

Förord	5
Inledning	7
Protokoll 16 januari 1765–26 mars 1766	9

DEL 2

Protokoll 3 april–17 oktober 1766	829
Bilagor	1501
1. Prästeståndets allmänna besvär	1503
2. Prästeståndets protokollsutdrag 29 januari 1765 om riksdags- ärendernas upptagande och avgörande	1520
3. Prästeståndets protokollsutdrag 31 januari 1765 om Storkyrkan i Stockholm	1521
4. Prästeståndets protokollsutdrag 25 februari 1765 om deputa- tionernas arbete	1522
5. Prästeståndets protokollsutdrag 27 mars 1765 om midsommar- dagens firande och benådning av vissa personer	1524
6. Prästeståndets protokollsutdrag 29 april 1765 om inrättandet av lasarett i landsorterna	1525
7. Prästeståndets protokollsutdrag 8 juni 1765 om mantalsskriv- ningar	1526
8. Prästeståndets protokollsutdrag 20 juli 1765 om påskyndande av riksdagsarbetet	1528
9. Prästeståndets protokollsutdrag 26 september 1765 om förre riksrådet Samuel Åkerhielm	1529
10. Prästeståndets protokollsutdrag 14 oktober 1765 om prästval i Stockholm	1531
11. Prästeståndets protokollsutdrag 22 januari 1766 om drottning Ulrika Eleonoras testamente	1532
12. Prästeståndets protokollsutdrag 22 februari 1766 om justitie- kanslern von Stockenströms inblandning i riksdagsmansvalet i Skara stift	1533

13.	Prästeståndets protokollsutdrag 7 mars 1766 om påskyndande av riksdagens slut	1535
14.	Prästeståndets protokollsutdrag 15 mars 1766 om bristen på spannmål och mjöl	1537
15.	Prästeståndets protokollsutdrag 19 april 1766 om deltagande i prästgårdsunderhåll i Gävle	1538
16.	Prästeståndets protokollsutdrag 28 marj 1766 om prästerskapets inkomster av bruken	1544
17.	Prästeståndets protokollsutdrag 19 juni 1766 om försäljning av hospitals- och barnhushemman i Skåne	1546
18.	Prästeståndets protokollsutdrag 17 juli 1766 om examination vid akademien i Greifswald	1547
19.	Prästeståndets protokollsutdrag 8 september 1766 om reglemente för riksdagsmannaval	1550
20.	Prästeståndets protokollsutdrag 13 september 1766 om kollektmedel till byggnadsändamål i Uppsala stift	1555
21.	Prästeståndets protokollsutdrag 13 september 1766 om Borgå domkyrka	1557
22.	Prästeståndets protokollsutdrag 18 september 1766 om befordringar till kyrkliga ämbeten	1558
23.	Prästeståndets protokollsutdrag 25 september 1766 om jus patronatus	1561
24.	Prästeståndets protokollsutdrag 30 september 1766 om tryck- och skrivfriheten	1565
25.	Prästeståndets protokollsutdrag 14 oktober 1766 om nästa riksdag	1566
	Personregister	1567
	Ortsregister	1608
	Käll- och litteraturförteckning	1620

FÖRORD

Sveriges riksdag beslutade 1936 med anledning av en motion från året innan, då man firade 500 år sedan riksmötet i Arboga 1435, att ge ut de hittills otryckta riksdagsprotokollen. Uppdraget låg länge hos Riksgäldskontoret, men övertogs 1984 av Riksdagsförvaltningen.

Föreliggande två delar omfattar prästeståndets protokoll från riksdagen 1765–1766. Arbetet med dessa har, förutom av undertecknad, förtjänstfullt utförts av medarbetare vid Riksdagsbiblioteket. Eva Joelsson och Carl Johan Pettersson har på olika sätt deltagit.

Dessa delar görs även tillgängliga via Kungliga bibliotekets digitala riksdagstryck (<https://riksdagstryck.kb.se>). Genom denna digitala tjänst, som har skapats av Riksdagsförvaltningen och Kungliga biblioteket i samverkan, kan läsaren ta del av i princip allt riksdagstryck från både ståndsriksdagens och tvåkammarriksdagens tid, det vill säga från 1500-talet till år 1970.

Stockholm i maj 2022

Olof Holm

INLEDNING

Protokollen från prästeståndets sammanträden under riksdagen 1765–1766 finns renskrivna i volym R 700 i Prästeståndets arkiv i Riksarkivet. Även konceptprotokoll finns bevarade i samma arkiv, i volym R 701. De renskrivna protokollen används som förlagor i denna utgåva, men jämförs med konceptprotokollen. Avvikelse av betydelse påtalas i notapparaten.

I noterna görs också systematiskt hänvisningar till de handlingar, tryckta förordningar m.m. som nämns i protokollen. De flesta av de handlingar som det rör sig om finns i Prästeståndets arkiv. I de fall när handlingarna finns tryckta i samtida eller senare utgåvor har detta nämnts. Vissa tidigare utgivna handlingar som har bedömts vara intressanta har medtagits som bilagor. Koncept till många av de protokollsutdrag som prästeståndet överlämnade till de andra ständerna i riksdagen ligger i Prästeståndets arkiv, vol. R 927. Koncept till de skriftliga anföranden (diktamina) som återges i protokollet, skrivna av ledamöterna själva, ligger inlagda i konceptprotokollen i volym R 701.

Bland bilagorna ingår prästeståndets allmänna besvär. I likhet med föregående riksdag har inget bevarat fullständigt exemplar av dessa påträffats. Besvärsparagraferna återges därför i bilaga 1 efter de utdrag (transumter) som i dag ligger samlade framför allt i Prästeståndets arkiv, vol. R 932.

Texterna återges bokstavstroget men med vissa varsamma redigeringar. Bruket av versaler och sammanskrivningar av ord har moderniserats. Interpunktions- och kommatering har bara redigerats i den mån det har ansetts vara väsentligt för förståelsen av texten. Förkortningar återges med kolon som uteslutningstecken. En lucka som lämnats i protokollet för datum anges med understreck: . Understrykningar i förlagan återges med kursiv. Suppleringar anges med hakparentes och avser dels bokstäver som skrivaren missat att skriva ut, dels bokstäver som i dag inte är synliga i förlagan (på grund av skada eller inbindning). Uteslutna ord eller bokstäver eller andra redaktionella ändringar anmärks i notapparaten. Vissa rättelser av uppenbara skrivfel, t.ex. bortfallna diakritiska tecken över *å* och *ä* i vissa ord, har rättats utan kommentar.

Uppgifterna i personregistret om ställning och yrke avser, om inte annat anges, förhållandena vid riksdagen 1765–1766. Både i personregistret och

ortsregistret återges väsentligt avvikande stavningar av namn inom parentes. I ortsregistret har de vanligt förekommande namnen Stockholm och Sverige uteslutits.

PRÄSTESTÅNDETS RIKSDAGSPROTOKOLL

1765–1766

I Herrans namn

År 1765 den 16 Januarii

§ 1. Till underdånigt följe af Kongl. Maj:ts utfärdade nådiga kallelsebref till en allmän riksdag, som äfven i går utblåstes, sammanträdde nu the af riksens högwördige presterskap, som med riksdagsfullmagter blifvit försedde; tå archibiskopen och procancellarien wid kongl. academien i Upsala, högvördigste herr doctor Magnus Beronius, hölt ett bevekligit tal och rörande föreställning, om the högwigtige orsaker, som, enligt riksdagskungörelsen, föranlåtit Hans Kongl. Maj:t, at nu, tidigare än ämnat waret, sammankalla riksens ständer. Tilläggande högwördigste herr archibiskopen en trogen önskan, at den Aldrahögste wille wälsigna de wigtiga göromål, som nu komma at företagas, så att dess ära och det beträngda fäderneslandets wälfärd derigenom måtte främjas; uti hvilken önskan ståndet straxt däruppå gemensamt instämde, under wanlig bön och sång.

§ 2. Biskopen uti Linköping, högwördige herr doctor Petrus Filenius, betygade på egne och ståndets vägnar en synnerlig fågnad däröfver, at Svea rikets presterskap, genom sina deputerade, nu finge möta sin högtwördade archibiskop uti önskelig wälmågo, och önskade, at Herren, som skickadt thet så, att svenska Zions wård nu ligger i så wärdiga händer, måtte länge uppehålla högwördigste herr archibiskopen wid hälsa och krafter, att, till egen förnöijelse, kunna uträtta de wärf, som till dess dyra ämbete höra.

Herr biskopen utbad sig häruppå ståndets tillåtelse, at få proponera, om icke ståndet, så nu, som flere gånger tilföre, med förbehåll af dess i riksdagsordningen grundade rättighet, genast will förena sig därom, at utnämna högwördigste herr archibiskopen till ståndets taleman för innevarande riksdag. Till hvilken proposition som ståndet enhälligt svarade Ja, med trognaste lyckönskan; yttrade reverendissimus sig icke nogsamnt kunna betyga sin hierteliga erkänsla, emot ett så utmärkt ståndets förtroende, hvarigenom således händer, att han icke blifver den förste af Svea archibiskopar, som wid riksdagar icke anförer preteståndet. Högwördigste herr archibiskopen utbad sig äfven nåd och styrka af högden, at kunna uppfylla, hvad, i anseende härtill, af honom fordras, och aflade talmanseden.

§ 3. Ståndet tog inom sig det beslut, at, såsom en christelig ordning likmätigt och för presteståndet anständigt, i anledning af hvad redan skedt, äfven wid hvar sammanträde, med sång och bön, börja sitt arbete, och skulle en fjerdels tima, efter hvar anslagstima, lämnas ledamöterna, att til den ändan sig församla.

§ 4. Sedan herr archibiskopen och talemannen gifwit tilkänna, at i stället för notarius consistorii i Upsala, magister Lars Norin, som af ålder och sjuklighet hindras, att nu vara ståndets notarius primus, hade bemälte consistorium til denna riksdag hitsändt vice notarien darsammastädes, magister Eric Klint, kom hos ståndet i öfvervägande, huru syslorne nu borde fördelas emellan honom och ståndets ständige notarius, consistoriinotarien i Stockholm, magister Johan Brander. Och stadnade ståndet däröfver i det beslut, att mag:r Brander blifver wid denna riksdag ståndets notarius primus, och magister Klint notarius secundus, dock så, att den sistnämde njuter det wanliga underhållet, eller riksdagspenningarne, ifrån archistiftet.

Brander och Klint betygade häremot deras ödmjuka tacksägelse, och aflade notariiden.

§ 5. Inlemnades fullmagterne af dem, som til ståndet nu upkommit, och woro följande:

Ifrån Upsala stift och Stockholms stad:

kongl. öfverhåfpredikanten och præses consistorii Stockholmensis, herr doctor Jöran Schröder,
theologiæ professoren, probsten och kyrkjoherden, herr Johan Amnell,
kyrkjoherden, herr doctor Justus Christopher Hausvolff,
kyrkjoherden, herr magister Lars Portuan,
kyrkjoherden, herr doctor Pehr Nensén,
probsten och kyrkjoherden, herr magister Elias Waldius,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Caspar Wijkman,
kyrkjoherden, mag:r Gabriel Hernodius instälte sig äfven, med förmålan, att han ofördröjeligen väntar bekomma sin fullmagt,
comministern, h:r Johan Iverus, för comministri i Stockholm.

Ifrån Linköpings stift:

biskopen, herr doctor Peter Filenius,
theologiæ professoren, domprobsten, herr doctor Levin Möller,
probsten och kyrkjoherden, h:r magister Lars Wangel,
probsten och kyrkjoherden, herr kandidaten Carl Magnus Ekman,
probsten och kyrkjoherden, herr mag:r Peter Meurling.

Ifrån Scara stift:

theologiæ lectoren och probsten, herr magister Ander[s] Forssenius,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Nils Åman,
probsten och kyrkjoherden, h. Arvid Afzelius,
probst. och kyrkjoherden, h:r mag:r Magnus Varelius.

Ifrån Strengnäs stift:

biskopen, herr doctor Jacob Serenius,
probsten och kyrkjoherden herr magister Magnus Engzelius,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Jöns Bergstedt,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Gabriel Kolmodin.

Ifrån Westerås stift:

biskopen, herr doctor Lars Benzelstierna,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Isac Lindbom,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Olof Eckman,
probsten och kyrkjoh., h. mag:r Jacob Godenius,
kyrkjoherden, herr mag:r Peter Falsten.

Ifrån Wexiö stift:

kyrkjoherden, herr mag:r David Ståhl,
kyrkjoherden, h. mag:r Nils Heurlin,
comminister, herr Enevald Heurlin.

Ifrån Åbo stift:

biskopen och procancellarien, herr doctor Carl Fredric Mennander,
probsten och kyrkjoherden h:r mag:r Gustaf Haartman,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Peter Nils Mathesius,
probsten och kyrkjoherden, h:r mag:r Nils Idman,

kongl. öfverhåfpredikanten och kyrkjoherden, herr Johan Grunerus,
comminister, herr mag:r Andreas Chydenius för capellanerne i Österbotn.

Ifrån Lunds stift:

primarie theologiæ professoren och domprobsten, herr doctor Jonas Wåh-
lin,

probsten och kyrkjoherden, herr mag:r Johan Bolmstedt,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Alexander Ziebeth,
probsten och kyrkjoherden, h. Carl Kröger.

Ifrån Borgo stift:

biskopen, herr doctor Gabriel Fortelius,
lectoren och kyrkjoherden, h:r magister Anders Kraftman,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Jacob Krook, som, jämte fullmagten,
inlemnade ett memorial, angående anledning och orsaken til dess särskildte
befullmäktigande, och contractsprobstens Martinii yttrande däröfver,
kyrkjoherden, herr Jacob Stenius,
hvarförutan vice pastoren och comministern, Carlquist, inlemnade vene-
randi consistorii Borgoënsis til honom aflåtné skrifvelse, angående dess be-
fullmäktigande af en del stiftets capellaner, och dess hitresa i egne angelä-
genheter.

Ifrån Götheborgs stift:

biskopen, herr Eric Lamberg,
probsten och kyrkjoherden, h:r doctor Jonas Wahlborg, samt
probsten och kyrkjoherden, herr mag:r Matthias Ekström, bägge ifrån Bo-
hus län,
kyrkjoherden, herr Sven Linderoth,
lectoren, herr doctor Johan Rosén, på capellanernes wägnar.

Ifrån Calmar stift:

biskopen, herr doctor Carl Gustav Schröder.

Ifrån Carlstad stift:

lectoren och kyrkjoherden, h:r mag:r Bengt Antonsson,
probsten och kyrkjoherden, h. mag:r Anders Sörström.

Ifrån Hernösands stift:

probsten och kyrkoherden, h. mag:r Peter Högström,
probsten och kyrkoherden, h. mag:r Nils Feltström.¹

Ifrån Wisby stift:

kyrkoherden herr Peter Snöbom, som äfven inlemnade attester ifrån provincialmedicus och apothekaren at kyrkoherden, magister Johan Schlau, för sjukdom skull, icke kan hitresa, till följe af sin erhållne riksdagzfullmagt.

Häruppå utnämdes biskoparne, h. doctor Serenius, och herr doctor Benzeltierna, samt herrar probstarne Forssenius och Mathesius, att i morgon öfverse de inlämnade fullmagterne.

§ 6. Hörde ståndet sig föreläsa ett af notarien mag:r Brander ingifvit memorial,² angående förvaltningen och tilståndet af ståndets archivum och cassa, sedan sistledne riksdag.

Ståndet betygade sitt nöije öfver notariens därvid hafde omsorg, och wille en annan gång taga i öfvervägande, angående större utrymme för ståndet, med hvad mera, som memorialet innehåller.

Herr professor Amnell yttrade, att, för nästledit år 1764, war afgiften till ståndets archivum äfven ifrån Upsala stift att förvänta dubbel, sedan stiftet på sista prestmötet sig sådant åtagit.

§ 7. Högvördigste herr archibiskopen nyttjade den tid, som ännu war öfrig, att efterfråga både den under arbetet warande nya svenska psalmboken, såsom ock bibelversion, hvilken år 1751 blifvit stiften emellan reparerad, och hvaraf ifrån Calmar sista riksdag inkommit den del, af Gamla testamentet, som därifrån komma bordt.

Angående den förra, berättade consistorii præses, herr doctor Schröder, att committerade nu hafva 200 psalmer färdige til trycket, hvilka de til en början ärna uplägga. Herr doctorn anmälte tillika, att ifrån några stift inga prænumerations-medel ännu influtit.

¹ Rättat efter konceptprotokollet; i renskriften: *Fielström*.

² Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 4.

Bibel-version förmälte äfven herrar biskoparne och consistoriales, wara, enligt repartition, skickeliga män til utarbetande updragen, ehuru för riksdagens anticipation nu icke alt kan vara färdigt att til ståndet inlemnas.

För Stockholms consistorium anförde herr doctoren och præses, att det emellankomna psalmboks-arbetet nog hindrat, hvad angående bibelversion äfven därstädes blifvit påtänt.

§ 8. Sedan högvördigste herr archibiskopen inhämtat ståndets tanka, att wilja sammanträda, så snart herrar deputerade öfver fullmagterne, dermed blifva färdige, hvarmed i det görligaste skulle skyndas, åtskildes ståndet.

21 Januarii 1765

§ 1. Justerades protocollet af d. 16 huius.

§ 2. Beneventerades herr superintendenten doctor Körning och theologiæ lectoren i Wexiö, professoren herr doctor Nils Alin, som äfven nu i ståndet sig infunno.

§ 3. Hörde ståndet sig föreläsas herrar deputerades betänckande,³ som öfversett de till denna riksdag hos ståndet inlemnade fullmagter, hvarvid då herr biskop Serenius anhölt, at ståndet wille benäget anse, det deputerade, i grund af lag och riksdagsordningen, omständeligen gjordt redo för deras göromål; yttrade högvördigste herr archibiskopen, at de gjort sig förtjente af ståndets tacksägelse, för det de med all noghet härvid förfarit, och dymedelst i akt tagit ståndets heder.

Samtelige riksdagsfullmäktige, som, i anledning af sine fullmagter, blifvit hos herrar deputerade med anmärkning ansedde, lemnades tillstånd, at hvar för sig i ordning anföra de skäl, som de förmena, böra wara gällande, at godkänna deras fullmagter.

§ 4. Til följe deraf, och som theologiæ professoren i Upsala, probsten och kyrkjoherden, herr Johan Amnell, fått anmärkning, at, likmätigt kongl. för-

³ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 2 (med memorial och andra handlingar rörande stridiga fullmakter bilagda).

ordnandet af d. 15 Decembr. 1741,⁴ såsom den der icke ännu tilträdtt sitt pastorat, icke hafva bordt, hvarken deltaga uti riksdagsmanswal, eller til fullmäktig blifva wald; anförde bemälte herr professor, huru som fyra år snart löpa til ända, sedan han ifrån græcae lingvae profession til V:tus theologus blifvit befordrad. Kongl. Maj:ts då erhållne fullmagt innebär eventuel succession til fjerde theologiska profession, jämte tillydande præbendæpastorat. Detta blef ledigt sistledne år, från hvilken tid herr professoren blifvit ansedd för designatus et constitutus pastor i Waxala. Och ehuru nådåret för domprobstinnan Asp då tog sin början, har dock herr professoren icke allenast tilträdtt den med pastoratet förknippade professionen, och densamma til alla delar utöfvat, utan ock förleden höst besörjt culturen och häfden af Waxala prestebord, hvarförutan probste-syslan honom blifvit updragen inom den division, hvarest Waxala är beläget. Detta har ven. consistorium i Upsala ansett för tilräckelig anledning, at tillägga herr professoren, eij mindre än flere pastoribus designatis, delaktighet i riksdagsmanswalet, helst herr professoren deltagar i underhållet, och desse propositioner måste vara convertibla, at den, som underhåller riksdagsman, kan dertil blifva wald, och den, som val-rätt äger, bör kännas vid underhållet, men ock för samma orsak kan sielf med fullmagt blifva försedd. H. professoren åberopade, dessutom, praxis uppå sin sida, samt argumenterade af hvad som wanligen sker i den händelse, då, under kyrkjoherdeledighet, comministers-wal i Martii månad anställes; ty, som den pastor, hvilken nästpåföljande Maji tilträder, i ett sådant wal intresserar, så synes riksdagsmans-wal äfven innan tilträdet, honom kunna tilerkännas. För öfrigit, förklarade herr professoren, at dess committenters enhälliga förtroende waret det ende, som bragt honom, at vid denna riksdag sig inställa, då den nu gjorda anmärkningen noggsamt af honom kunnat förutses. Underkastade således h:r professoren sin sak ståndets ombeprofvande.

§ 5. Som herrar deputerade anmärkt, at herr mag:r Eliæ Waldii fullmagt blifvit undertecknad af en pastor designatus, yttrade herr probsten, til förklaring deröfver, at, utom hvad redan af h:r professor Amnell blifvit anfördt, woro dess committenter 38 til antalet, och, om än den anmärkte underskrift-

⁴ Tryckt brev 15 december 1741: *Kongl. Maj:t:s nådige Bref til samtelige Consistorierne huru 6. och 7. §. §. i Riksdagsordningen dat. then 17. octob. 1723. böra förstås wid presterskapets Riksdags-Fullmäktiges Wal.*

en icke attenderas, har dock h:r probsten öfver 20 rösters pluralitet, ifrån sin division.

§ 6. I anledning af gjord anmärkning, det probstens h:r mag:r Lars Wangels fullmagt af 2:ne pastorum enkor är underskrefven, yttrade bemälte herr probst, att en sådan underskrift skett, långt efter sedan valet varit förrättadt, och wet herr probsten icke, hvarföre desse enkor sedermera i underskrifterne deltagit.

Herr biskop Filenius anförde til uplysning, att, uti venerandi consistorii circulair til riksdagsmansval, icke blifvit nämt, hvad, angående pastorum enkor, wore att i akt taga, emedan man tagit för afgjort, at dem icke tilkomme någon delaktighet i valet, emedan de icke kunna kännas skyldige, att erlægga riksdagspenningar, men så har dock sedermera consistorium, genom ett annat circulair, uttryckeligen frikallat dem ifrån detta onus.

§ 7. Wid fullmagterne ifrån Westerås stift, hade herrar deputerade anmärkt, at åtskillige adjuncter och nådårspredikanter dem äfven undertecknad, hvilket, med mera, kongl. öfverhofpredikanten, probsten och kyrkjoherden, h:r doctor Nordman, uti nyligen ingifvit memorial, hos ståndet jämväl anmält.

Till förklaring häröfver, anförde herr biskop Benzeltierna, at, äfven som han, med de öfrige herrar deputerade, waret ense om själfva anmärkningen, så har han ock trodt det vara consistorii skyldighet, at, jämte lag och förordningar, i akt taga föreningar och författningar, som stiftets presterskap på prestemöten sins emellan giordt, när de af presterskapet sjelfwe icke blifvit ändrade. I anseende hvartil, och som herr biskopen funnit praxis i stiftet, för des tid, hafva varit, at enkor betalat riksdagspenningar, har herr biskopen icke ansedt det vara sig och consistores tillståndigt, at denna gången sådant bruk uphäfva. I consistorii riksdagscirculair, hade äfven, af samma grund, sådane adjuncter fått anledning at votera, som hafva curam ecclesiae. Och som herr biskopen, vid fullmagternes öfverseende, haft tilfälle, at wid olika stift förmåla nog olika praxis i detta mål, i det både enkor och scholæbetjente på flere ställen deltagit i riksdagsmäns både väljande och underhållande, utom comministri, som dertil ega en i lag grundad rättighet, ehuru däraf icke wil följa, at de sjelfve til riksdag kunna befullmäktigas, så önskade herr biskopen, at ståndet häröfver för framtiden wille taga en allmän författning, til rättelse och likhets erhållande i alla stift.

§ 8. Ibland de fyra kyrkjoherdar, som, utom herr biskop Mennander, och således öfver den af ståndet utsatte numer, ifrån Åbo stift blifvit befullmäktigade, hade herrar deputerade anmärkt h. kongl. öfverhåfpredikanten Grunerus, som ifrån ett contract allena, nemligen Åland, blifvit committerad.

Denna erinran förmälte herr öfverhåfpredikanten, sig icke hafva förväntat, aldenstund han sista riksdag, uppå en dylik fullmagt, blifvit i ståndet inlåten, hvarföre han tilförser sig samma rättvisa af ståndet nu som då, helst samma skäl ännu subsistera. Riksdagsordningen gifver först en hufvudsakelig grund, ty om flere probsterier, enligt densamma, äga frihet, at sammansätta sig, så har hvart och ett äfven rättighet, at hålla sin egen fullmäktig. För öfrigit, äga Ålands presterskap så särskildte rättigheter at bevaka, hvilka genom förordningar äro skilda ifrån de öfrigas i Åbo stift, at de, om några eljest, hafva af nöden en egen fullmäktig, som dem känner. Detta har varit orsaken, hvarföre Kongl. Maj:t år 1694 uttryckeligen afskilt Åland och Österbotn, såsom icke gemenskap egande med det öfriga af Åbo stift. Och som Halland, i detta afseende, blifvit ansedt af egen särskilt beskaffenhet, så tala dylika omständigheter äfven för Åland. Åren 1689, 1693, och 1719 hafwer detta land haft sine egne riksdagsfullmäktige. Hvarföre sådant sedermera blifvit underlåtit, är h. öfverhåfpredikanten obekant, men det är vist, at presterskapet, sedan den tiden, sine rättigheter förlorat. Herr öfverhåfpredikanten är öfvertygad, at hos fullmäktige ifrån den öfrige delen af Åbo stift, finnes all god wilja för Åland, men då kändedom af landets hushållning saknas, måste mycket stå tillbaka, som eljest kunde uträttas. Till exempel härpå anfördes, at, som onera grunda sig på mantalen, och på ett mantal merendels icke belöper öfver 3 högst halffjerde tunnans utsäde, då däremot fisket ersätter förluster i presterskapets tijonde, och utgör för dem den essentielaste inkomst, så har denna inkomst nu kommet i sådant förfall, at af 800 tunnor strömming, får h. öfverhåfpredikanten icke öfver fyra och en half i tijonde. Sluteligen betygades, at icke enskildt förmån, utan medbröders förtroende och håg, at kunna uträtta något til det allmänna bästa, waret den enda driffjädren til h. öfverhåfpredikantens hitresa.

§ 9. Herrar deputerade förmåla sig vidare hafva befunnet, at comministern mag:r Chydenius icke, enligt hvad ståndet sista riksdag föreskrefvet, af alla Åbo stifts capellaner, utan af dem i Österbottn allena, blifvet befullmäktigad.

Magister Chydenius yttrade fördenskull härvid, at sedan comministri i Österbotn, genom ven. consistorii Aboënsis circular, blifvit antydde, at antingen välja sig egen fullmäktig, eller öfverlemna sine angelägenheter til herr doctorens och biskopens besörjande, efter wanligheten, hade de, efter inbördes correspondence, förenat sig, at emot förmodan deputerade honom, förnämligast i utsigt, at äfven för sin del bidra til almänt wäl, och vid riksdagen se fäderneslandet til godo. Comministerns namn har däruppå hos ven. consistorium i fullmagten blifvit infört, och densamma honom tillsänd. Härmed har dock intet annat skett, än att en rättighet blifvit utöfwad, som riksen[s] ständer år 1727 tillagt capellanerne, och hvilken de, wid de fleste riksdagar, äfven nyttjat. En altför stor skilnad i rättigheterna i Österbottn och det öfrige Åbo stift emellan, är därtill fullkommeligit skäl, ty om hela stiftets capellaner gemensamt skulle välja fullmäktig, så kunde nedre delen af stiftet genom öfvervigten i rösterna, alltid determinera antalet, och torde mänskligheten göra, at Österbottns fördel blefve eftersatt. Comministern wördar cleri comitialis författning, men förmodar, at den förelagde omständigheten, angående pluraliteten, icke förtjenar mera reflexion, än hvad om underhållet i samma ståndets bref blifvit stadgat, eller at, då detta senare icke så noga efterfrågas, det förra äfven kan tåla undantag. Förbehållandes sluteligen comministern, at icke för capellanerne måtte inskränckas, hvad Kongl. Maj:t dem i nåder beviljat.

§ 10. Den fullmagt, som eloquentiæ och poëseos lectorn i Götheborg, h:r doctor Johan Rosén uptedt, hade herrar deputerade funnit underskrefven af någre lectorer, scholæbetjente wid trivialscholan derstädes, och capellanerne i stiftet, hvarföre detta fullmäktigskap, såsom obehörigt, blifvit anmärkt. Till erhållande deraf, at det måtte godkännas, anförde dock nu h. doctorn, utom de skäl, som innehållas i dess hos herrar deputerade ingifne memorial, (1.) at, under all wördnad för ståndets författningar, anseer han ett enhälligt wal och förtroende, såsom nog gällande, at ersätta all hos honom befintelig brist och ovärdighet, hvaribland han måste vidkännas den, at han icke har den äran vara capellan. (2.) Ehuru herr doctorn måste medgifva, at ståndet med skäl utesluter honom, af den grund, at han icke är kyrkjoherde, hoppas han dock, såsom vid scholæverket tjenstgörande, kunna blifva emottagen; ty som, til följe af en, för 24 år sedan, inom stiftet uprättad convention, scholæbetjente alltid plägat med sine röster concurrera til riks-

dagsmansval, och äfven bidraga til underhållet, så tyckas de ock med skäl kunna få nyttja votum passivum. (3.) Anhöلت herr doctorn, at de flere i memorialet andragne omständigheter, måtte i benäget öfvervägande tagas, såsom hvilka bättre tala för dess sak, än han sielf tiltror sig kunna göra.

Beträffande bägge probstarne ifrån Bohus län, herr doctor Wahlborg och herr magister Ekström, hade herrar deputerade, efter sakens utredande, sig utlåtit, at den emellan bägge deras contracter år 1726 träffade convention, angående alternerande i riksdagsfullmäktig, bör såsom gällande anses, intil dess den formeligen af contracterne sjelfva blifver uphäfven.

Som nu herr doctor Wahlborg både munteligen och genom ingifne documenter, hos herrar deputerade sökt wisa, at denna convention icke en gång warit til, mindre någon til efterlefnad kan förbinda, förmälte herr doctoren nu, at han, emot hvad herrar deputerade yttrat, icke annat kan, än anse de omständigheter wara af stor wigt, hvilka af honom blifvit anförde, til fulltygande där af, at förenämde convention är et falskt, ogrundadt och updigadt document. Herr doctorn sade sig äfven sakna, hvad som både han och h:r probsten Ekström hos herrar deputerade anmält, hurusom nämligen de sins emellan kommet öfverens, at, i betraktande af bägge contracternes myckna iråkade lidande, bägge vara riksdagsmän, och hvar se sitt contract til godo. Det vore äfven falskt, at conventionen blifvit efterlefvad; ty år 1731, som war första riksdagen, sedan den skal blifvit gjord, har consistorii fullmäktig, ifrån Götheborg, tillika warit fullmäktig för hela Bohus län. 1734 hade kyrkjoherden Bundi warit skickad ifrån Elfsyssels contract, emot ordningen efter convention. 1740 och 1742 hade probsten Oedman fått afslag af consistorio, då han i följe af convention, welat resa til riksdagen. Herr doctoren upläste änteligen ett memorial i saken, jämte 2:ne bref ifrån consistorium i Götheborg, til bestyrkande af sin talan, at conventionen icke waret gällande 1740 och 1742, utfästade sig, at med det första kunna til väga bringa den nya författning, som honom af ven. consistorio blifvit anbefalt.

Häremot instämde herr probsten Ekman med herrar deputerades tanka, tilläggande, at conventionen, öfver 30 år, haft bestånd och blifvit efterfölgd, så länge den waret Elfsyssels contractister til nytta. Men at den icke altid blifvit efterlefvad, härrörer af Wikorne presterskaps foglighet, at eftergifva sin rätt, när touren til dem kommet. Herr probsten wore eljest icke sinnad, at nu häröfver inlåta sig i någon widlöftig process. Med förundran måste

han nu höra, at en convention utropas för falsk, som sal. h:r archibiskopen, doctor Jacob Benzelius, känd för så utmärkt accuratesse, år 1746 i ståndet producerat, ståndet då confirmerat, och herr doctor Wahlborg sjelf år 1755, uti skrifvelse åberopat, då han låfvat, at Wikorne contract, vid nästpåföljande riksdag, skulle njuta denna, will icke nu mera säga convention, utan ståndets confirmation til godo. 1760 har första tvifvelsmål om den samma upkommit. Men sedan, på ståndets anmodan, consistorium satt tvänne deputationer, 1 år emellan hvarthera, at den undersöka, och den således wälbetänkt blifvit gillad, har h:r probsten trodt sig med säkerhet, i grund af den samma, kunna vid riksdagen sig inställa.

§ 12. Herr probsten och kyrkjoherden Krok, som med den anmärkning af herrar deputerade blifvit ansedd, at han icke af alla sine med-contractister, utan allenast af några kyrkjoherdar och capellaner, som tillika ärkänna h. biskop Fortelius och h. lector Kraftman för sina fullmäktige, blifvit deputerad, nämde såsom orsak därtil, at dess öfrige med-contractister dels äro döda, dels för aflägsenheten skull icke hunnit få fullmagten til sig til underskrift. At, som herr probsten år 1751 fått komma in i ståndet, ehuru allenast ifrån ett contract afsänd, så håppas han ock, at den för stiftet utsatte numerus fixus icke betager dem, at skicka egen fullmäktig, när de sådant åstunda. Pastoraternes widsträcka belägenhet har gjordt, at, ehuru ven. consistorium i så god tid, som möjligt varit, utfärdat riksdagscirculairt, har det dock icke så snart kunnat hinda fram til alla, at de, inom föresatt dag, kunnat med hvarandra conferera, utan måst förhålla sig så, som h. probsten bredare i sitt memorial omförmäler. Som nu denna landsortens åliggande in oeconomicis är så ganska ömt, och det will vara rådeligit för presterskapet, at med all magt lägga sig ut för allmogens conservation, hemställer h. probsten, om icke det kunde honom tillåtas, at såsom ledamot af ståndet, och med dess biträde, sådant bedrifva.

13 §. Likaledes och som herrar deputerade funnit herr kyrkjoherden Stenius, ifrån Borgo stift, allenast af tvänne pastores och några comministri vara befullmäktigad, til at, enligt dess memorial, som uplästes, söka förskaffa sina landsmän någon hugnad i deras trängande nöd, yttrade herr kyrkjoherden, at, utom det han är sielf femte kyrkjoherde i Carelen, så woro ock capellanerne, enligt sedvanan där i stiftet, at anse för lika walrätt egande med

kyrkjoherdarne; yrkande för öfrigit det skälet, som af presterskapets förminskade rättigheter i memorialet tages.

[§ 14.]⁵ Vice pastoren och comministern Carlquist hade, enligt herrar deputerades berättelse, af 10 capellaner i Borgo stift blifvit befullmäktigad, hvarå bevis blifvit inlemnadt, då likväl deras antal i stiftet bestiger sig til 60 och därutöfver.

Til uplysning häröfver, förebar comministern stiftets widlöftighet, som warit wällande därtill, at icke dess committenter på den utsatta waldagen kunnat sammankomma, utan efteråt anförtrödt honom sina besvär, när de fått weta, at han likafult ärnade sig hit. Och som 1727 års riksdagsbeslut tydeligen förmår, at capellanerne äga riksdagsmannawal-rätt, så förmodar comministern sig icke blifva bortvist, utan, såsom en man af ynger år och krafter, nyttjad til gagn och biträde i ståndet. I anledning af hvad således ifrån Borgo stift blifvit anmält, ang. tidens knapphet til walet, erinrade herr biskop Fortelius, at sådant icke waret consistorii skuld, som icke kunnat undgå, at, efter inhändigandet af Kongl. Maj:ts nådige kallelsebref, så uträkna tiden, at både wal och hitresa behörigen måtte kunna gå för sig.

§ 15. Som herrar deputerade anmärkt, at, för kyrkjoherden Schlaus sjukdom skull, allenast en fullmäktig nu hitkommit ifrån Wisby stift, anmälte herr kyrkjoherden Snöbom, at herr superintendenten, doctor Lütke-man, wäl eger allmän kallelse, men för opasslighet icke kan infinna sig, förr än wid första öppet wattn.

§ 16. Sedan professor Amnell, öfverhåfpredikanten Grunerus, comminister Chydenius, probsten Krok, kyrkjoherden Stenius, comminister Carlquist, doctor Wahlborg, probsten Ekström och doctor Rosén häruppå afträdt, tog ståndet hvars och ens sak uti öfvervägande.

Då nu h. professor Amnell först kom i quæstion, wille högvördigste herr archibiskopen och talman, såsom svärfader til bemälte professor, taga efterträde, men anmodades at qvarblifva, och icke lemna klubban.

Herr probsten Mathesius anförde, at, som det med skäl kan kallas ögnestenen, icke allenast af presteståndet, utan äfven hvar svensk mans frihet, at

⁵ Paragrafnummer enl. konceptprotokollet; saknas i renskriften.

inge andre warda riksdagsmän, än de, som därtill äro berättigade, ty finner h. probsten sig befogad at påminna, det professor Amnell, såsom sjelf icke väljande, icke eller kan anses för competent, at blifva vald. En noga granskning af dem, som anmäla sig att blifva ståndets ledamöter, förekommer all olaglig påökning i deras antal, som til slut kunde gå nog långt. En casus ifrån Upsala stift gaf anledning til 1741 års kongl. förklaring öfver riksdagsordningen,⁶ i afseende på ståndet, hvilken, såsom auctoriserad lag, det tilkommer ståndet at noga efterlefva och heligare hålla, än hvad sista riksdag inom ståndet allena blifvit fastställt, angående capellanerne, eller och 1727 ang. deputerades antal ifrån hvart stift, hvilka författningar ståndet nu torde önska wara så bekräftade, som den af år 1741, at endast de, som wärkeligen äro kyrkjoherdar och capellaner, följakteligen icke professorer, lectorer, håfpredikanter med flere, såsom sådane, kunna i ståndet inlåtas. Gör man en breche på denna ståndets förmur, är ovist, hvarest det sig slutar.

Herr biskop Filenius: Ware fjerran från mig, at ge anledning til någon kränkning af lag. Jag går fast mera med herr probsten Mathesius til flera delar, men måste tillika bekänna, at icke alt är hitlämpeligt. Wore h:r professor Amnell ännu philosophiæ professor, på sätt, som casus var med professor Ullén 1741, ja skönt han det ock wore, med mera heder, än han werkeligen warit, så skulle jag dock nu vara mot dess riksdagsmansskap. Men när han, i 4 års tid, waret theologus och consistorialis, när han är prest, och både med prestwigningen och eljest exercerar så betydande stycken af prestaämbetet, så vore det två slag på att ställa, om han skulle uteslutas ifrån ståndet, för det han ännu icke waret nog lycklig, at få tilträda det pastorat, hvarå han så länge innehaft fullmagt, och hvarest han dock virtualiter är kyrkjoherde. Sjelfva sakens natur införer fördenskull här ett undantag ifrån allmänna lagen.

Herr probsten Waldius förmente likaledes, at en constitutus pastor, i grund af 1741 års förordnande, eger med rätta del i riksdagsmanswal, och bör detta så mycket mera lämpas på herr professor Amnell, som han redan förleden höst, genom utsäde på Waxala prestebord, gjort insteg i pastoratet. För öfrigit, har han werkeligen tilträdt probsteriet, och supponeras, såsom probst, at äfven werkeligen wara kyrkjoherde.

⁶ Tryckt brev 15 december 1741: *Kongl. Maj:t:s nådige Bref til samtelige Consistorierne huru 6. och 7. §. §. i Riksdagsordningen dat. then 17. octob. 1723. böra förstås wid presterskapets Riksdags-Fullmäktiges Wal.*

Herr biskop Benzeltierna nämde, til uplysning om sakens beskaffenhet, huru det vid academierne i riket sig förhåller, när domprobstar få tjenstfrihet. En ung theologiae professor tillsattes då genast, genom ordenteligt förslag, och förses med fullmagt äfven uppå præbendepastoratet, ehuru det kan dröija flera år, innan han kan komma til alla emolument, hvilka han, vid ledigheten, utan ny fullmagt tilträder.

Herr biskop Serenius slöt ex analogia, at, om en borgare eller bonde, som är innehafvare af köpebref på en egendom, den han ännu icke tilträdt, äger at dock för densamma votera riksdagsman, så må fast mera detsamma gälla för en prest, som har fullmagt på ett pastorat.

Herr biskop Schröder: Som ifrån hvart consistorium bör vara en consistorialis i ståndet, så är ock det nu talande för professor Amnell.

Herr doctor Hausvolff formerade först status quæstionis, om nämligen den, som innan några månader tilträder ett pastorat, kan vara väljande och följakteligen blifva wald til riksdagsman. Herr doctoren anmärkte sedan, att h. professor Amnell redan tar del i alt, hvad en kyrkjoherde tilkommer; Hvarföre skulle honom då icke tilerkännas samma rätt, som andre designati pastores, genom fullmagternes underskrift, wisa sig hafva utöfvat?

Herr probsten Mathesius yrkade vidare, hurusom det för ståndet will vara angeläget, at hålla sig wid orden i 1741 års förordning. Skal omsorg för något pastorat blifva grunden til riksdagsmansskap, så kan ståndet få sådan tilwäxt, at det här inne icke kan rymmas. Om h. professor Amnell tar del i riksdagspenningar, blir en sak emellan honom och h. domprobsten doctor Hydrén, som icke hör hit. Ingen i ståndet lär vara, som icke, enligt riksdagsordningen, önskar slut på riksdagen, innan den 1 Maji. Må då icke h. professoren considereras sådan, som han nu är, och icke som han då först blifver. Consistoriales saknas dock icke i ståndet, ehuru, för deras skull, icke behöfves göras inbrätt i lag och exceptioner: de lära icke vara mer berättigade, än andre förtjente män, som icke kommet sig til någon sådan fullmagt. Skal åter probstefullmagten blifva skäl, så torde af människligheten vara för mycket missbruk at befara.

Herr probsten Bergstedt hemstälte: Så wida riksdagsmannarätt bör förblifva inom kyrkjoherdar och capellaner, hvilketdera determinerar kyrkjoherdeämbetet, anting[en] Konungens fullmagt, eller flyttning til prestegården?

Herr probsten Eckman ansåg det för nog stridande, at en pastor designatus skal, i grund af pastoratet, äga walrätt til riksdag, medan onus wid pastoratet ligger på företrädarens enka, och med samma skäl, som riksdagsmansskap nu wil påstås competera herr professor Amnell, för den fullmagt skull, som han innehafver, så skulle ock sådant, för några år sedan, kunnat för honom sägas.

Änteligen, och uppå herr biskop Lamberg's samt fleres begäran, gjorde högvördigste herr archibiskopen denna proposition: Skal professor Amnell blifva i ståndet intagen? Hwartil som Ja och Neij swarades; hemställte wäl herr probsten Mathesius, om votering här kunde hafva rum, då lagen tyckes vara tydelig; men då ståndet sig icke kunde förena, påstods til slutvotering, och utröntes därigenom, at 27 röster woro för Ja och 21 för Neij.

§ 17. Geck ståndet vidare och öfverwägade, huru enkornes underskrift, under herr probsten Wangels fullmagt, borde anses, sedan herr biskop Serenius förklarar, det herrar deputerade endast pro futuro welat hafva detta anmärkt.

Härvid erindrades dock af herrar probstarne Mathesius och Wijkman, at det kommer däruppå an, om desse enkor utgjordt pluraliteten af rösterna, i hvilken händelse, deras rättighet är rörd, som lagl. äro voterade. Härom torde fullmäktige från orter kunna gifva uplysning, eller den från wederbörande infordras. Blotta underskriften vill eljest ingenting betyda.

Herr doctor Hausvolff påminte sig, hvad herr biskop Filenius, för en stund sedan, gaf tilkänna, at herr probsten Wangel med 15 röster blifvit riksdagsman framför probsten Lagerman, som haft 14. Frågas därföre om presteenkorne härtil concurrerat?

Herr biskop Benzelstierna åberopade hvad af honom redan blifvit anfördt, angående olika oeconomie wid riksdagsmanswal i olika stift. Lag in casu lär ståndet icke wilja göra, och så länge måste stiftets egne författningar äga rum. Att utröna, uppå hwilken hvar och en voterande med sina röster fallet, låter sig åtminstone i Westerås stift icke göra, hvarest, på sätt som vid biskopswal, pluraliteten af rösterna i consistorio calculeras.

Herr biskop Filenius instämde i detsamma, berättande, at Linköpings stift, sedan 1730, är delt i fyra divisioner, och att, sedan hvart contract hos sig voterat, samlas alla divisions-rösterna tilhopa. Ehuru därföre nu icke kan urskiljas, huru anmärkte presteenkornes röster fallit, har dock herr biskopen

all anledning at tro, det herr probsten Wangel icke genom dem erhållit pluralité.

Och fant ståndet godt, at härwid, hvad casus quæstionis beträffar, låta bero.

Som tiden nu war förliden, åtskildes ståndet.

Den 22 Januarii

§ 1. Justerades protocollet af den 21 hujus, hvars 11 § probstarne doctor Wahlborg och mag:r Ekström uppå begäran afhörde, hvaruppå den förstnämde anhölt, at dess hos herrar deputerade ingifne memorial, med dess allegater, in extenso måtte för ståndet upläsas; anmälte jämväl, at han genom bref nyligen förnummit, det fullmagten ifrån Wikornes contract icke så aldeles, enligen riksdagsordningen, skal vara författad, och dessutom stäld på hela Bohus läns presterskaps wägnar, hvilket synes lända Elfsyssels contract til förfång.

§ 2. Tog ståndet i öfverwägande hvad herrar deputerade anmärkt, ang. fullmagterne ifrån Westerås stift, sedan det af öfverhåfpredikanten doctor Nordman ingifne memorial äfven blifvit upläst.

Herr biskop Benzeltierna yttrade sig däröfver, at, hvad förra puncten angår, eller vicariorum walrättighet, så har praxis blifvit följd, som herr biskopen redan förklarar. Widkommande åter senare delen af memorialet, som ger tilkänna, at, enligit ett nog widsträkt rykte, stämplingar och öfvertalande skola influerat på riksdagsmanswalet, förmälte herr biskopen, at han wäl i går skulle äfven därom hafva sagt sin tanke, därest han waret öfwertygad, at ett memorial på detta sättet tjenl. skulle till ståndet kunna inkomma, och där föredragas, hvilket dock lemnades til ståndets egit godtfinnande. Har nu öfverhåfpredikanten Nordman några olagligheter at upgifva, så må han det på sina behöriga ställen göra. Rykte, som af honom åberopas, tyckes dock icke vara nog säker grund. Skulle herr biskopen rätta sig därefter, så wore åtskilligt nu at anföra, hvilket herr biskopen dock hälst underlåter, och tryggar sig därwid, at, då ståndet tager målet i skärskådande, det nogsamt lærer befinnas, at herr biskopen, för sin del, efter yttersta begrep sig därwid förhållit. För öfrigit, begärde herr biskopen weta, om han, jämte fullmäktige

från stiftet, skola under deliberation häröfver afträda; hvilket ansågs skäligt, och genast verkstältes.

Herr probsten Mathesius förklarade däruppå, sig anse detta målet af mycken wigt, och sådant, som fordrar nogaste granskning, om icke en ny dörr oförmärkt skal uplåtas för olagliga insteg i ståndet. Det är oerhört, att riksdagsfullmagter inrättas i grund af adjuncters voteringar, och, som för ståndet will vara nödigt, at weta, om och huruvida desse fullmäktige, genom adjuncternes röster, erhållit pluralité, wore herr probstens tanka, at ven. consistorium i Westerås anlitas om redig uplysning, huru vota i stiftet blifwit beräknade.

Härmed conformerade sig h. probsten Bolmstedt, och dessutom, wid detta tillfälle, påminte om ett sista riksdag taget beslut i ståndet, at ingen skal tillåtas vara ledamot där, som tillika, genom fullmäktig, har säte på riddarhuset, uti hvilka omständigheter herr probsten förmente, at herr biskop Benzelskierna wore.

Herr probsten Forssenius: Jag har ifrån långliga tider känt öfverhåfpredikanten Nordman för en alfvarsam, nitisk och hederlig prestman; är därför öfvertygad därom, at hans memorial icke härflutit af någon kitslighet. At enkor skola betala riksdagspenningar, är tvärt emot beskrefven lag, och har probsten Uggla ifrån Hedmora i dessa dagar mig försäkrat, at sådant icke eller i Westerås stift är brukeligt. Samma rykte, som stött doctor Nordman, har äfven mig förekommit, ja genom bref ifrån landet alt mer och mera blifwit bestyrkt. Underställes, om icke parti-väsande är orsaken til alt detta. Paulus räknar parti ibland kötsens gärningar. Frukten däraf hafve vi ock tydeligen sett. Är därför eller blifwer någonsin mitt parti något annat, än söka Guds ära, och det allmänna bästa, så ware jag anathema. Och at få reda på det i Westerås stift förelupna walet, torde blifwa nödigt, at walacten, jämte omständelig berättelse, huru alt aflupet, ifrån wederbörande infordras.

Herr probsten Wijkman instämde i detsamma och anmärkte, at sedwana icke blifwer något skäl, när den löper emot beskrefven lag, hälst påfölgden är för ståndet ganska eftertänkelig; ty om den, som 9 vice pastorer fallet uppå, har 43 röster, och en annan däremot 40, så är klart, at vice pastorene decidera om riksdagsmansskapet, när dock de als ingen valrätt äga. Saken må fördenskul tils vidare lemnas in suspenso, och consistorium i Westerås höras, ehuru äfven det har waret felande, om det, genom sitt circulair, gifwit

stiftet anledning, at fela; hvarföre ståndet tilkommer, at yttra sig, huru detta var egenteligen anses bör.

Herr biskop Serenius fäste upmärksamhet därwid, at, enligt hvad h. biskop Benzelstierna gifvit tilkänna, voteringarne där i stiftet ske congregativ, och icke divisionswis, hvilket gör, at adjuncternas röster, så mycket mera verka däruppå, huru walet utfallet.

Herr probsten Sörström hölt nödigt, at ståndet är wäl underrättat, om h. biskop Benzelstierna är caput familiæ, och om någon, i hans ställe, sitter på riddarhuset. Dessutom torde ståndet finna skäligt, at icke lika anse alla fullmäktige från Westerås stift, emedan adjuncternas röster kunna hafva gjordt pluralité för en, men icke för en annan.

I anledning härutaf, yttrade herr comministern Iverus, sig hafva bekommit den underrättelsen, om voteringarnes förlopp där i stiftet, at probstarne Lindbom, Eckman och Godenius hafva ansenligare pluralité, än at adjuncternas röster för dem kunnat decidera.

Herr probsten Mathesius erindrade vidare, at ingen reda häruti winnes, innan consistorium i Westerås blifwit hördt, hvarförinnan fullmäktige däri från böra ifrån ståndet sig afhålla.

Herr biskop Mennander fant, för sin del, det ståndet nu icke kunde gå längre, än höra consistorium i Westerås. Wille icke eller vara däremot, at ortens fullmäktige imedlertid afhålla sig från ståndet. Men h. biskopen påminte, at, som detta torde något på tiden ankomma, och deputationerna nu snart besättas, stiftets rättighet måtte därwid hållas i förvar.

Ståndet fant skäligt, både at riksdagsfullmäktige från Westerås stift afhålla sig från ståndet, til dess saken, om deras fullmagter, hinner afgöras, såsom ock att stiftets rätt wid alla tilfällen emedlertid förvaras. Och beslöts, at ven. consistorium i Westerås, genom bref, skulle anmodas, både för egen del lemna, och, där så nödigt skulle pröfvas, af wederbörande, i synnerhet doctor Nordman, infordra, och ståndet meddela så tilräckeliga uplysningar, angående riksdagsmanswalet, och rösternas beräkning, at ståndet därutaf kan finna, huru det bör anse fullmagterna, i afseende på de obehörige underskrifterne. För öfrigt, och sedan ståndet, ur sista riksdags protocoll, hört sig föreläsas beslutet, ang. dem, som äga säte på riddarhuset, befaltes notarien Brander efterfråga, och skaffa ståndet uplysning, om huruvida herr biskop Benzelstierna håller fullmäktig på riddarhuset.

§ 3. Härvid ankom högvördigste herr archibiskopen och taleman, med berättelse, at han varit i conference med herr landtmarschalcken, och de öfrige ståndens⁷ talemän, då det blifvit tilkänna gifvit, at Deras Kongl. Maj:ter i dag, wid middagstiden, wilja emottaga riksens ständers underdånige upvaktning, och at riksdagspredikan kommer at hållas d. 24 hujus. Och som ståndet tillika feck underrättelse, at wällofl. borgareståndet til den ändan utnämnt 24 deputerade, anteknades äfwen af detta ståndet ett lika antal, nemligen:

herrar biskoparne, doctor Filenius, doctor Fortelius och doctor Schröder,
herr kyrkjoherden Portuan,
herr doctor Nensén,
h. kyrkjoherden Hernodius,
h. probsten Afzelius,
h. probsten Wangel,
h. probsten Åhman,
h. probsten Varelius,
h. probsten Engzelius,
herr probsten Bergstedt,
h. probsten Kolmodin,
h. probsten Heurlin,
h. probsten Hartman,
herr probsten Idman,
herr domprobsten doct. Wåhlin,
h. probsten Kröger,
h. lector Kraftman,
h. lector Antonsson,
h. probsten Sörström,
h. probsten Högström,
h. probsten Feltström,
h. kyrkjoherden Snöbom.

Hvilka afgingo kl. half 12, anförde af herr archibiskopen och taleman, at i secreta utskotts-rummet, med de öfrige ståndens deputerade, sig församla.

Men innan afträdet skedde, företogs den anmärkning, som deputerade gjordt, i anledning däraf, at flere herredagsmän ifrån Åbo stift sig i ståndet

⁷ *ståndets* i prot.

infunnit, än, enligt 1727 år[s] convention och författning, wara borde, samt at bland desse, äfven håfpredikanten och kyrkjoherden Grunerus uptedt fullmagt af Åhlands probsterie allenast, och yttrade sig därvid

herr biskopen doctor Mennander: Om Åhlands probsteri, någon gång längre tillbaka, ensamt och utan flere probsteriers deltagande affärdat fullmäktig til riksdagen, kan jag ej med wisshet säga, men som öfverhåfpredikanten Grunerus feck förveken riksdag ståndets benägne tilstånd, at, såsom ledamot af ståndet, bivista riksdagen, ehuru han då, som nu, ej war af flere probsterier kallad och deputerad, än af detta Åhlands probsterie, så torde en lika förmån honom denna gång förunnas kunna. Hälst och emedan detta contract i åtskillig måtto, hvad så wäl presterättigheter, som andre oeconomiska författningar beträffar, är ifrån de öfrige probsterier i stiftet wida skildt, hwilkets angelägenheter och besvär af håfpredikanten Grunerus skulle således aldrabäst kunna skötas och bevakas; i anseende fördenskull hwartil, om högvördige ståndet skulle behaga, vid innewarande riksdag, wisa honom samma gunst, som vid den förra. Är jag dock tillika af den tankan, at något wist borde för framtiden stadgas, om och huruwida et enda probsteri kan ega rättighet, at för sig särskilt wälja och deputera fullmäktig til riksdagen.

Kyrkjoherden Lindroth: Efter min tanka, är 1727 års convention, rörande riksdagsfullmäktigas antal ifrån hvarje stift i riket, af det innehåll, att ej ett mindre antal, än det där öfverenskomna och föreskrefna, bör ifrån ett stift afsändas til riksdagen. Men at hvar och ett probsteri icke dess mindre tilkommer rättighet, at, enär det för sig nödigt pröfvar, deputera egen riksdagsfullmäktig, är i riksdagsordningens klara ord tillåtit, där det § 7 heter, *at presterskapet i hvar probsteri eller contract wäljer sin fullmäktig*, lämnande det fritt och vilkorligt, om flere probsterier skulle wilja om en fullmäktig åsamjas. Ofvanbemälte convention kan ej hafva natur och anseende af lag, och förbinda til sådan efterfölgd, at ej flere herredagsmän skulle kunna ifrån stiftet till riksdagen deputeras, aldenstund stiftet sielfve, hwilkas rättighet härunder beror, icke blifwit hörde och sig härom förenadt. Åhlands probsteri kan således icke mera nu, än wid förra riksdagen, förmenas, at hålla egen särskild fullmäktig wid riksdagen, då deras egne angelägenheter sådant fordra. Hofpredikanten Grunerus har tilföre med beröm varet Åhlands probsteries särskilde fullmäktig, och därför bör honom denna gång samma förmon icke afskäras.

Probsten magister Wijkman: Här äro flera casus, som förtjena upmärksamhet. Det är wist, at en tydelig lag bör följas och efterlefvas; men ståndets egne författningar och conventioner böra äfven heligt hållas. Lagen säger, at 2, 3 eller flere probsterier kunna sig förena, om en fullmäktigs affärdande och underhållande wid riksdagen. Grunden til detta förordnande ligger däruti, at, genom en slik flere probsteriers förenande, deras gemensamma fullmäktig måtte kunna ega tilräckeligit underhåll. 4 a 5 pastores tyckas icke kunna wara i stånd, at förse sin fullmäktig med så tilräckeligit riksdagscontingent, at han skal kunna däraf, utan förskått af egne medel, sig på en dyr ort uppehålla. Ståndet tilhörer således, at draga försorg, at ett så hälsosamt lagens syftemål erhållas måtte, och at dess rätta mening ock innehåll efterlefves. Conventionen, som år 1727 blef gjord, har sedermera, wid flere förevekne tilfällen blifvit fölgd och practiserad, samt således, om eij genom consensus expressum, dock medels tyst samtycke, af samtel. stiften i riket ärkänd och widtagen.

Den bör i följe häraf, icke annorledes, än såsom en lag, noga i akt tagas och efterlefvas. Det skulle ock hafva flere eftertänkelige påföljder med sig, om man skulle ega lof, att bryta och öfverträda en allmänt antagen och stadfästad convention; hvilken, tvärt om, bör gälla, så länge ingen olaglighet kan den samma tilläggas. Sedan detta således föregådt, blifver lätt, at i sin ordning skärskåda och pröfva, om detta nu förelöpande factum befinnes stridande emot conventionen, eller icke. Ingalunda kan och bör factum skärskådas först, men conventionens laglighet sedan. Dessutom torde de probsterier, som i riksdagsordningen omtalas, eij wara sådane, som de nu befinnas i allmänhet. De hafva fordom waret större och widsträcktare. Således har hela Helsingeland af ålder utgjordt ett enda probsteri, som nu är fördelt i flera. Fördenskull är ganska troligt, att med contract och probsteri här förstås en sammansättning af flere probsterier, som kunna affärda och underhålla en gemensam riksdagsfullmäktig. Sluteligen, skulle hvarje stif[t] ega frihet, at deputeras herredagsmän, efter de där befintelige probsteriernes antal; skulle, til ståndets största olägenhet, antalet kunna ökas och stiga til 2 a 300 ledamöter. Til förekommande häraf, har ståndet år 1727 gjordt författning, om ett wist antal riksdagsfullmäktige ifrån hvarst stift, hvilken, såsom per consensus tacitum gillad och bekräftad af rikets presterskap, eij bör i någor måtto öfverträdas.

Kyrkjoherden Lindroth förmente, at denna convention ofta blifvit bruten, och at antalet af herredagsmän ifrån stiftet, wid riksdagarne, eij altid varit lika stort, utan efter eget behag, och ståndets tillstådelse, ökad och minskat, hvilket han trodde wara med riksdagsordningen, til alla delar, enligt och öfverensstämmande.

Probsten mag:r Mathesius: Saken är af öm beskaffenhet. Åland är en province, som har sine särskildte författningar, och är i åtskillig måtto olik alla andra. Dess tilstånd är ock nu i dessa tider mycket förvärrat, och beklagel. wore fördenskull wäl, om detta probsterie finge ega och nyttja sin särskilde fullmäktig til dess angelägenheters bevakande. Probsterier hafva wäl tid efter annan undergått förändringar: men i detta Åbo stift äro probsterierne större än å andre ställen; åtminstone wet man med wisshet, at Åhlands probsterie altid waret af lika wid och storlek.

Herr biskop doctor Filenius: Conventionens grund ligger i riksdagsordningen, därest tillåtes, at ett probsterie wäl kan affärda en särskild fullmäktig; men ock at 2 a 3, och ännu flere contracter, kunna sig härutinnan förena. Wid de längre tillbaka hållna riksdagar, affärdades 10 a 12 fullmäktige ifrån hvarje stift; hvilka underhöllos med sina committenters känbara omkostnad. Derföre gjordes år 1727 af högvördige ståndet den bekanta författningen, om ett reglerat antal för framtiden, som eij allenast blifvit sedermera flere resor practiseradt, utan ock ytterligare wid 1756 års riksdag confirmerat. Skulle denna convention, alt detta oaktadt, få ändras och rättas, är at befara, det antalet af ståndets ledamöter skulle, til hinder wid rådplägningsansättande, för mycket och in infinitum ökas kunna. Flere ledamöter skulle wäl stundom kunna behöfvas i ståndet: och hvad i synnerhet öfverhofpredikanten Grunerus beträffar, så har han til ståndets nöije bevistadt den förra riksdagen, och därför synes han mig kunna äfven nu antagas i ståndet; men är dock för öfrigt af den tankan, at riksdagsfullmäktige, enl. meranämde convention, icke böra promiscue antagas.

Probsten och kyrkjoherden mag:r Hartman: Ehuru detta mål tyckes röra kyrkjoherden Idman och mig närmast, i anseende til riksdagscontingentet, hvaruti öfverhåfpredikanten Grunerus, såsom riksdagsman, kommer at jämte oss deltaga; dock likväl som, efter min tanka, riksdagsordningen lemna ett och äfven flere probsterier frihet, at gemensamt hålla egen fullmäktig wid riksdagen, och bemälte öfverhåfpredikant, bättre känner och fördenskull kan med mera drift handhafva sitt contracts angelägenheter, än någondera

af oss bägge; så skulle wi, för vår del, gerna se, at han kunde blifva i hög-vördige ståndet intagen.

Probsten och kyrkjoherden Ziebeth: Det, som probsten Wijkman nyligen anförde, ang. conventionen, är fuller i sig sielft wäl grundat: men som här företer sig en besynnerlig omständighet, som för Grunerus är gynnande, at han aldrabäst känner denna afskilde ortens beskaffenhet och wedertagna sätt at aflöna och underhålla sitt presterskap m. m., så conformerar jag mig med h. probsten Mathesius, at håfpredikanten Grunerus kunde nu blifva qvar i ståndet.

Herr biskopen, doctor Serenius: Ståndet sielf bör aldraminst draga sina egna länge sedan författade och flere resor confirmerade conventioner i tvifvelsmål. Skulle 1727 års förening i ståndet, om determinerad antal af hvarje stifts riksdagsfullmäktige, någon gång af ståndet utur akt låtas; torde man få se det ena probsterie, efter det andra, taga sig frihet, at lämpa sådana casus sig til efterföljd, och på slutet öfverhoppa ståndet med ett öfverflödigt antal ledamöter.

Herr biskopen, doctor Lamberg: Hvad den nu omtalte conventionen beträffar, så förekommer den mig ej til alla delar accurat och noga träffad: ehuru Göteborgs stift kan, i anseende til pastoraternes antal, räknas ibland de större; får det dock, til följe af denna ståndets författning, ej deputeras flere än trenne fullmäktige til riksdagen; hvarigenom således bemälte stift synes, i någor måtto, förlora en sig tilständig rättighet, i jämförelse med ett annat lika stort stift, som är beviljad at affärda flere deputerade till riksdagen.

H. kyrkjoherden, doctor Hausvolff, underrättade sig, om håfpredikanten doctor Grunerus hade hos sitt consistorium gjordt tidig förfrågan, innan valet inföll, om Åhlands contract kunde hafva frihet, at wälja och deputeras egen riksdagsfullmäktig.

Herr archibiskopen och talemannen, doctor Beronius: Emedan detta ärende nu länge blifvit ventilerat, men icke något slut häröfver fattas kunnat; gör jag proposition: Skal öfverhåfpredikanten Grunerus intagas i ståndet? Hvaruppå ståndet å nyo började härom att discourera.

Den 23 Januarii 1765

§ 1. Justerades protocollet af den 22 hujus, hvars 2 § i den del, som innehåller herr biskop Benzelsiernas yttrande, riksdagsfullmäktige från Westerås stift afhörde, hvaruppå och innan de åter afträdde, h. probsten Eckman sig förfrågade, om dem skulle tillåtas, at i mårgon, tillika med ståndet, infinna sig i kyrkjan och på rikssalen; hvarvid ståndet intet hade at påminna.

Wid slutet af samma §, erindrade h. kyrkjoherden Linderoth, at, til redig upplysnings erhållande om riksdagsmanswalet i Westerås, consistorium måtte anmodas styckewis upgifwa, både sjelfva riksdagscircularet, och huru nådårspredikanterne waret qualificerade, som i voteringen deltagit, och sjelfva wallängderne; hvartil h. biskop Serenius lade, at consistorium bör yttra sig, om, igenom någon synodal act, blifvit afgjort, det kyrkjoherdenkor, under tjenst- och nådåren, böra betala riksdagspenningar. Och befalltes notarien at desse omständigheter uti expedition i akt taga.

För öfrigit hemstälte h. biskop Fortelius, om icke det kunde synas något hårdt af ståndet, at, för några underskrifters obehörighet, utesluta alla stiftets fullmäktige från ståndet, under den långa tids utdrägt, som, til sakens slutliga afgörande torde fordras, hälst den, vid voteringen förelupne, felaktighet, kan vara utan påfölgd, til deras befullmäktigande, och de således oskyldigtvis sig härstädes instält.

Häremot erindrade h. probsten Wijkman, at ståndets en gång tagne decision icke vidare bör dragas under ventilation. När riksdagsmannarätten nu är satt i quæstion, kunna de icke sägas wara lidande, som icke, genom närwaro i ståndet, få njuta den samma til godo, innan den blir dem tilerkänd, utan sker dem all rättvisa, då stiftets rättighet likafult vid alla tilfällen i akt tages.

Herr doctor Hausvolff projecterade, at h. öfverhåfpredikanten doctor Nordman kunde directe af ståndet anmodas, med det första personligen sig hos ståndet inställa, på det upplysningen måtte bli så mycket fullständigare; hvilket ståndet äfven biföll, och befalte notarien, genom bref, i mårgon gifwa honom sådan ståndets anmodan til känna.

§ 2. Då nu vidare kom i öfverwägande, om h. öfverhåfpredikanten Grunerus skulle blifwa i ståndet inlåten; anmärkte herr probsten Wijkman, at här nu icke vore frågan, om ståndets författning, ang. ett vist antal fullmäktige

från hvart stift, bör ega bestånd, hvarom ståndet sedermera kan öfverlägga; utan om application därpå til öfverhåfpredikanten Grunerus.

H. pastor Linderoth förmente, at öfverhåfpredikanten har grundlagen på sin sida, som ger anledning, at ett contract äfven kan skicka egen fullmäktig; men hvad, som strider emot honom, är allenast en convention.

Herr biskopen Serenius påminte, at herrar deputerade, wid sina anmärkningar, haft riksdagsordningen för ögonen, som egenteligen talar om kyrkjoherdar. En annan sak är med capellaner, om hvilka lag sedermera blifvit gjord.

Herr probsten Åhman trodde, det kunna komma under deliberation, antingen den utsatte numer bör tagas inclusive, eller exclusive, i afseende på consistoriales, hvarefter då torde kunna decideras, om öfverhåfpredikanten Grunerus är supra numerarius, eller icke.

Herr biskop Filenius: Här blandas tre quæstioner. Sista plenum öfverlades, om öfverhåfpredikanten Grunerus, för skäl, som röra honom, men utan prejudicat för andra, må antagas. Sedermera har fråga blifvit upkastad, om numer och convention. Nu åter om consistoriales. Numern grundar sig wisserligen på lag; ty den är införd genom convention, hvilken icke här, på samma sätt, som i Götheborgs stift, är dispute underkastad. Men hemställes, om icke nu först allena får afgöras, om öfverhåfpredikantens Gruneri intagande i ståndet.

Herr biskop Serenius understälte, om icke ståndet med det samma wille på en gång utlåta sig, om alla de öfrige, som öfver numer och mot conventioner sig här infunnit.

Herr probsten Sörström anställte en jämförelse emellan, hvad han desse dagar hört flere ståndets ledamöter yrka, angående lagens högstnödvändigade hälgd och efterfölgd, och de särskilte omständigheter, som blifvit anförde å deras sida, hvilkas fullmagter ansedts för stridige. Ingen af dessa wore, mot hvilken icke något, i grund af lag, kan wara at påminna: och ingen, som icke har öma och för ståndet betraktansvärda considerationer at anföra, til befastande af dess riksdagsmanskap. Som fördenskull alla däruti komma öfverens, at de hafva lagens stränghet emot sig, men ratio status för sig, och wigtiga skäl til mildrande af lag; ty wore herr probstens tanka, at ståndet, som, i synnerhet nu i riksdagens början, bör genom oväldighet sig utmärka, och se på alla utan manna mån, med lika både rättvisa och ömhet, nu på en gång utlåta sig, antingen alla tillika skola antagas, eller ock alla

tillika uteslutas, och at antingen alla, eller ock ingen, må åtnjuta ståndets benägenhet.

Men som häremot af h. probsten Mathesius och flere erindrades, at hvars och ens särskilta beskaffenhet icke ville medgifva, det alla i en proposition måtte inneslutas; fördenskull och sedan h. probsten Meurling angående öfverhåfpredikanten Grunerus, sig yttradt, at han för samma orsaker nu, som sista riksdag, väl kunde mottagas; gjordes proposition, om ståndet, för at skona sig för votering, bifaller, det bemälte öfverhåfpredikant denna riksdag blifver ståndets ledamot, jämte anmodan til herr biskopen i Åbo, at tilse, det hädanefter icke något contract i stiftet ensamt må deputeras riksdagsman? Hvilket med enhälligt Ja besvarades.

Tillika fants för godt, at ståndet, ju förr dess häldre, tager sig en särskild dag, at gå igenom och granska dess författning, ang. riksdagsmäns antal från hvarst stift, och de, i anledning därutaf, i stiftet uprättade conventioner.

§ 3. Enär nu vidare ståndet sig företog frågan, ang. comministern Chydenius, blef öfverenskommit, at så om honom, som de återstående, undvika vidlyftiga discourser, på det ståndet måtte medhinna, at öfver dem alla sig i dag utlåta.

Sedan fördenskull, å ena sidan, af h:r biskoparne Filenius och Mennander, samt herr superintendenten Körning, blifwit erindrat, at, som Österbotn allenast utgör en division af Åbo stift, hvarifrån herr biskop Mennander icke widkändes, at det i ecclesiastique författningar är afskildt, eller utom gemenskap; så är det icke likmätigt ståndets circulair, att därifrån en särskild fullmäktig för capellanerne deputeras; hvartil h. biskop Mennander yttrade: Ingen större anledning hafva af consistorio blifvit gifven Österbotns capellaner, än de öfrige i stiftet, ehuru h. biskopen förmärker, at, efter dess bortresa, fullmagt för magister Chydenius blifvit expedierad: warande för ståndet angeläget, at den omständigheten, om pluraliteten af capellanerne inom hela stiftet, noga i akt tages; hvaremot af h. probsten Mathesius visades, huru både Österbotns capellaners särskilte interesse, som dock med kyrkjoherdarnes i bästa måtto öfverensstämmer, och consistorii Åboensis circulair, hafva warit tilräckeliga grunder för dessa capellaner, at wälja sin egen fullmäktig, hvilken, såsom på ordentel. fullmagt hitrest, ståndet icke lärer vilja förskjuta; gjordes proposition, om ståndet vill emottaga mag:r

Chydenius, i afseende på dess erhållne fullmagt, och utan præjudicat för framtiden? Hvilket enhälligt bejakades.

§ 4. Angående lectoren doctor Rosén, anförde herr kyrkjoherden Linderoth vidare, hvad han sielf så skriftl. som muntel. andragit, rörande anledningen til dess befullmäktigande, både af scholæstater och capellanerne, i anseende hvartil h. kyrkjoherden förmente, at ståndet nu kunde tillåta ett litet undantag ifrån den förskrefne ordningen, och nyttja doctor Roséns myckna skickelighet, wid dess angelägna göromål denna riksdag.

Häremot lemnade h. probsten Wijkman til ståndets efterfinnande, huru nödigt det will vara, at så i detta, som andra mål, stricte följa lag. Med all aktning fördenskull för doctor Roséns person, och den nytta han skulle kunna göra ståndet, kunde h. probsten icke annat än vara emot dess intagande, hälst sielfva grundlagen därmed skulle röras.

Uppå gifven proposition, afslog äfven ståndet merbemälte doctors intagande, capellanerne i Götheborgs stift dock obetagit, at, där så godt synes, i dess ställe lagligen och ordenteligen wälja sig annan fullmäktig til denna riksdag.

§ 5. Uplästes än ytterligare herrar deputerades berättelse och utlåtande, ang. fullmäktigskapet ifrån Bohus län, hvaraf h. probsten Wijkman förmente det vara tydeligit at finna, huru som convention, bägge contracterne emellan, har sin riktighet; warande det nog djerft af doctor Wahlborg, at för falskt och updiktadt förklara, hvad ståndet år 1746 så uttryckeligen antagit och confirmerat, hälst sådant icke kan hafva skedt, utan goda och fullgiltiga skäl. Dess utom har convention af Elfsyssels contract blifvit följd, så ofta interresset på den sidan sådan fordrat, och tyckes doctor Wahlborgs egenhändige i saken uppedde bref böra förmå honom, at innehålla med sin talan härutinnan. Om nu Wikornes contract, i grund af denna convention, år 1760 bort hålla fullmäktig allena, men convention då icke blef efterlefvad, så bör probsten Ekström njuta den rättigheten til godo, och wara riksdagsman för hela Bohus län.

Herr probsten Forssenius tillade, at, som i Elfsyssels contract år 18 pastorater och i Wijkornes 10, så lærer det senare altid blifva lidande om convention icke hålles wid magt. Probsten Ekström må därför wara qvar, men doctor Wahlborg, som genom irring kommit hit, med rättelse resa hem.

Herr doctor Alin hemställte, om icke ståndet bör vara sig likt, uti dess beslut öfver doctor Wahlborg och öfverhåfpredikanten Grunerus.

Herr probsten Åman erindrade åter, at doctor Wahlborg icke bör undgå någon alfvarsam åtvarning af ståndet, at hafva fördrag med sine hårda beskyllningar, hvarmed han icke allenast rördt hederlige män, utan äfven trädt ståndet och dess protocoll för nära.

Herr biskop Lamberg anhölt, at ståndet ville reflectera på de privilegier och angelägenheter, som för bägge bohuslänske contracterne särskildt böra bevakas, och admittera bägge probstarne til ståndet, hälst originalet til conventionen aldrig blifvit sedt.

Herr biskop Filenius förde ståndet til sinnes, huruledes denna i sig sielf nog beniga saken ifrån flere riksdagar tillbaka brytt ståndet, och at den så mycket omtalte conventionens wärkelighet och beskaffenhet altid warit ett tvisteämne, ehuru, rätteligen at säga, det tilkommit presterskapet i stiftet, at häröfwer tydeligen öfverenskomma, och saken sins emellan utreda, så at ståndet därmed icke blefve besväradt. Men som sådant ännu icke skedt, hemstälde h. biskopen, om icke ståndet äfven för denna gången wille tillåta, at bägge de upkomne probstarne, såsom bägge värdige män, må villfaras i deras gemensamma önskan, at bägge blifwa i ståndet intagne.

Uppå åtskilliges begäran, gjordes proposition: Om ståndet bifaller, at probsten Ekström denna riksdag ensam blifwer fullmäktig för hela Bohus län? Hvar til som öfver alt svarades Ja, ansågs tillika den år 1726 bägge contracterne emella[n] uprättade convention härmedelst wara af ståndet gillad och godkänd.

§ 6. Skred ståndet til afgörande om de anmärkte fullmagterne ifrån Borgo stift, då herr biskop Fortelius anförde, hvad först beträffar probsten Krok, at, ehuru det til herrar deputerade inlemnade consistorii protocoll nogsamt utvisar, det hvarken consistorium har någon skuld däri, at flere supernumerarii från detta stiftet sig nu hos ståndet anmält, eij eller sådant kan sägas wara med lag och ordning öfverensstämmande, torde dock de skäl, som tagas af landsortens tryckande nöd och angelägenheternas wigt, som för fullmäktige vore vid riksdagen at ombestyra, göra den wärkan uppå ståndet, at probsten Krok får här inträda.

Häremot erindrades af h. probsten Wijkman och flere, at olagligheten vid befullmäktigandet är tydelig; hvarföre, och uppå gifven proposition, ståndet afslog probsten Kroks intagande.

§ 7. Likaledes, och ehuru probsten Mathesius trodde, at ståndet, i afseende på omständigheterna, kunde gynna probsten Stenius med riksdagsmanskap, förklarade dock ståndet, uppå gifven proposition, sig icke finna dess fullmagt så laglig, at han kunde blifva intagen.

§ 8. Änteligen, och som comministern Carlquist, af 10 capellaner blifvit deputerad uti öma angelägenheter, anhöllo h. biskop Fortelius, h. doctor Kraftman och h. probsten Mathesius, at han ibland ståndets ledamöter måtte få räknas. Men då proposition däröfver gjordes, nekade ståndet sig därtill kunna samtycka.

§ 9. Inlämnade notarien ett af riddarhussecreteraren underskrifvit bevis, at af den adeliga ätten Benzelstierna sitter, vid innevarande riksdag, h. Carl Benzelstierna på riddarhuset, såsom caput familiae, utan någons fullmagt.

I anledning häraf, yttrade h. doctor Hausvolff, det frågan i ståndet, rörande h. biskop Benzelstierna, lär egenteligen wara den, om han, såsom född adelsman, transporterat adelskapet uppå sina barn.

Detta lemnades tils vidare, och

§ 10. utnämndes deputerade, 14 til antalet, som skulle aflägga hälsning hos de öfrige respective stånden, til hvilken ända de äfven afgingo, anförde af h. biskop Filenius, så snart det gafs tilkänna, at borgareståndets deputerade, i samma ärende, besökt ridderskapet och adelen. Imedlertid

§ 11. Inkallades probsten Ekström, kyrkjoherden Stenius, samt capellanerna Chydenius och Carlquist, som befunnos wara tilstädes, och underrättades om ståndets, ang. deras riksdagsfullmagter, tagne beslut.

Probsten Ekström och comminister Chydenius aflade häremot deras tack-säjelse. Men kyrkjoherden Stenius och comministern Carlquist afträdde, sedan ståndet låtit dem förstå, at både de och de öfrige, som hafva stridige fullmagter, kunna i mårgon göra ståndet sälskap både i kyrkjan och på riksalen.

§ 12. Högwördigste herr archibiskopen, som härvid upkom, berättade, at i går hade vice härardshöfdingen Kock blifvit utnämnd til bondeståndets secreterare wid innevarande riksdag.

§ 13. Företrädde en deputation ifrån ärbara bondeståndet, som aflade hälsning och lyckönskan til förestående riksdagsarbete, hvilken h. archibiskopen och taleman besvarade med dylik önskan tillbaka, jämte det h. archibiskopen förklarade hurusom prästeståndet förväntar sig finna, at bondeståndets ledamöter til riksdagen medfört samma vänskap och förtroende, som hemma i församlingarne plägar förena lärare och åhörare, och at det således skall för presteståndet blifva angenämt, med bondeståndet underhålla ett synnerl. godt förstånd och öfverensstämmelse, att befrämja allmänt väl.

§ 14. Företrädde tvänne Hans Kongl. Maj:ts cammarherrar, mottagne af 8 ståndets ledamöter, som anmälte Hans Maj:ts nådige hälsning och wilja, at ståndet i mårgon, efter slutad gudstjänst, uppå rikssalen sig infinner.

§ 15. Ankom en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, med wanlig hälsning och fågnadsbetygelse öfver påbegynt riksdagsmöte. Hvar til högwördigste herr archibiskopen äfven önskade borgareståndet lycka, så at fäderneslandets behof med ståndens förenade krafter, under den Högstas wälsignelse, måtte kunna afhjelpas.

§ 16. Sedan ceremonielle, som i mårgon bör iakttagas, trykt ankommit och blifvit utdelt, inlämnades detsamma skrifvet, med anteckning därå, at det i kongl. rådkammaren och på riddarhuset blifvit upläst. Ståndet lät det äfven hos sig upläsas, och införa, hvad som, under jämförelse med det trykta, fants vara förbigånget.

§ 17. Företrädde höglofl. ridderskapets och adelens deputerade, som anmälte hälsningen och försäkran, at ridderskapet och adelen äro sinnade, efter yttersta förmågo, gripa sig an, til at, gemensamt med presteståndet, arbeta på det allmänna bästa, som nu tarfvar så kraftig åtgärd.

Högwördigste herr archibiskopen bad om ståndets återhälsning, och betygade dess fågnesamma öfvertygelse, at Sveriges ridderskap och adel, så nu som i alla tider, utmärker sig, icke allenast igenom mandom och bravour,

utan och genom patriotiskt nit, at, under fridslugn, se fäderneslandet til godo, hvaruti presterståndet icke skal låta sitt biträde saknas.

§ 18. H. archibiskopen och taleman utkallades, och efter inkomsten berättade, at Kongl. Maj:it, genom en dess cammarherre, i nåder inviterat 25 ledamöter af ståndet, at i morgon spisa på kongl. slottet, hvilka ledamöter nu fördenskull utnämdes.

§ 19. Herr biskop Filenius återkom med deputerade, och berättade, at samtl. ståndens talemän betygat för preteståndet all aktning, vänskap och förtroende.

Ståndet åtskildes.

D. 24 Januarii 1765

§ 1. Församlade sig ståndet, at nedträda til riksdagspredikan, då emedlertid den wanlige tysthetsreversen framlades til underskrift.

§ 2. Herr probsten Eckman begärade förnimma, i hvad beslut ståndet stadnat, angående fullmäktige ifrån Westerås stift, och om de böra afhålla sig så ifrån electorswal, som flere i ståndet nu förestående göromål.

Häruppå lemnades til svars, at, som ståndet i dag icke egenteligen sammanträdt, til några måls företagande, wille ståndet äfven tils i mårgon bespara sitt yttrande härutinnan.

§ 3. Efter slutad act i kyrkan, och på rikssalen, åtskildes ståndet i sitt wanliga rum.

Den 25 Januarii

§ 1. Justerades protocollet af den 23 och 24 hujus.

Wid andra § af det förra, fants godt, at en ledamot ifrån hvar stift, med det första, sammantråda och utarbete, hvad til riksdagsmanswalens reglerande kan wara nödigt för ståndet, at genom lag få stadgat. Wid hvilket tilfälle, ståndet äfven ville låta i öfverwägande komma h. kyrkjoherden Linderots nu gjorde hemställande, om icke af samma grund, som för Österbotn, sådant blifvit beviljat, äfven capellanerne i Götheborgs stift måge för hvar län få hålla särskild fullmäktig.

§ 2. Högvördigste herr archibiskopen förmälte, hurusom han utom ståndet fått höra omtalas, det något oenighetsfrö skal vara härstädes utsatt, i anledning af hvad hos ståndet är före, ang. riksdagsfullmäktige ifrån Westerås stift. Herr archibiskopen, hvilken så mycket mindre vet utaf något sådant, som han icke ännu til ståndet upkommit, när denna saken där sist ventilerades, hade straxt expedierat detta, på ett sätt, som med ståndets heder öfverensstämmer. Men h. archibiskopen ville nyttja denna anledningen, at wälment påminna ståndet, huru högst nödvändigt det är, ståndet sjelf tilstyrka, och de öfrige stånden till ett wärdigt efterdöme, at, under skilgaktige tankar ledamöterne emellan, dock ständigt bibehålla kärliga och fridsamma hjertan. Hvilken vackra förmaning och upmuntran ståndet uptog med vördsam tacksägelse.

§ 3. Påminte herr doctor Hausvolff, och hela ståndet instämde at begära, det både högvördigste h. archibiskopens tal inför höga öfverheten, såsom och herr biskop Serenii i går hållna predikan, måge til trycket lemnas; och låfvas, at denna ståndets åstundan skulle fullgöras, hvarom jämväl, hvad predikan beträffar, extractum protocolli til de öfrige stånden skulle expedieras.⁸

§ 4. Företogs til närmare öfverwägande, huru och på hvad sätt, ståndets beslut af d. 22 hujus skulle verkställas, at förvara rättigheten för Westerås stift, medan thess fullmäktige än komma at afhålla sig från ståndet.

Herr biskop Filenius önskade, at ståndet wille wäl betänka sig, innan det förmenar ett helt stift taga del uti ståndets göromål. Probsten Wangels exem-

⁸ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 1.

pel, som, utom det contractets fullmagt, wid hvars underskrift waret något at anmärka, af fyra andra contracter är oklandradt befullmäktigad, wisar nogsamt, huru sannolikt det är, at Westerås fullmäktige, oakadt nådarspredikanternes underskrift, dock äro innehafvare af riksdagsmannarätt. Och när därtill kommer, at här icke, som på riddarhuset, ledamöter sitta för egen räkning, eller på famillens wägnar, utan ett helt stifts rätt verserar under dessa fullmäktiges, kunde herr biskopen icke annat finna, än at deras fullmagter grunda sig på en olaglig pluralitet. Då, men icke förr, blir rätter tid, at dem utesluta.

Herr biskop Lamberg instämde i detsamma, och trodde, at ståndets beslut i denna delen, ehuru det förut må wara tagit genom unanimité i ståndet, väl kunde så inrättas, at icke ett helt stift uti sina fullmäktige warder lidande, innan de ännu blifvit förvundna, at olagligen wara deputerade, hvilket åter wid verldslig rätt bör ransakas och dömas.

Däremot yrkade herr probsten Wijkman, hvad han tilförene påmint, ang. angelägenheten för ståndet, at icke uprifva dess beslut. Ståndet har här för ändamål, att vinna uplysning i saken, men icke at utestänga någon ifrån dess rättigheter, hvilka tvärtom ståndet beslutat skola för stiftet förvaras. Och som stiftets wäsenteligaste rätt består däruti, at få njuta lag til godo, wid sina fullmäktiges wal, så bevakas den aldrabäst, när ståndet icke låter anmärkta olagligheter hos sig utan påfölgd passera. Hvaremot, om dessa fullmäktige nu likafult skulle få säte och stämma i ståndet, så wårdslösades icke allenast stiftets rätt til ett lagligt wal, utan ock i den händelsen någonderas fullmagt til slut måste casseras, och således fullmäktig upsändas, skedde uppenbart ingrep i dennas rätt, at i alla riksdagsmål deltaga, om den förre nu imedlertid skulle sig därmed få befatta.

Herr probsten Bolmstedt påstod äfven, at ståndets beslut altid måste äga bestånd. Och som probstarne Hellberg och Ugglå ifrån Westerås stift äro här i staden, hemstälte h. probsten, om icke de, in antecessum, kunde höras, ang. riksdagsmansvalet där i stiftet.

Herr probsten Bergstedt tog saken tilhopa i sitt sammanhang, och sökte därutaf wisa, hurusom stiftet icke kan sägas wara lidande, när ståndet har tilbörlligit afseende på felagtigheter, til hvilka stiftet sjelft, men icke ståndet, har warit wällande, och dymedelst sjelft afskurit sig den rätt, som thy eljest skulle wara tilständig.

Herr lector Kraftman distingverade emellan den rättighet, som kan tilkomma de under fråga varande stifts fullmäktige i gemen, och som independenter deraf, tilhörer stiftets biskop h. doctor Benzelstierna. Som riksdagsordningen tillägger honom, i kraft af dess ämbete, riksdagsmannarätt, skönt han med icke ett enda votum af stiftet wore försedd, så wore det oförsvarligt, at äfven utestänga honom från ståndet, medan saken hvilar, ang. stiftets fullmäktige, hålst herrar deputerade icke stält sin anmärkning på något sätt emot honom, som utan fullmagt af stiftet är sjelfskrefven ståndets ledamot, ehuru han icke kan bevisa dessa deliberationer, rörande dess egit stift, Han må därföre til ståndet inkallas, och således det, som i saken är stridigt, ifrån det ostridiga skiljas.

Herr kyrkjoherden Linderoth medgaf, at stiftet på något sätt blefve lidande genom fullmäktiges uteslutande ad interim, men så vore det dock ett lidande, som stiftet sig sjelft ådraget. Hvad h:r biskopen beträffar, så är frågan om han af stiftet tillika är vald eller icke. I förra händelsen är billigt, at hans öde blir lika med de öfrigas, men eljest kan honom icke vägras at nu genast vara i ståndet.

H. biskop Filenius sade sig dock förblifva vid den tankan, at alla tils vidare borde i ståndet inlåtas, så wida icke alla kunna sägas vara olagligen valde. Herr biskop Benzelstierna, ehuru han har sin fullmagt i riksdagsordningen, är dock at anse såsom riksdagsman för hela Westerås stift, och dess väljande har allenast sitt afseende på riksdagspengar, som blir stiftets sak.

H. probsten Mathesius ansåg åter, det vara mot ståndets beslut, at h. biskop Benzelstierna nu admitteras, emedan det är ovist, hvars fullmagt olagligheterne til slut träffa. Och som electorswal bör ske stiftswis, låter det väl göra sig, at ock då bevara stiftets rätt.

H. doctor Hausvolff önskade få reducera discourserne til den frågan: om de fyra stiftsfullmäktiga skola lida, för ett af biskopen och consistorio, vid walens anställande, begånget felsteg?

Herr biskop Serenius trodde, det böra blifva rätta frågan, om Westerås stift kan i ståndet exercera sina jura, förän fullmagterne rätteligen blifvit pröfvade och gillade? Därtill svarade h. biskopen Neij, ty hvad skulle väl de ståndets ledamöter tycka därom, som nu först blifvit intagne, sedan öfver deras fullmagter blifvit resolverat? Suspension af stiftets votum kan emedlertid icke med skjäl uttydas, såsom någon hårdhet af ståndet, så vida den grundar sig i lag. Riksdagsordningen stadgar, at ingen utan behörig fullmagt

skal taga del i talmansvalet, följakteligen icke eller i andra ståndets göromål. Och skulle ståndet nu ex capite concordiae uphäfva, hvad tilförene ex capite justitiæ blifvit beslutat, så wore det en slät tröst för alla dem, som på ärbara och lagliga val hitkommit, men mycken upmuntran för dem, som älska oordning. Ja, om ståndets conclusa skola således rifvas upp, önskade h. biskopen sig kunna undgå, at i ståndets göromål deltaga.

Herr biskop Filenius anmärkte, at emellan dessas och de öfrigas sak, hvilkas fullmagter waret satte i fråga, är mycken skilnad. Ty hvilkendera af dem, som imedlertid afhållit sig från ståndet, har dock af sitt stift haft andra där närvarande.

Herr probsten Kröger: Om en stads fullmäktig, som därifrån är ensam, råkar at hafva olaglig fullmagt, huru njuter den staden i borgareståndet sin rätt tilgodo, medan saken om dess fullmagt är före? Och sedan redan bref afgått til consistorium i Westerås, och doctor Nordman, hvad anseende skulle det väl hafva ifrån ståndet, om innan svar inkommer, ståndet skulle anticipera sin decision öfver det omtvistade riksdagsmansskapet, förmedelst riksdagsmännens intagande i ståndet?

H. doctor Kraftman yrkade vidare, hvad han erindrat, om h. biskop Benzeltiernas ostridiga riksdagsmannarätt, och h. probsten Hartman instämde i detsamma, tilläggande, at ståndets beslut bäst kunde verkställas, om h. biskopen lemnas, at vid electorswalet bevaka stiftets rätt, då de öfrige fullmäktige få skylla sig sjelfve eller stiftet, för det de icke likaledes nu straxt få här inträda.

H. probsten Bergstedt ansåg alla Arosiensens, såsom de där af en och samma grund nu alla tagit afträde ur ståndet. Ingen af dem har någon rätt, som icke grundar sig på lag, och efter lag bör den äfven förvaras. Som nu, förmodeligen så i Westerås, som i Strengnäs stift, riksdagsmanswalens ske enligt consistorii anstalter, så håller herr probsten aldramäst betänkeligit, intaga h. biskopen, då felaktigheter, som wid walen blifvit begångne och ifrån consistorio emanerat, äro under skärskådande.

H. probsten Sörström: Om electorsval sker uppå en af hvarst stift, så är möjligigit, at, då ett saknas, 7 röster kunna blifva mot 7. Det felande stiftet skulle därför komma at decidera, och så länge det felar, skulle då ett electorswal icke kunna bringas til slut.

H. biskop Serenius föreslog nu, at, som å ena sidan här plaideras stiftets rätt, och å den andra ståndets heder, som ligger i dess besluts oryggelighet,

den medelvägen torde kunna widtagas, at h. biskop Benzelstierna, men icke de öfrige, nu i ståndet inlåtes.

Härmed sade h. doctor Hausvolff sig icke kunna instämma, så wida om h. biskopens åtgärd wid riksdagsmanswalet nu just är frågan, och skulle de öfrige fullmäktige då oskyldigt komma at lida.

Herr biskop Mennander: Som h. biskop Benzelstierna har en dubbel rättighet, at vara ledamot af ståndet, den ena grundad i riksdagsordningen, den andra i stiftets fullmagt, så bör den förra honom icke betagas, medan quæstionen om den senare utföres. Ståndets beslut blifver lika fult i all vigeur, som endast har sitt afseende på de til ståndet inlämnade fullmagterne.

H. probsten Åman: Wid alla fora är wanligit, at beslut, som en gång blifvit fattade, icke sedan få af samma rätt uphäfvas. Sådane resningar borde för framtiden äfven hos ståndet icke allenast för otillätelige anses, utan äfven på något kämbart sätt umgällas, af den, som wågar försökat.

Härmed conformerade sig h. probsten Waldius.

Herr lector Antonsson: Om en domare blir jäfaktig uti en quæstion, så hindrar det honom icke, at sitta öfver andra saker och sitt ämbete utöfva. Har herr biskop Benzelstierna felat, så bör sådant gå sin laga wäg, men han icke därför de facto uteslutas från ståndet, för det frågan där upkommit, ang. stiftets fullmagter.

H. probsten Bolmstedt conformerade sig wäl med herr probsten Åman, och påstod, at ett justeradt decisum icke måtte upprifvas. Men som af herr biskop Mennander, h. lector Kraftman, h. probsten Hartman och flere ytterligare visades, at h. biskop Benzelstiernas intagande, såsom grundande sig på riksdagsordningen, wäl kan förenas med detta ståndets beslut, gjorde högvördigste h. archibiskopen proposition, om ståndet bifaller, at h. biskop Benzelstierna, i förmågo af sitt biskopsämbete, nu i ståndet inträder, och där exerceerar de jura, som dess stift tillkomma kunna? Hvar til enhälligt svarades Ja. Wäl bemälte h. biskop inkallades fördenskull, och underrättades, så wäl om detta ståndets beslut, som, uppå dess förfrågan, ang. de öfrige stiftets fullmäktige, om hvad ståndet förut, ang. deras afhållande, deciderat; hvilket senare äfven, uppå h. biskopens begäran, skulle genom utdrag af protocollet meddelas.

§ 5. Under påstående öfverläggning härom, företrädde tvänne deputerade från wällofl. borgareståndet, som anmälte, at deras stånd bifallit ärbara bon-

deståndets communicerade beslut, at h. biskop Serenii riksdagspredikan må af trycket utkomma.

Högvördigste h. archibiskopen gaf tilkänna, at presteståndet äfven redan sådant af h. biskopen begärdt.

§ 6. Sluteligen blef öfverenskommit, at i mårgon wälja electorer. Inlemnande h. comminister Chydenius i det ämnet ett memorial, som han äfven förmälte sig hos de öfrige respective stånden ärna angifva.⁹

Detta memorial uplästes och blef, uppå h. probsten Bolmstedts och h. biskop Benzelskiernas begäran, liggande på bordet.

Ståndet åtskildes.

Den 26 Januarii

§ 1. Justerades protocollet af d. 25 hujus.

Wid 4 § däraf tillade nu h. probsten Waldius, at i protocollet klarligen bör insättas at orsaken, hvarföre ståndet bifallit, at h. biskop Benzelskierna nu här inträder, nämligen i afseende på dess biskopsämbete, och såsom af konungen til riksdag kallad, och icke i anseende til dess fullmägt af stiftet, hvilken befunnits af samma beskaffenhet, som de öfrige fullmäktigas, på det dess intagande icke må synas strida mot hvad ståndet tilförene beslutat, angående fullmäktige ifrån Westerås stift.

Wid samma § erindrade äfven herr doctor Hausvolff, at i protocollet måtte intagas det svar, som herr probsten Wijkman lämnat uppå h. probsten Sörströms yttrande, at näml., om än Westerås fullmäktige wore i walet deltagande, paritet likafult kan emellan rösterne existera.

Likaledes förbehölt sig h. doctor Hausvolff, at, vid slutet af samma §, något få anmärka, men då probsten doctor Wahlborg imedlertid fått företräde, wille herr doctoren sednare detta sitt yttrande til en annan gång bespara.

§ 2. Uppå lämnadt företräde, underrättades herr doctor Wahlborg om ståndets, ang. dess och probsten Ekströms riksdagsmansskap, fattade beslut.

⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 2.

Doctor Wahlborg yttrade härtil, at, som ett helt contracts wälfärd härunder beror, ärhölt h. doctorn, at til honom in extenso måtte extraderas, hvad i denna saken pro et contra blifvit anfördt, på det dess hemmawarande committenter måtte däraf kunna få nöijaktig uplysning. Tillika begärdtes afskrift af det i 1746 års acter hos ståndet befintelige conventionsdocumentet af år 1726, såsom warande helt olika med det, som ifrån Wikornes probsteri nyligen blifvit upvist. Och änteligen, som h. doctoren år 1760, solenniter i ståndet, å Elfsyssels contracts wägnar, upsagt oftanämde convention, och undantagit sina committenter däriifrån, utbad sig h. doctorn, at ytterligare få inkomma med memorial i saken, i anledning af hvad ven. consistorium i Götheborg, uppå ståndets anmodan, härvid i stiftet åtgjordt, til följe hvaraf h. doctorn nu äfven med posten bekommit instrumentet til den nya författning, som honom blifvit ålagt at ombestyra, så wäl som fullmagt at upsäga conventionen.

Sedan herr doctorn afträdt, tog ståndet dess begäran i öfverwägande, då af probsten Bergstedt erindrades, hurusom det med ståndets wärdighet icke vill wara öfverensstämmande, at, efter fattadt beslut, mottaga vidare uplysningar, emedan ståndet utan twifvel funnet dem tilräckeliga, då beslutet togs.

Herr probsten Wijkman ansåg med förundran, at h. doctor Wahlborg, såsom gammal riksdagsman, will begära extradition af hela ståndets protocoll uti dess sak, hvilken extradition icke, enligt all praxis, kan sträcka sig utom ståndets beslut.

Härmed instämde h. probsten Waldius och flere.

Herr probsten Mathesius påminte, at doctor Wahlborg icke borde undgå wälförtjent tiltal, för det han med så förklenliga utlåtelse yttrat sig om den af ståndet år 1746 gillade och stadfästade conventionen, hvilket tiltal h. probsten märkt, at ståndet fant billigt, då saken sist var före.

Herr biskop Lamberg anhölt, at utbekomma ståndets uttryckeliga decision i denna saken, til rättelse för Götheborgs consistorium och stiftet, emedan hvarken den omtvistade conventionen kan i consistorii archivo igenfinnas, eij eller någon öfverenskommelse, bohuslänske presterskapet emellan, torde stå at träffa.

H. biskop Benzelstierna hölt dock nödigt, at consistorium i Götheborg kallar contracterne tilsammans, och igenom deputation inhämtar deras yttrande, huru de vilja, at riksdagsmanswalen för framtiden hos dem skola

regleras, då för samma deputation äfven blifver tillfälle, at öfver 1726 års convention sig utlåta.

Åtskillige ståndets ledamöter fant detta för skäligt, äfven som af några fan[t]s betänkeligit, at imedlertid nu til doctor Wahlborg extradera det hos ståndet befintelige exemplar af 1726 års convention, för att icke underkasta det document någon processualisk undersökning, hvaruppå ståndet för detta bygt sitt beslut.

Sedan ståndet hört sig föreläsas den resolution i denna sak, som ståndet fattat d. 23 hujus, beviljades doctor Wahlborg, af densamma del, jämte tilstånd, at til herr biskopen doctor Lamberg öfverlämna, hvad documenter han vidare kan hafva, at producera, medan ståndet icke vidare häruti kan emottaga något memorial. Och befaltes notarien, at herr doctorn och probsten härom förståndiga.

§ 3. Företogs målet, angående electorenes wäljande til secreta utskottet och deputationerne; då högvördigste herr archibiskopen först påminte, huru som det, enligt riksdagsordningen, står i ståndets eget behag, at antingen nyttja den lagliga formaliteten, genom electorer, eller ock på något annat utväljningssätt fördela sig både til utskottet och deputationerne. Herr archibiskopen wiste af egen förfarenhet, att wid förra riksdagar, såsom 1746 och 1752, detta ståndet, utan electorer, in pleno sins emellan kommit öfverens, hvilka ledamöter skulle sitta i hvarje deputation, samt därvid rättat sig efter hvars och ens håg och insigt; äfven som ock herrar biskoparne och præsidens consistoriorum altid blifwit ansedde, såsom sjelfskrefne, at wara secreta utskottets ledamöter, hvilket utmärkt wördnad emot förmän och förtroende til dem; at, med en emot deras ämbeten svarande wärdighet, kunna wederbörligen handtera de wigtigaste riksdagsärender. Ett fritt och obundet wal både til det ena och det andra står wäl äfven i ståndets magt; men som herr archibiskopen har någon anledning, at förvänta större förtrolighet och missnöjes qväfvande inom, samt mindre upmärksamhet utom ståndet, om instituta majorum wid detta tilfälle följas; wille h. archibiskopen icke hafva underlåtet, at lämna detta till ståndets eftersinnande, med önskan, at ståndet wille falla på det rådet, hvarigenom lugn och enighet säkrast winnes.

Herr probsten Haartman widgeck, at, wid 1751 års riksdag, inga electorer brukats; men berättade tillika, at ståndet därigenom ådraget sig mycket åtal.

Hvarföre och som ståndet sista riksdag beslutit hafva electorer, wille herr probsten styrka därtill, at ock nu samma method må följas.

Herr probsten Wijkman war af samma tanka, emedan ståndet nu 2:ne riksdagar nyttjat electorer, och det icke synes förorsaka mindre missnöjen, at in pleno komma öfverens om secreta utskåtts ledamöter, än at genom electorer och i tysthet de samma wälja.

För öfrigit är icke at förmoda, det ju electorene, efter ed och samvete, skola ihågkomma den respect, de äro herrar præsules skyldige.

Herr öfverhåfpredikanten Grunerus trodde likaledes, det icke wara möjligt för ståndet, at umbära electorer, hvilka icke lära hos sig låta saknas tilböriligt förtroende til herrar biskoparne.

Sedan fördenskull ståndet kommet öfverens, at nu wälja electorer, ock äfven fastställt, at därtill, efter wanligheten, en af hvar stift skulle tagas, så at de tilsammans blifwa 15, wärkstältes voteringen, genom slutna sedlar, hvilken så utföll, at, för

Upsala stift, herr probsten Wijkman,
Stockholms stad, h. öfverhåfpredikanten Schröder,

Linköpings stift, h. probsten Ekman,

Scara stift, herr probsten Forssenius,

Strengnäs stift, h. biskop Serenius,

Westerås stift, h. biskop Benzelstierna,

Wexiö stift, h. kyrkjoherden Ståhl,

Åbo stift, h. probsten Haartman,

Lunds stift, h. domprobsten doctor Wåhlin,

Borgo stift, h. biskop Fortelius,

Götheborgs stift, h. kyrkjoherden Linderoth,

Calmar stift, h. biskop Schröder,

Carlstad stift, h. probsten Sörström,

Hernösands stift, h. probsten Högström, och

Wisby stift, herr kyrkjoherden Snöbom,

fingo de mästa rösterna, och aflade fördenskull straxt därpå den wanliga eden.

§ 4 Utnämndes deputerade til riksdagsmanswalens reglerande uti stiften, en af hvar stift, näml.

herr probsten Wijkman,

h. öfverhåfpredikanten Schröder,
h. biskop Filenius,
h. probsten Forssenius,
h. probsten Engzelius,
h. biskop Benzelstierna,
h. doctor Alin,
h. biskop Mennander,
h. probsten Bolmstedt,
h. lector Kraftman,
h. biskop Lamberg,
h. biskop Schröder,
h. lector Antonsson,
h. superintendenten Körning,
h. kyrkjoherde Snöbom.

Herr professor Amnell förmälte, sig hafva något ifrån Upsala stift uti detta ämne at uppte.

Ståndet åtskildes.

Den 28 Januarii

§ 1. Justerades protocollet af d. 26 hujus.

§ 2. Förmälte herr professor Amnell högvördigste herr archibiskopens hälsning, med berättelse, at han fått befallning, vid denna timan infinna sig hos Hans Kongl. Höghet, cronprintsen: warande h. archibiskopens begäran, at ståndet därutaf icke wille låta hindra sig uti dess göromål.

§ 3. Inlemnade herrar electorerne förseglad förteckning uppå walde ledamöter til secreta utskåttet,¹⁰ hvilken upbröts, och befants innehålla följande:

Ifrån Upsala stift och Stockholms stad:
kongl. öfverhåfpredikanten och præses consistorii, doctor Schröder,
professor Amnell,
doctor Hausvolff,
probsten Wijkman,

¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 2.

ifrån Linköpings stift:
biskop Filenius,
probsten Ekman,

ifrån Scara stift:
probsten Forssenius,
probsten Afzelius,

ifrån Strengnäs stift:
biskop Serenius,
probsten Kolmodin,

ifrån Wexiö stift:
professoren doctor Alin,
kyrkjoherden Sthål,

ifrån Åbo stift:
biskop Mennander,
probsten Mathesius,

ifrån Lunds stift:
domprobsten doctor Wåhlin,
probsten Bolmstedt,

ifrån Borgo stift:
biskop Fortelius,

ifrån Götheborgs stift:
kyrkjoherden Linderot,

ifrån Calmar stift:
biskop Schröder,

ifrån Carlstad stift:
probsten Sörström,

ifrån Hernösands stift:
biskop Körning,
probsten Högström,

ifrån Wisby stift:
kyrkjoherden Snöbom.

Herr biskop Serenius anmälte tillika, at för Westerås stift hafva tvänne rum tils vidare blifvit ledige lemnade: kunnande, der ståndet så godt finner, och secrete utskottet kommer at sättas, inan saken om Westerås riksdagsfullmäktige i ståndet blifwer afgjord, h. biskop Benzelstierna imedlertid så där, som i ståndet, representera sitt stift.

§ 4. Utänmdes följande ledamöter, til igenomseende af stiftens riksdagsbesvär:

herr professor Amnell,
h. doctor Nensén,
h. probsten Meurling,
h. probsten Åman,
h. probsten Engzelius,
h. biskop Benzelstierna,
h. doctor Alin,
h. probsten Idman,
h. probsten Kröger,
h. lector Kraftman,
h. probsten Ekström,
h. biskop Schröder,
h. probsten Sörström,
h. probsten Feltström,
herr kyrkjoherden Snöbom.

§ 5. Uplästes ven. consistorii Stockholmensis relation, om hvad uti religions- och ecclesiastiquemål, under och sedan sista riksdag, passerat.¹¹ Consistorii præses, herr doctor Schröder, tillade, at consistorium, uti denna dess berättelse, i det möjligaste undvikit, at med vidlöftighet falla ståndet besvärligt, och därför utelemnadt åtskillige omständigheter, hvarigenom i synnerhet kunnat å daga läggas, huru högt, både naturalismus och indifferentismus, i allmänheten nu mera stigit, hvarförutan äfven i de sista åren socianismus med icke otydeliga vedermälen låtit sig förspörja. Herr doctorn hoppas fördenskull, at ståndet, så snart dess ecclesiastiquedeputation kommer i arbete, därstädes låter dessa viktiga mål i bland de första företagas, och läg-

¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 29.

ger därvid alfvarsam hand. I synnerhet hemställte h. doctorn, om icke ståndet skulle finna nödigt, at icke mindre nu, än sista riksdag, taga sig an religionsmålet, ang. kyrkjoherden doctorn Rutströms lärosäte, och genom något kraftigt steg befordra det samma til skyndsamt slut. Högvördigste h. archibiskopen, som emedlertid upkommit, så wäl som hela ståndet, erkände med tacksäjelse den nit och sorgfällighet, som detta consistorium visat, at så i den enda, som andra delen, hederligen upfylla dess ämbetes plikt, och mota de anfall, som rör renahåra och christeliga kyrkja, här i hufvudstaden, i gröfre eller finare måtto, först och förnämligast utstå måste.

Hvad nu särskilt den 1 puncten, rörande främmande religions förvanter, beträffar, anförde h. doctor Nensén, at, utom det beklageligen nu så mycket öfver hand tagande fritänkeriet, och sjelfsvåldet¹² i gudsdyrkan, som wisar sig både i församlingens öfvergifvande och salighetsmedlens förakt, hafva främmande religionspartier och secter nu likasom sammansatt sig, at underkufva vår rena evangeliska lära. Herr doctorn, hvars ämbete närmast tillhör, at efterse, huru utländske invånare härstädes i akt taga våre religionsförfattningar, och them med presterliga ämbetesförrättningar gå til handa, hade under sista riksdag gifvit til känna, at han hos catholiquer icke förrättat öfver tvänne barndop, men sedan den tiden har herr doctorn aldrig hvarken om det ena eller andra blifvit anlita, utan catholske prester ökas, handräckning saknas hos dem, som vederbör, och h. doctorn är förgäfves försedd med instruction i denna delen.

Herr probsten Mathesius påminte, huru som den åt de reformerta förunte religionsfriheten, uti sjöstäderna allenast af tre stånd blifvit beviljad, men af presteståndet ansedd, såsom mindre enlig med våra grundlagar. Påminnelser därom hafva därföre ifrån detta ståndet sedermera, flere än en gång, skett, ehuru sista riksdag sådant kom at eftersättas. Att fördenskull ståndet icke må ådraga sig förebråelser, för någon efterlåtenhet i ett ämne, som är thess eget, och kostat våra förfäder så mången blodig skjorta; wore herr probstens tanka, at ståndet nu skulle röra sig i denna saken, och försöka, hvad, til återvinnande och befästande af religionens enhet i vårt kära fädernesland, kunde stå at uträtta.

H. doctor Nensén önskade, at sådant kunde erhållas, men befarade tillika en hel contrair verckan, om ståndet mycket skulle detta relevera. H. doctorn

¹² I prot. *sjelfsvåldet*.

har låtit sig berättas, at catholiquerne förr varit nära til at få religionsfrihet: och borde nu mycket försigtighet brukas, at icke på dem förloras, och på de andre intet winnes.

Herr biskop Benzelstierna medgaf, at de af herr probsten Mathesius anförde considerationer äro af mycken vigt, och trodde äfven, at ståndet tagit denna förra religionsöfningen, såsom en privilegiisak; men h. biskopen förmente tillika, at, om orden påses uti kongl. förordningen härom, så skal det befinnas, at friheten i sjelfva verket sträckt sig längre, än den blifvit gifven. Kongl. kungörelsen, af d. 27 Augusti 1741,¹³ uplästes, och befans tillägga de reformerte alla förmåner, hvaraf alle andre undersåtare sig hafva at hugna; hvarwid förthenskull ankommer uppå förklaring af det ordet *förmåner*, om barnaupfostran, med mera, therunder skal böra begripas.

Consistorii præses, h. doctor Schröder, gaf til känna, at fransöska reformerta pastoren i Stockholm blifvit af höglofl. cancelliecollegio försedd med egen tabellbok, at anteckna födda och döda, hvilket är ett teckn, at de reformertas religions-frihet hålles för vara utan undantag: äfven som ock h. doctor Hausvolf berättade, at deras pastorer uti alla actus ministeriales gå äfven så offenteligen til väga, som de lutherske, af hvilka de ock här antaget det bruket, at kasta tre skåflar mull på de döda.

Herr biskop Filenius gick tillbaka til den tiden, då religionsfriheten lemnades de reformerta, och påminte sig, huru presteståndet då straxt protesterat hos Kongl. Maj:t, och då kungörelsen, sådant oaktadt, dock utkom, wäkt quæstion, til följe af gjordt förbehåll, både 1743, 1746 och 1751 års riksdagar, ehuru ingen ändring kunde åstadkommas. 1756 omrördes den ock, jämte annat, men uptogs mycket illa hos de öfrige stånden. Sedermera hafva hernhutiske oroligheterna kommet emellan, och wändt ståndens upmärksamhet ifrån denna kanten. Nu, då tiltagsenheten, å de främmandes sida, går så långt; torde ståndet behöfva, at åter vara betänkt på motstånd. Herr biskopen förmälte sig äfven i Linköpings stift hafva en tid warit oroad af catholiquer och mennonister, wid cammarduksfabriquen i Wadstena, af hvilka nu allenast 2 personer återstå, som icke antingen bortrest, eller blifvit converterade. Och trodde h. biskopen, at detta viktiga ämnet med all nogranhet borde af ståndet handteras uti en ecclesiastiquedeputation.

¹³ Tryckt kungörelse 27 augusti 1741: *Kongl. Maj:ts nådige Kungörelse, Angående Fri Religions-Öfnings förunnande här i Riket åt alla them af then Engelske och Reformerte Kyrkan som wilja sig härstädes nedsättia.*

Herr doctor Schröder begärade, at kyrkjoherden i Ulrica Eleonoræ församling, magister Gråberg, måtte få tilstånd igenom consistorium inkomma, med de uplysningar, som han ytterligare kan hafva i detta ämnet at andraga, så wida i dess församling catholiquerne göra mästa owäsendet; hvilket beviljades och förklarade högvördigste h. archibiskopen, sig finna högsta nödvändighet för ståndet, at uti ecclesiastiquedeputation taga detta ämne uti ömaste öfvervägande, och stadna i något slut, som ståndet kan stå til svars med inför Gud och efterkommande.

Widkommande åter saken, rörande doctor Rutström, som til någon del, nämligen hvad suspensionsquæstion beträffar, ännu hos Kongl. Majj:t ligger oafgjord, anmodades och åtog sig högvördigste herr archibiskopen, at begära företräde uti Kongl. Majj:ts rådkammare, och, å ståndets wägnar, i underdånighet anhålla, om skyndesamt och nådigt slut däruti. För öfrigit, och då protocolsdeputation blifvit satt, skulle ståndets ledamöter därstädes updragas, at af Swea hofrätts protocoller, noga göra sig underrättade, och til ståndet upgifva, huru hela saken, sedan sista riksdag, blifvit handterad, och hvarföre den går så långt på tiden, då ståndet får anledning, at finna, hvad för thy därvid kan vara til görande.

§ 6. Proponerade högwördigste herr archibiskopen, at ståndet wille förmå de öfrige respective stånden, göra med ståndet ett däruti, at icke tillåta, någre nya mål nu i början hos riksens ständer upkastas, som skulle kunna hindra och distrahera dem ifrån de wigtiga riksvårdande angelägenheters ofördröjeliga företagande, för hvilkas skull Kongl. Majj:t dem nu så tidigt måst sammankalla.

Detta bifölls och åtog sig, på anmodan, herr biskop Serenius, at till nästa plenum däröfver upsätta extractum protocollii.

Ståndet åtskildes.

Den 29 Januarii 1765

§ 1. Justerades protocollat af d. 28 hujus.

Wid 4 § däraf, anmärkte domproben, herr doctor Möller, at, som de, uti 1741 års förordnande, omförmälte förmåner för de reformerta, tillika sägas wara enliga med rikets lagar och regeringsform, följakteligen med kyrkjo-lagen, så utmärker sådant nog inskränkning i deras religionsfrihet.

Consistorii præses h. doctor Schröder tillade äfven, det han wille sig påminna, at sista riksdag blifvit i ståndet omtalt, huru som ängelska kyrkjan i Götheborg til alla delar njuter den år 1741 beviljade fria religionsöfningen.

Wid samma § förmälte herr biskop Benzeltierna sig at herr justitiæcancelleren hafva fått den uplysning uti Rutströmska saken, at, som kongl. hofrättens resolution öfver suspension endast warit dilatorisk, och haft sitt afseende på det, at Rutström måtte få komma in med sin förklaring, hvilket nu länge sedan wore skedt, så är nu ingen ting, som hindrar håfrätten, at sig öfver den quæstion behörigen yttra. Men erindrades af herr doctor Hausvolff, at actor dock afvaktar Kongl. Maj:ts nådiga utslag, öfver dess besvär, och af herr biskop Serenius, at presteståndet bör på något sätt synas interessera sig i denna ryktbara saken; hvilket äfven herr biskop Benzeltierna fant billigt, tilläggande, at det i samma utsigt torde förtjena hos præsideten i håfrätten påminna, at där all skyndsamhet må brukas.

§ 2. Justerades det protocollsutdrag, som herr biskop Serenius upsatt, ang. drift och ordning vid riksdagsmålen.¹⁴

Herr probsten Mathesius hölt nödigt, at förebygga, det ett stånd icke må kunna hindra expedition, af 3 stånds beslut; hvaremot h. biskop Benzeltierna trodde, at påminnelse därom hos de öfrige stånden endast skulle föda af sig obehageligheter, medan ändamålet lika fult kan vinnas, när stånden sig sjelfva förbinda, at, inom viss föreskrefven tid, hafva alla inkomne mål afgjorde.

Härvid påmintes äfven, at urskilningsdeputation med det första må sättas, hvarom wid herrar talemäns sammanträde skulle erindras.

§ 3. Uppl:s höglofl. ridderskapets och adelens protocollsutdrag af d. 28 hujus,¹⁵ ang. ledamöters antal i deputationerne, i anledning hvaraf, kom i öfvervägande¹⁶, om och huru vida någon af desse deputationer nu kunde indragas, eller sammanslås med de öfrige: äfven discourerades något däröfver, om nu, som til förene, samma ledamöter böra sitta i urskilnings- och expeditionerdeputation.

¹⁴ Se bilaga 2.

¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 1.

¹⁶ *öfvervägande* i prot.

Herr doctor Hausvolffs tanka war, i allmänhet, den, at ju mindre antal deputationer sättas, ju fortare går det med riksdagsarbetet, och ju större besparing blifver för cronan, uti hushyra, ljus, wed, skrifmaterialer och betjeningens aflönande, hvilken omständighet, i dessa penningelösa tider, wisserligen förtjenar mycken reflexion.

Häremot fruktade h. probsten Haartman, at, hvad på detta sättet kunde besparas, genom deputationernes minskande, skulle på annat sätt åtgå, genom arbetets långvarighet, emedan det är naturligit, at, ju flere ämnen på ett ställe sammanstöta, ju långsammare hinna de afgöras, när däremot fördelningen befrämjar skyndsamhet och bekvämlighet. Härmed instämde herr:r probstarne Wijkman, Mathesius och Sörström; men h. probsten Afzelius projecterade, at föreställning kunde härifrån gå til de öfrige respective stånden, ang. deputationernes minskning.

Hvad tull-deputation i synnerhet beträffar, trodde h. doctor Hausvolff, at, som contractet därom nu löper til en viss tid, så kunna riksens ständer bespara, at cognoscera de sakerna, til dess den tiden är inne.

Herr biskop Serenius förmente likaledes, at tullärenderne bekvämligen kunde skötas uti cammar-, oeconomie- och commerce- samt stats-deputationerne.

Men h. probsten Wijkman, h. professor Amnell och h. öfverhåfpredikante[n] Grunerus, höllo före, at desse ämnen torde blifva för wigtiga, at kunna, som en bisak, på något ställe handteras: och som contractet med generaltull-arrende-societeten nu snart löper til ända, blir så mycket mer nödigt, at nu förut, och innan casus existerar, tänka på, hvad författning därmed vidare bör tagas.

Angående protocolsdeputation, yttrade herr probsten Wijkman, at den wäl kunde tåla minskning uti sina utskotts- och ledamöters antal: ja, om icke författning tages, at den blir mera nyttig, än den härtills waret, och dess betänkanden blifva af mera consequence, wore så godt, at den icke existerade.

Sedan, i anledning häraf, h. biskop Serenius, h. öfverhåfpredikanten Grunerus, och h. probsten Sörström, instämt däruti, at denna deputation wore ibland de nödigaste, såsom en aga för ämbetsmän, och ett ställe, hvarest lag och religion nära rörande mål, sådana, som h. probsten Sörström sade sig veta wara begångna, kunna komma i sitt ordenteliga ljus, äfven som h. probsten Forssenius och h. biskop Filenius höllo betänckeligit, at ifrån preteståndet gifva anledning til dess uphäfvande; förklarare vidare, h. probsten

Wijkman, sin tanka endast gå därpå ut, at protocolsdeputation må sättas på bättre fot, och göras mera gagnelig.

Fiskerideputation ansåg herr biskop Filenius vara af den beskaffenhet, att den så väl, som tulldeputation, kunde inbegripas under cammar-, oeconomie- och commerce- samt secreta handels- och manufacturdeputationerne.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus sade, sig icke weta, hwartil bemälte deputation är nyttig, ehuru det nu torde behöfvas efterse, huru export-præmierna blifwit använde.

Herrar probstarne Wijkman, Mathesius och Sörström höllo äfven nödigt, at, sedan denna deputationen sista riksdag blifwit satt, den äfven nu må bibehållas, för at skaffa riksens ständer behörig reda för disposition af dess anseensliga fond, och huru ständers författningar i denna delen blifwit efterlevade.

Änteligen förente sig ståndet, at bifalla ridderskapets och adelens extractum protocollii.

§ 4. Upläste h. doctor Hausvolff följande dictamen ad protocollum:

Då, i Herrans den magtägande Gudens wälsignade namn, högvärdige ståndet, d. 16 Januarii, hölt sitt första sammanträde, utdeltes ett vid förra riksdagen år 1762, hos riksens högloflige ständer inlemnadt, memorial af friherren Lars Stiernstedt, hvilket af då församlade clero regni blifwit, som påskriften lyder, bifallit och resolverat, at det genom trycket skulle allmänt göras, som det och sedermera, genom förskått af ståndets archivmedel, blifwit tryckt.¹⁷ Detta i sig sielf vackra memorial, har hos mig upväckt åtskillige reflectioner, hälst som jag funnit, at den hederliga författarens ändamål lærer hafva varit, at willa uptäcka grunderne til det moraliska och politiske onda, som synes alt mer försvaga vår sälla frihetsconstitution samt, hvad det lider, sättja hanne uti det bedröfweligaste obestånd. Det enda betydliga botemedel, til förekommande af det äfventyr, han uti sitt berömmelige nit föreslår, lærer vara det minst pålitel., och, på händelse, at vid innevarande riksdag skulle af högvärdige ståndet pröfvas nödigt, at som memorialet, bemälte friherre til heder, blifwit tryckt, at anmäla dess innehåll hos de öfrige respective stånden, blifva ett ämne, som mera torde förbittra, än värka det, som påsyftas.

¹⁷ *Ödmjukt memorial* (Stockholm 1763).

Mig har det emedlertid gifvit anledning, at tänka på vår värkelige bedröfveliga belägenhet, och den förfallna christendomen, samt at hos högvärdige ståndet ödmjukeligen, wördsamligen och vänligen anhålla, at det högvärdige ståndet täktes låta början af sina rådplägningar festa sig och sin omtanka wid de medel och utvägar, som kunna widtagas til christendomens och wår i lika mån förfallna kyrkjodisciplins uprättande och iståndsättjande.

För så uplyste herrar och män, uti hvars samfund jag har den äran at vara, och hvilkom, efter den guddomeliga försynens skickelse, af höga öfverheten är ombetrodt, at wårda scholar, gymnasier, academier och församlingar, behöfver jag wist icke wara mångordig uti det, som angår den ömaste omsorgen, huru å alla ställen, sådane ämnen måtte vara beredde, som lemna bästa hopp om sig, at warda sanskyllige medlemmar uti Jesu nåderike, och i följe där af, sedige ledamöter uti den werldsliga regimentskroppen, och omsider saliga himlamedborgare.

Jag vördar den nådige och barmhertige Guden, som uppehåller oss sitt ord, som gifver sina rättsinniga tjenare kraft, at rent och klart det samma predika, som utrustar den med visdom, så mycket i denna ofulligheten mögeligit är, hafva akt uppå Herrans menigheter, samt tid efter annan upväkt wår älskelige öfverhet, at göra den ena christeliga författningen efter den andra til christendomens uphjelpande.

Ehuru jag detta med vörndnad erkänner, så har dock en mångårig erfarenhet, och besynnerligen, hvad jag under min ämbets tid, så wäl wid kongl. håfvat, som sedermera här i residensen, ärlefvat, öfvertygar mig, at en bortskämd ungdom är grunden til det dageliga, mer ock mer öfver hand tagande, christendomsförfall. Jag fäster mig icke vid det, som utom Stockholms staket kan i denna delen wara bristfälligt, hälst som jag här seer öppna refvor nog, hvilka jag önskade, at de kunde botas, då tillika hålen, som här och där i riket kunna finnas, wisseligen ock finge bot, at de icke blefvo större, än de för närvarande nu kunna wara.

Det lærer förmodeligen icke kunna nekas, at, i landsbygderne i riket, ingen annan tilgång til undervisning i christendomen är, än den kläckare på somliga ställen, och åter på andra scholemästare kan meddela ungdomen. Däremot finnes uti städerne större och mindre scholar, uti hvilka alla stånd, om de willa, kunna få barnen underviste. Således synes författningarne wara tilräckelige, at ju hvar man kunde wara uplyst til sanningenes kunskap om Gud och guddomeliga ting, och hvad til wår salighet uppenbaradt är: och at det uti wår uplysta tid borde räknas bland öfverloppsgärningar, at willa i denna delen hafva mer, när man

lägger til det nyssnämde, ständiga catheches-hus och communion-förhör, predikningar, och mer, som enkannerligen här i kongl. residencen dageligen uti kyrkjorne hållas.

Men jag lemnar till högvördige ståndets uplyste bepröfvande, hvad med alt detta kan uträttas, när i gemen hos högre och lägre, de åren få framlöpa, under syndafördärfvets ständiga tilväxt, uti hvilka, dels genom klemiga och irregulieuse föräldrar, dels genom oförståndige informatorers förvällande, första grunden bör läggas til sinnets förändring. Här är genom Guds nåd lätt tilgång, at christendomens åker kan blifva upodlat. Men jag vågar säija, at skickeliga åkermän fattas, och at därigenom ligger mången åker i linda, som borde wara upodlad. Och just härutinnan finner jag grunden til de olyckel. tankar, som allestädes hysas om Gud och Guds styrsel och regering, om nådamedlen, om alt, hvad til vår sanskylliga religion hörer, och at så förakteligit talas om altsammans, samt att ibland allmänheten finnes sielfswäldige fritänkare, atheister, naturalister, materialister och deisteri, som potatoes breder sig och fäster rot; följakteligen at det wackra namnet, christendom, knapt funnit skjuta ax.

Det ware fjerran, at jag skulle falla på den misstanckan, som skulle å de ställen, där förståndet upöfvas och kunskapen intryckes, det icke skje med den tilbörliga nijt och sorgfällighet, som wederbör. Likwäl kan jag icke dölja för högvördige ståndet, at jag ju fruktar, at man wid våra lärohus, så wäl de mindre, som större, de måge heta pædagogier eller trivial- eller cathedral- eller kyrkjoscholar, eller gymnasier eller academier, man icke har så stor omsorg, om ett rättsinnigt wäsande uti Christo och christendomens wärkeliga utöfning, som fast mer, at tråka genom med utanläsning efter bokstafven, och at låta ungdomen råda sig sjelf, och få teinturer, af ett och annat, samt sedan oberedd widtaga någon födkrok. Görer mig rätt, gunstige herrar, råder och bröder, och tilmäten mig icke någon wrångvisa i denna delen, som skulle jag willa tråda någon förnär. Jag skulle då fälla dom öfver mig sjelf; ty genom Guds försyn, har jag tilsyn öfver tvänne församlingar och kyrkjoscholar, och, medelst mitt ämbete, tilfalle, at wara kunnig om, hvad dels i smyg-scholar, och uti hus, där föräldrar hafva råd underholla särskilta informatorer, förelöper. Syn går för saga. Fördärfvet i Guds församling är stort, medelst religionens och barna-upfostrans förakt och wårdslösande. Det är af den samma, som vi erlefve så mycken samvetslöshet uti alla näringar och handteringar, olydna och gensträfvoghet mot Guds och verldslig lag, och at vår ovärderliga frihet ikläder sig dag och stund

en natur af sjelfsvåld, oordning och laglöshet, som förebådar, at wi inom kort se samhället förvandlat ifrån christendom i hedendom.

Hvad vill för det högvördige ståndet fördenskull blifwa angelägnare, än vara betänkt, huru kyrkjodisciplinen, som blifvit wriden utur led, må åter komma i sitt skick; hvarigenom hvar i sin stad och Stockholms presterskap i synnerhet blifver satt i det högstönskeliga och lyckeliga tilstånd, at befrämja christendomens inre wäsende långt bättre, än vi, med all den nit, och omsorg, hos oss kan finnas, om alt får framgent förblifva så beskaffadt, som det nu är, kunna åstadkomma.

Jag äfventyrar det svaret, at wi hafve lagar och förordningar, och at, om wi, uti förekommande casibus, söka handräckning hos wederbörande; så kunna wi nogsamt mota det ena, med det andra, som ger farhoga för inritade fördärf. Detta svaret skulle oroa mig, som så tydeligen å dag ligger; at, när all vörndnad för Gud, och högaktning för religionen; när hos sjelfsvållingar samvetsbandet är låssat; något hvar finner, at de nyttigaste lagar och inrättningar blifva fruktlösa, och at ingen lag förmår holla hvarken befallande, eller lydande, så inom gränssorne af sina skyldigheters i akt tagande, som det allmänna och hvars och ens särskilta bästa det kräfver. Där är jämväl ingen fruktan för verldsligit straff tilräckelig, at afholla de fräckaste och samvetslösaste ifrå utöfningen af de grofvaste brott.

Jag tror, at det för presterskapet i riket icke är svårt, at, enligt kyrkijolag och flere förordningar, holla allmogen i skick. De kunna snart få den gensträfvoge späkt, och den odygdige någorlunda sedig. Wore presterskapet i större städerne, och wi i Stockholm, äfven så lycklige, at med vårt kyrkijoråd, och genom dem, som sku hjelpa oss med handräckning, få en horkarl, kona, drinckare, uppenbar sabbatsföraktare, och den utvärtens gudstjenstens wårdslösare, och flere af dylikt och annat okynne, til rätta och straffad; så hade vi ingen ting at klaga öfver. Finge wi för all vår möda, den hugnaden at se, at en laquai, cammarjungfru, piga, handtverksgeäll, lärogåsse m. fl. blefve af sine herrskaper, husbönder, mästare tilhollne, at komma uti catheches- och husförhören, samt af dem föreläste med goda efterdömen; så vore vi obesinsamme, om vi anförde någre besvär. Men nu ware det för högvördige ståndet klagat, at wi warda på alt sätt hindrade, fullgöra vår ämbetes skyldighet, i brist af den eftersyn, som högre och lägre borde gifva, och den handräckning af werldslig arm, som wi borde niuta; när wi gje tilkänna, at vi hindras uti själawården, dels genom ovilja, dels genom försummelse, dels af tresko hos dem, som af oss kallas til våra

förhörs bivistande, och som af oss i tid och otid påminnas, om större laggränhet, at bivista den offentliga gudstjensten.

Detta ware så mycket förr för det högvärdige ståndet klagat, som (jag grufvar mig för att säijat) skulden, til al denna och dessolik oreda, skrifves på presterskapets räkning, som skulle hos ty alt, hvad christendomens uphjelpande beträffar, wara utsedt på någon timmelig winning allena, och det för öfrigit qvitta dem lika om deras åhörare wore bättre, eller sämre, underrättade om det, som christendomen tilhör. Man har fådt lof, svälja den hårda maten, at presteståndet wid riksdagarne nogsamst wisat kallsinnighet för det goda, och at ju de å daga lagde prof af mindre aktning för Guds ära, och dess församlings bästa, är skulden til allt det onda, som utbredt sig till obotelig skada så wäl för den borgeliga, som christeliga samdrägtigheten och enigheten. Där säijes, at, om presterskapet hade wid riksdagarne waret mera bekymrade om Josepho skada, så stode intet så illa til hos oss. Slik osmältelig mat hafve wi åtminstone härstädes fått emottaga, så i entome, som i sällskaper, med hvad mera, som lägges ståndet til last, af dem, som hafva för sed skjära alla öfver en kamm, och icke bruka den tilbörliga urskillningen, at skilja rättsinnige Herrans tjenare ifrån dem, som genom lastbart förhollande wid riksmöten kunnat gifwa anledning, at ett reputabelt stånd warder försmädat.

Hos mine medbröder och mig har det emedlertid upwäkt både grämselse och tillika ömaste omsorg, huru wi för wår del måtte undfly alt, hvad som kan gifwa minsta förebråelse, ehuru wi icke ändå kunna skryta däraf, at hela ministerium här i Stockholm är rent eller til alla delar fritt för förewitelse. Ministerium härstädes, som bekant är, är delt i sina flockar, och hvad å en sida upbygges, är man icke säker om, at det ju å annan nedrifves. Hvar och en flock tror sig, utan communication med hvarannan, äga rättighet döma om prestmännens skickelighet at föra ordet; och händer fördenskull icke sällan, at den, som för lastbart lefverne af consistorio Holmense blir stängd från predikstolen, kommer och wisar betygande af ett annat consistorio, om god frägd, efter han kunnat hjelpa til med aftonsångs- eller vecko-predikningar. Och fördenskull tror jag, min ämbetes skyldighet wara, för högvärdige ståndet frambära mina pia desideria, jämte ödmjuk wördsam anhollan, at det högvärdige ståndet täktes, för Guds och dess församlings äras och välfärds skull, wara betänkt på botemedel; ty får det förblifva, som det är; lägger intet det högvärdige ståndet handen vid denna vigtiga saken, så blir den andeliga tilställningen i riket så bedröfvelig och med-

ömksam, som den timmeliga uti närvarande stund är. Det förnämste botemedel synes vara, at sådane prester skickas til församlingenes tjenst, som äro mäktige at lära andra, samt at scholorne icke förses med lärare, som sjelfve icke förstå, hvad christendomen tilhör.

Hvad det förra beträffar, så hoppas [jag] wördsamligen, at herrar biskoparne icke anse mig för den, som tviflar om deras lag- och nog-granhet i denna delen. Men förlåten, at vi här i residencet, som få emottaga af alla stifts prester, som hitsändas, sedan de blifvit kallade af dem, som, enligt kyrkjolag och privilegier, äga frihet at kalla, äro ömtolige i detta mål. Wi få antingen directe, eller indirecte, tilfälle at pröfva deras lärdom och skickelighet. Och fast vi böre tro, at, innan någon blifvit prestvigd, han ju blifvit bepröfwad, och wi icke annat kunna föreställa oss, än at han, vid alla tilfällen, skulle vara redo, at göra beskjed för egen tro, wi likwäl funnit, at mången likwäl icke warit därtill i stånd.

Jag åberopar mig min wärdiga præsidis, och mina wärda här närvarande medbröders, witnessbörd, om icke wi med förundran funnit, at prester hos oss blifwit examinerade, som icke warit i stånd besvara enfaldiga cateches-frågor. Huru skola då sådane kunna hjälpa oss befrämja christendomens tilväxt? Han wet intet sielf, huru han skal kunna komma därtill, af alt hjerta frukta och älska, samt förtrösta på Gud: Huru will han då arbeta på sina åhörars hjertan, och göra dem beqväme därtill?

Högvördige herrar, hjälpen detta förfall, för Christi skull. I hafven därtill både djup insigt, och uti edra höga ämbeten tilräckelig myndighet at görat. Saken är öm, och botas icke med det, at herrarne äro nödsakade, ibland flere oskickelige, wälja den minst odugelige, under hopp, at han låter sig wårda om sin presteed, och söker förkofra sig uti det, som fattas. Det har ifrån början icke warit hans ändamål, utan bara, at få kragen och bruka kappa, til en täckemantel wid alla tilfällen.

Men skola ock herrar præsules wara i stånd, at, i denna delen, bota refvorne, så böra våra högskolor göra dem tilräckeligt biträde. Den bedröfweliga prodigalité med honoribus academicis har skadeligare influence på christendomens förfall, än mången det tror. Jag will aldeles wara öfvertygad därom, at wid våra inrikes academier, så wäl theologiæ, som philosophiæ faculteterne, äro nogräknade. Påtager mig likwäl icke, at med samma öfvertygelse tala om academier, uti det första-dömet på andra sidan, som med Sverige är incorporerat, än mindre om de öfrige utrikes academier, så länge bevisligit är, at wij, ty värre! se

honores illa placerade, och ju på sådane, som icke förstå första bokstäfverne i christendomen.

Gunstige herrar, fäder och bröder, tänken med alfware på denna högstskadeliga influence på christendomens förfall, och wänden därnäst ögat på vårs scholar. Det högvärdige ståndet har redan med tolamod afhördt, hvad jag om denna bekymmersamma delen nämndt. Alla redelige prestmäns erfarenhet kan jag ju tryggt åberopa, huru svårt det är, at få tjenlige ämnen, til informationswäcket för allmogens barn på landet, och fattige invånarnes i städerna; hälst som ingen tilräckelig lön är anslagen, hvaraf hvarcken en studerad person, eller någon annan kan upmuntras. Våra egna ämbeten, som äro förbundne med så mångahanda sysslor, tillåta oss icke, at sjelfve tilräckeligen lägga handen wid ett så högstnödigt wärk, så framt det icke skal på något sätt brista, uti den öfrige själavården. Wi behöfve här som aldramäst andras tjenst och biträde. Men är åter den tjensten och det biträdet uti oskickelige mäns händer, så se vi nogsamt, huru christendomen kan blifva uphulpen.

Gifve det Gud, at den brist, som hos oss finnes på skickelige ämnen, at hantera undervisningswäcket med Sveriges tilväxande ungdom, kunde hjälpas. Hjelpas kan det, om bara de studerande blefve bekvämlige gjorde, at undervisa andra, och icke sökte scholæsysslor, blott för att hafva den födkroken, at lära barn läsa innantil rent, och sedan catechesen utan til, så mindre, som större, samt därefter, at skrifva och räkna. Här med hjelpes icke vår förfallna christendom. Men tvärt om; när uti trivial-, cathedral-scholar och gymnasier, jemte det nyss upräknade, de för studier fogade wänjas vid den konsten, at rätt förstå de i catechesen innefattade sanningar, om salighetenes grund, salighetenes medel, ordning, och om den årlösa evigheten; och därnäst när, innan de flyttas up til gymnasium, eller på de ställen, där cathedralscholar äro, innan de dimitteras til academien, noga efterfrågas, om de äro skickelige, efter catechesens handledning, at sjelfve föreställa, den ene den andre, hvad de lärddt i kortare frågor; göra saken tydelig, uplysa den genom tjenlige liknelser, ändra en och samma fråga på åtskilligt sätt, samt således å daga lägga, at, hvad de lärddt, icke blott är minnesverk, utan at de äga werkelig insigt, omdöme och öfvertygelse.

Genom denna beredningen, tycker jag, för min del, at genast ifrån början, när någon hogfälles för studier, han får prima principia Christianismi et religionis, samt således sjelfmant leder kunskapen från förståndet til wiljan, och för, genom Guds nåd, känning af religionen och practisk ärfarenhet, så at, när han blifver flyttad til gymnasium eller

academien, och därstädes blir anförd uti de högre wetenskaperne, så blifver christendomen icke ett utanverk hos honom ifrån yngre åren, utan en grund til fast byggnad, som understöddes uti tiltagande åren med det, han får höra och läsa uti theologia naturali, jure naturæ och mera. När han då sedermera, antingen för fattigdom skull, eller för at lisa sina föräldrar, som torde haft dryg känning af hans upfostran, söker genom barna-undervisning, at hjälpa sig fram; så är man säker om, at en sådan yngling gör godt gagn, och framdeles äfven kan hjälpas wid scholar i städer och på landet, och at de, som under hans handledning satte warda, blifva i christendomen underviste til upkomst för Christi församling, och icke, som nu beklagl. sker, til vanära för Gud och christendomens förfång.

Det lär icke wara svårt för högvördige ståndet, at af det, som i ödmjukhet wäl ment är anført, göra slutsatsen, at, innan man får remede i dessa delar, kan ingen förbättring i våra fördärfvade seder vinnas. Ty undervisningsverket, ledsagat af predikoämbetets öma själawård, är och blir hufvudgrunden til christendomens utöfning, som har Gudsfrugtan och sanskyllig dygd i följe med sig, och som endast kan kullkasta den hos många äldre inritade tankan, at all christendom blott består uti utvärtens gudstjenst, lämpad efter kiötts och blods beqvämlighet.

Wid det jag detta nämner, kommer jag på ett widsträkt fält, som bör rothuggas och rödjäs, om jag skal kunna nyttjat på något sätt. Wi hafve kyrkjolag och flera wackra förordningar, som tydeligen utmärka, at våra glorvördige konungar warit öme om Guds församlings ordning och skick. Den senare af glorvördigst, i åminnelse, kong Friedrich utfärdade förordningen, om sabbatens tilbörliga helgd, är ganska upmuntrande och rörande. Jag will icke nämna, hvad eljes förordnat är, uti de delar, som angå kyrkjodisciplinen, utom hvad uti kyrkjolagen stadgat är. Hos oss här i Stockholm, i anseende til ringa handräckning af werldslig arm ansees de, såsom leges abrogata. Det högvördige ståndet kan aldrig föreställa sig wår olyckeliga belägenhet härutinnan sådan, som den är, och jag kan icke så tydeligen, på det jag må undvika vidlöftighet, beskrifva, som jag eljest borde. Uti det jag incidenter förut nämndt, lærer högvördige ståndet redan märkt, hvarutinnan den wärkeligen består. Jag vill därför slutat med den wördsamma och ödmjuka anhollan, högvördige ståndet täktes visa sitt nijt för Guds ära, och widtaga sådana mått, hvarigenom, här i residencet, predikoämbetet måtte åter sättas i stånd, hvad kyrkjodiscip[1]inen angår, och åtminstone kunna få göra så mycket, som jag förmodar clericiet, enligt kyrkjolag

och flere förordningar, annorstädes kunna värkställa. Ty det är i Stockholm, om jag går igenom alla actus ministeriales, bara efter handboken, ett bedröfveligit skick. Man är intet i stånd, med all den sagtmodighet och wänlighet, samt med alt det alfvare, man brukar uti sina föreställningar, at få föräldrarne til at låta döpa barn i kyrkan, och knapt at få barnaföderskan, efter fulländad barnsäng, låta kyrkjotaga sig. I husen äro vi tvungne, at gå, at förrätta det ena och det andra. Wi måtte hos förnämna och andre ståndspersoner löpa omkring med utensilibus sacris, när de änteligen komma ihog, at gå til natvarden. Wi sakne våra ansenligaste åhörare å sön- och sabbatsdagar, samt böndagar i kyrkjan. Wi låte dem förstå, at de göra illa, eller förarga Guds församling, både med det, at de saknas uti Guds hus, och undraga sig, at offentliggen begå Herrans nattvard. Å det förra, få wi til svar: Tro intet, at icke wi gå åstad och höra Guds ord; fast det icke sker i sokne-kyrkjan, så gå wi ändå, anten til den eller den af deras excellencier, eller i Finska kyrkan, där kl. 11 predikas svänska, eller i Drottningehuset, eller Änkehuset, eller Barnhuset, eller lazarettet, med flere ställen, där predikningar hållas, til förfång för våra offentliga församlingar. Det senare ersättes med allahanda lösa skjäl, hvilka vi väl möta, dock få wara glade, at de icke aldeles åsido sätta nattvardsgången.

Hvad catechesförhören beträffar, så, ehuru vi med all omsorg, söka bevaka dem, så äro vi icke i stånd, at få dem i sin tilbörliga ordning. Wi äro icke så förmögne, at vi kunna få en genomtresker poike eller gesäll til rätta. Wi få bära up många otidiga och oanständiga ord af en fräck borgare och flere, utan at hafva minsta handräckning af verldslig arm, när vi anmält, hvad oss mött, och stundom gifvit up långa listor på sturskt och fräkt folk.

Om jag skulle anföra alt, hvad på mitt hjerta ligger, så blefve detta mitt dictamen widlyftigare, än högvördige presteståndets tolamod rakte til, at afhörat. Jag provocerar er samtelige, mine käre och värde medbröder här närvarande. Träden fram och vittnen med, eller emot mig. Jag stannar med hvad jag inför högvördige ståndet nu klagat. Gjören I, å eder sida, nödiga tilläggningar. Jag är, för någon del, befriad, at jag af det högvördige ståndet fått lof, at säga så mycket, som sagt är.

Högvördigste h. archibiskopen och samtelige ståndet tackade h. doctorn, som så wäl och grundeligen utfört dessa för ståndets omtanka så hufvudsakeliga föremål: och beslöt, at uti ecclesiastiquedeputation deraf skulle göras

all möjlig nytta; til hvilken ända, och då, uppå herr probsten Wijkmans erinran, ledamöter nu skulle nämnas till denna deputation, beslöts, at samma herrar deputerade, som redan blifvit satte till riksdagsmanswalens reglerande, skulle först företaga sig dessa religiosa, hvarvid domprobsten, h. doctor Wåhlin, påminte, at äfven, och i synnerhet, de ståndets ledamöter, som hafva att sköta undervisningen wid academier och gymnasier, sig måtte infinna, och förbehölt h. comminister Iverus, at då saken förekommer, få anföra några speciela omständigheter, som han af egen erfarenhet känner wara, hvad Stockholm stad beträffar, i detta ämne högst nödvändige at considerera.

§ 5. Som h. professor Amnell inlemnad relation ifrån venerandum consistorium i Upsala, uti religions- och ecclesiastiquemål, will ståndet nästa plenum, strax i början, låta den samma sig föreläsas.

§ 6. Och företog sig nu instruction för deputerade til öfverseende af rådsprotocolleerne,¹⁸ hvartil löparen ifrån riddarhuset ankommet:

1, 2 och 3 §§ deraf biföllos.

4 likaledes med tilläggning wid slutet: *Hvarå äfven bör antecknas dagen, då hvar och ett mål til deputationerne inkommit, och den numer följer, som hvar och en act uti urskillningsdeputation fått.*

5 § biföllos.

Wid 6 § ändrades slutet sålunda: *får deputationen antingen omedelbarligen från sig lemna, eller hos plena föreslå och anmäla.*

Wid slutet af 7 § tillades: *Likaledes skal denna riksdags början wara tiden, til hvilken deputationerne hafva att sträcka sina göromål.*

8 § biföllos.

§ 7. Anmältes kyrkjoherden Stenii begäran, at bekomma skriftelig del af ståndets beslut, d. 23 hujus, angående dess riksdagsmansskap. Hvilket beviljades.

Ståndet åtskildes.

¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 1.

Den 30 Januarii

§ 1. Justerades protocollet af d. 29 hujus.

Wid 6 § däraf, beslöts, uppå herr probstens Wijkmans hemställande, at följande § skulle tilläggas för secreta deputationen.

Bör wid reparationer för liden præjudice tilses, at icke andre därigenom blifva lidande, utan den allena, genom hvilken præjudicen skedt, mista den genom sista fullmagt erhållna tour och förmån, då den klagande därtill äger större rätt.

H. probsten Forssenius war af den tankan, at de många klagomål öfver præjudice, som denna riksdag äro at förmoda, i anseende til befordringarne sista riksdag, icke böra hos riksens ständer uptagas, emedan denna riksdag eljest torde blifva äfven så långvarig, som den förra.

H. biskop Filenius: Som riksens ständer nu endast äro sammankomne uti allmänna oeconomiamål, af yttersta vigt; så synes wara mycket skäl däruti, at inga ansökningar om befordran denna riksdag blifva företagne.

Herr probsten Mathesius: Ehuru detta är at anse som en extra ordinarie riksdag, lär dock meningens därmed ingalunda wara den, som skulle icke alla mål, som riksens ständer tilhöra, nu böra företagas och afgöras, emedan det eljest vore, at så mycket snarare bereda en ny riksdag. Riksens ständer böra wisseligen arbeta däruppå, at den i grundlagarne föreskrefne riksdagstiden må finna rum, men ock icke skiljas åt, innan de gjort, hvad dem åligger, skönt terminen skulle öfverskridas.

Herr biskop Serenius: Alla arbeten, som höra til cammar-, oeconomie- och commerce-deputationen, äro twifvels utan at anse, som riksvårdande angelägenheter, och böra i sin ordning icke eftersättas, när de mål först försvaret, uti hvilka riksens ständer äro sammankallade.

H. biskop Benzelstierna förklarade äfven, sig icke annorlunda förstå ståndets sista plenum afgjorde extractum protocolli, än at det går ut uppå sådant, som nu straxt i riksdagens början bör observeras.

§ 2. Nyssnämde extractum protocolli afsändes til respective stånden genom en deputation af 12 ledamöter, bland hvilka h. biskop Mennander skulle föra ordet.

§ 3. Föredrog högvördigste h. archibiskopen et til honom lemnat memorial af lectoren doctor Rosén¹⁹, deruti han både begär extractum protocollii af ståndets, ang. dess riksdagsfullmakt, tagne beslut, såsom ock bevekelsen anhåller, at, å gymnasii- och scholæstatens wägnar, få blifva fullmäktig.

Herr archibiskopen, så wäl som en och annan af ståndets ledamöter, förklarade sig gärna hafva önskat, at bemälte lector och doctor icke fått ståndets beslut, efter lag, emot sig; emedan af dess utmärkta förtjenster wid informationsverket, mycken nytta wore i ståndet at förvänta. Men ståndet förblef vid dess tagne beslut.

§ 4. Uplästes riksdagsrelation ifrån ven. consistorium i Upsala,²⁰ hvartil h. professor Amnell nu änteligen lade, at tvänne personer på Lofön blifwit, igenom kyrkjoherdens försorg, ifrån reformerta läran til lutherska converterade, och deruppå af Hans Kongl. Maj:t med nådegåfva ihågkomne.

För öfrigit anhölt h. professoren, at ståndet öfver formula absolutionis wille lemna dess utlåtande. Den i relation omförmälte ändringen deraf wore wäl icke i sig sjelf anstötelig, emedan man nyttjat de orden, som wid dödsfångars absolution stå föreskrefne, men så aflöper dock ändringen icke utan förargelse.

Ståndet fann relation innehålla ämnen, som förtjena dess synnerliga upmärksamhet; hvarföre den til ecclesiastiquedeputation remitterades.

§ 5. Förmälte h. biskop Filenius, at han snart äfven wäntade behörig relation ifrån ven. consistorium i Linköping.²¹

§ 6. Inlemnades herrar electorernes förteckning på walda ledamöter til urskillningsdeputation, neml.

domproben h. doctor Möller,
h. probsten Waldius,
h. probsten Wangel,
h. probsten Varelius,
h. probsten Kröger,
h. probsten Feltström.

¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 10.

²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 13.

²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 29.

Hvilka fördenskull med extractum protocolli til deputation skola förses.

§ 7. Berättade högvördigste h. archibiskopen, at h. landtmarschalcken i går, wid herrar talemäns sammanträde, begärat, det samtel. stånden ville wara betänkte på rådselectorer, til besättande af tvänne ledigheter i rådet, en af ammiralitetet och en af militairen.

I anledning här af, förfrågade sig h. biskop Serenius, antingen ståndet immediate, eller genom sina electorer, nu wille välja rådselectorer.

Ståndet påminte sig, at bägge sätten waret förut practicerade; men fant nu bäst vara, både at electorerne välja rådselectorer, och at, til hwart riksrådswal, nya rådselectorer utses, såsom ock, at de hos ståndet ligga försegelade, til dess de skola aflägga eden och träda i conclaven; om hvilka trenne omständigheter ståndet, uppå gifven proposition, sig förenade.

§ 8. Producerade högvördigste h. archibiskopen ett, utom lands ifrån, til honom ankommet anonymiske bref på fransöska, som går ut uppå, at uphjelpa den practiska christendomen.

Detta gaf anledning til någon discours i religionsämnen, hwarvid h. kyrkjoherden Portuan berättade tvänne händelser i Sanct Catharinæ församling, då catholske presten med wåld förrättadt barndop hos föräldrar, af hvilka endera waret luthersk. H. kyrkjoherden har sökt öfwertala fabriqueurer, hos hvilka catholiquer arbeta, at afstyra dessas underhandling med sina prester, men de hafva icke otydeligen låtit förstå, at eget interesse förbjuder ådraga desse arbetare sådant tvång.

Herr doctor Nensén gaf likaledes tilkänna, huru som han hafver sig bekant, den anstalt wara gjord hos catholiquerne här i staden, at, så snart barnet är födt, blir det afhämtadt til dopet uti en viss ministers capell.

Högvördige h. archibiskopen uptog alt detta, såsom en ny påminnelse för ståndet, at uträtta något, til Guds församlings och christendomens bästa.

§ 9. Ståndets deputerade återkommo och berättade, at deras ärende blifwit hos samteligen stånden ansedt wara af mycken wigt.

§ 10. Imedlertid företrädde en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, som gaf til känna, at ståndet förehaft en ny projecterad instruction för secreta utskottet, och därvid funnet nödigt, göra några anmärkingar hvilka i mår-

gon skola communiceras: warande, i anseende dertil, borgare-ståndets önskan, at presteståndet emedlertid ville dröija med sitt utlåtande öfver samma instruction.

§ 11. Uplästes h. Carl Leonhard Stålhammars memorial, ang. riksdagens activitet,²² hvilket ståndet biföll, enligt dess protocollsutdrag af 29 hujus.²³

Herr comministern Chydenius trodde sig äfven finna den nyttan af allmänna ärenders företagande, fram för enskildte, at de förra med så mycket större oväldighet kunna handteras, när man icke är indragen inom de senare.

§ 12. Uplästes tvänne från riddarhuset ankomne instructioner för secreta utskättet, af hvilka den ena collationerades,²⁴ och befants lika lydande med den, som efterföljdes sista riksdag.

Likaledes uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag, öfver denna sistnämde af d. 29 hujus,²⁵ hvarefter hela acten, enl. borgareståndets begäran, blef liggande på bordet.

§ 13. Uplästes och bifölls bemälte stånds protocollsutdrag af d. 29 hujus,²⁶ ang. ledamöters antal i cammar-, oeconomie- och commerce- samt allmänna besvärdeputationerne.

§ 14. Uplästes instruction för tulldeputation.²⁷

Wid slutet af 1 § tillades, efter ordet påfordran: *och förelagdt wite*, efter ordet inkomma: *hvarförutan äfven fullmäktige af generaltullarrendesocieteten skola war[a] skyldige, at til deputationen upgifva sådane uplysningar, som den för sig pröfvar nödige, men annorstädes icke erhollas kunna.*

2 och 3 §§ biföllos.

Wid slutet af 4 § tillades: Likaledes har deputationen att efterse, huru de wid sista riksdag tullarrendesocieteten lämnade afskrifningar på arrendesumman waret svarande emot den föregifna skadan under sista pomerska

²² Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 1.

²³ Bilaga 2.

²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 1.

²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 3.

²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 1.

²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 1.

kriget, och huru cronans interesse, wid deras beräkande, blifvit i akt taget, och det, tillika med uträkning, för hvarje år, på den wid 1760 års riksdag beviljade afgift på böcker och tobбак, til riksens ständers plena upgifva.

Wid slutet af 5 § gjordes denna tilökning: Äfwen åligger deputationen, att tilse, om, i accisrätterne, domare-ämbetet af sådane personer förvaltas, som efter allmänna lagen äro därtill skickelige, och, där det annorlunda befinnes, sådant hos plena anmäla, då tillika bör föreslås, på hvad sätt desse rätter, utan gravation i staten, kunna bättre inrättas och regleras.

Följande § tillades äfven:

Hvar någor, som sjelf i tullarrendet deltager, skulle til ledamot i tulldeputation warda utnämnd, bör den detta sitt jäf genast tilkänna gifva, eller i vidrig händelse, hvar det sedermera yppas, wara sin riksdagsmannarätt förlustig.

§ 15. Uplästes Kongl. Majj:ts allmänna proposition²⁸ wid innevarande riksdag.

§ 16. Anhölt h. probsten Meurling, at, med ståndets minne, få resa ur staden öfver instundande tvänne helgedagar, då emedlertid domprobsten, h. doctor Möller, wille i dess ställe infinna sig bland deputerade öfver besvären; hvilket beviljades.

Ståndet åtskildes.

Den 31 Januarii

§ 1. Justerades protocollet af d. 30 hujus.

§ 2. Uplästes wällofl. borgareståndets extractum protocolli, af d. 30 hujus,²⁹ ang. författning med riksens ständers expeditioner, til vinnande af arbete och tid uti expeditionsdeputation.

Herr biskop Filenius fan mycket skäl deruti, at deputationernes betänkan den sättas i form af expedition til Kongl. Majj:t, såsom ifrån allmänna bes-

²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, rådkammarens protokollsutdrag, nr 1.

²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 2.

vårsdeputation wanligt är, kunnande likafult skälen deruti ordenteligen up- tagas. För öfrigit, önskade h. biskopen, at de, som föra pennan i deputation-erne, måtte alfvarligen tilhållas, at icke bruka omsvep uti hvad de författa, utan endast utföra sjelfva saken med alla nödiga omständigheter, men i möj- ligaste korthet.

Herr probsten Wijkman kunde icke förena sig i någotdera af de alternati- ver, som borgareståndet nu föreslaget. Icke i det, at hela betänkandet skulle inrättas i form af ståndets expedition, ty däruti kunde då icke de skäl och raisonementer få rum, som deputationerne böra anföra hos plena, til uplys- ning i sakerne. Icke eller i det, at ett särskildt expeditionsproject skulle bi- fogas, så wida derigenom arbetet skulle så mycket ökas i alla de öfrige de- putationerne, som det i exped. deput. minskades, hvarest likafult en ny ex- pedition måste uppsättas, i den händelsen stånden gingo in partes. Bäst wore fördenskull, att härmed förblifver efter förra wanligheten.

H. professor Amnell hölt likaledes före, at plena behöfwa ifrån deputat- ionerne wissa uplysningar mot och med, som i en expedition til Kongl. Maj:it icke kunna eller böra inflyta.

H. probsten Ziebeth påminte sig, at hvad sista riksdag til secreta utskottet ifrån dess deputationer inkommet, plägat wara ställt i samma form, som det ifrån secreta utskottet sedan emanerat.

Herr probsten Forssenius ansåg ganska nödigt, at exped. deput. blifver mera reglerad och bunden i sina göromål, hvilket borgareståndet synes påsyfta med det, at de antingen wilja hafva deputationernes betänkanden i form af expedition, eller flera än en expeditionsdeput. satt, på det alt må blifva expedierat, innan ständerne åtskiljas. Herr probsten anförde förord- ningen, ang. hospitals- och barnhuswärket, såsom exempel därpå, at, hwad som werkel. af riksens ständer är beslutat, kan i exped. deputation undergå mycken förvandling. Att, utom biskopen, äfven tvänne consistoriales skola vara hospitalets föreståndare, står i cammar-, oeconomie- och commerce- deputations betänkande, och want hos alla stånden bifall, men finnes icke i förordningen; när dock Scara hospital kan wittna, at förvaltningen i sådane händer icke wårdslösas; i ty h. probsten, gemensamt med lector Wilskman, på 2 års tid gjort så mycket, at detta hospital ifrån inga medel nu kommit sig til ett anseeligt capital. Expeditionsdeputation bör derföre förses med en instruction, och icke tillåtas, at genom votering utröna rätta meningen af ståndens beslut.

Herr biskop Benzeltierna betraktade ändamålet af närvarande öfverläggning, som är hämmande af själfsväld i expedition. Dertil föreslås förgäfvat, at expeditionerne genast skola formeras i deputationerne, som målen utarbetat, emedan sådan form icke blifver möjelig på ett betänkande, som måste innehålla rationes pro et contra. Deremot blifver väl mera arbete för deputationerne, at särskildt projectera expedition, men därigenom erhålles likväl en säker kontroll mot expeditionsdeputation, utom det, at sjelfva beslutet bäst i korthet kan uppsättas på det stället, hvarest saken af grund blifvit handterad och bekant.

Herr probsten Mathesius anmärkte, at, som, til följe af ståndens beslut, expedierandet bör upphöra med sjelfva riksdagen, så kan votering i expedition:deputation beqvämligen undvikas, om ledamöterna därstädes blifver ålagdt, at, wid existerande tvifvelsmål om något ståndes mening i dess yttrande, alltid låta det ståndet sjelft förklara sin tanka.

Herr biskop Serenius gillade det expedientet, at hvar och en deputation uppsätter sitt project til resolution, och bifogar det samma betänkandet.

H. doctor Alin wille påminna sig, at i expeditionsdeputation sista riksdag omtalats en instruction, som förmodel. varet ett project.

H. probsten Haartman hölt rådeligit, at ledamöter, til så stort antal, förordnas i exped. deputation, at de kunna arbeta i 2:ne utskott eller divisioner.

Sedan högvördigste h. archibiskopen förklarat, sig finna nödvändigheten af instruction för merbemälte deputation, och befalt notarien efterse, om något project dertil ibland ståndets acter förvaras, inhämtades ståndets bifall, til det senare af borgareståndet föreslagne alternativet, näml., at vid hvart betänkande ifrån någon deputation bifogas ett särskilt expeditionsproject.

För öfrigit, och i anledning af hvad h. probsten Forssenius anförte, ang. hospitals- och barnhusförordningen, styrkte h. biskop Serenius och h. probsten Mathesius därtill, at efterses måtte, huru riksens ständers beslut i denna saken blifvit expedierade, hvilket h. biskop Benzeltierna trodde, bäst kunna ske igenom dem, som blifva ståndets ledamöter i cammar-, oecon-, och commercedeput. Och ansåg herr professor Amnell mycket nödigt, at detta ämnet ömt påtänkes, och den sista riksdag tagne författningen noga granskas, emedan densamma gifvit anledning til Upsala hospitalsmedels söndring ifrån verket.

§ 3. Hemställte herr biskop Serenius, om icke, medan ståndet är i begrep, at se religion och gudstjensten tilgodo i vårt kära fädernesland, det är värdigt för ståndet, at med sin omtanka i den delen, icke gå förbi det förnämsta stället, det Kongl. Håfwet, hvarest exempel och efterdömen icke allenast influera uppå Kongl. Barnens upfostran, utan ock hafva en stor och vidsträkt verkan uppå allmänheten.

Ståndet fant denna påminnelse wara af mycken wigt, och anmodade högvördigste h. archibiskopen, at af kongl. öfverhåfpredikanten begära, det kongl. håf-consistorium måtte til ståndet ingifva berättelse, om religionens och ecclesiastiquewäsendets tilstånd wid Kongl. Håfwet.

§ 4. Inlemnade h. doctor Alin en dylik relation ifrån ven. consist. i Wexjö, hvilken ståndet med nöije afhörde,³⁰ och remitterade till ecclesiastiquedeputation.

§ 5. Herr comminister Chydenius påminte, at i denna deputation måtte påtänkas, huru boktryckare måtte hållas i något större ansvar, för sina uplagor af christendomsböcker, på det de icke må upfylla landet med sådane, som innebära grofva tryckfel. Ståndet fann godt, at h. comministern sjelf anmäler detta i deputation.

§ 6. Uppå gifven anledning af consistorii preses h. doctor Schröder, kom hos ståndet i öfvervägande, huruledes Stockholms stads stora kyrka, hvarest icke allenast ståndet har sitt rum, utan äfven Kongl. Majj:t och riksens ständer alla riksdagar sammankomma, at hålla gudstjenst, är til sin cassa uti ett mycket utblåttadt tilstånd, hvilket härrörer alt ifrån den tid, då det gamla och höga tornet, för dess nära belägenhet skull til kongl. slåttet, måste nedrivas och ett nytt upbyggas; warande den gäld, hvari kyrkjan så fördjupades, ansenligen ökad genom det, at det gamla kyrkjoherdehuset nyligen måst i grund nedrivas och å nyo upbyggas. Och som denne kyrka för öfrigit är för hela riket derföre synnerligen märkvärdig, at deras Kongl. Majj:ters höga cröningsact därstädes för sig gått, hvilken högtidelighet, jemte den, som vid alla riksdagar förefaller, icke utan kyrkjans enskildte kostnad uti smärre anstalter och reparationer kan aflöpa, hvarförutan denna Sanct Nico-

³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 14.

lai kyrkja, såsom den förnämsta i kongl. residencestaden, framför de andra kyrkjorna måste widkännas åtskillige olägenheter i ty den wid alla tilfällen mera nyttjas, ehuru den icke ännu, som många andra, fått hugna sig af något publiqvt understöd, och således är i mycken förlägenhet om tilgång til de dryga utgifter, som alt mer och mer ökas, til at underhålla och omlaga dess gamla byggnad och tilbehör. Fördenskull pröfwade ståndet skäligt, det riksens ständers secrete utskott må anmodas utse någon säker utväg til anständig och så tilräckelig hjälp för denna kyrkja, at den må blifva skadeslös, för hvad den til publiqva behof håller ospart, och i stånd satt at för framtiden bestrida sina mångfaldiga tarfvor. Hvilket med de öfrige respective stånden til gunstbenäget bifall hörnsamt, tjenst- och wänligen skulle recommenderas.³¹

Wid detta tilfället upkom någon discours ang. ståndets rum, i det h. probsten Mathesius hemstälte, om icke ståndet borde vara omtänkt på något annat ställe, hvarest mera beqvämlighet och utrymme kan finnas, och herr probsten Bolmstedt, samt h. öfverhåfpredikanten Grunerus, påminte om ståndets beslut sista riksdag, att bättre inrätta det wanliga rummet, til hvilken ända kyrkjoherden äfven skulle fördubbla den årliga afgiften til ståndet.

§ 7. Härvid ankommo wällofl. borgareståndets tillägningar til nya instruction för secreta utskottet,³² hvilka ståndet nu, jämte sjelfva instructionen, biföll; tilläggande allenast, uppå gifven anledning af h. probsten Mathesius, wid slutet af 3 §: men wäl må förenämde utskått til secrete utskåttet inkomma med project, at i möjligaste måtto minska staten.

Ståndet åtskildes.

³¹ Se bilaga 3.

³² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 3, bilaga.

Den 1 Februarii

§ 1. Justerades protocollet af d. 31 Januarii.

§ 2. Uppå h. biskop Serenii hemställande, lät ståndet utfärda extractum protocolli til de öfrige respective stånden, ang., at lazaretsdeputations sista riksdag författade betänkande måtte af trycket utkomma.³³

§ 3. Förmälte herr biskop Filenius, at herrar deputerade öfver ecclesiastiquesärenderne i dag varet tillsammans, och bland annat, i anledning af framl. herr archibiskopens, doct. Henric Benzeli, memorial wid 1756 års riksdag, welat i ståndet hafva påmint, ang. wärkställigheten af hvad deras excellencer, herrar riksens råd, då sig åtaget, at i stadsens kyrkja understundom vilja bivista den offentliga gudstjensten. Och som consistorii præses, h. doctor Schröder, tillika med h. doctor Hausvolff, nu gåfvo tilkänna, at detta nu mera mycket underlåtes, anmodade ståndet högvördigste herr archibisken, at vid tjenlige tilfällen göra påminnelse, så wäl om kyrkjogång, som den heliga nattvardens begående i hela församlingens närvaro.

§ 4. I anledning häraf, talades något om tjenlig författning, til erhållande deraf, at justitiämål skyndesamt, och i ordning eller efter numer, må i Kongl. Maj:ts rådkammare blifva föredragne och afgjorde, på det undersåtarne, som öfver utslagen kunna finna sig befogade at wända sig til riksens ständer, icke måtte därifrån uppehållas til en följande riksdag, då det kunnat skje wid en föregående. Och skulle ståndets ledamöter, som komma att sitta i justitiædeputation, därstädes wäcka detta ämne, och deruti utwerka ett betänkande.

H. kyrkjoherden Linderot war af den tanken, at ett extractum protocolli borde derutinnan afgå til öfrige respective stånden. Och h. probsten Haartman påminte, at kongl. collegierne och de wärk, til hvilka remisser skje ifrån Kongl. Maj:t, äfven böra åläggas, efter numer, expediera deras underdåniga utlåtande.

³³ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 2.

§ 5. Föredrogs och bifölls höglofl. ridderskapets och adelens protocollsutdrag af d. 30 Januarii,³⁴ ang. förestående riksrådsval. Och fan ståndet för sin del nödigt, at til de bägge ledigheterna i Kongl. Maj:ts rådkammare, som nu komma at besättas, förslaget tages, til den ena af amiralitets- och den andra af civilstaten, så at på detta senare sådane ämbetsmän må blifva upförde, som i stats-, cammar-, commerce- och financeverket äro wälförfarne, hvarigenom ståndet finner aldrabäst kunna upfyllas, hvad i 17 § af regeringsformen är stadgat, ang. systornes fördelning riksens råd emellan. Hvilket med de öfrige respective stånden skulle communiceras.³⁵

Ståndet åtskildes.

Den 4 Februarii 1765

§ 1. Uppbröts förteckningen på the walde rådselectorerne af ståndet, som woro följande:

herr biskop Serenius,
 h. biskop Lamberg,
 h. præses consist. doctor Schröder,
 h. doctor Nensén,
 h. kyrkjoh. Hernodius,
 h. probsten Meurling,
 h. probsten Warelius,
 h. kyrkjoherd. Heurlin,
 h. probsten Haartman,
 h. probsten Kröger,
 h. probsten Ekström,
 h. probsten Feltström.

Som af desse h. biskop Lamberg, för sjukdom skull, i dag måste hålla sig inne, antogs i dess ställe h. probsten Åman, hvilken så wäl, som de öfrige, aflade den wanliga eden, för at kl. 12 begifva sig til walet.

§ 2. Innan högvördigste h. archibiskopen upkom, anmälte h. probsten Forsenius, som bivistat herrar talemäns sista sammanträde, at h. landtmarskalk-

³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 2.

³⁵ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 4.

en förklarar ridderskapet och adelen vara sinnade, at lemna til deras rådselectorer, af hvilken stat ena rådsämbetet, jemte det, som bör tagas af amiralitetet, kan blifva besatt. Ståndet tilsade dess rådselectorer, at i det möjligaste söka förmå dem af de öfrige respective stånden, til at widtaga ståndets godtfinnande, men, i händelse sådant icke kunde erhållas, blefve dock föreningen med de öfrige oumgängelig.

§ 3. Sedan ståndet samtykt, at h. biskop Benzelstierna äfven uti secreta utskottet må repræsentera dess stift, aflade samtelige de dit valde ledamöter eden, undantagande h. superintendenten Körning, som anmäles vara af sjukdom besvärad, och förfogade sig deruppå til secreta utskottsrummet; hvarefter ståndet åtskildes.

Den 5 Februarii

§ 1. Justerades protocollerne af d. 1 och 4 hujus; dock lemnades 2 § af det förra ojusterad, til dess h. biskop Serenius, som nu bland rådselectorerne afräddt, kunde vara tilstädes.

§ 2. Förmälte h. biskop Benzelstierna, hurusom, ibland de til ståndet inkomne besvär wid denna riksdag, äfven sker påminnelse, ang. samling af de förordningar, som i kyrkorum årl. böra upläsas. Och som herrar deputerade sig påmint, at probsten och lectoren i Scara, mag:r Sven Wilskman, sistledne riksdag anmält sig hafva utarbetat en sådan samling, hemstälte h. biskopen, om icke h. probsten Forssenius kunde anmodas tilskrifva probsten Wilskman, och begära, at han til ståndets påsigt ville hitlemna detta sitt arbete.

Detta åtog sig h. probst. Forssenius, uppå ståndets anmodan.

§ 3. Företrädde herrar probstarne Åman och Ekström, som, på herrar rådselectorerens vägnar, upviste tvänne riksrådsförslag,³⁶ det ena på ammiralen Ankarcrantz, vice ammiralen Lagerbielke och vice ammiralen Krusenstierna, det andra på generallieutenanten baron Kalling, generalmajoren grefve Spens och öfversten baron Funck; wid hvilka förslag ståndet förklarade sig intet hafva at påminna.

³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 16.

§ 4. Uppgifvo herrar electorene följande af dem gjorde wal, nämligen:

Til justitiædeputation:

herr doctor Nensén,
h. probsten Åman,
h. probsten Engzelius,
en Arosiensis,
h. probsten Idman,
h. lector Kraftman.

Til secreta deputationen:

h. biskop Lamberg,
h. kyrkjoherden Portuan,
h. probsten Bergstedt,
h. probst. Haartman,
h. öfverhåfintendenten Grunerus,
h. probsten Ziebeth.

Til tulldeputationen:

h. biskop Schröder,
h. probsten Meurling,
h. probsten Haartman,
h. probsten Bolmstedt,
h. kyrkjoherden Linderot,
h. lector Antonson.

§ 5. Uplästes instruction för secreta handels- och manufacturdeputation,³⁷ tillika med höglöfl. ridderskapets och adelens, genom protocollsutdrag af d. 30 Jan.,³⁸ therwid gjorde anmärkningar.

Desse anmärkningar wunno ståndets bifall, jemte det ståndet fan nödigt, göra följande ändringar:

Wid 5 §, uppå h. comministern Chydenii erinran, efter orden *i drift komma*, tillades: och, där den förelagde terminen öfverskrides, ingen prolongation beviljas.

³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 1.

³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 3.

Wid 9 §, uppå h. doctor Hausvolffs erinran, tillades vid slutet: äfven som ock deputationen hafver at undersöka, hvadan det kommer, att fabriquesarbetare, i synnerhet utomlands födda, med tiggeri falla allmänheten besvärlike, samt emot detta oskick upgifva säkra botemedel.

Wid 3. momentet af ridd. och adelens påminnelse, tillades, uppå h. probsten Wijkmans erindran, efter orden *manufacturfondens tilstånd*: jämte förslag huru dess behof wid manufacturverket må kunna minskas, på det den til fyllnad i statsbristen må användas.

Uppå h. probsten Mathesii erindran, skulle 10 § slutas med de orden: *til rikens ständers plena upgifva*, och den följande meningen gå ut.

Wid 11 §, uppå h. probsten Wijkmans erinran, tillades efter orden *hvarigenom förbemälte handel*: utan at skadeligen medtaga rikets skogar.

Sluteligen, och i anledning af hvad i 5 § anföres om silkesafvelen, hemstälte h. probsten Bergstedt, om icke denna handtering, såsom mindre passande tillsammans med de näringsfång, som vårt lands belägenhet och naturliga förmåner vid handen gifva, borde mindre påkostas, om icke aldeles lemna rum, för landets naturliga cultur och dess egna producters förädlande. Hvaremot h. probsten Sörström erindrade, at, som redan anseeliga mulbärsplantager äro anlagde, och silkesafwelen börjat wårdas, så medförde dess ödeläggande en förlust både af möda [och] af kostnad, när däremot författningar kunna tagas, at icke angelägnare werk därigenom komma at lida.

För öfrigit, och som denna deputation nu mera icke i allmänhet kommer at anses för secret, följakteligen icke eller ledamöter ifrån secrete utskåttet behöfva däruti sysselsättas, beslöts, at ledamöter til antalet sex, skulle dertil, på sätt, som til de öfrige deputationerne, af electorerne väljas.

§ 6. I anledning af hvad under föregående § discourerades, ang. de öfverhanden tagande lurendragerier, deras rätta canaler, som skadeliga värkan, fördes äfven, uppå h. probsten Sörströms hemställande, ståndets omtanka uppå det synbara öfverflöd och yppiga lefnadssätt, som nu, mera än någonsin tilföre, hos vår nation sig inritadt, och hvarigenom icke allenast wäxelkursen i sin högd underhålles, och undervigt i rikets utländska handel försakas, utan äfven smaken förgår för inrikes tilverkningar, arbetsamhet förwandlas i wällust och flättja, handaslögder och näringsgrenar råka i förvirring, då de minst nödwändiga, om icke aldeles umbärliga, mäst upmun-

tras och idkas, medan landets vesänteligaste upodling wårdslösas, wekliga kroppar beredas, fördärfwade seder öfver alt införas, allmän och enskild fattigdom blifver undvikelig, och förbannelse ådrages öfver land och rike, med det, at Skaparens förlänta gåfvor på sådant sätt missbrukas. Ståndet, som fant sig på det ömaste rördt af dessa och dylika considerationer, beslöt, at genom utdrag af protocollet,³⁹ gifva de öfrige respectue stånden tilkänna dess bekymmer öfver en så bedröfvelig prospect för framtiden, som det landsfördärfveliga öfverflödet öpnar, hvilket fordom lagt grunden til så många mäktiga folkslags undergång, och som nu hos oss så mycket kraftigare bör motas, som dess skadeliga verkan redan, ty värr, mer än mycket kännes; hvarföre ståndet gjorde sig försäkradt om samtelige ständers bifall, at detta ämnet måtte, vid nu påstående riksdag, komma uti så moget öfvervägande, som dess vigt förtjenar, och til den ändan secreta utskottet åläggas, at med dess betänkande til plena inkomma, huru detta onda grundeligen må botas och öfverflödet i det grundeligaste hämmas.

§ 7. Återkommo herrar rådselectorer med berättelse, at Hans Kongl. Majj:t i nåder utnämnt vice ammiralen Lagerbielke och generallieutenanten Kalling til riksens råd.

Emedan ifrån ven. consistorium i Westerås nu ankommet svar uppå ståndets bref, af d. ⁴⁰ Januarii, ang. riksdagsmansvalen där i stiftet; kongl. öfverhåfpredikanten Nordman äfven berättades nu vara i staden. Lämnades de öfversände documenterne til h:r deputerade öfver fullmagterne, at, efter sakens behöriga skärskådande, sitt betänkande däröfver til ståndet upgifva. Kommande ibland desse deputerade h. probsten Åman, at intaga h. biskop Benzelstiernas ställe.

Ståndet åtskildes.

³⁹ Ridderskapets och adelns arkiv, vol. R 132, fol. 17–18.

⁴⁰ Tomrum lämnat i protokollet.

Den 9 Februarii

§ 1. Anmälte högvördigste h. archibiskopen, at han af h. landtmarschalken blifvit anmodad, gifva ståndet tilkänna, det 30 man, utan gevär, blifvit commenderade til arbete på Drottningholm.

§ 2. Uplästes herrar deputerades betänkande,⁴¹ uti saken, ang. riksdagsfullmäktige från Westerås stift, jemte det vid samma tillfälle hållna protocoll,⁴² hvaruti biskop Benzelstiernas yttrande äfven var intaget.

Som ven. consistorium i Westerås icke kunnat få fullständig uplysning i detta ämnet, at deputerade derutaf kunnat döma, om och huruvida de 10 vice pastorer, som consistorium erkänner hafva voterat, bidragit til pluraliteten för de 5 fullmäktige från stiftet, när dock det är ostridigt, at walet genom deras deltagande blifvit olagligt, hafva deputerade tillstyrkt, at ett nytt och lagligt riksdagsmannawal må anställas, som kan wara fritt för sådant åtal, som detta med nog sannolika skäl är underkastadt, enligt hvad kongl. öfverhåfpredikanten doctor Nordman, domprobsten Hervegher, theologiae lectoren och probsten Hellberg, samt probsten i Hedmora mag:r Uggla, härutinnan muntel. hos deputerade anfördt.

H. doctor Hausvolff tackade herrar deputerade för deras noga granskning och mogna betänkande uti denna obehagel. saken, hvaraf h. doctorn finner åtskilligt som gjer anledning at tro, det konstlande haft rum wid detta riksdagsmanswal. H. doctorn underlåter nu gärna, at, til sakens behöriga föreställning, nyttja så svarta färger, som den tilkomma, och önskar allenast, at ståndet wille härutinnan taga sådant steg, som stämmer in med ståndets wärdighet, och förhjelper Westerås stift til ett ostördt och lagligt åtnjutande af sina rättigheter.

H. probsten Bolmstedt förklarade sig ingå med h:r deputerade uti det slut, at, som olagligheter förelupit vid detta riksdagsmanswal, så bör ett nytt anställas. Och som biskopen, h. doctor Benzelstierna, finnes uti deputerades protocoll nog mycket graverad, så wida hela walet fått sin olaga ställning af det circulair, som ifrån honom och consistorio blifvit utfärdat, understälte h. probsten, hvad anseende sådant hos ståndet borde winna.

⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, inbundet mellan nr 16 och 17.

⁴² Ibid., nr 17.

H. probsten Wijkman: Om öfvertygelse och probabilitet här skulle tagas til grund, och wederbörande anses, efter som man finner, at de sig i saken förhållit, så wore härvid mera att säga. Men som det vill wara wärdigast för ståndet, at bygga sitt beslut på ostridiga skäl, som icke tarfva ytterligare och laga bevis, och det här, genom consistorii eget vidgående, är utom alt twifvel satt, at olaglighet wid walet förelupet, så wille herr probsten stadna wid det slut, at nytt wal må anställas; hvarom bref med det första til consistorium må afgå, jämte alfvarsam föreställning, at noga och bättre, än nu skett, iakttaga lag och ordning, wid en så vigtig förrättning.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus ömmade alla, som i denna sak äro intresserade, och förklarade sig ense med dem, som icke wilja öfverse med de härutinnan sig företeende olagligheter. Men, som å ena sidan icke mindre h. biskop Benzeltiernerna är härvid rörd, och de hitkomne stiftets fullmäktige lidande, om de til sitt wal intet bidragit eller äga en klanderlös pluralitet, än å den andra sidan de af stiftets medel, som angifvit olagligheterna, lära wara angelägna därom, at få sanning och oväldighet befastad uti hvad de anfördt, så finner h. öfverhåfpredikanten säkrast, at förwisa målet til ransakning wid wederbörande domstol.

Herr biskop Schröder war äfven af den tankan, at, som ståndet icke är tilständigt, at hos sig anställa någon ransakning öfver walets mera eller mindre laglighet, så borde icke eller ståndet anbefalla ett nytt wal, innan laga process om det förra fått föregå. Därigenom kunde ståndet säkrast undgå allmänhetens critique.

H. probsten Wijkman förmälte vidare, sig icke wilja wara hinderlig, om ståndet will förwisa saken til domstolen. Men så lærer dock ståndet icke dermed wilja betaga sig dess i lagen grundade rätt, at sjelft yttra sig om fullmagternes beskaffenhet, och decidera, om de skola antagas eller icke, så wida det äger, at genom deputerade låta dem öfverses. Om h. biskop Benzeltiernernas riksdagsmannarätt är nu icke frågan, eij eller bör dess skärskådande här inblandas.

Herr probsten Bolmstedt anmärkte likaledes, det nyssnämde fråga eij är ämne för ståndets öfverläggning. Tillade dess utom, at han icke kunde finna sig däruti, det ståndet förvisar saken til domstolen; utan må den, som finner sig förfördelad, sjelf söka laga reconvention, men ståndet utöfva den alla stånd vid riksdagar tillständiga rättigheten, at immediate decidera, om fullmagters gillande och ledamöters antagande, då tillika den omgång och tids-

utdrägt unvikes, som undersökning vid domstol skulle fordra, och som senare än riksdagen skulle slutas. Ståndets wärdighet kräfver fast mera, at hos Kongl. Maj:it i underdånighet anhålla, om nådig befallning til consistorium, at ofördröjeligen anställa nytt wal, sådant, at stiftet dervid icke lider något tvång.

Härmed conformerade sig h. probsten Waldius, yrkande på grundens olaglighet til desse fullmagter. Ty, som ingen äger rättighet, at wälja riksdagsman, hvilken sjelf icke dertil wäljas kan, så hafwer de 10 vice pastorerne, med deras deltagande i walet, gjordt detsamma olagligt, hvaröfver tillkommer wisserligen ståndet, at gifwa utslag.

H. probsten Sörström medgaf äfven ståndets rättighet, at förklara fullmagterne för laglige el. icke, men påstod, at ståndet icke bör befatta sig med de olagligheters afdömande, som i landet wid sjelfva walen sig tildraget.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förklarade likaledes, sin mening icke wara, at ju ståndet, genom sina deputerade, icke äger at öfverse, gilla eller ogilla fullmagterne. Är olagligheten därvid tydelig, och så beskaffad, at fullmäktigen därigenom fått pluralitet, så bör sådant genast rättas genom nytt wal. Men kan detta icke hos ståndet utrönas, så blifwer laga undersökning dertil nötig, hvarigenom äfven de brotslige til vederbörlig näpst befordras.

H. probsten Wijkman ansåg det vara utom all dispute, at de præsenterade fullmagterne från Westerås äro olagliga och följakteligen icke gällande. At remittera saken til laga rättegång, och dock tillika, såsom per grace, intaga fullmäktige i ståndet, innebär en uppenbar contradiction. Hafwa desse, framför andra, vid walet ägt stiftets förtroende, på ren och riktig grund, så kunna de, vid ett nytt wal, låfwa sig det samma. Och är ståndet därigenom sig så mycket mera likt, som det redan gifvit capellanerne i Götheborgs stift anledning til ett nytt wal.

Herr probsten Bergstedt fant här trenne quæstioner wara upkastade. (1) Om ståndet skal begära nytt wal. (2) Om saken heldre skal remitteras til laga undersökning. (3) Om de hit komne fullmäktige likafult skola i ståndet intagas, och således någon lindring å ståndets sida wisas. Den andra af dessa utwägar ansåg h. probsten för omöjelig, så wida stiftet då hela riksdagen öfver skulle blifwa utan fullmäktige. Den tredje trodde h. probsten icke eller kunna widtagas, om ståndet will wara sig likt och mot alla följa lag. Den första återstår fördenskull, eller at förena sig med h. deputerades betänkande.

Herr biskop Mennander gjorde skilnad mellan de omständigheter, som här tarfva vidare uplysning, och icke utan laga rättegång kunna sättas i full dag, och dem, som kunna anses för afgjorda, emedan de å bägge sidor medgifvas. Det är ännu icke utrönt, huruwida den 10 obehörige rösterne åstadkommet någon pluralitet för alla stiftets 5 fullmäktige, eller om den genom stämplingar och olaga medel blifvit förvärfwad. Men icke flere, än tvänne af dem, befinnas äga den så knapp, at den, igenom dessa 10, kunnat decideras. H. biskopen hemställte, i anseende dertil, om icke ståndet, som i alla sina göromål, genom moderation och lindriga utvägar sig plägar utmärka, äfven nu wille widtaga den medelvägen, at utesluta de 2:ne, som fått de minsta rösterne, men intaga de öfrige.

Härmed instämde äfven h. biskop Fortelius, men h. probsten Bolmstedt yrkade vidare, at äfven flera olagligheter här wore tydeliga, och, til en del, genom egenhändiga bref documenterade.

Sedan högvördigste h. archibiskopen sluteligen förestält, huru det synes vara nog ur vägen, at kasta denna saken under en widlyftig rättegång, gjordes proposition, om ståndet bifaller herrar deputerades betänkande, så at nytt riksdagsmanswal bör anställas i Westerås stift. Hvilket med Ja besvaredes, då ock tillika beslöts, at bref härom skulle afgå til ven. consistorium i Westerås, jämte tjenlig föreställning, öfver den anledning, därifrån blifvit gifven til det hållna walets oordentelighet. Dock var præses consist. Holmen., herr doctor Schröder, af den tankan, at ståndet borde hos Hans Kongl. Maj:et i underdånighet anhålla, om nådig befallning till bemälte consistorium, at föranstalta om nytt wal, och sådana fullmagter, som af ståndet kunde antagas.

§ 3. Sedan detta således blifvit afgjordt, begärade herr doctor Hausvolff få weta, om h. biskop Benzelstierna, som sjelf i ståndet blifvit under votering stäld, nu vidare, och medan nytt wal anställes, kommer at bivista ståndets sessioner.

H. probsten Bolmstedt trodde, at wäl bemälte h:r biskop, såsom redan til ståndet admitterad, wäl kunde blifva qvar; men som ståndet nu måst hafva det missnöjet, at se dess upförande, wid riksdagsmanswalen i dess stift, til det minsta hafva något oförsigtigt waret inrättat, hölt h. probsten före, at sådant borde af ståndet honom förehållas, och warning för framtiden gifvas.

Herr biskop Serenius erindrade äfven, huru som det redan blifvit i ståndet afgjort, at h. biskop Benzelstierna, så i ståndet, som i secreta utskåttet, skal repræsentera dess stift, under varande tvist.

H. probsten Bergstedt hemställte åter, om icke ståndet kunde skäligen ådraga sig omdöme af mannamån, derest h. biskopen skulle tillåtas förblifva i ståndet, medan de öfrige stiftets fullmäktige måste gå derifrån. Och hvad ståndets redan tagne beslut vidkommer, så innebär det icke mera, än at han imedlertid, eller medan frågan påstår om det, som nu är afgjort, skulle här hafva sitt säte.

Herr doctor Hausvolff betygade sig hysa äfven så mycken aktning för h. biskop Benzelstierna, som det är långt ifrån herr doctoren, at willja upkasta så obehageliga discourser i ståndet, som denna. Men när h. doctoren påminner sig, protocollet uti frågan, som sist moverades, om h. biskopens säte i ståndet, som honom ex capite concordia beviljades; när h. doctorn äfven betänker, at propositionen i den saken, hvars wärkelighet och bifall h. doctorn för ingen del bestrider, emedan protocollet derom intygar, dock hvarken förut blifvit af ståndet antagen, eller, när den gjordes, af alla hörd; när h. doctorn jämförer alt detta med den delicatessa, som nu, mera än då, uti saken sig röijer, i det svåra anledningarna blifvit ståndet för ögonen lagda, at misstänka h. biskopen för något konstlande wid walen, så kan h. doctorn icke underlåta, at nyttja dess förra gången i protocollet gjorde reservation af vidare yttrande i saken, och hemställer, om h. biskopen nu mera kan lämnas, at bivista ståndet, och om icke honom bör åläggas, at til ståndet aflemna de voteringslistor, som han i sin förklaring widgår wara i Westerås biskops-hus til finnandes.

H. comministern Chydenius ansåg den til h. biskopen projecterade warningen, såsom för svår, deräst han til walets oordentlighet är oskyldig; men är han åter skyldig, blifver ståndets warning för liten olägenhet för h. biskopen, i anseende til så betydande fel.

Härvid ankom bud ifrån wällofl. borgareståndet, med berättelse, at secreta utskottets i dag aflåtne extractum protocollis därstädes blifvit bifallet, hvarföre och som ståndet äfven hade nödigt i dag sig däröfver yttra, skulle den förevarande saken tils vidare hvila, hvaruti eljest herrar probstarne Mathesius och Wijkman, samt kyrkjoherden Linderot, sig deras yttrande förbehöllo.

§ 4. Uplästes och bifölls secreta utskottets protocollutdrag af d. 6 i denna månad,⁴³ ang. rikets nu warande beträngda tilstånd, som föranlätet riksdagens anticipation; och hvilket secreta utskåttet widare will lägga för riksens ständers ögon, när det, jämte deputationerne, fått utarbete, hvad til en sådan grundelig uplysning hörer; hvarföre begärdes, at deputationerne snart må komma i arbete, och plena i medlertid, så mycket möijeligt är, inställas.

§ 5. Uppå gjord erindran af h. öfverhåfpredikanten Grunerus, kom hos ståndet i åtanka, hurusom tiden snart är ute, inom hvilken de enskilda mål, som denna riksdag hos riksens ständer skola göras anhängiga, böra til urskillningsdeputation inlämnas. Och som ibland presterskapets til ståndet inlemnade besvär, åtskilliga sådane mål kunna vara, som ibland ståndets allmänna besvär icke kunna uptagas, utan hos riksens ständer, såsom enskilte måste anmälas, men ståndet icke ännu medhunnit, at them ifrån the öfrige wederbörligen urskilja, fant ståndet nödigt, at til bevakande af alla thesse enskildta, nyttja de förbehåll, som 1 § af instruction för urskillningsdeputation⁴⁴ medgifwer, så att wederbörande stifts fullmäktige må vara öpet lämnadt, at sådane sine besvär uti deputationen ingifva, så snart ståndet hinner dem ifrån sig lemna. Hvilket genom utdrag af protocollet skulle hos riksens ständers urskillningsdeputation andragas.

För öfrigit beslöts, at herrar deputerade öfver besvären alla dagar, kl. 4 eftermiddagen, skulle sig dermed sysselsätta.

§ 6. Upvistes herrar electorenes förteckningar uppå ledamöter til följande deputationer, näml.

cammar-, oeconomie- och commercedeputation
herr biskop Serenius,
h. kyrkjoherden Hernodius,
h. comminister Iverus,
h. probsten Wangel,
h. probsten Forssenius,
h. probsten Warelius,
h. probsten Engzelius,

⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 4.

⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 1 (tryckt instruktion 8 december 1760 med påskrift).

h. kyrkjoherden Heurlin,
h. probsten Mathesius,
h. probsten Åman,
herr probsten Kröger,
h. lector Kraftman,
h. probsten Ekström,
h. lector Antonsson,
h. probsten Högström.

Allmänna besvärsdeputation

h. biskop Benzelstierna,
h. biskop Fortelius,
h. biskop Lamberg,
h. probsten Amnell,
h. probsten Wijkman,
h. comministern Iverus,
h. probsten Ekman,
h. probsten Meurling,
h. probsten Åman,
h. probsten Afzelius,
h. probsten Kolmodin,
h. probsten Bergstedt,
h. kyrkjoherden Ståhl,
h. comminister Heurlin,
h. probsten Haartman,
h. öfverhåfpredikanten Grunerus,
h. comministern Chydenius,
h. probsten Bolmstedt,
h. probsten Ziebeth,
h. kyrkjoh:n Linderot,
h. probsten Sörström,
h. probsten Högström,
h. kyrkjoherden Snöbom.

Landt- och sjö-militæoeconomiedeputation

herr kyrkjoherden Portuan,

h. doctor Nensen,
h. kyrkjoherden Hernodius,
h. probsten Meurling,
h. domprobsten, doct. Möller,
h. probsten Åman,
h. probsten Bergstedt,
herr comministern Heurlin,
h. probsten Ziebeth,
h. kyrkjoherden Snöbom.

Bergsdeputation

h. biskop Mennander,
h. probsten Waldius,
h. kyrkjoherden Heurlin,
h. probsten Sörström,
h. probsten Feltström.

Ståndet åtskildes.

Den 11 Februarii

§ 1. Justerades 5 § af protocollet den 5 hujus, då wid 11 § af instructionen för secreta handels- och manufacturdeputationen, ståndet nu tillade mot slutet efter de orden *på utrikes orter*: samt huruvida cronan fådt ersättning för de skogar, som redan blifvit medtagne.

Wid 12 § ändrades de i ståndets exemplar understrukna orden sålunda: något, som manufacturfonden angår, utom at deputationen i sådana mål dess betänkande först til secreta utskottet upgifver.

Uti edsformularet⁴⁵ efter orden *kan förekomma och* tillades: enligt 12 § uti instruction.

Sedan ståndet äfven hört sig föreläsas, så wäl höglöfl. ridderskapets och adelens protocolsutdrag i detta ämne af d. 1 hujus,⁴⁶ som wällofl. borgare-

⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 2.

⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 4.

ståndet[s] af d. 9,⁴⁷ samt deröfver resolverat, at det förblifver wid dess nu gjorda anmärkningar, befaltes notarien, at löparen af denna act nu genast expediera.

§ 2. Föredrogs ytterligare instructionen för secreta och justitiædeputationerne, då ståndet vid 1 § efter orden *blifvit skipad* tillade: samt huru justitiæcancellers-ämbetet fullgjordt sin instruction, och Kongl. Maj:ts nedre revision handhaft justitiæärenderne. Äfven uplästes höglöfl. ridd. och ad:s protokollsutdrag af d. 5 hujus,⁴⁸ rörande denna instruction.

§ 3. Föredrogs å nyo ankomne löparen af instruction för tulldeputation, jämte höglöfl. ridderskapets och adelens protokollsutdrag, af d. 5 Februarii.⁴⁹ Och förblef ståndet wid dess förra häröfver afgifna yttrande, men biföll ridd:s och adelens tredje erindring, at ordet *lagligt* må tillsättas.

§ 4. Förmälte h. doctor Hausvolff, hurusom han förnummet, at öfver besvären uti doctor Rutströms suspensionssak nu mera, hos Kongl. Maj:t, skal wara i nåder resolveradt. Ståndet fann icke desto mindre nödigt, igenom högvördige h. archibiskopen, uti dess tilärnade företräde hos Kongl. Maj:t i denna saken i underdånighet anholla, det må den samma igenom Kongl. Maj:ts nådige åtgjörd hos kongl. håfrätten utan uppehåll afgjöras. Herr archibiskopen behagade nu genast verkställa detta, och upläste, samt lemnade ad acta hos ståndet, hvad h. archibiskopen härutinnan wille andraga; hvar efter h. archibiskopen afgick, beledsagad af h. biskop Mennander, h. professor Amnell och h. domprobsten doctor Wåhlin, tillika med præses consistorii, herr doctor Schröder, och professoren samt domprobsten, h. doctor Möller.

Wid återkomsten berättade h. archibiskopen, att deputerade blifvit nådigt emottagne, och at sedermera h. statssecreteraren baron Düben i rådsförmaket gifvit tilkänna saken hos Kongl. Maj:t nu så vida skal wara afgjord, at protokollsjustering endast återstår.

⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 5.

⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 6.

⁴⁹ Ibid., nr 7.

§ 5. Uplästes instruction för deputation öfver fiskerierna,⁵⁰ wid hvars 8 § upkom någon discours om fiskeripremier, och huruwida denna näringsgrenen, framför andra, på detta sättet nu mera bör upmuntras; anmärkande i synnerhet h. probsten Wijkman, at fiskevarorna derigenom inom riket blifva så mycket dyrare, hvarföre och som til samma dyrhet äfven bidrager, hvad i 13 § föreskrifves, ang. utlänska fiskewarors införsel, skulle följande anmärkning göras wid slutet af 8 §: Men derjämte, och til förekommande af fiskewarors dyrhet inom riket, har deputationen at tilse, huru utförslen af svenska fiskewaror utan præmier må kunna befordras. Under detta wilkor biföll ståndet 13 §.

Wid 11 § kom hos ståndet i öfvervägande, i anledning af herrar probstar-nes Wijkmans, Bergstedts, Ekströms och comministern Chydenii erinringar, huruledes mycket missbruk kan ske med trankokningen, i det den fetaste sillen, som gifver mästa tran, därtill kan användas; hvarföre beslöts, at, i stället för de understrukne orden skulle sättas: at sillsaltningen må ske med all granlagenhet, och icke hindras eller förminskas genom trankokningen, hvartil ingen färsk sill, vid hårdaste ansvar, må användas, och wid lika ansvar all flärd förekommas, at sillen icke til den ändan förskämmas.

Wid 14 § i stället för de understrukne orden, sättes: huruvida denna fond, utan fiskeriernas skada, til fyllnad i statsbristen, må användas. I öfrigit bifölls instruction.

§ 6. Uplästes instruction för protocolsdeputation,⁵¹ vid hvars rubrique, i stället för orden: *hädanefter på riksdagar*, sättes vid innevarande riksdag.

Wid 1 § kom, uppå h. probsten Wijkmans erinran, i åtanka, huru det för riksens ständer äfven will wara nödigt, at efterse, huru herrar landshöfdingarne förvalta sine vigtige ämbeten, hvilket af deras wanlige riksdagsrelationer icke nogsammt kan inhämtas. Ståndet fan derföre nödigt, at efter ordet *slotscancelliet* tillägga: landshöfdingarne.

Äfvenledes, och äfven som ståndet finner betänkeligit, at bifalla ridd:s och ad:s tanka, och frikalla deputationen ifrån tysthetsed, så höll ock ståndet, i anledning af hvad herr probsten Wijkman erindrat, i hvarjehanda afse-

⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 1.

⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från protokollsdeputationen, nr 1.

enden nyttigt, at kongl. commercecollegii protocoller, uti handels- och manufacturärender, icke warda denna deputation undanhållne, helst vederbörande ställen, som dem behöfwa, kunna likafult af dem bekomma del; hvarföre de orden: *eller handel och manufactur* skulle gå ut.

I samma § efter orden: *efterfölgt och värkstält*, skulle, uppå gifven påminnelse af h. doctor Wåhlin, införas: jämväl om advocatfiskalerna wid håfrätter och collegier fullgjort deras ämbetes skyldighet, til granskande af nedre instantiernes göromål. Efter orden: *justitiædeputationen höra*, tillades: vidare, än at deputationen efterser, huru de förut på sina ställen blifvit handterade.

Wid 4 § efter orden: *regeringsformen, ständers*, tillades: så wäl som hvars och ens särskilta.

I öfrigit biföls instructionen och edsformulairt,⁵² sedan ordet: *landshöfdingarnes* äfven der blifvit tillagdt, efter *slåttscancelliets*.

§ 7. Företrädde 24 deputerade ifrån ärbara bondeståndet, som öfverlemnade ett protocollsutdrag af den 70 Januarii, ang. at kongl. cammarcollegium, sedan sista riksdag, innehållet med alla skattebrefs utfärdande, och med alt tilgörande i detta ämne uphört.

Uppå begäran, blef detta protocollsutdrag, i deputerades närvaro, upläst, hvaruppå de anhöllo, at detta allmogens ömma åliggande må hos ståndet komma i behjertande, och bondeståndet däruti få röna prestest:s wilfarighet.

§ 8. Kort derefter, ankom äfven en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som anförde, huruledes bondeståndet äfven på riddarhuset gifwit tilkänna sin oro i förenämde mål. Hvaruppå ridderskapet och adelen beslutat, at med dess afgörande sig icke befatta, innan ifrån secreta utskottet erhålles underrättelse om orsakerne, som föranlätet Kongl. Maj:t befälla cammarcollegium, at på sätt som skedt är, förfara; hvarefter ridd:t och adelen will saken i öfvervägande taga, och, där så nödigt pröfwat, til wederbörande deputation remittera, anhållande, at ståndet äfven imedlertid icke wille lägga hand dervid.

⁵² Präteståndets arkiv, vol. R 934, akter från protokollsdeputationen, nr 2.

§ 9. Inlemnade herr probsten Forssenius riksdagsberättelse ifrån ven. Consistorium i Scara.⁵³

§ 10. Inlämnades och uplästes en skrift af lectorn i Götheborg, doctor Johan Rosén,⁵⁴ däruti han anhåller om befallning af ståndet, at utgifva några tjenliga scholæböcker uti latiniteten, mot lindrigaste pris, men med wilkor, at de måtte wid alla inrikes gymnasier och större scholar widtagas.

Herrar præsules och consistoriales i ståndet gåfvo wid handen, at dessa af doctor Rosén tilämnade uplagor af wissa scholæböcker redan blifvit, genom kongl. cancelliecollegii circulair, hos consistorierne recommenderade, at i möjligaste måtto befrämjas; hvarföre och, som det förnämligast ankommer uppå böckernas dugelighet och nytta för ungdomen, om ståndet kan bifalla, at de til bruk wid lärohusen införas, samt til den ändan så laga, at scholæordningen därefter rättas. Utlåfwade herrar ephori, at, innan riksdagens slut, sig deröfver utlåta, hvaruti de öfrige herrar consistoriales och stiftsfullmäktige äfven låfvade inhämta de hemmawarande biskopars tanka.

§ 11. Ankom och uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 9 Februarii,⁵⁵ deruti nödigt pröfwat, at tiden till besvär ingifvande ifrån städerna uti urskillningsdeputation må utsättas, til och med den sista uti innevarande månad.

Som detta kommer öfverens med hvad ståndet d. 5 hujus, för presterskapets enskilte besvär, resolverat, bifölls detta protocollsutdrag, med förbehåll af samma frihet för nyssnämde besvär ifrån stiftet.

§ 12. Uplästes följande af herrar electores valde ledamöter i deputationer, nämligen:

I protocollsdeputation:
herr probsten Waldius,
h. kyrkjoherden Hernodius,
herr comministern Iverus,
h. probsten Ekman,
h. probsten Afzelius,

⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 29.

⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 12.

⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 4.

h. probsten Kolmodin,
2:e Arosienses,
h. kyrkoherden Heurlin,
h. comministern Heurlin,
h. probsten Haartman,
h. probsten Idman,
h. probsten Ziebeth,
h. probsten Ekström,
h. probsten Sörström,
h. probsten Feltström.

I handels- och manufacturdeputation:

h. biskop Serenius,
h. probsten Wijkman,
h. probsten Åman,
h. probsten Bergstedt,
h. probsten Bolmstedt,
h. lector Kraftman.

§ 13. Justerades expeditionen, angående nytt riksdagsmanswal i Westerås stift, hvarvid först uplästes ett project, stäldt til Hans Kongl. Majj:t, med underdånig begäran, at consistorierne härom måtte undfå nådig befallning; anseende h. biskop Serenius detta vara den ordenteligaste och lagligaste vägen, hvilken äfven hos de andra stånden, wid dylika tilfällen, skal vara vanlig.

Häremot erindrades af herr doctor Hausvolff, at, som Hans Kongl. Majj:t, redan innan riksdags början, ej mindre til consistorium i Westerås, än alla öfriga wederbörande, utfärdat dess nådiga påbud om riksdagsmanswal, så subsisterar, hos consistorium skyldigheten, at, til underdånigt följe deraf, förse ståndet med behörigt antal ledamöter, så länge och intil dess, at sådant ordenteligen för sig gått. Hvarföre intet vidare för ståndet nu är nödigt, än gifva consistorio til känna, at verkställigheten af Kongl. Majj:ts påbud, i detta mål, ännu hos stiftet saknas.

Præses consistorii, h. doctor Schröder, förmente thet wara aldranärmast öfverens stämmande med hvad förut hos ståndet waret practiceradt, at al-lenast gifva the hitkomne riksdagsmännen tilkänna ståndets beslut öfver de-

ras casserade fullmagter, hvilket the icke kunna undgå, at hos sitt consistorium anmäla, tå thet synes följa af sig sjelft, at nya riksdagsmän hitsändas.

Efter någon vidare öfverläggning härom, förblef ståndet vid sitt förra beslut, at låta bref directe afgå til consistorium i Westerås, hvilket äfven nu justerades.⁵⁶

Ståndet åtskildes.

Den 18 Februarii

§ 1. Justerades 5 och 6 §§ af protocollet d. 11 hujus.

Wid den senare tillades nu uti instruction för protocolsdeputation, efter orden: *instantiernas göromål*: deputation äfven obetaget, at, der så nödigt pröfvas, infordra dessas protocoller.

För öfrigit, och i anledning af tilläggnigen, angående landshöfdingarne, yttrade herr superintendenten Körning, som, efter någon tids sjukdom, i dag åter upkommet, at han uti dess stift icke har någon orsak, at deltaga i denna anmärkning, eller begära, at landshöfdinge-ämbetets göromål på något nytt sätt, må komma til ståndets öfverseende, emedan presterskapet alltid njutit både rättvisa och willfarighet.

Högvördigste h. archibiskopen, så wäl som biskop Serenius, instämde äfven i vederbörande landshöfdingars beröm uti Calmar och Nyköpings läner. Men herrar probstarne Mathesius och Bolmstedt erindrade, at, om än på flere ställen skulle vara anledning til detsamma, så är dock sådant hvarken allmänt, ej eller sträcker sig til hela landshöfdingeämbeten, hvilka af landssecreterarens och landscammererarens mindre försvarliga förhållande ofta hos allmänheten kunna råka i skälig misscredit; hvarföre det lærer ske herrar landshöfdingarne sjelfva ett nöije därmed, at ständer underrätta sig, huru hvar och en fullgjordt sin ämbetes plikt.

Härmed conformerade sig h. professor Amnell, och tillade, at man i Upsala haft obehageliga prof derpå, huru sådane mål, som närmast rördt preteståndet, blifvit hos landshöfdingeämbetet med stadsens oeconomimål bortblandade.

⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 17, bilaga.

§ 2. Uplästes stadsmajorens i Stockholm, Johan Fredric von Flygarells, an-hållan om tilstånd för stadsens militaircompagnie, at sammandragas och pa-radera vid rådhuspredikan nästkommande onsdag,⁵⁷ hvarvid ståndet intet hade at påminna.

§ 3. Uplästes utdrag af protocollet, hållit i K. M:ts rådscammaren, d. 11 i denna månad,⁵⁸ hvarmedelst ståndet therom kunskap lämnas, at målet angående doctor Rutströms suspension redan den 7 hujus, sedan kongl. håfrät-tens infordrade utlåtande kort förut inkommet, blifvit Kongl. Maj:t föredra-get och afgjordt.

§ 4. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 5 hujus,⁵⁹ angående arfvoden för cancelliebetjäningen wid secreta utskåttet och deputationerne. Detta fan ståndet skäligt, at bifalla med höglofl. ridd. och ad:s tilläggnig, at hälften af arfvoden innestå, tills deputationernes acter wid riksdagens slut aflefvvereras.

§ 5. Genom protocollsutdrag ifrån expeditionsdeputation, af d. 16 Febr.,⁶⁰ som uplästes, gifves urskillningsdeputation tilkänna, at ständerne förlängt fatalierne för enskildte besvär, til och med den sista i denna månad.

§ 6. Ifrån högl. ridderskapet och adelen hade ankommit remiss ifrån råds-kammaren under d. _ ang. cammereraren Ehrenborgs ansökning, om någon cronotijonde⁶¹ i Mälby sokn, hvilken sak på riddarhuset d. [9] hujus blifvit til cammar-, oeconomie och comm. deputation remitterad. Som acten war något widlyftig, hemtogs den til genomläsande af herr probsten Bolmstedt.

§ 7. Uplästes ärbara bondeståndets protocollsutdrag af d. 11 Februarii,⁶² jämte bifogat memorial af Anders Trullsson,⁶³ däruti begäres, at målet, an-

⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 5.

⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, rådkammarens protokollsutdrag, nr 2.

⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 3.

⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditionsdeputationen, nr 1.

⁶¹ *cronotijonde* i prot.

⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 1.

⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 3.

gående dess och dess medsökandes hemmansskatteköp, hvaruti de sistledne riksdag gått med besvär öfver urskillningsdeputations utslag, men hvilka besvär icke hunnit afgjöras, nu måtte hos stånden uptagas, och til camm.-, oecon.- och comm.-deputation remitteras.

I anseende til de i memorialet anförde öma och eftertänkeliga omständigheter, som tyckes gifva til känna någon på allmogen föröfvad våldsamhet, biföll ståndet bondeståndets extractum protocollii. Dock erinrades af herr professor Amnell, at efterses måtte, huru denna saken sista riksdag i ståndet blifvit afgjord.

§ 8. Wid detta tilfället, anmälte h. probsten Kröger ett dylikt i urskillningsdeputation nu förevarande mål, rörande ett antal bönder ifrån Finland, som, utom deras förvällande, råkat något öfverskrida fatalier, til ändrings sökande i Kongl. Maj:ts utslag, hvilket hvarken genom anslag i justitierevision blifvit kungjordt, ej eller vid efterfrågan blifvit bekant, förrän efteråt, sedan det var extraheradt.

I anseende hvartil, och som denna allmoge befinner sig i ömkansvärda omständigheter, om vägen härmed skulle vara dem afskuren til riksens ständer, förfrågade sig h. probsten, om icke ståndet ville lämna dess ledamöter i urskillningsdeputation frihet, at uptaga saken, helst 8 § i instructionen derigenom icke synes öfverskridas.

Och fan ståndet skjäligt, at härtill sitt samtycke lemna.

§ 9. I anledning af h. biskop Serenii påminnelse, talades något om riksdagstidningar för innevarande riksdag. Hemställande h. biskopen, om icke hvar deputation bör, jämte sitt betänckande, formera project til det, som skal föras in i tidningen, och at stånden utnämna den, som om tryckningen drager försorg.

Som tiden var förliden, åtskildes ståndet.

Den 25 Febr.

§ 1. Anmältes wederbörandes anhållan, at få honorera framledne schoutbynachten Trolles begrafning, med wanliga styckeskått och paradering, hvarvid ståndet intet hade at påminna.

§ 2. Berättade herr biskop Serenius, hurusom, då han nästledne lördag, uppå högvördigste h. archibiskopens anmodan, hos cancelliepræsidenten, hans excellence h. ricksrådet Ekeblad, bivistat herrar talemännens sammanträde, hade hans excellence förmält, sig hafva Kongl. M:ts nådige befallning, at gifva tilkänna, det ett vist kongl. collegium, genom en dess ledamot hos Kongl. Maj:t låtit insinuera något besvär theröfver, at en viss af riksens ständers deputationer welat hindra bemälte collegium uti dess göromål, och förorsaka upskåf uti något måls afgörande der sammastädes. Som nu h. biskopen förut haft sig denna händelsen bekant, som bestått däruti, at, då deputation anmodat collegium, om upskåf med ett måls slutl. afgörande, som tillika hos deputationen warit under öfverläggning, hade collegium lämnadt til svar, at det icke, utan Kongl. M:ts nådiga befallning, kunde göra någon ändring, uti ordningen af dess ämbetes göromål. Härutaf hade h. biskopen fått anledning, at eftersinna, huru nödigt det vill wara för riksens ständer, at, til riksdagens förkortande, och på det deputationernes arbete icke förgäfves måtte användas uppå saker, hvilka imedlertid genom ämbetsmäns och collegiers åtgärd, kunna sättas i en emot deputationernes tanka stridande hållning, bibehålla deputationerne wid den dem wanligen tilståndiga aktning, och låta collegier förmärka ständers allwarliga åstundan, at deras deputationer med all villfarighet må bemötas, ehvad handräckning de begära. I hvilken afsigt h. biskopen äfven upsatt ett protocollsutdrag, til de öfriga stånden, som nu justerades.⁶⁴

§ 3. Påminte högvördigste h. archibiskopen, at ståndet måtte sig til sluteligit afgörande företaga målet, ang. h. biskop Benzelstiernas säte i ståndet.

Herr biskop Filenius anförde, i anledning härutaf, at, ehuru han icke så noga kan veta, i hvad skick nu mera denna saken kommet, emedan h. biskopen för opasslighet måst hålla sig inne, dock som han förnummet, at frågan om h. biskop Benzelstierna åter blifvit väkt, sedan det icke allenast en

⁶⁴ Se bilaga 4.

gång blifvit afgjordt, at han, som biskop, skulle i ståndet repræsentera sitt stift, utan han äfven däruppå blifvit elector, och ledamot, så väl af secreta utskottet, som en dess deputation; wille h. biskopen nu hafva hemställdt til ståndets öma eftersinnande, huruvida bemälte dess en gång antagne ledamot nu än vidare skal utestängas ifrån ståndet och de angelägne riksdagsgöromålen, som nu sig dageligen alt mer och mer förete, hvilket lidande för hela stiftet icke synes svara emot det, at hafva lagdt hand vid de riksdagsfullmagters expedierande, som nu blifvit casserade, och om det icke wore mera öfverensstämmande med ståndets wärdighet, at nu lämna h. biskopen tilträde, och icke låta honom umgälla, hvad honom icke blifvit bevist.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus begärade äfven, at saken nu måtte företagas.

H:r biskoparne Lamberg och Körning instämde i detsamma, med förfrågan, om, under det de för sjukdom skull varet borta, h. biskop Benzeltierna, genom något nytt ståndets beslut, blifvit från ståndet utesluten, utan att h. biskopen sjelf ifrån ståndet sig afhållit.

Häremot erindrade h. doctor Hausvolff, h. probsten Wijkman och åtskillige flere, at, som ståndet i dag icke förr än kl. 11 sammankommet, och de flere dagars protocoller, som nu äro ojusterade, bland hvilka äfven det är, som angår h. biskop Benzeltierna, denna gången icke hinna justeras, så blir rätta tiden för ståndet, at ordenteligit vid sig härutinnan utlåta, när denna justering för sig gått.

§ 4. Gåfvo h:r deputerade öfver besvären tillkänna, at de nu genomgått, hvad ifrån hvart consistorium inkommit; hvarföre, och som det ville vara nödigt, at ståndet äfven, inom denna månads slut, sig utlåter, hvilka för allmänna kunna antagas eller icke. Beslöts, at ståndet eftermiddagarne därtill skulle sammankomma.

§ 5. Uplästes höglofl. ridd:s och ad:s protocollsutdrag af d. 18 Febr.,⁶⁵ hvaruti communiceras ridderskapets och adelens beslut, at i camm.-, oecon.- och commercedeputation hafva 48 ledamöter.

I anledning häraf, kom uti öfvervägande, antingen ståndet borde i proportion äfven öka sina ledamöters antal til 24, eller alla respective stånden

⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 5.

förblifva vid den numer, hvarom de sins emellan redan öfverenskommet. Och som ståndet i hvarjehanda afseende fann betänkeligit, at antaga något præjudicat, til förökande af ledamöternes vanliga numer i deputationerne, hvartil ridd. och adelen hafver den mästa, men pr.st:t den minsta tilgången, beslöts, at ståndet förblifver, vid dess til wällofl. borgareståndets protocollsutdrag i detta ämne, af d. 29 Januarii, gifna bifall.

§ 6. Återlemnade h. probsten Bolmstedt acten, angående cammererarens Ehrenborgs ansökning, om cronotijonde, med förmälan, at, utom det saken i sig sielf war nog obillig, så är den redan sistl. riksdag til ständerne remitterad,⁶⁶ men finnes icke, hvarken af då eller nu varande urskillningsdeputation påskrefven; hvarföre ståndet resolverade, at det, mot bemälte deputations instruction, sig härmed icke kunde befatta.

§ 7. Företrädde 24 deputerade ifrån ärbara bondeståndet, anförde af ståndets taleman, Joseph Hansson, som, igenom ett pro memoria,⁶⁷ påminte, det saken, angående skattekrafts innehållande sedan sista riksdag, måtte afgöras, och det utan remiss til någon deputation.

§ 8. Uplästes protocollsutdrag ifrån secreta utskåttet af den 23 Febr.,⁶⁸ hvaruti anmäles, at secreta utskåttet, ifrån d. 19 nästledne Febr., indraget de så kallade banquens ombudsmäns och commissionairers syslor i orterne, samt ansedt, at, som en oryggelig lag, må warda faststält, det banquen aldrig, hvarken nu eller framdeles, besväras med dylika utgifter, under hvad namn det wara må.

Häröfver yttrade sig h. öfverhåfpredikanten Grunerus, at han ärkände secreta utskåttets ömhet för det allmänna, som i denna hushållning sig wisar, och bifaller fördenskull, hvad på så goda grunder blifvit upgifvit, tilläggande för öfrigit, at, som bancodeputationen sista riksdag icke allena faststält, utan äfven tilökt ombudsmän, sedan bancolånen blifvit inhiberade, utan at sådant hos secreta utskåttet, mindra hos plena anmäla, så vore det rättvist, at de sedan sista riksdag upburne arfvoden återbäras.

⁶⁶ Se handlingar i Bondeståndets arkiv, vol. R 1951.

⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 3.

⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 5.

Herr superintendenten Körning anmärkte, at bancodeputations protocoler sista riksdag lära utvisa, det prästeståndets ledamöter då icke gått in i ombudsmännens förökande.

H. probsten Åman conformerade sig med h. öfverhåfpredikanten Grunerus, så mycket mera, som h. probsten utaf protocollutdraget finner, at dessa ombudsmän icke gjordt banquen någon tjenst.

H. probsten Wijkman instämde likaledes deruti, at desse arfwoden, såsom olaga fång, böra återgå, och riksens ständer, genom sådana steg, tilfrids ställa sina hemmavarande medbröder, då de wisa, at de göra, hvad de kunna, til at stoppa cronans gäld.

Herr probsten Forssenius hemställte til ståndets eftersinnande, om icke, wid detta tillfället, kunde finnas rådeligit, at icke låta strängaste rättwisa gå i verkställighet, på det ståndet icke hos allmänheten må ådraga sig någon beskyllning för hårdhet. H. probsten wille samtycka, at indragningen må börjas med d. 1 Januarii innevarande år; men som, sedan sista riksdag, flere af de antagne ombuds-männen kunna wara med döden afgångne, så wore det för ömt, at med efterräkning betunga deras änkor och barn.

H. kyrkjoherden Linderoth sade sig dermed vara i okunnighet, om commissionairene för sista riksdag gjordt banquen mera tjenst, än sedermera, hvilket på undersökning må ankomma, men åtminstone borde det återgå, som sedan riksdag på olaglig grund upburets, jämte det då warande bancodeputationens förhållande förtjenar upmärksamhet, då den för egen räkning wågat således gravera staten.

H. probsten Wijkman anmärkte likaledes än ytterligare, at bancodeputationens förfarande i detta mål är så mycket besynnerligare, som twänne stånd, hvilka där göra pluralitet, då redan beslutet ombudsmansskapets indragande. Skola sådana ting få aflöpa utan påfölgd, så blifva de aldrig något äfventyr underkastade. Och är märkeligit, at til en del, sådane blifvit til ombudsmän constituerade, som antingen sjelfva waret ledamöter af deputation eller haft derstädes sina släktingar.

H. probsten Bolmstedt instämde härmed.

H. probsten Mathesius likaledes, tilläggande, at banquen icke haft mera gagn af 1756 års commissionairer, än dem, som tilkommit 1762. Och är härvid så mycket större anledning, at mistänka afsigternes renhet, som bancoprotocollerne förmåla, at ombudsmännen quæstionis blifvit antagne, på den grund, at de waret wäl känt folk och utmärkte för patriotisme, hvar-

med, om nit och kärlek för det allmänna bästa menas, hvarken h. probsten eller någon ärlig riksdagsman lärer gifva dem efter.

H. probsten Waldius var af samma tanka, och trodde, at man nog kan göra sig förvissad, det allmänheten wäl uttyder ständers göromål, när därtil så goda grunder ådagaläggas, som i denna saken förekomma.

H. comminister Chydenius ansåg detta såsom det första steget, at winna nationens förtroende, hvilket i stället borde blifva mera tvifvelaktigt, om ständer icke på detta sättet wisade sig nogräknade om det allmänna.

H. biskop Serenius fant, det hvarken wara stridande mot billighet eller decorum, at det på oriktig grund upburna arfvodet återbäres, förmenande, at terminus a quo, til beräkande deraf, bör blifva den dagen, så ståndet beslöt, at ombudsmansskapet för banquen skulle uphöra; hvarmed äfven h. kyrkjoherden Ståhl conformerade.

H. professor Amnell fan äfven, denna nogheten hos ståndet, så mycket mera äga rum, som bancodeputations göromål, emot tvänne stånds beslut, icke annorlunda, än som en nullitet, är at anse.

I afseende uppå dessa discourser, och sedan ståndet af sista riksdags protocoll gjordt sig underrättadt, at ståndet d. 19 Junii 1762, angående ombudsmansskapen, taget sitt beslut, ehuru tillika står, at med expedition skulle innehållas, biföll nu ståndet secreta utskottets extractum protocoll, med tilläggning, at de däruti omförmälte och sedan sista riksdag upburne arfvoden komma banquen til godo, ifrån d. 19 Junii 1762, då ståndet beslöt, at ombudsmansskapen skulle indragas; dock så, at enkor och barn icke dermed graveras.⁶⁹

§ 9. Uppå herr doctor Hausvolffs hemställande, utnämde ståndet vice advocatfiscalen i kongl. Svea håfrätt, Wilhelm Nordenhielm, at besörja om riksdagstidningarne för innevarande riksdag, hvarom extractum protocoll til de öfrige respective stånden skulle expedieras.⁷⁰

⁶⁹ Koncept till prästeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 24.

⁷⁰ Koncept till prästeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 21.

§ 10. Uppå enskildt öfverenskommelse, biföll ståndet, at h. doctor Hausvolff intager herr kyrkjoherden Porthans, och h. doctor Alin h. probsten Bergsted[t]s ställe uti landt- och sjömilitiæoeconomiedeputation.

Den 26 Februarii

Eftermiddagen

§ 1. Företogos de besvär, som hos h. deputerade blifvit för allmänna upförde, och urskildes nu vidare, hvilka ståndet derföre wille erkänna.

Uppå consistorii præsidis, h. doctor Schröders, påminnelse, skulle äfven deribland en punct formeras, ang. at af stora bönedagarne en på hvarvart quartal af året måtte fördelas.

Til erhållande deraf, at presterskapet måtte komma til åtnjutande af den dem tilständiga inkomst utaf utjordar, wille ståndet, genom skrifvelse hos Kongl. M:t, i underdånighet anhålla, at landshöfdingarne måtte anbefallas ofördröijeligen verkställa den desförinnan erforderliga skattläggningen.

§ 2.⁷¹ Uppå h. biskop Serenii hemställande beslöts, at, genom utdrag af protocollat, gifva de öfrige respective stånden tilkänna ståndets beslut, ang. banquens ombudsmän och deras arfvode.

§ 3. Uplästes och bifölls borgareståndets protocollsutdrag af d. 25 hujus,⁷² ang. termins förlängande, ännu på 14 dagar, för besvären i urskillningen.

§ 4. Föredrogs ett af kyrkjoherden wid Ulricæ Eleonoræ församling här i staden, mag:r Olof Gråberg, insinuerat memorial,⁷³ ang. gudstjensten på lazarettet här i staden, hvarmed ståndet beslöt, at, enl. dess wid lazaretsdeputations betänkande sista riksdag, i denna delen, gjorda anmärkning, må förfaras. Och skulle derom extractum protocollati til de öfrige stånden expedieras.⁷⁴

⁷¹ Skrivet 2.§ i prot.

⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 6.

⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 31.

⁷⁴ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 7. Jfr med protokoll 9 mars 1765 nedan.

Blef öfverenskommet, at den ifrån bondeståndet så högeligen recommend[erad]e saken, angående skattebrefs innehållande, skulle först i nästa plenum företagas.

Ståndet åtskildes.

Den 27 Februarii

Eftermiddagen

§ 1. Uppgåfvos af herrar electorer följande ledamöter til fiskerideputation:

- h. öfverhåfpredikanten Grunerus,
- h. comministern Chydenius,
- h. probsten Kröger,
- h. probsten Ekström.

§ 2. Continuerades at genomgå de allmänna besvären.

Den 28 Februarii

§ 1. Uplästes och bifölls⁷⁵ utdrag af protocollet,⁷⁶ hållet i urskillningsdeputationen d. 26 Febr., hvaruti understältes riksens ständers plena, om icke, såsom bidragande til redighet och ordning, samt förekommande af missbruk wid enskilte besvären, deputationen, af hvarje stånds secreterare, hafver at erhålla förteckning på sådane besvär, som stånden icke för allmänna kunna antaga, utan böra passera urskillningsdeputation.

§ 2. Continuerades med allmänna besvären, hvarmed i anledning af capellanernes ifrån Wexiö stift ansökning, om någon inkomst af sådant folk, som hittils intet plägat til dem utgöra, uti hvilken angelägenhet, som af h. comminister Heurlin på det högsta recommenderades, äfven de öfrige fullmäktige för capellanerne öfver hela riket, så i städerna, som på landet, sade sig hafva all orsak at deltaga, om man allenast kunde göra sig förhoppning, at,

⁷⁵ Koncept till prästeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 19.

⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 2.

wid närvarande svåra conjuncturer, något efter önskan kunna erhålla. Beslöts, at ståndet först genom underdånig skrifvelse wille anmäla saken hos Hans Kongl. M:t, emedan ståndet fant, at riksens ständer dessförinnan icke tilhörde, sig dermed befatta. Dock förbehöll h. biskop Filenius, at icke hafva någon del i den obehageliga utgång, som h. biskopen befarade deraf, att detta målet nu widröres.

§ 3. Anhöllo fullmäktige ifrån Lunds stift, at prestesterbhusen måtte befrias ifrån den afgift til håfrätternes förstärkning, som ståndet wid 1752 års riksdag godwilligt sig åtaget, men hvaraf sterbhusen skola känna stora olägenheter, utan at man förmärkt, det justitien med mera drift sedermera, än förut, blifvit administrerad.

Ståndet erindrade sig, at det sista riksdag häröfver låtet afgå ett protocolsutdrag til de öfrige stånden, med begäran, at justitiædeputation måtte häröfver afgifva sitt betänkande, hvilket dock sedermera icke fans wara skedt. Och som ståndet år 1752 frivilligt, och allenast til nästföljande riksdag, åtagit sig denna afgift, beslöt ståndet, at den samma sig nu afsäga, och genom utdrag af protocollat, gifva de öfrige ståndet sådant tillkänna.⁷⁷

Ståndet åtskildes.

Den 1 Martii

Eftermiddagen

Continuerades med allmänna besvären, hwarvid då någon discours upkom, angående deras befordran, som tjena vid gymnasier och scholar, förmälte herr biskop Filenius, sig wara af den tankan, at ståndet borde därpå göra en gemensam sak, och genom underdånig skrifvelse til Kongl. Maj:t derom göra påminnelse.

Uti besvärspuncten, ang. landttullarne, förklarade bemälte h. biskop sig icke wilja taga någon del.

Sedan samtelige presterskapets besvär nu hunnit genomgå, så at endast scholæstatens återstodo, åtskildes ståndet.

⁷⁷ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 38.

Den 9 Martii

§ 1. Justerades protocollet af d. 5 Febr., tillika med andra § af det, som hölts d. 4. d:o, hvarwid wäl af en och annan erinrades, at äfven ståndets anmärkingar wid lazaretsdeputations betänkande må tryckas, men svarades af h. biskop Serenius, at de öfrige stånden då torde wilja förbehålla sig det samma, och dessutom hade saken redan, om betänkandets tryckande, i ståndet waret före.

I anledning af förstnämde protocols 2 §, berättade h. probsten Forsenius, at han fått svar af probsten Wijkman, hvaruti han erbjuder sig, at til ståndet insända förteckning, på de af honom sammandragne förordningarne, och, om den samma af ståndet och kongl. cancelliecollegium bifalles, äfven sedermera sjelfva samlingen.

Uppå h. biskop Filenii hemställande, biföll ståndet, at probsten Wijkman, genom utdrag af protocollet, anmodas, at til ståndets genomseende insända förenämde dess utarbetade samling, på det ståndet sedermera må därå kunna begära kongl. cancelliecollegii censur, och arbetet til trycket befordras.

§ 2. Uplästes och bifölls ett af h. biskop Serenius upsatt protocolsutdrag, ang. afgiften på salt, hvarom expedition förnimmes icke wara afgången ifrån sista riksdags expeditionsdeputation, ehuru den, å ridd:ts och adelens, samt prästeståndets, wägnar blifwit underskrifven.⁷⁸

§ 3. Som åtskillige ståndets ledamöter påminte, at flera angelägna mål nu woro inkomne, som i dag hos ståndet borde föredragas. Notarien Brander äfven anmälte h. doctor Hausvolffs förfall af opasslighet och begäran, at med justeringen af protocollet, angående fullmäktige ifrån Westerås stift, må uppskjutas, til dess han kan vara tilstädes, som han hoppas innan kort kunna ske. Lämnades protocollet, och

§ 4. justerades extractum protocolli,⁷⁹ angående gudstjensten på lazarettet här i staden.

⁷⁸ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 8. Konzept i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 22.

⁷⁹ Jfr med protokoll 26 februari ovan.

H. professor Amnell ansåg betänkeligit, at deruti något nämnes om presterskapets belöning för deras arbete, hälst, då lazarettfonden derigenom graveras, någon collision torde blifva med de ansökningar, h. professoren märkt denna riksdag göras om lazaretters inrättande i orterne, hvaregenom således inkomsterne för det, som är i Stockholm, förminskas och utgifterne blifva känbarare.

Men häremot erindrades af h. doctor Nensén, h. probsten Mathesius och flere, at presterskapet icke mera wid detta werk, än wid hospitaler och annorstädes, böra lämnas lönlösa; hvarföre ståndet biföll, hvad i detta ämne blifvit upsatt, med tilläggnig, på h. superintendenten Körnings erindran, at prestmannen Olof Wijkman, som af Stockholms consistorio någon tid blifvit brukad til predikningarnes besörjande på detta lazarett, äfven måtte med någon erkänsla ihogkommas.

§ 5. Inlämnade h. doctor Alin förbättrade öfversättningar af Psaltaren, Jobs bok, samt epistlarne til de colosser och bägge til de thessalonicer, som ifrån ven. consistorium i Wexiö blifvit insände.

§ 6. Företogs saken, angående inhiberade skatteköp sedan sista riksdag, hvarvid h. öfverhåfpredikanten Grunerus war af den tankan, at ståndet nu eij borde afgöra hufvudsaken, utan först låta wederbörande deputation inhämta, och til plena upgifva grunderna til den nu öfverklagade inhibition. H. öfverhåfpredikanten wille för öfrigit spara, at omnämna andra considerationer, som härvid kunna vara, och böra förmå ståndet, at något dröija med denna för bondeståndet så wigtiga sakens sluteliga afgörande, emedan, i annor händelse, ståndet icke torde så mycket kunna förlita sig på bondeståndets willfarighet i de saker, som ståndet närmast röra.

H. probsten Wijkman trodde, at ståndet wäl kunde afgöra saken, och bifalla bondeståndets begäran, ehuru icke på den af dem tagne grunden af privilegium. Regeringen fan h. probsten icke hafva varet berättigad, at göra det steg, som skedt, förmedelst inhibitionen; ty ehuru förbättring i cronans inkomst är ett wärdigt och hufvudsakeligit syftemål, så bör dock mellan riksdagar ingen verkställighet saknas af hvad riksens ständer beslutat. Inhibitionen må fördenskull genast uphäfvas. Men hvad de skatteköp angår, som ännu icke blifvit anmälte, må om dem i cammar-, oeconomie- och commercedeputation undersökas, då ståndet likafult har tilfälle, at göra sin wänskap

för bondeståndet angelägen, jämte det at bemälte stånd sättes i förbindelse, at aftjena den välvilja, som nu genast wises.

H. probsten Bolmstedt fördelte saken i tvänne frågor. (1) angående inhibitionen, hvarom h. probsten instämde med h. probsten Wijkman, förmodande, at, då penningarne få sitt rätta värde, 6 års ränta skal vara tilräckelig köpeskilling. Den andra frågan, ang. regeringens förhållande, will h. probsten lämna, ehuru det är nog tydeligit, at lagar, som ständer gjordt, emellan riksdagar, icke böra ändras, hvilket kan vara af större påföl[g]d, än nu sig företes.

H. kyrkjoherden Linderoth förklarade mycken ömhet för det ärbara bondeståndets angelägenheter, hvars rättigheter äfven til alla delar böra hållas oförkränkte. Men innan h. kyrkjoherden kan yttra sig i hufvudsaken af hvad nu är före, hade h. kyrkjoherden taget detta steg, som nu öfverklagas, såsom ock, om bondeståndet nu söker, at få 1723 års skatteköpsförordning allena gällande,⁸⁰ utan at 1756 års förklaring tillika skal efterlefvas, i anseende til hvilken omständighet, och emedan nyssnämnda förklaring icke i bondeståndets protocollsutdrag⁸¹ omförmäles, h. kyrkjoherden önskade, at ståndet icke måtte rent af bifalla detta, om nu verkställighet af de begärdta skatteköpen skulle beviljas. Men så torde dock ståndet behöfva härvid iakttaga någon hushållning, så at ståndet vid förefallande behof kan göra sig någorlunda försäkradt om bondeståndets benägenhet.

Herr probsten Forssenius berättade, at hos Scara consistorium förvaras ett originalbref af konung Gustav Adolph, som innehåller en förteckning på sålda cronohemman, och för huru mycket de blifvit inlöste. Ibland dessa hade h. probsten märkt åtskilliga, som sedermera blifvit 2 a 3 gånger til skatte köpte. Hvarföre och som denna rättigheten är ganska öm; rörande äfven preste- och borgarestånden, som lika med bondeståndet äga, at nyttja skatteköpsförordningen, så bör densamma icke betagas någon. Den principen, fac ut faciam, kunde h. probsten icke gilla. Men som statsverket nu för tiden så mycket lider genom oordning i myntet, så vore billigt, at köpeskillingen erlades i sådant mynt, som roulerade år 1723, eller ock rent af förhögd.

⁸⁰ Tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal.*

⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 2.

H. probsten Mathesius fann det icke vara underligt, att en och annan ledamot, i anseende til den vid riksdagar inkomne process stånden emellan, projecterat dröjsmål med denna sakens sluteliga afgörande. Men h. probsten trodde, at den, för sin stora wigt och särskilte beskaffenhet skull, icke borde komma ibland deras antal, som, så til sägande, kunna utbytas. Något annat stånd torde förekomma preteståndet, och gifwa bondeståndet härutinnan en billig handräckning, då pr. St:s decision sedermera blifwer af intet värde. Här förekommer först en stridig rättighet, grundad i faststälte förordningar, och sedan ett farligt prejudicat, at regeringen hämmat sådane förordningars verkställighet. Skatteköpsrättigheten är alla stånd lika förbehållen, men i synnerhet har preteståndet orsak, at wara upmärksamt wid det, som nu händt allmogen, emedan dessa bägge ståndens interessen härutinnan äro mäst sammanbundne. Folkets utflyttning til främmande land lærer wara det hufvudsakeligaste, som gör utse[e]ndet så bister i rikets hushållning. Men hvad är, som mera föränlåter, at sky fäderneslandet, än svårigheten, at blifwa besuten, och osäkerhet i besittningsrätt? Hvad deremot kan mera fästa invånare i fosterlandet, och göra dem hugade til dess upodling, än at de med egen jord blifwa försedde? Här ligger derföre magt uppå, at tilse, det riket icke tappar långt mera i detta afseende, då man will rikta cronan med någon förhögning i skatteköp, helst desse icke göra någon så mycket betydande artikel i dess inkomst. Det är bekandt, med hvad lätthet rusthållare i Finland kunna åtkomma och slå under sig hemman, och fördrifwa åboer. Hvarföre skal då icke allmogen få njuta sina rättigheter til godo? Wetenskapen och historien om cammarverket utvisa nogsamt, hurusom Sveriges förnämsta styrka består deruti, at folcket besitter egen jord, och när skatteman, uppå uteblifvande med tre års ränta, mister sin rätt, är säkerheten för cronan tillräckeligen förvarad. För öfrigit kan cronan icke med mera skäl fordra betalning i speciemynt, än privati, hvilka, enligit ett sedan sista riksdag gjordt förordnande, wid domstolarne i riket förpliktigas, at, utan afseende på cours, mottaga bancosedlar, til afbetalande af lån i speciemynt, riksdalern räknad mot en nijodalers sedel. Om detta förordnande lämnade h. probsten Forssenius äfven den uplysning, at det emanerat ifrån sista riksdags secreta utskott til Hans Kongl. Majj:t, och så vidare, utan at det blifvit trykt.

H. probsten Sörström betygade mycken aktning för de uplysningar, som nu blifvit gifna, och tillade, at, som icke alla hemman betala räntan på lika sätt, utan somliga utgöra den i persedlar, andra åter i penningar, och den på

förra sättet blifver drygare, än på det senare, så bör afseende hafvas på denna skilnaden, och köpeskillingen därefter jämkas, at den öfver alt blifver lika. Den skedde inhibition, såsom rörande alla stånd, är eftertänckelig, men afsigten därmed varet cronans förmon.

H. Superintendenten Körning förmälte, sig nu icke kunna gå in i sjelfva saken. Fann äfven mycken betänckelighet wid sättet, at nu genast densamma afgöra. H. superintendenten wiste nogsam, at allmogen måste vidkännas många svårigheter, innan de kunna komma til åtnjutande af deras i skatteköpsförordningen grundade rätt. Penningar hafva waret deponerade til lösn, men, för okunnighet skul om de laglige wägarne, hafva de dock därom gått miste. En stor del hafva för lång väg til Stockholm, at här bevaka sin rätt. Imedlertid kommer det ena hemmanet, efter det andra, under herrskap och bruk. H. superintendenten önskade fördenskull, at någon utväg kunde vidtagas til deras uprättelse, som i detta mål kunna wara lidande. Något förbehåll stånden emellan plägar eljest wid riksdagar icke vara ovanligit.

H. professor Amnell ansåg den skedda inhibition, såsom farligit præjudicat, som wisseligen af ständer bör förekommas. Men så åstundar dock h. professorn, at nu ifrån wederbörligit ställe få uplysning, om orsakerne till hvad af regeringen skedt, hvarefter ståndet må afgöra saken, efter som rättvist finnes, och utan afseende på något accord med bondeståndet.

H. kyrkjoherden Heurlin instämde med hvad af probstarne Mathesius, Forssenius och Blomstedt blifvit anfördt, och hölt före, at bönderne böra bibehållas wid den rätt, som förordningen dem tillägger. Förhögning i köpeskilling wore icke eller billig, hälst man håppas, at speciemyntet nu skall fällas til sin rätta valeur. För öfrigit gaf h. kyrkjoherden, såsom ledamot i cammar-, oeconomie- och comm:deputation, tilkänna, at Hans Kongl. Maj:t icke anfördt någon annan orsak til inhibition, än at köpeskillingen til cronans förmån måste blifva förhögd, och at Kongl. Maj:t derjämte ansett rättigheten til lösn ostridig för dem, som sig dertil anmält.

H. probsten Bolmstedt anförde vidare, at säkra prof befinnas, det mannamån fått rum wid denna inhibition. Til bevis hvarå, h. probsten nämde några vid namn, som efter inhibition fått lösa hemman i Skåne. För öfrigit borde, i h. probstens tanka, allmogen icke umgälla det, at bancosedlarne mistat sitt wärde. Och som många åboer blifvit huswilla, som dock ägt rätt til skatteköp, må wäl derom i cammar-, oeconomie- och commercedeputation undersökas.

H. probsten Mathesius tillade, at bönder, som waret lidande, må gå laga wäg, at få rättelse. Och som orsaken til inhibition, hvilken eljest af kongl. cammarcollegium blifwit afstyrkt, nu är i ståndet bekant, tyks intet hinder mera til sakens afgörande, hvarmed h. probsten önskade, at ståndet i det görligaste måtte skynda.

H. doctor Alin gorde mycken upmärksamhet dervid, at skatteköp werkeligen blifwit åt några beviljade, sedan inhibition skedt.

H. biskop Serenius reflecterade i synnerhet på, hvad h. probsten Mathesius i saken talat. Ojämnhet i principer til rikets hushållning är i allmänhet ganska skadelig; och som stadgar, hvilka en gång blifwit gjorde, icke lätteligen åter böra uprifvas, så böra i synnerhet undersåtarnes rättighet til jorden, som de bebo, noga conserveras, såsom det förnämsta af alt, hvad egendom heter, och skatteköpsförordningen aldrig, men minst af regeringen mellan riksdagar, brytas, helst sjelfva rättigheten är ett privilegium ordinum och icke allenast ordinis. Secreta utskättet bör derföre få i befallning, at cognoscera saken, och låta Kongl. Maj:it i underdånighet veta, at riksens ständer icke funnit sig wid det, som skedt. Men tillika funne h. biskopen ingen betänkelighet, at genast bifalla bondeståndets begäran, på det, igenom sakens utdrägt, ovänner icke må deraf kunna taga sig tillfälle, at stämpla mot ståndets enighet och förtroende. Och må en deputation nu afgå til bondeståndet, med försäkran derom, at ståndet på det högsta ömar denna angelägenheten, och, om icke i dag, dock vist nästa plenum wil deröfver taga sitt beslut, hvilket i h. biskopens tanka borde gå ut derpå, at alla anmälte skatteköp måtte expedieras och riksens ständer tilse, huru dermed hädanefter bör förfaras, då författning äfven bör tagas deremot, at icke adel och bruksägare för mycket slå under sig landtägendor.

H. probsten Wangel berättade sig hafva sedt många köpebref, hvaruti förbehåll stått, at ägendomen icke skulle til frälse säljas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus fann det wara mycket betydande, hvad h. probsten Bolmstedt upgifvit, angående mannamån, som blifwit brukad, hvarvid ansvar icke bör uteblifva. Köpeskillingen behöfver icke förhöijas, ty den grundar sig på jordatals- och mantalsräntan, som uträknas efter cronowärdi. För öfrigit instämde h. öfverhåfpredikanten deruti, at bondeståndet nu få beskickning och försäkran, om ståndets bevägenhet.

H. probsten Waldius och åtskillige begärade, at saken nu tillika måtte afgöras.

H. biskop Filenius ansåg bondeståndets rättighet uti lagen tydeligen grundad, och med de öfrige stånden gemensam, hvilken hvarken genom inhibitionen blifvit uphäfven, eller någonsin borde bortgifvas. Men under titul af privilegium kunde h. biskopen densamma icke vidkännas. H. biskopen önskade fast mera, at ståndet ville taga sig til vara för ett sådant rubricerande, emedan på den grunden alla förordningar skulle komma under namn af privilegier. Hvad den nu egentliga förewarande frågan beträffar, så, emedan riksens ständer skola döma öfver ett regeringens göromål, hemställte h. biskopen, om sådant kunde ske med tilbörlig värdighet och aktning för Kongl. Maj:it, innan riksens ständer sett sjelfva förordnandet som härom blifvit utfärdat, och hvad skjäl därtill varit. Sjelfva regeringssättet fordrar, at deputationer utarbete saken, innan plena dem afgöra. År 1723 togs räkntan til grund för egendomars värde, men när spannmålspriset nu så anseenl. stigit, torde regeringens härvid hafda considerationer finnas mycket grundade, när de blifva ådagalagde. Saken må derföre icke handteras, med afsigt på något utbyte, utan bondeståndet försäkras, at presteståndet finner rättigheten grundad, men för formaliteten skull, wille sig sluteligen utlåta, sedan målet i wederbörande deputationer blifvit beredt.

Sedan således i saken nog länge blifvit discoureradt, förenade ståndet sig derom,⁸² at nu strax, genom en deputation, notificera bondeståndet, presteståndets bifall til inhibitions uphäfvande uppå de redan anmälte skatteköpen, och at ståndet nästa plenum wil skrifteligen omständeligare gifva sitt beslut tilkänna, hvilket skulle projecteras, uppå den grund, at, utom nyss nämde bifall, cammaroeconomiedeputation afgifver sitt betänkande, hvad hädanefter wid skatteköp bör i akttagas, och at närmare efterses, om och huruvida någon oordning eller olaglighet wid inhibitionen hos regeringen förelupit.

Deputerade afgingo straxt deruppå i detta ärendet, anförde af præses consistorii, h. doctor Schröder.

⁸² Koncept till prästeståndets protokollsutdrag i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 23.

§ 7.⁸³ Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 7 Martii,⁸⁴ ang. statsverkets tilstånd och brist, hvilket uppå h. öfverhåfpredikanten Gruneri och fleras begäran blef liggande på bordet.

H. biskop Filenius förklarade, sig til alla delar nögd med denna berättelse, såsom af secreta utskåttet ganska wälutredd, men upprepade tillika samma tanka, som herr biskopen sade sig i secreta utskåttet hafva anfördt, angående betänkeligheten, at til plena upgifwa en så detaillerad berättelse, i detta secreta utskåttets egenteliga ämne. Nu, sedan det var upgifwit, påstod h. biskopen, at notarierna måtte anbefallas detta document så noga i ståndet förwara, at ingen afskrift deraf måtte tagas, och det således i allmänheten utkomma.

Häremot yttrade h:rr probstarne Mathesius, Wijkman och Bolmstedt, med flere, at de intet hade at förebrå sig, så de, enligt sin skyldighet, tillstyrkt, at riksens ständer måtte bekomma denna dem tilståndiga upgift; at de icke kunde se någon fara deraf, at detta document bilfver allmänt, ja ock genom trycket: at ståndets ledamöter förbehåller sig fri tilgång dertil.

§ 8. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 7 Martii,⁸⁵ ang. handelsmannen Peter Bagge, som förklaras skyldig, at til banquen återbetala 300 000 dal. r:mts lån, m. m.

Detta biföll ståndet, och tillika, uppå h. öfverhåfpredikanten Gruneri och h. comministern Chydenii erindran, h. biskop Serenii förslag, at Bagge bör af bancofiscalen i kongl. Svea Håfrätt lagligen tilltalas, för det missbruk han gjordt af bancodeputationens förtroende; hvilket beslut äfven straxt med de öfrige respective stånden communicerades genom deputerade, anförde af h. doctor Möller.

§ 9. Anförde h. biskop Filenius, at, sedan ståndet uti eftermiddagsplena nu genomgått de allmänna besvären, och utlåtut sig, hvilka för allmänna kunna tagas eller icke, har h. biskopen märkt, at de förra, som til nog stort antal sig bestiga, til största delen komma at angå presterskapets rättigheter, ett ämne, som ståndet altid welat undvika at för mycket widröra, jämte det ståndets principe wid förra riksdagar waret, at inskränka sina besvär til så få puncter,

⁸³ § 9 i prot.

⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 7.

⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 6.

som möijeligen kunnat. Hvarföre och, som dock icke allenast scholæstatens besvär ännu återstå, hvilka, i anseende til den nu snart til ända löpande terminen för urskillningsdeputationen, böra med det första af ståndet genomses, utan äfven ibland de mål, som til ecclesiastiquedeputation blifvit remitterade, eller eljest därstädes kunna förekomma, åtskillige torde befinnas böra äga rum ibland ståndets allmänna besvär, wille h. biskopen så wäl erinra om nödwändigheten, at scholæstatens besvär blifwa, inom urskilningsfatalierne, hos ståndet föredragne, såsom ock tilstyrka, at herrar procancel-lererne och præsules sjelfve upsätta, hvad de finna nödigt, at til Guds församlings och läroverkets bästa, wid denna riksdag bedrifwa, samt at imedlertid och til dess sådant hinner komma från ståndet, 1 § eller ingressen til dess allmänna besvär må inrättas, såsom ett förbehåll af ståndet, at uti dessa, såsom de wigtigaste, ämnen sig framdeles yttra.

Högwördigste h. archibiskopen gillade och recommenderade äfven detta; och ståndet beslöt, at öfvermorgon eftermiddagen, för scholæstatens besvär, sammanträda.

§ 10. Uplästes utdrag af protocollet, hållit i bondeståndet d. 25 Febr., hvaruti anhålles om inhibition af kongl. statscontoirets författning om cronotijon-despanmål i Cronobergs län, och at allmogen måtte få den samma lösa.⁸⁶

H. biskop Filenius förklarade största ömhet för den nödlidande allmogen der i landet, hvars beträngde tilstånd h. biskopen nogsamt hade sig bekant. H. biskopen wille fördenskull, at det nu upgifna målet måtte til secreta utskåttet remitteras, som til det arma folkets hjelp skyndesaml. må upgifwa säkra medel.

H. kyrkjoherden Ståhl förestälte det trängande behof, hvaruti allmogen sig befinner, at få nyttja denna inom länet befinteliga spanmål, och anhölt, at ståndet, i behjertande deraf, wille bifalla bondest:ts tanka.

H. biskop Serenius instämde i detsamma, tilläggande, at Ädelforss guldverk, hvartil hälften af denna spanmål eljest skulle föras, och hvarom föga hopp synes vara, at det någonsin kan bära sig, icke kan wara af den importance för riket, som en hel menighets conservation.

⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 8. Tryckt i *BdP* 10, bil. 4.

Uppå h. prosten Bolmstedts och fleres bestyrkande af angelägenheten, at gifva de klagande en skyndesam handräckning, biföll ståndet protocolsutdraget. Dock förbehöll sig h. professor Amnell, at nästa plenum häröfver yttra sig til protocollet, hvarförutan h. biskop Filenius yrkade, at secreta utskåttet måtte anbefallas med det första tilse, huru författningar må tagas, at det fattiga folcket icke af hungersnöd försmäktar, hvaruti högvördigste h. archibiskopen äfven instämde.

§ 11. Uplästes utdrag af protocollet, hållit hos ridderskapet och adelen d. 25 Febr.,⁸⁷ hvaruti cancellierådet och riddarhussecreteraren Franc utnämdes, at besörja riksdagstidningarne. Men ståndet förblef wid sitt förra beslut, at updraga advocatfiscalen Nordenhjelm detta göromål.

§ 12. Uplästes h. F. Otto Billbergs memorial, om ammiralitetet i Göteborg,⁸⁸ som remitterades til secreta utskåttet.

§ 13. Uplästes h. Claes Willhelm Grönhagens memorial om fattigt fabriquesfolk,⁸⁹ som remitterades til handels- och manufacturdeputationen.

§ 14. Uplästes h. G. W. Leijonsteens memorial, om marinecorpsen i Stockholm,⁹⁰ som remitterades til secreta utskåttet.

§ 15. Förfrågade sig notarien om ståndets protocolsutdrag ang. banquens ombudsmän äfven skulle afgå til bondeståndet, hvilket ståndet icke fann nödigt.

Ståndet åtskildes.

⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 8.

⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 8.

⁸⁹ Ibid., nr 7.

⁹⁰ Ibid., nr 6.

*Den 11 Martii**Efter middagen*

§ 1. Föredrogs de besvärspuncter ifrån scholæstaten, som hos herrar deputerade för allmänna blifvit ansedde. Och yttrade sig nu ståndet, hvilka af dem kunna få rum ibland ståndets allmänna besvär.

§ 2. Uplästes förteckning på de besvärsmål, hvilka såsom enskilda⁹¹ borde anmälas hos urskillningsdeputationen, hvarefter ståndet åtskildes.

Den 14 Martii

§ 1. Justerades protocollet af d. 11 Febr., undantagandes sista §.

§ 2. Justerades ståndets resolution, angående skatteköpen, hvaröfver åter länge discourerades, i det en del ledamöter, såsom h. biskop Filenius, h. biskop Serenius, h. öfverhåfpredikanten Grunerus och h. kyrkjoherden Linderoth, trodde att cammar-, oeconomic- och commercedeputation borde få anledning, inkomma med project, huru cronans fördel, i anseende til nu warande tidens omständigheter må, wid sådane skatteköp kunna behandlas. Hvaremot de fleste, och däribland herrar probstarne Mathesius, Wijkman, Bolmstedt, Haartman, Kolmodin, Kröger, h. lector Kraftman, h. doctor Nensén, h. kyrkjoherde Heurlin, med flere, yrkade, at, som de sämste cronogendomar nu återstå för bönderne, at lösa, sedan adelsmän och brukspatroner utsökt för sig de bästa; som den ene medborgaren icke bör få njuta minder faveur af lagen, än den andra; som allmogen icke är skulden dertil, at warors och penningars relativa värde sig nu ansenligen ändrat, emot det var den tid, då skatteköpsförordningen utkom; som igenom project at nu, mera än förr, i denna delen betunga allmogen, kan åstadkommas samma verkan, som med inhibitionen torde hafva waret påsyftad, at neml. landtegendomarne må komma i andra händer; ja, som presteståndet häruti hafver gemensamt interesse med bondeståndet, hvilket senare äfven, genom beskickningen sista plenidag, blifvit försatt i den tankan, at hos presteståndet hafva i denna saken wunnet fullkomligt biträde; så borde ståndet nu icke

⁹¹ *enskilda* i prot.

göra det samma kraftlöst, eller underkasta saken någon sådan pröfning, hvarigenom den i förordningen grundade rättigheten kunde råka uti obestånd, och til sin utöfning underkastas nya svårigheter, utan fast mera 1723 års förordning i sin fulla kraft bibehållas, och ifrån alla förtydningar bevaras.

Ståndet förenade sig fördenskull sluteligen därom,

1. att den skedde inhibitionen af alla förut anmälda skatteköp nu genast uphäfves,

2. att secreta utskottet, efter behörig kännning af handlingarne i detta mål, sig utlåter, huru besagde inhibition af beskrefven lag mellan riksdagarne bör anses, och huruvida all mannamån dervid uteblifvit, samt om och huruvida kongl. cammarcollegium fullgjordt sin skyldighet, efter 7 § af 1723 års förordning, uti skatteköps verkställande,

3. att högl. riddersk. och adelens utlåtande af d. 11 Febr. bifalles sålunda, at cammar-, oeconomie- och commercedeputation skärskådar och med betänkande inkommer, huru skatteköpen hädanefter må ske, utan auction, och utan förtydning af 1723 års förordnings 7 §, och huru åborättigheten wid skatteköp må bevaras ifrån missbruk, intrång och flärd, samt allahanda obilliga förmånsrätter förekommas. Hvilket med de öfrige respective stånden skulle communiceras.

§ 3. Justerades några af de puncter, som blifvit upsatta, at ifrån ståndet denna riksdag gå til allmänna besvärdeputation. och fann ståndet nu, wid närmare eftersinnande, bäst wara, at, utan at låta afgå något förbehåll til deputationen, efter hand, bland sine besvär taga, hvad så nödigt pröfvas.

§ 4. Förmälte h. superintendenten Körning, at han blifvit närmare underrättad, på hvad grund både magister Westman och flere prestmän tilförene predikat på lazarettet. Och som ingen derföre njutet något arfvode, utan alla förmerite skull emottaget samma förrättning, wille h. superintendenten icke eller påstå något särskilt för Westman, i förmodan, at dess nedlagde arbete icke hos wederbörande kommer i förgätenhet.

§ 5. Uppå h. biskop Serenii anmälan, at saken, ang. doctor Rutströms suspension, ännu i kongl. håfrätten är oafgjord, oaktadt Kongl. Maj:t i nåder

bifallet ståndets begäran, att dermed måtte skyndas, fann ståndet godt, at igenom tvänne dess ledamöter hos kongl. håfrätten detta mål efterfråga.

Herrar probstarne Wijkman och Åman afgingo äfven genast i detta ärende, och wid återkomsten anmälte kongl. håfrättens hälsning och svar, at saken nu är före, och at kongl. håfrätten ärnar i det möjligaste dermed skynda.

§ 6. Företrädde en deputation ifrån höglofl. riddersk. och adelen, som öfverlemnade ett protocollsutdrag uti skatteköpssaken, och förmälte, att ridd. och adelen, som med de öfrige stånden täflar i nijt för lagarnas helgd, önskat, at, enligt ärbara bondeståndets tanka, straxt kunna sluteligen sig härutinnan utlåta. Men som, ju wigtigare målet är, ju angelägnare blifver dess noga granskning, så har ridderskapet och adelen icke annat kunnat, än förblifva wid dess beslut, och remittera saken til cammar-, oeconomic- och commerc[e]deputation.

§ 7. Sedan deputerade afrädt, hörde ståndet nyssnämde protocollsutdrag sig föreläsa,⁹² hvaruppå ståndet wäl förklarade, sig förblifva wid dess nu redan expedierade beslut. Men som tiden war förliden, och åtskillige ståndets ledamöter bortgått, skulle expedition å detta document til nästa plenum innehållas.

Ståndet åtskildes.

Den 22 Martii

§ 1. Uplästes utdrag af justitiædeputations protocoll, hållit d. 18 Martii,⁹³ angående thet i kongl. Svea håfrätt anhängige religionsmål, om kyrkjoherdens doctor Rutströms lärosätt, hvilket mål deputation tilstyrker så måtte påskyndas, at det utan ringaste uppehåll, och så wida någonsin görligit är, innan denna sessions slut må blifva afgjordt.

Som justitiædeputationen härigenom instämt med ståndets afsigt i de redan widtagne mått, til denna sakens fortskyndande, biföll ståndet förenämde protocollsutdrag således, at suspensionsmålet nu genast, och utan at något

⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 9.

⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiædeputationens handlingar, nr 1.

annat emellan kommer, afgöres, och hufvudsaken ofelbart innan denna sessions slut. Hvilket med de öfrige respective stånden genom protocollsutdrag skulle communiceras.⁹⁴

§ 2. Uplästes secreta deputations protocollsutdrag af d. 20 Martii,⁹⁵ hvaruti hemställes, huru rikssens ständers mening skal förstås, med then öfversten grefve Wilhelm Creutz, wid 1756 års riksdag tillagde befordran til öfverste i arméen med lön på värfvad fot, emedan tvänne stånd tillagt, at denna dess öfverstefullmagt ej må lända bättre förtjente til præjudice.

Uppå h. öfverhåfpredikanten Gruneri, h. kyrkjoherden Linderots, h. probsten Bergstedts, med fleres erinran, at, som grefve Creutz år 1756 ifrån lieutenant blifvit til öfverste befordrad, så tyckes presteståndets mening med förbehållet i påskriften hafva waret, icke allenast at öfversten, utan äfven andra officerare, ifrån och med lieutenant, härigenom icke skulle præjudiceras, så resolverades, at ståndet förblifver wid dess år 1756 tagna beslut, som förmår, at grefven Creutz skulle bekomma öfverstefullmagt, utan då warande äldre och mera förtjente officerares præjudice.

H:r probstarne Åman och Bolmstedt yttrade dessutom, sig finna billigt, at den lön, som grefve Creutz, i förmågo af bemälte dess öfverste-fullmagt, nu flere år upburit, cronan til gravation, borde nu indragas, emedan han redan dermed tilräckeligen blifvit belönt.

Detta, såsom ganska skäligt, i afseende på nu varande stora statsbrist, committerade ståndet dess ledamöter i statsdeputationen, at vederbörligen bevaka.

§ 3. Uplästes secreta deputations protocollsutdrag af d. 19 Martii,⁹⁶ ang. inhibition uppå sådane förslags föredragande i Kongl. Maj:ts rådkammare, öfver hvilka klagande kunna wisa sina hos rikssens ständer anmälte besvär af urskillningen för rätta riksdagsärender blifvit ansedde, til dess rikssens ständer kunna hinna samma besvär afgöra; hvilket ståndet fann godt at bifalla.

⁹⁴ Ett protokollsutdrag omtalas i innehållsförteckningen till Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 12, men ligger inte på plats.

⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 3.

⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 4.

§ 4. Befaltes notarien expediera ståndets beslut med påskrift på höglofl. ridderskapets och adelens protocolsutdrag, angående skatteköp.

§ 5. Uppå notariens hemställande, beslöts, at alla ifrån Kongl. Maj:ts rådkammare til riksens ständer ankommande remisser böra til urskillningsdeputation inlämnas, at dermed, enligt dess instruction, förfara; hvaröfver extractum protocolli til de öfrige stånden skulle expedieras.⁹⁷

§ 6. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,⁹⁸ ang. författningar til yppighetens och öfverflödets inskränkning.

Efter någon discours, bifölls detta betänkande sålunda, at deputerade, som i detta ärende utses, måtte wara obetagit at tilkalla och öfverlägga med alla dem, som de hålla före kunna gifva de bästa råd uti detta ämne.

[§ 7.] Uplästes secreta utskåttets protocolsutdrag af d. 21⁹⁹ Martii,¹⁰⁰ angående bancowerkets tilstånd, och de missbruk, som dervid blifvit föröfvade.

Som de däruti åberopade bilagorna, icke ännu hunnit til ståndet inkomma, utan allenast några transsumter medfölgt af bancofullmäktiges protocol, önskade h. probsten Mathesius, at så mycket, som inkommit, dock måtte upläsas. Men som åtskillige af ståndets ledamöter förmente, det vara bäst, at dröjja tils i mårgon, då alt på en gång kan afgöras, fortfor h. probsten at hemställa, om icke, som han förmodar, det förtroende secreta utskåttet äga, at, hvad det upgifvit, hafver sin riktighet, det skulle pryda detta ståndet, at utan betänkande bifalla det uplästa protocolsutdraget, och dymedelst wisa sin nijt, at hjelpa det betryckta fäderneslandet til återbekommande af sin rätt hos dem, som oförsvarligen satt sig i besittning af dess penningar; för hvilken orsak h. probsten tillika höll angeläget, at den öfver borgmästaren Kierman, och grosshandlaren Lefebure, satta bevakningen så förstärkes, at man om deras personer kan äga tilräckelig säkerhet, för de anseeliga summor, som af protocolsutdraget nog tydeligen synes, at banquen hos dem har at fordra.

⁹⁷ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 9.

⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 4.

⁹⁹ Rättat efter protokollsutdraget; i protokollet: 22.

¹⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 8.

H. lector Kraftman instämde i detsamma, och fann nödigt, at dessa personer snarare förvaras i stadsens wanliga häkte wid Stortorget, än at man däruti skulle lita på en under-officerare, som lätteligen torde kunna corrumperas.

H. kyrkjoherden Linderot anförde, hurusom secreta utskåttet gjordt sig försäkrat om Kierman och Lefebure, förnämligast af den grund, at de icke kunna wisa vederbörlig decharge för den skuld, mellan 5 och 6 millioner, för hvilken de, i anseende till kopparens utförssel, häfta; men som banquen befinnes uti 27 millioners förlust uppå negotiationerne, icke allenast med desse, utan ock med de öfrige wäxelcontoiets associerade, hwilka secreta utskåttet för dess del icke kunnat åtkomma, emedan de äro försedde med Kongl. Majj:ts nådiga decharge, hemställte h. kyrkjoherden, om icke ståndet skulle finna nödigt, at låta medborgare i enahanda omständigheter njuta lika medfart, och, om desse tvänne skola bevakas, äfven på lika sätt sörja för rikets säkerhet hos de öfrige.

H. kyrkjoherden Heurlin ansåg tils vidare, det vara nog, som secreta utskåttet tilgjort, och trodde, at ståndet icke så snart borde exaggerera saken.

H. biskop Mennander förklarade, sig icke wara emot, at waken i deras hus förstärkes, men anmärkte, at, om de skulle flyttas i arrest på Stortorget, så skedde rubbning i secreta utskåttets afsigt, at låta dem hemma och på sina contoir sköta och förkåfra sin egendom, hvarigenom banquen winner så mycket större tilgång.

Uppå gifven proposition, biföll ståndet secreta utskåttets protocollutdrag, med tilläggning, at waken hos borgmästar Kierman och grosshandlaren Lefebure förstärkes. Hvilket beslut genom 6 deputerade, anförde af h. doctor Wählin, gafs de öfrige respective stånden til känna.

Ståndet åtskildes.

Den 23 Martii

§ 1. Anmälte h. doctor Wåhlin, at han med de öfrige ståndets deputerade i går allenast träffat wällofl. Borgareståndet samlat, men de öfrige bägge stånden hade waret åtskilde, hvarföre samma deputation nu til dem afgick.

§ 2. Ankommo deputerade ifrån borgareståndet, som gåfvo tilkänna, at samma stånd bifallet både secreta utskåttets protocollsutdrag, angående banquen, med presteståndets tilläggning, såsom ock detta ståndes protocollsutdrag ang. skatteköpen.

§ 3. Uplästes transsumterne af bancofullmäktiges protocoll, som medfölgt förenämde protocollsutdrag ifrån secreta utskåttet.

§ 4. Företrädde en deputation ifrån ärbara bondeståndet, som berättade, at bemälte stånd til alla delar bifallet det i går ankomne protocollsutdraget ifrån secreta utskåttet, jämte pr.stånd:ts tilläggning.

§ 5. Anmälte h. biskop Filenius högwördigste h. archibiskopens hälsning, som projecterat, at ståndet intil dess han hunne upkomma, kunde fortfara med justeringen af dess allmänna besvär. Men som ståndet sig erindrade, at flere dagars protocoller nu ligga ojusterade, af hvilka det äldsta af d. 9 Febr. innehåller målet, om riksdagsfullmäktige ifrån Westerås stift, fördenskull och emedan h. doctor Hausvolff nu ifrån sin opasslighet war upkommen, justerades detta protocoll, sedan bemälte h. doctor aflagt tacksägelse för det ståndet haft reflexion uppå dess anhållan, at imedlertid låta med justeringen anstå.

§ 6. Anmälte h. doctor Alin, att en sak wid denna riksdag passerat urskillningsdeputation, rörande en tvist emellan presterskapet och borgerskapet i Wexiö, om donerade ägor, ehuru borgerskapet däruti hos Hans Kongl. Maj:ts försutet fatalier; förfrågande sig h. doctorn, hvad, i anseende dertil, för stiftets fullmäktige nu wore til görande.

Sedan h. kyrkjoherden Heurlin likaledes gifvet uplysning, om denna sakens sammanhang, lämnades til svar, at stiftets riksdagsmän kunde öfver detta urskillningsdeputations göromål, hos plena sig besvära, då ståndet wille taga saken i öfvervägande, och efter omständigheterna sig däröfver til

de andra stånden yttra. Imedlertid skulle ståndets ledamöter i cammar-, oeconomic-, och commercedeputation, dit saken ifrån urskillningen blifvit remitterad, tilse, at den icke til afgörande företages.

§ 7. I anledning af 3 § i protocollet d. 9 Febr. begärade nu h. doctor Hausvolff förnimma, om de återstående 11 voteringslistor ännu til ståndet inkommit, hvilka h. biskop Benzelstierna förmält wara liggande hemma hos sig i Westerås.

Som sådant icke skedt, anmärkte h. biskop Serenius, det saken ännu är i samma stånd, som då ståndet expedierade sitt bref om nytt wal. Och emedan ståndet icke winner någon reputation med det, at den så blifwer stående, när dock ifrån stiftet anledningar ökas, at den närmare efterfråga, helst hvarken biskopens eller consistorii förklaring om dessa listor vill göra tilfyllest, hemställte h. biskopen, om icke desse listor, som ståndet tilförene requirerat, ytterligare af h. biskop Benzelstierna må infordras, hvarförinnan honom icke med skäl kan lämnas, at wara ledamot af ståndet.

H. doctor Hausvolff, h. kyrkjoherden Linderot och h. probsten Mathesius påstodo äfven, at dessa listor må ofördröjeligen til ståndet inlämnas, på det fult ljus i saken må erhållas, och det wördnadsvärda biskopsämbetet icke lida genom sådana misstanckar, som h. biskop Benzelstierna wid detta tilfället sig ådragit, men, genom behöriga documenters producerande i ståndet, aldrabäst kan från sig leda.

Herr biskop Mennander förmente, det wäl kunna hända, at nu, så långt efter walet, icke blifwer möjligit, upwisa wal-listor och voterings-sedlar, emedan sådana papper gemenligen pläga annulleras, så snart de blifvit brukade. Imedlertid, så nödigt, som det är, at orätt rättas, och ämbetsmäns fel wederbörligen beifras, så angeläget ansåg h. biskopen det tillika wara, at sådant sker efter lag, uppå ordentelig undersökning och giltiga bevis, och at dessförinnan ingen betages de rättigheter, som dess ämbete åtfölja. Hvarföre, och som det tillhör biskopsämbetet, at wid riksdagar wara i preteståndet, biskop Benzelstierna äfven fått ståndets resolution, at i ståndet representera dess stift, hvaruppå han både til elector och secreta utskåtsledamot blifvit förordnad, war h. biskopens tanka, at han ock nu borde i ståndet få taga sitt säte, då ståndet af honom bäst kunde underrätta sig, om hvad til uplysning, angående det skedda walet, ytterligare kan desidereras.

Härmed conformerade sig h. biskop Filenius.

H. probsten Wijkman lämnade, huru praxis waret, men beklagade, at nödiga verificationer skola tryta til så wigtiga förrättningar, som riksdagsmanswal äro; börande wallängderne, såsom authentiqua documenter, wisserligen icke annulleras. Och synes det besynnerligit, at consistorium förwarat allenast 3, men lämnat de öfriga 11 til biskopen, då likwäl samma grund waret, at på enahanda sätt förvara allesammans. Imedlertid lærer det icke wara svårt, at äfwen få fram de 11, så vida h. biskopen sjelf sådant erbjudet. Hvad för öfrigit biskopsrättigheten i ståndet beträffar, trodde h. probsten det wara bäst för ståndet, at den frågan icke moveras.

H. probsten Waldius höll likaledes angeläget, at wallistorne förblifwa i behåll, at bevisa valets riktighet, åtminstone hade wederbörande bort betänka, at fullmagterna i ståndet skulle skärskådas, och at dervid kunde blifwa nödigt gå til dessa listor. Derefter och sedan fullmagterna befunnits rigtiga, kan wallistornas conservation wara indifferent.

H. probsten Mathesius instämde med h. probsten Wijkman i den delen, at det är bäst undwika frågan, om herrar biskoparnes riksdagsmannarätt, utan föregånget wal; tilläggande för öfrigit, at h. biskop Benzelstierna icke kan tilläggas någon rättighet, af den grund, at han redan waret med i ståndet och secreta utskåttet; emedan h. probsten icke vet, huruwida det grundar sig på ståndets beslut, åtminstone hade h. probsten icke wetat, at han waret nämnd til secreta utskåttet, innan han med de öfrige aflade eden.

H. probsten Wijkman: Som electorene i alla deputationer lemnat rum för Arosiensens, så hade de äfwen gjordt i secreta utskåttet, och hade det bordt lämnas til dem, at dit nämna biskop Benzelstierna.

Sedan ståndet hört sig förloppet om denna omständigheten ur protocollet d. 4 Febr. föreläsas, yttrade h. biskop Filenius, at, om ståndet sätter tro til dess protocoll, så tyckes saken wara afgjord, at biskop Benzelstierna, såsom å dess stifts wägnar redan intagen både på det ena stället och det andra, icke nu bör utestängas; hemställande h. biskopen, om det icke har anseende af misstankar, at nu infordra wallistorne, warande h. biskopen icke wan, at så procedera med presterskapet i dess stift, hvarest h. biskopen med consistorio har fidem för probstarne wid divisionerne, när de upgifwa walens förlopp, utan at efterfråga wallistorne.

H. probsten Haartman förmente, at mycken anledning nu kan wara, at sätta saken i twifvelsmål, som ståndet icke wetat utaf, när det tilförene taget sina beslut om biskop Benzelstiernas deltagande i ståndets göromål.

H. lector Kraftman åberopade sig detta beslut, som, igenom högvördigste h. archibiskopen, blifvit biskop Benzelstierna tilkänna gifvit; förmodande h. lectorn, det ståndet nu icke wil göra dess talmans ord om intet, utan låta bemälte h. biskop njuta samma resolution til godo, och bivista ståndet.

Med detta, så wäl som h. biskop Filenii yttrande, instämde h. lector Antonsson, tilläggande, at det kunde uttydas, såsom ett försakande af ståndet, om nu, sedan walet blifvit ogilladt, några dit hörande documenter skola infor dras och skärskådas. För öfrigit, wille h. lectorn genom votering nu hafva afgjort, om biskop Benzelstierna skal wara i ståndet, eller icke.

Herr probsten Waldius yrkade det skälet, at, då biskop Benzelstierna fick resolution, at i ståndet repræsentera dess stift, woro ännu icke sådane omständigheter bekante, ang. dess förhållande med walet, som nu kunna kräfwa ståndets upmärksamhet; helst ståndets mening wid dess admitterande icke kan hafva waret, at icke re cognita taga det ena med det andra i öfverwägande, och efter som skälen då befinnes, taga sitt slut.

H. probsten Wijkman erindrade, at ståndet fordrat ifrån Westerås stift 5 riksdagsfullmäktige, hvilka genom nytt wal redan lära wara utnämde. Skulle nu h. biskopen dessutom hafva blifvit declarerad för ståndets ledamot hela riksdagen öfver, så skulle han komma at anses för supernumerarius, och icke begripas under deras antal, som stiftet efter wal hitsänder, hvilket h. biskopen icke torde åstunda.

Probsten Mathesius producerade consistorii Arosiensis circular til nya walet, som, på consistorii wägnar, efter befallning blifvit af notarien allena underskrefvet. Hvarjämte ståndet äfven hörde sig föreläsa ett af kongl. öfverhåfpredikanten doctor Nordman ingifvit memorial,¹⁰¹ jämte det medföljande circularret, hvaruti han besvärar sig öfver det samma, såsom owanligit, och icke öfverensstämmande med aktningen för ett helt stifts presterskap, samt tillika anmärker, samt tillika anmärker, at i detta circular icke wid handen gifwes ståndets misshag öfver förelupna olagligheter.

I anledning härutaf, och som herr probsten Mathesius, h. doctor Hausvolff, med flere, anmärkte underskriften såsom nog oförmelig, så wida notarien icke tilkommer, at teckna sitt namn på consistorii wägnar, yttrade h. biskop Serenius, at, som det icke synes haft nog värkan på consistorium, hvad ståndet i dess skrifvelse anfördt, ang. ordning och laglighet wid riks-

¹⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 9.

dagsmansval, så borde sådant i alfvarsammaste måtto consistorio å nyo förhållas, och ståndets stora missnöje med de tydeligaste ordasätt läggas å daga; uti hvilken tanke åtskilliga af ståndets ledamöter instämde, anmärkande h. doctor Hausvolff, at ståndet til den ändan har nödigt, först se de återstående wallistorne.

H. probsten Bergstedt beklagade, at denna saken, ända ifrån riksdagens början, ännu skal uppehålla ståndet, och taga bort tiden för rikswårdande angelägenheter. H. probsten hade i början waret af den tankan, at h. biskop Benzeltierna, änskönt han icke waret wald til riksdagsman, dock i grund af riksdagsordningen bordt hafva säte i ståndet, men sedan h. probsten hört, huru meromrörde h. biskop alt mer och mera blifvit graverad i anseende til sitt förhållande wid walet, med sådane förseelser, som i andra stånd icke skulle hafva fordrat så långt betänkande, innan uteslutande från ståndet derå följt, när h. probsten tillika besinnar, at rättighet och skyldighet äro correlata, af hvilka den förra grundar sig på den senare, så at när man brister i skyldighetens fullgörande, rättigheten därigenom förwärfkas, så finner h. probsten, at saken, uppå denna grunden, snart kan afgöras, hvilket h. probsten önskade med första måtte ske.

H. lector Kraftman yrkade än ytterligare, at h. biskopen måtte få njuta tilgodo ståndets, genom h. archibiskopen, honom communicerade beslut. Och såge h. lectorn icke, hvarföre de återstående wallistorne deruti skulle ligga honom i vägen, äfvensom det i lectorns tanka, icke hör hit, om h. biskopen är ibland de 5 fullmäktige ifrån stiftet, emedan ståndets beslut förmår, at han emedlertid, såsom allas vicarius, skal repræsentera stiftet.

Men som häremot af de flesta påstods, at ståndets beslut om alla wallisornes insändande först måtte gå i full verkställighet, bifölls högvördigste h. archibiskopens proposition, at h. biskop Benzeltierna, genom extractum protocoll, tillsäges, inlämna de 11, som äro i hans förvar.

§ 8. Uplästes ett memorial af öfversten baron Duvall,¹⁰² däruti han anhåller, at dess svärfader, borgmästaren Kierman och grosshandlaren Lefebure må tillåtas inför secreta utskottet ställa nöjaktig borgen för banquens hos dem gjorda prætensioner, och deremot befrias ifrån den dem ålagde arrest och curatele.

¹⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 10.

H. probsten Wijkman gaf tillkänna, at han, utanför ståndets rum, träffat 2:ne ledamöter ifrån wällofl. borgareståndet, som berättat, at detta memorial därstädes blifvit remitteradt til den stora deputationen, som öfver denna saken kommer at sättas.

H. probsten Bolmstedt, h. lector Kraftman, h. probsten Wijkman, med flere, förklarade sig vara af samma tanka; hvarföre, uppå gjord proposition, ståndet äfven om en sådan remiss sig förenade, samt, igenom 4 deputerade, anförde af h. probsten Wijkman, communicerade detta beslut med de öfrige stånden.

I anledning härutaf förnyade herr kyrkjoherden Linderot dess i går gjorde hemställande, om icke banquens säkerhet kräfver, at nödiga mått tagas, det de öfrige wäxelcontoirets associerade, upväkte af hvad dessa händt, icke kunna sätta sig i någon sådan författning, hvarigenom banquen hos dem icke kan komma til sin rätt; hvilken påminnelse h. öfverhåfpredikanten Grunerus äfven fan äga mycken grund.

§ 9. Ankom en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som notificerade, at secreta utskottets protocollsutdrag, om bancovärket, därstädes wunnit bifall, jemte presteståndets tillägning, om waktens förstärkning hos Kierman och Lefebure, äfven som baron Duvalls memorial blifvit remitterat till stora deputation.

§ 10. Likaledes gaf wällofl. borgareståndet, genom en deputation, berörde remiss tillkänna.

§ 11. Upläst. och biföls höglofl. ridd. och adelens protocollsutdrag af d. 29 Januarii,¹⁰³ angående kontroll för secreta utskåttet.

§ 12. Uplästes och biföls ärbara bondeståndets protocollsutdrag af d. 12 Martii, ang. skjutsinrättningen.¹⁰⁴

¹⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 10.

¹⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 4. Tryckt i *BdP* 10, bil. 6.

§ 13. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,¹⁰⁵ ang. nödvändigheten af väfveriförordningars öfverseende; hvilket höglöfl. ridd. och ad:n remitteradt til secreta utskåttet, som härvid, i de nödiga omständigheter, kan höra de vederbörande deputationerne.

Och fan ståndet godt, at med samma utlåtande sig förena.

§ 14. Uplästes och bifölls bergsdeputationens betänkande,¹⁰⁶ angående tiden för allmogen i Gagnefs sockn, at föra kol til kopparverket i Fahlun.

§ 15. Uplästes och bifölls bergsdeputationens betänkande,¹⁰⁷ angående ansökningar hos riksens ständer, om nya stång- och ämnes-hamrars anläggande, samt smidestilökningar.

§ 16. Uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 9 Martii,¹⁰⁸ ang. en wilkorlig collect, i 3 år å rad, för Ekesjö kyrkia.

Högvördigste h. archibiskopen erindrade, at man de förra riksdagar pläгат uppskjuta med dylika måls afgörande, til dess flere ansökningar i samma ämne inkommet, och alla således efter omständigheterna kunnat i öfvervägande tagas.

H. biskop Mennander anmärkte likaledes, at flere kyrkior lära anmäla sig om dylika understöd, och at wid denna ansökningen saknas de lagliga requisita innan collector böra beviljas.

H. professor Amnell instämde i det samma, ehuru eljest sjelfva ansökningen tyckes vara mycket skälilig. Men som därvid saknas, hvad kongl. förordningar om collect-ansökningar föreskrifva; detta mål icke eller passerat urskillningsdeputation, på sätt som skedt för flera kyrkior, utan immediate blifvit väkt i ett stånd; ty begärade h. professorn, at saken måtte ligga på bordet, hvilket ståndet biföll.

§ 17. Beslöts, at secreta utskåttets protocollsutdrag, angående statsverket, skulle blifva det första mål, som nästa plenum företages.

Ståndet åtskildes.

¹⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 3.

¹⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 1.

¹⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 2.

¹⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 56.

Den 27 Martii 1765

§ 1. Justerades protocollerne af d. 18 och 25 Februarii.

§ 2. Hemställte h. professor Wijkman, om icke ståndet nu wille wara omtänkt, at afskaffa den särskilta tacksäjelse, som i alla kyrkior uppå midsommarsdagar göres, i anseende til den år 1756 uptäktä uproriska anläggningen; emedan man förmärker, at sådant så mycket mindre tjenar til uppbyggelse, som folket då gemenligen, likasom af ledsnad, at höra denna olykshändelsen omröras, hopetals går ut ur kyrkiorna.

Herr biskop Serenius upläste, hvad han skrifteligen upsatt i samma ämne, som tillika innehöll, at de infödde svenske, som för statsbrått waret afvekne eller landsförwiste, må til heder och fred med riket restitueras.

H. probsten Meurling fan mycket skäl i det, som om midsommarsdagens firande war projecterat, men trodde, at de landsflyktiges restitution borde skiljas derifrån, och göras til en särskild sak.

Deremot förmente h. öfverhåfpredikanten Grunerus, h. probsten Mathe-sius, h. probsten Kollmodin, h. probsten Waldius, och h. kyrkjoherden Portuan, at, i anseende til den gemenskap, som dessa bägge ämnen med hvarannan äga, kunde bägge beqvämligen förenas i ett och samma beslut, på det när bråttet förgätes, de bråttslige må äfven njuta förskoning för wi-dare straff.

Uppå behörig proposition, biföll fördenskull ståndet, hvad i bägge dessa ämnen blifwit projecteradt; hvilket fördenskull med de öfrige respective ståndet, genom utdrag af protocollet, skulle communiceras.¹⁰⁹

§ 3. Företogs å nyo secreta utskåttets protocollutdrag af d. 7 Martii, ang. statswäret.

H. kyrkjoherden Linderot, h. probsten Wijkman, med flere, förklarade sig genast för det sednare af secreta utskåttet slutel. föreslagna alternativet, eller at saken lämnas til secreta utskåttets vidare utarbetande.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus tillade, at secreta utskåttet därvid borde sträcka sin omtanka något längre tillbaka, så at sjelfva källan må åtkommas och stoppas til de uptäktä oordningarne, hwarvid åter h. biskop Filenius fann

¹⁰⁹ Se bilaga 5.

mycken betänckelighet, och trodde, at förmycken rubbning uti lagakraftwundna författningar, skulle medföra mera ondt, än godt.

H. doctor Wåhlin befarade, at goda inrättningar med informations- och ecclesiastiquewärket äfven kunna gå öfver ända, om inga gräntsor sättas för efterräkningar och reductioner, som vid detta tillfället förekomma.

H. probsten Wijkman anmärkte häremot, at indragningar i alla stånd blifva nödiga, om staten skal kunna hjälpas, at presterskapet och scholæstaten få widkännas minsta delen därutaf, i jämförelse med de öfrige stånden, och at contributionerna, som i annor händelse blifva oumgängeliga, medföra en långt drygare känning.

H. kyrkjoherden Snöbom: Om tiläfventyrs indragning uti statsverket skulle kunna ske, tyckes mig, at man ej kan gå til 1696 års stats inrättande, aldenstund rikets tilstånd redan 1720, då regeringsformen, och 1723, då riksdagsordningen blefvo antagne, fordrade förökning uti staten; håller fördenskull, för min del, betänckeligit, at göra någon ändring och indragning af de förmåner, som igenom Konung och riksens ständer förlänte äro, hälst den allmänna säkerheten då kommo at lida.

Ändteligen, och uppå proposition, bifölls h. biskop Serenii project, at ståndet bifaller det senare af secreta utskåttet föreslagna alternativet, så at secreta utskåttet må til riksens ständer upgifva förslag til det förfallna statswärbets upprättelse, likmätigt regeringsformens 31 §, så at rikets gamla och rätta inkomster må bibehållas och förökas, och dess utgifter förminskas, och det utan at några förut gjorde författningar må ligga i vägen.

Detta beslut, så wäl som det förra, ang. midsommarsdagen, och de landsflyktige, communicerades nu genast de öfriga stånden, genom en deputation, anförd af h. professor Amnell.

§ 4. Uplästes utdrag af expeditionsdeputations protocoll, hållet den 26 Martii,¹¹⁰ hvaruti samtelige ståndens electorer gifves tilkänna, at riksens ständer bifallet, det secreta utskåttet warder förstärkt, med wanligit antal ledamöter af alla stånd, til en stor deputation.

Som nu, til följe deraf, 50 ledamöter af preteståndet komma at inträda i denna deputation, och det nu församlade ståndet icke, til styrka, öfverskrider

¹¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditionsdeputationen, nr 2.

samma antal, beslöts, at efter wanligheten, hela ståndet i deputationen sig infinner.

§ 5. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 26 Martii,¹¹¹ jämte project til instruction för riksens ständers stora deputation.

Detta project wann, til alla delar, ståndets bifall. Och som ståndet därutaf tydeligen fann, at ingen domsrättighet blifvit denna deputationen tillagd, höls onödigt, at sådant i påskriften förbehålla, utan skulle allenast denna ståndets mening i protocollet antecknas. Och gafs föröfrigit detta ståndets bifall hos de öfrige stånden tilkänna, genom en deputation, anförd af h. probsten Wijkman.

§ 6. Uplästes och bifölls ett memorial, af munsterskrifvaren wid kongl. lifgardet, Anders Dalmansson, hvaruti han anhåller om uphäfvannde af den år 1756 öfver honom fälte domen, at icke wistas å den ort, der riksdag hålles.

§ 7. Företrädde en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, som gaf til känna, at det ståndet, til alla delar, gillat det af secreta utskåttet, ang. statsverket föreslagna, senare alternativet; at instruction för stora deputation äfven blifvit af borgareståndet bifallen; och at bemälte stånd funnit nödigt, at vitieusa afskrifter må förekommas af hvad secreta utskåttet i dessa ämnen upgifvit, samt allmänheten förnöjjas med underrättelse, om hvad hittils til rikets skada hållits hemligt, och således styrkes til förtroende för riksens ständers göromål.

Sedan deputerade afträdt, berättade h. doctor Wåhlin, som waret dem til följes utom rummet, at ordföranden anmodat honom gifva tilkänna, at meningen med det sista momentet af dess andragande varet, at secreta utskåttets upgifter skulle tryckas.

§ 8. Deputerade ifrån höglofl. ridd. och ad:n företrädde, och aflemnade ett protocollsutdrag, ang. skatteköp af egendomar, som äro tilslagne de indelte regimenterne, samt berättade, at ridd. och adelen bifallet den för stora deputationen projecterade instruction, med tilläggning, at den icke kommer at äga någon domsrättighet.

¹¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 9.

§ 9. Sedan deputerade afträdt, upkom öfver senare delen af deras ärende åter någon öfverläggning, i det h. biskop Filenius och h. probsten Ekström förmente, at, som ståndets tanka härutinnan fullkomligen öfverensstämmer med ridd. och adelens, så kunde sådant i påskriften, för så mycket större tydlighets skull, utmärkas, hvaremot h. probsten Wijkman och h. professor Amnell erindrade, at, som sielfva instruction nog tydeligen utmärker det-samma, så wore någon särskilt tillägning däröfver mindre nödig.

H. biskop Lamberg höll före, at påskriften borde blifwa enlig med hvad ståndets deputerade hos de öfrige stånden anmält; och som dessa deputerade endast nämt, at instruction simpliciter war bifallen, så förblef ock ståndet wid sitt beslut, at bifallet simpliciter på löparen skulle tecknas.

§ 10. Justerades några puncter af ståndets allmänna besvär. Wid den, som war upsatt, ang. bevillningens beräkande efter hemmanens förmedling, förbehöll sig h. professor Amnell, at skriftel. yttra sig til protocollet.

§ 11. Hemställte h. biskop Serenius, om icke ståndet skulle willja tänka på någon lindrings erhållande i priset på papper och stilar, som utifrån inkomma, emedan allenast halfva manufactur-fonden sista riksdag därå uphöfdes, och literaturen kräfver, at bägge dessa oumgängeliga behof för boktryckerierne icke blifver graverade, hälst de stilar, som inom riket göras, icke äro af erforderlig godhet.

H. probsten Mathesius gaf tillkänna, at innan kort lära sådane stilar härstädes kunna upvisas, som icke eftergifva andre länders product deraf; hvilket h. doctor Schröder och h. doctor Nensén äfven förmälte vara sig bekant. Ståndet betygade sin fägnad, och derföre tils vidare lemnade detta.

§ 12. Ankom en deputation ifrån ärbara bondeståndet, som berättade, at det ståndet, på samma sätt, som pr.st:t, yttrat sig öfver secreta utskåttets protocolsutdrag, om statsverket; at instruction blifvit bifallen, så wäl som tryckningen, af det ena med det andra.

§ 13. Anmälte h. biskop Lamberg en fattig prestenka ifrån dess stift, wid namn Martha Wennersten, til något understöd. Högvördigste h. archibisken förmälte, at flere torftige personer, och deribland en prestman, wid namn Theman, hos honom i samma ärende sig anmält. Ståndet, som fann,

at det ibland sina riksdagsgöromål icke kunde sig härmed befatta, anmodade dess ledamöter i statsdeputation, at tilse, huruvida fattige prestenkor äfven njuta något til godo af beneficie- och benådningsmedlen.

§ 14. Inkom och uplästes ett memorial, af öfversten baron Duvall, hvarvid voro bifogade de decharger, som wäxelcontoiret infått.¹¹²

Uppå notariens förfrågan, wille ståndet låta i riksdagstidningarne införa, ang. den underdåniga påminnelse, som ifrån ståndet skedde den 11 Febr., rörande doctor Rutström.

Ståndet åtskildes.

Den 2 Aprilis

§ 1. Justerades protocollerne af d. 26, 27 och 28 Febr. 1, 9 och 11 Mart., då wid 10 § af det, som höls d. 9 Martii, äfven uplästes h. professor Amnells skrifteligen inlämnade yttrande,¹¹³ ut in actis.

§ 2. Inlemnade h. probsten Högström extractum protocolli ifrån ven. consistorium i Westerås, af d. 16 Martii,¹¹⁴ som intygar, at probsten magister Isac Lindbom wid det nya riksdagsmanswalet erhållit ostridig pluralitet ibland de fem fullmäktiga därifrån stiftet.

Detta gaf ståndet anledning, at i öfvervägande taga, om, uppå ett sådant extractum protocolli, probsten Lindbom, som nu sades wara tilstådes, nu genast kunde i ståndet intagas, eller om ordentelig fullmagt först borde afbidas.

Någre ledamöter sade sig hafva förnummit, orsaken til dröijsmålet med fullmagterne wara den, at tvänne vid detta walet fått paria vota, af hvilka en kommer bland de fem, men at någon undersökning om walets förlopp skal behöfvas, innan det kan blifva afgjordt, om bemälte paritet skal hafva bestånd.

Imedlertid förmente h. probsten Wijkman, h. probsten Bolmstedt, h. probsten Mathesius, h. kyrkjoherden Linderot och flere, at, som icke alle-

¹¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 11 (med bilagor).

¹¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 35.

¹¹⁴ Ibid., nr 36.

nast probsten Lindbom, utan äfven kongl. öfverhåfpredikanten och probsten, doctor Johan Nordman, samt probsten doctor Johan Lindegren, nu i staden ankommit, försedde med consistorii Arosiensis intygande, at de äga en ostridig pluralité, så borde de nu i ståndet intagas, på det ståndet, igenom dem, må vinna någon förstärkning; warande icke ovanligit, utan äfven i början af denna riksdag practiceradt, at ledamöter admitteras innan fullmagterna hinna ankomma. Och tillade h. probsten Mathesius, at, ehuru vid consistorii förhållande mycket kunde vara at påminna, förtjenade dock dess upviste protocollutdrag fidem, så at de tre ankomne fullmäktige i grund deraf inlåtas, jämte det consistorium bör unfå skriftelig påminnelse från ståndet, at ofördröjeligen insända fullmagterna.

H biskop Filenius anmärkte, at 2:ne af de förra gången hitsände fullmäktige äfven haft ostridig pluralitet, men at de likafult måst tillika med de öfriga afhålla sig från ståndet; hvartil h. probsten Wijkman svarade, at desse hade waret i ståndet, och där förblifvit, intil dess fullmagternas olaglighet blef ådagalagd.

H. doctor Hausvolff proponerade, at öfverhåfpredikanten, doctor Nordman, som nu wore utanför ståndets rum, torde, angående fullmagterne, kunna gifva bästa uplysningen.

Bemälte h. doctor och öfverhåfpredikant, tillika med h. probsten doctor Lindegren, företrädde jämväl, och uppedde hvar sitt extractum protocoll i från consistorium, lika med det, som för probsten Lindbom blifvit inlämnat, hvilka äfven uplästes.

Uppå tilfrågan, hvad som är orsaken, at fullmagterne nu icke kunnat medfölja, yttrade h. doctor Nordman, at han hört, det probsten och lectorn Hellberg och probsten Godenius fått wid walet paria vota, men at något tvifvelsmål upkommit, om rösternes behörighet, i anseende därtill, at en pastor designatus i Svärdsjö församling äfven i walet deltaget, och det af ven. consistorii circular, hvaruti inga andra, än vice pastorer och adjuncter, förmenas at votera; äfven som bemälte pastor wägrat, at lämna sitt votum öppet, såsom hvartil han icke efter lag wore förpliktad. På samma sätt har ock tillförordnade kyrkjoherden i Rättvik lämnat röst för kyrkjoherden i Särna, men icke bifogat eller ännu til consistorium insändt behörig fullmägt dertil. Ankommande det således på dessa omständigheters utredande, huru den i dessa contracter skedde voteringen skal anses.

Bägge herrar probstarne, så wäl som h. probsten Lindbom, hvilken kort derefter inkom, beneventerades nu imedlertid, såsom ståndets ledamöter; hvaremot h. öfverhåfpredikanten, doctor Nordman, betygade sin tacksägelse för den rättvisa nijt, som ståndet, uppå den af h. doctorn gifna anledningen, låtit förmärka öfver de wid förra walet i stiftet förelupne oordentligheter. Det ömade h. doctorn, at sådane steg måst tagas, som skedt är, men kärlek til rättvisa, sanning och frihet, hafva nödgat h. doctorn dertil. Recommenderade sig för öfrigit hos ståndet, och försäkrade, at alltid wilja beflita sig om en riksdagsmans egenskaper.

Häruppå beslöts, at bref skulle afgå til consistorium i Westerås, med requisition af fullmagterne, påminnelse om svar på ståndets sista skrifvelse, och föreställning öfver de oordentligheter, som ståndet nu förnummet, äfven vid senare walet, hafva passerat, ehuru de af consistorio bordt och kunnat förebyggas. Hvarjämte, enligt riksdagsordningens 7 §, uti plikt för riksdagsfullmäktiges uteblifvande, skulle fordras så mycket, som svarar emot 5 fullmäktiges underhåll, under den tid, som ståndet dem måst umbära.

§ 3. Nedträdde h:r electorerne i sacristian, och på följande sätt til deputationer walde de tre nya ledamöterna ifrån Westerås stift.

Til secreta utskåttet:

h. doctor Nordman,
h. doctor Lindegren.

Til handels- och manufacturdeputation:

h. doctor Nordman,
h. probsten Lindbom.

Til allmänna besvärdeputation:

h. doctor Nordman.

Til camm.-, oecon.- och comm.-deputation:

h. probsten Lindbom.

Til bergsdeputation:

h. doctor Lindegren.

Til protocolsdeputation:
h. doctor Lindegren.

Til landt- och sjö militiæoec.deputation:
h. probsten Lindbom.

Sedan herrar electorerne åter upkommit, och gifvit detta wal uti ståndet tilkänna, med förmålan, hvad handels- och manufacturdeputation beträffar, at, som de öfrige redan så förökad sine ledamöters antal derstädes, at 2:ne af presteståndet nu böra svara deremot, så hade electores sub spe rati, dertil äfven utsatt tvänne; hvilket ståndet fant godt at gilla. Erindrande h:r biskoparne Filenius och Mennander, at h. biskop Benzeltjerna tilförene af hela ståndet blifvit til secreta utskättet utnämnd.

Herrar doctorerne Nordman och Lindegren aflade häruppå secreta utskättseden, och befaltes notarien, nu lemna til trycket förteckningen på ståndets ledamöter i secreta utskottet och alla deputationer, med utmärkande deri hvarest rum ännu kunna wara lediga för någon af Westerås stift; men förteckningen på ståndets ledamöter in pleno, och electorer, skulle tils vidare innehållas.

§ 4. Medan electorerne voro särskilt, förfrågade sig herr biskop Lamberg, huru förhållas bör af ståndets ledamöter i secreta deputation, när den är tillsamman under samma tid som stora deputation, hvilket för de öfrige stånden låter sig göra, medan de hafva ledamöter der, som icke sitta i st. deput., men som alla af pr.st:t tilkommer, at samla sig på det senare stället, så hade händt, at h. biskopen sista gången ensam måst sitta qvar i secreta deputation. Det vore väl i denna deputation många acter at läsa, hvilket göromål kunde företagas, när allenast en af prestest:t kan vara tilstädes, men åstundade dock h. biskopen, at härutinnan få veta ståndets wilja.

Häröfver discourerades något, i det en del ledamöter, såsom h. biskop Filenius, och h. probst. Mathesius, höllo före, at alla deputationer borde uphöra, då stora deput. är tillsammans. Anmärkande h. öfverhåfpredikanten Grunerus, at, som acter äfven i andra deputationer förefalla at läsa, så blefve hos ståndet för mycken saknad i stora deputation, om, af den grunden, en skulle blifva på hvart ställe, ehuru, då frågan endast är om secreta deputation,

h. öfverhåfpredikanten wäl funne, at ståndets ledamöter der kunde byta om, och hvar sin gång bivista läsningen, under det stora deputation är tilhopa.

H. professor Amnell ansåg acternas upläsande för ett mycket angeläget göromål, at af alla med upmärksamhet bevaka, emedan den ena kan dervid göra anmärkningar, som unfalla en annan.

H. doctor Hausvolff och h. probsten Walldius styrkte dertil, at ståndet först måtte tilse, huru st. deput. inrättar sitt arbete, innan någon ny författning tages, ang. andra deputationer, emedan det torde hända, at några deputerade sättas at göra det mästa arbetet i stora deputation, då andre deputationer derigenom icke så mycket hindras.

Ändteligen stadnade ståndet i det slut, at högvördigste h. archibiskopen skulle göra föreställning til h. landtmarschalken, det de öfrige deputationerna icke må sitta, under det stora deputation är samlad.

§ 5. Uplästes höglofl. ridd. och adelns protocollutdrag af d. 23 Martii,¹¹⁵ ang. skatteköp af indelte kongsgårdar och säteriboställen m. m., hvilket, uppå några ledamöters begäran, blef liggande på bordet.

§ 6. Justerades någre puncter af allmänna besvären, hvarvid beslöts, at respective consistorierne, genom herrar præsules och riksdagsfullmäktige från consistorierne, skulle anmodas til ståndet insända förteckningar uppå de capellansbord i stiftet, som ännu icke, enligt lag, njutit voteringsfrihet til godo, ehuru de dertil hos landshöfdingeämbeten upgifvit vederlag, såsom ock hvilka härutinnan genom ämbetsåtgärd förmena sig vara lidande, på det ståndet sedermera må, wid denna saken, efter omständigheterna kunna lägga hand. Hvaröfver utdrag af protocollet skulle meddelas.

§ 7. Anmälte h. biskop Fortelius, at riksdagspenningarne, som ifrån Borgo stift består fullmäktige härstädes, äro, i jämnförelse med tidernas dyrhet, och hvad ifrån andra stift erlägges, ganska knappa. Hemställande h. biskopen, om icke ståndet skulle wilja taga sig an den saken, och deröfver i stiftet göra tjenlig föreställning.

¹¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollutdrag, nr 11.

H. probsten Mathesius trodde, detta äfven för Åbo stift wara så mycket nödigare, som åtskillige contracter yttrat, at de icke weta, huru mycket de i riksdagspenningar böra betala, och derföre ännu icke lemnat något.

Ståndet befalte, at extractum protocolli häröfver skulle upsättas, som kunde uttagas, och nyttjas af den, som sådant åstundar.

§ 8. Likaledes beslöts, at ett protocolsutdrag skulle författas, ang. riksdagens slut, som ståndet wäl i början, enligt dess protocolsutdrag af d. 28 Januarii, war sinnat kunna erhålla inom den i riksdagsordningen föreskrefna tiden, men som, för riksvårdande angelägenheter skull, ännu icke synes wara i annalkande; på det ståndets ledamöter måtte hafva tillfälle, at, igenom uttagande och hemsändande af ett sådant protocolsutdrag, tilfredsställa deras medbröder öfver den tid, som fordras för riksens ständer, längre än man sig förestält, at hjälpa riket.

§ 9. Företrädde en deputation från wällofl. borgareståndet, som gaf tilkänna bemälte stånds bifall til presteståndets protocolsutdrag, ang. midsommarsdagen, m. m.;¹¹⁶ allenast at efter orden *och alla lämnade* blifwit tillagdt *och nu subsisterande*.

§ 10. Likaledes företrädde deputerade ifrån hedervärda bondeståndet, som berättade,¹¹⁷ at samma protocolsutdrag äfven til alla delar wunnet bondeståndets bifall, med den tillägning, at, under denna nåd, til återstald heder och frid med riket, innebegripas alla de, som för det olyckliga omrörde tidshvarfvet blifwit dömda til lifstids fängelse, men sjelfva försatt sig uti frihet, genom flykt, hwilkas namn ifrån echavotten genast böra nedtagas, jämväl ock de, som under berörde tid in contumaciam til döden blifwit dömda, såsom ock de, som förklarades hafva sig förlustige gjordt, at icke kunna wäljas til riksdagsmän, eller wistas på den ort, der riksdag hålles; hwilket alt förfaller och försvinner.

Tillika aflemnade deputerade bondeståndets protocolsutdrag af detta dato, ang. skatteköp på wisse til krigsbefälet indelte lägenheter, samt recommenderade sitt stånds utlåtande, ang. landtmätare.

¹¹⁶ Se bilaga 5.

¹¹⁷ Se även promemoria i Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protocolsutdrag, nr 5.

§ 11. Sedan deputerade afträdt, tog ståndet i öfvervägande, hvad de anmält, ang. statsdelinquenterne, och förenade sig så mycket mera därmed, som samma tankar virtualiter ligga i ståndets protocollutdrag, och det waret ståndets mening, at förklara en allmän amnesti och restitution åt alla, som för statsbrott waret olycklige.

§ 12. Uplästes riksdagsmannen Bryngel Håkanssons, å egne och flere åboers wägnar, liggande under öfverstelieutenantsbostället Lilla Bjurum, insinuerade besvär¹¹⁸ öfver urskillningsdeputations afslag, at uptaga deras sak.

Uppå de skäl, som i memorialet anföres, samt den uplysning, som h. probsten Forssenius vidare lämnade om dessa bönders lidande, biföll ståndet, at saken denna riksdag må af urskillningsdeputation blifva antagen.

§ 13. Som ståndet kommet i erfarenhet, at prestmannen, magister Carl Brunckman, här i staden wistande, författat en skrift i form af oration, angående religionens wård, som icke hos ven. consistorium härstädes til wederbörlig censur förewaret, ty skulle Brunckman tillsägas, at samma skrift dessförinnan icke offenteligen proclamera, mindre til trycket lämna eller på något sätt utsprida.

§ 14. Erindrade sig ståndet, huruledes, sedan prestmannen, mag:r Johan Wännerberg, sistledne riksdag, funnet utväg, så föredraga ståndet sina omständigheter, at ståndet deröfver betygade commiseration, och, för dess egen del, med underdånig föreskrift recommenderade honom hos Hans Kongl. Majjt, til det då lediga Rystad pastorat, som af en sådan ståndets godhet sedermera gjorde ett tilltagset missbruk, i det han nyttjade densamma, som en anledning, at, tvärt emot ståndets afsigt, utverka sig riksens ständers åtgärd til dess befordran, som likväl ståndet, med förenämde dess enskildta steg, just velat unvika och förekomma; emedan secreta deputation, wid pröfningen af dess besvär, både funnet honom dertil obefogad, såsom ock at secreta utskättets föreskrift för honom år 1756 icke tillägger honom annan befordran, än den, som grundar sig på förtjenst och skickelighet. Sedermera och då Rystads församling imedlertid af Hans Kongl. M:t med en annan kyrkjoherde blifvit i nåder försedd, inhämtade wäl ståndet af dess ledamöter

¹¹⁸ Präteståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 15.

i expeditionerdeputation, at 2:ne stånd med sitt utlåtande i Wännerbergs sak waret ifrån de öfrige 2:ne skiljaktige; men som dock den expedition deruppå följt til Hans Kongl. M:t, at Wänerberg borde unfå nådig fullmagt på det första, med Rystad jämgoda, om icke bättre, ledigt blifvande regale pastorat, inom Linköpings stift. Fördenskull och emedan en sådan sakens utgång är aldeles stridande mot ståndets afsigt, då det först för Wänerberg sig intresserade, och han således uppå oriktig grund kommet ibland deras antal, hvilkas befordran riksens ständer på ett synnerligit utmärkt sätt behagat sig antaga, då de icke allenast på sin räkning determinerat för dem Kongl. M:ts nåd, utan ock frikallat dem ifrån at söka förslag; Wänerberg dess utom tyckes med hvad han uti årlig pension nu i 9 års tid af staten upburet, wara tilräckeligen belönt för sitt botemedel mot fallandesjukan, hvilket icke befunnits äga den utlåfvade värkan; ty beslöt nu ståndet, at icke allenast, för sin del, förändra, hvad det tilföre bland riksens ständer tilgjordt, at särskilt befordra prestmannen Wänerberg, utan gjorde sig äfven försäkradt, at de öfrige respective stånden, af kärlek för rättvisa och lagarnas helgd, förena sig derom, det riksens ständers för Wänerberg sista riksdag aflåtne underdåniga föreskrift, som han ännu icke njutit til godo, äfven hädanefter til sin werkan må uphöra, och han i sitt stift, efter den förtjenst han, i jämförelse med andre prestmän kan äga, befordras. Hvilket med de öfrige stånden, genom utdrag af protocollet, skulle communiceras.¹¹⁹

§ 15. Upl. majorens wid fortification S. Winklers besvär¹²⁰ öfver urskillningsdeputationen, som icke uptaget dess besvär öfver liden præjudice, i afseende på öfverste Nordencreutz.

H. probsten Kröger förklarade detta ännu vidare, och fan ståndet skäligt, at äfven Winklers besvär, emot Nordencreutz, må warda vid denna riksdag uptagne.

§ 16. Upl. secreteraren Carl Wittes ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade memorial,¹²¹ ang. fullföljande af dess sista riksdag anmälte besvär öfver præjudice, som då hos secreta utskåttet kommet at stadna.

¹¹⁹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 13 (med flera bilagor).

¹²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 16.

¹²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 4.

H. doctor Möller uplyste vidare denna sakens sammanhang, och trodde, at den til secreta deputation borde remitteras, hvaremot h. professor Amnell förmälte, sig icke nogsamnt finna, huru den af urskillningsdeputation kunnat uptagas, begärande i början, at den måtte hvila, men afstod sedermera derifrån, då ståndet förenade sig om, at remittera denna ansökning til secreta utskåttet.

§ 17. Uplästes hedervärda bondest:ts nyss inlemnade protocollsutdrag, om skatteköp å indelte kongsgårdar m. m.,¹²² som blef liggande på bordet.

§ 18. Upl. samma stånds protocollsutdrag af d. 22 Martii, ang. landmätares geographiska och geometriska göromål.¹²³

H. probsten Mathesius och comministern Chydenius förestälte angelägenheten, at landtbruket genom storskiften må uphjelpas, och commissionslandtmätarena til den ändan endast sysselsätta sig med geometriska förrättningar, helst de geographiske äro landtmannen mycket hinderlige, och gränssorne, som hittils, oaktadt skedda mätningar, blifvit mycket felaktigt utstakade, gifva sig sjelfva, då de geometriska mätningarne fått gå förut.

H. probsten Forssenius förmente, at dock tillses borde, det landtmätericoitoret icke hindras i sitt uppsåt, at completera de redan påbegynte provincialchartorna öfver riket.

H. probsten Waldius erindrade likaledes, at, som geographiska mätningarna varit första anledningen til de 60 commissionslandtmätarne, så borde icke dessas göromål sammanblandas med gamla statens, som har at besörja de geometriska, och eljest genom intrång af de nya torde blifva lidande.

H. professor Amnell war af den tankan, at ändamålet med landtmäteristaten säkrast winnes, om bondeståndets beslut bifalles, hälst geometriska mätningar äro rätta grunden til påliteliga geographiska chartor.

Ståndet förenade sig ock änteligen derom, at bifalla bondeståndets protocollsutdrag.

¹²² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 9. Tryckt i *BdP* 10, bil. 15. Se även prot. nedan 15 april.

¹²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 6. Tryckt i *BdP* 10, bil. 10.

§ 19. Likaledes uplästes och bifölls sistnämde protocollsutdrag af d. 22 Martii, ang. landmäteriets inkallande, at göra tjenst wid landmätericontoiret.¹²⁴

Ståndet åtskildes.

Den 15 Aprilis

§ 1. Anhöll h. kyrkjoherden Snöbom, om ståndets underdåniga föreskrift til Hans Kongl. M:t, til erhållande af nådigt och skyndesamt slut, uti den af riksdagsfullmäktige från Gottland sista riksdag gjorde ansökning, at presterättigheterne därstädes måtte utgå efter gamla oförmedlade hemmantal.

Häröfver wille ståndet sig yttra, när h. kyrkjoherden nästa plenum inlämnar skriftelig berättelse, om sakens sammanhang.

§ 2. Innan högvördigste h. archibiskopen ännu upkommit, anmälte h. biskop Filenius, at herrar talemän blifvit af secreta utskåttat anmodade, hemställa i stånden, om icke, sedan riksdagen nu påstådt tre månader, men göromålens mängd och wigt icke welat tillåta, at den ännu, efter riksdagsordningen, kan slutas, i underdånighet hos Kongl. M:t borde anhållas, at sådant öfver hela riket genom en publication må warda kungjort.

Detta bifölls, och skulle fördenskull med det extractum protocollis i detta ämne, hvartill sista plenum resolverades, nu innehållas.

§ 3. Upviste högvördigste h. archibiskopen ett til honom upkommet bref ifrån h. biskop Benzelstierna, da. Westerås d. 13 hujus, hvaruti han gifver tilkänna, at han igenfunnit de återstående listorna wid förra riksdagsmansvalet, hvilka, wid dess återkomst til Stockholm, skola til ståndet öfverlämnas.

Likaledes hörde ståndet sig föreläsas ven. consist. Arosiensis skrifvelse, af nyss nämnda dato, hvaruti lämnas til ståndets decision, huru den pluralitet af röster skal anses, som probstarne Hellborg och Godenius wid senare walet bekommet, i anseende dertil, at tvänne designati pastores i voteringen kommet at deltaga; warande emellan bemälte probstar allenast skillnad af

¹²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 7. Tryckt i *BdP* 10, bil. 11.

en röst på Godenii sida, sedan consistorium uttrönt, at rösten, för Särna pastorat, som genom fullmagt aflämnades, bör wara gällande.

Sedan h. doctor Nordman något nämt om denna sakens sammanhang, i conformité med den berättelse, han tilförene gjordt i ståndet, bifölls h. doctor Hausvolffs tanka, at h:r deputerade öfver riksdagsfullmagterne härutinnan til ståndet upgifva deras utlåtande.

§ 4. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag, af d. 6 Martii,¹²⁵ angående at alla hos riksens ständers plena förekommande ansökningar, om utgifter af statsmedlen, må, innan de afgöras, förvisas til secreta utskåttet, at tilse, hvad därvid kan vara at påminna.

§ 5. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af detta dato,¹²⁶ ang. at stora sjötullen må erläggas i speciemynt.

Detta begärdtes i början af h. öfverhåfpredikanten Grunerus och h. kyrkjoherden Heurlin, at ligga på bordet, til närmare påtänkande, men uppå föreställning af åtskillige ståndets ledamöter i secreta utskåttet om angelägenheten, at denna sak snart blifver hos riksens ständer afgjord, helst det likafult blifver öppet, at deliberera om sättet, i anledning af den förordning, som secreta utskåttet förbehållet sig at projectera, förenade sig ståndet om at bifalla detta protocollsutdrag.

§ 6. Uplästes å nyo, och företogs til afgörande, såwäl ridd. och adelens,¹²⁷ som bondeståndets protocollsutdrag,¹²⁸ ang. skatteköp på indelte kongsgårdar och säteriboställen, samt rå- och rörs-, dagsverks- eller insoknehemman.

H. probsten Wijkman yttrade häröfver, at ehuru bondeståndet i sjelfva hufvudsaken tyckes hafva rätt, och 1723 års skatteköpsförordning tilräckeligen stadgar,¹²⁹ hvad härvid bör i akt tagas; dock, som ridd. och adelen an-

¹²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 10.

¹²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 14.

¹²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 11.

¹²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 9. Tryckt i *BdP* 10, bil. 15. Jfr prot. ovan 2 april.

¹²⁹ Tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal.*

sett saken så ganska öm, och h. probsten skulle önska, at icke eller det ståndet må finna sig stött igenom presteståndets beslut; wille h. probsten styrka dertil, at de på sina ställen i detta ämne redan anhängige mål, efter lag, må afgöras; men för framtiden må cammar-, oecon.- och comm.-deputation upgifva tjenliga författningar, i anledning af ståndets redan gjorde remiss, uti alt, hvad ankommer på förtydningar af skatteköpsförordningen.

H. kyrkjoherden Linderot ansåg rå- och rörshemmans skatteköp af mycken betänkelighet, om derigenom icke skal ske något intrång i den rättighet, som ett säteries innehafvare tilkommer öfver derunder lydande arbetsbönder. Presterskapets stomm-hemman äro af samma natur, och är ovist, huru långt dessa skatteköpsprætentioner kunna drifvas. Den minsta tjänst fördenskull, som ridd. och adelen kan ske af pr.-ståndet, och det säkraste steg för ståndet sjelft, är at remittera saken til utarbetning.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus fann denna, ifrån 2:ne stånd ankomna, saken wara af så mycken betydelighet, och angå så många slags hemman af särskild natur, at remiss til wederbörande deputation härvid wissierligen blifwer nödig.

H. probsten Bolmstedt: Som 1723 års skatteköpsförordning tydeligen stadgar om alla desse hemman, som ridd. och ad:n nu omtala, så må ståndet icke gå ifrån sitt förra beslut, om skatteköp i allmänhet, helst fruktan värdt är, at ridd. och adelen taga rå- och rörshemman i ett altför vidsträkt begrep.

H. probsten Sörström ansåg remiss, i detta målet, säkrast för presteståndet.

H. probsten Mathesius: Här är för ståndet mera at se på rättvisa än tjenstaktighet. Aldraminst kan den wälwilja ha rum, som sker på ståndets depense. Går ståndet in i ridderskapets och adelens remiss, så drages hela skatteköps-saken under granskning, skattebref förblifva inhiberade, och ståndets förra beslut utan wärkan. Ridd. och adelens protocollsutdrag synes, til påföljderna, sträcka sig långt; ho wet, om icke derunder kan ligga anspråk på Bornholmska vederlagshemmanen, som nu äro under cronan. Alla rusthåll kunna äfwen sedan wilja återtaga sina insoknehemman, med mera sådant. Bäst är fördenskull, at vid de redan gjorde lagar låta bero, då den, som finner sig förfördelad, kan ordinaria via söka rättelse, och riksens ständer, der så behöfves, yttra sig öfver hvarje specialis casus.

H. probsten Kröger refererade sig på hvad af h:r probst:e Mathesius och Bolmstedt var anfördt, på det ståndet icke nu må taga något steg, som för-

svagar dess förra beslut. Wiljande h. probsten, wid detta tilfället, icke hafva del i någon remiss.

H. probsten Forssenius ansåg likaledes 1723 års förordning för tydelig och klar, samt at ridd. och adelen härvid gått för långt.

H. kyrkjoherden Heurlin erindrade, at under insoknehemman torde äfven wilja begripas lönings-hemman, med hvilka ståndet lærer finna mycket betänkeligit, at tillåta, det någon rubbning ske må, äfvensom vid ridd. och adelens påstående om rå- och rörshemman mycket förefaller at påminna.

H. probsten Åman trodde, at den upgifne fråga wäl kunde remitteras, när ingen kan säga, at ståndet derigenom skämmer hufvudsaken.

H. comminister Chydenius ansåg detta såsom ett försök af ridd. och ad:n, at bibehålla inhibition på skattekjöpen; äfven som sådant i fiskerideputation förmärkts, då frågan waret om lägenheter, som äro tjenlige för fiske. H. comministern trodde derföre, at h. probsten Wijkmans förslag wäl kunde widtagas.

H. biskop Filenius förmälte, sig icke fatta ridd. och adelens protocollsutdrag i den mening, som skulle det angå sådane lägenheter, hvilka i 1723 års förordning utsättas, utan rå- och rörshemman, och sådane, om hvilka särskilte förordningar äro utfärdade, hvilka äfven i protocollsutdraget åberopas. Skola sådane undantag i skatteköpsförordningen icke gälla, så kan ordningen snart komma til ecclesiastiquestatens hemman. H. biskopen höll derföre nödigt, at saken remitteras til cam.-, oecon.- och comm.-deputation, med förbehåll, at derigenom intet inbrådt må skje i skatteköpsförordningen; wiljande i annor händelse, och om bondeståndets protocollsutdrag nu genast skulle bifallas, h. biskopen icke hafva någon del i de sviter, som deraf kunna existera.

H. professor Amnell instämde uti h. probsten Wijkmans tanka; abstraherade, för öfrigit, ifrån considerationer af fruktan och påföljder; trodde, at saken ej ännu wore nog uplyst, och at den fölgakteligen i conformité med ståndets förra beslut, kunde remitteras til camm.-, oecon.- och comm.-deputation, som nu in specie om desse hemmans skatteköp må upgifva sina tankar, på samma grund, och i den del, som sådant förut i allmänhet blifvit deputationen ålagdt.

H. probsten Haartman förmente, at ståndet simpliciter borde förblifva wid sitt förra beslut, i kraft hvaraf camm.- oecon.- och commercedeputation har at tilse, huru förtydningar af skatteköpsförordningen må förekommas, då

äfvén ridd. och adelen kan få all tilbörlig rättelse uti hvad, som nu öfverklagas.

H. biskop Serenius war af den tankan, at remiss nu kunde ske, och ståndet likafullt förblifva wid sitt förra beslut.

Sedan ståndet något vidare öfverlagt om proposition, som i denna saken borde göras, hvarvid wäl i början war någon skiljaktighet ståndets ledamöter emellan; men som dock derjämte af åtskillige styrktes dertil, at votering wid detta tilfället måtte unvikas, förenade sig sluteligen ståndet, uppå gifven proposition derom, at saken, om skatteköp af armens boställs-, samt de så kallade rå- och rörshemman, remitteras til camm.- oecon.- och commerce-deputationen, med förbehåll, at ståndets beslut uti protocollsutdrag af d. 9 Martii, ang. skatteköp i allmänhet, förblifwer i dess fulla kraft.

§ 7. Uppå notariens förfrågan, fants godt, at i förteckningen, som kommer at tryckas på ledamöterne i stora deputationen, införes, at högvördigste h. archibiskopen och taleman, samt hela preteståndet sitter, utan at utsätta namnen.

Ståndet åtskildes.

Den 20 Aprilis

Eftermiddagen

Samlades ståndet, i anledning deraf, at ledamöter borde utses til 2:ne utskått af riksens ständers stora deputation; hvarvid först någon öfverläggning föreföll, antingen ståndet samfält skulle wälja dessa ledamöter, eller sådant skulle updragas ståndets electorer. Herrar probstarne Wijkman, Bolmstedt, doctor Lindegren och andre, som woro af den senare tankan, anförde til skäl, at det både beqvämligare kunde låta sig göra, och äfvén utmärkte mera förtrolighet inom ståndet, om electorerne, igenom hvilka alla riksens ordinarie deputationer blifwit besatta, äfvén på sin ed utse ledamöter til dessa utskått, ehuru tillika medgafs, at ståndet, så wid detta, som alla andra tilfällen, eger full rätt och frihet, at efter behag och godtfinnande härmed förfara.

Häremot förmente herrar kyrkjoherdarne Linderot och Heurlin, probstarne Sörström och Ziebeth, comministern Heurlin, med flere, at, som ståndet förrättar detta göromål, icke såsom ett helt stånd, utan såsom ledamöter i st.

deput., hvilka i comformité med de öfrige ståndens procedere, böra gemensamt deltaga i sina utskåttswal. Fördenskull, och på det icke något præjudicat må för framtiden gifvas, som kunde binda ståndet, at wid dylika extraordinaira författningar nyttja sina electorer, då ståndet mindre kunde finna sig dermed, än nu, ty wore bäst, at alla ståndets ledamöter concurrerade til detta wal.

Sedan h. probsten Wijkman ytterligare anmärkt, at inga præjudicat kunna hindra ståndet, hvarje gång efter omständigheterna, härvid sig förhålla; en hvar af ståndets ledamöter, för öfrigit, betygat, at hvarken misstroende eller håg at blifwa utnämnd, ligger antingen uti den ena eller andra meningen, utan fast mera en och annan, i synnerhet ledamöterna af bancodeputation undanbett sig, at härvid blifwa ihågkomna; begåfvo sig de, som voro för electorernas åtgärd, och ståndet förenade sig sluteligen, at nu gemensamt afgöra detta val, til hvilken ända en hvar genom sedlar voterade på 6 ledamöter til det ena, och 3 til det andra utskåttet. Hvarefter, och sedan rösterne blifvit sammanräknade, befans, at på förra stället

h. biskop Serenius,

h. probsten Amnell,

h. probsten Wijkman,

h. öf.håfpr. Grunerus,

h. probsten Ziebeth och

h. probsten Kröger,

men på det senare

h. kyrkjoherden Heurlin,

h. probsten Ekström och

h. probsten Högström

erhållit pluraliteten, hvilket fördenskull i stora deputation skulle anmälas. Ståndet åtskildes.

Den 24 April

§ 1. Justerades sista § af protocollet af d. 11 Febr. tillika med protocollerne af d. 14, 22 och 23 Martii.

Wid 6 § af det sistnämde, förmälte h. probsten Warelius, at den der omförmälte saken ännu i urskillningsdeputation ligger oafgjord, och at den förmodeligen icke eller bland riksdagsmålen blifver antagen.

§ 2. Hemstälte h. öfverhåfpredikanten Grunerus, om icke ståndets ledamöter i protocolsdeputation kunde anmodas, at i kongl. Svea håfräfts protocoller noga följa det religionsmål, ang. doctor Rutström, som therstädes så länge waret anhängigt, på det riksens ständer måtte få fullkomlig uplysning, huruvida denna wiktiga saken med wederbörlig drift handterad blifvit.

H. probsten Waldius, såsom ledamot af thet utskått i bemälte deputation, hvarest denna håfräfts protocoller öfverses, förmälte, at utskåttet äfven waret betänkt uppå denna saken, men at man ännu icke medhunnit gå igenom så mycket af protocollerna som fordras, at derom bekomma fullständigt sammanhang.

Ståndet recommenderade detta hos samtelige dess ledamöter, som äga at härvid lägga hand, hvaruppå consistorii præses, h. doctor Schröder, gaf tillkänna, at Rutström i dag til kongl. håfrätten blifvit upkallad, at höra utslaget, angående dess suspension.

§ 3. Hemstälte h. probsten Wijkman, om icke herr taleman skulle anmodas hos Hans Kongl. M:t i underdånighet anhålla, at, med förgifvande af, det pastorat, hvartil prestmannen Wännerberg sig nu anmält, må hafvas anstånd, til dess riksens ständer hinna utlåta sig öfver ståndets extractum protocoll, rörande bemälte prestman. Efter något närmare öfvervägande fann ståndet, att detta beqvämligast kunde uträttas genom wederbörande statssecreterare, til hvilken ända ståndets protocolsutdrag skulle i afskrift tilställas h. baron von Duben.

§ 4. Berättade h. biskop Serenius, at han uppå nådig befallning, i sällskap med h. landtmarskalcken och h. doctor Schröder, sistledne stora böndag bivistat Hans Kongl. Höghets Prints Carls trosbekännelses afläggande, hvarwid Deras Kongl. Majj:ter och tvänne af herrar riksens råd äfven varet tillstädes, men högvördigste herr archibiskopen af en ännu continuerande

opasslighet hindrats, at sig infinna. Och som högbemälte arfprints med särdeles ordning, redighet och andakt, å daga lagt grundelig insigt i salighetsläran, hade icke mindre Deras Kongl. M:ter deröfver förklarar nådigt nöje, än samtelige närvarande betygat deras underdåniga fågnad, tacksäjelse och lyckönskan, hvaruppå wälsignelse äfven blifvit Hans Kongl. Höghet meddelad.

Denna berättelse afhörde ståndet icke utan innerlig glädje, och wördade den Högstes nåd, som så wälsignat Hans Kongl. Höghets ungdom, at rikets hopp derigenom märkeligen stadgas.

§ 5. H. biskop Serenius gaf äfven tilkänna, at, då han nyligen, under h. archibiskopens opasslighet, träffat herr landtmarschalcken i statsdeputation, hade han, uppå dess anmodan, waret honom och de öfrige bägge ståndens talemän följaktig up til Hans Kongl. M:t i rådet, och anmält riksens ständers underdåniga anhållan, om riksdagens prolongation, öfver den i riks[dags]ordningen föreskrefne tiden.

§ 6. Likaledes anmälte h. biskopen, at, wid h:r talemäns sista sammanträde, blifvit för nödigt ansedt, at deputationerna hädanefter samlas kl. 8, och att $\frac{1}{4}$ derefter arbeten företagas, änskönt få ledamöter ännu skulle wara tilstädes.

Detta förmente h. probsten Wijkman förtjena, at til deputationernas efterrettelse något wissare blifva stadgat, och h. probsten Mathesius tog sig häraf anledning, att hemställa, om icke ståndet med det första wille taga en särskild stund, at alla ledamöterna, här samlade, finge afgöra, huru de skola fördela sig, at deputationer, som på en och samma tid sammankomma, och hwartil samma ledamöter af presteståndet äro walde, blifva å ståndets sida tilräckeligen besörgde.

H. probsten Wijkman höll för angeläget, at detta hos ståndet påtänkes, til afböjande af de olägenheter som ledamöternes otillräckelige antal i jämförelse med de andra stånden kunde medföra.

H. biskop Mennander fan nödigt, att åtminstone en på hwart ställe följer sviten af sakerne.

Herr öfverhåfpredikanten Grunerus anmärkte, at en hvar kan gärna understundom ock vilja vara på ett annat ställe, dit han blifvit wald. Det wore fördenskull bäst, at ledamöterna i hvarje deputation häruti träffade öfver-

enskommelse. Sista riksdag kunde mål af 3 ståndes ledamöter afgöras, dock med förbehåll, at det fjerdes äfven deröfver skulle sig yttra.

Detta senare ansåg h. kyrkjoherden Linderot såsom icke tilfyllest görande, emedan det är åtskillnad, at vara öfver saken, då den afgöres, och at efteråt säga sin tanka. Härvid, och då h. biskop Lamberg erindrade, om slut uti hvad han tilföre anmält, ang. stora och secreta deputationerne, anförde h. professor Amnell, at, då han, jämte h. biskop Fortelius, förra gången bivistade h:r talemäns sammanträde, hade detta blifvit omtalt, och h. landtmarschalcken slutel. låfvat så föranstalta, at de andra deputationerne icke på en och samma tid med den stora skulle vara tilsammans.

Sedan häröfver något vidare ledamöterna emellan blifvit discourerat, biföll ståndet så wäl den proposition, at öfverenskommelse sker i hvarje deputation, om sakernas bevakning dersammastädes, som den, at wid h. landtmarskalcken låfven, ang. stora deputation, låta bero.

§ 7. Anmälte h. kyrkjoherden Heurlin, at commerceutskått. af cam.-, oecon.- och commercedeputation ännu haft allenast en enda session, medan likafult staten graveras med hyra för dess rum och den antagna betjeningens lön. H. kyrkjoherden hade wäl härom gjordt påminnelse hos deputations ordförande, men som bemälte utskått dock ännu icke kommet i arbete, hemstälte h. kyrkjoherden, om icke sådant antingen nu genast bör ske, eller ock detta utskåttet aldeles uphöra, då cronans omkostningar dervid kunna indragas, och de dit satta ledamöter fördelas på de öfriga utskotten.

Ståndet fann wäl, at commerceutskåttets inactivité i denna deputation måtte härröra deraf, at riksens ständer ännu icke utlätet sig öfver de inkomna handlingar, rörande arbetets fördelning emellan detta utskått och handelsutskåttet af handels- och manufacturdeputation. Men på det emedlertid alla ståndets ledamöter i cam.-, oecon.- och com.-deputation måtte warda jämt sysslosatte, och de öfrige utskåtter deraf wäl, å ståndets sida, behöfva någon förstärkning, sedan ledamöternas antal i deputationen ifrån de andra stånden blifvit förökadt, fann ståndet godt, at dess ledamöter, som till comm.-utskåttet blifvit fördelte, inträda uti de öfriga deputationens utskått, och i de där förefallande göromål deltaga, så länge och intil dess commerceutskåttet kan komma i arbete; hvaröfver de ifrån ståndet skulle bekomma extractum protocoll.

§ 8. Företrädde en deputation ifrån hedervärda bondeståndet, som öfverlemnade och recommenderade 2:ne protocollutdrag, det ena om marknad i Marks härad, och det andra om sädes-bristen.

§ 9. Uplästes tulldeputations betänkande,¹³⁰ ang. stora sjötullens erläggande i speciemynt.

Sedan h. kyrkjoherden Linderot ytterligare förklarar grunden och nyttan af deputationens förslag, at den så kallade tullriksd:n hädanefter uti räkenskaperna må försvinna, och riksdaler specie endast brukas, såsom ock anfört den af h. biskopen Filenius äskade orsaken, hvarföre deputationen i detta betänkande endast hållit sig vid inkommande waror, emedan för de utgående tullen alltid erlagts i gängse silfwer- och kopparmynt, tackade h. biskop Serenius ledamöterna af tulldeputationen, som så wäl utarbetat denna saken, med önskan, at betänkandet måtte winna alla ståndens bifall, äfven som h. biskop Filenius betygade sin fågnad, at finna så god öfverensstämmelse emellan detta, och hvad ifrån secreta utskåttet i samma ämne emanerat.

H. probsten Mathesius instämde i detsamma, tilläggande, at han anser den andra källan härmedelst wara upgifven til det onda, som nu mäst trykt land och rike, och hvilken, så länge den waret fördåld, gjort alla botemedel otillräckeliga, som annorstädes kunnat påtänkas. H. probsten finner nu at en societet kunnat tilskansa sig rättigheter, hvarigenom winsten af rikets tullar blifvit deras, medan cronan fått kännas vid förlusten, utan at de derom waret bekymrade.

H. probsten Wijkman fann betänkeligit, nu genast uphäfva tripleringen av extra licenten, emedan convoj-commissariatet, som derutaf har sin fond, och hvars utgifter äro til en del för riket högst oumgängelige, då torde råka i sådan förlägenhet, som icke utan cronans dryga känning kunde afhjelpas. H. probstens tanka wore fördenskull, at ståndet icke borde gå in i denna omständigheten, innan man ifrån secreta utskåttet får uplysning, huru med convoj-commissariatets cassa föreveter.

Efter någon vidare öfverläggning härom, hwarvid probsten Bolmstedt i synnerhet anförde svårigheterna, som mött tulldeputation, at kunna tilstyrka continuation af extra-licentens triplering, och h. professor Amnell erindrade, at, som denna afgift endast til innevarande riksdag blifvit påbuden, så

¹³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 3.

förfölle den af sig sjelf, utan at något derom nämdes, såframt icke den af h. probsten Wijkman nu anförde consideration föränlåta riksens ständer, at den än vidare pålägga, förenade sig ståndet, uppå gifven proposition derom, at bifalla tulldeputations betänkande, med tillägning, at, hvad extra licentens triplering och de flere utgifter angår, til secreta utskättet remittera.

§ 10. Uplästes hedervärda bondeståndets nyligen aflemnade protocollutdrag, af den 15 April,¹³¹ ang. spanmålsbristens afhjelpande, hvilket, uppå h. öfverhäfpredikanten Gruneri begäran, blef liggande på bordet.

§ 11. Afsändes en deputation til de öfrige respective stånden, att gifva til känna ståndets beslut, angående tullen i speciemynt, och recommendera til bifall bägge i den saken inkomna betänkanen, på samma sätt, som hos ståndet skedt. Deputationen bestod af 6 personer, och anfördes af h. probsten Wijkman.

§ 12. Uplästes och bifölls cam.-, oecon.- och comm.-deputations betänkande,¹³² ang. kungsträdgården, Humlegården kallad.

Likaledes bifölls det medföljande projectet til expedition på samma sätt, som högl. ridd och adelen, eller att ståndet will se detta project af expeditiondeputation, i wissa ordasätt, närmare jämkat och passadt efter ämnets beskaffenhet och wigt.

§ 13. Uplästes hedervärda bondeståndets protocollutdrag af d. 23 Martii, ang. Cajana compagnie,¹³³ hvaröfver, uppå herrar probst:s Bolmstedts och Mathesii tilstyrkande, ståndet resolverade, at det förblifver wid dess, sistledne riksdag, til hederv. bondest:ts protocollutdrag i samma ämne, gifna bifall, med tillägning, at samtelige wid Cajana compagnie nu warande officerare, för theres personer, bibehållas vid sine innehafvande löner, samt njuta tour och befordran inom Österbottns regemente, men wid existerande ledigheter af lieutenants-, fändricks- och underofficeraresysslor, besättas de ej vidare, utan komma deras löner at indragas, och deras boställen samt

¹³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 11.

¹³² Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 1.

¹³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 13. Tryckt i *BdP* 10, bil. 12.

indelningshemman at försättas i samma stånd, som de af ålder warit hafva; äfven som ock med capitainesbeställningen förblifwer hädanefter, som för 1756 års riksdag.

§ 14. Företrädde en deputation från hederv. bondeståndet, som gaf tilkänna det ståndets bifall, til tullens erläggande i speciemynt, undantagande spannmålen, och tillika öfverlemnade, samt recommenderade ett protocollsutdrag, angående skogarne i riket.

§ 15. Upl. hederv. bondest:s protocollsutdrag af d. 22 Martii,¹³⁴ ang. holtzfürstebeställningen i Skåne, som, uppå h. pr. Bolmstedts begäran, blef ligande på bordet.

§ 16. Företogs urskillningsdeput:s protocollsutdrag af d. 12 Febr.,¹³⁵ tillika med ett dylikt ifrån hederv. bondest:t af d. 9 Martii,¹³⁶ angående några bönders skatterättighet i Nykyrko och Wehemo soknar, Åbo län. Och biföll ståndet, i afseende på härvid förekommande öma omständigheter, bondest:s extractum protocollii.

§ 17. Uplästes vice häradshöfdingens Carl Ad. Lindelöofs ansökning, om slut i dess, sistledne riksdag, anhängiga præjudicemål, med mera, som dess af urskillningsdeputation, under d. 4 Martii, til plena remitterade memorial¹³⁷ innehåller.

Och ehuru ståndet bifallit wid sistledne riksdag secreta deputations betänkande i denna sak, med tilläggning, at Lindelöof borde befordras til den lediga jurisdictionen, som sig anmäla wille. Hvilket utlåtande h. probsten Mathesius tilstyrkte måtte förnyas, dock sedan h. öf.håfprd:n Grunerus och h. professor Amnell anført betänkeligheter, at nu til alla delar taga til grund, hvad sista riksdag blef godt funnet, emedan skålen nu annorlunda, än då, sig kunna præsentera. Beslöts at detta, i den del, som af urskill.deput:n blifvit antagen, remitteras til secreta deputation.

¹³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 23.

¹³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 7.

¹³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 12. Tryckt i *BdP* 10, bil. 5.

¹³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 3.

H. probsten Bolmstedt erinrade allenast, at ståndets ledamöter derstädes böra, wid sakens handterande, hafva ståndets förra beslut för ögnamärke.

§ 18. Uplästes hand:s- och manuf:rdeput:s betänkande,¹³⁸ at få frihet, wid wiss utsatt tid och wite, infordra wederbörande kongl. collegiers och ämbetsmäns utlåtande. Detta fann ståndet skäligt at bifalla, för alla riksens ständers deputationer och deras utskått.

§ 19. Upl. och bifölls secr. utsk:s protocollsutdrag af d. 7 Martii,¹³⁹ ang. in-dragande af den lön, som landshöfdingen Olof Benjamin Ehrencreutz sig sjelf afsagt.

§ 20. Upl. och bifölls secr. utskåttets protocollsutdrag af d. 7 Martii,¹⁴⁰ ang. löningsspannmål för Nerike och Wermelands regemente.

§ 21. Företrädde en deputation ifrån wällofl. borg.st:t, som gaf tilkänna, at secreta ut:s protocollsutdrag, ang. tullen i speciemynt, derstädes wunnet bifall; dock så, at (1) spannemålen undantages, (2) tiden, då författningen skal börjas, lämnas til secreta utskåttet at utsätta så, at den kan blifva en och samma öfver hela riket, (3) til detta årets slut, må warda tillåtit, at antingen ärlägga speciemynt, eller efter 72 marks cours, (4) exporter hädanefter, som tilföre, betalas i courant silfwermynt eller plåtar.

§ 22. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,¹⁴¹ ang. arfvoden och discretioner i manuf:rcontoiret, hvilket, uppå h. kyrkjoherden Linderoths begäran, skulle ligga på bordet.

§ 23. Upl. secr. utsk:s protocollsutdrag af d. 13 April,¹⁴² ang. huruvida h. excellence, herr riksrådet Lagerbjelke, må njuta riksråds lön ifrån kallelse-brefvets dato.

¹³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 7.

¹³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 11.

¹⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 12.

¹⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 5.

¹⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 13.

H. kyrkjoherden Linderot, h. öf:rhåfpred:n Grunerus, h. biskop Lamberg, h. doctor Hausvolff, h. biskop Serenius, med flere, instämde alle däruti, at, i afseende på de för h. riksrådet talande särskilte omständigheter, som dels ligga i secr. utsk:s protocollutdrag, dels nu bredare utfördes, detta må honom beviljas, utan at det må lända til något præjudicat.

H. probsten Bergstedt önskade allenast, at riksens st:r måtte taga tjenliga författningar, til förekommande deraf, at dylika mål aldrig til riksens ständers afgörande måtte öfverlemnas.

Omsider, och uppå gifven proposition, biföll ståndet, at h. riksrådet Lagerbielke, ifrån dess kallelsebrefs datum, njuter dess riksrådslön, på det af secreta utskåttet föreslagne sättet.

§ 24. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,¹⁴³ ang. handels- och oeconomiecommissions uphörande.

Sedan h. biskop Serenius och h. superintendenten Körning, såsom svåger til præses i denna commission, statssecreteraren baron Hermansson, afträdt, hemstälte h. pr. Mathesius, huru man kan stå til svars dermed, at låta præses och secreteraren upbära lön, för den tid, man icke vet, om och hvad commission utträttadt til rikets nytta.

H. probsten Wijkman gaf tilkänna, at hand.- och manuf.-deputation icke derifrån kunnat bekomma ett enda papper, och intet protocoll der blifvit hållit; hvarföre h. probsten Wijkman icke kunde finna, at præses och secreteraren skola belönas, då ledamöterne setat för intet, utan wore detta en frukt deraf, at penningsaker blifvit hemligen handterade.

H. öfverhåfpr. Grunerus: Som lön blifvit upburen, men intet arbete wisadt, annat, än den nu til riksdagen ingifna relation, så blir nu rätteligen frågan om återbetalning.

H. comministern Chydenius trodde, at denna commission, icke mindre, än andra dylika konstlade tillställningar, i stället för at uphjelpa, skadat den allmänna hushållningen, hvilken, ju simplare den skjötes, desto lyckeligare främjas. För öfrigit må saken här tala, och mannamån undvikas.

H. professor Amnell berättade, sig hafva förnummit, at præses sjelf fört pennan i denna commission, hvilken, enligt betänkandet, nu må uphöra.

¹⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 6.

H. probsten Bolmstedt förmente, at indragning icke mera här är obillig, än annorstädes.

H. probsten Kolmodin: Som detta mål har mycken likhet med hvad som resolverades öfver banquens commissionairer, hvilka icke eller funnits hafva gjordt någon nytta, men riksens ständer dock frikallat dem ifrån återbärande, af hvad de bekommit, så borde icke eller sådant här finna rum. Hvarvid h. probsten Bolmstedt anmärkte, at pr.ståndet dock ålagdt bemälte commissionairer, at gifwa åter, hvad de bekommit.

H. probsten Waldius föreslog, at h. statssecreteraren Hermansson, såsom wistande i staden, måtte höras, innan ståndet sig härutinnan slutel. yttrar.

H. doctor Hausvolff påminte, hvad sjelfva betänkandet innehåller, at commission sjelf i sin relation förklarar, huru som conjuncturerne och tidernas omskiften, utom dess förwållande, waret orsaken, at den icke kunnat ådaga lägga någon verkställighet af sina goda principer.

Sedan således flere sagt sin tanka i detta ämne, begärde h. kyrkjoherden Heurlin, at saken måtte ligga på bordet, såsom ägande någon gemenskap med den förra, om lönerne i manufacturcontoiret. Hvilket nu beviljades, men tillika, uppå h. probsten Wijkmans, med fleres, erinran, beslöts, at hädanefter aldrig någon sak må hvilas, sedan deröfver blifvit discoureradt.

Ståndet åtskildes.

Den 27 April

§ 1. Justerades protocollerne af d. 27 Martii, 2 och 15 April.

§ 2. Anmälte consistorii præses h. doctor Schröder, at esomoftast tjenstlöse prester ifrån stiftens sig här i staden uppehålla, hvilket, såsom stridande mot lag och god ordning, herr doctorn önskade måtte af h:r biskopparne kunna hindras, emedan det för stadsens consistorium icke will wara möjligt, at¹⁴⁴ them härifrån afhålla, när the icke til wissa stationer requireras.

§ 3. Wäktes af h. probsten Waldius någon vidare discours, angående reglering af landtmätarnes göromål, så at den gamla staten icke må warda lidande för den nya.

¹⁴⁴ af i prot.

Herr probsten Mathesius, h. doctor Lindegren, h. öfverhåfpred:n Grunerus, med flere, woro alla ense derom, at instructionen för landtmätare behöfve öfverses, på det så wäl göromålen som lönerne må efter omständigheterna kunna jämkas. Hvarförutan, och sedan ang. skälet til denna granskning blifvit öfverlagdt, och h. biskop Filenius och de fleste ledamöter förklarar sig wara af den tankan, at sådant borde ske i cam.-, oecon.- och comm.-deput:n, beslöts, att extractum protocollii derom til de öfriga stånden skulle exped:s.¹⁴⁵

§ 4. Omtalades, huruledes en man, vid namn Johan Sperring, icke allenast til ståndet inlemnar skrifter,¹⁴⁶ som utmärka dess sinnesförvirring, utan äfven går omkring och ofredar i synnerhet detta ståndets ledamöter, hvarföre hos Hans Kongl. M:t, genom skrifvelse, i underdånighet skulle anhållas, om nådig befallning til öfverståthållare-ämbetet, at denna mannen uppå dårhuset i Danwiken må warda förvarad.

§ 5. Upviste herr doctor Schröder ett til consistorium i Stockholm ankommet bref, ifrån kongl. cammarcollegium, af d. 20 Martii, hvilket förmodeligen til alla consistorier circulerat, och hvaruti, uppå Kongl. M:ts nådige befallning, kyrkjoherderne åläggas, at efter hvarje förrättad mantalsskrifning, ofödröijeligen och på någon dertil utsatt och lämpad tid genomgå mantalslängden, hvaruti alla lefvande personer böra wara uptagne, samt den samma noga emot kyrkjoboken, och dess eget, för staden eller socknen, upprättade tabell-werk jämföra, och sedan antingen formera sig påminnelser öfver det, som kunde finnas skiljaktigt, och sådant genast til rättelse anmäla, eller ock om altsammans befinnes hafva sin riktighet, sådant wid ansvar egenhändig på längden attestera.

Ståndet, som fan thenna författning stridande mot 8 § i presterskapets privilegier, af år 1723,¹⁴⁷ gjorde härwid behörig upmärksamhet, så wida presterskapet, hvilket dessutom med nog många werldsliga och ifrån deras äm-

¹⁴⁵ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 21.

¹⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 50.

¹⁴⁷ Tryckta privilegier 16 oktober 1723: *Privilegia af then stormechtigste och allernådigste konung Friedrich Sweriges, Göthes och Wändes konung. &c. &c. &c. år 1723. uppå riksdagen i Stockholm öfwersedde och stadfästade, för biskoparna och samtliga presterskapet i Swerige och desz underliggande landskaper.*

beten skilda göromål äro besvärade, härigenom skulle råka i samma olägenheter, som förmått Kongl. M:t, at ofwan anförda § af privilegierne tydeligen utsätta, hvaruti presterskapets skyldighet, i afseende på mantalslängden, skal bestå.

Och emedan ståndets ledamöter i secreta utskåttet wille sig påminna, at i början af riksdagen från Hans Kongl. M:t dit blifvit remitterat, ang. bättre inrättande af mantalscommissariernes göromål, skulle del deraf til ståndet anskaffas, på det ståndet må få så mycket mera ljus, at häruti taga sitt beslut.

§ 6. Som högvördigste h. archibiskopen ännu, för opasslighet, måtte hålla sig inne, åtog sig h. probsten Sörström, uti ståndets namn, honom besöka och tilståndet efterfråga.

H. probsten afgick och återkom efter någon stund, med hälsning och fägnasam berättelse, at herr archibiskopen hoppas, med Guds hjälp, snart kunna visa sig i ståndet.

§ 7. Upl. h. kyrkjoherden Snöboms memorial, ang. presterättigheter på Gottland.¹⁴⁸

Ståndet tog detta mål i öfvervägande, men som presterskapet på Gottland härutinnan hafva olika interesse med presterskapet i de öfrige stiften, kunde ståndet sig med saken icke befatta, hvilken, uppå Hans Kongl. M:ts nådige utslag, nu beror, och hvaruti ståndets ledamöter, dock ville wara h. kyrkjoherden behjelpelige, eftersom en hvar kan dertil finna tilfälle.

§ 8. Uplästes så wäl hedervärda bondeståndets protocollsutdrag af d. 15 April,¹⁴⁹ som riksdagsfullmäktigas för Borås, Philip Langlets, memorial, ang. marknader i Marks härad.¹⁵⁰

Som h. probsten Warelius anmälte, at samma sak är i cam.-, oecon.- och comm.-deputation före, i anledning af ett memorial, som majoren Björnberg derom ingifvit, skulle den, uppå h. probstens begäran, tils vidare i ståndet hvila.

¹⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 38.

¹⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 15. Tryckt i *BdP* 10, bil. 20.

¹⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 12 (med bilagor).

§ 9. Genom en deputation, som nu företrädde, lät hederv. bondest:t inlemna och recommendera ett protocollsutdrag, rörande ekars fällande,¹⁵¹ hvarå inhibition ifrån Kongl. M:t skal hafva skedt, emot resolutionen på allmogens allmänna besvär, wid sistledne riksdag.

§ 10. Upl. och bifölls tulldeputations betänkande,¹⁵² ang. bevilning af interresset på lottsedlar i tull-arrende-societeten, samt fullmäktiges arfvoden.

§ 11. Likaledes lämnade ståndet sitt bifall til samma deputations betänkande,¹⁵³ ang. tullsocietetens bevilningsafgift, 30 000 d:r s:mt årl.

§ 12. Föredrogs, så wäl å nyo hederv. b.st:ts protocollsutdrag, af d. 15 April, om spanmålen, som wällofl. borgarest:s, af d. 24 April,¹⁵⁴ ang. sjötullens clarerande med speciemynt.

H:r probstarne Wijkman, Sörström, Bolmstedt, Wangell med flere ståndets ledamöter, instämde alla däruti, at den af bondeståndet beviljade synnerliga frihet, wid spanmålsinförsel, icke kan vidtagas, emedan man icke nu kan säga, at den oumg. behöfves, och om den skulle beviljas, ändamålet dock knapt torde vinnas, så wida köpmannen likafult kunde hålla priset högt. Då cronans förlust i tullen wore det wissaste, anmärkande i synnerhet h. professor Amnell, at bondest:t härutinnan synes gått emot dess egen princip, som bör wara åkerbrukets uphjelpande, men hvilket igenom en så fri spanmålsinförsel icke mindre skulle hindras, än fabriquerne igenom utländska warors tillåtande. Skola nödvändighetswaror komma i lågt pris, så bör det ske jämt med alla, och icke spannmålen allena fällas, medan alt annat förblifver dyrt. Och som, igenom den af secreta utskåttet projecterade tullförhöjningen, spanmålen icke bör stiga högre, än wid pass 6 d:r kop:mt tunnan, så är den olägenheten nog drägelig, när ett vidare ockrande, igenom kongl. comm.collegium, och landshöfdingarne, behörigen förekommas. Hvad åter brist i wissa orter beträffar, röijer sådant allenast fel i politien och correspondence landskapen emellan, som icke bör förorsaka någon allmän författning utan igenom wederbörandes försorg afhjelpas.

¹⁵¹ Tryckt i *BdP* 10, bil. 28.

¹⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 4.

¹⁵³ *Ibid.*, nr 2.

¹⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 7.

H. probsten Waldius fann ganska ömt och ett noga öfvervägande wärdt, både hvad bondest:t andraget om nödvändigheten af god tilgång på spanmål sommaren öfver, såsom ock, at borg.st. föregifver omöjlighet, at i år kunna förskaffa specieriksdaler i tullen.

Sedan ståndet ytterligare öfverlagdt, så väl om det ämne, som de öfrige momenterna i borgareståndets protocollsutdrag, fann ståndet bäst vara, at til alla delar förblifva wid sitt til secreta utskåttets protocollsutdrag härutinnan gifna bifall.

§ 13. Upl. ett ifrån urskillningsdeputation til plena remitteradt memorial,¹⁵⁵ af riksdagsfullmäktigen för Nystad, Peter Boëlius, theruti han anhåller om slut öfver det betänkande, som cam.-, oecon.- och comm.-deputation sista riksdag afgifvit, ang. cronohemmans skatteköp omkring Nystad, och hvilket betänkande då allenast hos tvänne stånd blifvit afgjordt.

Ståndet hörde nu samma betänkande sig föreläsas, och gjorde sig af protocollat underrättadt, at det d. 10 Jun. 1762 blifvit af prestst:t bifallet.

Sedan h. biskop Mennander gifvit härutinnan vidare uplysning, och wisat, at, igenom det myckna upkiöp af cronohemman, som skedt til det nära til Nystad belägna Menneis bruk, tilförslen til staden för mycket blifvit hämmad, dess handel hindrad och således staden på vägen at gå under; H. probsten Mathesius äfven erinrat det samma om hemmanen, som til rikets skada mycket wanskötas, när de ligga under bruken; h. probsten Wijkman anmärkte, at detta kunde wara ett ämne för cam.-, oecon.- och comm.-deput., när den, enligt ståndets beslut, kommer at granska obilliga förmonsrätter wid skatteköp; hvarvid h. kyrkjoherden Linderot dock höll nödigt, at bergsdeputation äfven höres, på det tillfälle må förebyggas, at efteråt ifrån den sidan åter sätta saken i fråga. Sedan änteligen h. superintendenten Körning och h. professor Amnell tillagt, at undersökningen om hemmanens åtkomst nu så mycket mera kan skje, som de äro i andra händer, och til större antal, än de, som först blifvit til commercerådet Nordencrantz donerade, samt sedan af honom sålde til brukspatronerne Jennings & Finlaj, förenade sig ståndet slutel. om at förnya sitt til betänkandet, sista riksdag, gifna bifall.

¹⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 5.

§ 14 Anmälte h. biskop Filenius, at h. biskop Benzelstierna nu til högvördigste h. archibiskopen inlämnat de af honom äskade voteringslistorne, hvarföre ståndet anmodade h:r deputerade öfver fullmagterna, at dem genomse, och med första sitt utlåtande däröfver til ståndet afgifva.

§ 15. Upvisade consistorii præses, h. doctor Schröder, utdrag af kongl. Svea håfrätts protocoll, hållit d. 24 April, som innehöll resolution, det kyrkjoherden, doctor Rutström, bör, intil dess dom i hufvudsaken faller, ifrån förvaltande af the til hans kyrkjoherdeämbete hörande syslor sig afhålla. Och har consistorium således om samma syslors bestridande, genom någon skickelig prestman, at draga behörig försorg. Dock kommer doctor Rutström under samma tid alla the til kyrkjoherde-ämbetet hörande inkomster at åtnjuta, allenast han förnöijer then, som imedlertid syslan förestår.

Härvid hemställte h. biskop Serenius, om icke thet will vara angeläget, at ståndet, som hittils så mycket taget sig an denna saken, icke härmed den samma öfvergifver, utan, på det den samma så mycket bättre til ett skyndsamt och rättvist slut må varda förhulpen, anmodar præsidenten i kongl. håfrätten, at hädanefter sjelf vara öfver den samma på den division, där den handteras.

H. biskop Filenius åtog sig fördenskull, at til h. baron och præsidenten Gerdeschöld framföra denna ståndets begäran.

§ 16. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af. d. 13 April,¹⁵⁶ ang. stenhuset på Refsnäs kongsgård.

§ 17. Uplästes höglofl. ridderskapets och adelens protocollsutdrag af d. 27 Martii,¹⁵⁷ ang. at bevillningsdeputationen med det första må sättas. Detta biföll ståndet med tilläggning, at til denna deputation 6 ledamöter af preteståndet blifva walde.

¹⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 20.

¹⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 12.

§ 18. Upl. och gillades secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 17 April,¹⁵⁸ ang. fogad anstalt, at af banquen utbetala återstoden af en, til ett wist ärende, sista riksdag anslagen penningesumma.

§ 19. Upl. secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 4 April,¹⁵⁹ ang. öfverståhållarens befäl öfver någon del i guarnizonen här i Stockholm.

Härvid anmärkte h. probsten Mathesius, såsom något besynnerligit, at, då både kongl. lif-guardet och artillerieregimentet få ordres, parole och lösn af Hans. Kongl. Majj:t, och äfven til Kongl. M:t raportera, sådant icke med marine-corpsen i akttages, som dock äfven här i staden sig uppehåller.

I afseende på dessa och flera considerationer, som närmast röra höglöfl. ridderskapet och adelen, beslöts, at denna saken hvilar, til dess den på ridarhuset blifvit afgjord.

Ståndet åtskildes.

Den 1 Maji

Sammanträdde ståndet til reglerande af allmänna besvären, hvarvid beslöts, at, ang. lazaretters inrättande i landsorterna, skulle afgå protocollsutdrag til de öfriga respective stånden.¹⁶⁰

Den 4 Maji 1765

§ 1. Justerades protocollerne af d. 10, 24 och 27 April.

§ 2. Uppå h. probsten Mathesii hemställande, beslöts, at, i påskriften på häradshöfdingen Lindelöofs memorial, endast skulle nämnas remiss til secreta deputation.

§ 3. Uppå gifven anledning af h. probsten Bolmstedt, skulle på Boëlii memorial, om skatteköp vid Nystad, tecknas, at, hvad angår åtkomsten af de

¹⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 21.

¹⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 17.

¹⁶⁰ Se bilaga 6 (daterat 29 april).

under Menneis bruk nu lydande hemman, remitteras til cam.-, oecon.- och comm.-deputation.

§ 4. Anmälte h. biskop Filenius, at han talt wid presidenten baron Gerdeschöld, enl. ståndets anmodan, och at. h. presidenten låfvat i det möjligaste fullgöra, hvad ståndet af honom åstundat.

§ 5. Som ifrån secreta utskåttet blifvit til ståndet remitterat, hvad H:s Kongl. M:t til riksens ständer öfverlemnad, ang. nya scholæordningen, anmodade ståndet h. biskop Mennander, at genomse denna act, och sina tankar där öfver til ståndet afgifva, hvarwid de öfrige h:r præsules äfven äga tilfälle, at denna för presteståndet i synnerhet så angelägna saken öfverwäga.

§ 6. Justerades protocollsutdraget, ang. lazaretter i landsorterna, och inrättades efter de considerationer, som ledamöterna, hvar för sin ort, funno nödige at i akttaga.

§ 7. Uplästes h. doctor Hausvolffs, tillika med h:r probstarne Bergstedts och Krögers, utlåtande¹⁶¹ öfver probstens och kyrkjoherdens i Ålhems församling, Calmar stift, magister Anders Svebilii til ståndet inlämnade memorial,¹⁶² ang. det intrång, som uppå prestegårdsägorne därstädes blifvit öfvadt, af öfverstelieutenanten Carl Rappe, såsom nu innehafvare af kongsgården Strömsrum; hvarjämte h. doctor Hausvolff skrifteligen hemställte,¹⁶³ om icke, i afseende på andragna skäl, skatteköpet af bemälte kungsgård borde gå åter, och, i fall det pröfvas nödigt, at han skal säljas, beskaffenheten först wederbörligen utrönes.

Sedan probsten Mathesius äfven tilstyrkt, både at ståndet må biträda probsten Svebilii, til åtnjutande af lag, såsom ock at extractum protocolli må afgå til de öfrige stånden, ang. återkallande af detta på olaglig grund tilvägabrakta skatteköp, på det, at sedan jordeboken förut blifvit förökad med en column för perpetuela arrenden af kongsgårdar, det hädanefter icke äfven må behöfvas en för kongsgårdar, sålda til skatte; berättade h. biskop Serenius hela förloppet af denna sak sisl. riksdag; huruledes, neml. sedan

¹⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 53.

¹⁶² Ibid., nr 52 (med bilagor).

¹⁶³ Ibid., nr 55.

secr. handels- och manuf.deputation uphördt med sitt arbete, och stånden i deputationerne tagit afsked af hvarannan, öfverstelieutenant Rappe funnet utwäg, at derifrån utverka sig ett betänkande, som tilstyrkte bemälte skatteköp, och åtminstone i preste:t, en mårgon, innan det var samlat, blifvit i hastighet afgjort och bifallet. Detta widkändes af åtskillige ledamöter, som äfven sista riksdag voro i ståndet. Och som bemälte öfverstelieutenant således sub et ob reptitie härutinnan gått til väga, och gjort sig ovärdig, at bibehållas wid en förmån, hvartil åtkomsten waret så sällsam och oordentelig, som obillig, upläste h. biskopen, hvad han skrifteligen författat, angående Strömsrums återtagande til cronan, och förlänande åt Hans Kongl. Höghet prints Carl, i stället för Rosersberg. Detta project wann hela ståndets enhälliga bifall, och skulle extractum protocolli deraf formeras til de öfriga stånden.

H. probsten Sörström beklagade, at så illa sinnade medborgare skola gifvas, som wilja trycka andra, medan de rikta sig med cronans skada. Och på det något exemplariskt steg wid detta tillfället måtte tagas, biföll h. probsten, at öfverstelieutenant Rappe må igenom justitiæcancelleren ställas under fiskalisk action, för dess injurier emot probsten Svebilus.

H. probsten Wijkman anmärkte, ang. Rosersberg, at, som ståndet sista riksdag icke samtyckte dess inlösande til cronan, emedan denna kongsgårdens vidmagthållande årligen kostar en anseelig summa, öfver hvad den kostar af sig, så torde i statsdeputationen gifvas anledning, at eftersinna, hvad författning dermed blifver för cronan fördelagtigast.

Herr probsten Bergstedt höll rådeligast och wärdigast för ståndet, at först röra sig, angående kongsgården, som öfverstelieutenant Rappe nu besitter, innan något steg tages uti det, som egenteligen angår probsten Svebilus, på det ståndet må ungå alt anseende af veld och hämd. För öfrigit trodde h. probsten, at exempel någon gång borde statueras på ämbetsmän, som icke låta undersåtare njuta lag och rätt tilgodo; hvilket fördenskull, wid denna riksdag, lärer blifva ett ämne för rikssens ständers stora deputation, i anledning af dess instructions 2 §.

Härmed förenade sig h. kyrkjoherden Linderot, tilläggande, at äfven bör efterses, huru med kongsgårdarne i allmänhet hit til dags blifvit hushållat, i anledning hvaraf, h. probsten Warelius gaf til känna, at ett betänkande i den saken redan i cam.-, oecon.- och commercedeputation blifvit utarbetadt.

H. superintendenten Körning instämde så väl deruti, at Rosersberg kostar för mycket i årligit underhåll, såsom ock at saker esomoftast ganska länge blifva hos ämbetsmän liggande, de rättsökande til svårast känning. Hvarå h. superintendenten anförde, til exempel, en sak för scholæbetjente i Pitheå, som, så til sägande, blifvit stadsflyktige, eller fördrefne ifrån wissa egendomar.

H. lector Kraftman höll skäligt, at Ålhems prestegård förhjelpes til dess tilståndiga rätt, men trodde at ståndet nu icke kunde blanda sig uti någon reconvention för probsten Svebilus, utan at sådant borde lemnas til dess eget utförande.

H. biskop Schröder aflade tacksäjelse för ståndets ömhet, uti det, som rörer probsten Svebilus, och åstundade för öfrigit höra det omförmälte cam.-, oecon.- och comm. deputations betänkande, innan något steg tages, angående kongsgårdarna.

§ 8. Som detta betänkande nu äfven til ståndet inkommet, ang. en undersökning öfver kungs- och ladugårdarne i riket, hörde ståndet det samma sig föreläsas, jämte project til instruction för ledamöterne, som skola syna dessa egendomar.

H. doctor Alin påminte, at de projecterade deputerade äfven måtte efterse, hvad och huru mycket kungsgårdarne kåsta af sig.

H. öf.håfpred. Grunerus ansåg undersökningen så mycket nödigare, som h. öf.håfpred:n hafver sig bekant, at hushållningen med åtskillige kungsgårdar är ganska slät, och att tvänne gifvas, som blifvit bortarrenderade mot förbindelse, at hålla schäferier, ehuru på den ena allenast 14 och på den andra intet får befinnes. Men som landshöfdingen och vederbörande ämbetsmän åligger, at förrätta sådana oeconomiska besigtningar, så vore bäst, at i det målet hålla sig til dem, och icke, genom vidtagande af det förslag, deputerade gifvet, bringa cronan på kåstnad, med deputerades underhåll.

Härmed instämde äfven h. lector Kraftman.

H. probsten Wijkman förmente likaledes, at dessa i sig sjelfva så nödiga undersökningar, böra ske genom vederbörande ämbetsmän, som derföre stå i mera ansvar, när deremot det skulle falla vidlöftigt och draga för långt ut, at få detta uträttadt genom ständers deputerade. För öfrigit will wid samma tillfälle jämväl wara nödigt, at tilse, hvad kungsgårdarne kastat af sig, på det cronans förlust eller winst på arrenden derefter må kunna beräknas.

H. probsten Mathesius förmälte, hurusom i cam.-, oecon.- och comm.deputation, denna saken, med alla sina både skäl och betänkeligheter, waret uti ett så vidlöftigt, som noga öfvervägande. Men då man fört sig til sinnes, at landshöfdingar och domare, som, i kraft af sina ämbeten, skulle ombestyra dessa förrättningar, dels sjelfva innehafva kungsgårdar, dels söka at få dem arrendera, dels ock så förhållit sig i denna delen af deras skyldighet, at mycket dervid vore at påminna, har deputationen icke funnet annan utväg, at med all möjlig säkerhet kunna värna ändamålet, än projectera deputerade, som hvar stånd efter behag må utnämna.

H. comminister Iverus yttrade, at landshöfdingarnes egna relationer gifvit deputation anledning, at falla på detta förslaget, i thy der anföres, at riksdagens anticipation, och den wanliga tiden af 6 år, mellan hvar ock en sådan besigtning, varet hinder, at i denna omständigheten nu gifva fullkomligt besked.

H. probsten Bergstedt recommenderade likaledes til bifall detta project, såsom angeläget, at nu widtaga. Man har sedt, huru wårdslöst egendomars värde ofta genom ämbetsmän, blifvit undersökte, då de skolat tjena til underpanter i banquen. Deremot, är för riksens ständer all anledning, at hafwa mästa förtroende för sina egna deputerade. Men det höll h. probsten för billigt, at den arrendator, som wid sådan undersökning icke befinnes hafva fullgjordt sin skyldighet, enligt contractet, bör bestå hela omkostnaden til förrättningen, emedan han och flere sådane varet orsaken, at denna författning måst widtagas, hvilken, i händelse alt wid kungsgården befinnes hafva sin riktighet, nödwändigt måste falla kronan til last.

H. kyrkjoherden Linderoth afstyrkte, at landshöfdingar och tingsrätter nu lämna härmed sig befatta, men trodde, at ändamålet beqvämligast vinnes, om en man af hvar stånd, i hvar län, utses, at härtil brukas.

H. kyrkjoherden Heurlin bekräftade, hvad tilförene blifvit anmält, om landshöfdinge-relationernes otillräckelighet; anmärkande för öfrigit, at kostnaden härigenom dock blifver olika, emot det, som skulle behöfvas, om deputerade från riksdagen skulle resa omkring i detta ärendet, i synnerhet, som många torde blifva, af hvilka det kan pröfvas rättvist, at omkostnaden blifver ersatt.

H. professor Amnell widtog deputationens förslag, allenast at de, som brustit i sina skyldigheter, och inga andra, sådant få umgälla med bekåstnadens bestående.

H. öf.håfpred. Grunerus fan wäl ännu någon betänklighet, at taga denna omsorgen ifrån wederbörande ämbetsmän, som derigenom torde styrkas i wårdslöshet, at sköta, hvad dem tilkommer, när de se, at de då kunna blifwa besväret quitta. Men så wille dock h. öf.håfpredikanten icke sätta sig häremot, i afseende på hvad anfördt blifwit, allenast tilläggnings kommer med, angående ersättning af den bråttsliga, hvaruti äfwen landshöfdingen må deltaga, om någon efterlåtenhet på honom stannar.

Sedan således härom tilräckeligen blifwit discoureradt, gjordes proposition, om ståndet biföll betänkandet, med tilläggnings, at hvar stånd utser sine ledamöter i landsorterne til dessa besigtningar, och at de arrendatorer, som dervid befinnas hafwa i sina skyldigheter brustit, ersätta kostnaden af besigtningen.

H. probsten Mathesius tillade sluteligen, at h. doctor Alins anmärkning, ang. kungsgårdarnes indrägtighet, icke eller undfallet deputationen, men at den omständigheten icke beqvämligen kunnat få rum i denna instructionen, på det den icke skulle blifwa för vidlöftig, at efterkomma.

§ 9. Afgick h. pr. Warelius, at, å ståndets wägnar, förnimma, huru högwördigste h. archibiskopen sig nu til hälsan befinner, och berättade vid återkomsten, at siukdomen wäl blifwit öfvervunnen, men at h. archibiskopen ännu måste hålla sig inne.

§ 10. Uplästes h:r deputerades öfver fullmagterne berättelse och utlåtande,¹⁶⁴ ang. de sist inkomna 11 voteringslängder ifrån Westerås stift, och consistorii skrifvelse af d. 13 April, såsom ock det svar, som deputerade derå projecteradt, varande deputerades tanka, at både probsten Hellberg och probsten Godenius i ståndet intagas, men at h. biskop Benzelstierna må ungå laga undersökning och i stillhet resa hem.

Sedan h. biskop Filenius hemstält, om icke h. biskop Benzelstierna, uppå den anmälan, som ifrån consistorio, icke mindre om honom, än om de tre redan intagne fullmäktige där ifrån stiftet, skedt, at han wid det sednare walet fått en ostridig pluralité, nu kunde i ståndet inträda, yttrade h. probsten Lindbom, at, som förra walet blifwit i stiftet ogilt förklarad af den grund, at vice pastores deri deltagit, och stiftet icke wetat något hinder för h. biskop-

¹⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 46.

en, at å nyo med wanligt förtroende blifva ihågkommen, har han af stiftet enhälligt blifvit kallad; hälst stiftets heder altid synts bero derunder, at dess biskop wid riksdagsmanswal i synnerhet måtte wara i åtanka. H. probsten hemställte fördenskull, om icke, i kraft af detta senare walet, h. biskop Benzeltierna nu bör wara riksdagsman. Probsten Hellbergs pluralité synes å nyo böra utrönas och om den än blefve faststäld, är den endast en tredje del af hela stiftets röster, hvarföre han icke lærer kunna, såsom consistorii fullmäktig, antagas, emedan dertil, enligt riksdagsordningen, fordras stiftets enhälliga wal och fullmagt, som h. biskopen äger.

H. probsten Kröger beklagade, at denna obehageliga saken ännu skal borttaga tid för ståndet, och önskade, at den nu mera icke mycket måtte vidröras, utan at h. biskopen sjelf måtte finna sig, at ifrån denna riksdag sig afhålla. Nya data hafva upkommet, som, sammanlagde med de förra, eljest torde föda af sig större olägenheter.

H. biskop Mennander förmälte, sig väl icke nu af upläsandet kunnat så noga fatta och utreda alla här inlöpande omständigheter. Så mycket kunde dock h. biskoppen finna, at de vid wallängderne anmärkte felaktigheter icke alla kunde drabba på biskopen allena. At t. ex. præsentatum icke är påskrifvet, blifver notariens skuld, ehuru det icke är brukeligt, at sålunda påskrifva hvartenda til consistorium inkommande papper. Underskrift af en probst tyckes äfwen kunna wara tillräckelig, i synnerhet då consistorium sedermera intygar, at listorna hafva sin riktighet. Att rösterna med strek blifvit antecknade, tyckes icke eller kunna göra listorne förkastelige, ty man vet, at vid tabell-werket, och flere sådane göromål, ett lika anteckningssätt är wedertaget. Dessa och dylika omständigheter, har för consistorium waret svårt, at föreskrifva. Men h. biskopen tror sig nu böra härifrån abstrahera, sedan ståndet, med sitt ogillande af det förra walet, redan förekommet ytterligare granskning derutaf, hvarföre och som h. biskop Benzeltierna nu, genom ett nytt wal, blifvit enhälligt kallad, ser h. biskopen icke, at honom kan förmenas njuta riksdagsmanna-rätt.

H. probsten Bergstedt förklarade, huru han väntat, at denna saken, såsom den enda, hvilken h. probsten funnet hafva gjordt någon betydande skiljaktighet ståndets ledamöter emellan, dock skulle sluta sig til ståndets nöije, sedan den blifvit satt i mera ljus. Men, som det befinnes, at olagligheter följt med detta göromål ifrån början til slut, gillar h. probsten til alla delar det förslag, som h:r deputerade gifvit, såsom det bästa för h. biskopen sjelf, at

wid så fatta omständigheter följa. Ty, utan at gå in uti någon förklaring af riksdagsordningen, är h. probsten ännu af samma tanka, som tilföre, at, om en riksdagsman skal såsom sjelfskrefven kunna mottagas, bör åtminstone wid dess förhållande i ämbetet intet wara, at påminna. Fördenskull då, i början på riksdagen, andre fullmäktige blifvit afviste för olagligheter wid fullmagterna, som de sjelfva icke wållat, medan de passive sig förhållit, finner h. probsten ingen möjighet för ståndet, at mottaga biskop Benzelstierna, i grund af val, som förtjenat så mycken anmärkning, då h. biskopen dertil active waret bidragande.

H. probsten Bolmstedt fann de för h. biskop Benzelstierna graverande omständigheter mera styrkte, än försvagade. I anseende hwartil h. probsten allenast anhöll, att proposition måtte göras öfver h:r deputerades betänkande.

H. superintendenten Körning yrkade i synnerhet det skälet, at en consistorii fullmäktig, enligt riksdagsordningen bör hafva hela stiftets enhälliga kallelse, til hvilken ända, det plägar i akttagas at kungöra stiftet, då biskopen icke reser til riksdagen, på det presterskapet må få utöfva sin rättighet, och i dess ställe välja en consistorii fullmäktig. När nu Westerås stift icke fått en sådan kungörelse, utan waret i den tanka, at biskopen sjelf skulle bevaka både consistorii och stiftets angelägenheter, hemställte h. superintendenten, om icke detta stifts presterskap betages en dem tilständig rättighet, då hvarken deras biskop mottages, eller någon af dem lagl. wald consistorii fullmäktig i stället sig infinner.

H. biskop Serenius anmärkte, at fullmagter för en consistorii fullmäktig icke äro annorlunda inrättade, än för en annan riksdagsman, och at consistorii underskrift honom dertil qualificerar. I Strengnäs stift nämnes icke eller om biskopens resa, utan sker voteringen på alla lika utan förbehåll och särskilte considerationer.

H. probsten Bergstedt tillade at, om både biskopen och probsten Hellberg mottages, blifva tvänne från consistorio, hvilket icke synes wara i sin ordning.

H. probsten Lindbom betygade åter, at probsten Hellberg icke wid detta tilfället blifvit i stiftet påtänkt, eller wald, såsom consistorii fullmäktig.

H. probsten Kolmodin tackade h:r deputerade för deras på goda skjäl sig stödjande betänkande, och instämde med de ledamöter, som vilja styrka h.

biskop Benzelstierna, at sjelf afhålla sig ifrån ståndet, til undwikande af större ledsamheter.

H. probsten Wijkman sade sig icke så kunna taga meningen af det åberopade stället i riksdagsordningen, som skulle unanimité öfver hela stiftet fordras¹⁶⁵ at wälja consistorii fullmäktig, emedan då swårligen någon skulle gifvas; utan som naturen af vår regering är sådan, at pluraliteten hos en menighet skal afgöra alla saker, så är icke eller mera nödigt wid utnämmandet af en consistorii fullmäktig, hälst då hela stiftet haft fritt wal uppå en consistorialis. Men probsten Hellberg må considereras, som consistorii fullmäktig, eller icke, så har stiftet sin numer komplett, om deputerades förslag widtages. Och som egentl. ändamålet af consistorii fullmäktige wid riksdagen är, at uplysa och bevaka sådant som consistorierna i synnerhet rör, så kan sådant af probsten Hellberg åstadkommas, skönt han icke, som consistorii fullmäktig, wore qualificerad. Hvad påskriften af præsentatum på listorna beträffar, förmente h. probsten, at dess underlåtande mindre vid detta tillfället kunde tilskrifvas notarien, så vida listorne genast af h. biskopen blifvit tagne i förvar, äfven som ock det, i herr probstens tanka, är nog besynnerligen handlat af consistorio, at då wid rösten af Särna pastorat en oordentelighet blifvit af contracts-probsten befunnen och anmäld, hade consistorium, utan at vidare höra honom, och likasom med förbigående af hans anmärkning, på enskild anmälan antaget den stridiga rösten. I afseende på detta och mera sådant, styrkte h. probsten dertil, at deputerades tanka måtte bifallas och begärade däröfver proposition.

H. probsten Sörström förklarade sig hittils hafva varet nögd dermed, at ståndet infordrat nödiga uplysningar öfver d. ang. Westerås stift[s] riksdagsmanswal upkomna twifvelsmål, så vida rättvisans utöfning är h. probsten altid om hjertat. Men sedan detta skedt och listor inkommit, som af probstarne äro verificerade, nytt val äfven för sig gått, och h. biskop Benzelstierna därvid erhållit en ostridig pluralité, kan h. probsten nu icke gå in däruti, at stiftets pluralité ogillas, utan finner billigt, at h. biskopen får njuta densamma til godo. Och will h. probsten, til styrka för denna sin tanka, icke så mycket åberopa riksdagsordningen, som fast mera ståndets derunder beroende interesse, at denna saken winner ett behageligit slut, til hvilken ända, h. probsten begärade votering, om ledamöterne eljest icke kunde åsämjas.

¹⁶⁵ fördras i prot.

H. biskop Lamberg åberopade riksdagsordningens 6 § och trodde, at, som biskop Benzeltierna fått långt flere röster, än som prosten Hellberg, så skulle stiftet ske orätt, om ståndet mera skulle reflectera på ett mindre antal röster än på ett större.

H. doctor Möller biföll h. superintendenten Körnings mening, ang. skilnad emellan consistorii och stifts fullmäktig, af hvilka den förre i Linköpings stift väljes af alla fyra divisionerne. Som nu probsten Hellbergs icke i den qualité blifvit af Westerås stift wald, så sker stiftet på dubbelt sätt för när, om han, framför biskopen emottagas, först emedan det icke waret stiftets mening, at han skulle blifva consistorii fullmäktig, och sedan, efter dem uteslutes, som fått allmän ostridig pluralitet. Hvad vid förra walet passerat, finner h. doctorn icke nu böra ligga merbemälte biskop i vägen.

H. lector Kraftman frågade, om de 3 listorne, som ifrån consistorio först insändes, äro med præsentatum tecknade. Hwartil då Neij blifvit svarat, förmente h. lectorn, at anmärkningen i den delen borde försvinna. För öfrigit skulle h. lectorn hafva önskat, at, om misstankarna på h. biskop Benzeltierna äro grundade, han då något närmare hade blifvit stäld sub reatu, och vid wederbörligt forum actionerad, innan nya walet skedde, ty då hade stiftet haft anledning, at icke å nyo updraga honom sitt förtroende, hvilket nu synes icke böra blifva fruktlöst, äfven som det icke vill wara anständigt, at likasom gifva honom consilium abeundi.

H. probsten Aman betygade, at han ibland deputerade welat handtera saken ömt, och gå genvägen, til afböijande af större missnöije; ty skal h. biskopen kunna komma in i ståndet, ser h. probsten icke annat, än han först, genom laga undersökning, måste befria sig ifrån, hvad honom blifvit tillagt.

H. lector Antonsson tog saken så, som wore, genom det förra walets ogillande, och det senares anställande, satisfaction redan skedd, för de förra gången anmärkte felaktigheter. Fullmagternas granskning af ståndet förmodar h. lectorn icke böra sträcka sig längre, än til deras beskaffenhet, emedan de hemmawarandes ostridiga pluralitet bör blifva gällande, så at den ena menigheten icke må kunna sägas dominera öfver den andra. Hvarföre h. lectorns tanka wore, at h. biskop Benzeltierna må komma in i ståndet, begärande at det summaris processu nu måtte afgöras.

H. probsten Mathesius anmärkte häremot, at dröijsmålet med de felande uplysningar waret orsaken, at ståndet icke förr, än nu, kunnat yttra sig, huru mycket h. biskoppen finnes graverad uti det, som wid förra walet förelupit;

at det icke är något nytt, at ståndet måste för lagliga skäl utestänga hitkommande fullmäktige ehuru de i stiftet kunnat hafva pluralité; at probsten Hellberg vore af stiftet så allmänt kallad, som för en consistorii fullmäktig behöfves, då han öfver hela stiftet blifvit under omröstning tagen; at unanimité dertil icke kan fordras, ty då skulle flera gå tillbaka; och änteligen at det icke lärers passa för ståndet, skrida til nytt wal mot riksdagens slut, hvilket dock blifver det enda expedientet, hvarigenom pluraliteten, emellan probstarne Hellberg och Godenius, kunde slutas.

H. probsten Waldius lämnade följande til protocollet:

Högvördige ståndet lär sig lätteligen kunna erinra, at, enär h:r deputerade öfver fullmagterne, för första gången, uppgåfvo de olagligheter, hvilka wid det uti Wästmanland hållna riksdagsmannawalet befunnos vara begångne, stadnade högvördiga ståndet uti det rättvisa beslut, at befallning skulle til wederbörande consistorium afgå, om ett nytt wals anställande; at de 13 felande wallistorne skulle af h. biskop Benzelstierna hitskaffas; men at han emedlertid, och intil dess man finge se, af hvad beskaffenhet denna sak vidare vore, kunde blifva uti ståndet intagen, at bevaka stiftets angelägenheter och rättigheter. Sedan nu thesse wallistor änteligen inkommit, och h:r deputerade dem til alle sina omständigheter noga granskat, samt, beklageligen, funnet dem äfven vara på flere ställen felaktige, förutan andra felaktigheter, som blifvit vid detta tilfället begångne; ty finner jag, för min del, det vara för högvördige ståndet wärdigast, at förblifva wid de tankar, herrar deputerade uti deras så grundeligen fattade betänkande stadnat. Detta torde ock blifva för h. biskopen det bästa sättet, genom hvilket han kunde unslippa alla de svårigheter och ledsamheter, som honom nödvändigt skulle möta, i fall han af högvördige ståndet blefve pålagd, at vid laglig domstol befria sig ifrån de anmärkningar, herrar deputerade öfver förr omnämde riksdagsmannawal gjordt, och borde det ske, innan han kunde å nyo i ståndet intagas.

H. probsten Haartman bestridde icke h. biskop Benzelstierna, dess wid senare walet erhållna pluralitet, men förmente, at de förut genom dess förhållande begångne olagligheter förtjente, at han genom justitiæcancellern blifver stäld under fiscalisk action, och att, då han otilbörligen blandat sig uti en så öm stiftets rättighet, som riksdagsmanswal, hade han med rätta icke å nyo bordt af stiftet kallas.

H. probsten Bergstedt yttrade, det han af aktning för h. biskoppen icke welat tilstyrka laga undersökning, ehuru han sjelf i början af riksdagen föreslaget denna utvägen. H. probsten uprepade för öfrigit det skäl, han förut anfört emot h. biskopen, at ståndet icke kan gilla en fullmagt för den, som på alt sätt active bidragit til dess olaga grund, när det ogillat så många för dem, som dervid endast passive äro at anse.

H. doctor Hausvolff påminte, at ventilation blifver för långsam. H. doctorn hade gerna sett, at icke finna så många nakna sanningar i deputerades utlåtande, men at wälja det, som för h. biskopen, vid så fatta omständigheter, torde wara det lindrigaste, wille h. doctorn styrka til bifall til deputerades betänckande.

H. biskop Filenius förestälte, huruledes många frågor under discourserna nu blifvit sammanblandade, af hvilka h. biskopen trodde sig böra göra proposition öfver den hufvudsakeligaste, om nemligen h. biskop Benzelstierna skal i ståndet warda inlåten.

Men åtskillige ledamöter påstodo, at proposition måtte göras öfver h:r deputerades betänckande, som gifvit ämne til förevarande öfverläggning. Frågades, om ståndet bifaller detta betänckande; hvartil svarades Ja och Neij; och utröntes, genom votering, at 33 woro för Ja och 17 för Neij.

Häruppå bifölls äfven det projecterade brefvet til ven. consistorium i Westerås.¹⁶⁶

§ 11. Uplästes protocollsutdrag ifrån stora deputation af d. 3 Maji,¹⁶⁷ hvaruti anmäles, at deputationen funnet sig föranlåten, närmare försäkra sig om borgmästaren Kiermans person, och at han nu mera uti något allmänt fängelse bör under säkert förvar hållas. Tillika uplästes ett memorial af öfversten, baron Duvall, deruti han anhåller om tilstånd för dess svärfader, at få förblifva i sitt hus.¹⁶⁸ Härvid erinrade h. doctor Nordman, at någon tillsyn torde behöfvas, det bemälte borgmästares anseenliga fastigheter i orterne icke förskingras, emedan det vill förljudas, att öfverste Duvall nyligen af borgmästaren köpt Bjurfors bruk.

Detta fann ståndet vara en sak, som på curatorernes ansvar ankommer.

¹⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 47.

¹⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, stora deputationens handlingar, nr 1.

¹⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 14.

§ 12. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridd. och adelen, som upläste protocollsutdrag,¹⁶⁹ och derjämte öfverlämnade project til expedition, ang. midsommarsdagen och statsdelinquenterne, med önskan, at detta ärende snart måtte hos alla stånden hinna afgöras, på det förändring wid instundande midsommarsdag må kunna ställas i värket. Tillika gafs tilkänna, at stora deputations protocollsutdrag, om borgmästaren Kierman, och det, som ifrån bondeståndet ankommet, angående marknad i Marks härad, blifvit på riddarhuset bifallet.

§ 13. Hörde ståndet sig föreläsa nyssnämde expeditionsproject, hvilket väl, i början, af h. biskop Serenius begärtes på bordet, i anseende til den märkelige förvandling, som ståndets protocollsutdrag i samma ämne derigenom undergått, sedan det dock i de öfrige bägge stånden wunet bifall. Men h. biskopen afstod ifrån denna sin begäran, då ståndet förklarade sig beredviligt, at förblifva wid sitt redan gifna yttrande, med tilläggning, at de, som för statsbrått år 1756 lidit dödsstraff, måga til heder, ära och ägendom restitueras; och skulle protocollsutdrag häröfver upsättas.

§ 14. Föredrogs de öfrige respective ståndens påskrifter på secreta deputations protocollsutdrag, angående, at wissa förslager må hvila i Kongl. M:ts rådscommare, hvilket först af ridd. och adelen, samt presteståndet, blifvit simpliciter bifallet, af borgarest:t bifallet med förbehåll, at härunder icke må kunna förstås och dragas flera mål, än the, hvaröfver besvär såsom præjudice redan äro anförde, ej eller the accorder wid militairen, hvarföre penningar äro utbetalte. Under detta förbehåll hade äfven bondest:t bifallet betänkandet, äfven som ock ridd. och adelen det samma antaget, tilläggande, wid slutet, dessa ord: och hvaröfver inga klagomål af préjudice inkommet. Och fann ståndet skäligt, at i samma förbehåll och tilläggning sig förena.

§ 15. Uplästes riksdagsfullmäktigens Jon Ericsons ifrån urskillningsdeputation til plena remitterade memorial,¹⁷⁰ ang. slut i saken om skatteköp af hemmanen Flät,¹⁷¹ Målongstuga, Målangsta, Gullberg och Grannäs, hvar-

¹⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 13.

¹⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 6.

¹⁷¹ I prot.: *Flat*.

öfver cam.-, oecon.- och comm.- samt bergsdeputationerne sista riksdag afgifvit sitt betänkande.

Och som ståndet gjorde sig underrättadt, at det sista riksdag samma betänkande bifallet, wille ock ståndet wid sådant bifall nu förblifva.

§ 16. Föredrogs å nyo ståndets protocollsutdrag, angående tryckandet af lazaretsdeputations sista riksdag afgifna betänkande, i anseende dertil, at högl. ridd. och adelen, samt wällofl. borgareståndet, bifallet detsamma, med tilläggning, at separata vota och anmärkningarna wid samma betänkande äfven måge tryckas.

Ståndet fann skäligit, at förblifva wid sitt yttrande, så mycket mera, som, enligt hvad h. biskop Serenius gaf tilkänna, intet separat votum i bemälte betänkande finnes anmält.

§ 17. Anmälte notarien, at, enligt den uplysning, som secr. utskåttets handlingar gifva, har den sista plenum anmälda författningen med mantalskrifningarna sitt ursprung ifrån ett betänkande, som wissa deputerade utarbetadt, til förökande af kronans drätsel, men som icke ännu passerat riksens ständer.

Begärtes af åtskilliga, at betänkandet om handels- och oeconomiecommission nu skulle afgöras; men som tiden var förliden, skulle detta nästa plenum företagas

Ståndet åtskildes.

Den 13 Maji 1765

§ 1. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 25 Febr.,¹⁷² ang. cronobageri-ballancen i Stockholm.

§ 2. Uplästes de återsända handlingar uti saken om marknad i Marks härad, hvarefter h. probsten Warelius anförde de betänkeligheter, som han sade sig finna ligga desse marknader i vägen, nämligen, at, i den händelsen, skulle marknadsplatserne och Borås stad inom en och samma lilla district, utgöra tvänne köpingar, der samma slags handel med samma slags varor skulle

¹⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 15.

idkas; att stadens privilegier uppå denna handel äro tid efter annan på det kraftigaste stadfästade; at dessa marknader äro stridande mot hela rikets interesse, thy Borås stad, som i proportion håller långt större antal båtsmän, erlägger långt drygare contribution, och indrager mera i tull, än andra med densamma jämgoda städer, då skulle så aftaga, at cronan i sin inkomst wärkeligen blefve lidande, hälst tullen, som här betalas dubbel wid marknaderna, endast komme at blifva enkel. H. probsten wille fördenskull förbehålla, at de så kallade Marboerne, i fall marknaderne dem skulle beviljas, och Borås derigenom gå under, åtaga sig stadens båtsmanshåll, contribution och tull. Dessutom anmärkte h. probsten, at saken nu icke kommet ordinaria via till ståndet, genom urskillningsdeputation, eller ibland allmänna besvärren, utan immediate blifwit wäkt i ett stånd. En föregifven fattigdom hos Marks härads invånare blifwer icke eller, i h. probstens tanka, något skäl, ty underrättelser från orten intyga helt annorlunda, och desse landtmän äga framför andra den indrägtiga friheten, at fara öfver alt med sina producter. Änteligen befarade äfven h. probsten, at marknaderna skulle öppna tilfälle til sjelfswäld, lättja, lurendragerier och flere sådane oordenteligheter.

Häremot yttrade h. probsten Mathesius, huruledes det förefaller mycket besynnerligt, at Borås, framför andra städer i riket, skal äga frihet lägga band på hela den kringliggande allmogens handel, och efter behag densamma inskränka, när dock desse landtmän sjelfve, för sin beqvämlighet skull, begärt stadens anläggande, och med sin idoghet riktadt densamma til en betydande förmögenhet. I anseende hvar til, och som nationen tyckes nu mera hafva fått nog uplysta ögon, at finna, huru som inskränkt landet är i broderskap med wäxelkonster och monopolier; bör visserligen icke det folket widkännas något särskilt tvång, som, utan publici understöd præstera så goda waror, at de kunna utestänga de utländska. H. probsten är fast mera af den tanckan, at alla dylika marknader böra hos riksens ständer utan svårighet winna bifall.

H. probsten Bolmstedt förmente likaledes, at Borås stads härvid åberopade rättigheter och privilegier äro icke af någon betydande wärkan, emot handaslögdernas förqväfvande hos allmogen, om marknaderna dem längre betages.

H. doctor Wählin trodde, det förbehåll wara nödigt, om marknaderne skola bifallas, at bönderne ej derwid må få bruka olofl. landthandel.

Sedan en och annan ledamot begärt, at saken genom votering måtte afgöras, hemställte h. doctor Hausvolff, om icke en sådan votering öfver en stads privilegier wore äfventyrlig. Men då af andre blifvit påmint, at dessa privilegier icke äro annorlunda at anse, än som oeconomiska författningar, hvilka efter tidernas omständigheter böra lämpas; h. doctor Nordman äfven tillagt, at, ehuru han mycket ömar dessa stadens privilegier, wore dock det en gällande consideration, at staden är anlagd för landsorten skull, och eij vice versa; skred ståndet til votering, öfver bondeståndets prot.utdrag, och afgjorde, genom 28 röster emot 24, at det skulle bifallas.

§ 3. Föredrogs Aug. Boldovs besvär öfver urskillningsdeputations d. 8 Martii gifna afslag, at uptaga dess memorial, angående förment præjudice af lieutenanterne Ekman och Granfeldt.¹⁷³

Och fann ståndet skäligt detta utslag fastställa.

§ 4. Likaledes gillade ståndet, uppå dylika anförde besvär, urskillningsdeputations d. 5 Martii meddelte resolution, at Johan Fred. von Spandekovs ansökning, i samma ämne, icke kunde antagas.¹⁷⁴

§ 5. Begärade h. probsten Warelius ståndets permission, at uppå erhållet missive aflägga profpredikan i Borås stad nästkommande pingstdag, hvilket bewiljades, och skulle extractum protocolli deröfver herr probsten meddelas.

§ 6. Föredrogs inkomne betänkanden, såväl af cammar.-, oecon.- och comm.-¹⁷⁵ som handels- och manuf.deputation,¹⁷⁶ tillika med wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 2 April,¹⁷⁷ och h. Carl Iserhielms memorial, ang. arbetets fördelning emellan commerceutskättet, i den förra, och handelsutskättet i den senare deputat.

Och fann ståndet godt, at bifalla borg.st:ts protocollsutdrag.

¹⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 17 (med bilaga).

¹⁷⁴ Ibid., nr 18 (med bilaga).

¹⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 3.

¹⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 8.

¹⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 8.

§ 7. Uplästes bergsdeputations betänkande,¹⁷⁸ angående dess deltagande i öfverläggningar, om skogshushållningen i riket, hvilket, uppå h. biskop Serenii begäran, blef liggande på bordet.

§ 8. Sedan extracta protocoll, ang. midsommarsdagen,¹⁷⁹ och Ström[s]rums kongsgård,¹⁸⁰ blifvit justerade, afsändes de til de öfrige respectiva stånden, genom en deputation af 6 ledamöter, anförde af h. doctor Nordman, som tillika skulle hos bondeståndet gifva tillkänna pr.ståndets bifall til marknad i Marks härad.

§ 9. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protokollsutdrag af d. 11 April,¹⁸¹ ang. revision af manufacturcontoirets och hallrättens här i staden böcker och räkningar.

§ 10. Uplästes secreta utskåttets protokollsutdrag af d. 20 Martii,¹⁸² ang. assessoren Olof Westmans lön.

Härwid erindrade h. probsten Wijkman, at, som grunden dertil, at assessor Westman, sedan sista riksdag, upburit mera, än ordinarie landssecreterarelönen, ligger i bondeståndets då, om dess befordran utfärdade protokollsutdrag, hvilket förmodeligen, efter Westmans egen oriktiga uppgift, blef inrättat; han dess utom, efter dess inträde i kongl. håfrätten, så upfört sig å den för ståndet så viktiga Rutströmska saken, at han gjordt sig mindre förtjent af ståndets ytterligare godhet och förtroende; ty wore rättvist, at han återbär de 80 d:r silf:mt, som han årligen åtnjutet öfver den egentliga landssecreterarelönen.

Härmed instämde h. biskop Serenius och h. probsten Mathesius.

H. probsten Waldius bestyrkte det fälte omdömet om assessor Westman, i anledning af de håfräftsprotocoller, som han, gemensamt med h. probsten Feltström, genomgått, ehuru håfrätten ännu icke från sig lämnat det hufvud-

¹⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 4.

¹⁷⁹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 10, bilaga (daterat 4 maj).

¹⁸⁰ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 14 (daterat 4 maj). Även i Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 45–91 (med bilagor).

¹⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 18.

¹⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 16.

sakeligaste af dessa protocoller, som skal wara hopbundet med de acter hvilka håfrätten än behöfver til sakens afslutande.

H. professor Amnell genmälte likaledes, at, antingen denna tilökning i lönen blifvit Westman tillagd per male narrata, eller af skriffel, så wore i bägge händelserna skäl, at den återfordra.

Uppå gifven proposition biföll derföre ståndet secr. utskatts protocollutdrag med tillägning, at, hvad assessor Westman, efter dess i sistledne riksdag erhållna befördran, upburit, utom de 300 d:r silf:mt, som til ordinarie landssecreterarelönen bestås, kommer at af honom, cronan tilgodo, återbäres.

§ 11. Ankommo tvänne cammarherrar, som förmälte Hänes Kongl. Maj:ts nådiga hälsning, och inviterade ett wanligt antal af ståndets ledamöter, at i mårgon, då Hans Kongl. Maj:ts höga födelsedag infaller, spisa til middagen på kongl. lust-slåttet Ulricsdal.

§ 12. Företogs til afgörande saken, angående handels- och oecon.-commissions uphörande,¹⁸³ då h. doctor Hausvolff först upläste följande ad protocollum:

Hvad de nijo tusenden dal. angå, hvilka h. statssecreteraren baron von Hermansson af manufacturfonden sedan 1756 åtnjutit, angår, så militerar, i min tanka, för honom, at han ej sjelf tillagt sig eller tilgripit denna förmån, utan magtägande ständer hafva tilerkändt honom denna summa årligen. Har sjelfva inrättningen af ett commerce- och finance-contoir waret oskäligen och obehörigen, är det deras och icke hans skuld. Att därvid til publice nytta ingenting blifvit gjordt, eller til dess fromma blifvit expedierat, lærer ock förmodel. härröra af sjelfva commissionens consitution, eller wäsenteliga beskaffenhet. Den lærer hafva waret sådan, at ingen frukt och nytta deraf kunnat förväntas. Pro futuro kunna de indragas, men emot all billighet eller forna ständers wärdighet synes wara, at de återbäras för all den tid, de äro åtnjutne.

Härmed conformerade sig herr biskop Filenius, h. doctor Schröder, h. probstarne Ziebeth, Sörström, Kolmodin och Waldius.

¹⁸³ Jfr prot. ovan 24 april 1765.

H. probsten Meurling tillade, at efterräkning nu så mycket mindre borde med statssecreteraren Hermansson anställas, som secreta utskåttet icke gifvit honom några penningar, med wilkor, at derföre borde göra redo.

H. öfverhåfpred. Grunerus sade sig icke finna, at riksens ständer förordnat den lönen, som statssecreteraren för denna commissionen upburit, utan, som secreta utskåttet år 1756 icke lærer hafva haft i sin instruction, at inrätta nya löningar, så blifva lika mycken grund för riksens ständer, at nu låta statssecreteraren behålla, hvad han upburet, som at lämna manufactur-contoirets fullmäktige i besittning af hvad de åtnjutet.

H. kyrkjoherden Ståhl refererade sig på h. doctor Hausvolffs dictamen, och förklarade sig icke hafva någon anledning at tvifla, det statssecreteraren fullgjordt sin instruction. Frukten af dess arbete torde hafva wisat sig i åtskilliga nyttiga projecter, som kommit ifrån denna commission, men hvilka icke tilhördt riksens ständers plena, at cognoscera, ehuru secreta utskåttet deraf lærer hafva fått många goda uplysningar uti Kongl. M:ts nådiga secreta propositioner. H. kyrkjoherden tycker fördenskull, det icke wäl passa sig för preteståndet, at med en så svår efterräkning betunga en hederlig ämbetsman, när sådant icke skedt hos ridd. och adelen.

H. probsten Wijkman anmärkte, at handels- och manuf.deput. waret sig nog olik uti detta betänkande, och det, som angå[ende] manuf.contoirets fullmäktige blifvit afgifvit, så wida det senare går ut på återbetalning, men det förra icke, när dock grunden i bägge målen tyckes wara enahanda; ty secreta utskåttet kan icke tilerkännas större rätt, at förordna nya löningar, än förra riksdagens secreta handels- och manufacturdeputation, warande dessutom emellan commission och contoiret i denna del den skilnad, at nyare fullmäktige på det senare stället inkommet, sedan staten, utan deras åtgärd, waret reglerad. Äntel. och om ståndet bifaller betänkandet, som nu är före, måste h. probsten låta sig dermed nöija. Men så påstår h. probsten tillika, at, angående contoirets fullmäktige, skulle afgöras, enligit det särskilta votum. Det allena funne h. probsten skäligit, at, hvad de gamla fullmäktige sjelfva sig tillagt, genom det retroactiva beräkningssättet borde återställas.

H. kyrkjoherden Linderot yttrade sig äfven i början hafva tänkt, at deputationen i dessa bägge betänkanden förhållit sig olika, men h. kyrkjoherden har funnet grundernas skiljaktighet, när han besinnat, at secreta hand.- och manuf.deput. 1756 icke kunnat äga samma magt och myndighet, som secreta utskåttets godtfinnande, enl. instruction och praxis. Sådant kan icke

sägas om secr. hand.- och manuf.deput., i anseende til manufact.cont:ts löningar. Man, som det icke är billigt, at statssecreteraren Hermansson återbär sin lön, af den grund, at secreta utskottet allena densamma anordnat, så är icke eller tilbörlogit, at andre sådant återbärande påläggas, när somlige derifrån frikallas.

H. probsten Afzelius gjorde skilnad emellan en laglig och olaglig åtkomst til arfvoden, eller emellan sådane, som äro stipulerade, och sådane, som man af eget bevåg sig tilväller. I senare händelsen, har återbärandet rum, men icke i det förra.

H. professor Amnell conformerade sig med h. doctor Hausvolff, och h. probsten Wijkman, hvad sjelfva principen beträffar. Åberopande, för öffrig, riksens ständers förfarande med banquens ombudsmän, som ifrån återbetalning blefvo frikallades, och ansåg statssecreteraren Hermansson, såsom optimæ fidei possessor, af hvad secreta utskåttet sjelfmant honom tillagt, den tiden, som icke så trånga gränsor, som nu, woro för dess göromål utstakade.

H. probsten Waldius upläste följande til protocollet:

Som denna sak, om hvilken wi nu tala, är åtminstone i mitt tycke, af en rätt granlaga och öm beskaffenhet, har jag velat skrifteligen härom författa mina tankar, och det på följande sätt, neml.:

1:o. Det bör denna uti quæstione warande handelscommission, såsom mindre nödig och af föga nytta, nu och för framtiden aldeles uphöra, samt alla de löner för dem strax afstadna, hvilka efter högl. secreta utskåttets förordnande, år 1756, hufvudsakeligen haft at bestyra med ofvannämde commission.

2:o. Men härmed förefaller mig wisseligen den öma betänkelighet, huruvida man med fullkomlig rättighet och rättvisa kan återtaga af h. baron och statssecreteraren von Hermansson, och secreteraren wid commission, hvad dem för deras besvär blifvit tillagt, och de redan förtärdt. Swärligen kan någon neka, at de icke på en oskyldig och loflig grund arfvodet upburet, enär the thet fått förmedelst och igenom secreta utskåttets förordnande, hvilket, utan tvifvel, åtminstone den tiden, ansedt, thessas göromål för någon slags hemlighet, och följakteligen trodt sig, utan communication med plenis, kunna en slik commission förordna och tillsättia.

3:o. Men, i fall, och om secret. utskåttet, i förmågo af thess instruction, ingen anledning haft, at förordna commissionen quæstionis, kan

det wäl icke eller blifwa dens fel, som arfvodet upburet. Enär en ämbetsman, eller lydande, icke lofligen kan sättja uti tvekan, eller innehålla med wärkställandet af hvad secret. utsk. förordnat, under den förvändning, at dess förordnande borde först och förut underkastas plenum sluteliga afgörande, så tyckes äfven samma ämbetsmän, från en sådan grund kunna trygga sig wid secreta utskåttets löften och dem tillagde förmåner.

4:o. Skulle återbärandet ske, blefve theraf den säkra påfölgd, at förnämde statssecreterare, som man wet bekläda ett mycket wiktigt och anseenligt ämbete, emot hvilket en ringa lön af 2 400 d:r silf:mt, uti så svåra och tryckande tider, på ett aldeles otilräckeligit sätt svara kan, blifwer så godt, som aldeles til sin egendom ruinerad, och han försatt, utom sin skuld, uti ett beklageligit tilstånd, hvilket skulle blifwa för honom så mycket känbarare, som hvar och en lär finna, thet han för thess ämbetes wärdighet nödwändigt måst förtära alt, hvad nu skulle återbäras ifrån 1756, hvilket ej annat kunde, än för nijo år belöpa sig til en anseenlig summa.

5:o. Slutel. som jag intet läst the relationer, hvilka desse herrar quæstionis ingifvit til rikens höglofl. ständer, thenna och then sist förflutna riksdagen, rörande hvad de til rikets förmån uti handelscommissionen utarbetadt och gjordt; jag ej eller sedt den instruction, hvilken blifvit pålagt, at hålla de wid vårt sista sammanträde nämde protocoller; förstår och intet, enär jag närmare saken eftertänker, hvad egentelig nytto sådane protocoller haft med sig, hälst intet ansvar tör vara utsatt wid något commissionens yttrande, utan kanske fast mera hvar och en frihet lemnad, at efter öfvertygelse om slika oeconomiska författningar, lemna sina tanckar och så vidare; så bekänner jag upriktigt, mig ej wara i stånd, at mig therom rätteligen utlåta, huruvida desse herrar, til alla delar, efter instructionen fullgjordt, hvad secret. utsk. dem ålagt; på det jag efter min öfvertygelse, måtte gå den tryggaste och minst skadande vägen, så kan för min del ej annat än förblifwa wid den tankan, thet thesse herrar måtte befrias ifrån återbärandet af sine löner, eller arfvoden. Men tillika finner rikets beklageliga tilstånd fordra, at denna ofta nämde handelscommission, nu strax och äfven hädanefter, aldeles måtte afstadna och uphöra.

H. probsten Bergstedt påminte, at hvar sak måtte handteras för sig efter sina skäl, och den ena icke nyttjas at hjelpa den andra. Hvad handels- och oecon. commission beträffar, så inrättades den år 1756, då secret. utsk. hade fria

händer at göra en sådan författning. Riksen ständer wid sistl. riksdag hafva låtit densamma fortsättas, och ståndets beslut om densamma äro af Hans Kongl. M:t i nåder confirmerade. Skola de icke desto mindre nu kullkastas, så torde föga aktning för dem i andra ämnen blifva bevarad. Hvad åter commissions göromål angå, instämmer h. probsten med hvad h. doctor Hausvolff och h. kyrkjoherden Ståhl i den delen anförde.

H. probsten Forssenius sade sig hafva förnummet, orsaken dertil, at statssecret. Hermansson blifvit til præses i denna commission utsedd, hafva waret den, at han, såsom chef för utrikesexpedition, hade en ständig correspondence med alla consuler i handelsplatsarne, och således bästa tilfället, at inhämta nödiga underrättelser, huru utrikeshandelen borde på bästa sättet skötas och jern-exporterne främjas, som waret ett af secreta utskåttets förnämsta ändamål med denna commission. Hvarföre och då en stor del af lönen åtgått i postpenningar, wore det hårdt, at nu fordra återbetalning.

H. probsten Haartman argumenterade af den grunden, at alt lagligt bör äga bestånd, men alt olagligt återgå. Grundlagarne förmå, at 1698 års stat icke bör ökas. Aldraminst må då någon ny få inrättas, utan plenorum vetenskap. Commissionen hade därför af plena bordt auctoriseras, då likafult dess göromål, om så nödigt pröfvats, kunnat som secreta handteras. H. probsten trodde fördenskull, at de ledamöter, som wille lämna statssecretaren de penningar, hvilka han således på oriktig grund upburit, borde i protocollet låta sig antecknas, på det man i bevillningsdeputation må på en sådan frikostighet kunna göra behörig reflection.

Sluteligen, och sedan således tilräckeligen härutinnan blifvit discourerad, gjordes proposition, och betänkandet bifölls, utan tillägning af något återbärande.

§ 13. Företogs sluteligen handels- och manufacturdeputations betänkande,¹⁸⁴ ang. arfvoden och discretioner i manufacturcontoiret.

H. Doctor Nensén upläste följande ad protocollum:

Med högvärdige ståndets gunstiga tillståndelse utbeder jag mig lof, at få wid det uplästa betänkandet anföra de omständigheter, at manufacturcontoiret promiscue emottagit befallningar ifrån secreta handels- och manufacturdeputation, samt ifrån högl. secreta utskåttet, under de

¹⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 5. Jfr prot. ovan 24 april.

framflutne riksdagar, ang. både lån, förskåtter, premier, arfvoden och afskrifningar, och det oftare och til långt större summor ifrån det förra, än ifrån det senare stället, som de i manufacturcontoiret förda protocoler och hållna räkningar nogsam t å daga lägga och hvarutinnan jag nu åberopar mig de under varande riksdag förordnade ledamöters, af det högvärdige ståndet, vittnesbörd. Och hvad det angår, at berörde deputation, förr än då förklaringen, angående beräkningssättet, af fullmäktiges arfvoden, af d. 12 Septembr. 1761 ankom, icke skal directe disponerat, som orden lyda, om arfvoden för herrar fullmäktige, så hafva ifrån den tid, då år 1739, wid manif. cont:s constituerande, arfvoden blefvo först determinerade, aldrig någon fråga förevarit om tilökning därutinnan, eller om någon annan beräkningsmethode, förrän då höglofl. secreta utskåttet d. 21 Octobr. 1756 sjelfmant tåktes göra den tilökning, som deputationen 1761 säger, böra wara enahanda med h:r bancofullmäktiges. Och således hafver ock manufacturcontoiret icke väntat ifrån deputationen något förordnande härom, eller behöft förut ställa något dess beslut i verket. Men at höglofl. deputationen nu tillika säger, det icke något enda exempel gifves, at deputationen disponerat, angående arfvoden och gratifikationer för betjeningen, det vågar jag emotsäga, och med handlingarne bevisa, at, om under arfvoden förstås löner, så hafva manufacturcontoirets cammererare och notarier fått tilökning i deras förra årliga löner, efter höglofl. secreta handels- och manufacturdeputations förordnanden af den 21 Maji och 2 Junii 1752; menas här åter vedergällningar för gjorde tjenster, med det ordet arfvoden och gratifikationer, så hafva de, under 1756 års riksdag, i höglofl. deputationen tjenstgörande notarier och cancellister blifvit hugnade med hvar sina 200 d:r silf:mt, och det i förmågo af högl. deputationens extractum protocoll, af d. 20 Octobr. samma år, utan at wid näst därpå följande riksdag, emot denna, eller emot någon uppå höglofl. deputationens befallning wärkställd utgift blifvit påminnelse gjord, och således hafva manufacturcontoiret funnit sig fullgöra en skyldighet, då contoiret in hoc casu fullbordat, det höglofl. deputationen befalt, och de nya fullmäktige, efter dissentantium vota, icke bordt raisonera, huru och på hvad mer eller mindre grund deras arfvoden blifvit utsatte, enär expeditionen, som til sitt bokstafveliga innehåll är tydelig, därom woro kommen ifrån authoriserad ort, hvars befallningar praxis wisat, borde af contoiret lydas.

Hvartil h. doctorn munteligen lade, at hvad honom enskildt beträffar, hade han, efter sin hemkomst från Turkiet, år 1755 anmält sig til något fullmäktigskap i riksens ständers verk, hvarigenom något understöd kunde winnas i dess knappa kyrkjoherdeinkomster, men sedan en annan då kommet i åtanka och h. doctorn endast fått löfte om det först ledigt blifvande af dessa fullmäktigskap, hade icke desto mindre, och då ett sådant i banquen 1761 skulle besättjas, h. doctorn icke blifvit satt dit, utan i manufacturcontoiret, uppå den grund, at bägge desse wärk skulle vara af lika importance, och medföra lika arfvode. Häruppå tog h. doctorn afträde.

Likaledes afträdde herr biskop Mennander, såsom besvåggrad med en af manufacturcontoirets fullmäktige.

Herr kyrkjoherden Heurlin berömde deputationens sorgfällighet, at uppfylla dess instruction, och projectera, hvad til publici förmån finnes rättvist, men hemställte tillika, om icke det blifver för ömt, at fastställa den återbetalning, som deputation omförmäler, i anseende därtil, at de, som penningarne upburit, icke tillagt sig dem sjelfva, utan af secreta handels- och manufacturdeputation dem på god tro emottaget. Skal denna deputations göromål i den delen anses för en nullité, så bör ock samma omdöme fällas om secreta utskåttets på sätt, som h. kyrkjoherden wet låta sig göra i stora deputations utskått, hvarest han är ledamot. Men när secreta utskåttets befallning får gå i verkställighet, så bör icke eller deputationernes casseras. H. kyrkjoherden erindrade jämväl, at många fattiga, igenom en sådan återbetalning, skulle på det känbaraste betryckas, och önskade, at bommar hädanefter må blifva satta, för dylika steg, som gravera publicum.

H. öfverhåfpred. Grunerus höll före, at manufacturcontoirets fullmäktige och betjening böra befrias från all återbetalning, af samma grund, som sådant för statssecreteraren Hermansson redan blifvit afgjort. Men som de förra waret obefogade, at räkna tillbaka, och godtgöra sig sjelfva, efter cours, för framfluten tid, så är billigt, at, hvad de således sig tillagdt, återställas.

H. kyrkjoherden Linderot fan ännu olika rättighet, hos secr. utsk. och hos secreta handels- och manufacturdeputation, hälst den senare stödt sitt beslut, i förevarande sak, på secreta utskåttets, hvilket fördenskull bör ega bestånd. Votum dissentiens finner h. kyrkjoherden icke nogsamt vara grundat, emedan alla, som penningarne upburit, böra här på lika sätt considereras. Återbärandet är i sig sjelft rättvist, men ock skäl dertil, at alla derifrån böra be-

frias ifrån år 1762, undantagande, hvad retroactiva efterräkningen och discretionerna utgöra, som bör återgå.

H. probsten Wijkman wisade skillnaden, emellan gamla och nya fullmäktige, i anseende til den olika moralitet, som ligger i deras fel. De senare hafva endast gått in i åtnjutandet af hvad de förra beslutet, och kunna således icke plikta, för hvad vid beslutet kan wara at påminna. Men så böra ock de förra ärsätta retroactiva beräkningssumman och discretionerna återställas.

H. doctor Hausvolff upläste följande ad protocollum:

At jag så mycket kortare må kunna yppa mina tankar, uti förevarande ämne, rörande fullmäktiga i manufacturcontoiret, har jag dem skriftel. författat. At fullmäktige njutit större arfvode än de varet berättigade til, och således skola böra det återbära, tyckes handels- och manufacturdeputationen grunda derå, at hvarken secreta utskottet eller handels- och manufacturdeputation, i stöd af hvilkas förordnande fullmäktige wid manufacturcont. i flere år njutit lika arvoden med fullmäktige i banquen, icke skola, likmätigt de utfärdade instructioner, ägt at befatta sig med någon förvaltning af manufacturfonden, och således icke eller, at om fullmäktiges arfvode något förordna.

Detta af hand.- och manuf.deput. uptagne skäl bestrider icke, aldenstund jag finner af bifogade allegerade § uti instruction, at, wid förra riksdagar, riksens ständer förbudit manufacturcontoiret allehanda utbetalningar, dem riksens ständer icke sjelfve anbefalt. Men när tvärt om, det icke lärer kunna bestridas, at ju både manuf.contoiret och fullmäktige immediate stått under secreta utskottet, samt secreta hand.- och manuf.deput., at de fleste och störste utgiftsposter, intil och med inrättningen af sjelfva disconteinrättningen och fonden, hvilken på rörelse af flere tunnor gäld årligen ankommit, uppå secret. utskått. och secr. handels- och manuf.-deputationernes förordnande blifvit verkstälde, m. m.; när altså fullmäktige, riksdag från riksdag, icke haft andras förordnande at följa; när manufacturcontoiret aldrig waret ålagdt, eller genom grundlagarne tillåtit, at, mera än andra ämbetsmän, emellan riksdagarne uphäfva sig til domare, om den eller den deputationen efterkommit sin instruction, eller intet; när derföre samma instructioner äro manuf.contoiret obekante; så lärer högv. ståndet uplyst finna, att fullmäktige icke felat, och det således icke med någon billighet af dem kan återfordras, hvad de, i stöd af sina, från första manuf.contoires inrättning, erkjände närmaste förmäns förordnande, i så måtto och på god tro upburit.

Hvad det angår, at manufacturcontoirets fullmäktige, uti beräknings-sättet af sine arwoden synes hafva taget för sig, så lærer dermed så föreveta, at secreta handels- och manufacturdeputationen 1761¹⁸⁵ vid riksdagen förklarar, huru den tilökningen, hvilken secr. utsk. 1756 beviljat, borde komma fullmäktige til godo, och vara enahanda med bancofullmäktiges och banquens betjening, som 1761 feck differencen ärsatt, uti coursen, som varet mera 1756, än 1761. När de således äfven i den delen fölgdt deputerades förordnande, så hafva de då, som förr, ansedt dem, såsom sina närmaste förmän, och consequenter åtltydt deras förordnande, warande således utan skuld. Jag tager mig den friheten, til styrka för hvad jag sagt, upläsa secr. hand.- och manuf.deputations utfärdade extractum protoc., hvilket blifvit af manuf.contoiret efterlevvat.

Härmed instämde h. biskop Filenius, h. probsten Ziebeth och h. professor Amnell.

H. doctor Schröder ansåg det för hufvudfrågan, huruvida fullmäktige tilkommer, at granska deputationens göromål och rättigheter. Detta trodde h. doctorn wara tydeligit, icke dem tilhöra; följakteligen måste hos dem det ena extractum protocollii wara lika gällande at anse, som det andra.

H. probsten Mathesius betygade ömhet för dem, som återbetalandet skulle gravera, men önskade, at medlidandet kunde utöfvas, utan det allmännas bekostnad. Fullmäktige må behålla hvad de hittils upburit, undantagande, hvad de genom efterräkningen giordt sig til godo och discretionerna.

H. probsten Bolmstedt wille icke hafva någon del i hvad, som härvid beslutes, i grund af medlidande, och gjorde för öfrigit erinran om efterräkningen och discretionerna.

H. superintendenten Körning: Alt ifrån början af detta vårt lyckliga regeringssätt, har secreta utskåttet och secreta handels- och manufacturdeputation ansedt för sin rättighet, at bestyra om sådana ärender, som nu äro i fråga, och manufacturcontoiret har waret want, at lyda och verkställa, hvad ifrån förenämde ställen til dem blifvit expedierat. Fullmäktige hafva derföre haft nog anledning, till retroactiva räkningen, när de ifrån wederbörligit

¹⁸⁵ Protokollsutdrag 12 september 1761 är bilagt konceptet till Hausvolffs "Ad protocollum" i Prästeståndets arkiv, vol. R 701.

ställe blifvit ansedde, såsom dertil berättigade. Men at de nyare fullmäktige äfven skola återbära, finner h. superintendenten wara mot all billighet stridande.

H. probsten Meurling: När det icke kan bevisas, att de äldre fullmäktige, genom list, tilwägabragt förbättring i sina arfvoden, så är ingen grund, at af dem desamma återfordra. De nyare hafva ännu mindre skuld häruti, så vida de icke lagt hand vid författningars verkställande. Betjeningen åter aldraminst, ty den har endast taget mot, hvad dem blifvit gifvet. Följakteligen har als ingen återbetalning härstädes rum.

H. biskop Serenius anförde följande til protocollet:

Wid den stora frågan om rikets pengar, tror jag at högvärdige ståndet bör se sig wäl före, at det icke förlorar sitt förtroende i allmänheten.

Ståndet har denna riksdag förvärfvat sig en credit, som jag tror aldrig waret större, wid någon riksdag i hela denna regering, och det icke allenast derutaf, at wi inga drinkare, doblare och mutotagare hafva ibland oss, utan ega omtanken af et dygdigt och ärbart stånd. Men förnämligast derutaf, at wi wid alla tilfällen wisat en så stor ömhet för rikets rettvisa och owäldughet i alla våra beslut och handlingar.

Om nu allmänheten får se, at wi handla tvärt häremot, skänka bort rikets pengar, och wisa mannamohn, blott för våra egna medbröders skull, då wi helt annorlunda giordt med ett annat stånds ledamöter, som waret i lika fråga, så förlorar ståndet sin credit hos allmänheten, och winner den för hela denna riksdag aldrig åter. Jag styrker derföre högv. ståndet, at bifalla manufacturdeputations betänkande, utan all förändring, då det sedan kan ändå wara i ståndets makt, at göra grace åt de torftigaste, som äro i fråga, när de därom hos ståndet sig anmäler.

Biskopen afträdde.

H. probsten Åman tilstod, at han i deputationen waret för återbetalning, emedan han hade trott, at sådant anstod deputationen, men at plena likafullt skulle finna nog anledningar, at sjelfva mildra efterräkningen, och discretionerna förmente dock h. probsten böra återgå.

H. professor Amnell fann tillräckelig grund för fullmäktige till efterräkningen, då deputationen 1761 förklarar, icke allenast at de då woro, utan äfven at de förut waret, dertil berättigade. Mannamohn skulle, i h. professorens tanka, då wisas, om desse fullmäktige skulle påläggas återbetalning, sedan bancoombudsmännen blifvit derifrån frikallade.

H. doctor Hausvolff anmärkte likaledes, at ståndet icke kan beskyllas för mannamohn, när collective både fullmäktige af alla stånden och betjente få behålla hvad de njutit.

Sedan således, under discourserna, de sedan sista riksdag upburna arfvoden blifvit ifrån återbetalning undantagna, och deruppå något öfverlagdt, ang. propositionen, som i det öfriga, til sakens avslutande, nu borde göras, samt ståndet änteligen fastställt, at Ja skulle betyda bifall till återbärandet af discretionerna, och tilökningen i arfvoden ifrån år 1756 till år 1761, som skedt genom beräklandet efter cours, men Neij skulle utmärka, at alsingen återbetalning ske bör, gjordes proposition, och som i svaret förmärktes skiljaktighet, utröntes genom votering, at 19 woro för Ja, och 28 för Neij.

§ 14. Utnämdes 24 deputerade, som i mårgon komma at upwakta Deras Kongl. Majj:ter på Ulricsdal, hvarefter ståndet åtskildes.

Den 8 Junii

§ 1. Uplästes ett memorial af h. kyrkjoherden Linderot, ang. tullriksd:r, hvaraf 3:ne exemplar påskrefvos, at med ståndets samtycke til de öfriga stånden inlämnas.¹⁸⁶

§ 2. Infunno sig nu i ståndet theologie lectorn i Westerås och probsten mag:r Axel Hellberg, samt probsten mag:r Jacob Godenius, af hvilka den sistnämde producerade utdrag af ven. consistorii Arosiensis protocoll, hållit d. 8 nästledne Majj,¹⁸⁷ hvaruti honom förständigas ståndets beslut, at härstädes såsom riksdagsman sig infinna.

H. probsten Hellberg förmente, sig äfven hafva bekommet ett dylikt extractum protocoll, som han dock icke ansett nödigt, at til ståndet med sig taga, hälst han i consistorio haft tilfälle, at se sig af ståndet wara til riksdagsfullmäktig utnämnd.

Bägge dessa nykomne ledamöter emottogos med fågnad af ståndet, och lyckönskades til det förestående arbetet.

¹⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 23.

¹⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 49.

H. probsten Bolmstedt förbehöll allenast, att saker, wid hvilka ståndet förut kan hafva lagt handen, icke måtte uppehållas och hindras igenom det, att bemälte probstar komma att i dem deltaga.

§ 3. I anledning af notariens påminnelse, att, sedan ståndets ledamöter nu blifvit completerade, förteckning uppå dem in pleno, så wäl som på electornerne, borde til trycket utgifvas; erinrades af herr probsten Högström, att på denna förteckning måtte utsättas, ifrån hvilka stift deputerade äro, och af h. biskop Serenius, att herrar biskoparne, som förut stått tilsamman, främst på stiftens måtte fördelas, så att hvar och en sättas framför sitt stift.

Det förra samtycktes enhälligt, men ang. det senare, åberopades af herrar biskoparne Filenius och Mennander, samt h. superintendenten Körning, den igenom gamla wanan stadgade praxis, hvaruti nyheter och förändringar alltid woro betänkeliga. I sig sjelf låge wäl ingen magt derpå, på hvilket dera dessa sätten herrar biskoparne placeras, men som de uti 25 § af presteståndets privilegier äro confirmerade wid deras wanliga säten, uti alla solenne möten och samqväm m. m., synes bäst wara, i denna omständigheten, blifva wid instituta majorum, och det ända ifrån concilium Upsaliense wedertagna bruket.

Häremot förmente h. doctor Nordman, att, som hvad nu blifvit föreslaget, icke wore den första innovation, som af ståndet skett i gammalt bruk, i thy t. e. taleman, hvartil förut h. archibiskopen waret, såsom sjelfvald, nu af ståndet utnämnes; h. biskop Serenii tanka äfven tyckes mycket bidra till kärlek och förtroende herrar præsules och deras stift emellan; thy wore för ståndet ingen betänkelighet, utan mycken grund att them antaga.

H. probsten Wijkman instämde i detsamma, och prisade h. biskop Serenii goda tänkesätt härutinnan, med önskan, att det af de öfriga herrar biskoparne måtte följas, hälst detta så mycket mindre kan wara stridande mot privilegierna, som herrar biskoparne, icke eller i detta målet, hafva andra, än dem, som tilkomma presterskapet gemensamt, hvilket derföre äfven på det citerade stället jämte biskoparne nämnes. Hvarföre och jämte det hvar och en af dem, inom och uti sitt stift, tilkommer ostridigt företräda, kan dock sådant icke sträckas til riksdagarne, och inom ståndet, hvarest, i grund af riksdagsordningen, alla ledamöter äro lika gällande och berättigade til hvar sin röst.

I afseende deruppå, att flere af ståndets ledamöter äfven förklarade sitt tycke för hvad h. biskop Serenius proponerat, begåfvo sig samtelige närvarande h:r biskoparne dertill, att listan på det sättet skulle expedieras.

§ 4. Uplästes protocollsutdrag ifrån expeditiionsdeputation af d. 8 Maji,¹⁸⁸ ställdt til ståndets electorer, hvaruti gifves tillkänna riksens ständers beslut, att bevillningsdeputation må sättas.

I anledning här af, och, som ståndets electorer nu strax wille afträda, att wälja deputerade, til detta wigtiga ärendet, understälte h. biskop Serenius ståndets ompröfvande wissa grunder, som för ståndets del wid bevillningen borde i akttagas, på det deputerade må undgå eftertal, och all möjlig jämkning finna rum. Desse grunder woro följande:

At de gamla grunder i ståndets bevillning följas, men efter förmedlade mantal.

At capellanerne icke mera graveras, än i den sista bewillningen, och om tilökning ske skal, att den då kommer på den delen af ståndet, som innehafver cronotijonde.

At någon classification göres uti capellanernas bevillning.

At procenten efter cronowärddi bibehålles i det längsta, och helre ökas uppå det fundamentet, efter dalertal, än undantages efter markegång.

At, om tilökning sker, en gradation observeras, så at de, som hafva cronotijonde, åtaga sig någon wiss procent mer för hvarje 100:de tunnor, än de, som hafva mindre, såsom pastores i allmänhet, hvilka hafva större känning i proportion, än de, som hafva större intägt.

Sedan dessa puncter allesammans wunnet ståndets bifall, så att deputerade må sig dem til efterrättelse ställa, blef tillika öfverenskommet, at hvad ledamöterne ifrån hvar stift funno, ang. capellanerne i synnerhet til ytterligare jämkning böra i akttagas, och nu af åtskillige anfördes, skulle, genom memorialer, deputerade wid handen gifwas.

För öfrigit, erindrade h. professor Amnell, at äfven någon tilökning af procenten kunde hafva rum, på mindre än 100 tun:r och att hälften der af äfven wore billig at erläggas, för 50 tun:r. H. professoren förbehöll likaledes, och ståndet samtykte, at wissa under presterskapets privilegier sorterande ämbetsmän och betjente, som njuta penningelön, icke mera, än hittils

¹⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditiionsdeputationen, nr 4.

skedt, må graveras. Och önskade äfven h. professoren, at bewillning för tjenstefolk må kunna unvikas, så vida den endast kommer husbönderne til last, utan at någon erkänsla deremot hos tjenstehjonen svarar.

Sluteligen anmärkte h. probsten Kröger, at, innan någon bevillning kan regleras, bör hos riksens ständer fullständigt wara upgifvit, hvad behållning, tillgång och behof, som cronan hafver, på det man deraf må finna, huru mycket nöden kräfver, at wid bevillningen gripa sig an; hvilket ståndet äfven fann nödigt.

Häruppå afträdde electorerne, och efter återkomsten, gåfvo tilkänna, at til bevillningsdeputation blifvit walde:

- herr biskop Serenius,
- h. superintendenten Körning,
- h. comministern Iverus,
- h. kyrkjoherden Ståhl,
- h. comministern Chydenius och
- h. probsten Kröger.

§ 5. Wid samma tilfälle hade äfven h. probsten Hellberg blifvit wald til ledamot i justitiæ- samt landt- och sjö militiaoeconomiedeputationerne, och h. probsten Godenius till cammar-, oeconomie- och commerce-, protocolls- och allmänna besvärdeputationerne.

§ 6 Beslöts, at, genom utdrag af protocollet, til de öfrige stånden, utvärka inhibition i den nya författningen, med mantalslängder, såsom stridande mot ståndets privilegier.¹⁸⁹

§ 7. Sedan högvördigste h. archibiskopen härvid, efter någon tids opasslighet, i ståndet upkommit, betygade ståndet deröfver sin synnerliga fågnad, med trogen önskan, at den högste än vidare ville stärka h. archibiskopens hälsa och krafter, hvaremot h. archibiskopen tackade ståndet, för dess under sjukdomen honom beviste ömhet, och önskade Guds wälsignelse i det förhänder warande arbetet.

¹⁸⁹ Se bilaga 7.

§ 8. Anmälte h. biskop Filenius, at, wid herrar talemäns sista sammanträde, hade herr landtmarskalken recommenderat, til skyndesamt afgörande, den ifrån secreta utskåttets projecterade förordningen, om tullens clarerande. Af presteståndets ledamöter hade blifvit påmint, det saken, om midsommarsdagens firande, måtte komma til expedition. Och änteligen hade beslutets, at hädanefter, åtminstone hvar lördag, hålla plenum.

§ 9. Sedan nu mera löparen inkommet ifrån högl. ridd. och adelen, öfver secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 4 April, ang. öfverståthållarens befäl öfver guarnizonen i Stockholm, hvarå påskriften innehöll bifall till sielfva protocollsutdraget, till och med den mening emot slutet: *raportera deras ankomst*: så at det öfrige af perioden går ut, fann ståndet godt, at med ridd. och adelen sig härutinnan förena.

§ 10. Anförde h. doctor Schröder, at, sedan första samlingen af svänska probpsalmboken nu hunnit at af trycket utkomma, wore önskeligit, at någon ifrån hvarst stift wille draga försorg, det prænumeranternas exemplar blifwa härifrån til consistorierna afhämtade.

I anledning härutaf, och uppå h. probsten Bolmstedts förfrågan, om ståndet ärnar något befatta sig med anmärkningar öfver detta arbetet, fann ståndet allenast godt, at, genom protocollsutdrag, anmoda consistorierna insamla, och ju förr dess häldre til h:r committerade insända anmärkningar, som, enligt den trykta kungörelsen, i synnerhet af presterskapet kunna göras härvid.

§ 11. Föredrogs h. Heldenhjems, von Köhlers och general Ehrensvärds memorial,¹⁹⁰ ang. marinecorpsen och galereeskadren, som remitterades til secreta utskåttets.

§ 12. Föredrogs stora deputations betänkande,¹⁹¹ ang. wäxelcontoiren, och som samtel. ståndets ledamöter redan i stora deputation hört sig detsamma föreläsas, uplästes nu allenast slutet deraf, eller angående stället, hvarest de

¹⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 15, 16 resp. 20 (med bilagor).

¹⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, stora deputationens handlingar, nr 2.

i saken inlöpande criminalia skola handteras, hvilket h. probsten Bolmstedt erinrade nu måtte blifva egentliga ämnet til ventilation.

Sedan fördenskull, uppå gifven proposition, ståndet bifallet förra delen af detta betänkandet, eller angående liquidation, yttrade nyssnämde h. probst, sin tanka wara, at associerades förbrytelse emot riket, som enligit betänkandet tydeligen finnes hafva waret nog groft, må i justitiædeputation examineras, och der få tillämpning af lagen uppå de i betänkandet utstakade grunder.

Herr probsten Sörström ansåg det för egentliga förmånen för publicum, at banquen, igenom den bewiljade liquidationen, kommer sitt igen. Och begärades, at frågan, angående rätta forum til bråttets afgörande, måtte til nästa plenum ligga på bordet.

Detta misshagade åtskillige af ståndets ledamöter, som trodde, at den saken nu mera icke wore så ny, at betänketid deruti behöfdes, och at sådant dröjsmål minst passade sig för presteståndet, hvars ledamöter waret öfver den samma i stora deputation.

Sedan högwördigste herr archibiskopen härvid funnit sig föranlåten, göra ståndet tjenlig föreställning, det saken i ordning och stillhet måtte afgöras, förklarade ytterligare h. probsten Sörström, det han endast i god afsigt, och för det han ännu i förewarande fråga är willrådig, begärdt upskåf til måndagen, då åter plenum är utsatt, warande dermed så mycket mindre något förlorat, som den i mårgon infallande söndagen icke til sakens handterande på något sätt kan nyttjas. Skal den lemnas til justitiædeputation, så måste med detsamma domsrätt blifva samma deputation tilärkänd, der måste en actor tillförordnas och formlig process anställas. Om detta pröfwas kunna låta sig göra, will h. probsten icke vara deremot. Men eljest förefaller det h. probsten, hurusom kongl. håfrätten är rätta och ordentliga forum för ett sådant mål som detta, ehuru h. probsten tillika medgaf, at widlöftigheten af wanlig rättegång, som derifrån skulle dragas till kongl. revision, hvarest således regeringens ledamöter skulle blifva domare öfver egna göromål, wore häremot betydande considerationer. Alt detta har gjort, at h. probsten, för sin del, åstundat betänketid.

H. biskop Serenius biföll h. probsten Bolmstedts tanka, och ansåg justitiædeputation, hvarest ledamöterne aflagt domareed, såsom tjenligaste stället för denna saken. Dermed widtages jämväl en medelwäg emellan commission, som med skäl är så ganska förhatelig, och håfrätten, der man af

erfarenheten wet, huru långsamt tilgår med sakers afslutande. H. biskopen tilstyrkte fördenskull, at en actor måtte utnännas, som i justitiædeputation behörigen kan sköta detta målet.

H. comministern Chydenius förmälte sig intet wilja påminna dervid, at saken förvisas til justitiædeputation, ehuru det skäligen skulle kunna frågas, om den deputation är wald, at handtera ett mål af så särskild beskaffenhet, som detta. H. comministern betygade likafult alt förtroende för deputationen, och kan ändamålet för riket der altförwäl winnas, som är, at medborgare som missbrukat sin medborgeliga rätt, må densamma förlora.

H. probsten Wijkman wisade först, huru litet det will passa sig, at denna saken, som ifrån stora deputation är för hvar ledamot så wäl bekant, nu i ståndet hvilar; förmodande således, at probsten Sörström ifrån sitt påstående sig begifver. Deruppå anförde h. probsten, huruledes just den omständigheten, at justitiædeputation icke af början blifwit satt för denna saken skull, wore skäl at skicka densamma dit, ty deruti röijer sig tydeligt åtskillnaden ifrån commissioner, hvilka icke sättas, innan brätten der äro bekanta, som der skola ageras, då man wet, at af ett rådande parti mindre oväldiga ledamöter kunna dit förordnas. Detta undwikes i en deputation, som redan förut är i arbete, och hvarest ledamöterne, såsom domare, äga rätt, och äro skickelige, at gå in i saken. Rutströmska saken i kongl. håfrätten wisar nogsam, huru långsamt det går till. Hvarföre och som landet suckar efter hjälp och slut härutinnan, och en sen hjälp för riket är så god, som ingen hjälp; ty borde omvägar i saken på alt sätt undvikas, och håfrätten icke anlitas, hvariffrån säkert förfrågningar skulle komma til riksens ständer, huru dechargerne äro at anse, och om icke förr, dock til slut, skulle justitiædeputation dock öfver alt samman sig utlåta.

H. doctor Lindegren anmärkte, at saken icke wore af den beskaffenhet, at den kunde ligga, och ansåg justitiædeput. såsom rätta stället, dit den borde remitteras.

H. professor Amnell instämde med h. probsten Wijkman.

H. superintendenten Körning: Om ståndet in pleno, såsom wid förra riksdagar brukeligit waret, har rätt, at öfver saken å nyo sig utlåta, ehuru det helt och hållet waret i stora deputation, så har ock hvar ledamot i ståndet rättighet, at begära, det saken må ligga. Hvad forum beträffar, will h. superintendenten sig påminna, at, då både generalmajor Palmstrucks och nuwarande presidenten Cronhjorts sak blefvo lemnade til generalkrigsrätt, utstakades, i

början, remissen altför noga, så att rätten icke hade fria händer, at göra sin skyldighet. När fördenskull, enligt h. probsten Wijkmans yttrande, som h. superintendenten finner wara wäl grundat, justitiædeputation nu kommer at nyttjas, wore bäst, at den finge afgöra saken, eftersom den finner beskaffenheten derutaf wara, och at bemälte deputation icke får något band på sig, at antaga de i stora deput:s betänkande til äfventyrs för noga utstakade grunder.

Härmed instämde h. biskop Filenius.

H. kyrkjoherden Linderot trodde, det wara ostridigt, at h. probsten Sörström, i grund af 16 § i riksdagsordningen, har full rätt, för saken på bordet, och att ingen kunde honom sådant förmena, derest han icke sjelf, såsom nu genom stillatigande tyckes ske, sig derifrån begifwer. H. kyrkjoherden önskade äfven, at, då en ledamot will nyttja en sådan rättighet, han hos de öfrige måtte finna mera foglighet, än wid detta tillfället förspordts. Hvad sjelfva saken angår, uptog h. kyrkjoherden det skälet, som will finnas i rikets hjelp, såsom det förnämsta, hvarföre den skulle lämnas til justitiædeputation. Detta skälet fann h. kyrkjoherden försvinna, så snart man betänker, at rikets hjelp består i åtkomsten af penningar, som riksens ständers plena nu förklara associerade skyldige at återbära, men icke i des-sas mer eller mindre ofärd och straff, hvartil de sedermera kunna dömas. Justitiædeputation, hvilken h. kyrkjoherden denna riksdag anser för ganska betydlig, såsom bestående af utsökte hederliga ledamöter, blifver i sjelfva werket en riksens ständers commission, ehvad namn man ock därå må sätta, och den, såsom domare, skulle lägga hand vid denna saken. Hvarföre, och som h. kyrkjoherden har en beständig afsky för commissionen, kunde han aldrig samtycka dertil, at saken kommer til justitiædeputation, utan fann skäligast, at håfrätten densamma handterar, i anledning af stora deputations betänkande; varande så mycket mindre något onödigt uppehåll at befara, som hvarken granskning eller undersökning af facta, nu mera behöfves, eij eller at Hans Kongl. M:ts revision dermed sedan skal sysselsättas, utan må håfrätten, efter wiss förelagd tid, sitt utslag til riksens ständer aflemna.

Herr probsten Mathesius förklarade, sig vara för mycket öfvertygad, om h. probsten Sörströms oväldighet, för at på något sätt misstänka dess begäran, at få saken på bordet, men förväntar dock, at h. probsten sjelf lär finna, det icke wara nog tjenligt, at en del af betänkandet skall ligga på bordet, sedan en annan del blifvit bifallen. Som fördenskul en hvar har orsak, at

tacka Gud för den ovärderliga förmån, den Herren låte oförkränkt för senaste efterkommande blifva bibehållen, at högsta domstolen i Sveriges rike finnes hos riksens ständer sjelfva, så will det på intet sätt wara anständigt, at en så stor sak, som denna, hvilken är frukten af sex månaders arbete hos riksens ständer, innan de kunnat få, så mycken reda, som nu skett, uppå de konstiga wäxeloperationerna, och hvaruti sjelfva regeringen gjort betydande misstag, skal ställas under håfrättens dijudication. Hermed skulle riksens ständer ge från sig en rättighet och magt, som odelad dem tilkommer. Justitiædeputation bör derföre fullgöra, hvad nu återstår, sedan saken i betänkandet så omständeligen finnes utredd.

H. probsten Bergstedt widtog likaledes detta expedientet, såsom lämpligast, antingen man ser på grunden eller fortgången af saken. Den härleder sig ifrån secreta utskottets författningar, de förra riksdagarna. Skulle nu saken komma til håfrätten, så skulle ock dessa ständers göromål underställas domare utom ständer, hvilka i dessa delar förgäfves skulle nyttja den dem tilständiga utvägen, och hos regeringen söka nödiga uplysningar. Af samma grund, och sedan stora deputation nu utarbetat saken, hvars grunder således ständers deputerade, framför håfrätten, äro i stånd at känna, bör den til slut inom ständerna förblifva. H. probsten förklarade så mycken afsky för commission, som någon annan, men at justitiædeputation härigenom icke förvandlas til någon commission, är tydeligit, så wäl deraf, at den strax wid riksdagens början, utan afseende på någon wiss sak, blifvit tilsatt, som ock af sjelfwa riksdagsordningen, som skiljer deputation från commission, och nämner bägge, såsom alternativer, at efter omständigheterna nyttja. I fall remiss skulle ske til håfrätten, wore så mycket större orsak, at befara en sådan tidsutdrägt, som skedt i rättegången emellan landshöfd. Lagerfeldt och Olivecrona, hvilken flera år i Lindköping påstått, som denna saken är större och widlöftigare.

H. probsten Åman önskade, at han, såsom ledamot i justitiædeputation, kunde undgå, at få denna wigtiga saken om händer, men som denna deputation dock torde blifva rätta stället, så på det alt anseende af commission måtte undvikas, begärade h. probsten, at hvarken actor eller advocat må tillåtas personligen der sistera, utan påläggas, at skrifteligen aflemna, hvad de hafva at andraga.

H. lector Kraftman conformerade sig härmed, tilläggande, at det för riksens ständer wore föga värdigt, och anständigt, remittera målet annor-

städes, än til just.deput., som just är satt til den ändan, at dylika quæstiones juris, hvilka endast ankomma på application af lag, må hos och inom stånden blifva afslutade. Att remittera afdömandet til en underrätt, sedan öfverdomaren sjelf undersökt, will icke rimma sig, utan är då naturligast, at öfverdomaren sjelf lägger dervid sista handen. Namnet af commission undvikes tilräckeligen med det, at allting skrifteligen i deputation andrages.

H. doctor Nensén betygade, det hända mot all dess förmodan, om han i justitiædeputation skal komma at sitta öfver saken. Men som han är skyldig, at dermed sig åtnöija, i fall ståndet finner det för godt, så wille h. doctorn endast erindra, at, om det skälet tages til grund, at ledamöterne därstädes aflagt domareed, och deput. således blifver ansedd, såsom en domstol, så wet h. doctorn icke huru den då skiljer sig ifrån commission. H. doctorn war fördenskull angelägen derom, at publicum på något offenteligit sätt må upplysas i denna omständigheten, och öfvertygas derom, at deputation härigenom icke förvandlas til någon commission.

H. doctor Nordman förenade sig med h:rr probstarne Wijkman och Bergstedt, och gjorde skilnad emellan enskilte mål, som, privata emellan, wid ordinariæ domstolar böra slitas, och så allmänna, som detta, der riket söker skadestånd af privata. Detta bör wisseligen icke af andra, än ständer sjelfva, til hela dess widd, handteras, och följakteligen til justitiædeputation remitteras, uti hvad, som ankommer på tillämpning af lag. Der må actor och advocat skrifteligen göra sin skyldighet, men wäl i publica tidningar gjes tilkänna, i hvad mening riksens ständer taga detta steget.

H. lector Antonsson förklarade sig, af tilbörlig afsky för commissioner, icke kunna samtycka, at denna saken går til justitiædeput., utan trodde, at den bäst i håfrätten kunde hanteras, hwarvid riksens ständer[s] öfverdomsrättighet icke sker förnär, så wida de sjelfva utstakat grunderna, hvarpå domaren nu hafver at bygga sitt utslag.

H. biskop Filenius instämde wäl med h. superintendenten Körning, men fann ock mycken grund i hvad h. kyrkjoherden Linderot anförte, ty virtualiter blifver just.deput. i denna saken at anse, som en commission. H. biskopen finner deremot ingen fara dervid, at saken skulle utstakat grunderna på sätt, som betänkandet innehåller; ty att Linköpings håfrätt så länge setat öfver sin sak, härrörer deraf, at en widlöftig ransakning der måst gå förut, hvilken här nu är undanröijd.

H. doctor Alin: Det är wäl sant, at locus neminem beat, men så är i denna saken den kortaste vägen bäst, at följa, hälst allmänheten med otolighet väntar på slutet, och tidsutdrägt torde medföra mycket ondt.

H. probsten Kröger kunde icke eller finna skäl, at härutinnan wända sig til håfrätten, såsom med ständers wärdighet icke öfverensstämmande.

Häruppå förklarade högvördigste h. archibiskopen, at han nu af de tillräckeligen förde discourser finner anledning göra proposition: Om ståndet bifaller, at den criminela delen af wäxlassocierades sak remitterades til justitiædeputation?

Härtill svarades öfveralt Ja; undantagande af h. kyrkjoherden Linderot, som förblef vid Neij och, sedan h. professor Amnell förenat sig med probstarne Wijkman och Bergstedt, och ansett, för de af dem anförde skäl, riksens högl. ständers justitiædeputation, för det lämpligaste forum i wexelcontoirets associerades bråttmål; tilläggandes det allenast, at, ehvad domstol härtill wäljas må, undgår den dock näppeligen, at någorledes, och i wissa hänseenden likna en commission, hvilken också är en domstol: såsom äfven i synnerhet kongl. håfrätten, i händelse at närwarande sak hade skolat, extra ordinem, ditförvisas, wore härvid föga annorledes, at anse, än en commissorialrätt; yttrade förbemälte kyrkjoherde, at han wäl, för sin del, finner sig befogad, påstå votering, men om ingen mera will deruti med honom göra ett, wille han icke wara hinderlig, at saken, genom de öfrige ledamöters enhällighet, kommer til slut.

Som nu ingen vidare äskade votering, ansågs den gifna proposition för bifallen; hvilket ståndets beslut genast gafs de öfrige respective stånden tillkänna, genom 6 deputerade, anförde af h. professor Amnell, som tillika skulle påminna, at målen, angående midsommarsdagen, och bevillningen snarast måtte komma til expedition.

Häruppå hörde ståndet sig föreläsas ett pro memoria,¹⁹² uti directeuren Claës Grills, och dess broders brukspatron Johan Abraham Grills, namn, hvilket herr biskop Serenius förmälte, i dag hafva blifvit honom tilstält, och hvaruti desse bägge associerade i wäxelcontoiret beklaga sin nöd, och gifwa til känna sina contoires ruin, om dem skal öfvergå, hvad stora deputation beslutit.

¹⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 56.

H. biskop Serenius gaf dessa handlande det loford, at de äro kände både för en redelig och ärbar utrikeshandel, såsom ock, att hafva användt mycket af sin förmögenhet til pios usus. H. biskop Filenius, h. superintendenten Körning, h. doctor Lindegren, och åtskillige flere ledamöter, instämde äfven deruti, och betygade mycken ömhet för dem, såsom de der mera uppå andras persvasioner, än af egen drift och håg at rikta sig med publici skada, gått in med de öfrige associerade; men ståndet fann dock intet annat nu, til deras förmån, wara til görande, än att hafva häruppå all möjlig reflexion.

§ 13. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 22 Majj,¹⁹³ angående sjötullens clarerande, jämte medföljande project til förordningen, och expedition til Hans Kongl. Majj:t. Dessa documenter wunno ståndets bifall, jämte h. kyrkjoherden Linderots memorial, i denna saken, så at förordningen efter det samma kommer at inrättas.

§ 14. Uplästes och bifölls secreta utsk:s protocollsutdrag af d. 11 April,¹⁹⁴ ang. capitainen wid ammiralitetet Matts Lilja.

§ 15. Uplästes håfmarskalken Reuterholms memorial,¹⁹⁵ angående private informatorer, som remitterades til secr. utsk:t.

§ 16. Uplästes och bifölls handels- och manufacturdeputations betänkande,¹⁹⁶ ang. ylleapreteuren Julius Gahm Lorentsson.

§ 17. Uplästes samma deputations betänkande¹⁹⁷ ang. manufacturcontoirets balancemål, hvilket bifölls, med den af h. probsten Wijkman projecterade tilläggningsen, at, när målen äro i deputation afgjorde, upgifvas de summariter til riksens ständer, innan wärkställighet följer på deputationens beslut.

¹⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 22.

¹⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 19.

¹⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 21.

¹⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 10.

¹⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 11.

§ 18. Uplästes och bifölls wällofl. borgarest:s protocollsutdrag af d. 2 April,¹⁹⁸ ang. lagmannen Grevesmöhlen; hvarvid h. probsten Bergstedt gjorde den anmärkning, at de, som bordt infortra bemälte lagmans domböcker, men sådant försummat, icke eller böra undgå tiltal.

Detta lemnade ståndet, at i just.dep. påtänkas.

§ 19. Företrädde en deputation, ifrån hederv. bondeståndet, som gaf tilkänna sitt stånds bifall til stora deputations betänkande, om wäxlassocierade, undantagande sista delen, eller ang. forum för criminalia, hvaröfver ståndet wille sig närmare betänka. Tillika aflemnades och recommenderades 2:ne protocollsutdrag, ifrån samma stånd, om byte af skatte- och frelsehemman, och om kronans lösningsrätt utom börd.

§ 20. Föredrogs, och til secreta utskåttet remitterades, bergsdeput:s betänkande,¹⁹⁹ angående Ädelfors guldverk.

§ 21. Uplästes och bifölls handels- och manufacturdeput:s betänkande²⁰⁰ ang. Runneby såckerbruks interessenters ansökning, om restitution af utbetald manufactur-fond.

§ 22. Uplästes herr Carl Gust. Mörnens memorial,²⁰¹ om enskilda säkerheten i egendommar, för åtal, under namn af kronans rätt.

Ståndet fann wäl, i början, denna saken wara af så mycken wigt, at den behöfde någon betänketid, men som detta ändamål winnes, genom remiss til justitiæ- samt cammar-, oeconomie- och commercedeputationerna, enl. högl. ridd. och adelens påskrift, förenade sig äfven ståndet om samma remiss.

Ståndet åtskildes.

¹⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 9.

¹⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 3.

²⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 9.

²⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 22.

Den 10 Junii

§ 1. Justerades protocollerne af d. 1, 4 och 13 Maji.

Wid 6 § af det, som hölls d. 4 Maji, tillade nu h. probsten Bergstedt, at med detsamma besigtning sker på kungsgårdarne, äfven måtte efterses, i hvad tilstånd fabriquerne i landet sig befinna, på det en särskild syn öfver dem, enl. hvad förr brukeligit varit, må sedermera icke behöfvas.

H. probsten Mathesius ansåg äfven detta för angeläget, men, som af h. probsten Wijkman deremot erindrades, at manufactur-fonden då skulle komma, at belastas med dagtractamente för deputerade, och af h. probsten Walldius, att detta torde förmycket hindra fortgången af kongsgårdarnes besigtning, som, under warande riksdag, med all möjlig skyndsamhet borde förrättas, ty skulle detta hvila, at närmare påtänkas, til dess löparen ifrån riddarhuset ankommer.

§ 2. I anledning af 13 § i protocollet d. 13 Maji yttrade h. biskop Serenius, hurusom han, under sin frånvaro öfver pingsthelgen, haft tillfälle, med mycken oro, förnimma, att ståndets beslut i saken, ang. arfvoden och discretioner i manufacturcontoiret, som både i staden och landsorterne emanerat, gifvit anledning, til många omilda omdömen om detta ståndet, och, til en märkelig del, minskat den synnerliga credit, som det i början af riksdagen sig förvärfvade genom en i allmänhetens ögon lysande oväldighet och nijt för det allmänna bästa. Dessa omdömen hafva för h. biskopen aldraminst kunnat wara indifferent, så wida deruti inlupet beskyllningar, som skulle h. biskopen gifvit ståndet anledning, at i denna saken wika ifrån dess förut fattade hederliga principe, med det h. biskopen skal hafva hos ståndet utvärkat frikallelse för sin svåger, statssecreteraren baron Hermansson, ifrån den återbetalning, som af honom blifvit yrkad, när dock h. biskopen åberopade protocollet, och hvar ledamot i ståndet, at han icke det ringaste i denna saken sig intresserat; warande h. biskopen ännu så långt ifrån detta, at han icke ogärna skulle se, om det finnes skäl, at återfordra, hvad statssecreteraren i lön för handels- och oecon.- commission upburit ifrån år 1761, då påminnelse skedde ifrån manufacturcontoiret, om samma löns indragande, på det de i contoiret, som af deputationen befunnits, til ett dylikt återbärande skyldige, icke måtte skylta sin förskoning under hans befrielse. H. biskopens mening wore härmed ingalunda, at träda ståndets, genom votering, tagna beslut förnära, emedan han nogsamt hafver sig bekant, hvad respect han är detsam-

ma skyldig, utan wille h. biskopen allenast i protocollet bevara sig och hela Strängnäs stift för alt deltagande i detta beslut; förbehållande sig tillika, at, på hvad sätt de helst för godt finna, få sådant i allmänheten kunnigt göra.

Detta begärade äfven h. probsten Forssenius för sig, och sine committenter i Scara stift.

H. probsten Wijkman wille äfven hafva samma undantag för sin del antecknad, i afseende på det, som går ifrån det särskilta votum; anmärkande tillika, at den wid detta tillfälle gjorda propositionen icke innehållet ett nog fullständigt yttrande öfver hela betänkandet, emedan icke blifvit deciderat, om fullmäktiges arfvoden hädanefter, och betjeningens löner, hvilka senare deputationen tils vidare tillåtet, at efter cours beräknas, hvaröfver således ståndet redigare sig bör yttra, än redan skedt är.

Sedan h. biskop Filenius, som wid detta tilfället gjorde propositionen, huru ståndet sjelft länge om densamma öfverlade, och omsider antog den, som protocollet innehåller; upläste h. probsten Wijkman instructionerne för secreta utskåttet och secreta hand:s- och manif.-deput. år 1756; af hvilka h. probsten argumenterade, at ingen rättighet blifvet någondera updragen, til den af dem beviljade förhöjningen i löner, utan at sådant, enligt riksens ständers eget förbehåll, bör wara ogilt.

H. professor Amnell sade, sig endast wilja anföra några små omständigheter, i anledning så wäl af h. biskop Serenii yttrande, som hvad han äfven under sin bortovarelse öfver pingsthelgen kunnat af allmänhetens tal inhämta. H. professoren betygade, at han med största nöje hört både riksens ständers, och i synnerhet presteståndets göromål berömmas, såsom icke allenast utmärkande rättwisa och patriotiska hjertan, utan ock warande moderata och så med ädelmod tempererade, at de ifrån ett blindt nit och stränghet kunnat skiljas, och man hade glädt sig, at se medelvägen i akt tagas, hvaräst dygden säkrast finnes. Detta gör, at h. professoren med nöje underkastar sig allmänhetens omdöme, äfven i denna saken, som redan i ståndet slutligen blifvit afgjord. För öfrigit påminte h. professoren, at han, innan proposition gjordes, hade frågat, om det tages för afgjordt, at arfvodens beräkning efter cours hädanefter skal uphöra, hvilket af alla ledamöter, som hört h. professorens fråga, blifvit med Ja besvaradt; hvarföre i h. professorens tanka, detta vid justeringen nu kunde i protocollet tilläggas. Och äfven som det icke kan betagas någon ledamot, at, vid justeringen, rätta sina ord, så får dock sådant icke sträcka sig derhän, at sjelfva saken röres, sedan den blifvit

afgjord. Hvad åter det angår, at ledamöter efteråt wilja undandraga sig ansvar och deltagande i ståndets, genom votering fattade beslut, strider sådant emot naturen af votering, genom slutna sedlar, och dissensus kan endast hafva rum innan votering sker, eller beslut tages.

H. kyrkjoherden Linderot widkändes, til alla delar, propositionen, sådan, som den i protocollet finnes, och hvilken, efter ståndets egen föreskrift, blifvit inrättad. H. kyrkjoherden hade wäl utlåtet sig, at discretionerna, och hvad genom retroactiva beräkningssättet upburets, skulle återgå. men, som det icke fallet honom in, at påtvinga andra sin tanka, så räknar h. kyrkjoherden äfven för sin skyldighet, at tro, det pluraliteten i beslutet tänkt bättre, än han, och at påstå, det sådant bör äga bestånd. Ståndets heder, lagens helgd, hvars och ens säkerhet, samt förekommande af möjliga corruptioner, äro de stora skäl, som föranlåta h. kyrkjoherden, at påstå, det icke det ringaste af ståndets beslut, hvarken i detta eller andra mål, må efteråt undergå någon förändring. Skulle, mot förmodan, det, som nu blifvit afgjort, wara så illaluktande i allmänheten, och hos de andra stånden, så äga borgare- och bondestånden ännu öppet tillfälle, at, då saken hos dem afgöres, sådant rätta, sedan ridd. och adelen redan bifallit all den återbetalning, som projecterad blifvit. Men så reflecterar ock herr kyrkjoherden icke så mycket på allmänhetens omdöme, som på sin egen öfvertygelse i hvarje sak, wälvetande, at det nästan blifver omöjligt, göra allom till behag; finner likaledes mycken betänkelighet, at för sina committenter göra reda, huru han i ståndet tänkt och handlat, hvilket wore ett band på ens riksdagsmanna-rätt, i kraft hvaraf man icke bör wara exponerad för omdömen, då man icke råkar tänka lika med andra. Men så snart ståndets pluralitet deciderat saken, wille h. kyrkjoherden rätta sina tankar derefter, och icke tåla, at beslutet skal uphäfvas.

H. probsten Bolmstedt åberopade sina i protocollet liggande tankar, både i den ena och den andra saken, som vittna, at han styrkt til återbärande. När fördenskull h. probsten fått sedermera höra, både här i staden, och genom bref från landsorterne, at mycken blame kastas på ståndet, för dess härutinnan tagne beslut, och at därigenom mycket af dess förtroende hos publicum gått förloradt, nödsakas h. probsten instämma med h. biskop Serenius, och inför ståndet förklara, det han ingen del härutinnan haft, eller hafva will.

Herr probsten Kröger aflade sin tacksägelse, för h. biskop Serenii ömhet, at, utan afseende på förvandtskap, försvara publici rätt. H. probsten betänker, at riksens ständer nu äro stadde i början af indragningar, och fruktar

derföre, at med stillatigande röija någon efterlåtenhet i ett så angeläget ämne; i anseende hvartil h. probsten korteligen förklarade sig icke wilja deltaga i det fattade beslutet.

H. doctor Nordman yttrade, at, ehuru han tilförene waret af annan tanka, än ståndets beslut förmår, och instämt med dem, som welat hafva återburet, hvad retroactive blifwit beräknadt, höll h. doctoren dock ganska betänkeligit, at beslutet på något sätt ändras. När riksens ständer frikallat bancoombudsmännen ifrån återbetalning, synes någon obillighet ligga däri, at manufacturfullmäktige skola sådant widkännas. Detta kommer väl an på någon större summa, men ständer böra wara sig lika, och at ändra beslut är icke anständigt. H. doctorn önskade fördenskull, och häppades, at både fastheten i detta senare kunde bibehållas, och ståndet dock icke lida til dess förtroende.

H. doctor Wåhlin: Efter min tanka, så är det förslag, som hans högv. h. biskop Serenius gifvit, det lämpeligaste, hvarigenom återbärning til del fordras, til en del icke. Jag går altså, för min del, så mycket häldre in i samma idé, som jag ej annat finner, än den har rättvisa och billighet til grund. Ty hvad h. baron och statssecreteraren Hermansson angår, så hade han af secreta utskåttet fått sig tillagd 3 000 daler s:nts årlig lön, för det arbete, han sig åtagit, och för hvilket han bordt wisa redo, wid riksens ständers nästa sammankomst, 1762, tå the kunnat utlåta sig, huruwida det ålagda arbetet, och den dermed förknippade lönen, borde continueras, eller ej. Men som intet arbete blef tå för riksens ständer uptedt, så uphöorde och rättigheten, at längre njuta lönen, så vida den var 1756 anslagen til ett arbete, hvars förfärdigande icke war lemnat, til eget wal af tid, utan bordt komma under riksens ständers bepröfvande, hvartil rätta tiden war, wid 1762 års riksdag. I anseende härpå, är jag af den tankan, at den lön, som från den tid är upburen, bör återbäras, men för den föregående tiden behållas, såsom den der subsisterade, til dess arbetet, som dermed war förknippat, kunde riksens ständers ögon föreläggas.

Hvad åter angår lönernas beräkning wid manufacturcontoiret, så är min tanke, at det antagna retroactiva beräkningssättet icke kunnat, eller bordt gå i verkställighet, utan föregången förklaring och förfrågan, om meningen af orden uti deputations yttrande medförde samma rätt, at taga betalning på lika sätt, för den förflutna som tilkommande tiden, eller om meningen war, at sådant beräkningssätt hade kunnat följas, om det warit brukat. Min tanke är altså, at, som lönerne wid manufacturcontoiret redan vore upburne til den

summa, som förut war determinerad, så bör det öfverskättet, som tilkommet, genom det retroactiva beräkningssättet, återbäras, till thess deputationens yttrande utföll. På detta sättet njuter publicum, å ena sidan, hvad ty skäligen tyckes tilkomma, och de, som det å andra sidan angår, en billig jämnkning. Men om det blir högvördige ståndets beslut, at aldeles ingen återbärning skal skje, hvarken i det ena eller andra af ofvannämde mål, så gör jag samma reservation, som hans högv. h. biskop Serenius.

Häremot förklarade h. probsten Ziebeth, at han, efter full öfvertygelse funnet, det både statssecreteraren Hermansson och manufacturfullmägtige böra wara fria för alla återbetalningar; hvilken tanke h. probsten icke blyges, att wid alla behöriga tilfällen widgå.

H. probsten Meurling ansåg förevarande ventilation såsom ganska besynnerlig, och af sådan beskaffenhet, at h. probsten aldrig kunnat tro, det en dylik kunnat få rum i något stånd. Det wore altför beklageligt, om ståndet nu mera, och sedan det omtvistade beslutet tagets, icke skulle vara så ömt om rikets rätt, som tilföre. Men när hvars och ens samvete bär vittnesbörd om vederspelet, så trodde ock h. probsten, at ändring uti ett, genom votering, fattadt beslut, skulle föda af sig långt ledsammare rykte, än hvad nu berättas vara i gång.

H. probsten Mathesius widgick, at saken är ganska kinkog, och önskade, at deliberation deröfver måtte ske i all förtrolighet, så at en wänlig jämkning kunde erhållas.

Så högeligen h. probsten åstundar, at icke mera öfverlefva de förre tider, då tydeligare beslut, än detta, blifvit ändrade, så mycket ömar öfvertygelsen om rikets usla tilstånd. För sin del wille h. probsten aldrig styrka til annat, än som länder ståndet til nöije och heder. Det är naturligit, at omdömen härom i allmänheten äro nog olika. När man råkar tala med någon, hvilkens interesse är combineradt med dessas, om hvilka nu är fråga, så lär icke fattas bifall och fägnad öfver den lindrighet, ståndet sist lät förmärka. Men, uppå h. probsten gör det starkare intryck, när hopetals folk förebrå ståndet en på publici bekostnad wisad godhet. Så otilbörligit, som det i sig sjelft är, at statssecreteraren Hermansson njutet lön, för det han intet uträttadt, så olagligen hafva ock manufacturfullmägtige kommit til sin påökning, utan plenum wettskap. H. probsten önskar fördenskull en skälig jämkning i bägge delarne, och att saken måtte hvila, till dess at sådant kan mognare hinna eftertänkas.

Men som åtskillige ledamöter woro emot alt vidare upskåf, fortsattes discourserna, då h. kyrkjoherden Ståhl refererade sig på hvad af h. doctor Nordman war anfördt, och förbehöll, at beslut måtte stå fast.

H. superintendenten Körning yttrade likaledes, at, sedan en sak så länge legat på bordet, sedan så mycket deröfver blifvit discourerat, sedan om proportionen moget blifvit öfverlagdt, ja sedan den blifvit gjord, och genom votering besvarad, såge h. superintendenten icke, hvad härutinnan vidare är til görande, så framt man icke will lägga grunden dertil, at lag och beslut skola blifva wacklande; hoppades fördenskull, at äfven detta beslutet, enligt fundamentallagarne, blifver oryggeligit; instämde för öfrigit med h. kyrkjoherden Linderot, h. professor Amnell, och h. doct. Norman, och höll före, at bref och rykten icke böra hindra ståndets ledamöter, at yttra sig öfver hvar sak, efter dess beskaffenhet.

H. probsten Wijkman förde ytterligare ståndet til minnes, hurusom, sist-ledne riksdag, en sak, ang. touren för öfverstar i fransk tjenst, först en gång blef afgjord, men togs dock sedermera upp, efter skedd öfverenskommelse i ståndet, at sådant allenast per unanimitatem kunde låta sig göra, och ståndet ändrade deruti sitt beslut, ehuru protocollet då redan war justerat. Sådant synes icke strida mot ståndets wärdighet, och en wänlig jämkning kan icke sägas häfva beslutet, i synnerhet då den sker vid sjelfva protocols justering. Att bewisa, hvad i ståndet af en ledamot til dess uplysning anföres, hvilket under discourserna någon tykts vilja äska, trodde h. probsten icke wara tilbörligit, at begära, utan, om man i samtal hörer något ståndets göromål blameras, will man gjerna, af ömhet för ståndets heder, gifva sådant tilkänna, utan at onus probandi kan derhos förväntas.

H. probsten Haartman uprepade sin tanka i sjelfva saken, at, som både statssecreteraren Hermansson och manufacturfullmäktige njutit löner, hvilka vederbörande, mot instructioner, dem tillagt, så borde då bägge med rätta dömas til återbetalning; men skonas den ena, så bör ock sådant ske med den andra.

H. probsten Waldius gaf tilkänna, at han, under sin hemresa öfver helgen, talt wid åtskillige, som haft sig denna saken bekant, och, då de af h. probsten fått höra skälen til ståndets beslut, til alla delar funnit billigheten deraf, i synnerhet, som tilökningen i lönerne hädanefter kommer at uphöra. H. probsten har ingen orsak, at tvifla, det ju allmänheten då blifver tilfredsstäld. Återbärandet af bancoombudsmännen wore i sig sjelf rättvisare, än detta,

men icke desto mindre blef preteståndet det enda, som sådant beslöt. Til äfventyrs torde borgare- och bonde-stånden äfven eftergifva detta. Änteligen yrkade h. probsten, at beslut måtte förblifva fasta, och en votering icke ställas i ovisshet, med det protocollet justeras.

H. professor Amnell anförde, at, som han icke trodt sig äga rätt, at gå in i hufvudsaken af, hvad så formeligen, som detta, blifvit afgjordt, hade han i sitt förra yttrande endast widrört de yttre omständigheter, hvartil då anledning gifvits. Skal det ännu wara öpet, at röra sjelfva saken, såsom discourserna nu hvälft, så kunde man med lika skjäl å nyo taga under granskning alla ifrån riksdagens början afgjorda mål. At publicum är stadt i tryckande behof, är en sanning, hvarom ingen lærer wara okunnig, men deraf följer icke, at hjälpen skal tagas undecunque. Återbärande af publica medel är rättwist af dem, som per malam fidem²⁰² eller errorem calculi, blifvit innehafvare deraf, men eljest icke. Genom bifall til stora deputations betänkande, hafva långt större penninge-summor, än den nu är i fråga, blifvit til wäxel-deputerade eftergifven, när de icke med full rätt kunnat af dem fordras. H. professoren försäkrade, at han hört oväldigt folk, som icke haft del i personers öden, hvilkas sak här warit före, berömma moderation hos riksens ständer. Och så högt wärde h. professoren sätter på de uplysningar, som af ledamöter meddelas under deliberationer, så mycket wärderade han egen öfvertygelse, då den blifvit stadgad och saken gått i beslut. Blameurer anser h. professoren då med yttersta förakt, och tänker, at en blame, som omtalas, ofta kan wara fingerad, äfven som h. professoren väl hördt, at widriga omdömen skola öfver detta ståndets beslut blifvit fälde, men til sådant hade h. professoren icke welat sätta någon tro, så wida riksens ständers beslut, om bancoombudsmännen, som mindre förtjent, hvad de fått, än manufactur-fullmäktige, då med större skäl skulle blameras. Jämkning efteråt finner h. professoren icke eller wara widtagelig, och lemnade det anförda i sitt wärde. Skal en votering kunna ändras, så måste dertil wisserligen fordras unanimitét och nova emergentia af synnerlig wigt, men intetdera kan vid detta tilfället sägas existera. Protocollet öfver ett beslut, anser h. professoren, i sjelfva werket justerat, när votering för sig gått, enligit hvad på andra ställen brukeligit är; och hade notarien waret utan ansvar, om han nu genast werkstältes expeditionen. Änteligen betygade h. professoren, at han täflar

²⁰² *per malam fidem* i prot.

med alla i wälmening, och brinner af nit för det allmänna, ehuru han icke för sin del kan tillåta, at bonæ fidei possessores skola blifva olyckelige, för det gifvarena waret frikåstiga; blyges icke eller, at sådana sina tankar, när så behöfves, å daga lägga.

Härmed instämde äfven h. kyrkjoherden Linderot, förmodande, at h. archibiskopen och taleman icke nu lærer göra proposition, öfver en för detta tydeligen afgjord sak, eller tillåta några discourser däruti. Och om någon kungörelse i orterne härom skal ske, så må til den ändan alla protocollerna i saken in extenso tryckas, men icke wissa stycken deraf åt några ledamöter extraderas. Och på det ståndet hädanefter aldrig må på detta sättet förspilla sin tid med ventilationer öfver afgorda saker, begärade h. kyrkjoherden, det någon kraftig författning deremot må af ståndet tagas.

H. kyrkjoherden Heurlin missnöjdes äfven, med uprifvandets af beslutne mål, såsom stridande mot lag. Understälte, för öfrigit, ståndets ompröfvande, huru det kan låta sig göra, at led[a]möter, på detta sättet, efteråt exculpera sig i ståndet, i anseende til ett taget beslut, och om det icke är stridande emot naturen af votering med slutna sedlar, hvaraf ändamålet twifvelsutän är, at den, som icke funnit sig wid pluralitetens tanka, icke derföre må exponeras i ståndet; helst mången wid en sådan votering kan, efter inhämtad mera uplysning, gå ifrån hvad han förut munteligen yttradt; men igenom förklaringen efteråt, skulle ett band läggas på riksdagsmän, hvarifrån de i riksdagsordningen äro frikallade.

H. probsten Sörström conformerade sig med professor Amnell.

H. probsten Ekström bekände, at han, innan beslutet togs, waret af stridande tankar deremot, men nu drifves han af vörndnad derföre, at det samma försvara; betänkande under alt detta, hvad ordspråket säger, och hvar rättsint får widkännas: ne Jupiter quidem omnibus placet.

H. lector Antonsson bestyrkte, at proposition blifvit redigt gjord, förklarade sig i öfrigit nögd med hvad pluraliteten beslutat, och trodde, at han hvarken ägde rättighet, eller kunde förbindas til någon declaration, för at en[t]skylla sig, ang. det votum han gifvit, äfven så litet, som han kunde finna någon wara tilständig, at criticera ett helt ständs beslut. Många olägenheter skulle derutaf kunna leda sin uprinnelse; och wille h. lectorn undanbedja sig, at nu härutinnan få någon proposition.

H. probsten Bolmstedt hade gjordt anmärkning vid det, at allmänhetens förklarade missnöje, öfver ståndets beslut, af en ledamot supponerats kunna

wara mera fingerat, än reelt; i anseende hvartil, h. probsten provocerade til en hvar af ståndets öfriga ledamöter, om de icke hört det samma, som han.

Sedan härtil några svarat Ja, andra åter Nej, beklagade h. biskop Serenius, at ståndet taget dess andragande helt annorlunda, än han det menat, och supponerat, at han dermed skulle syfta på voteringens brytande, då han endast velat förbehålla sig och de öfriga fullmäktige ifrån Strengnäs stift, at i stiftet få gje tilkänna, at de äro oskyldige til den blame och calunnie, som, för hvad med denna saken händt, drabbar ståndet, och i synnerhet h. biskopen, på sätt, som förbemält är. Detta lärer hvarken h. biskopen, eller någon annan, kunna betagas, äfven som ock h. biskopen, i bevillningsdeputation ämnar förklara, det han icke waret med i något beslut, at skänka efter rikets penningar, til undgående af den olägenhet, som sådant steg för ståndet kan medföra. Ingen må misstycka, at h. probsten Bolmstedt talt om blame på ståndet, och om andre äro nog dristige, at förakta allmänhetens röst, vågar h. biskopen icke detsamma, utan will, til sin efterrättelse, wara derå upmärksam. Att dess omdömen jämväl sträcka sig til ståndets göromål, är äfven så litet nytt, som det är illa gjordt, när sådant i ståndet omtalas, hvilket i secreta utskåttet, och på andra ställen, icke eller är ovanligt. Och höll h. biskopen slutel. angeläget, at expedition i sådane mål, som detta, icke afgår, innan påskriften blifvit i ståndet modererad och granskad, hvilken påminnelse äfven af h. probstarne Wijkman och Mathesius, under discourserna, skedt.

H. doctor Alin beklagade, at enighet i dag nog mycket hos ståndet saknas, och önskade, at denna ordväxling må af hvar och en bortglömas.

H. probsten Forssenius ansåg detta, såsom ett bevis derå, at den af ståndets ledamöter underskrefne tysthetsreversen understundom kommer i förgätnhet, emedan intet beslut borde i allmänheten utkomma, innan protocollet blifvit justeradt. H. probsten bestyrkte, at vid sista riksdag flera voteringar blifvit ändrade, genom unanimitet, och fruktade, at, vid detta tilfället, ömheten för fullmäktige i man.cont. af ståndets egna medel waret för mycket rådande.

Härvid begärdtes öfver alt, att discourserna måtte uphöra, hvarom äfven ståndet af h. archibiskopen och taleman tilsades, som tillika förklarade, at, som han förnimmer, at saken redan blifvit afgjord, kunde han icke vidare deri göra proposition

§ 3. Under föregående öfverläggning ankommo deputerade ifrån hederwårda bondeståndet, som gåfvo tilkänna, at ståndet förvist criminalia i wäxelcontoirets sak til justitiædeputation.

§ 4. Anmälte h. biskop Mennander, at han af riksdagstidningarne förmärkt, det uti expedition, om landtmätarne, at deras geographiska arbeten må uphöra, endast omnämnas landmätarna i Sverige; men som samma författning icke är mindre nödig i Finland, begärade h. biskopen, at ståndet genom protokollsutdrag til de öfrige respective stånden, wille så begå, at Finland äfven härunder måtte begripas; hvilket beviljades.²⁰³

§ 5. Företrädde deputerade ifrån wällofl. borgarest:t, som anhöllo om ståndets resolution, öfver ett borgarest:s prot:sutdrag, angående fataliers förlängande i urskillningen, för enskilda besvär ifrån ständer. Tillika anmäldes borg.st:s resolution öfver betänkandet, om man.cont:s balancemål, som genom extractum prot:i skulle communiceras. Documenterne ifrån secreta utskåttet, om tullar, hade äfven blifvit bifallna, med någon liten ändring; och angående midsommarsdagen, hade borg.st:t sig med pr.st:t förenat, allenast at orden något jämkas af expeditionsdeputation.

§ 6. Föredrogs Tobias Johanssons ifrån urskillningsdep. til plena förviste memorial,²⁰⁴ ang. slut i den, sistledne riksdag, anhängige saken, om Löwingska skatteköpet. Och fann ståndet godt, nu förblifwa wid dess den 10 Junii 1762 i detta mål fällda resolution.

§ 7. Justerades någre återstående puncter af allm. besvären.

§ 8. Uplästes och bifölls hed. bondeståndets prot:sutdrag af d. 24 April, ang. öfverjägmästaresyslan i Halland.²⁰⁵

²⁰³ Prästeståndets protokollsutdrag: Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 92–93.

²⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 8.

²⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 16. Tryckt i *BdP* 10, bil. 26.

§ 9. Uplästes bondeståndets prot.utdrag af d. 13 Maji, om kronans lösningsrätt af hemman, utom börd.²⁰⁶

H. probsten Mathesius anhöll, om bifall deruppå, i anseende til det missbruk, man vet, nu för tiden föröfvas, under sken af kronans rätt, hvarmed afsigten endast är, at wid skattelösen rikta privata.

H. probsten Wijkman tilstyrkte äfven bifall, och begärade, at tillika måtte beslutas, det skatteköp aldrig må uphäfvas, under namn af kronans rätt, och, som förmöget folk plägar gifvas, hvilka ikläda sig denna kronans rätt, och utom auction tilvälla sig preference til lösn, det hembjudandet til kronan äfven må uphöra.

H. probsten Sörström önskade, at denna tilläggnig kunde få rum, men anmärkte, at hembjudandet är påbjudet i allmänna lagen, rätteg:sb. 2 cap 4 §.

H. biskop Filenius och h. superintendenten Körning yttrade likaledes, at auction må afskaffas, enligt bondeståndets begäran, men at immediate i ett stånd göra ändring i allmänna lagen, som med alla fyra ståndens bifall är utgifven, är nog betänkeligit, helst exempla non desinunt, ubi incipiunt.

Härmed instämde h. kyrkjoherden Snöbom.

H. probsten Haartman förmente, at allmänna lagen, äfven så wäl i denna puncten kunde ändras, som den, förra riksdagen, undergått förändring, uti det som angår giftevuxnas ålder, och testamenten; hvaremot h. kyrkjoherden Linderot anmärkte, at saken angående testamenten, sista riksdag icke omedelbarligen kommet från något stånd, utan waret ibland borg.st:s allm. besvär, samt efter moget utarbetande i justitiæ- och allm. besvärdeputationerna, sist blifvit afgjord hos plena; conformerande sig i öfrigit med h:r biskoparne Filenius och Körning.

H. archibiskopen och talemannen gjorde häruppå proposition, om ståndet bifaller bondeståndets protocollsutdrag. Hvilket med allmänt Ja besvarades, undantagande, at h. biskop Filenius förmente det just.deput. först borde häruti afgifva sitt betänkande.

Ytterligare proponerades, om ståndet bifaller den af h. probsten Wijkman projecterade tilläggnigen. Hvartil svarades både Ja och Nej, och som tiden war förliden, lemnades detta, och ståndet åtskildes.

²⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 19. Tryckt i *BdP* 10, bil. 31.

Den 12 Junii 1765

§ 1. Justerades protocollet af d. 8 Junii.

§ 2. Företrädde en deputation ifrån h. ridderskapet och adelen, som aflemnade 3:ne memorialer af lagmannen Hasenkampf, assessor Wirgin och häradshöfdingen Franc, ang. auction i banquen på statscontoirets der pantsatte obligationer, hvaröfver ridderskapet och adelen afgifwit dess yttrande, uti protocollsutdrag af de 10 Junii, som nu tillika medföljde.

§ 3. Äfven företrädde en deput. ifrån hederv. b.ståndet, som påminte, at protocollsutdragen, om knektecontracterne och kronans lösningsrätt utom börd, måtte afgöras.

§ 4. Justerades påskriften på betänkandet, om arfvoden och discretioner wid manufacturcontoiret, hvilket betänkande blifvit bifallit i det öfriga, undantagande de projecterade återbetalningar.

§ 5. Anmälte h. archibiskopen och taleman, at probsten i Uddevalla, doctor Wahlborg, anhållit få i ståndet producera ett af Kongl. Maj:t erhållit nådigt utslag, ang. dess rättighet, at wara riksdagsman.

Herrar biskoparne Filenius och Lamberg woro af den tankan, at ståndet borde i underdånighet höra högbemälte utslag sig föreläsas; men h. biskop Serenius, h. doctor Hausvolff, h. probsten Wijkman och åtskillige flere ledamöter höllo före, att, som Hans Kongl. Maj:t icke i nåder stält detta utslag til ståndet, hvarest frågan, om doctor Wahlborgs fullmäktigskap för denna riksdagen, redan för detta blifvit afgjord, så hade bemälte doctor, at hos sitt consistorium anmäla, hvad honom, til sin rätt bevakande, godt och nödigt synes, samt således Kongl. M:ts utslag äfven därstädes upvisa.

Änteligen stadnade ståndet i det slut, at h. archibiskopen anmodades läsa detta utslag, och se, om och hvad ståndet föredragas.

§ 6. Uplästes secreta dep:s betänkande,²⁰⁷ rörande tjenster och characterer, för hvilket, såsom grundeligen och väl utarbetadt, h. biskop Serenius, herrar probstarne Bolmstedt och flere, tackade ledamöterna i secreta deputation.

²⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 5.

Sedan dessa ledamöter något närmare uplyst rätta meningen af betänkandet, wann det äfven ståndets enhälliga bifall. Dock förbehölls af några ledamöter, at ett och annat ordasätt må jämkas, innan löparen afgår, på det hvars och ens rätt i det nogaste må bevaras.

§ 7. Upl. wällofl. borg.ståndets prot.utdrag af d. 8 Junii, om saltcontoiret; hvilket, uppå h. kyrkjoherden Linderots begäran, blef liggande på bordet. Allenast anmärkte h. biskop Serenius, hurusom det af coursens stegring hämtade skälet dertil, at bemälte contoир upfylt sitt contract, mycket försvagas derigenom, at samma personer, som dirigerat contoiret, äfven haft medel i sina händer, at alt mer och mera updrifva kursen.

§ 8. Uplästes och bifölls hederv. bondest:s protokollsutdrag af d. 10 Junii,²⁰⁸ ang. 2 daler silf:nts tilökning, i expeditionslösn af skattebref, i kongl. cammarcollegio.

§ 9. Upl. fiskerideput:s betänkande,²⁰⁹ om fiskeripræmiers indragande. H. probsten Wijkman fägnade sig, at af detta betänkande förnimma, hurusom fiskerideputation instämmer i den tanka, h. probsten redan sista riksdag haft, at præmier icke äro det rätta medlet til fiskeriernas förkåfran. Och som fonden därtill mera torde användas til hvarjehanda præntioners förnöijande hos privata, än sjelfva näringarnas upmuntran, höll h. probsten skäligt, at det eljest nog betrykta riket må befrias ifrån denna tunga, och de ännu obetalte præmier indragas.

Med denna tillägning, biföll jämväl ståndet sjelfva betänkandet.

§ 10. Uplästes hederv. bondeståndets protokollsutdrag af d. 27 April, ang. knektecontracterna.²¹⁰

Sedan h. probsten Forssenius upläst den förordning, som igenom den här öfverklagade författningen blifvit ändrad, anmälte h. kyrkjoherden Linderot, at denna samma saken waret under utarbetning i defensionsdeputation, hvarifrån betänkande nu är färdigt, at til secreta utskåttet upgifvas; i anseen-

²⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 20.

²⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 2.

²¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 17. Tryckt i *BdP* 10, bil. 29.

de hvartil h. kyrkjoherdens tankar wore, at saken i ståndet hvilat, til dess den ifrån secreta utsk:t, i sitt fulla ljus, kan förekomma; helst kyrkjoherden dessförinnan icke kan säga, huruvida knektecontracter härvid blifvit brutna, eller af hvad grund inhibition bör ske i Kongl. M:ts nådiga författning.

H. biskop Schröder höll likaledes mycket betänkeligit, at genast afgöra mål, som i något stånd immediate väckas, utan at de förut i wederbörande deputationer blifvit skärskådade, och til alla sina omständigheter riksens ständers plena för ögonen lagda, hvaruti h. biskop Filenius, h. superintendenten Körning, och h. öfverhåfpredikanten Grunerus äfven instämde.

Deremot förmente h. biskop Serenius, h. probsten Mathesius och h. probsten Wijkman, at, som hela landet har känning af den nu öfverklagade författningen, hvilken är en, utom de förra lagar och författningar, ålagd tunga, så är fult skäl, at den nu inhibera, och dermed fria de fattige ifrån prompta utmätningar, men dock sedermera cognoscera sjelfva saken; hvartil h. probsten Bergstedt lade, at undersåtare böra lefva efter den lag, som en gång är stadgad, och hvilken i detta fallet består i 1726 års reglemente och knektecontracterne, så länge och intil dess, at den hos riksens ständer warder afskaffad.

Som fördenskull bondest:t, i dess protocollsutdrag, intet vidare begär, än inhibition af de anbefalte executionerne, intil dess saken uti allmänna besvären hinner afgöras, förenade sig slutel. ståndet, at bifalla denna inhibition; hvarefter ståndet åtskildes.

Den 15 Junii

§ 1. Justerades protocollet af de 10 Junii, vid hvars 2 §, h. probsten Mathesius nu tillade til sitt då afgifna yttrande, at om någre ledamöter, enl. deras begäran, komma at nyttja protocollet til sin förmån, så förbehåller h. probsten sig det samma.

§ 2. I anledning af 9 § togs nu i närmare öfvervägande, ang. landtegendomars hembjudande til cronan, och beslöts, at ett allmänt besvär skulle deröfver formeras.

H. probsten Bergstedt höll dock före, at ändring därvid icke borde begäras i allmänna lagen, utan allenast kronans rätt bibehållas, i kraft af det dominium eminens, som kronan i alla tider, öfver hela landet, waret tilerkändt,

och hvarå jus retractus sig äfven grundar. H. probsten anser ganska betänkeligit, at i någon måtto röra detta. Senare utkomna ekonomiske författningar äga mindre grund, och kunna af privata missbrukas. Dessa böra fördenskull från sådant stängas, och den nu lyckeligen wedertagna systemen följas, at cronans rätt vindiceras från alla ingrep, än fabriquer och dylika mindre solida näringsgrenar.

Härmed instämde h. superintendenten Körning, anseende ändring i allmänna lagen för högst betänkelig, helst dermed til slut torde gå längre, än ståndet ger[n]a önskade.

H. biskopp Serenius trodde äfven, at denna saken kunde bättre få rum ibland bondest:s allmänna besvär.

H. probsten Kollmodin förmente likaledes, det ståndet härvid icke borde gå längre, än allenast förbehålla, det kronan icke måtte lemna sin rätt til någon annan.

Häremot erinrade h. probst. Wijkman, at cronan aldrig utöfvat denna sin rätt annorlunda, än genom privata; at den fattiga almogens ruin blifver alt mer och mer en följd deraf, så wida altid gifves folk, hvilka, under namn af cronans rätt, kunna hindra landtmannen, at blifva wid hemmanen, och at flere ändringar i allmänna lagen tilförene hos ständer skedt, utan at man förspordt några besvärliga följder deraf.

H. probsten Mathesius anförde äfven, hurusom 3 stånds bästa härunder beror, och at allmänna lagen i denna delen alsintet gagnat publicum, sedan den kom ut, utan har, under hvarjehanda prætexter af cronans rätt, likasom en sammangaddning skett emot den, som waret mindre förmögen at köpa dyrt; hvarpå h. probsten anförde ett och annat exempel af det intrång, som saltpetersjuderiet och fiskerier gjordt i landtmannanäring.

Ståndet förblef derföre sluteligen af den tankan, at besvärspuncten skulle upsättas och justeras.

§ 3. Hemställte h. biskop Serenius, om icke ståndet wille låta påskrifva, och, såsom löpare til de öfrige stånden, afgå sitt exemplar af stora deputations betänkande, ang. wäxelassocierade, emedan det är bekant, at ridderskapet och adelen, wid sin votering i denna saken, stadnat i paria vota, så att intet beslut derifrån är at förvänta, och ordningen således blifver hos presteståndet, at göra början med löparen.

H. probsten Bolmstedt, h. probsten Wijkman, h. comministern Chydenius, h. probsten Mathesius, h. doctor Nordman, och h. professor Amnell, tilstyrkte alla detta steget, af ståndet, såsom icke allenast oskyldigt, och tjenande, at på riddarhuset afbryta widlöftiga discourser, om expedition, utan äfven öfverensstämmande med ordning och ständers afsigt, at wisa alfvare med fortgången af en så stor sak, som detta, och icke med onödiga formaliteter hålla allmänheten i wäntan efter skyndesamt slut. Riksdagsordningen tillägger intetdera ståndet någon rättighet, at först skrifva på sitt beslut; hvarföre, och då ridd. och adelen, hos hvilka det eljest plägar börjas, nu i denna saken stadnat uti inaction, tilkommer det så mycket mera pr.ståndet, at nu börja med löparen, som ståndet först afgjorde denna saken, och det icke lærer wilja låta något annat stånd förekomma sig, uti sorgfällighet, at befordra densamma til slut.

Öfverhåfpredikanten Grunerus, och h. kyrkjoherden Linderot, förmente wäl, at ståndet icke mera nu, än vid andra tillfällen, borde gå ifrån den vanliga ordningen, och expediera sitt beslut uppå riddarhusets exemplar; helst ridd. och adelen, som redan fått underrättelse om ståndets beslut, icke af påskriften kan hämta vidare uplysning. H. doctor Hausvolff och h. superintendenten Körning projecterade äfven, at bondeståndet nu kunde göra början och låta sitt exemplar gå ordine retrograde upp til riddarhuset. Men ståndet stadnade dock i det slut, at dess exemplar, såsom löpare, skulle afsändas; hvilket skedde, sedan derå blifwit tecknat, at ståndet bifaller betänkanDET, med tillägning, at bråttmålet remitteras til justitiædeputation.

§ 4. Företogs til afgörande wällofl. borg.ståndets prot:sutdrag,²¹¹ ang. salt-contoiret, hwarvid h. doctor Hausvolff upläste följande ad protocollum:

Medan borgare-ståndets extractum protocollii, rörande salt-contoiret, legat på bordet, har jag sökt få redigt sammanhang på sjelfva målet. Det finner jag uplyst af Kongl. Maj:ts bref af d. 12 Junii 1765, och äfven af den calcul, som widhäftad är. Saltcontoiret har verkligen, enligt Kongl. Maj:ts bref, hvilket är contract med dem, hållit saltet i ett pris icke allenast, utan äfven under den årliga coursen. Detta bevisar jag på följande sätt.

²¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 11.

När jag slår alla 12 åren tillsammans, i hvilka contoiret manierat denna handelen, och jag sammanslår alla årens priser, så finner jag, at icke någon kan påstå, at han hvarje år betalt en tunna salt med 18 daler, utan derunder. Ty då ett medium af saltpriset på desse år sammanslås, hin- ner salttunnan, efter min uträkning, icke mycket öfver 18 daler koppar- mynt.

Tager jag nu efter den calcul, som är widhäftad borgarest:s extrac- tum prot:i, det saltpris, som varit 1750, när contractet inrättades, och jämför med den cours, som war samma år, så finner jag, at saltet föl- jande åren, när coursen, i brist af mynt, upsteg lika som nu, ändå blifvit, i jämförelse med c[o]urs, lindrigare såldt och under cours.

At pris på salt måste rätta sig efter cours, finner jag wara oundvike- ligit, ty det är en wara, som utrikes ifrån införes, och måste anten med wäxlar eller exporter betalas.

Jag ser af calculen, hvilken är bredevid bondest:s extr. protocoll, at saltet blifvit såldt 1758, til 19, 22 a 23 daler. Men jag ser ock tillika, at det, efter coursen 54 marker, bordt betalas högre, åtminstone med 25 a 26 daler tunnan. Jag ser vidare, at, när coursen var 76 marker, så såldes icke dess mindre saltet til 27 daler; och jag tror, om saltcontoiret icke existerat, så hade wist saltet måst betalas med långt mer. Ty det är ganska naturligit, efter mitt begrep, at wäxel-coursen måste stegra sal- tet, icke i penningevärde, utan i dalertal; aldenstund, när saltcontoiret 1750 förbant sig hålla saltet til 18 daler a 19, så kunde det icke accor- dera samma dalrar i sämre mynt, än då war. När ett contract slutes på flere år, måste det i dalertal förhålla sig efter det mynt, som war allmänt och gängse, då contractet slöts, och följakteligen cours på waran ope- rera.

Af en här i ståndet utdelt piece, sub tit. Oförgripelige tankar om 5 nya stapelstäders inrättande i rikets norra provinser,²¹² har lärdt calcu- lera, at införslen af salt til Stockholm blir per medium 10 000 tunnor, för hvilka således contoiret upburit 1 daler kopp:nt tunnan.

Exporter til utrikes orter stiger årligen per medium af 5 år circa 24 600 tun:r.

Till diverse rikets stapel-städer årl. circa 12 400 t:r.

[Summa:] 37 000 t:r.

²¹² Eric Schröder: *Oförgripeliga tankar om fem nya stapel-s[t]äders inrättande i rikets norre provinser* (Stockholm 1765).

För alt detta exporterade salt, har contoiret, hvilket borgare-ståndets extractum protocollī utmärker, återbetalt 1 daler k:nt per tunna. Öster- och westerbottniska städerne, samt wästernorrländska städerne hämta härifrån, per medium af 5 år, årligen circa 23 000 t:r.

Bergslagen och städerne omkring Mälaren årl. 10 000 t:r.

[Summa:] 33 000 t:r

Det gör således 70 000 t:r.

Häraf slutar, at afgiften för det salt, som gådt til Bergslagen och uppstäderne, endast lærer blifvit contractets fond. Och det är allmänt bekant, at contoiret haft anseenligt förlag, af salt, hela vägen bortföre; will ock påminna mig, at de warit skyldige lånebanquen för lån å salt, öfver 775 000 daler kop:nt. De härå belöpande årliga interesserna, bodhyror, ändamål, aflöningar m. m. hvilka jag kan förställa mig, utmärka åtminstone för mig, at öfverskättet icke måtte blifvit stort; hvaraf jag tillika för min del seer, at icke eller usage med sådan fond kunnat göras til wäxelcoursens stegring, när, som jag redan wisat, saltpriset altid warit hållit under cours.

I följe af alt detta, när saltcontoiret fullgjordt, hvad thy ålegat at bevisligt är, at, om tylikt contract icke existerat, saltet årligen efter cours borde betalas, såsom andra inkommande waror. När ock den dalerns afgift för köparen lägges dertil, har ändå fått lindrigare pris, så kan icke afse, hvarutinnan de förbrutit sig, och måste de wäl njuta den medfart, som privilegium och lag förmår.

Det hade waret önskeligit, at högvördige ståndet förrut sedt grunderne, hvarpå contoiret blifvit fotat, innan det extr. prot., som härifrån gifvit anledning til recherchen, afgick til de öfrige respective stånden, men factum infectum fieri nequit.

Herr biskop Serenius, tillika med herrar probstarne Wijkman och Bolmstedt, påminte ståndet häremot, hurusom förnämsta skälet, hvarföre, både sistledne riksdag, riksens ständer, och nu pr.st:t i sitt prot.utdrag af d. 9 Martii, fordrat redogörelse af detta contoiret, ligger deruti, at deputerade icke taget medlen utur egne cassor, utan af hela rikets undersåtare den upburet; hvarföre och då de i contractet icke förbehållit sig, at beräkna saltprisen efter cours, utan förbundet sig till ett wist dalertal; är intet nytt skäl af borg.ståndet nu förebragt, som skulle föränlåta presteståndet, at ändra sitt förra beslut, hälst, enligt hvad tilförene blifvit anmärkt, saltcontoirets deputerade sjelfva haft coursen i sin magt.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus medgaf, det wara ostridigt, at cronans upbördsmän böra göra redo för sin förvaltning, men h. öfverhåfpredikanten wore icke öfvertygad derom, att saltcontoirets föreståndare så kunna anses, emedan de hafva ett med wilkor uprättadt contract, hvilka de således böra njuta til godo, så länge det befinnes, at wilkoret å deras sida blifwit upfyldt. I detta wilkor utsättes ett wist dalertal, hvartil de således tyckes hafva warit förpliktade, utan at med coursen explicera detsamma. Men så åstundade dock h. öfverhåfpredikanten weta, i hvad för beslut riksens ständer, wid sist-ledne riksdag, öfver denna saken stadnat.

H. probsten Ziebeth påminte sig icke eller detta beslut, utan allenast, at secreta utsk:t då tilstyrkt, det saltcontoiret måtte uphöra.

Men som ståndet redan, genom ofvanberörde dess protocollsutdrag, sig häröfver uttryckeligen yttradt, wille ståndet äfven nu dervid förblifva.

§ 5. Beslöts, at, angående stora böndagsterminernas jämnare utsättande, ett protocollsutdrag skulle författas, som högvördigste h. archibiskopen skulle kunna upwisa för statssecreteraren, och, uppå, ståndets nu gjorda anmodan, söka, igenom honom, få detta efter ståndets önskan uträttadt.

§ 6. Anmälte h. probsten Wijkman 2:ne besvärspuncter, hvarom capellanerne i Helsingland, som icke hafva boställen, honom anlitat, den ena, at de icke må blifva taxerade för boskapspenningar, och den andra, at de icke må utestängas ifrån bränvinsbrännande efter lag.

H. probsten Forssenius anhölt jämväl, på capellanernes wägnar i Scara stift, at vacante rotar under deras boställen i det längsta måtte lemnas orecruterade.

Detta remitterades til herrar deputerade öfver besvären.

§ 7. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 23 April,²¹³ ang. afskedade mantalscommissarien Hjerpe.

§ 8. Likaledes upl. och bifölls secreta utsk:ts protocollsutdrag af d. 23 April,²¹⁴ ang. extraord. fältmedicus, doctor Lindecrantz.

²¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 25.

²¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 24.

§ 9. Äfven upl. och bifölls secr. utsk:s prot.utdrag af d. 23 April,²¹⁵ ang. landträntemästarnas remiss l'agio.

§ 10. Hörde ståndet sig föreläsa cammar-, oec.- och commercedeput:s betänkande,²¹⁶ rörande kungsgårdarne i svenska Pommern, tillika med det bifogade särskilta votum.

Öfver detta hade ridd. och adelen resolverat, at, på sätt, som härtils brukeligit varit, det, som rörer oeconomien i hertigdömet Pommern, må af secrete utskättet handteras och besörjas, som sedan med utförlig berättelse derom til riksens ständers plena har at inkomma; och fann ståndet skjäligit, at detta ridderskapet och adelens utlåtande bifalla.

Dock anmärkte h. probsten Mathesius, at deputationens mening härmed icke varit, betaga pommerska ständerna åtnjutandet af deras lagar och rättigheter, utan endast, at sådana allmänna oeconomie-mål, som icke böra komma under hemligheter, må handteras på samma ställe, som andra af enahanda beskaffenhet.

§ 11. Föredrogs högl. ridd. och adelens prot.utdrag af d. 10 Junii,²¹⁷ jemte de medföljande memorialer,²¹⁸ ang. auction i banquen af statscontoirets obligationer.

Denna saken remitterades till secr. utskättet, som hafwer at med berättelsen, om hela detta måls förlopp, till riksens ständers plena inkomma.

§ 12. Föredrogs och till landt- och sjömilitæoecon.-deput:n remitterades h. Lars Johan Drakes memorial,²¹⁹ angående regementsfältskärsageseller.

²¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 23.

²¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 5.

²¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 14.

²¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 30 (tr. *RAP* 24, bil. 24), 31.

²¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 29. Se även Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 119–124.

§ 13. Upl. ett af herrar fullmäktige ifrån Lunds stift inlemnadt memorial, ang. Lunds domkyrkjohemman, hvilka begäras, enligt kongl. brefvet af d. 29 Junii 1735, måtte, till domkyrkans förmån, få säljas till skatte.²²⁰

H. doctor Wåhlin förklarade ytterligare, huru detta wore af mycken nytta för domkyrkan i Lund, såsom til sin oeconomie warande af särskild beskaffenhet ifrån de öfrige domkyrkor i riket, och endast beror på verkställigheten af ett kongl. förordnande, hvilket fullmäktige önskade måtte af riksens ständer nu, i anseende til sättet och wilkoren af hemmanens försäljande, blifva närmare utstakadt och faststaldt; hälst saken tilförene hos riksens ständer och secr. utskåttet blifvit afgjord.

I afseende på alla dessa omständigheter, och så wida, hvad för Lunds domkyrka nu sökes, icke kan lämpas til de öfrige domkyrkjor i riket, biföll ståndet icke allenast thetta memorial, utan wille äfven, genom utdrag af protocollat, detsamma hos de öfrige respective ständer recommendera.²²¹

§ 14. Uplästes hederv. bondeståndets protocollutdrag af d. 2 April,²²² angående at just.deput:s sista riksdag afgifne betänkande, om straff för dem, som olofl. fälla tama renar i Cajana län, måtte af riksens ständer nu winna bifall.

Ståndet hörde fördenskull samma betänkande sig föreläsas, och fann skäligt, det samma bifalla, med den af h. superintendenten Körning, och h. probsten Mathesius, gjorde tilläggningen, at detta förordnande må sträcka sig til alla de landsorter, hvarest tama renar finnas.

§ 15. Företogs til afgjörande bergsdeputations betänkande, om dess deltagande i de mål, som röra skogshushållningen i riket.

Sedan h. biskop Serenius och h. probsten Wijkman härvid anfördt den betänkeligheten, at för mycket hinder och tidsutdrägt torde härigenom ske i de författningars widtagande, som cam.-, oecon.- och comm.-deput., til skogarnes wård har under arbete, yttrade h. kyrkjoherden Heurlin, at han, såsom

²²⁰ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollutdrag, nr 12, bilaga (med avskrift av det återopade brevet). Även i Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 28.

²²¹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollutdrag, nr 12.

²²² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollutdrag, nr 21. Tryckt i *BdP* 10, bil. 17.

ledamot i bergsdeputationen, icke funnit annan än oskyldig afsigt med detta betänkande. Anledning dertil hade deputationen fått deraf, at, sista riksdag ett betänkande utkommet, ang. allmänningar, hvaröfver bergsdeputationen icke blifvit hörd, och hvarigenom Bergslagen afskäres den tillgång till allmänningar, som til bergverkens drift är oumgängeligen nödig. Det tycks fördenskull wara så mycket mindre farligt, at bifalla deputations begäran, som den endast går ut uppå, at i de omförmälte målen säga sin tanka.

H. probsten Wijkman trodde, at ståndet härvid borde så mycket warsammare gå til wäga, som både allmogen och presterskapet redan äro nog lidande, genom allmänningars disposition til förmån för bruken, hvarigenom landet snart kan blifwa skoglöst. Cammarcollegium må fördenskull obehindrat få sköta rikets skogar, och bergscollegium upgifwa, hvad de förmena til bergverkens nytta böra förordnas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus höll likaledes betänkeligit, at hushållningen med skogarna updrages bergsdeputation, emedan fruktan wärdt är, at de dermed förmycket medtagas; til förekommande hwaraf någon god författning med det första vore nödig.

H. kyrkjoherden Linderot uptog i synnerhet det emot bergsdeputation anförda skälet, at saken då för länge skulle utdragas. H. kyrkjoherden ansåg det för bättre, at saker gå längre ut, när de til slut afgöras wäl, än at med dem skyndas, och wid slutet ett och annat blifwer at påminna. I bergsdeputation trodde h. kyrkjoherden äfven så redeliga och om riket öma ledamöter finnes, som annorstädes, och uplysning är hos ständers plena icke at förkasta, ifrån hvilken deputation den ock komma må.

H. comministern Iverus förmälte, sig af landshöfdingarnes berättelser i cammar-, oec.- och comm.-deputationen hafva inhämtat, huru mycket skogarne redan blifvit medtagne, och att til deras wård tjenliga anstalter med det första blifwa nödiga. Men just för den orsaken höll h. comministern angeläget, at bergsdeputation får communication af hvad i detta ämne under utarbetande kommer; åberopande sig i synnerhet, til bevis derå, de omständigheter, som h. comministern om Fahlu bergslag hafver sig bekanta.

H. probsten Mathesius trodde, at dessa saker borde ej mindre skyndsamt, än wäl, bedrifvas, men at bägge dessa ändamål säkrast winnes, om cammar-, oec.- och comm.-deput. lemnas, at ärenderna wederbörligen sköta. H. probsten kom ihåg, huruledes 1756 års riksdag flera deputationer härmed länge blifvit uppehållna, och fruktade, at, om stånden gå in i det upgifna

betänkandet, torde besluten blifva skiljaktiga, och hufvudsaken hindras; hvarföre h. probsten styrkte, at härmed gå ginaste vägen, och icke widtaga någon ny vidlyftig beredning.

H. biskop Mennander höll nödigt för ståndet, at tillse, det bergwerken icke må störtas för hufvudet, genom det bergsdeputationen afstångs ifrån at få säga sin tanka i dessa mål. H. biskopen instämde för öfrigit med h. kyrkjoherden Linderot, och gillade den methoden, at göra skäl mot och med, innan något wist fastställes.

H. superintendenten Körning ansåg äfven bergsdeputation berättigad at höras, och, på hvad sätt det ock ske kunde, få del af dessa mål; warande plena sedermera obetaget, at gilla eller förkasta dess tankar.

H. professor Amnell sade, sig i allmänna besvärdeputation haft tillfälle at se, huru många af de der förefallande handlingar, rörande skog, wissa funnits wara af den beskaffenheten, at de till bergsdeput. måst remitteras, wissa åter icke. Denna deputation begär derföre för mycket i detta betänkandet, emedan Bergslagen icke har att skaffa med alt hvad skog heter; men de mål, som densamma angå, lära nogsamt komma til bergsdeputations kunskap.

H. doctor Lindegren: Som en allmän författning, om skogarne, nu kommer under utarbetning, är icke möjligt, at dervid gå bergsdeputationen aldeles förbi, helst utväg derjämte kan tagas, til förekommande af utdrägt på tiden.

H. biskop Serenius förde ståndet vidare til minnes, huru allmänningarne hittils lidit, genom den maximen hos bruksägarne, at spara sina egna skogar i det längsta, och låta allmänningarne gå til sköflings; hvarföre och som tiden nu är inne, at vara betänkt på förekommande af sådant, borde icke riksens ständer derwid uppehålla sig, med wederläggande af skenfagra skäl, som, å Bergslagens sida, twifvels utan, uppå gifven anledning, skulle föregifvas.

H. superintendenten Körning medgaf äfven, at bruken gerna skona egna skogar, och tillgripa andra, hvarföre mogen och wäl öfverlagd författning deremot blifver nödig.

H. doctor Nordman gjorde skillnad emellan publiqua och ädlare wärck, och privata jernbruk. De senare borttaga ofelbart kolen för de förra, och det händer, at allmogen föregifver sig icke hafva skäl at afsätta til kronans werk, emedan de hemligen dermed förse bruken, som betala dem dyrare. Jern-

wärken få derföre icke vidare utwidgas, om wi annars icke skola blifva skoglöse; och må bergsdeputation til någon del höras, ang. skogar, der bruk äro, men icke öfver hela riket.

H. probsten Engzelius instämde uti det, som, ang. bruken, nu blifvit sagdt, och sade sig weta, det många bruk äro funderade på egna skogar, som dock inga sådana hafva.

H. comministern Chydenius fruktade för collision emellan cammar-, oecon.- och comm.- samt bergsdeputationerne, hvaraf beklageliga fölger sedermera för allmänna hushållningen torde existera, anförande h. comministern äfven exempel derå, huru förslager ifrån bergsdeputation dertil bidragit. Denna deputation borde derföre nu icke sträcka sin omtanke längre, än til conservation af bruken, i det stånd de nu befinnas.

H. kyrkjoherden Heurlin erindrade vidare, om den ömhet för riket, som äfven hos bergsdeputation bör supponeras. Och h. probsten Sörström påminte, til bestyrkande deraf, hurusom der sitta ledamöter af alla stånd, och sådana, som med bruken icke äga något gemensamt interesse; hvarföre h. probsten förmodade, at deras nijt för det allmänna, icke mera, än andre ständers deputerades, lærer misstänkas.

Slutligen, och uppå gifven proposition, stadnade ståndet i det slut, at comm.-, oecon.- och comm.-deputation må med bergsdeputation sammanträda i de mål, som sådant, för bergverkens skull, kan nödigt pröfvas.

§ 16. Upläst. hederv. bondest:s protocollsutdrag, under innevarande dato, ang. at det af riksens ständer redan beviljade uphäfvandet af inhibitionen, emot skatteköp, äfven må sträcka sig til dem, som efter inhibitionsdatum blifvit, och framdeles kunna blifva anmälte.

Som ståndet först hade nödigt wara underrättadt, hurudant riksens ständers beslut i detta mål blifvit expedieradt, skulle detta emedlertid hvila.

§ 17. Afgick en deputation af 6 ledamöter, för hvilka h. doctor Hausvolff förde ordet, at hos de öfrige resp. stånden 1. påminna, det bevillningsdeputation måtte komma i arbete, 2. begära skyndesam expedition, ang. midsommarsdagens firande, 3. aflemna och recommendera protocollsutd. om mantalsskrifningarna, och 4. hos högl. ridd. och adelen påminna, om slut i den hos de öfriga stånden längesedan afgjorda saken, angående gudstjensten på lazarettet.

§ 18. Upl. fiskerideputations betänkande,²²³ rörande en af capitainen Wilhelm Albrecht D'Orchimont bygd hummer-hukare, hvarföre han 6 000 d:r silf:nts præmium undfått.

H. probsten Ekström förmälte härvid, at han tager del uti det medföljande särskilta votum, och finner billigt, at capitaine D'Orchimont får lagligen försvara sig, emot det påstående, at återbära præmium, helst han nu är i begrepp, at skaffa en annan hukare i stället för den, som blifvit förolyckad, under den tid på året, som han til hummerns förande icke kunnat nyttjas.

Men som h. öfverhåfpred. Grunerus häremot gaf tilkänna, at, D'Orchimont redan af kongl. comm. collegium blifvit hörd, och der fått tillfälle tilräckeligen sig förklara; H. comministern Chydenius äfven förmälte, at han icke disputerat de facta, uppå hvilka deputationen sitt betänkande begrundat; fann ståndet skäligt, samma betänkande bifalla.

§ 19. Ankom en deputation ifrån wällofl. borg.ståndet, som gaf tilkänna, at det ståndet bifallet st. deputations betänkande, om wäxlassocierade, hvad sjelfva summan angår, dock så, at justitiædeputation, dit bråttmålet remitteras, må repartera associerade emellan. Den af stora deputation ålagde sequestern, hade borg.ståndet ansedt endast böra expliceras, de non abalienando, så at curatorer mågå tilse, at hvarken kronan eller privati blifva i sina rättigheter lidande.

§ 20. Upviste h. archibiskopen en svensk öfversättning af en fransösk bok, om borgeliga samhålden, hvilken öfversättning blifvit dedicerad til samtellige herrar talemän och riksens ständer.

Ståndet åtskildes.

²²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 3.

Den 9 Julii

§ 1. Justerades protocollerne af den 12 och 15 Junii.

§ 2. Som h. archibiskopen och taleman af opasslighet nu åter blifvit betagen, afgick, efter någon stunds förlopp, h. doctor Nordman, at, å ståndets wägnar, göra sig underrättad om h. biskopens tilstånd, och gaf wid återkomsten tilkänna, jämte h. archibiskopens öma hälsning til ståndet, at godt hopp synes wara om hälsans återställande.

§ 3. Hörde ståndet sig föreläsas utdrag af protocollet, hållit i rådkammaren d. 13 nästledne Martii,²²⁴ hvaruti riksens ständer lemnas underrättelse, om förloppet af rättegången, rörande landshöfdingen i Lindköping, Gustav Adolph Lagerfeldt, och Johan Adolph Olivecrona, med flera, uti hvilken sak, then ther öfver i Lindköping satte direction af kongl. Götha håfrätt, d. 21, 22, 23 och 24 Januarii, fäldt dess dom. Och som samma dom blifvit Kongl. Maj:ts nådigste ompröfvande understäld, instämde ståndet med högl. ridd. och adelen, derutinnan, at riksens ständer hos Kongl. M:t i underdånighet må anhålla, om detta måls forderramma afgörande.

§ 4. Anförde h. öfverhåfpredikanten Grunerus, och lämnade til ståndets eftersinnande, om icke ståndets d. 12 Junii tagne beslut, ang. fiskeripræmiers indragande, som nog skyndesamt torde hafva blifvit fattadt, och först i dag justerat, kunde tåla, at inom ståndet något mera mogna, och närmare påtänkas, innan det expedieras, på det ståndet måtte undgå all beskyllning för mannamån, och at icke låta de medborgare, som hafva at fordra præmier, njuta lika rätt med dem, som de samma längesedan utbekommit.

H. probsten Wijkman erinrade, at saken redan wore afgjord, och at beslutet icke, utan unanimité, tål någon förändring; warande icke mindre betänkel. at gifva préjudicat på sådan ändring, när beslutet enhälligt blifvit tagit, än när votering föregått. H. probsten ömade wäl dem, som härigenom blifva lidande, men så wore ock den betydande summa, hvartil de innestående præmier sig bestiga, icke mindre känbar för hela riket.

H. kyrkjoherden Heurlin höll nödigt, at, i en så wigtig sak som denna, skäl böra anföras til beslutet, som äro grundade på lag och rättwisa, och ej

²²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, rådkammarens protokollsutdrag, nr 3.

blått rikets behof åberopas. Hvarföre h. kyrkjoherden, innan beslutet stadgas i förevarande ämne, önskade höra någon lagl. grund dertil, at de innestående præmier icke böra utbetalas.

H. comministern Chydenius medgaf äfven, at icke alla i saken inlöpande considerationer kommet i behörig attention, när beslutet togs. Ömhet förekommer å båda sidor. Någon medelväg torde ock kunna påfinnas, såsom auction af præmiesedlarnes. Man så fann dock h. comministern, at beslutet icke kunde röras utan unanimité.

H. doctor Nordman trodde, at skäl nog kunna gifvas, til præmiernas uphörande, anförande derå, til exempel, at mycket förskämd sill säljes omkring landet, hvartil skulden nödvändigt måtte drabba på fiskerisocieteten.

H. biskop Serenius ansåg, i anseende til alt detta, bäst wara, at ledamöterna af fiskerideputation, såsom kännare af saken, lämnas at yttra sig öfver den gjorda tilläggningsen. Och som åtskillige flere ledamöter äfven åstundade mera ljus härutinnan, beslöts, at saken tilsvidare oexpedierad skulle hvila.

§ 5. Som högv. h. archibiskopen til ståndet upsänt ett, ifrån vener. consistorium i Wexiö, til honom ankommet bref, af d. 3 Junii,²²⁵ hvaruti Wexiö stads presterskap, tillika med gymnasii- och scholæstaten, recommenderas til biträde, i deras tvist med samma stads borgerskap, ang. nyttjanderätten af Beckaslöfs donationsjord, hörde ståndet samma skrifvelse sig föreläsa; hvaruppå föredrogs de besvär, som Wexiö stads riksdagsfullmäktig, Olof Hansson, hos riksens ständer anfördt,²²⁶ öfver urskillningsdeputations afslag, att uptaga denna saken, tillika med ett memorial af ståndets ledamöter ifrån Wexiö stift,²²⁷ hvaruti desse besvär wedersläggas.

H. probsten Forssenius förmente, det wara mycken anledning för ståndet, at gemensamt besvära sig öfver städernes magistrater och borgerskap, hvilka altid söka att skydda sig under en § i resolutionerna på deras allmänna besvär, så at de icke svara, då de hos landshöfdingen tiltalas, utan vilja genast draga sakerna til Hans Kongl. M:t.

²²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 59.

²²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 24. Se även Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 13.

²²⁷ Ibid., nr 25.

Hvad detta mål egentligen beträffar, är tydeligit, at det från början waret juridiskt, hvarmed det förnämsta skälet, å borgerskapets sida, nu försvinner. Härmed instämde äfven h. superintendenten Körning.

H. professor Amnell erindrade likaledes, at magistraten sjelf börjat saken juridice, och at den äfven i en sådan form haft sin fortgång; hvarföre den icke eller nu til slut kan förändra sin natur.

H. probsten Bergstedt ansåg h. Hansson skyldig, at erlægga den wanliga plikten, för dessa sina obefogade besvär; hvilket h. kyrkjoherden Ståhl sade sig weta, icke eller af urskillningsdeput. hafva blifvit förgätet, men förfallet, då 2 stånd derstädes stadnat emot 2.

Ståndet förenade sig fördenskull, at fastställa ursk:sdeputations afslag, och tillika, genom en deputation, detsamma hos de öfrige respective stånden recommendera; til hvilken deputation genast 6 ledamöter utnämdes, för hvilka h. doctor Wåhlin skulle föra ordet, och aflemna Wexiös stifts fullmäktiges memorial.

§ 6. Anmälte h. biskop Schröder, at wällofl. landshöfdingeämbetet i Calmar nyligen gifvit den resolution, uti saken emellan probsten Svebilus och öfverstelieutenanten Rappe, at de ägor, som öfverstelieutenanten afhändt Åhlhems prestebord, skola återställas, til dess de lagligen kunna winnas derifrån. Betygande h. biskopen sin tacksägelse för ståndets i denna saken, betygade ömhet; hvaremot ståndet sig fägnade, at dess åtgärd deruti nu icke behöfves.

§ 7. Anmälte h. probsten Meurling, at han, å sina committenters wägnar, tänker i underdånighet anhålla hos Kongl. Majj:t, om nådigt tilstånd, at få beräkna sin qvicktijonde på samma sätt, som för Skåne och Finland förut särskildt blifvit resolverat.²²⁸

Ståndet hade wäl, vid sjelfva denna saken, intet at påminna, utan fann fast mera mycket skäl, för presterskapet öfver hela riket, at uti samma ansökning deltaga, såsom grundande sig på mycken billighet. Men som närwarande tids conjuncturer aldraminst wisa sig lyckeliga för presterskapet, at öfver deras rättigheter och inkomster upkasta några frågor, eller söka förbättringar

²²⁸ Ett koncept till skrivelse i saken, märkt ”Ej afgånget”, ligger i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 61.

derå, emedan man, utan håpp at vinna, snarare äfventyrar at förlora, och ställa andre i osäkerhet, om hvad de redan kunnat erhålla, förklarade ståndet, det säkrast wara, at denna saken nu icke på något sätt upkommer.

§ 8. Uplästes riksdagsmannens ifrån Åland, Anders Mattsons, memorial,²²⁹ ang. at afrads- och skatte-spannemålen, der i landet, må få lösas efter markegång.

Denna saken recommenderades på det högsta af. h. öfverhåfpredikanten Grunerus, såsom för Ålands allmoge af yttersta angelägenhet, derest icke landet innan kort skal blifva öde.

H. probsten Wijkman var icke deremot, men hemstälte, om icke ståndet skulle vilja dröija med detta måls afgörande, til dess en dylik ansökning ibland allmänna besvären förekommer ifrån Gefleborgs län, då den nöds-tälta allmogen på en gång kunde få njuta lika rätt och lindring.

H. probsten Forssenius anmärkte den skillnad, som i detta fall bör göras emellan cronotijonde och afradsspannemål, af hvilka den förra nödvändigt måste lefvereras in natura, och stå under löntagares disposition, om den är indelt. H. probsten höll, för öfrigit, bäst vara, at denna saken remitteras till camm.-, oecon.- och comm.-deput., hvilket af st. bifölls.

§ 9. Uplästes, och till secreta utskåttet remitterades, handels- och manufacturdeputations betänkande,²³⁰ ang. en fordran för manufacturfonden af riksens ständers contoir.

§ 10. Uplästes handels- och manufacturdeput:s betänkande,²³¹ ang. en barnhus-inrättning i Carlshamn, hvarvid äfwen föredrogs wäll. borg.ståndets prot.utdrag i samma ämne, af d. 2 April.²³² Och fann ståndet godt, betänkandet bifalla, med den af h. probsten Forssenius nu gjorde tilläggningen, at magistraten förbindes, wid hvarje riksdag, för riksens ständer wisa, huru medlen til barnhusets bästa blifvit disponerade.

²²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 27.

²³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 12.

²³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 13.

²³² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 10.

§ 11. Uplästes, och til hand:s- och manuf:rdeput., remitterades h. Fredr. Otto Billbergs memorial,²³³ om uphörande af manufactur-fond på gryn.

§ 12. Upl. h. Gustav Cederströms memorial, och medföljande project til skrif- och tryck-frihet,²³⁴ h. Anders Schönbergs memorial i samma ämne,²³⁵ jämte det af honom bifogade betänkande af stora särskildta deputation sist-ledne riksdag,²³⁶ och änteligen h. lector Kraftmans memorial om det samma,²³⁷ hvilka handlingar, uppå h. probsten Mathesii begäran, blefvo lig-gande på bordet.

§ 13. Företrädde en deputation ifrån wäll. borg.ståndet, som öfverlemnade sitt stånds protocollsutdrag, af detta dato, hvarmedelst h. Hanssons besvär, öfver urskillningsdeputation, remitteras till camm.- oecon.- och comm.-deputation; förmående deputerade, at borg.ståndet funnit denna utväg tjenligast, til utrönande af skjälens vigt, som å bägge sidor anföras.

§ 14. Upl. högl. ridd. och adelens prot:sutdrag, af detta dato,²³⁸ ang. tvänne plenidagar hädanefter i hvarje wecka, nemligen tisdagar och torsdagar.

Detta blef hvilande.

§ 15. Likaledes upl. och lades på bordet, hand:s- och manuf.deputations be-tänkande,²³⁹ ang. dess vaktmästares antal och arfvode.

§ 16. Uppå h. biskop Filenii begäran, bifölls, att riksdagsfullmäktigens ifrån Norrköping, Peter Wibergs, besvär öfver urskillningen, ang. bemälte stads kyrka, nästa plenum skulle företagas; hvarefter ståndet åtskildes.

²³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 26.

²³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 34 med bilaga. Tr. *RAP* 24, bil. 21.

²³⁵ Tr. *RAP* 24, bil. 25.

²³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 33 med bilaga.

²³⁷ *Ibid.*, nr 35.

²³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 15.

²³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 14.

Den 13 Julii 1765

§ 1. Justerades föregående protocoll.

§ 2. Afgick h. probsten Ziebeth, at, å ståndets vägnar, efterfråga, huru högv. h. archibiskopen i dag skulle må til sin hälsa; och berättade h. probsten, vid återkomsten, at förnämligast någon mattighet nu återstode hos h. archibiskopen at öfvervinna.

§ 3. Sedan herr biskop Serenius anmält, at han i förrgår händelsevis, tillika med tvänne andra ledamöter af ståndet, kommet att bevista herrar talemännens sammankomst, hemma hos h. landtmarschalken och at h. landtmarschalken då önskat, at ståndet snart wille utlåta sig öfver höglofl. ridd. och adelens extractum protocoll, ang. plenidagarne, företogs nu samma mål til afgörande, då h. öfverhåfpred. Grunerus yttrade, sig finna riksdagsmålen både redan vara så mycket inkomna ifrån deputationerna, och ännu dageligen komma, at 2:ne plenidagar i veckan synes hädanefter blifva nödiga; men hvilka dagar til plenum skola användas, förmente h. öfverhåfpredikanten icke tilhöra stånden at utsätta, utan i riksdagsordningen wara til h:r talemän öfverlemnad.

H. probsten Bolmstedt förmälte, sig för ingen del kunna gå in i ridd. och ad:s beslut, emedan hela detta ärendet, enligit riksdagsordningen, tilhör herrar talemän, hvilka bäst kunna finna, huru sakerna fordra, at anslagen skje skola.

H. probsten Bergstedt instämde i det samma, och trodde, at tiden til plenum bör determineras af det stånd och skick, hvaruti riksdagsarbetet af herrar talemännen befinnes. Det är möjligt, at deputationer behöfva jämt arbete hvar dag uti en vecka, och det är äfven möjligt, at mot riksdagens slut hvar dag blifver nödig til plenum; men såväl uti det ena, som det andra, må stånden wisa sina talemän wanligit förtroende, och lämna detta til deras försorg.

H. probsten Wijkman confererade sig härmed, tilläggande, at då sista riksdag stånden sjelfva gjorde häruti författning, hade med riksdagen längre lidit, och flera mål inkommet, än nu skedt. H. probsten hade sig bekant, at i deputationerne mycket arbete är nu under händer, och ansåg för öfrigit de af ridd. och adelen utsatta dagarna minst lämplige, emedan med större skäl lördagen borde nyttjas till plenum, enl. hvad emellan herrar talemän äfven

redan blifvit öfverenskommet, på det, om eftermiddagen skulle medtagas, genom någon votering, på riddarhuset, deputationerna, som på de andra dagarne äfven nyttja eftermiddagarne, icke derigenom måtte hindras.

H. professor Amnell förklarade sig äfven i denna delen wilja hålla sig til herrar talemän, som äga att, efter omständigheterna, förordna om anslag. Understälte för öfrigit, om icke nu, sedan på någon tid nog sällan varit plenum, angelägenheten kunde fordra at det hålles 2 a 3 gånger å rad; men ingen mechanismus i den saken fann h. professoren wara för framtiden widtagelig.

H. doctor Nordman ansåg likaledes riksdagsordningen för tillräckelig föreskrift härutinnan, och will så mycket häldre hafva detta til herrar talemän öfverlåtit, som h. doctoren nogsamnt kan föreställa sig, at deputationerne ännu hafva vidlöftiga arbeten hos sig liggande, och bevillningsdeputation, som ännu icke är satt, lærer behöfva mycken tid på en gång til sina utarbetningar.

H. kyrkjoherden Linderot medgaf, at herrar talemän härutinnan hafva sin rättighet, men trodde, at ständen äfven kunna pålägga sina talemän, at hålla plenum när ständen så finna för godt, på sätt, som sista riksdag skedt. Sedan denna riksdag nu stått 8 månader, måste nödvändigt så många mål wara inkomna til plena, at flere dagar behöfvas, innan de efter hand hinna afgöras, hvilket dock är nödigt, om riksdagen skal gå i jämt lopp, och icke för mycket samlas emot slutet. Hinna de inkomna målen först undan, så kunna deputationerna sedan vara träget åter utarbete nya, men nu och intil dess äro åtminstone 2 plenidagar wisseligen nödiga, hvilka dessa dagar blifva, gjorde h. kyrkjoherden lika mycket, men så wore dock en wänlighet wisad mot högl. ridd. och adelen, om man blifver de af dem antagne dagar, helst den beqvämlighet, som de som sig dermed torde hafva påsyftat, icke lærer vara presteståndet til olägenhet.

H. comminister Chydenius: Wore nu frågan, om 2 plena snart skulle hållas eller icke, så wore nog skäl, at bifalla det förra; men at härutaf göra en lag, strider emot det förtroende, som för herrar talemän bör conserveras. Hvad tilförene händt, har twifvels utan skedt amice och genom öfverenskommelse, men lag kan i detta fallet så mycket mindre hafva rum, som ärenderne i deputationerne understundom fordra wissa dagar: och lära plena nogsamnt få sina dagar efter behofven, utan at derutinnan föreskrifva herrar talemän.

H. probsten Waldius trodde, at denna saken på riddarhuset upkommet i anledning af h. landtmarschalkens opasslighet, som nu bör wara öfvervunnen; hvarföre intet skäl är, at detta vidare yrka. Att plenidagars utsättande beror af herrar talemän, är en gammal lag, som icke bör brytas, för det at man sista riksdag något annorlunda sig förhölt.

H. lector Antonsson ansåg 2 plenidagar i hvarje vecka nu för så mycket nödigare, som många mål redan äro inkomna, hvilka efter handen böra expedieras, och af hvilka många torde flera, än en gång, behöfva läsas och förchafvas. Skal sedermera och til slut plenum hållas hvar dag, så blifver intet rådtrum at tänka på sakerne, och dem moget afgöra. Men at determinera sjelfva dagarne, må til herrar talemän öfverlemnas.

H. superintendenten Körning betygade, at det icke kommet i hans tanka, betaga h:r talemän någon dem tilständig rättighet, utan anser h. superintendenten detta såsom en oeconomiskt författning, hvilken efter omständigheterna kan ändras, och den ena tiden blifva olika mot den andra. At nu hålla 2 plena i weckan, tyckes nödwändigheten kräfva. Sedan allmänna tidningar redan wid riksdagens början gifvit hopp, at den skulle blifva kort, har en del af presterskapet i Hernösands stift skrifteligen hos h. superintendenten derom gjordt påminnelse. Att vinna detta ändamål, blifver nödigt, at de nu inkomne saker afgöras, så at rum lemnas för de återstående, hvilka til en stor del lära blifva af den beskaffenheten, at en längre tid för hvar och en erfordras, hvarå stapelstadssaken i sista riksdag kan tjena til exempel, såsom ock på det expeditionsdeputation må, enligt det redan tagne beslutet, under riksens ständers sammanvaro, hinna afsluta sitt arbete. Committenters önskan, efter riksdagens skyndesamma slut, gör uppå h. superintendenten så mycket större intryck, som wid efterräkning befinnes, at ledamöternas af presteståndet underhåll ifrån denna riksdags början redan kåstat wid pass 3 000 d:r s:nt, när allenast på hvar och en beräknas 3 d:r s:nt om dagen med resepengar; hvilket i nuwarande penningebrist, och då årsväxten, ehuru ömnig den nu står för ögonen, dock liknar sig, at, för wäderlekens skull, blifva litet gifvande, icke annat kan än falla landet til mycken tunga.

H. probsten Hellberg beklagade, at tiden skal förspillas med ventilationer i sådana ämnen, som detta. Det wore i h. probstens tanka icke görligit, at fixera plenidagar, icke en gång til antalet, ty just derigenom skulle riksdagen kunna förlängas.

H. öfverhåfpred. Grunerus förklarade ytterligare, sig icke mera, eller finna något ondt derunder, at 2 plenidagar i weckan begäres. H:r talemän hafva icke orsak, at derutaf finna sig stötta: och om årsakerne i presteståndet uppå mindre antal af dagar skulle hinna afgöras, så är det dock billigt, at hafva afseende på Riddarhuset, hvarest, för ståndets talrikhet, alltid går långsammare. Riksens ständer böra derföre så laga, at exped. deputation sättes i stånd, fullgöra deras åstundan, och innan de åtskilljas, expediera alla deras beslut.

H. biskop Mennander: Så mycken fägnad det i början af riksdagen varit, at finna, mått och steg dertil tagas, at den skulle blifva kort; så mycket oroar det nu, då intet teckn til slut ses, ehuru den stått dubbel så lång tid, som presteståndet i början utsatte. Underställes fördenskull, om icke secreta utskättet nu kunde erindras, at ju förr dess hältre, upgifva botemedlen mot det onda, som plågar vårt allmänna, och hvarföre riksens ständer förnämligast sammankommet. Hvad förewarande fråga egenteligen beträffar, hade h. biskopen af erfarenheten förmärkt, hurusom sakerne få qvickare gång, och af wederbörande med mera munterhet och drift handteras, när plena och deputationer i någon jämn ordning om dagarna alternera; hvarföre h. biskopen nu så mycket mera instämmer med ridd. och adelen, som tilräckeliga ämnen äro inkomne, och riksens ständer förr på samma sätt plägat stadga.

Herr biskop Serenius fann intet skäl för stånden, at nu betaga h. landtmarschalken och talemännen den rättighet, som de hittils, enligt riksdagsordningen, klanderlöst utöfvat. Kunde landtmarschalken skäligen beskyllas för någon vårdslöshet i sitt ämbete, så wore detta steg vidtageligit, men då hvar man vet, huru ömt och sorgfälligt han styrer riksdagsarbetet, har han icke giordt sig förtjent af något sådant, som nu will på honom läggas. Honom, jämte de öfrige talemän, må derföre lemnas, at hädanefter, som hittils, sörja för tider til alla sammanträden, och ridd. och adelen snarare påminnas, at i möjligaste måtto skynda med sakernas afgörande.

H. biskop Lamberg instämde deruti, at 2 plena i vecka nu böra hållas, ehuru icke just uppå de af ridd. och adelen utnämde dagar, utan uppå dem, som presteståndet kan finna beqvämligast. Deremot ville h. biskopen icke hafva visat det ringaste misstroende för herrar talemän, utan allenast sett på ståndets värdighet, som icke allenast i riksdagens början utsatt densamma till 3 månader, utan ock extraderat ett protocolsutdrag, angående riksdags-

penningarnes fördubblande. För detta ståndet will fördenskull aldraminst passa, at gå in i något, som kan gifva orsak til riksdagens förlängande.

Sedan åtskillige ledamöter häruppå begärde proposition, skedde den samma med frågan: om ståndet bifaller ridd. och adelens protocollsutdrag? Hvertill som Nej och Ja swarades, afgjordes genom votering, och 39 Nej emot 18 Ja, att ståndet detta icke kunde bifalla.

§ 4. Hörde ståndet sig ytterligare föreläsa instruction för dem, som, enligt cammar-, oecon.- och commercedeput:s betänkande,²⁴⁰ komma at besigtiga kungsgårdarna i riket, och tillades nu, utom hvad i protocollet d. 4 Maji finnes antecknadt, at wid de kungsgårdar och cronolägenheter, som innehafvas med förbindelse til schäferier, bör noga efterfrågas, huru många gamla får öfver wintren waret hållne, af hvad art, och huru många hvarje år ifrån contractets början; såsom ock, at besigtningen äfven går öfver alla cronolägenheter, öar, holmar, och ängar, som med förbindelse till schäferier, eller dylika skyldigheter, äro sålda til skatte eller under arrende innehafvas.

§ 5. Företrädde deputerade ifrån hederv. bondeståndet, som til afgörande recommenderade 4, på ett promemoria antecknade, mål, och gáfvo tilkänna, at pr.st:s protocollsutd. om mantalsskrifningarne till alla delar vunnet bondeståndets bifall.

§ 6. Likaledes ankom en deputation, ifrån höglofl. ridd. och adelen, som berättade, at saken, angående kungsgårdarnes besigtigande, blifvit på Riddarhuset så afgjord, at besigtningen kommer at ske genom wederbörande ämbetsmän, på det lagstiftande magten icke må blandas med den lagskipande; och skulle extractum protocolli derom til nästa plenum afgifvas, begärande emedlertid ridd.- och adelen, at saken intil dess hos ståndet måtte hvila.

§ 7. Upl. wällofl. borg.ståndets prot.utdrag, af d. 9 Julii,²⁴¹ ang. Beckaslöfs²⁴² donationsjord; och som ståndet redan beslutat, at denna saken icke

²⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 2.

²⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 12.

²⁴² Rättat efter betänkandet; i prot. står: *Wexiö*.

för riksdagsärende kan antagas, justerades nu ett protocolsutdrag, som detta ytterligare å daga lägger, och til de öfrige respective ståndet skulle afgå.²⁴³

§ 8. Afsändes til de öfrige stånden 6 deputerade, anförde af h. doct. Hausvolff, som skulle öfverlemna nyss nämde protocolsutdrag, såsom ock det, hvaruti ståndet recommenderat memorialet, ang. domkyrkan i Lund, jämte ett promemoria, uppå ståndets tilläggningar, til betänkanDET om kungsgårdarnes besigtigande, och äntel. gifva tilkänna ståndets beslut, ang. plenidagarne.

§ 9. Uplästes justitiædeputations protocolsutdrag af d. 19 Febr.,²⁴⁴ hvarmedelst til plena insändes sista riksdags justitiædeput:s betänkande, öfver the ifrån 1759 utkomna kongl. förordningar, bref och påbud.

Ståndet afhörde fördenskull detta betänkande, och lät anteckna de förordningar, som ståndet i synnerhet pröfvade nödigt, at sjelft sig företaga och påse; til hvilken ända, som på det ett sådant göromål icke skulle medtaga för mycken tid, utnämdes dertil, såsom deputerade, h. professor Amnell, h. probsten Forssenius, h. probsten Hellberg och h. probsten Haartman.

§ 10. Upl. och bifölls protocolsdeputations hemställande,²⁴⁵ angående protocollers och resolutions-böckers insändade af landshöfdingarne.

§ 11. Företog ståndet, att sluteligen yttra sig, ang. the inhiberade skatteköpen, i anledning af hederv. bondeståndets prot:sutdrag, d. 15 Junii.²⁴⁶

Och som ståndet fann, att någon tvetydighet ligger uti thet ordet *förrut anmälte skatteköp*, som, efter rådets protocolsutdrag af d. 9 Martii influtet uti riksens ständers expedition, hvarunder och kongl. cammarcollegium endast begripit de skatteköp, som hos collegium blifvit anmälte, innan inhibition utkom; förklarade nu ståndet, at inhibitions uphäfvande bör sträcka sig til alla de skatteköp, som för den 9 Martii, då beslutet togs, eij mindre hos landshöfdingarne, än kongl. cammarcollegium blifvit anmälte; dock

²⁴³ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 98–116 (med bilagor).

²⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiædeputationens handlingar, nr 58.

²⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från protokollsdeputationen, nr 3.

²⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 22. Tryckt i *BdP* 10, bil. 37.

förmente h. probsten Haartman, at, om hela inhibitionen blifvit af riksens ständer uphäfven, utan at någon terminus ad quem blifvit förelagd, så borde skatteköpsförordningen förblifva i sin fulla kraft, så länge och intil dess, at den af riksens ständer warder häfven.

Ståndet åtskildes.

Den 16 Julii

§ 1. Justerades föregående protocoll, wid hvars 3 § h. öfverhåfpred. Grunerus tillade, til sitt afgifne yttrande, at 16:de § af riksdagsordningen icke tillägger h. talemän rättighet, att determinera, när plenum skal hållas, utan allenast at dertil gifva ordres om anslag; hvilken anmärkning h. doctor Hausvolff äfven gjorde, sedan protocollat war justeradt, och trodde, at riksdagsordningen därutinnan icke kunde återopas.

§ 2. Åtog sig h. biskop Schröder, att i dag besöka h. archibiskopen och talemän, för at inhämta underrätt. om dess tilstånd til hälsan, förmälade h. biskopen, wid återkomsten, at med restitution nu alt mer och mera lider.

§ 3. I anledning af sista § i föregående protocoll, upkom nu åter discours om skatteköp, i det ståndet fan nödigt, göra detta sitt beslut så tydligt och fullständigt, at ingen vidare förklaring deröfver måtte behöfvas, hvarföre och som ståndet, uti dess prot.utdrag af d. 9 Martii til någon del och i wist afseende remitterat till cammar, oecon. och commercedeputations utarbetande, huru med skatteköpen hädanefter, eller efter nyssnämnda datum, må förhållas. Fördenskull, och på det ingen anledning deraf må kunna tagas, at tänka, det ståndet påsyftat någon vidare inhibition i skatteköpsförordningen, stadnade ståndet i det beslut, at som inhibition i 1723 års skatteköpsförordning redan är uphäfven,²⁴⁷ så bör densamma, både före och efter den dag, då riksens ständers beslut om detta uphäfvandet togs, förblifva i sin fulla kraft, jämte det at 2:dra och 3:dje momentet uti ståndets prot.utdrag af d. 9 Martii

²⁴⁷ Tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal.*

nästledit år, går i skyndesam verkställighet; hvarföre extractum protocollitil de öfrige respective stånden skulle expedieras.²⁴⁸

§ 4. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 7 Maji,²⁴⁹ ang. at förbuden om arbetadt guld och silfvers utförsel hädanefter må uphöra.

Härvid förklarade h. öfv.håfpr. Grunerus, sig finna mycken betänklighet, i anseende dertil, at guld och silfver icke äro ibland Sveriges egna producter, utan först måste införskaffas utifrån, innan de härstädes kunna förädlas. Det wore derföre til befarande, at öfverflöd och yppighet skulle vinna mycken styrka, med det at desse de ädlaste metaller skulle här i riket komma at få sin förädling, och en lätt väg skulle derigenom banas för ostindiska compagniet, at för vårt redbara mynt införskaffa många onyttiga saker.

Härmed instämde äfven h. doct. Alin, med förmälan, det han icke anorlunda kunde fatta denna saken, än at winsten, hvarå man härvid will göra räkning, endast kan blifva privat för guld- och silfverarbetarena, men icke national.

H. probsten Waldius åstundade äfven någon närmare öfvertygelse, huruvida riket häraf tilfaller någon werkelig båtnad, och h. probsten Kröger önskade, det någon controll måtte inrättas deruppå, at exporteurerne af dessa nobiliterade waror äfven inskaffa rudimaterien, på det icke landet oförmärkt måtte blåttas på guld och silfver, och det myntade äfven smältes upp.

Men häremot erindrades af h. biskop Lamberg, h. comministern Chydenius, h. doct. Nordman, h. probsten Mathesius, h. lector Kraftman, h. probsten Wijkman och h. superintendenten Körning, at, när industrien hos våra arbetare i denna delen upmuntras, är sådant så mycket gagneligare, som konst och slögd äro ibland grunderna till ett lands wälmåga; at det wore önskeligit, om man en gång kunde komma så långt, at jernhandlare icke blefvo de enda exporteurer, utan äfven andra kunde föra ut något, at draga wäxlar uppå; at winsten för riket härvid blifver ögonskenlig, bestående i arbetslöner, som wid dessa ämnen pläga öfverträffa sjelfva materiens värde; at erfarenheten bör öfvertyga oss, huru litet förbud häremot uträttadt, hvaraf privati endast wetat at rikta sig; at detta är utan all werkan på ostindiska handelen, så wida det kommer på ett ut både för riket och compagniet,

²⁴⁸ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 131–132.

²⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 27,

at låta skeppen taga in silfver i Spanien för svenska ditförda waror, eller hämta silfret här hemma, sedan det för samma waror hitkommit; at härvid långt mindre betänkelighet hafver rum, än wid exporters främjande af sidenfabriquers waror, hvarföre dock præmier blifvit utfästade, ehuru silfret til någon del finnes innom riket, men silket aldeles icke; at andra nationers hushållningsmetoder, som redan ernått högden af wälmåga, bör tjena oss til exempel; i thy i Holland exporterar hvar medborgare alt, hvad han ser sig kunna winna på utlänningen, och Ängland har länge brukat hämta jern ifrån Sverige, och, efter all möjlig föregången förädling, sälja detsamma med många procents avance; och enteligen, at wederbörande deputationer icke lära underlåta, upgifva tjenliga författningar til silfvers införskaffande, och förekommande af myntets sjelfsvåldiga upsmältning.

Sedan fördenskull h. professor Amnell äfven bifallet nyttan af sådana guld- och silfver-nippers utförsel, som nu för tiden konstigt arbetas, men tillika aktat nödigt, at sådana stycken, som röija gammalt eller ock mindre konstigt arbete, icke härunder begripes; och h. biskop Filenius, jämte samma anmärkning, äfven styrkt dertill, at med denna export-frihet måtte förenas förbindelse, at införskaffa rätt silfver, samt at denna författning icke förr må taga sin början, än coursen någorlunda kommet al pari; biföll ståndet sjelfva protocollsutdraget, med tilläggning, at intet annat än nytt arbetat guld och silfver bör därunder förstås.

§ 5. Beslöts, at de inkomna handlingarna, ang. skrif- och tryckfriheten, skulle remitteras til stora deputation, som deröfver med sitt betänkande til riksens ständers plena hafver at inkomma.

Imedlertid beviljades h. lectorn Kraftman, uppå dess begäran, at hos de öfriga respective stånden inlemna dess memorial, ehuru af herrar biskoparne Filenius och Körming erindrades, at, enligt förra riksdagens praxis, preteståndet först plägat yttra sig öfver memorialer i dylika ämnen, innan ledamöterna dermed gått till de öfrige stånden.

§ 6. Företredde en deputation ifrån hederv. bondeståndet, som gaf tilkänna, at dess stånd utlåtut sig lika med preteståndet, uti saken, ang. plenidagar; och för öfrigit recommenderade åtskilliga mål, som ifrån bondeståndet inkommit.

§ 7. Företogs til afgörande, och bifölls nyssnämde stånds protocollsutdrag af d. 22 Martii, ang. holtzfürstebeställningen i Skåne.

§ 8. Upl. secreta utsk:s prot:sutdrag af d. 3 Junii, ang. Torssebro krutbruk, hvarvid, som ett särskilt votum medföljde, utan at i sjelfva protocollsutdraget sådant omförmäles, upkom någon discours, huruvida detsamma borde upläsas, eller icke, i thy h. probsten Bolmstedt gaf tilkänna, at det sistledne riksdag blifvit afgifvit i defensionsdeputation, men i det nu författade betänkandet uptagit och wederlagt, hvarföre intet ljus deraf skal stå att hämta, som icke fås i sjelfva prot:sutdraget. Och ehuru h:r biskoparne Filenius och Schröder wille påminna sig, at det med secreta utskåttets tillåtelse nu följt med, sedan 2:ne ledamöter därstädes gjort detsamma til sitt; h. professor Amnell äfven ansåg detsamma endast såsom til uplysning bifogat, änskönt det icke nu såsom någons separata votum af secreta utskåttet åberopas; hvarföre h. probsten Ziebeth åstundade, at det måtte upläsas; dock som af h. biskop Serenius och flere hölls för en betydande oordentelighet, at några handlingar bifogas riksens ständers deputations arbeten, som icke i hufvuddocumentet omnämnes, emedan den, som besörjer expeditionen, då skulle til stånden kunna insända, hvad honom helst behagade; widtog ståndet h. biskop Lambers tanka, at först i secreta utsk:s efterfrågas, om votum quæstionis med dess minne til ståndet blifvit insändt; hvarföre sjelfva saken emedlertid skulle hvila.

§ 9. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 22 Maji,²⁵⁰ ang. kongl. lifdrabanernas uniformer.

§ 10. Likaledes uplästes och bifölls secreta utsk:ts prot:sutdrag af d. 15 Maji,²⁵¹ ang. cammererarens i krigscollegio Anders Åkermans lön.

§ 11. Anmälte h. comministern Heurlin, at han hem ifrån stiftet öfverbekommet förteckning på många capellaners ansökningar om roteringsfrihet, som länge sedan hos herrar landshöfdingarne blifvit inlemnade, men ännu antingen hos dem, eller i kongl. cammarcollegio, ligga oafgjorde, hvarföre

²⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 33.

²⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 32.

h. comministern anhöll, at ståndet wille taga sig mera an denna för capellanerne så öma angelägenheten, och med det första göra något steg, at befordra densamma til skyndesamt slut; uti hvilken begäran h. probsten Sörström äfven instämde.

Ståndet erinrade sig, hurusom det i denna afsigt redan under d. 2 nästledne April, genom utdrag af protocollet, infordrat ifrån samtel. consistorierna förteckningar uppå alla de capellaner, som til dylika ansökningar äro befogade. Och som ifrån de fleste consistorier ännu inga sådana förteckningar inkommet, wille ståndet therom låta afgå iteratum, och tillika nu imedlertid hos Hans Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla,²⁵² om nådig befallning til kongl. collegierne och herrar landshöfdingarne, at ofördröjeligen afgöra så många af desse mål, som hos dem kunna wara inkomna.

§ 12. Uplästes expeditionsdeputations prot:sutdrag af d. 4 April,²⁵³ angående expedition af handels- och manufacturdeput:s betänkande om wärfveriförordningars öfverseende, öfwer hvilket 2 stånd stadnat i olika mening mot 2 andra. Som frågan befans wara, ang. stället, hvarest bemälte förordningar böra öfverses, anfördes wäl nu af några ledamöter skäl, både för det ena stället och det andra, af dem, som i ståndens påskrifter blifwit nämnda; men så fann dock ståndet godt, at låta anstå med dess slutel. yttrande härutinnan, til dess löparen kommer ifrån höglofl. ridd. och adelen.

§ 13. Företrädde deputerade ifrån wällofl. borgareståndet, som öfverlemnade ett protocolsutdrag, angående skiljemynt, och berättade sitt stånds beslut, öfver betänkandet om fiskeripræmier.

§ 14. Uplästes fiskerideputations betänkande,²⁵⁴ om försök til sillfångst i öppna sjön.

H. probsten Wijkman yttrade wäl härwid någon betänkelighet, så i anseende til båtsmänne, som til dessa försök komma at nyttjas, och hvilka wid commenderingarne då genom andra måste ersättas, som i anseende til cronans espingar, hvilka, under det de härtil brukas, kunna genom olyckor

²⁵² Koncept till en skrivelse till Kungl. Maj:t ligger i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 65.

²⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditionsdeputationen, nr 7.

²⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 4.

förloras, hvarföre h. biskop Mennander styrkte dertil, at saken til secreta utskåttet måtte remitteras, men sedan h. biskop Lamberg anmärkt, huru sådan olägenhet och äfwentyr icke wil wara betydande, i jämförelse med angelägenheten, at på alt möjligit sätt wända sillfisket, såsom ett af de största rikets hushållningsmål, och hvars idkande i öppna sjön nu förtjänar så mycket mera omtanka, som sillen vid svenska kusterne alt mer och mer synes magra, til teckn, at den der, icke såsom förr, trifves och hafver sin föda, så at fruktan wärdt är, at den med tiden kan draga sig tädan; h. comministern Chydenius äfven på samma grunder uplyst saken och de skäl, hvaruppå deputationen grundat sitt betänkande, förenade sig ståndet, at samma betänkande bifalla.

§ 15. Uplästes wällofl. borgareståndets protocolsutdrag af d. 13 Julii,²⁵⁵ angående skiljemynt för ständerna,²⁵⁶ hvilket til secreta utskåttet remitterades.

§ 16. Uppå h. biskop Serenii hemställande, blef i ståndet öfwerenskommet, at, i grund af riksdagsordningen, deputationernas betänkanden och ståndens extracta protocollu efter hand skola företagas och afgöras, utan at privatorum memorialer må komma emellan och deruti göra uppehåll; dock så, at mellan kl. 12 och 1 äfven sådana memorialer kunna företagas, som innehålla allmänna ärender.

Ståndet åtskildes.

²⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 14.

²⁵⁶ Så även i konc.; läs: *städerna*.

Den 20 Julii

§ 1. Justerades föregående protocoll.

§ 2. I anseende därtil, at åtskillige mål, som icke allenast hos detta, utan äfven hos borgare- och bondestånden blifvit afgjorde, icke kunna komma til expedition, för det at löparen icke afsändes ifrån ridd. och adelen, hvarigenom således utdrägt på riksdagen beredes, biföll ståndet det af h. biskop Serenius projecterade extractum protocollii, som efter någon stund til de öfriga stånden afsändes,²⁵⁷ med en deputation af 6 ledamöter, anförd af h. biskop Schröder, hvilken hos borg.ståndet skulle efterfråga, om någon expedition ifrån ridd. och adelen dit ankommet, angående Strömsrums gård, enligt hvad h. biskop Serenius sade sig förnummet skett wara, och preste-ståndet således förbigånget.

Wid återkomsten berättade h. biskop Schröder, at borgarest:s taleman låfvat detta efterse.

§ 3. Sedan en och annan af secreta utskåttsledamöterna nu gifvit tillkänna, at de af protocollet därstädes gjordt sig underrättade, at särskilta votum i Torssebrosaken med secreta utskåttets minne blifvit til plena insändt, hörde ståndet detsamma sig föreläsas; och ingek derefter uti ventilation öfver sjelfva saken, som på 2:ne sidor förestältes, så at ståndet uti 2:ne meningar deröfver förmärktes wara delat. Den ena grundade sig på secreta utskåttets protocollutdrag, och försvarade afledne krigsrådet Dankvardts rätt, at wid Torssebro krutbruk bibehållas, som fru fältmarskalkinna Stael von Holstein icke kan tillerkännas, med mindre hon erbjuder samma wederlag tillbaka, som cronan tilförene för Torssebro mölla gifvit, när Areslöf såldes til ryttmästaren Bonde. I denna mening talade h. probsten Bolmstedt, h. probst. Kröger, h. probsten Wijkman, h. doct. Möller och h. doct. Nordman.

Å andra sidan åter yrkades de skäl, som bestyrka Kongl. M:ts til fältmarskalkinnans förmån fälta nådiga utslag, och i det särskilta votum utföres, i kraft hvaraf Torssebro, såsom inbegripet under ryttmästaren Bondes köp, bör återförenas med Areslöfs säteri, såsom ett dertil lydande rå och rörs hemman, hvilket efter ridd. och adelens privilegier bör lösas tillbaka, när det frångått godset. Detta påstods af h. kyrkjoherden Linderot, h. probsten Zie-

²⁵⁷ Se bilaga 8.

beth, h. öfv.håfpred. Grunerus, comministern Heurlin, och h. biskop Schröder.

Sedan härutinnan, å ömse sidor, länge blifvit taladt och svaradt, och ståndet sig i tankarne icke kunde förena, afgjordes saken sluteligen genom votering, uppå gifven proposition, om ståndet bifaller secreta utskåttets protocollsutdrag, då 35 röster voro för Ja, och 14 för Neij.

§ 4. Företrädde en deputation ifrån höglöfl. ridd. och adelen, som öfverlemnade ett protocollsutdrag, ang. midsommarsdagen och statsdelinquenterna.

§ 5. Upl. justitiædeputations betänkande,²⁵⁸ uti saken emellan häradshöfdingen Samuel Brandt Törnerson och för detta gjästgifvaren Trulls Holmbeck, tillika med borgmästaren Lönnrots memorial,²⁵⁹ och wällofl. borgarest:s protocollsutdrag af den 16 Julii²⁶⁰ i samma sak.

I desse acter förmälte h. biskop Serenius sig sakna någån anmärkning på justitiæcancelleren och riksens råd, som, utan någon grund af Sveriges lag, tilstyrkt ny undersökning, uti en sak, då den redan lagligen blifvit afdömd, och wunnet laga kraft; hvarom h. doctor Nensén och lector Kraftman, såsom ledamöter af justitiædeputation yttrade, at, som häradshöfdingen Brandt förnämligast anhållit om skyndesamt slut i saken, så hade deputation, uti sitt betänkande, nu såsom rättvist dertil styrkt, jemte det regeringens förhållande i saken icke undgått deputationens upmärksamhet, utan blifver sedermera ett ämne för deputationen, at yttra sig öfver, på det sjelfva hufvudmålet icke derigenom än vidare måtte uppehållas, hvarmed Brandt äfven hos deputationen förklaradt sig nögd.

H. probsten Bolmstedt anmärkte de många commissionerne i orterna, at särskilt undersöka wissa mål, såsom ländande cronan til känbar förlust, så wida den bråttsligas egendom merendels icke förslår, at ersätta all kostnad, hvarföre kronan gått i förskått, såsom af gjästgifvaren Holmbecks exempel nu kan finnas. Och som häradshöfdingen Brandt, hvilken wid alla domstolar är befunnen hafva blifvit oskyldigt angrepen, icke är hulpen, med mindre h. Lönnrots memorial bifalles, på sätt, som borgarest. gjordt, så styrkte h. probst. ståndet, at stadna uti samma slut.

²⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 3.

²⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 38.

²⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 15.

H. kyrkjoherden Heurlin, h. probsten Ziebeth och h. comministern Chydenius trodde likaledes, at borg.ståndets mening borde widtagas, men h. comministern ansåg tillika, det wara hufvudsaken för riksens ständer, at regeringens förfarande granskas.

H. professor Amnell ansåg deputations betänkande, at saken snart må komma til slut, och h. Lönroths memorial, at den aldeles må afstadna, såsom så stridande mot hvart annat, at h. professoren icke med borgareståndet kan kalla det senare en tilläggnig til det förra. H. professoren ville fördenskull åtnöjja sig, at bifalla betänkandet, jämte det han funne anledning för deputation, at yttra sig öfver wederbörandes åtgjörd i saken, och dervid göra nödiga anmärkningar til deras förklaring.

H. lectorn Kraftman, h. öfverhåfpred. Grunerus och h. probsten Haartman funno äfven, at Kongl. Maj:ts befallning om ny undersökning, nu så mycket mindre kunde inhiheras, som undersökningen redan för sig gått, och til Götha håfrätt blifvit inlemnad; rådet står icke desto mindre i ansvar för denna befallningen, och Götha håfrätt må få tillsägelse, at ofördröjeligen med sin dom til Kongl. Maj:t inkomma, på det riksens ständer nu må kunna altsammans til slutelig pröfning företaga; hvarmed h. superintendenten Körning äfven instämde, och h. probsten Mathesius höll nödigt, at håfrätten viss dag föreläggas.

H. biskop Filenius erindrade äfven, at justitiædeputation icke fullständigt kan yttra sig härutinnan, innan håfrätten först aflemnat saken, wederbörli- gen utarbetad.

Discourserna uphördde härmed, och ståndet biföll betänkandet, med tilläggnig, at justitiædeputation afgifver särskilt betänkande, huru wederbörande ämbetsmän befinnas hafva sig förhållet wid denna sakens handterande, och at kongl. Götha håfrätt inom en månads tid densamma bör afgöra, så at riksens ständer wid denna deras samma[n]varo, den sluteligen må hinna skärskåda.

Ståndet åtskildes.

Den 26 Julii

§ 1. Anmälte h. probsten Hellberg, at han i justitiædeput. begärt del af de förordningar, som ståndet anteknat, at wilja genomse, enl. den förteckning derå, som notarien honom tilstält, men at desamma nu mera icke finnas completa hos deputationen, utan, då de der skärskådades, blifvit anskaffade, hvarifrån de hälst kunnat bekommas, och en stor del inbundna i samma band med andra acter.

Ståndet fann fördenskull ingen annan utväg härvid återstå, än at de bland dessa förordningar, som af trycket utkommit, requireras ifrån kongl. boktryckeriet, men kongl. justitiærevision anlitas om manuskripterna.

§ 2. Justerades föregående protocoll, hvarvid, då ordningen kom til sista §, anförde h. doctor Wählin, til närmare utredande af saken, at, som den emellan för detta gästgifvaren Holmbeck och häradshöfdingen Brandt upkomna rätttegången lagligen blifvit afslutad, så kan densamma icke vidare uprifvas, eller Holmbeck, såsom en ärelös man, tilkommer någon talan; men som dock sedermera, igenom Kongl. M:ts nådiga befallning, advocatfiscalen blifvit ålagdt, at dervid å ämbetets wägnar lägga hand, så kan verkställigheten deraf med den förra domen stå tillsammans; hvarföre ock justitiædeputations betänkande, i bägge dessa delar, grundar sig på ordning och rättvisa.

H. probsten Ziebeth förmodade wäl, at, igenom denna senare action, intet annat, än oskuld hos häradshöfdingen Brandt, skal läggas å daga; men som dock en sådan, utan grund af lag, anställd ny undersökning, wäller utdrägt på tiden, så har h. probsten sig bekant, at wällofl. borg.ståndet nu är färdigt med en förklaring öfver sitt afgifna utlåtande i saken, som skal utvisa, at emellan detsamma och betänkandet icke är någon contradiction; hvarföre så wäl h. probsten, som h. biskop Serenius, anhöll, at ståndet detta wille afbida.

Häremot erindrade wäl h. probsten Wijkman, at öfver detta, såsom en redan afgjord sak, ingen ny discours må tillåtas; h. doctor Nensén, at justitiædeputation i det möjligaste ömat Brandts omständigheter och lidande, men at han sjelf förklarar sig belåten med det beslut, hvaruti deputation stadnat; och h. probsten Haartman, at, enligt ett kongl. bref af år 1750, criminele mål kunna å nyo uptagas, flere år efter, sedan de blifvit afgjorde; men så förenade dock ståndet sig derom, at låta denna § blifva ojusterad, til dess borgare-ståndet hunnit med sitt ytterligare utlåtande inkomma.

§ 3. Upl. höglofl. ridd. och adelens protocolsutdrag, af d. 16 Julii,²⁶¹ ang. midsommarsdagen och statsdelinquenterne, hvaruti som ridderskapet och adelen icke gått in deruti, at de, wid 1756 års riksdag, förunte och ännu subsisterande belöningar skola uphöra; styrkte h. biskop Serenius dertil, at denna delen af saken till secreta utskåttet må remitteras.

Detta ansåg h. probsten Wijkman såsom en nog widlöftig omväg med saken, i det icke allenast deliberation då beredes i secreta utskåttet och statsdeputation, utan äfven en ny ventilation in plenis. H. probstens tanka war fördenskull, at ståndets redan nogsamt faststälta beslut i saken icke nu må undergå någon förändring.

H. öfverhåfpred. Grunerus förmälte, sig så hafva fattat saken, wid dess afgörande, at allenast årliga gratialer i penningar skola indragas, til besparing för kronan, men icke sådana belöningar återtagas, som grefve Creutz och lieutenant Schedvin bekommet, warande, i h. öfv.håfpredikantens tanka, så mycket mindre rimligit, at nu skilja den förra vid sin öfverstelön, som han då skulle lemnas lönlös, och således den honom af ständer förunta förmån bringa honom i ett lidande, som han kunnat undgå, om han varet samma förmån förutan, och då i sin tour avancerat både til lön och sysla.

H. probsten Bolmstedt förmente häremot, at grefve Creutz då icke blefve den enda officerare, som, utan lön, timar vid arméen.

H. kyrkjoherden Linderot instämde med h. biskop Serenius, och anmärkte, at, ehuru en sak kan i något stånd wara afgjord, är dock skäl, at taga uti öfvervägande, hvad ett annat stånd deruti finner för godt, at föreställa; äfven som ståndet, i förevarande ämne, icke rubbar sitt beslut i sjelfva hufvudsaken, antingen ridd. och adelens eller h. biskop Serenii förslag widtages, ang. belöningarne.

H. doctor Nordman gjorde skillnad, emellan de belöningar, som genast en gång för alla i penningar unfingos, och sådane, som äro perpetuela, och årligen i penningar upbäras. Om de förra tror h. doctorn nu icke vara någon fråga, utan allenast om de senare, hvilka, enligit ståndets beslut, böra uphöra.

Af dessa perpetuela formerade åter h. kyrkjoherden Linderot en subdivision, emellan dem, som bestå i befordran til verkliga tjenster, såsom händt

²⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 16.

med grefwe Creutz, och dem, som icke med någon sådan befordran äro förknippade, och hvilka allenast äro reducibla.

H. probsten Waldius förmälte, sig wara i okunnighet, om lieutenant Schedvin äfven åtnjuter årlig pension, i hvilken händelse den äfven bör indragas.

H. probsten Wijkman yrkade åter, at, som både borgare- och bondeståndet tilförene bifallet presteståndets tanka, så vore mera anledning, at nu förvänta samma bifall, om ståndet simpliciter förblifver wid sitt beslut, än om ståndet gör deruti någon förändring.

Häremot förblef h. kyrkjoherden Linderot wid sin tanka, at det ena beslutet kunde concilieras med det andra, och at det förra icke uphäfves med det, at ståndet, i anledning af det i dag uplästa ridd. och adelens extractum protocollii, remitterar frågan om belöningarna til secr. utsk:t.

Consistorii præses, h. doctor Schröder, förklarade, sig icke hafva tilräckelig kunskap, hvarken om personerna eller gratialerna, som nu äro i fråga; hvarföre och som erforderlig uplysning härom aldrabäst kan erhållas i statsdeputation, höll h. doctorn nödigt, at målet dit remitteras.

Uppå gifven proposition, resolverade fördenskull ståndet, at det förblifver vid dess uti protocollsutdraget af d. 27 Martii och 4 Maji författade beslut; men ang. belöningarne, remitteras til secreta utskåttet; dock at expedition i det öfriga derigenom icke uppehålles.

För öfrigit, åstundade h. öfverhåfpred. Grunerus, at ifrån statsdeputation må til plena upkomma förteckningar på dem, som med dessa gratialer äro hugnade.

§ 4. Som löparen af höglofl. ridd. och adelens exemplar af dess protocollsutdrag, dat. d. [13]²⁶² Julii, ang. Strömsrum, jämte öfverstlieutenanten Rappes memorial, inkommet, hörde ståndet sig samma documenter föreläsas; hvarefter saken, uppå probsten Haartmans begäran, blef hvilande; och åtog sig h. biskop Serenius, at til nästa plenum deröfver projectera ståndets utlå-tande.

²⁶² Datum saknas i prot.

§ 5. Uplästes secreta deputations betänkande,²⁶³ ang. afskedade ryttmästaren Nils Hindric Hägerflycht.

Sedan h. probsten Haartman gjort utförlig berättelse, om de öma omständigheter, som hos denna officeraren förekomma, och, i behjertande deraf, til ståndets bifall recommenderat deputations betänkande, yttrade h. öfverhåfpred. Grunerus, at, ehuru han för sin del icke wille sätta sig deremot, kan dock dervid skäligen påminnas, at det icke nogsamnt är enligt med lagarna, som bjuda, at den, som taget afsked, med förbättring på caractern, och njuter pension af arméens cassa, icke åter får träda i tjenst. Men så bör dock medgifvas, at hos denna mannen så särskilte considerationer förekomma, som billigt kunna werka undantag ifrån allmänna lagen. Det allena bör förbehållas, at pensionen uphörer, när commendantslönen tilträdes.

H. kyrkjoherden Linderot fann äfven detta sista tilbörlligt, emedan det tyckes blifva förmycket för honom, som tilförene waret secondadjutant, at, då han stiger til capitainswärdighet, och får commendantslön, han tillika skal behålla sin pension. Lagen har han väl emot sig, men af medlidande må man gärna unna honom, at med detta förbehåll blifva emplojerad, på det af deputationen föreslagne sättet. H. kyrkjoherden geck äfven vidare, då discoursen fortsattes, och medgaf, at, som commendantslöner äro nog olika, så må han behålla pensionen, om han får en commendantslön under 600 daler silf:nt.

H. probsten Forssenius ansåg saken såsom ganska öm, i det deputationens förslag tyckes wara stridande mot vår heligt besvurna regerings-form, men tillika ryttmästaren Hägerflycht wärd all medömkan. Det blifwer förden-skull, i h. probstens tanka, säkrast, at hos Hans Kongl. M:t i underdånighet anhålla, det han, efter eget nådigt godtfinnande, täckes bemälte officerare soulagera.

H. probsten Bergstedt förklarade, sig icke, under någon förgätenhet af grundlagarne, hafva taget del i deputationens förslag, men at han tillika haft för ögonen andra lagar, som förmå, at officerare, hvilka besynnerligen distinguerat sig i fält, böra ock wara i särskildt åtanka. Få lära göra, hvad Hägerflycht gjort, och med så mycken olägenhet förtjena den för honom projecterade förmån. Det tyckes derföre wara nog hårdt, at nu neka honom göra

²⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 6.

fäderneslandet den tjenst, han kan åstadkomma, hvarigenom likväl andra kunde upmuntras till tappra gärningar.

H. probsten Haartman upl. 42 § i regeringsformen, och slöt, af de sista orden: *androm til prejudice och förfång*, at detta lagsens rum icke hit är lämpligt, emedan secreta deputation uttryckeligen nämt, at Hägerflycht icke må ega någon vidare tour til befordran i arméen, följakteligen icke med sitt commendantskap préjudicera andra. Anförde § talar om sådana som *wilja* taga afsked, änskönt de ännu kunna göra tjenst, men icke om dem, som nödgas gå ur tjenst, då de äro satte ur stånd, at den längre bestrida, såsom med Hägerflycht föreveter, hvilken fördenskull kan hjälpas, utan at bryta lag.

Samma reflexion gjorde äfven h. comministern Chydenius.

H. doctor Lindegren fan äfven, at bifall til betänkandet kunde med grundlagar förenas.

H. öfverhåfpred. Grunerus tviflade icke, at Hägerflycht med distinction tjent i fält, men påstod, at det icke med säkerhet kan bevisas af hans många blessurer, emedan sådant är en olycka, hvilken mången äfven så käck officerare kan undgå. Hägerflycht är dock wisseligen wärd belöning. Han har på den grunden redan fått pension, och må han nu, i stället för at länger njuta den, hos Hans Kongl. Maj:t i underdånighet anmälas, til något commendantskap, hvartil han kan wara i competence.

H. doctor Nordman förestälte, hurusom rättvisa och barmhärtighet i denna saken så böra förenas, at mannen blir hulpen, men lagen icke kränkt. Lagen kan tåla, at han til commendant befordras. Får han då 18²⁶⁴ eller 1200 daler kopp:nts lön, så kan pension uphöra, men går lönen icke öfver 600 daler, så är han, utan pension, icke hulpen. Hans öde bör derföre så beklagas och ömas, at barmhertighet i sjelfva werket finner rum.

H. probsten Hellberg fann intet betänkande wid, at simpliciter bifalla deputationens förslag. regeringsformen stötes derigenom icke, utan 1761 års förordnande efterlefves, om utmärkte krigstjensters belöning.²⁶⁵ Många exempel gifvas, at sådant på andra blifvit verkställt. Och hvad det angår, at pension bör uphöra, om han får någorlunda hederlig commendantslön, så gifves andra, hvilka fått både tjenst och pension, såsom ryttmästaren Frei-

²⁶⁴ D.v.s. 1800.

²⁶⁵ Tryckt förordning 14 juli 1761: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Krigs förtjensters belönande.*

tag. Hägerflycht må derfor eij mista sin pension, medan andra få behålla sina.

H. kyrkoherden Heurlin wille äfven bifalla betänkandet, men med samma vilkor, som doctor Nordman, hälst det är ovist, om Hägerflycht någonsin får njuta en sådan befordran til godo.

H. lector Kraftman: Det är icke obekant, at riksens ständer wid förra riksdagar waret nog liberala. Af sådana préjudicater bör icke hämtas skäl, at gynna Hägerflycht, på ett sätt, som efter h. lectorns öfvertygelse icke är laglikmätigt. Och will det icke passa, at, för medömkan skull, tillåta, hvad Kongl. Maj:it i grund af rättvisa, afslaget, i synnerhet, som det icke kan sägas, at Hägerflycht gjordt mera, än dess skyldighet waret.

H. probsten Haartman yrkade vidare det skäl, han förrut taget deraf, at Hägerflycht nödgats taga afsked, om han än icke welat; tilläggande, at denna dess ansökning är inrättad efter dess hälsas beskaffenhet, hvilken så mycket nu kan wara hulpen, som fordras til en commendantssysla, ehuru han icke kan tjena vid något regimente, samt at certificater äro uppedde i secreta deputation, som, utom blessurerna, nogsamnt intyga, at han i fält sig hederligen förhållet.

H. probsten Meurling ansåg likaledes denna casus particularis på intet sätt röra grundlagen, hvarest endast talas om dem, som sjelf viljandes taga afsked, så at intet hinder wore, att betänkandet bifalla.

Sedan ståndet häruppå något öfverlagt, om den tillgörande propositionen, blef slutet detta, at betänkandet bifalles, med den förändring, at ryttmästaren Hägerflychts pension uphörer, när han blifver befördrad til en commendantssysla, hvars lön sig bestiger til 600 daler silf:nt och deröfver.

§ 6. Uplästes wällofl. borg.st:s protocollsutdrag af d. 10 Junii,²⁶⁶ ang. at de hos domare och exsecutorer anhängiga mål, rörande manufacturcont:s fordringar, må hvila, til dess riksens ständer hinner afgöra alla manufacturcont:s balance-mål.

Uppå h. probsten Wijkmans, h. probsten Bolmstedts, h. doctor Nordmans, h. doct. Nenséns, och h. biskop Serenii föreställning, om det hinder, som härigenom skulle förorsakas för manufacturcontoiret, at komma til sin ostridiga rätt, såsom ock at dessa måls lagliga afgörande icke på något sätt

²⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 13.

ligger i vägen, för wärkställigheten af riksens ständers härutinnan widtagne författning; fann ståndet sig befogat, at detta prot.utdrag afslå.

§ 7. Uplästes håfmarschalken baron Christ. Reuterholms memorial,²⁶⁷ ang. tjenstehjonsordningen; hvilket, enligt höglofl. ridd. och adelens påskrift, remitterades till camm.-, oecon.- och comm.-deputation, at detta ibland deras första göromål företaga och utarbета.

§ 8. Uplästes secreta utskåttets prot:sutdrag af d. 1 Junii,²⁶⁸ angående regementspastoren Holmquist, tillika med dess til ståndet inlemnade memorial,²⁶⁹ och beslöts, uppå h. probsten Haartmans hemställande, at detta skulle hvila, til dess secret. deput:n inkommer med sitt betänkande, öfver bemälte pastors hos riksens ständer anförde besvär.

§ 9. Uplästes och bifölls secr. utsk:s prot.utdrag af d. 1 Junii,²⁷⁰ angående archiatern doct. Petterssens lön, wid hvilket tilfälle äfven nämdes, at archiatern doctor Rosen von Rosenstein äfven hos secr. utsk. kunde komma i någon åtanka, i anseende til dess lönlösa, men trägna, upvaktning wid kongl. håfvet.

§ 10. Upl. och bifölls secr. utsk:s protocollsutdrag af d. 15 Maji,²⁷¹ angående lörens beräkande wid tilträdande af tjenester.

§ 11. Företrädde en deputation ifrån wällofl. borg.ståndet, som (1) öfverlemnade ett protocollsutdrag af den 26 Julii, ang. inquartering i städerna, (2) recommenderade de extr. prot. som ifrån borg.ståndet ankommet, och ännu lära vara oafgjorda, och (3) berättade det ståndets beslut, ang. skatteköpen, som förmår, at alla skatteköp, som blifvit anmälda, innan expeditionsdagen hos ständerna, skola expedieras, men ang. dem, som sedermera inkommit, skall camm.- oecon.- och comm.-deput. sig utlåta.

²⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 32.

²⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 86.

²⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 112.

²⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 28.

²⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 31.

§ 12. Uplästes bergsdeput:s betänkande,²⁷² ang. förnyade masmästare- och hammarsmedsordningar.

Äfvenledes uplästes nu projectet til den sednare; hvaraf de §§ antecknades, hvilka ståndet fann nödigt, at i närmare öfvervägande taga.

Sedan detta war igenomgånet, anmälte h. probsten Mathesius, til ståndets eftersinnande och åtgärd, en brist i allmänna lagen, som gjordt, at vederbörande domare i Österbottn icke kunnat afdöma casus, som i det målet sig yppat, nemligen, huru den bör anses, som förleden öfvermaga til snatteri, hvarå i lagen intet straff utsättes, utan allenast, när stöld af den grunden begås. Detta fann ståndet wara ett värdigt ämne för justitiædeputation, at deröfver sitt betänkande afgifva.

§ 13. Sedan h. probsten Warelius, å ståndets vägnar, nu besökt högvördigste h. archibiskopen, förmälte han wid återkomsten, at h. archibiskopen nu dageligen brukar hälsovattn, som bekomma honom väl.

§ 14. Likaledes afsändes notarien, magister Klint, at göra sig underrättad, om tilståndet för h. doct. Hausvolff, som man förment wara sjuk.

§ 15. Ankom en deputation ifrån hederv. bondeståndet, som öfverlemnade sitt stånds påskrift på secreta deput:s betänkande, rörande ståndets nu warande secreterare, vice häradshöfdingen Johan Kock.

§ 16. Sedan deputerade afträdt, uplästes nyssnämde betänkande,²⁷³ hvilket bondest. bifallit, med tilläggnig, det bör secreteraren Kock, til dess uprättelse, undfå secreterarefullmagt, jämte heder och rang lika med secreterarne i kongl. håfrätterne och collegierne, samt tour ifrån secreteraren Björblings fullmagtsdatum, och såsom riksens ständers betjent, enligt förordningen af d. 17 Decembr. 1756, njuta werkelig befordran, när han sig thertil i underdånighet anmäler.²⁷⁴

²⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 10

²⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 7.

²⁷⁴ Tryckt förordning 17 december 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Thet Hädanefter inga ansökningar om befordring til Tienster och Characterer hos Riksens Ständer få giöras.*

Härvid producerades wäl äfven ett memorial af secreteraren Björling, som nyligen blifvit til ståndet inlemnadt, men hvilket, uppå herrar probstarne Haartmans och Bergstedts erindran, ståndet icke fann i sin ordning at nu upläsa, emedan det har ålegat en hvar, som har del i saken, at för deputation anföra, hvad honom kunnat nödigt synas. Dock anmärkte h. biskop Filenius, at mången icke kan hafva tilfälle, at bevaka sin rätt, innan deputations betänkande kommer til hans kunskap.

Hvad nu sjelfva detta betänkande widkommer, war ståndet genast ense om, at det samma bifalla, men i anseende til bondeståndets tilläggning, begärtes i början af h. öfv.håfpred. Grunerus, at saken skulle hvila.

H. superintendenten Körning förklarade, sig icke kunna gå in i denna tilläggning, emedan dören dermed torde öppnas för cabinetsmål hos riksens ständer, hvaruti h. superintendenten aldrig tagit någon del.

H. kyrkjoherden Linderot sade sig icke wara emot, att secreteraren Kock, til följe af betänkandet, får förslagsrättighet til den sysla, han kan wara competent; men at, til hans förmån, Kongl. M:ts höga rättighet wid syslans förgifvande skall röras, anser h. kyrkjoherden honom för dygdig, at wilja begära, eller åberopa sig, hvad tilförene i dylika mål hos ständer passerat; äfven som det icke synes kunna lämpas på honom, såsom varande ett enda stånds betjent, hvad som är föreskrifvit, ang. deras befördran, som äro riksens ständers betjente, eller tjena wid deras verk.

H. probsten Bolmstedt anmärkte wäl häremot, at ett helt stånds secreterare förtjenar fast mera reflexion och åtanka hos dem, än de, som föra pennan wid de under plena subordinerade werk, men, uppå gifven proposition, förblef ståndet dervid, at betänkandet simpliciter bifalles.

§ 17. Anhöll h. probsten Ekström, at ståndet wille göra honom biträde, til erhållande af de honom tillständiga riksdagspenningar, ifrån de bägge bohuslänske probsterier, för hvilka han af ståndet til riksdagsfullmäktig blifvit antagen. Detta sitt underhåll förmodade h. probsten, at han nogsammt skulle utbekomma, om allenast dess bref derom kunde komma at i contracterna circuleras, hvilket den prestman, som, under doctor Wahlborgs frånvaro, förestår dess sysla, wägrat sig kunna ombestyra, emedan han icke til viceprobst blifvit constituerad.

H. kyrkjoherden Linderoth: Detta förekommer nog sällsamt, at riksdagspengar icke skola kunna utbekommas; hvartil utväg icke kan fela, när consi-

storium lämnar behörig handräckning. Det är fördenskull billigt, at consistorium härom af ståndet tilskrifwes, och åläggges, at foga anstalt til penningarnes insamlande, hvilka, om icke annat gäller, genom Kongl. M:ts befallningshafvande, kunna indrifvas.

H. probsten Wijkman war likeledes af den tankan, at ståndet härutinnan bör hålla sig til consistorium, som blifver ansvarigt för penningarne, derest de icke wederbörligen skaffas tilhanda.

H. superintendenten Körning förmälte, at en sådan casus wid någon af de förra riksdagar waret med Hernösands stift, och det både consistorii och landshöfdingens åtgärd då waret utan werkan; hvarföre Hans Kongl. M:t då updraget ståndet magt, at peningarne utfordra.

H. probsten Ekström förklarade, sig icke wara sinnad, at förorsaka ståndet så mycken möda, emedan han trodde, icke mera behöfvas, än at dess bref kunde komma at circulera.

Ståndet stadnade fördenskull i det slut, at ven. consist. i Götheborg, genom bref,²⁷⁵ anmodas foga sådan anstalt, det h. probsten Ekström, såsom riksdagsfullmäktig för presterskapet i Bohuslän, utan svårighet utbekommer sitt arfvode, så länge riksdagen påstår.

§ 18. I anledning af föregående §, anmälte notarien, at högvördigste h. archibiskopen med honom upsändt til ståndet ett ifrån consistorium i Götheborg til ståndet inkommet bref,²⁷⁶ hvaruti begäres, det probsten doctor Wahlborg måtte, uppå Elfsyssels contracts anhållan, och i kraft af tvänne utverkade kongl. resolutioner, som äfven bifogas, til befästande af deras gjorde riksdagsmanswal, warda, såsom deras fullmäktig, i ståndet intagen.

H. biskop Filenius hemstälte wäl, i anledning häraf, om icke, utom h. probsten Ekström, äfven doct. Wahlborg nu och i anledning af Kongl. Maj:ts åtgärd i saken, kunde ståndet inlåtas, men detta besvarades öfver allt med Neij; förbehållande tillika h. probsten Wijkman, at ståndet icke må få någon proposition i en sak, som för detta af ståndet så fullkommeligen blifvit afgjord. H. probsten, tillika med h. doctor Nordman, h. probsten Bolmstedt, och h. kyrkjoherden Portuan, erinrade fast mera, at doctor Wahlborg bör unfå tilsäjelse, nu med det första förfoga sig hem, och sköta sitt

²⁷⁵ Koncept i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 67.

²⁷⁶ Ibid., nr 69.

ämbete, på det dess committenter, genom det han så länge uppehåller sig härstädes, icke må fatta den tankan, at dem tilkommer, hålla honom, såsom sin riksdagsfullmäktig, hvarigenom således h. probsten Ekström kunde fördelas.

Denna tillsägelse, förmente h. biskop Schröder, böra honom göras, igenom dess härwarande biskop; men h. doctor Alin trodde, at consistorium äfven derom borde tilskrifvas.

Att doctor Wahlborg, och flere under riksdagen här i staden wistande främmande prester, må förfoga sig hem, yrkade vidare h. probsten Bolmsstedt, af den grund, at det icke är anständigt för prester, på sådant sätt försumma sina ämbeten och beställningar, hvilket h. probst. Bergstedt vidare deducerade, i anledning af äldre och yngre förordningar, som förmå, at prester icke få resa från sina församlingar, utan för laga skäl, och med consistoriernas minne. H. probsten hemställte fördenskull, huruvida det må vara värdigt för ståndet, at utan anmärkning se främmande prester så länge uppehålla sig vid riksdagen, utan at det efterfrågas, om de dertil hafva wederbörligit tilstånd. Sker sådant nu under ståndets ögon, hvad skal då ske mellan riksdagarne? Och om ordning i alla stånd är nödig, bör den dock aldraminst i presteståndet å sido sättas. Det torde derfor blifva nödigt, at en allmän påminnelse göres om rättelse härutinnan.

H. kyrkjoherden Linderot: Som doct. Wahlborg hitkommit med riksdagsfullmagt, och hittils hos Kongl. M:t bevakat sitt contracts ansökning, at få densamma gällande, hvilken sak åtminstone waret intil denna dag, då consistorii bref derom til ståndet blifvit insändt, så är han wäl at enskylla, för det han hittils sig härstädes uppehållet. Men sedan det nu ytterligare blifvit bekräftat, at probsten Ekström, såsom ensam riksdagsman för Bohuslän, har at af bägge contracterne upbära riksdagspenningar, må stiftets biskop nu anmodas, at igenom consistorium bemälte doctor til dess församling hemkalla. Men så förmodar dock h. kyrkjoherden, den aktning wisas för Kongl. M:ts höga resolutioner, och den wänskap för consistorium i Götheborg, at jämte de förra, dess bref til ståndet upläsas, hvilket kan ske, utan någon den minsta ändring, af hvad redan blifvit beslutet.

H. biskop Filenius gaf tilkänna, at prestmannen Wänerberg fått sitt consistorii tillåtelse, at här wid riksdagen bevaka sin sak.

H. probsten Fortelius trodde, det blifva nog för ståndet, at om doct. Wahlborgs hemkallande anmoda h. biskop Lamberg, men wille, at consistorii bref och de insände acterne först i ståndet upläsas.

Sedan detta äfven skedt, anförde h. probsten Wijkman, at nu mera icke är rum yttra sig något öfver sjelfwa saken, eller doctor Wahlborgs riksdagsmannarätt under denna riksdag, såsom redan til alla delar afgjord. Men det finner h. probsten nog eftertänkeligit, at bemälte doctor hos Hans Kongl. Maj:t stält i fråga, hvad som genom ståndets beslut redan blifvit deciderat, och at Kongl. M:t skärskådar och meddelar nådigt utslag i ett ståndets eget oeconomiskt mål. H. probsten kunde icke förena detta med de lagar, som garantera ståndets fri- och rättigheter, och trodde sakens wigt förtjena, at med extractum protocolli wända sig til de öfrige respective stånden.

H. kyrkjoherden Linderot ansåg äfven sjelfwa saken, eller ämnet af consistorii bref, så afgjordt, at ståndet intet vidare behöfver deröfver sig utlåta. Hvad åter Kongl. Maj:ts sista resolution beträffar, är icke underligit, at Kongl. Maj:t den i nåder meddelat, så wida doctor Wahlborg, uti ansökningen derom, förteगत, at någon annan, i hans ställe och för dess division, blifvit af ståndet til riksdag[s]fullmäktig antagen. Kongl. M:t har då icke annat kunnat, än med wanlig nåd och ömhet anse presterskapet i Bohuslän, och förhjelpa dem til åtnjutande af den rätt, som deras riksdagsmanswal medförer. Men skulden stadnar på doctor Wahlborg, eller dess committerer, som genom stympad berättelse satt Konungen bakom ljuset.

Härmed afstادنade discoursen, och ståndet fann godt, intet vidare härtil göra, än anmoda herr biskop Lamberg, som i dag til ståndet icke upkommet, så föranstalta, at probsten doctor Wahlborg ofördröjeligen begifver sig hem til sin församling.

§ 19. Uplästes borgareståndets protocollsutdrag af d. 26 Julii,²⁷⁷ ang. inquartering i städerne, som lades på bordet.

Ståndet åtskildes.

²⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 17.

Den 27 Julii 1765

§ 1. Justerades föregående protocoll, då wid 12 § ståndet utnämde h. comministern Iverus, h. probsten Wangel, h. probst. Hellberg och h. doctor Nordman, til deputerade, at närmare öfverse de anmärkte §§ af hammar-smedsordningen.

Wid 16 § erinrade h. probsten Kröger, at han i det yttersta begärt, at secreta deput:s der omförmälta betänkande skulle hvila, i anseende til bondeståndets tillägning, och beslöts nu, at samma tillägning skulle hvila.

§ 2. I anledning af 18 § i samma protocoll, anförde h. biskop Serenius, at han finner så mycket mera grund i h. probsten Wijkmans der yttrade tanka, som Kongl. Majj:ts åtgjörd i denna saken icke allenast stöter ståndets rättighet, at allena decidera om sina ledamöters behörighet, utan äfven går emot allmänna lagen, som i rätteg.b. 24 cap. 11 § bjuder, at ingen förklaring bör innehålla mera, än hvad i utslaget tydeligen utsatt är, hvaremot Kongl. M:ts nådiga resolution af d. 4 Julii, som skal lända til förklaring öfver then, som i nåder gafs d. 18 April, och endast förmår, at 1726 års convention för framtiden icke skal gälla, dessutan förklarar, at Elfsyssels contracter skola njuta sitt riksdagsmanswal för denna riksdag til godo.

H. probsten Wijkman utförde på samma grund nu vidare sin mening. Så lyckeligit, som det är, at hädanefter, och närwarande tid, icke är ett och det-samma, så merkeligen skiljer sen senare resolutionen sig ifrån den förra. Och som denna sistnämde tydeligen innehåller doctor Wahlborgs anmälan, at probsten Ekström blifvit i ståndet intagen, såsom fullmäktig för hela Bohuslän, så kan icke sägas, at Kongl. Majj:t, wid den senare resolutionens utfärdande, derom varet i okunnighet, utan har derigenom gifvits ett för ståndets fri- och rättighet ganska farligit prejudicat, at ett stånds beslut, öfver theras riksdagsmannarätt, som sig der til ledamöter anmäla, kunna af regeringen kastas öfver ända.

Herr kyrkjoherden Hernodius upläste följande dictamen ad protocollum:

Utaf the upläste acter finnes, at probsten, doctor Wahlborg, eij allenast, oaktat högvördiga ståndets tagna beslut, at han eij bör vara riksdagsman för thenna gången, nu öfver ett halft år uppehållet sig på then ort, ständerne äro församlade, utan ock at han under samma sin närvaro sökt, at på ett olageligit sätt häfwa förbemälte beslut, hvilket dock

högvärdige ståndet fattadt i kraft af sin uti grundlagarna befastade rättighet. Fördenskull och emedan riksens höglofl. ständer, uti 4 § af sin instruction för secreta utskåttet fastställt, at then, som på något sätt skulle vilja befordra olagliga steg, skal vara förlustig af sin riksdagsmannarätt, underställes högvärdiga ståndets mogna bepröfvande, om icke probsten doctor Wahlborg, igenom ofvannämde steg, förverkat sin rätt, at blifva kallad til riksdagsman på the följande riksdagar.

Härmed instämde h. probsten Wijkman.

H. biskop Lamberg, nu närvarande, förklarade sig beredwillig, at efterkomma ståndets ur protocollet upläste beslut, och om hemresan tillsäga doctor Wahlborg; men på det h. biskopen må synas med all oväldighet härutinnan, för sin del, gå tillväga, begärade han häröfver bekomma extractum protocollii.

Detta förmente åter h. probst. Wijkman, hvarken wara så nödigt för h. biskopen, då han, såsom ämbetsman, härvid lägger hand, och således icke behöfver för någon privat sitt göromål justifiera, utan blifver answaret på doct:r Wahlborg, om han tillsäjelsen icke behörigen uptager och efterkommer; icke eller är det rådeligit för ståndet gifva ut ett sådant extractum protocollii, i anseende til det missbruk, som deraf skulle kunna göras.

H. biskopen svarade härtil, at han icke ärnar nyttja ett sådant protocoll-utdrag, til justification för doctor Wahlborg, utan at, igenom consistorium, gifva prosteriet underrättelse om ståndets wilja. För öfrigit begärade h. biskopen, at alla ifrån andra stift här wistande främmande prester må med lika eftertryck tilhållas, at förfoga sig hem, på det ståndet må undgå alt anseende af mannamån.

Emellan desse och doct. Wahlborg anmärktes dock af h. biskop Fortelius och h. probsten Haartman den skilnad wara, at de förra icke oroat ståndet, medan de här wistats, och dessutom fått sina consistoriers permission.

H. öfverhäfpred. Grunerus trodde, det kunna tjena doct. Wahlborg till någon enskyllan, at han, uppå sina committenters anmodan, både rest hit upp, och härstädes dröijt, för at bevaka deras sak; hvarföre det torde synas nog hårdt, at låta merbemälte doctor för sådant widkännas någon olägenhet.

Detta biföll äfven h. biskop Lamberg, och ansåg doctor Wahlborg nog straffad med det, at hans försök misslyckats, at komma in i ståndet.

H. probsten Wijkman åter sade, sig wara öfvertygad derom, at Elfsyssels contract icke i början haft del i doctor Wahlborgs arbetande mot ståndets

beslut, utan, sedan han först i eget namn sökt få convention öfverända kastad, hade han sedermera äfven draget contractet in uti saken.

H. probsten Haartman biföll äfven h. kyrkjoherden Hermodius, och trodde, at detta wore det minsta straff för den, som så welat tränga sig in i ståndet, och inledt Hans Kongl. Maj:t at utfärda resolutioner; som med ståndets beslut icke kunna förenas, der likwäl 8 § af Svea konungaförsäkran förmår, at Kongl. Maj:t intet intrång will göra eller tillåta uti riksdagsmannawal, eij eller wid riksdagar göra något intrång uti ständernas öfverläggningar.

H. lector Kraftman ansåg likaledes ståndens rättigheter wara så tydeliga och tillräckeligen befastade, at, om icke saken ofullkommeligit och oredigt blifvit Kongl. M:t förebragt, hade förmodligen icke så, som nu skett, blifvit resolveradt. Ett så groft fel bör derföre icke aldeles lemnas onäpst, utan ståndet på något sätt låta fömärka sitt missnöije deröfver.

I samma mening yttrade sig äfven h. pr. Bolmstedt.

H. kyrkjoherden Linderot gillade icke doctor Wahlborgs steg, men kunde icke eller finna, at Svea konungaförsäkran härvid blifvit bruten; emedan Kongl. M:t hvarken blandat sig i walet, eller ståndets öfverläggning derom, utan endast meddelt utslag i sådant mål, som Kongl. M:t tilhör, at döma öfver, då Kongl. Maj:t icke fått weta, at ståndet förut taget sitt beslut. Det är icke underligit, at doctor Wahlborg i det yttersta sökt komma in i ståndet, efter han til den ändan blifvit hitskickad, och kan icke svårare rubrique sättas på hans förhållande nu, än sista riksdag på baron Pechlins, som wände sig til de öfrige stånden sedan han blifvit utesluten ifrån riddarhuset. Att förklaras incapable, til at nästa riksdag blifva riksdagsman, tyckes wara nog hårdt förfarande med en man, som eljest icke för något lastbart är noterad. Änteligen förklarade h. kyrkjoherden, sig wara lika nögd, huru ståndet härutinnan behagade resolvera, men styrkte til lindrighet, såsom för ståndet rådeligast.

H. öfverhåfpred. Grunerus medgaf, det wara stort fel begånget af doct. Wahlborg, om han icke redeligen deducerat saken inför Kongl. M:t, utan förtegat, hvad til uplysning waret nödigt; men äfven som man nu icke med wishet kan säga detta, så funne ock h. öfv.håfpredikanten alt skäl, at instämma med h. kyrkjoherden Linderot deruti, at den åberopade § i Svea konungaförsäkran icke är hit lämplig, och Kongl. M:ts rådkammare således icke häröfver bör tiltalas, utan om man och supponerar, at doctor Wahlborg sig förgått, så är ståndet icke domstol, utan bör först laglig undersökning

föregå, innan han något umgäller; warande emedlertid nog straff, hvad härtils med honom passerat.

Härmed conformerade sig h. biskop Filenius.

Herr biskop Serenius fann, häremot, rum wara för någon animadversion uppå den, som något för Konungen undangömer sakens fullständiga sammanhang, och dymedelst wållat den oreda, at Kongl. M:t gifvit en resolution, som i sin verkställighet icke blifver möjlig. men i synnerhet insisterade h. biskopen deruppå, at ståndet icke måtte lemna opåtalt det steg, regeringe nu gjordt, då den, under riksens ständers sammanwaro, befattadt sig med, at determinera ledamöter i ett stånd. H. biskopen wiste af erfarenheten, at sådana ansökningar tilförene blifvit ifrån rådet nedskickade til stånden. Och som detta præjudicat uti ett mål, som rörer ögnestenen af ständers frihet, kan för efterkommande blifva af mycken betydelighet, wore nödigt, at ståndet, i alfvarsammaste måtto, wisar sin upmärksamhet derå, och, genom extractum protocollii, begär de öfriga ståndens biträde; hvarföre h. biskopen deröfver begärade proposition.

H. biskop Filenius påminte sig icke annorlunda, än at stånden själfva bruka begära til sig dylika acter, när det förnummets, at de i kongl. cancelliet waret inkomne.

H. doctor Nordman dömde, eftersom saken sig nu præresenterade, ehuru han ifrån början icke waret deröfver: Det synes nogsam, at h. doctor Wahlborg här icke agerat upriktigt, utan först i eget namn, och sedan samfält med sina contractister föregifvet hos Kongl. Maj:t, hvad honom godt synt, at winna sitt ändamål; hvilken han rätteligen bör umgälla. H. doctorn conformerade sig äfwen med h. biskop Serenius deruti, at regeringen vid detta tilfället gjordt ett steg mot ståndets rättighet, då den uptaget och afdömt ståndets ensak, sedan ståndet deruti taget sitt slut.

H. superintendenten Körning trodde, härutinnan icke wara mera gjordt, än hvad tilförene brukeligit waret, i det tvistigheter, som härröra af riksdagsmanswal, altid pläga hos Kongl. M:t afgöras. Och önskade h. superintendenten, at denna saken måtte stadna med det, at h. doctor Wahlborg får mandatum abeundi.

H. lector Antonsson kunde icke eller finna, at Kongl. M:ts resolution rörde ståndets rättighet, utan endast tjenar bohusländske presterskapet til efterrättelse, i anseende til deras riksdagsmanswal.

H. biskop Lamberg gjorde berättelse om sakens förlopp, och förestälte den samma på lindriga sidan, i anseende hvartil, h. biskopen anhölt, at ståndet icke på svåraste sättet ville uttyda, hvad skett var, utan dervid låta bero, på det ett så anseeligt contract som Elfsyssels, på hvars storlek Hans Kongl. M:t förnämligast tyckes haft afseende, äfven må få tillfälle at berömma ståndets moderation. För öfrigit begärade h. biskopen tydeligit slut af ståndet, huru den omtvistade conventionen hädanefter skal anses, sedan den af ståndet blifvit fastställd, men af Hans. Kongl. M:t åter uphäfven. Änteligen bad äfven h. biskopen, at ståndet, icke för tilkommande tid, wille lägga något band på denna delen af Götheborgs stift, wid deras riksdagsmansval.

H. doct. Alin styrkte äfven dertil, at saken härmed måtte afstadna. En ledamot af ståndet hade väl väkt den tankan, om sanningens förtigande för Hans. Kongl. M:t, men derom torde han dock sjelf icke vara öfvertygad. H. lect. Antonsson tyckes äfven hafva rätt deruti, at ståndet icke blifvit angripet genom Konungens resolution, och skickar sig aldrabäst för detta ståndet, at bruka lindrihet och öfverseende.

H. pr. Meurling understälte, om icke det är bäst, at denna saken tacite handteras, så at den hvarken hos regeringen, eller de öfrige stånden, må komma i vidare rörelse, utan ståndet tils vidare behåller densamma inom sig sjelf.

H. biskop Filenius understödde samma tanka, och fan rådeligit, at saker, som kunna blifva beniga och laggranna, i början hållas tysta; helst det likafult sedermera står öppet, at väcka samma sak, när så godt synes.

H kyrkjoherden Linderot föreslog den medelvägen, at til de öfrige stånden låta afgå extractum protocoll, det regeringen icke må tillkomma, decidera öfver riksdagsmanswalen, sedan riksdagen tagit sin början, och således i allmänhet göra föreställning; utom at nämna casus, som dertil gifvit anledning.

Detta antog äfven h. superintendenten Körning; men h. biskop Serenius fann, därvid icke wara nog åtgjordt af ståndet, och h. lector Kraftman wille, at ståndet först skulle antaga h. kyrkjoherden Hernodii project, hvarvid h. öfverhåfpred. Grunerus befarade, at doctor Wahlborg kunde göra sådant missbruk af protocollsutdraget, uppå dess uteslutande, hvaraf ståndet kunde hafva ännu större ledsamhet.

H. probsten Bergstedt yttrade sin tanka härom, på det sättet, at, om tvist uppkommer öfver riksdagsmanswal, äga wäl de, som dertil sig befogade finna, at, innan riksdagstermin infaller, hos Kongl. Maj:t söka rättelse; men om sådant icke är afgjort, innan stånden komma tilsammans, pläga de sjelfva, wid fullmagternas granskning, cognoscera och avsluta sådana stridigheter. Hwrefter, och då wederbörande stånd gjordt slag i saken, sådant icke tål någon förändring, af hvad magt det wara må.

Härvid upkom äfven någon discours, ang. 1726 års convention, öfver hvilken både Kongl. M:t och ståndet sig nu olika yttradt; anmärkande i synnerhet h. probsten Mathesius, at regeringen waret obefogad, förklara denna convention i sig sjelf för olaglig, sedan ståndet redan år 1746 antaget densamma för laglig. Dermed har dock icke nekats, att den kunnat ändras; och uphäfandet för framtiden har waret det andra, hwaröfver Kongl. Maj:t tillkomet at sig utlåta.

Då nu ståndet häruppå tog i öfvervägande, genom hvilken proposition denna ventilation kunde komma til slut, recommenderade h. biskop Fortelius, at ståndet ville lägga ned, och icke i det nogaste beifra, hvad mänskligheten härutinnan kunnat åstadkomma, utan framdeles, då riksdagsmanswalen i alla stift komma at regleras, äfven i den nu förevarande delen kringskantsa sin fri- och rättighet.

Ståndet antog änteligen den proposition, om doctor Wahlborg, som redan för denna riksdag blifvit från ståndet utesluten, äfven för nästkommande riksdag icke ska kunna til fullmäktig blifva wald?

Som svaret häruppå icke blef enhälligt, anstältes votering, då 24 röster befunnos för Ja och 21 för Neij.

Sedan h. biskop Lamberg påmint, at detta beslut måtte med consistorio communiceras, hvilket ståndet tog för afgjort, böra ske innan riksdagens slut, hemställte h. probsten Bolmstedt, och h. doctor Lindegren, om icke ståndet härvid nu kunde låta bero; lämnade äfven ståndet någon vidare åtgärd i saken, til dess ståndets oeconomica ang. riksdagsmanswalen komma at företagas.

§ 3. Sedan uppå h. biskop Schröders begäran, bilagorna blifvit upläste, til h. öfverstelieutenanten Rappes memorial,²⁷⁸ om Strömsrums skatteköp, afhöorde ståndet såwäl, hvad h. biskop Serenius upsatt til ytterligare förklaring och befästade af ståndets beslut i den saken, som de af h. biskopen deruti åberopade documenter och lagar.²⁷⁹ Som detta angek alla kronofrälselegheter, at icke til skatte kunna försäljas, utan om så skedt, böra med cronan åter förenas, bevisade h. probsten Haartman detsamma af regeringsformens 30 §, jemförd med riksdagsfullmagten. Ståndet förblef fördenskull wid dess förra beslut, angående Strömsrum,²⁸⁰ jämte bifall til det af h. biskop Serenius nu författade protocollsutdrag.²⁸¹

§ 4. Öfverlemnade h. doctor Nordman til ståndets cassa 3 000 d:r kopp:nt, hvilken summa biskopen i Westerås, h. doctor Benzelstierna, til följe af ståndets requisition derifrån stiftet, öfverstyrt til h. doctorn, at tilställa ståndet. Ståndet tackade h. doctorn, för dess härvid hafda möda, och påminte sig, i anledning häraf, hurusom Wisby stift til denna riksdag icke upsändt flera, än en riksdagsman, då det likväl, enligt den wanliga repartitionen, bör hålla 2:ne; hvarföre det äfven pröfvades skjäligit at stiftet, för den framflutne tiden, erlägger til ståndet de riksdagspenningar, som eljest skulle hafva åtgått til underhåll för en fullmägtig.

H. kyrkjoherden [Snöbom]²⁸² erindrade wäl, huruledes han vid riksdagens början gifvit tilkänna, och med medici attest bestyrkt, at den i stiftet walde andra riksdagsmannen, för sjukdom skull, icke kunnat göra honom sällskap wid hitresan, hvilken sjukdom ännu continuerar, bestående i en lemming efter slag i högra armen. Och som sedermera det, under vintertiden, icke waret görligit at komma öfver hafvet, begärade h. kyrkjoherden, at ståndet wille taga detta i consideration, och åtminstone icke fordra arfvode, för längre tid tillbaka, än sedan våren öpnat farvattnet ifrån Gottland.

²⁷⁸ Daterat 20 maj (med fem bilagor). Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 15, bilaga.

²⁷⁹ Jfr med Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 70.

²⁸⁰ Se Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 14 (daterat 4 maj).

²⁸¹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 15.

²⁸² Utfyllt efter konceptprotokollet.

Men som ståndet, ända ifrån riksdagens början, måst sakna biträde af en fullmäktig ifrån Wisby stift, och ståndet för sin cassa icke kan eftergifva något af hvad enligit riksdagsordningen til densamma bör inflyta; ty skulle bref afgå til venerandum consistorium i Wisby, at, för den uteblefne riksdagsmannen, til ståndet insända så stor summa, som h. kyrkjoherden Snöboms underhåll ifrån riksdagens början sig belöper.

§ 5. Uplästes secreta utsk:ts prot.utdrag af d. 17 Julii,²⁸³ ang. kronolotteriedlarnes för-auctionerande.

Sedan h. probsten Ziebeth begärat, at de vid löparen bifogade bilagorne äfven skulle upläsas, hemstälte h. probsten Haartman, om icke det ena, med det andra, til så mycket större uplysning, måtte tryckas, hvaruppå h. lector Antonsson begärde, at saken til nästa plenum skulle ligga på bordet, på det man må wara i stånd, at in pleno derå göra behörig reflexion, sedan det til den ändan blifvit infordrat.

Consistorii præses, h. doctor Schröder, förklarade sig, såsom bancofullmäktig, färdig, at om deliberation häröfver skal anställas, taga afträde, under förmodan, det ståndet benäget lära finna, huru ömtåligt det waret för fullmäktige, at, genom något eftertryckeligare anmanande, prosequera dessa pantsatte obligationers inlösen, alldenstund man nu sett, huru samma sak under riksdagen, och ibland riksens ständer sjelfwa, iklädt sig mycken delicatess.

H. probsten Bolmstedt ansåg hufvudsaken, såsom redan hos ståndet afgjord, och detta, endast ad notitiam, ifrån secreta utskåttets upgifvit.

H. öfverhåfpred. Grunerus betygade fullkomlig öfwertygelse, om secreta utskåttets nijt, at härutinnan til det bästa föranstalta; men som dess berättelse til plena blifvit infordrad, så utmärkes dermed förbehåll, at saken i närmare öfvervägande taga, hvilket dock detta plenum icke ske kan, sedan en ledamot begärde betänketid.

H. probsten Wijkman biföll den projecterade tryckningen, i anseende til den rörelse, som denna saken i allmänheten åstadkommet; hvarvid h. kyrkjoherden Linderot erindrade, at, som saken bör hvila, är det i²⁸⁴ sin ordning, at afgöra om tryckningen, innan ståndet öfver sjelfwa saken sig slutel. yttrat.

²⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 30.

²⁸⁴ är i prot.

Detta lemnades fördenskull, och

§ 6. uplästes handels- och manuf.-deput. betänkande,²⁸⁵ ang. får- och ull-præmier, tillika med det medföljande särskilte votum.

H. probsten Wijkman förklarade, sig icke mindre nu, än i deputationen, vara af samma tanka, som det särskilte votum innehåller, hvilket äfven i manufacturutskåttet wunnet bifall, ehuru deputationen gått derifrån.

H. kyrkjoherden Linderot wille äfven bifalla detta votum, och recommenderade dess utom til deputationens åtanka, hvad wid schäfer-syslorna kan vara at påminna.

H. comministern Chydenius instämde jämväl med probsten Wijkman, så mycket mera, som comministern i fiskerideputation haft tillfälle, at se, hvad tvång præmier göra, i hvad näring det vara må, huru mycket de gravera staten, och huru litet de förbättra varorna.

H. öfverhåfpred. Grunerus befarade häremot, at, om ullpræmier uphöra, torde får-afvelen wanskötas, inrikes ull blifva otillräckelig, och följakteligen utrikes så mycket mer behöfva köpas.

Uppå gifven proposition, biföll ståndet betänkandet, med den förändring, som särskilte votum innehåller.

§ 7. Upl. secreta utsk:s prot.utdrag af d. 1 April,²⁸⁶ angående hån-secreteraren och stadsfiskalen Quiding.

Detta mål, såsom rörande en privatperson, begärade i början h. öfverhåfpred. Grunerus, måtte hvila, men då deremot af h. biskop Serenius erinrades, at det äfven så mycket rörde hela Stockholms stad, som til Quiding nu måste betala en ansenlig årlig afgift, begaf h. öfverhåfpredikanten sig, at nu genast säga sin tanka, som bestod deruti, at, emedan riksens ständer wid sistledne riksdag funnet skjäligt, det måtte hånsecreteraren Quiding få någon uprättelse, för det lidande, han ostridigt undergått, och samma uprättelse skulle bestå i en viss afgift af ved och kol, til dess han vinner någon verkelig befordran; så bör han antingen bibehållas vid samma inkomst, eller på något equivalent sätt befordras.

Af samma mening var jämväl h. probsten Ziebeth.

²⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 15.

²⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 26.

H. kyrkjoherden Portuan intygade, at Quiding, wid sin stadsfiscalssysla, gjort stadsens invånare så mycket gagn, at den lilla afgift, honom tillfaller, deremot icke kan räknas för någon tunga.

H. kyrkjoherde Linderot ansåg den honom sistl. riksdag tillagda afgift, såsom en bevillning, hvilken hvart stånds ledamöter af Stockholms stad, för sig och sina committenter, sig åtaget, och som de fördenskull nu allena äga at yttra sig öfver, om de vilja fortsätta eller icke.

Herr doctor Alin sade sig äfven minnas, at höglöfl. ridderskapet och adelns ledamöter i expeditionsdeputation af denna grund emot afgiften protesterat. Men preses consistorii, h. doctor Schröder, nekade sig hafva i denna delen ingåt uti någon bevillning, å presterskapets vägnar.

Sedan på detta sättet någon stund härom blifvit öfverlagdt, förenade sig ståndet, at prot.utd:t bifalla.

§ 8. Uplästes protocolsdeput:s betänkande,²⁸⁷ ang. första utskåttsnotarien, Johan Didric Wiebe.

H. probsten Mathesius förklarade, sig icke wara mot detta betänkande, men recommenderade til samma willfarighet cammar-, oecon.- och comm.- samt fiskeridep:s betänkande,²⁸⁸ för deras betjente.

H. probsten Kröger war äfven af den tankan, at, som flere deputationer äro uti samma ansökning stadde, så kunde på en gång för dem resolveras, efter som omständigheterna kräfja.

H. biskop Mennander tviflade icke på nödvändigheten, af den begärta tillökningen; men som riksens ständer redan widtagit den författningen, at icke fastställa någon penninge-utgift, innan secreta utsk:t blifvit deröfver hördt; secreta utskåttet äfven uprättadt den faststälta staten för riksens ständers deputationer; så styrkte h. biskopen dertil, at alla dessa betänkan den måtte til secreta utskåttet remitteras.

Härmed instämde äfven hrr. probstarne Wijkman och Bolmstedt, h. doctor Nordman och h. öfverhåfpred. Grunerus.

Sedan härvid blifvit påmint, om det på bordet liggande betänkandet, angående en vaktmästares tillökning i hand.- och manuf.-deput.; men h. ministern Heurlin förestält skillnaden emellan en notaries och vaktmästares

²⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från protokollsdeputationen, nr 4.

²⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 5.

angelägenhet, så wida, i brist af den förra, hela arbetet måste afstadna; medgaf h. comministern Chydenius, at remiss kunde skje til secreta utsk:t, dock så, at plena gifva secreta utskåttet tilstånd, at icke binda sig vid, hvad redan blifvit faststält, utan, efter hvarje måls beskaffenhet, och de dervid förekommande skäl, sig utlåta. Hvarföre och sedan h. doctor Lindegren anmärkt den särskilta omständigheten, hvad notarien Wiebe beträffar, at deputation redan hos secr. utsk:t anmält denna angelägenheten; h. comministern Iverus och h. probsten Waldius jämväl förestält omöjligheten, at en och samma man kan tillika vara secreterare i deputations pleno, och notarius i första utskåttet; til hvilken senare sysla deputationen således sedt sig föranlåten, at antaga Wiebe; beslöt ståndet, at alla dessa deputationernas ansökningar til secreta utskåttet remittera, som äger, at, efter de uti hvar och en förekommande skäl, deröfver til plena sig utlåta; hvarom extractum protocollitil de öfrige respective stånden skulle expedieras.²⁸⁹

Ståndet åtskildes.

Den 3 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll, vid hvars sista § h. probsten Haartman förmälte, at secreta deputation äfven har ganska nödigt få tillökning af en notarius, och h. doctor Nensén anförde detsamma för justitiædeputation; hvarföre beslöts, at uti extr. protocollitil härom inga vissa deput:r skulle nämnas, på det icke ny remiss måtte behöfvas för dem, som hädanefter kunna med dylika ansökningar inkomma.

§ 2. Anmälte h. biskop Lamberg, at han, i probstarnes Afzelii och Engzelii närvaro, tilsagt probsten, doctor Wahlborg, at ofördröjeligen förfoga sig hem.

§ 3. Beslöts, at ståndets notarius primus, Mag:r Brander, som wid denna riksdag icke njuter wanliga riksdagspenningar ifrån Upsala stift, skulle, såsom anticipation uppå det arfvode, honom i stället tilkommer, nu genast

²⁸⁹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 15 (det andra av två protokollsutdrag som försetts med detta nummer).

af ståndets cassa få upbära 3 000 d:r kopp:nt; hvarföre bemälte notarius aflade dess ödmjuka tacksäjijelse.

§ 4. Anförde h. probsten Hellberg, huru justitiædeputation fått ymnig anledning, att finna en stor brist uti de lagar, som utsätta, huru presters förtjenst och skickelighet wid deras befordran, bör mätas; hvarutaf händt, at både ifrån kongl. rådcammaren, och hos consistoriesne, nog olika förhållits, wid förslager till preste-lägenheter, i det understundom tjenste-årens myckenhet, understundom förwärfvad skickelighet, i synnerhet tagets til grund. Justitiædeput. har derföre waret omtänkt, huru detta igenom någon närmare författning måtte kunna utstakas, men dock velat lemna pr.ståndet tilfälle, at detta öfverväga.

H. probsten Forssenius och h. doctor Nensén instämde äfven deruti, at denna saken är af mycken vigt, och at til ståndets bästa mycket wore uträttadt, om igenom någon stadga härutinnan kunde förekommas, at regeringen så mycket öfverhopas med besvär wid presters befordringar.

Åtskillige flere ståndets ledamöter, som talade i saken, funno likaledes angelägenheten för ståndet, at något härtil göra, och hos sig utarbete project till särskild förordning härutinnan; men ang. personerna som härvid skulle lägga hand, wore tankarna olika, i det en del trodde, at herrar præsules och consistoriales bäst skulle kunna handtera detta ämnet, en del åter höllo före, at det borde updragas ståndets ledamöter af justitiædeput. Men som ifrån bägge ställen gjordes svårigheter, at i första beredningen kunna sig dermed befatta, blef sluteligen öfverenskommet, at ståndets electorer skulle härtill välja 6 ledamöter.

§ 5. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridd. och adelen, som öfverlemnade ett extractum protocoll, och recommenderade til skyndesamma remisser åtskillige ifrån riddarehuset inkomna memorialer.

§ 6. Upl. wällofl. borg.st:s prot.utdrag af d. 26 Julii,²⁹⁰ ang. skatteköp; och resolverades, at ståndet förblifver wid dess i samma ämne d. 16 Julii tagna beslut.

²⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 18.

§ 7. Upl. fiskeri-deput:s betänkande²⁹¹ angående the wid Bothniska och Finska vikarne belägne orters rättighet, at idka sillfiske uti Götheborgs och Bohuslänske skärgården, hvilket betänkande ståndet biföll, allenast Vester-norrland uttryckeligen nämnes, så i betänkandet, som den bifogade expedition till Kongl. Maj:t.

§ 8. Sedan ett memorial blifvit upläst,²⁹² af några handlande i Stockholm, som wällofl. borgareståndet insändt, och bifogas dess extractum protocoll, ang. inqvarteringen, företogs nu samma sak til afgörande, då ståndet biföll bemälte prot.utdr., allenast at, i stället för de understrukna orden, sättas: *Borgerskapet emellan till dess*: samt at hvart och ett stånds privilegier härvid i akt tages.

§ 9. Likaledes biföll nu ståndet secr. utskåttets prot.utdr. af d. 17 Julii,²⁹³ ang. auction på banquen af statscontoirets lotterieobligationer, med tillägning, at alla dessa acter må tryckas.

§ 10. Äfven företogs til afgörande, med hvad tillägning secreta deputations betänkande, ang. vice häradshöfdingen Kock, skulle bifallas, sedan wällofl. borg.st:s påskrift blifvit upvist, som bifaller betänkandet, med tillägning, det bör secreteraren Kock undfå secreterarefullmagt, jämte heder och rang, lika med secreterarne i kongl. håfrätterne och collegierne, samt tour ifrån secreterarens Björlings fullmagtsdatum, dock utan Björlings rätts kränkande och préjudice.

H. öfverhåfpred. Grunerus förmente, at secreta deputation tillagt vice häradshöfdingen Kock all den uprättelse, som honom kan tilkomma, och wille h. öfverhåfpred. äfven gå in i wällofl. borgareståndets tillägning, om dermed blott påsyftas tour och competence, utan fullmagt. Men om fullmagt äfven skal begripas under den honom tilständiga uprättelsen, så öpnas dören til befordringar hos riksens ständer, som aldrig mera hos dem böra finna rum. Såsom riksens ständers betjent kan icke eller Kock ännu tillärbäddas någon förmonsrätt, innan secreta deput. hunnet inkomma med sitt betänkande, huru meriterna hos dessa betjente skola aestimeras.

²⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 6.

²⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 41.

²⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 30. Jfr prot. ovan 27 juli.

Härmed instämde äfven h. kyrkjoherden Linderot, som wäl ansåg secreteraren Kock, såsom redan en gammal man, préjudicerad med det, at yngre blifvit til ordinarie häradshöfdingesyslor förhulpne; äfven som ock h. kyrkjoherden icke wille, at riksens ständers betjente mera skulle gynnas i andra stånd, än i detta; men så får dock deras befordran icke eller strida emot lag, utan ske i viss tour, som för dem bör etableras.

H. biskop Serenius åter förestälte, hurusom, ända ifrån år 1723, waret wanligt, at ståndens secreterare omedelbarligen af ständerne sjelfve blifvit befordrade, hwartil hwart stånd plägat recommendera sine, och hwaruti preteståndet äfven har sin rättighet förbehållen, om det skulle wilja tilskynda sina notarier någon heder och förmån; tilyrkande fördenskull h. biskopen, at ståndet wid detta tilfället icke måtte låta någon villfarighet saknas, för bondeståndets secreterare.

H. probsten Bolmstedt war af samma tanka, och kunde icke finna, att secreteraren Kock njuter någon uprättelse, såframt han icke får fullmagt, hwaraf dock intet prejudicat kan dragas til tjensters förgifvande hos riksens ständer.

H. probsten Haartman ansåg likaledes för billigt, at en äldre får, til sin uprättelse, detsamma, som yngre redan framför honom erhållit.

H. superintendenten Körning förblef wid sitt förr afgifna yttrande, om befordringar hos riksens ständer, och h. biskop Serenius förklarade sig icke eller wilja deruti deltaga.

Omsider, och uppå gifven proposition, bifölls wällofl. borgareståndets tilläggning, hwarvid dock h. kyrkjoherden Linderot förbehöll, at secreteraren Kock icke sedermera, och vid riksdagens slut, måtte begära någon ytterligare befordran af riksens ständer; och h. biskop Serenius, at, hvad nu sker för honom, icke må lända til något præjudicat för andra, än ständers secreterare. Detta förbehålla äfven h. probsten Sörström, h. lector Kraftman och h. kyrkjoherden Snöbom.

§ 11. Uplästes fiskerideputations betänkande,²⁹⁴ angående uphäfvande af kongl. commercellegii förbud emot utförsel af färsk sill ifrån Göteborgs och Bohuslänske skärgårdarne, hvilket betänkande wann ståndets bifall.

²⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 7.

§ 12. Uplästes bevillningsdeput:s betänkande,²⁹⁵ ang. omständigheter, som synas böra förutgå och afgöras, innan någon bevillning kan projecteras. Detta bifölls och remitterades til secr. utskättet att verkställa.

§ 13. Som löparen nu inkommet, af cammar-, oecon. och comm. deput:s betänkande, om kungsgårdarnes besigtigande, upl. höglofl. ridd. och adelns extractum prot:i i saken, af d. 3 Julii;²⁹⁶ i anledning hvaraf h. biskop Mennander yttrade någon betänkelighet, at, igenom deputations förslag, then lagstiftande och lagskipande magten måtte sammanblandas. Och som riksens ständer lära vara sinnade, at för framtiden icke sätta några sina deputerade, som med ordinarie ämbetsmän skola dela göromålen, så synes ock dessa besigtningar, genom wederbörande ämbetsmän, aldrabäst kunna för rättas. Men sedan, genom h. biskop Serenius och h. probsten Mathesius, häremot blifvit erinradt, hvad protocollet, af d. 4 Maji, vidare innehåller, ang. den mindre säkerhet, som af den wanliga methoden härwid är att förmoda, förblef ståndet wid dess förr härutinnan tagne beslut.

§ 14. Upl. fiskerideputations betänkande,²⁹⁷ öfver några serskilte författningar för Nordsjöfiskerierna, jämte then medföljande projecterade stadgan.

Som, uppå åtskilligas begäran, denna act skulle ligga på bordet, föreslog väl h. probsten Hellberg, at wissa deputerade utnämnas, som densamma måtte nogare granska, än in pleno skje kan; men som deremot af h. öfv.håfpred Grunerus erinrades, at sådant granskande kan blifva onödigt, innan quæstio an, först blifver afgjord, om den projecterade direction bifalles, instämde h. probsten Kröger uti samma anmärkning, anförande derhos, hurusom fiskeri-idkarens egen åstundan föranlåtut deputationen, at upgifva denna författning, emedan de ibland annat skulle önska, at i sina, deras näring rörande, hushållsmål, gå til de wanliga domstolarne; hvarföre ståndet wille låta det ena, med det andra, til närmare påtänkande hvilat.

§ 15. Föredrogs nu ankomne löparen af secreta deputations betänkande, om tjenster och characterer, jemte höglofl. ridd. och adelns påskrift, och prot.-

²⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, bevillningsdeputationens handlingar, nr 1.

²⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 17.

²⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 15.

utdr. af d. 27 Julii,²⁹⁸ wällofl. borg.ståndets af d. 20 Julii,²⁹⁹ och hederv. bondest:s af d. 12 Junii.³⁰⁰

Härvid upkom nu, eij mindre än förra gången, då saken war före, någon betänkelighet wid de orden i betänkandet, at, ther ett eller flere stånd skulle, emot all förmodan, wilja omedelbart uptaga några befordringsmål, och them i underdånighet anmäla, Hans Kongl. Maj:t tå icke må theruppå något afseende hafva, utan thess i lagarne grundade höga och konungsliga rättigheter, sådant oaktadt, utöfva.

Thessa orden trodde h. probsten Mathesius, h. superintendenten Kiörning, h. doct. Nordman, med flere, böra utelemnas, alldenstund sådane följder torde deraf kunna dragas, som för riksens ständers rättigheter woro äfventyrliga.

H. probsten Ziebeth erinrade om deputationens afsigt med denna meningen, som äfven orden gifva tilkänna, att nemligen förekomma, det befordringsmål icke immediate hos något stånd må väckas, och genom protocollutdr., bringas til expedition; i anledning hvaraf, h. kyrkjoherden Linderot förklarade sig, såsom en lagbunden riksdagsman, icke annat kunna, än påstå sådant, hvarigenom lagstridiga steg hos ständer förebyggas. Och som härmed icke blifver ständer betagit, at med sådane befordringar sig befatta, som, efter lag, dem tilkomma, och angå antingen deras egne betjente, eller préjudicerades uprättelse, eller ock syslor, som blifvit nyss inrättade; så ville h. kyrkjoherden bifalla så väl betänkandet i hela dess widd, som borg.- och bondeståndens prot:sutdrag. Härmed conformerade sig h. probsten Sörström.

H. öfv.håfpred. Grunerus trodde, saken wara hulpen genom ridd. och adelns påskrift; hvilken h. biskop Serenius äfven wille bifalla, allenast at expeditionen af det öfriga i betänkandet, genom remisserna, icke uppehållas.

Sluteligen resolverades, at ståndet bifaller deputationens betänkande, med de tillägningar och undantag, som de trenne respective ständens prot.utdrag innehålla, til följe hvaraf, och, som til stora deputation remitteras, at, enligt dess instruction, utse och föreslå sådane med riksens ständers värdighet instämmande medel och bomar, hvarigenom förebyggas må, at stånd

²⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 18.

²⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 16.

³⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 24.

eij med tjensters föregifvande annars, än efter redan faststälte lagar och förordningar, må sig framdeles befatta; så kommer de understrukna orden, i betänkandet, at gå ut, och för öfrigit expeditionen igenom remisserne icke uppehållas.

Ståndet åtskildes.

Den 8 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll, wid hvars 9 § notarien gaf tilkänna, at de öfrige respective stånden icke i påskrifterne yttrat sig, at acterna, om cronolåterri-obligationernas för-auctionerande, skola tryckas, men ståndet förblef dock vid sitt beslut, och ville hafva detsamma värkstält.

§ 2. Upl. cammar-, oecon. och comm. deput:s betänkande,³⁰¹ angående en förmyndarecammarens fordran hos magistraten i Stockholm.

Som barnhus- och hospitalsdeputation föreslaget kong. cammarrevision til forum, hvarest denna saken borde afdömas, förmente h. probsten Hellberg, at, i anseende til den myckenhet af arbete, som redan sista riksdag befunnits oafslutadt i cammarrevision, det torde derstädes för långt utdragas med denna förut nog gamla saken; hvarföre bäst wore, att 2 a 3 personer först finge densamma öfverse och utreda, då den så mycket snarare sedermera kunde til slut befordras.

H. probsten Mathesius åstundade förnimma, om icke barnhus- och hospitalsdeputation wore försedd med någon betjent, som kunde påtaga sig detta arbete; hvartil h. doctor Nensén, såsom ledamot af bemälte deputation, yttrade, at, sedan deput. projecterat den instruction för förmyndare-cammaren, som, uppå Kongl. Maj:ts nådige approbation, nu blifvit af trycket utfärdad, har wäl deputationen i allmänhet, och i görligaste måtto, wårdat sig om detta verkets nästa, men kan dock icke hafva tillfälle, at i alla omständigheter afhjelpa dess behof.

Uppå h. probsten Forssenii föreställning, at detta, såsom ett enda tvistemål, icke en gång kan behöfva ankomma på så lång tid, som til nästa riksdag; biföll fördenskull ståndet deputations betänkande.

³⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 8.

§ 3. Uplästes wällofl. borg.ståndets nu ankomna ytterligare protocolsutdr. af d. 26 Julii,³⁰² ang. häradshöfdingen Brandt, som gaf anledning till ny discours i denna saken, i det h. doctor Nensén erinrade, at justitiædeput. i sitt betänkande tydeligen visat, hvarföre den å nyo anbefalta undersökningen icke bör afbrytas, emedan ett sådant steg icke skulle kunna tagas, utan at i och med detsamma förklara, det regeringen waret til denna nya undersökningens anbefallande obefogad, hvilket åter icke ordenteligen kan sägas, innan man hört de skäl, hvaruppå befallningen sig grundar.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus fann likaledes, intet mera skäl nu, än förr, hvarföre saken skal afstadna, sedan dervid så långt kommet, helst Brandt icke med skäl kan begära, at ifrån alt ansvar frikallas, sedan han så, som förrut anmäldt blifvit, sjelf hos justitiædeputation begifvit sig från det påstående, som nu för honom göres.

Häremot lemnade h. probsten Ziebeth följande dictamen til protocollet:

Wid närmare skierskådande af förehafde saken, emellan häradshöfdingen Brandt Törnesson, och förre gästgifvaren Trulls Holmbeck, förekomma i samma sak ganska eftertänkeliga omständigheter.

Här finnes en rättegång, anställd, och nomine publico på kronans kostnad utdragen i 13 år, emot en ämbetsman, som, utan minsta säkerhet, af ingen annan blifvit angifven, än en, för begångne brott, på leijd i riket wistande person, som tvänne gånger af underrätten blifvit ärelös dömd, samt har ej någon reservation at gifva. Ett rättegångssätt, som är utan exempel i riket.

Är det nu så, at ingen högre eller lägre undersåte i riket bör, emot Sveriges klara lag, för rätta dragas, utan säkerhet af reconvention, om ock en kronans fiskal och ämbetsman vore angifvare, så har ju häradshöfdingen Brandt ifrån första början lidit oförrätt, och är uti samma belägenhet ännu.

Skall sådant efterdöme förekommas, och hvar ärlig man ställas i säkerhet, at icke undergå samma öde, så bör förfarandet med häradshöfdingen Brandt rättas, och han tagas i lagligit hägn.

Enär altså Konungens och rådets gjöromål med de emot häradshöfdingen Brandt anbefalte undersökningar nu ogillas, och anses fordra särskilt ansvar, blefve det en motsäjelse, at tillika förordna hofrätten, eller Kongl. Majj:t, i följe af ett så ogillat göromål, skulle vidare pröfva

³⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 19.

den på så olaglig grund tvärt emot justitiæcancellarens första tilstyrkan, anbefalte, år 1763 sist hållne, undersökning, under hvilket pröfvande inga skäl kunde vidtagas til hinder i sakens slut, och häradshöfdingen derigenom dragas i nytt lidande, utan minsta ärsättning, som förr.

Och som Göta hofrätts, til häradshöfdingens befrielse d. 23 Novembr. 1761 gifne utslag, af de i justitiædeputationens betänkande andragne, och uti borgareståndets utlåtande uprepade skjäl, rättvisligen anses för laga kraft wunnit, som Kongl. Maj:t icke bordt häfva; hvar-efter häradshöfdingen bör bibehållas wid sin ärhållne rättmätiga befrielse, och angifvaren undergå dess ådömda straff. Så bör ju häradshöfdingen, i anseende til en så qualificerad angifvare, som Holmbeck, icke vidare utställas för någon pröfning af sista olagliga undersökningen, eller dermed uppehållas i sin rätt; ty hvad som olagligen blifvit anbefalt och undersökt, bör lagligen återgå och blifva kraftlöst.

Jag kan förthenskull icke taga på mitt samvete en så länge lidande ämbetsmans klagan öfver längre saknad af rättvist beskydd, utan förenar mig med thet högtärade borgareståndets utlåtande, så at justitiædeputations betänkande förändras på det sätt, som det deri åberopade borgmästaren Lönrots memorial, til alla delar innehåller.

Sedan sista § af protocollet d. 20 hujus nu blifvit justerad, förklarade wäl h. biskop Serenius sig wara mycket rörd af medömkan öfver en medborgare som i 13 års tid oskyldigt blifvit lagförd, och nu, efter sakens fullkomliga slut, bör derifrån befrias. H. doctor Wählin förnyade äfven sin förr gjorda anmärkning, at actor officiosus allena hädanefter må lemnas utföra mot Brandt den talan, hvartil han sig kan befogad finna; men så förblef dock ståndet wid dess förr tagne beslut, med tillägning, att 1 000 d:r silf:nts vite för håfrätten utsättes.

§ 4. Uplästes secreta utskåttets prot:sutdrag af d. 5 Augusti,³⁰³ angående afsked för herrar riksens råd, grefve Ekeblad och friherre Scheffer, i anledning af deras hos Hans Kongl. Maj:t derom gjorde underdåniga ansökningar, som äfven uplästes; och fann ståndet godt, at secr. utsk:s protoc.utdr. genast bifalla, samt, igenom 12 deputerade, anförde af h. biskop Schröder, sådant hos de öfrige respective stånden gifva tilkänna; wid hvilket tilfälle, hos höglofl. ridd. och adelen skulle påminnas, det ståndets tvänne protocollsutdrag,

³⁰³ Präteståndets arkiv, vol. R 930, nr 39.

rörande lazarettet, som redan för detta i de öfriga tvänne stånden blifvit bifallne, måtte nu snart afgöras; samt hos bondeståndet, om saken, ang. kungsgårdarnes besigtigande.

Wid återkomsten berättade h. biskopen, at det förra på Riddarhuset blifvit utlåfvat, och at det senare i bondeståndet vore redan afgjordt.

§ 5. Upl. och bifölls secreta utskåts prot.utdr. af d. 31 Maji,³⁰⁴ ang. fendriken Fredric Bogislaus Focks ansökning om pension.

§ 6. Uplästes och bifölls cammar-, oec.- och comm.deputat:s betänkande,³⁰⁵ uti tvisten, emellan håfintendenten Pasch och magistraten i Stockholm, ang. ett staquet.

Härvid hemstälde h. probsten Forssenius, om icke någon utväg borde påtänkas, at riksens ständer måtte befrias ifrån dylika smärre privata sakers afgörande, som borttaga mycken tid för riksvårdande angelägenheter; hvaruti h. kyrkjoherden Heurlin och flera instämde.

§ 7. Upl. och bifölls landt- och sjömilitiæoec.deput:s prot.utdr. af d. 1 April³⁰⁶ och medföljande, sistledne riksdag utarbetade, betänkande, ang. gratialers eller pensioners utdelande til fattiga afstadsnede krigsmän.

§ 8. Upl. och bifölls secr. utsk:s prot.utdrag af d. 1 Junii,³⁰⁷ ang. landsstaten i Carlsrona.

§ 9. Upl. och bifölls secr. utskåts prot.utdrag af d. 1 Junii,³⁰⁸ ang. landsstaten i Wisby.

§ 10. Föredrogs, och til landt- och sjömil.oec.deput. remitterades h. Johan Ulric Gyllenpalms memorial,³⁰⁹ om husesyner på officerarnes boställen.

³⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 34.

³⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 7.

³⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, lant- och sjömilitiæekonomideputationens akter, nr 2.

³⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 35.

³⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 36.

³⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 39.

§ 11. Upl. och bifölls secreta utsk:s prot.utdr. af d. 27 Junii,³¹⁰ ang. magister Henric Lemströms ansökning.

§ 12. Upl. och bifölls secr. utsk:s prot.utdrag af d. 27 Junii,³¹¹ ang. lärftskrämaresocietetens i Stockholm ansökning.

§ 13. Upl., och til secreta utsk:t remitterades, h. N. E. Pinellos memorial,³¹² ang. arméens flått.

§ 14. Som löparen nu ankommet af fiskerideput:s betänkande, om fisk.-præmierna, hvilket af höglofl. ridd. och adelen blifvit simpliciter bifallit, anförde h. probsten Wijkman, til bestyrkande af dess förr yttrade tanka, angående at de innestående præmierna icke må utbetalas, at, sedan en god del af manufactur-fonden blifvit dragen til fiskerierna, hafva åtskillige, som uppå densamma hafva riksens ständers ostridiga anvisningar, måst blifva obetalte, för brist på penningar. Skulle nu de, som fått senare fordringar på fiskerifonden, blifva deruti förnögde, så hafva de förra fog at säga, det mannamån skedt, och de allena äro lidande. Men sker icke eller någon vidare utbetalning til de senare, så njuta alla lika rätt, och ingendera delen kan med skäl förtryta på den andra.

H. biskop Serenius fann mycken skillnad emellan manufacturister eller sådane, som fått understöd af publico, til fabriquers uphjelpande, men icke gjordt mera skäl derföre, än att werken nu gått öfverända, och emellan dem, som, för ett rundligt idkande af fiskerierna, hafva at fordra præmier. Men skola desse icke nu mera blifva förnögde, så må ock de, som redan utbetkommet sine præmier, äfven bära dem tillbaka, hvilket, til undwikande af mannamån, då äfwen blifver billigt.

H. doctor Nensén medgaf, at manufacturfonden kunnat blifva använd, på ett för riket mindre fördelaktigt sätt, men trodde, at dock derutaf icke följer, det de, som med anordningar på fiskerifonden äro försedda, icke böra få njuta dem tilgodo.

H. öfv.håfpred. Grunerus: I fall det ännu står öppet, at ventilera öfver denna saken, så förekommer mycken betänkelighet, at stadga, det, medbor-

³¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 38.

³¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 37.

³¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 40.

gare som, på god tro och riksens ständers tilstyrkan, satt in sina capitaler till fiskeriernes uphjälpande, skola gå miste om hvad dem blifvit försäkradt, at utbekomma, helst skillnaden är tydelig emellan dessa och fabriqueurer, hos hvilka rikets förskätter gått förlorade.

H. comministern Chydenius önskade, at fiskeri-fonden kunde komma rikets stat i dess trångmål til någon hjälp, men fann tillika, de förfallna fiskeripræmierna wara så befastade för dem, som dertil rättighet äga, at de icke må mera kunna dem fränkännas. Hvad på oriktig grund och obehörigt ställe blifvit bortgifvit, kan af riksens ständer med fult skäl retraheras, hvilket denna riksdag i synnerhet wisat sig. Men skulle dessa præmier til utbetalning förhållas, så blefve dermed det första præjudicat gifvit, at, hvad riksens ständers plena sjelfva förordnat, äfven skulle kunna wara osäkerhet underkastadt. Det vore fördenskull önskeligit, at någon medelväg, eller afprutning, här kunde påfinnas, ehuru betänkandet redan i wällofl. borg.st:t wunnit bifall.

H. probsten Wijkman förbehöll, at saken, såsom redan afgjord, icke måtte ytterligare ställas i fråga, så framt icke ståndet genom unanimité sig dertil begifver. Exportation af fabriquestilverkningar är äfven nyttig för riket, at anse, och recommenderar äfven så mycket, som exportation af fiskwaror, hvarföre de förre slags exporteurerne icke böra mera förlora præmier, än de af det senare slaget. Dessutom kan intet wara mera emot fides och securitas publica, än det, at riksens ständer icke skola, genom alla möjliga indragningar, lindra contributionerna för alla rikets inbyggare. Och om betänkandet i 2:ne stånd är bifallit, behöfver ståndet så mycket mindre hæsitera, at blifva wid sitt beslut, hvilket i det fallet intet wid expeditionen wärkar.

H. kyrkjoherden Linderot: Om bägge fonderna, och de af dem utgående præmier, äro af riksens ständer faststälta, så äro de dock icke med hvarandra sammanblandade, utan böra såsom särskildta anses, och hvar för sig förnöija sina creditorer. H. öfv.håfpredikanten Gruner i tanke är, för öfrigit, til alla delar grundad, ty rupta constitutione, nihil stabile.

Herr probsten Sörström förklarade likaledes det för högst betänkeligit, at fordringar, för vilkas säkerhet riksens ständer kunna synas hafva garanterat, skola af dem sjelfva göras stridiga.

H. probsten Ekström instämde med h. biskop Serenius och h. öfverhåfpred. Grunerus, anseende dem, som ännu hafva præmier at fordra, wara lika berättigade dertil med dem, som sina redan utbekommet.

H. kyrkjoherden Heurlin projecterade, at någon jämkning borde tilväga bringas både med creditorerne i den ena och den andra fonden, så at de alla med lika proportionerad rabat finge låta sig nöija.

H. probsten Kröger anmälte, at fiskerideputation ännu har för händer, at granska certificater, til gjorda præmiifordringar, warande mycket troligt, at den innestående summan dymedelst wärkeligen skal komma at minskas.

I anledning af denna uplysning, och sedan äfven blifvit påmint, om den i betänkandet tilstyrkta tullfrihet för salt, såsom warande af mycken betydighet, beslöts, at hela saken skulle hvila, til dess ifrån fiskerideputation inkommet, hvad vidare kan tjena til ljus derutinnan.

§ 15. Uplästes, och lades på bordet, handels- och manuf:rdeput:s betänkande,³¹³ ang. wissa författningar til hämmande och inskränkning af yppighet och öfverflöd, med dertil hörande bilagor.

§ 16. Företrädde en deputation ifrån hederv. bondeståndet, som berättade, at det ståndet bifallet secr. utsk:s prot.utdr., om deras excellenser, herrar riksråden, grefve Ekeblad och friherre Scheffer; såsom ock recommenderade de extracta protocoll, hvarå promemoria tilförene blifvit inlemnadt.

§ 17. Likaledes berättade en deputation från wällofl. borg.ståndet, at nyssnämde secreta utsk:s extr. prot. äfven derstädes wunnit bifall, samt tillika öfverlemnade bemälte stånds prot:sutdrag, ang. mulbete i Lindköpings jägarepark.

§ 18. Sist ankommo äfven deputerade ifrån högl. ridd. och ad:n, som medbragte och recommenderade extr. prot., i anledning af ryttmästare Silfverschölds memorial, om fälttractamente under fångenskap: och notificerade bifall til sistnämde secreta utsk:s protocollsutdrag.

§ 19. Upl. och bifölls justitiædeput:s betänkande, uti saken emellan för detta cammereraren wid presteståndets enke- och pupillcassa, Gabriel Wetz, och föreståndaren wid samma cassa. Dock förmente h. probsten Bergstedt, at som detta är första gången, då något mål hos riksens ständer förevaret,

³¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 22.

rörande denna cassainrättning, och Wetz med så mycken otidighet dervid angripit föreståndaren, så wore billigt, at, androm til warnagel, icke, med deputation, förskona honom för hvad han efter lag bör plikta, utan, i brist af penningar, låta honom med kroppsplikt umgälla sin kitslighet.

§ 20. Uplästes och bifölls cammar-, oec.- och comm.deput:s betänkande,³¹⁴ om bortarrenderande af kommande lax- och sikfiske i Kumo älf.

H. superintendenten Körning anmärkte, i anledning häraf, såsom mycket angeläget, uti fiskerideputation påtänkes, det fiskens gång uti spaka wattnet, wid älfvarnas utlopp i hafvet, icke må förstöras.

Ståndet åtskildes.

Den 10 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll, wid hvars 3 § h. doctor Nensén tillade, at barnhus- och hospitalsdeputation wäl är försedd med en skicklig cammererare, som med all pålitelighet skulle kunna revidera räkenskaperna uti tvisten emellan magistraten i Stockholm och förmyndarecammaren, men hvilken förut är så sysselsatt, at han icke lærer kunna, detta arbetet sig åtaga.

§ 2. Påminte h. biskop Filenius, at, då ståndet nu samlas kl. 8, en timmes tid wid början af hvarv plenum, måtte användas till ecclesiastica och oeconomica inom ståndet.

§ 3. Upl. secreta utsk:s prot.utdr. af d. 1 Augusti,³¹⁵ jemte medföljande bilagor, ang. riksens ständers contoir; hvarefter h. lector Antonsson yttrade, at, om de i detta protocollsutdr. omförmälte wigtiga ämnen och stora penningesummor, icke blott ad notitiam, äro till plena upgifna, utan at af dem något deruti skal stadgas, så hemställte h. lectorn, om icke saken, såsom för honom ännu nog okänd, kunde til närmare påtänkande hvila.

H. biskop Serenius: Det är ganska sensibelt, at så stora penningesummor, som 78 tun. guld, blifvit illa använde. Ingen under, at riket aldrig kommer ur sin gäld, när så illa hushållas. Undersåtarenas svett och blod, och enkors

³¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 6.

³¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 46.

och faderlösa barns suckningar, hafva dragit ihop dessa penningar. Riket har mist dem, de rika och mäktiga hafva draget dem åt sig. Ett parti, som varit rådande nu i 27 års tid, har tjent hvarandra dermed. Man hörde, vid 56 års riksdag, at stora summor blifvit betalte ur ständernas contoïr, men undrade intet länge derpå, sedan man hörde, at landtmarskalcken hade del uti dem. Det är wäl, at man nu en gång får höra rätta sammanhanget.

H. öfv.håfpred. Grunerus förklarade sig benägen, at tro, det secreta utsk. intet annat upgifvit, än hvad som länder riket til nytta; men som han icke så noga känner saken, begärade han, at den til nästa plenum skulle hvila.

H. probsten Afzelius proponerade, at hela acten måtte tryckas; ty som medlen, hvilka stått under riksens ständers contoïrs förvaltning, äro anslagna til afbetalande af rikets gäld, och den samma ännu subsisterar, så har hvar undersåte rättighet, at få veta orsaken dertill, och huru medlen blifvit disponerade.

H. probsten Wijkman medgaf, at saken nu icke kunde afgöras, om någon ledamot begär densamma på bordet, men biföll, at den proponerade tryckni8ngen i synnerhet härvid hafver rum, då allmänheten bör uplysas om rätta sammanhanget, på det skulden ej må kastas på riksens ständer, af dem, som innehafva riktiga skuldebref, men icke kunna få dem betalta, utan blifvit inledda i accorder, hvarvid de äro lidande.

H. doctor Nensén wille icke utlåta sig i sjelfva saken, emedan den är begärd på bordet; men, ang. tryckningen, trodde h. doctorn, at ståndet sig icke kunde utlåta, innan sjelfva saken först blifvit afgjord, på sätt, som förut skedt, då det war före, ang. kronolåtterobligationernas förauctionerande.

Härmed instämde h. kyrkjoherden Linderot; men h. probsten Bolmstedt förmente, at actens tryckande likafult kan beslutas, sådan, som den upkommet, ehuru saken icke straxt skulle kunna afgöras.

H. lector Kraftman argumenterade, at, om en privat kan för egen räkning trycka ett document, som på lofligit sätt kommit i dess händer, så kan så mycket mindre någon betänkelighet vara för ståndet, at låta sådant ske.

Häremot erinrade h. probsten Ekström, ar, om saken skall hvila, lærer emedlertid tryckningen icke rimligen låta sig göra; ty om ståndet dervid finner någon ändring, så skulle och den sedermera behöfwa tryckas; warande således exempel af hvad, som kan ske i privata mål, hit icke lämpeligit.

H. doctor Nordman trodde, at ömhet för det allmänna och ståndets värdighet, som deruppå bör hafva förnämsta ögnamärket, äro nog kraftiga skäl,

til den omtalta tryckningen, hvilken på intet sätt hindras genom det, at sjelfva saken hvilat.

H. probsten Hellberg fann äfven så mycket mera grund till detsamma, som redan åtskilliga andra af secreta utsk:s arbeten blifvit tryckta.

Enär häruppå en och annan af secr. utsk:s ledamöter förestälte angelägenheten, at denna saken med det snaraste kommer til slut, yttrade vidare h. lector Antonsson, at, jämte det han finner vara sig tilständigt, at i saken säga sitt videtur, då den in pleno skal afgöras; wille han dock nu eftergifva sitt påstående, at den måtte hvila, och allenast förklara, at han, derest den nu skal företagas, måste deröfver suspendera sitt judicium.

H. öfv.håfpred. Grunerus, och någre flere, påstodo dock betänketid til nästa plenum. H. öfverhåfpredikanten sade sig ock wara hugad för tryckningen, men funne icke, hvarföre med beslut derom nu så mycket skal skyndas, och icke kunna dröjas, til dess saken blifvit afgjord, såsom förr i ståndet skett. Och som h. probsten Wijkman påminte, at andra arbeten ifrån secr. utsk., och stora deputations arbeten, denna riksdag blifvit tryckte, innan ståndet deröfver sig utlåt, anmärkte h. öfv.håfpredikanten, at ock deras tryckande icke hos plena blifvit beslutet.

Som nu sjelfva saken skulle ligga på bordet, och ingen af ståndets ledamöter haft att påminna wid den proponerade tryckningen, utan allenast skiljaktighet sig yppat, antingen samma tryckning nu genast skal verkställas, eller uppskjutas, till dess saken blifvit afgjord, gjordes väl häröfver ordentelig proposition, som med Ja och Nej besvarades, men de ledamöter, som voro af den förra tanckan, begåfvo sig ifrån votering.

§ 4. Under föregående öfverläggning, ankommo deputerade ifrån högl. ridd. och adelen, som berättade, at bevillningsdeputations betänkande blifvit uti deras stånd til secreta utsk:t simpliciter remitterat.

§ 5. Afgick consistorii præses, h. doctor Schröder, tillika med 5 andra ståndets ledamöter, at hos de öfrige respective stånden gifva tilkänna detta ståndets beslut i samma sak; hvarjämte hos högl. ridd. och adelen åter skulle påminnas om lazarettssaken.

Wid återkomsten, berättade h. doctorn, at herr landtmarschalcken ämnat, om möjjel. vore, i dag föredraga sistnämnda mål.

§ 6. Uplästes, och lades på bordet, fiskerideput:s betänkande,³¹⁶ ang. bevillningsdeputations project, til fiskerifondens indragande, för statsverkets behof.

§ 7. Uplästes och bifölls fiskerideputations betänkande,³¹⁷ öfver utskeppningen af tran.

§ 8. Upl. handels- och manif.deput:s betänkande,³¹⁸ angående arfvode, för de af deputation och dess utskått antagne cancellister.

Som detta arfvodet blifvit af deput. föreslaget, at tagas af manufacturfonden, hvilken, genom betjeningens flit, nu blifver märkeligen ökt med indrifna fordringar, recommenderades detta til bifall, af h. probsten Bolmstedt och h. biskop Serenius.

H. probsten Mathesius war icke eller deremot, utan tillade, at, om i andra deputationer någon dylik utväg gifves til encouragement för flitig betjening, såsom viss procent af upsökta balancer, så må sådant gärna beviljas.

H. probsten Hellberg invände wäl, at andra deputationers betjente, som icke hafva dylik tilgång, kunna dock förtjena en lika upmuntran; och h. comministern Chydenius yttrade, i början, någon ovisshet, huruvida riksens ständers plena gifvit sig mera rättighet, at, innan secreta utsk. blifvit hördt, disponera manufacturfonden, än statsmedlen. Men då ståndet fann godt, at arbetsamma betjente i deputationerna blifva med arfvoden förnögde, på så många ställen, som det utan statens gravation sig göra låter, och således äfven biföll detta betänkande; förbehöll allenast h. comministern, at, i fall secreta utsk. icke skulle tilstyrka någon förmån för fiskeridep:s betjening, deputation då må vara obetaget, inkomma med förslag för dem, hvilka, i anseende til nedlagt arbete, uppå god hushållning, med fiskerifonden, kunna hafva skäl, att deraf wänta något understöd.

§ 9. Beslöts, at herrar deputerade, som äro utnämde, at öfverse den ifrån bergsdeputation projecterade nya hammarsmedsordningen, äfven företaga sig, at granska masmästareordningen.

³¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 10.

³¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 8.

³¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 16.

§ 10. Upl. och bifölls secr. utsk:s prot.utdr. af d. 8 Julii,³¹⁹ ang. arfvode för extraordinarie, eller temporaire sysslor eller förrättningar.

§ 11. Uplästes secr. utsk:s protoc.utdr. af d. 8 Julii,³²⁰ ang. löningsfyllnader och penningeersättningar, wid befunnen præjudice.

Som nu, enligt secr. utsk:s tanka, secreta deputation bör föreskrifvas, at icke föreslå dylika löningsfyllnader och inrättningar af rikets cassa, utan låta thet på riksens ständers eget bepröfvande ankomma, på hvad annat sätt the præjudicerade må uprättas, erinrade h. probsten Wijkman, att deputation uttryckeligen bör utsätta, på hvad sätt den förmenar, at upprättelsen, efter sakens beskaffenhet, billigast ske bör; emedan eljest skiljaktiga tankar derom hos plena torde upkomma, hvaraf expedition kunde utfalla på ett för det allmänna mindre hälsosamt sätt.

H. comministern Chydenius fann skäligen, at, som frågan endast är, som frågan endast är, om deras uprättelse, hvilka genom ämbetsmäns förvalande blifvit præjudicerade, dessa äfven böra vidkännas sådan ersättning, som kan svara mot lidande.

Och förenade sig ståndet, at bifalla prot.utdraget med den förändring, at secr. deput. föreslår sättet til de præjudicerades uprättelse, utan statens gratiation.

§ 12. Företogs till afgörande acten, ifrån hand.- och manif.deputation, om hämmande af yppighet och öfverflöd, som nu börjades å nyo upläsas, och styckevis granskas.

Wid sjelfva betänkandet, anmärkte h. probsten Wijkman, och h. biskop Serenius, at den per medium utsatte quantiteten af caffebönor, som årl. consumeras, nemligen 400 000 [skålpund], wore så liten, at man med mera skäl skulle kunna taga dubbelt, enligt den calcul, som af deputation i början deröfver blifvit gjord.

Likaledes anmärkte h. probsten Wijkman, at tydligare bör utsättas, det Hans Kongl. Maj:t i underdånighet anmodas så föranstalta, at, i stället för de, genom denna förordning, afskaffade öfverflödsvaror, icke andra skadeliga må til bruk införas, och författningen således eluderas; at, om den con-

³¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 41.

³²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 40.

troll, som nu häremot förordas, icke skulle befinnas tillräckelig, Hans Kongl. M:t då må inrätta den sådan, som til förordningens ofelbara verkställighet fordras; och at wederbörande må åligga, til nästa riksdag upgifva, huru förordningen blifvit handhafd och efterlefvad, samt hvad wärkan deraf försordts, til öfverflödets hämmande.

Dessa trenne anmärkningar blefvo af ståndet antagna och bifallna.

Wid förordningens 1 §, jämförd med särskilte votum n:o 1, som skilja sig ifrån hvarannan endast i anseende til caffè, hvilket i förordningen aldeles förbjudes, men i voto inskränkes, yttrade h. kyrkjoherden Linderot, at, som han af erfarenheten vet, at ett ovilkorligt förbud icke kan förekomma bruket af en vara, för hvilken nation fått så mycken smak, som för denna, när deremot inskränkning och afgift kan både til verkställigheten blifva möjlig, och för det allmänna nyttig; så biföll h. kyrkjoherden, i den delen, votum separatum.

Häremot anförde h. probsten Wijkman, at, när man besinnar de framflutne tider, då consumption af caffè varet med afgift belagd, men knapt 1/10 del af dem, som det brukat, gifvit sig an; när man eftertänker, huru som deputations hufvudafsigt med denna förordningen mindre waret, at rikta kronan, än at hämma öfverflöd, och de för undersåtarna deraf flytande olägenheter; och att dessa således bordt, igenom sjelfva författningen, sättas i stånd at kunna umbära en öfverflödswara, sådan som caffè, hvilken genom en consumtionsafgift icke så mycket afskaffas, som fast mera förorsakar dem odrägeliga utgifter; när änteligen dertil kommer, at, hvad tilförene giordt förbud i denna delen fruktlöst, då det endast sträkt sig till införslen, och icke til bruket, och således genom lurendrägerier blifvit eluderat, kan icke lämpas hit, då igenom förbud äfven på förbrukningen den ena får tilfälle, at hafva kontroll uppå den andra, och ingen utväg sålunda lagligen lämnas, at hysa sjelfva varan; så funne h. probsten så mycket större skäl, at, framför särskilta votum, bifalla förordningen, som det, i h. probstens tanka, wore bättre, aldeles lämna caffè fritt, än endast inskränka dess bruk.

H. professor Amnell förklarade, icke wilja sätta sig emot³²¹, hvad deputation i detta ämne projecterat, allenast h. professoren hade tillräckelig öfvertygelse derom, at 1. förordningen kunde med säkerhet verkställas, hvartil h. professoren tror at fattigdom och penningebrist, allena, icke syn-

³²¹ sig icke wilja sätta sig emot i prot.

nerligen bidrager, 2:o at alla möjliga vidtageliga och lika skadeliga succedanea äfven nog kraftigt kunde afböjas, och 3. att apothequare icke behöfva också denna waran til materia medica.

H. doctor Nordman instämde med hvad förut blifvit anmärkt, at rätta ändamålet med denna förordningen icke är cronans winst, utan dels at förminska rikets import, dels at bringa nationen till ett stadigt och alfvarsamt lefnadssätt. Står den sanningen fast, at rikets import böra i det möjligaste minskas, så förtjenar wisseligen caffè, at räknas ibland de import, som först och främst böra utelemnas, häst det icke allenast är umbärligt, utan ock för oss, i vårt kalla klimat, med skäl kan hållas för otjenligt. Det är en österländsk dryck, som Skaparen förlänat de warma länders invånare, at dermed stadga deras qvicka blod; men Nordens folk, som af nationen hafva en tyngre blod, synes icke dermed vara belätne. Änteligen förmodade h. doctorn, at någon wällustig smak icke må bli skäl för någon at försvara samma dryck, utan at presteståndet är omtänkt föreläsa de öfrige stånden med försakande af sådant, som medförer ett sinligt nöije af så ganska litet värde.

H. doctor Alin betygade mycket missnöije så öfver nyttjandet af caffè, som annat landsfördärfweligt öfverflöd, och missbruk af andra länders naturliga producter, hvilket icke kan finna sitt försvar uti annat, än en fördärfvad smak, och hos dess älskare angripa både kropps- och sinneskrafter. Och kunna de, vid förbud deraf, til utsättande witen aldrig blifva för mycket alfvarsamma; emedan allmänheten bör fatta skräck för lurendrageri, och wänjas til laglydnad.

H. probsten Hellberg yttrade, sig icke wilja eftergifva någon uti tilbörlligt ifrande mot sådant öfverflöd, som utan kåstnad äfven hafver på människan, både physice och moraliter, en så skadelig wärkan, som nu blifwit omnämd. Men som h. probsten ännu aldrig funnet, at ett måtteligt caffedrickande bör räknas deribland, utan tvärtom, af egen ärfarenhet kan intyga, at det muntrar sinnet, och gör kroppen skickelig til arbete, samt således för mången är både nyttigt, och genom wanan nödigt, så wille h. probsten, at det särskilta votum blefve widtaget, jämte all möjlig controll mot underslef, så at intet större quantum i riket införskaffades, än som svarade mot deras behof, hvilka der-til sig anmält, då rikets förlust dervid torde blifva ganska drägelig.

H. probsten Meurling ansåg åter den, i särskilta voto, projecterade pålagan, såsom mäst afskräckande, at gå in i någon inskränckning, emedan

mången hushållare då blefve nödsakad, at odrägeligen contribuera för en wara, som han, oakadt egen smak, långt häldre skulle aldeles lemna.

Som häruppå af åtskilliga begärtes proposition, skedde densamma, efter någon öfverläggning, öfver deputations project, i detta ämnet, hvilket, då svaret icke blef enhälligt, bifölls, genom votering och 38 Ja emot 11 Nej.

Häruppå fortsattes öfverläggningen, om det följande i förordningens 1 §, och bifölls, uppå gifven proposition, förbudet emot chocolate.

Likaledes beslöts, at punch icke får brukas, hvarken den, som göres af arrak, eller annan artificiell punch, såsom af franskt win och tamarinde, eller ock romb.

Hvad den så kallade drycken bischoff angår, förmente wäl h. probsten Kolmodin, at, då rödt franskt win, såcker och pomeranser, äro tillåtna, wore någon contradiction, at förbjuda bischoff, som af desse ingredientier beredes; men, uppå h. probsten Wijkmans erinran, at, igenom denna beredningen, consumption alltid blifver större, och kåstnaden drygare, hvarigenom således öfverflödet främjas, beslöts, at både bischoff, och alla sådane drycker, som, igenom, någon tillsatts til win och f[]jere ingredientiers sammanblandning, beredas, warda förbudne.

Likaledes bifölls förbudet, uppå liqueurer och luktwatten, med den förändring, at det ordet, *utländska*, äfven sättes framför liqueurer. Dock erinrade h. biskop Lamberg, at wissa sorter luktwattn understundom lära vara nyttigare för de sjuka.

Utaf winerna bifölls, til alla delar, det projecterade förbudet, men, angående Mallaga sec skedde någon öfverläggning, i thy h. doct Nordman, h. probsten Wijkman och h. probsten Bergstedt, gåfvo tillkänna deput:s afsigt, med undantag af denna sorten spanskt vin, bestående deruti, att, som något spanskt win skal wara nödigt, i synnerhet til andra viners hjelp och förbättring, genom kyparekonst, så har deputation fallet uppå detta, såsom til kostnaden det lindrigaste, och, i styrkan, af fullkomlig godhet, samt både tjenligt till communionvin, och minst underkastadt lurendragerier.

H. doctor Nensén anförde, hurusom minsta delen spanska viner hämtats ifrån Mallaga, men deremot mäst alla sorter ifrån Cetta.

H. superintendenten Körning trodde, att mycken svårighet möter, om förbud sker af alla spanska viner, så wida h. superintendenten har sig bekant, att i Norrland, under den starka vinterkölden, intet win håller sig ofruset,

undantagande spanskt; hvarföre församlingarne svårligen torde kunna för-
måås, att nyttja något annat til communionvin.

H. probsten Ekström instämde i detsamma, åberopande domkyrkjoför-
samlingen i Götheborg, hvarest af ålder intet annat, än spanskt win, brukas
wid communion.

H. biskop Lamberg höll dock före, att Portugis muscatwin kunde göra
samma gagn, i synnerhet, som man icke är försäkrad, att bekomma det
spanska alde[le]s upriktigt.

H. probsten Hellberg grundade sin tanka på den principen, att intet annat
ifrån förbudsförordningen bör undantagas, än det, som kan sägas höra til
nödvändiga behof. Till följe hvaraf, och som en sort sött win lærer wara
oumgängeligt till communion, bör det ifrån förbudet undantagas. Men som,
föröfrigit, smak och nöije icke bör blifva något skäl, wid detta tillfället, så
må ock rödt franskt win icke tillåtas, när hvitt är frigifvit.

H. probsten Kolmodin styrkte dock dertil, att Mallaga sec äfven måtte
förbjudas, hvarföre ock, uppå gifven proposition, beslöts, att Mallaga sec
icke skulle ifrån förbudet undantagas; äfven som ock faststältes, att, under
hvitt och rödt franskt, icke skulle begripas annat, än det, som ordinairt så
kallas, eller sådant, som kommer under namn af vin de grave.

I öfrigit bifölls förordningens 1 §, hvad sjelfva förbudet angår, och up-
sköts med det följande, emedan tiden nu var förliden.

§ 13. Under det öfver föregående ämne ventilerades, ankom en deputation
ifrån wällofl. Borgareståndet, som öfverlemnade och recommenderade ett
protocollsutdr., ang. nya stapelstäder, gaf tilkänna sitt stånds bifall till be-
villningsdeputations betänkande, och begärade, att ståndet ville låta något
anstå med dess slut, ang. fisket i Cuhmo älf, til dess borg.ståndet, med sitt
utlåtande i den saken inkommet.

§ 14. Likaledes företrädde en deputation ifrån hederv. bondeståndet, som
öfverlemnade sitt stånds skrifteligen författade beslut, öfver secr. utsk:s
prot.utdr., om riksens stånders contoir, och bevillningsdeput:s betänkande,
samt recommenderade bondeståndets prot:sutdrag, om afgiften af tackjern.

Sedan deputation afträdt, hörde ståndet förenämde beslut sig föreläsas.³²²

³²² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 32.

§ 15. H. öfverhåfpred. Grunerus begaf sig, under det föregående discours påstod, ifrån vidare betänketid, uti det ifrån secr. utsk. upgifne målet, angående riksens ständers contoir, så wida, wid nogare påseende, h. öfv.håf-predikanten nu funnet, at secr. utsk. förmåler, sig wilja afgifva serskildt yttrande, öfver hvarje artikel derutinnan; h. probsten Meurling förklarade äfven, sig icke wilja wara hinderlig, at denna saken nu måtte afgöras; och h. doctor Möller ansåg upgiften endast vara skedd ad notitiam. Men, som tiden war förliden, och herr doctor Nensén i det sista påstod, at målet skulle blifva liggande, blef dermed upskutet.

Ståndet åtskildes.

Den 13 Augusti

§ 1. Justerades, och til renskrifning lemnades, at til de öfriga respective stånden, genom utdr. af protoc., afsändas, ståndets beslut, af d. 3. Augusti, öfver bevillningsdeput:s betänkande, med tilläggning, at ståndet icke kan begifva sig til någon bevillning, förrän cronan kommet til sin tilståndiga rätt.³²³

§ 2. Justerades föregående protocoll. Då, i anledning af 4 och 5 §§, h. doctor Nensén, och h. biskop Filenius, förklarade sig icke annorlunda hafva fattadt meningen af förenämde ståndets beslut, än at bevillningsdeput:s betänkande simpliciter blifvit til secr. utsk. remitteradt, yttrade i synnerhet h. doctor Nensén, hvarmed h. kyrkjoherden Snöbom instämde, at, ehuru han för ingen del wille lägga hinder i vägen för det allmänna, at komma til sin rätt, utan tvärt om vill täfla med andra i ömhet och nit derom, kan dock icke sägas vara i sin ordning, at secr. utsk. skrider til någon verkställighet af bevillningsdeputations förslager, innan både hand:s- och manuf:rdeput., och andra vederbörande blifvit hörde, hvad de kunna hafva, at påminna dervid, at de under särskilda werk nu stående fonder och medel flyttas utur deras i statscontoirets händer.

H. biskop Serenius betygade, at bevillningsdeput:s mening icke eller warit någon annan, föreställande derhos orimligheten, at dylika operationer kunna företagas, innan wederbörande deputationer dervid blifvit hörde.

³²³ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 137–138.

Denna meningen af expeditionen skulle för den skull, för ståndets räkning, i protocoll et antecknas, jämte h. doctor Nenséns tanka, at detsamma borde utsättas i prot:sutdr., som skulle afgå.

Wid 12 § af föregående protocoll, beslöts, at årligen consumptionen af caffèbönor, skulle, e[n]ligit Kongl. Maj:ts nådiga secreta proposition, ut sättas till 600 000 skålpund.

Ang. vinsorten Mallaga sec, upkom äfven någon discours, i det h. doctor Schröder fann ömt och betänkeligit, at afskaffa dess bruk wid communionen, sedan många dervid blifvit så wane, at de icke wilja tåla annat, hvarå h. doctorn haft exempel.

H. probsten Kröger förmälte, sig dessutom hafva hört af dem, som förstå den saken, at det i winkällaren skall för kyparen wara oumgängeligit, och at Portugis muscate hvarken skal kunna göra samma gagn, eller duga at wid kyrkorna länge förvaras, emedan det genom liggandet skal förlora sin sötna.

H. biskop Filenius hemställte jämväl, om icke, i anse[e]nde härtil, spanskt vin kunde frigifvas, men, uppå h. biskop Serenii erinran, at igenom den dören allehanda sorter medelländska winer skulle kunna insmygas, förblef ståndet wid dess sist tagna beslut.

§ 3. Anmälte h. biskop Mennander, at han genomsett projectet till nya scholæordningar, jämte consistoriernas utlåtanden såväl deröfver, som ang. dubbla tjensteårs beräkande wid pedagogierna, och, efter communication med flere af herrar biskoparna, författadt sina anmärkningar wid scholæordningen, hvilka nu inlemnades. Hvad pedagogierna angår, hade h. biskopen funnet mycken olikhet på olika ställen i riket; hvarföre, och innan i allmänhet något utlåtande deröfver kan författas, torde wara nödigt, at ytterligare vidare inhämta nödiga uplysningar ifrån consistorierna.

H. biskop Filenius, på ståndets wägnar, tackade wäl bemälte h. biskop, för dess härvid hafda möda, och hemställte, om icke dessa handlingar nu kunde lämnas til ståndets ecclesiastiquedeputation, som är sammansatt af en ledamot ifrån hvar stift, och således äfwen ang. pedagogierna hafva tillfälle, at jämte tankarna, til utarbetande af en förordning i den delen.

Detta bifölls; dock skulle acten först sändas til högv:ste h. archibiskopen, hvilken h. biskop Filenius förmälte åstunda densamma igenomse. Äfwen som nu h. lector Kraftman anförde härvid, såsom nödigt, at i akt taga den

olikhet, som i allmänhet förekommer emellan soknepedagogierne, och dem, som hafva cronolön sig anslagen, eller äro publica. Wid de senare, men icke de förra, borde, i h. lectorns tanka, tjensteåren få räknas dubbla.

Sist påminte h. biskop Filenius, at, då anslag sker för herrar deputerade, i detta och thylika ärender, de måtte flitigt sig inställa, på det något härutinnan må kunna åtgöras.

§ 4. Inlämnade h. probsten Bolmstedt en skrifteligen författad tractat, under titul: *Utkast til allmänna historien i de äldre och nyare tider, den studerande ungdomen til tjenst, författad af J. H. E.* Hvilket manuscript h. probsten sade, sig hafva mottaget af en prestman, som dertil är auctor,³²⁴ och åstundar, at samma arbete måtte hos ståndet öfverses.

H. doctor Nensén förmälte, sig känna auctorn, för en lärd och til dylika arbeten ganska skicklig man; och önskade h. doctorn så mycket mera, at ståndet wille påse detta, som h. doctorn gör sig försäkrad, at mannen derigenom winner gunst af ståndet, och biträde, til förbättring i sina omständigheter, hvilka icke kunna vara särdeles fördelaktiga, hos honom, som, ehuru redan för flera år sedan försedd med Kongl. Maj:ts nådiga fullmakt, at wara legationspredikant i Smirna, dock ännu i brist af nödiga medel til utresan, måste här kvarblifwa, hvarigenom den evangeliska församlingen derute icke litet lider.

H. doctor Schröder berömde likaledes, och recommenderade samma prestman.

H. probsten Hellberg, och h. biskop Mennander, erindrade wäl, at ståndet icke tilkommer med dylika censurer sig befatta; men som boken är ämnad, at nyttjas vid scholarna – biskop Serenius äfven förmälte, sig med nöije hafva läst densamma – anmodades h. biskop Mennander, at hånne genomse.

§ 5. Aflemnade h. doctor Nensén sitt yttrande, uti saken, ang. riksens ständers contoир, hvilken h. doctorn förmodade ingen skall misstycka, at han för mera uplysning skull sist begärade på bordet. H. doctorn finner wid närmare påseende, at, hvad secr. utsk. nu upgifvet, förnämligast går ut uppå, at riksens ständers contoир hädanefter skal komma under statscontoirets förvaltning. Derved fruktade wäl h. doctorn, at föga besparing för cronan

³²⁴ Johan Hartman Eberhardt.

vinnes, emedan både betjening och löner, vid detta senare verket, då torde komma at ökas. Men så ville dock h. doctorn icke sätta sig deremot, utan allenast nu anmärka, at, som secr. utsk. nu icke upgifvit berättelse och calcul öfver tilståndet, och hushållningen wid werket, alt ifrån dess början, på sätt, som hand.- och manufacturdeputat:n med manif.contoiret gått till väga; så förefaller någon svårighet, at nu i gemen sententiera öfver den del, som inkommet; emedan, då det föregående tidehvarfwet är obekant, man icke eller wet, om och huruvida fullmäktige, efter 1738, skickat sig annorlunda, än de, som förut setat vid styrelsen; och man icke bör blåttställa sig för den critique i allmänheten, at härvid wisa manna-mån, och taga nyss nämnda märkvärdiga årtal til en epoque för den räfst, som nu kan entameras. För öfrigit, och som en hederlig man, hvilken, å ståndets wägnar är ibland fullmäktiges antal i detta contoир, beklagat sig för doctorn, at han, tillika med dess öfriga ämbetsbröder dersammastädes, redan börjat utföras i publiquen, såsom de der mindre försvarligen förstått sin förvaltning, begärade h. doctorn, at, om saken vidare skal prosegueras, och komma til allmänhetens kunskap, ingen redelig ämbetsman derigenom må blifva lidande till sin reputation.

H. probsten Wijkman ansåg dessa dubia, såsom redan removerade, uti sjelfva secr. utsk:s act. Undersökning låfvades ifrån 1723, så snart den kan medhinnas. Man har börjat med 1738, emedan ifrån den tiden hushållningen torde förtjena flera anmärkningar, än förut. Huru hvar och en sig dervid förhållit, blifver tydel. ådagalagdt i den återstående berättelsen. Contoires indragning är för öfrigit ingen ny idé, utan förut af riksens ständer påtänkt och tilärnad. Och ehuru den nu dervid warande betjeningen straxt icke kan indragas, utan måste bibehållas, til dess den efter hand afgår, blifva dock fullmäktiges arfvoden en ren besparing för cronan, och något af betjeningen lärer äfven sedermera kunna förminskas.

H. öfv.håfpred. Grunerus: Secreta utsk:s extr. prot. delar sig i tvänne hufvudstycken. Först omtalas, at riksens ständers contoires-medel icke rätteligen af fullmäktige, deputation och secreta utskåttet, blifvit disponerade. Uppå detta tilhörer secr. utsk., at för framtiden skaffa säker bot; jämte det at, efter låfven, särskilta yttranden afgifvits öfver hvad, som hittils passerat, warande i synnerhet både wärdigt för secreta utsk:t, och för den allmänna säkerheten nödigt, at controll häremot stadgas, så att hvarken secr. utsk., eller någon af dess deputation, må, emot lag och reglementen, kunna disponera publique medel, til privatorum förmån, och, sedan penningarne kommit

i andra eller tredje handen, återbetalning utkräffas af den oskyldiga. Den senare delen bestående i förslag, at hädanefter ställa riksens ständers conto-irs medel under statscontoiret, funne h. öfv.håfpredikanten äfven vara en för det allmänna nyttig anstalt; hvarföre h. öfverhåfpred. styrkte till bifall uppå altsammans, förbehållande allenast, at instruction för förvaltningen, hädanefter äfven til plena må upgifvas.

H. biskop Serenius upläste de passager i secr. utsk:s protocollutdr., hvarigenom de nu omförmälte betänkeligheter kunna ansees tillräckeligen vara besvarade; och h. probsten Bolmstedt conformerade sig med h. probsten Wijkman och h. öfverhåfpred Grunerus, anhållande om proposition.

H. kyrkjoherden Linderot fördelte secr. utsk:s upgift i 4 delar. 1. En berättelse om gjorda utgifter. 2. Om de ställen, ifrån hvilka anordningar derom emanerat. 3. Om återbetalning af dem, som fått, utan och emot instruction och reglemente. 4. Om medlens förvaltning hädanefter under statscontoiret. Wid det första och andra, der rena facta upgifvas, kunde intet vara at påminna. Hvad 3:dje momentet, eller återbärning, beträffar, saknade h. kyrkjoherden nödig uplysning, om och huruvida secreta utskåttens för de bägge riksdagar, af hvilkas instructioner secr. utsk:t nu bilagt transsumter, hafva deremot sig förgått, eller om den orätta dispositionen stadnar på andra riksdagars secr. utsk., som genom dessa instructioner icke waret bundna. Men ehuru ock härmed vara kan, så kunna de, hvilka fått penningar, antingen af secr. utsk:t, eller riksens ständers cont:s deput., dock icke annorlunda anses, än som bonæ fidei possessores; warande således de icke mindre berättigade, at sitt behålla, än contoires fullmäktige skyldige, at lyda deputationen och secreta utsk:t, såsom ställen, hvarest deras förmanskap residerar. Det 4:de momentet wille h. kyrkjoherden anse, såsom innehållande en nyttig besparing för riket; och sluteligen, under det förbehåll, bifalla secr. utsk:s prot.utdr., at secreta utskåttet vidare upgifver hvarje specialis casus, som gifvit anledning til detta, samt yttrar sig, på hvad grund hvarje penningepost blifvit utbetald; såsom ock, at detta bifall sedermera icke må ligga i vägen, at särskilt decidera quæstio an, i hvart och ett mål.

H. probsten Forssenius gaf wid handen, at alla secreta utsk:s instructioner, ifrån år 1783, äro i denna delen af samma innehåll med de tvänne, som nu blifvit tillagde, och gå alla ut uppå, at inga medel, utan plenorum samtycke, skulle få disponeras, utom och emot reglementet.

H. probsten Haartman: Det är ostridigt, at, hvad utom reglementet är disponerat, bör återbetalas, ty till bonæ fidei possessio fordras äfven, at den, som gifvit, skall dertil haft rättighet. Instructionerna kunna således afgöra denna saken; men utom dem, är riksdagsordningen härutinnan nog tydlig, warande med rikets constitution så mycket enligare, at all disposition, öfver riksens ständers contoires medel, in plenis göres, som bondeståndet äfven bidrager til denna fonden, men har icke tilfälle, at i secreta utsk. wara öfver dess förvaltning, ehuru det ståndet äfven deltagit i reglementets uprättande för contoiret. Att förvaltningen kommer under statscontoiret, förtjenade äfven, i h. probstens tanka, alt bifall.

H. probsten Sörström betygade, för sin del, mycken förbindelse mot de herrar deputerade, som med så mycken nit och möda utarbetadt detta granlaga ämnet, hvilken utarbetning, sådan, som den blifvit lagd för riksens ständers ögon, h. probsten dock finner sig hvarken, til alla delar, kunna ogilla eller bifalla. H. probsten bifaller i allmänhet, at, hvad olagl. frångått publici cassa, bör densamma åter godtgöras; men innan h. probsten kan gå in i application häraf, til förevarande ämne, åstundar h. probsten omständeligen blifva underrättad, 1. om reglementet för riksens ständers contoir, ifrån dess första början, stadgar, at medlen endast skulle få användas, till afbetalande af rikets gäld; 2. i hvad mål missbruk skedt af dessa medel, och hvilka casus speciale dervid förekomma; 3. om alla secreta utsk:s instructioner waret, i denna puncten, lika hvarannan. För öfrigit wore, mot förvaltningen och statscontoiret, intet at påminna, allenast dess betjening derigenom ej för mycket ökas.

Sedan häruppå h. öfverhåfpred Grunerus förestält, huru ytterligare discours i denna saken wore onödig, innan secr. utsk. upkommer med omständeligare berättelse; h. biskop Fortelius, h. pr. Mathesius, h. biskop Serenius och h. pr. Wijkman äfven, i anledning af sjelfwa orden, i de upl. prot:sutdr. och reglementet för riksens ständers contoir, sökt uplysa de tvifvelsmål, som i synnerhet h. kyrkjoherden Linderot, och h. probsten Ekström, yttrade, ang. afsigten med bifall, som, å ena sidan härtil åstundas, och huru secr. utsk. måtte sättas i stånd, at gå vidare med detta arbetet, när däremot, å den andra, förmentes wara nog, at saken simpliciter till secr. utsk:t åter förvises; förenade sig äntel. ståndet, at bifalla secr. utsk:s prot.utdr., och att i protocollet tillika förbehålles, at secr. utsk:t inkommer med omständeligare berättelse härutinnan, då ståndet öfver det ena, och det andra, sig närmare will utlåta.

Detta ståndets nyssnämde bifall notificerades de öfrige respective stånden, genom en deputation af 6 ledamöter, för hvilka h. doctor Nordman förde ordet, och tillika, uppå h. doctor Alins begäran, hos högl. ridd. och adelen, samt hederv. bondest., skulle påminna om saken, ang. Beckaslöfs donationsgård.

Ang. actens tryckning, talades äfven något; då h. probsten Meurling trodde dervid, at dermed kunde anstå, til dess saken i alla stånd hunnit blifva afgjord; hvaremot åtskillige påminte, att ståndet sista plenum varet ense, om denna tryckning, och at allenast upskåf då skett, til dess ståndet tagit sitt beslut.

Detta lemnades, sedan h. probsten Bolmstedt gifvit tilkänna, at et annat stånd redan förekommet presteståndet härutinnan.

§ 6. Uplästes justitiædeputations betänkande,³²⁵ och medföljande utkast til förordning, om prestewal i Stockholm.

Som thenna förordning, i 1 §, stadgar, at innehafvaren af thet hus, för hvilket brandvaksafgiften icke bestiger sig till 1 daler silf:nt, icke njuter walrättighet, och i 4 § utesluter personer, af wissa specificerade wilkor och näringar, ifrån samma rättighet, yttrade väl h. probsten Mathesius någon betänkelighet, wid det förra, så wida denna förordningen torde lägga grund til, hvad för de öfrige städer i riket kan blifva förordnat; och h. probsten Kröger förmente, at hela 4 § kunde gå ut, emedan branvaktspenningarne tyckes wara tilräckelig grund; äfvensom h. superintendenten Körning och comministern Iverus, befarade, at presterskapet blifva i sina inkomster lidande, om så mycket af det sämre folket ifrån walen uteslutas, men sedan h. probsten Hellberg och h. doctor Schröder vidare uplyst saken, och visat, at brandvaksafgiften förnämligast är grunden til rösternas beräkande, men icke medförer någon rättighet, at votera för dem, som icke äro dertil så qualificerade, som förordningen föreskrifver, såsom ock, att, om någon ordning och skick, wid presteval i denna stadsens stora församlingar, skall kunna erhållas, måste sådant folk derifrån utestängas, som eljest räknas för servi civitatis, och då minst äro i stånd, at döma om lärares skickelighet, dock genom sin myckenhet och lätthet, at dragas in i andras afsigter, snarast kunna dem tillsättja, förenade sig ståndet om, att bifalla denna förordning,

³²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 4.

med den af h. comminister Iverus projecterade tillägningen, at then, som under påstående walförrättning gör oljud och förargelse, plikte, som för oljud i kyrka under gudstjenst är stadgat, i missg.b:s 111 cap. 4 §, och kongl. förordningen af d. 22 Decembr. 1686, jämförde med kongl. brefvet af den 28 Januari 1738.³²⁶

Åtskillige ledamöter påminte dessutom, at alla auscultanter och extraordinairer måtte ifrån walrättighet uteslutas.

§ 7. Upl. camm.-, oecon.- och comm.deput:s betänkande,³²⁷ ang. Carbenings församl:s ansökning, at befrias ifrån Wästra Färnebo kyrkas byggnad i Westerås stift, tillika med hederv. bondeståndets prot.utdr. af d. 8 Augusti.³²⁸

Sjelfva betänkandet ansåg h. probsten Hellberg för grundeligt, och fann deremot intet stöd för bondeståndets tanka. H. probsten viste äfven, at dylika försök af andra capellboer blifvit tilförene hos riksens ständer gjorde, såsom ang. Westanfors skillnad ifrån Norbergs kyrkja.³²⁹ För öfrigit lär wara värdt at eftersinna, med hvad skäl capeller kunna få del i testamenten, hvarigenom moderkyrkor blifva lidande, och äro utan egen tilgång, när reparation på dem behöfves. Winsäd allena tyckes capellet böra tillerkännas.

H. comministern Chydenius sade, sig wara oviss, om annexrättighet lagl. frångått Carbenings församling. Skal den ansees som capell, så är billigt, at den til moderkyrkjans underhåll bidrager. Men då det kommer an på en tillbyggnad, som för folckmyckenheten skull i moderkyrkan pröfvas nödig, synes de mindre böra belastas dermed, som, då de skilt sig ifrån kyrkan, lämnat rummen lediga, hvilka de därstädes innehafv.

H. probsten Forssenius ansåg ståndets privilegier, såsom styrkta, genom deputations betänkande i denna saken, så vida det är emot dem stridande, at capeller draga sig ifrån moderkyrkan, hvaraf fölgden til slut torde blifva, at de äfven begära sina egna kyrkjoherdar, der likwäl det tydeligen är förbudet i 1649 års resol. på presterskapets allmänna besvär, at taga sig ifrån den ena

³²⁶ Se prästeståndets protokollsutdrag härom, daterat 16 augusti: Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 139–140.

³²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 9.

³²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 30. Tryckt i *BdP* 10, bil. 47.

³²⁹ Jfr med en promemoria i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 99.

kyrkan och gifva sig till en annan. Och som capellboerne måste esom oftast infinna sig i moderkyrkan, är ingen obillighet i den skyldigheten, at deltaga i dess byggnad.

H. superintendenten Körning anförde exempel på capell i Norrland, som icke fått behålla sina testamenten, hvilket dock hädanefter öfver alt torde vara at befara, om Kongl. M:s resolution, ang. Carbenning, skulle fastställas. H. superintendenten fann äfven flere betänkeligheter härvid sammanstötta, och wille hafva påmint, at exempla non definunt, ubi incipiunt.

H. probsten Forssenius tyckte, något skäl vara deruti, at om capeller äro försedde med egna kyrkjogårdar, testamenten då må höra dem till.

H. comministern Iverus trodde, at Carbenningsboerne icke hafva minsta fog, at klaga öfver någon dem wedarfaren obillighet, emedan deras testamenten blifvit dem godvilligt lemnade. För öfrigit, och som ifrån flere stäl- len sådana besvär nu börja yppa sig, vore värdt, att vara omtänkt på någon allmän författning deremot.

H. probst. Wijkman instämde, at betänkandet förtjenade alt bifall. Huru- vida Carbennings capell må behålla sina testamenten, är nu icke in quæ- sitione; gör eller icke til saken, huru ståndet deröfver resolverar, då 2:ne stånd, som redan afgjort saken, icke yttrat sig i den omständigheten. För öfrigit må ledamöterna i just.deput. updragas, at med något betänkande inkomma, om capellers skyldighet i allmänhet emot moderkyrkjorna.

H. doctor Nordman var af den redan yttrade tankan, att, om icke alfvar- samma mått tagas emot capellboers tilltagsenhet, torde inom ett halft secu- lum hvar capell blifva en särskilt moderkyrkja, emedan de redan på flere ställen tagne steg lägga fullkomlig grund dertill. Hvad testamenten angår, gäller om dem särskild öfverenskommelse.

Häruppå gjordes proposition, och betänkandet bifölls; men angående nå- gon åtgärd i allmänhet, hvad capeller angår, fants, uppå h. probsten Mathesii och h. professor Annells hemställande, rådligast, at dermed tils vidare hafva anstånd; tilläggande h. professoren, at härmed i Upsala stift olika sig förhåller emellan de capell, som af ålder, det är för³³⁰ 1720, waret anlagde, och dem, som sedermera tilkommet. Nybyggnad på moderkyrkan kunde med rätta anses, at vara nog stort onus på capellerne, och om det skulle wara skäl, at de vid wissa tilfällen behöfva i moderkyrkan sig infinna, så skulle

³³⁰ Dvs. 'innan'.

ock annexerna, för samma orsak, förpliktas, at i moderkyrkans byggnad taga del.

§ 8. Uplästes och til secr. utsk. remitterades handels- och manuf.deput:s betänkande,³³¹ om manufacturfondens anslående till understöd för statsverket.

§ 9. Likaledes remitterades till secr. utsk:t det på bordet liggande fiskeridep:s betänkande, om fiskerifondens indragande för statsverkets behof.

§ 10. Upl. och bifölls secr. deput:s betänkande³³² öfver justitiariens wid amiralitetet i Carlsrona, Clas Magnus Wibblingens, och advocatfiscalens Carl Gustav Furuschölds, besvär.

§ 11. Uplästes secr. utskåts prot.utdr. af d. 31 Julii,³³³ ang. deputationernas betjening, hvaröfver ståndet förblef vid dess i prot.utdr. af d. 27 Julii författade beslut.

§ 12. Sedan i början af plenum h. pr. Forssenius afgått, at å ståndets vägnar göra sig underrättad om högvördigste h. archibiskopens hälsa, berättade han vid återkomsten, jämte mycket öm hälsning, at h. archibiskopen håppades nästa plenum hos ståndet sig infinna.

§ 13. Anmälte h. probst. Hellberg, at han ännu icke från sitt stift bekommet några riksdagspenningar, för den tid, han redan härstädes, såsom riksdagsman, sig uppehållet; hvilket förekomme honom så mycket besynnerligare, som han vet, at åtminstone medlen för 1:sta quartalet, uti hvilkas utgörande h. probsten sjelf deltaget, redan äro influtna til consistorium, och den erlagde plikten för den tid, då riksdagsmän fattades, icke bör af de sedermera inflytande riksdagspenningar ersättas.

Och som h. doct. Nordman och h. doct. Lindegren lära vara i samma prædicament, ehuru påminnelse derom hos consistorium skett, anhöll h. probsten om ståndets biträde härutinnan, så at consistorium må påläggas, tillhålla

³³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 17.

³³² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 8.

³³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 45.

notarien, med det första göra reda för denna upbörd, och icke låta stiftets fullmäktige härstädes så länge vara i saknad af sitt underhåll.

Herrar probst:e Lindbom och Godenius förbehöllo, at icke gå miste om deras andel för 1:sta quartalet: tilläggande den sistnämde, at consistoriinotarien icke länge sedan uti bref til honom sig yttradt, det medlen för 1:sta quartalet ännu icke från alla ställen influtet.

H. doctor Nordman berättade, sig hos h. biskopen hafva gjordt påminnelse om riksdagspenningarne, med detsamma han tilskrifvit honom om plikten, och at h. biskopen til det förra svarat, at penningarne skulle öfverstyras, så snart consistoriinotarien, som då vore bortrest, hunne hemkomma.

Ståndet beviljade fördenskull, at bref härom skulle afgå til venerandum consist. i Westerås, med anmodan, at ofördröjeligen så föranstalta, det hvar och en af stiftets riksdagsfullmäktige blifva förnögde med det af stiftet dem tillkommande underhåll.

§ 14. Företogs det följande af öfverflödsförordningen, då, vid slutet af 1 §, h. probsten Wijkman hemstälte, om icke någon taxa på vinerna måtte sättas, som kunde något inskränka consumptionen, hvilken troligen kan blifva stark, af de viner, som inkommet, innan 1 nästledne Julii, då tullen i speciemynt taget sin början; men h. kyrkjoherden Ståhl, h. doctor Nordman, h. biskop Filenius och h. probsten Bolmstedt, fruktade, at det endast skulle gifva vinhandlarena tillfälle at dyrka varan, medan bruket blifver lika stort. Men det biföll ståndet, at efter orden *i minut försäljer*, må sättas *eller köper*, på det den ena må hafva controll på den andra.

Wid 2 § hemstälte h. probsten Wijkman, om icke, som nu desert kan kåsta olika mera, än någon sort i föregående §, plikten bör lämpas derefter, och något större tiltagas. Men ståndet fann godt at bifalla §.

Wid 3 §, bifölls början, angående tobaksbladens införskrifvning. Deras fördelning trodde väl h. comminister Chydenius bäst kunna ske af spinnerierne sjelfva, som hvart och ett kunde få uppgifva, huru stort quantum det hafver af nöden.

Men uppå h. biskop Serenii föreställning, at icke lemna denna fördelning i de handlandes egna händer, bifölls jämväl i denna delen förordningen, med den tillägning, at kongl. commercercollegium måtte åläggas, inlämna denna fördelning hos Kongl. Maj:t til riksens ständers approbation, innan denna riksdags slut.

§ 15. Företrädde en deputation ifrån wällofl. borg.st:t, som gaf tillkänna, at, hvad secr. utsk:t upgifvit, ang. riksens ständers contoïr, blifvit bifallet, med tillägning at det måtte tryckas.

Ståndet åtskildes.

Den 16 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll, wid hvar[s] 6 §, beslöts, at i förordningens 4 §, i stället för de orden *hunnet til mognare år, och äro boende för sig sjelfva*, skulle sättas *hafva egne hushåll*, samt i 10 §, för tydligheten skull, i stället för *protocollet*, wallängden.

För öfrigit skulle ståndets beslut i denna saken genom utdr. af prot., med de öfrige respective st:n communiceras.

§ 2. Continuerades med öfverflödsförordningen, hwarvid bifölls det i 3 § utsatte straffet för tobaksrökande, under 21 års ålder. Men ang. then therpå följande författningen, til förordningens handhafvande, upkom i ståndet en vidlyftig öfverläggning, i anseende til then åtgärd, som kyrkjoherden therwid blifvit tillagd.

H. biskop Lambergs, h. doctor Nordman, h. pr. Kröger, h. probst. Haartman och h. pr. Meurling, woro alla af den tankan, at presterskapet icke borde befatta sig med detta ärendet, såsom skildt ifrån deras ämbete, och endast tillhörigt cronobetjente; warande, i h. doctor Nordmans tanka, dertil så mycket mera grund, som ståndet redan afsagt sig onus, wid mantalsskrifningar, och tobaksrökande icke kan räknas ibland de gärningar, som, i afseende på Guds och natursens lag, innebära någon moralité, så at det, på sätt, som om några smärre brått stadgat är, bör blifva ämne för presterskapet, at dervid utlofva disciplina ecclesiastica, hvartil eljest, inom deras ämbeten, ymniga tilfällen dem gifvas. Hvarföre och, sedan domsrättighet blifvit presterskapet betagen i andra mål, må de ock gärna umbära densamma i detta, hvarigenom de skulle ådraga sig agg och ovilja af sina åhörare.

H. probsten Hellberg tillade äfven, att vissa sammanträden på soknestugan pläga hållas i werldsliga ärender, hvilka kyrkjoherden icke bivistar, åtminstone icke dervid præsiderar, kunnande således detta på samma sätt blifva verkstaldt.

Häremot instämde h. probsten Mathesius, h. probsten Wijkman, h. ministern Chydenius, h. pr. Haartman, h. pr. Forssenius, h. kyrkjoherden Linderot och h. superintendenten Körning deruti, at, som kyrkjoherden i allmänhet är tillständigt, hafva tillsyn deröfver, at i dess församling intet oskick sig inritar; som therföre uti presterskapets privilegier af år 1723,³³⁴ 23 § tillägges kyrkjoherdarna rättighet, at på sockenstugan afgöra, huru odygdigt folk, i vissa delar, skola anses, hvilka stycken, och theribland äfven tobaksrökande vid kyrkan, upräknas i kongl. senatens resolution af år 1714, som år 1719 blifvit confirmerad; som tobaksrökande hos ungdom inleder uti liderlighet, kan förorsaka olyckor, och således, hälst när det af öfverheten blifver förbudet, är en osed, som icke så aldeles bör undfalla prästerskapets upmärksamhet; som förordningarne, om svordom, fylleri och flere sådane laster, genom hvilka ingen directe förfördelas, kunna tjena til exempel, huru liten värkställighet uppå dem följer, när de endast af vederbörande domare och executorer skola handhafvas; som detta ofelbart bidrager, at förvärfva presterskapet then skjälige auctoritet och respect ibland sina åhörare, som fordras, at gifva theras ämbetes utöfning i andra delar behörig styrka; som ock, i afseende på vår riksdags constitution, thetta ståndet icke i alt får undandraga sig, at biträda i thet, hvarigenom ordning och laglydnad i landet kan befrämjas; så är ock icke utur vägen, at härvid åtaga sig det besvär, som i förordningen projecterat blifvit, hälst när presterskapet icke åläggas någon skyldighet, at vara angifvare, och vederbörande gå tilhanda genom prompt exsequution af straffet; anförande i synnerhet h. superintendenten Körning, huru beqvämligen sådant låter sig göra genom den författning, som i Hernösands stift är widtagen, at församlingarne sjelfva wälja wissa äldsta, med hvilka kyrkjoherdarne afgöra dylika ärender som detta, när de af uppsyningsmän angifves, hvarå kronobetjente sedan räcka hand, när de til utmätning af pligt behöfvas.

H. biskop Filenius, h. probsten Engzelius och h. probsten Ekström anmärkte, för öfrigit, at ingen ordentelig soknestämman bör medgifvas, utan at kyrkjoherden der förer ordet, såsom en rättighet, hvilken i alla tider blifvit presterskapet tilerkänd.

³³⁴ Tryckta privilegier 16 oktober 1723: *Privilegia af then stormechtigste och allernådigste konung Friedrich Sweriges, Göthes och Wändes konung. &c. &c. &c. år 1723. uppå riksdagen i Stockholm öfwersedde och stadfästade, för biskoparna och samtliga presterskapet i Swerige och desz underliggande landskaper.*

Som nu, uppå gifven proposition, ståndet häröfver sig icke kunde förena, anstältes votering, och igenom 35 röster, emot 4, bifölls förordningsprojectet, i denna omständigheten, allenast at, efter ordet *kyrkjowärdarne*, skulle tilläggas: *med församlingens äldsta och sexmän*.

Hvad den frammanföre utsatte penningeplikten beträffar, såsom alternativ af stockstraff, anförde nu h. probsten Bergstedt någon betänkelighet, i anseende dertil, at den är lika stor, som för lönskaläge i lagen är utsatt. Som dessa tvänne brått äro, til sitt värde, ganska olika, trodde h. probsten, det icke vara wäl betänkt, at anse dem med lika plikt; hälst i en tid, då folket är utom dess nog benäget, at ringa akta synden emot sjetta budet.

Denna anmärkning fanns af h. biskop Filenius, h. superintendenten Körning, och h. probsten Meurling, med flera, mycket grundad, så at någon lindring i böterne här kunde äga rum, på det de så mycket säkrare måtte kunna indrifvas; men som häremot af h. probsten Wijkman erinrades, at för lönskaläget äfven pliktas med 5 daler silf:nt til kyrkan, och af h. probsten Bolmstedt, at caffedrickande åter blifvit belagt med 100 daler s:nt, hvaraf således finnes, at straff och brått i olika ämnen, icke kunna så noga til sin proportion jämföras, förblef ståndet wid dess härutinnan til förordningen redan gifna bifall.

Angående consumtionsafgiften, förestältes af h. comministern Heurlin den billighet, som tyckes ligga theruti, at bönder och fattigt folk icke blifva lika taxerade, med ståndspersoner och de förmögnare, emedan de förra på egen jord planterat, hvarföre h. comministern recommenderade ledamöternes, af bondeståndet, särskilte votum til någon consideration.

Herr probsten Kröger understödde detsamma, med hemställande om, hvad ömhet och billighet här tyckes fordra.

Häremot anförde h. probsten Wijkman, at, som bondest:t eljest får så godt som ingen känning af denna öfverflödsförordningen; bidrager äfven ganska litet til den tull och manufactur-fondsafgift, af 18 öre s:nt på hvart pund utländsk tobak, som graverar de andra stånden; så är ingen obillighet uti denna pålaga för bönderne, hälst mera svårighet läser möta, at, wid bevillingen, af detta ståndet winna sådant understöd för cronans cassa, som nu fordras.

H. öfv.håfpred. Grunerus instämde i detsamma, tilläggande, at landtmannen, som af egen plantage är fournerad med tobak, snarare tål, at derföre contribuera mera, än den, som måste köpa, hvad han af den varan behöfver.

Och fann ståndet icke nog skäl, at göra någon ändring i den afgift, som för alla lika blifvit projecterad, undantagande hvad om tjenstehjon nedanföre förmåles.

Beträffande vidare angifvandet härtill, i allmän soknestuga, ansågo h. probsten Ekström, h. probsten Högström, h. probsten Kröger, h. öfv.håfpred. Grunerus, med flera, detta förslag för så mycket mindre widtageligit, som, enligt hvad h. biskop Mennander och h. probsten Bolmstedt gåfvo vid handen, på åtskilliga ställen inga soknestugor finnas, och länsmanen då torde komma at utan quittance uppbära medlen, hvarvid cronans säkerhet icke nogsamnt synes bevarad; när deremot denna upbörd, lika med all annan för cronan, tilbörigast sker af cronofogden, och beqvämligast wid taxeringarne.

Häremot anfördes af h. probsten Wijkman, at detta endast blifvit projecterat för controllen, som, wid taxeringarne, allmogen emellan icke är at förvänta, men på en soknestuga, i flere vederbörandes närvaro, som känna folket, lätteligen kan erhållas.

För samma mening förklarade sig äfven h. biskop Lamberg.

Äntel. förenade sig ståndet derom, at anmälandet så i städer, som på landet, sker på tid och rum, där mantalsskrifning hålles, och upbördens besörjes af vederbörande upbördsmän.

Widare kom i öfvervägande huruvida särskilt afgift borde erläggas för tobaksrökande, och särskild för snus, eller annan tobaksförbrukning, af en och samma person.

H. probsten Wijkman förklarade wäl, at deputations mening varet sådan, på det öfverflödet af denna vara så mycket mera måtte hämmas, hvarföre det äfven af åtskillige ledamöter tilstyrktes; men som andre häremot icke ville gå längre, än at 1 daler s:nt erlägges uti ett för alt, för nyttjande af tobak, på hvad sätt det och vara må, blef detta antaget för ståndets beslut.

Ytterligare och som ståndet projecteradt, at husbönder icke få erlägga denna afgift för sina tjenstehjon, wid 50 daler silf:nts wite, förestälte h. comministern Heurlin, h. probsten Kröger, h. öfv.håfpred. Grunerus, med flere, ogörligheten, at sådant verkställa, eller præcavera, det en dräng icke får denna afgift af sin husbonde ärsatt, skönt han sjelf måste ge ut densamma; hälst, sedan tjenstefolkets sjelfsvåld gått så långt, at de med städjandet gemenligen betaga sig skattefrihet.

Sedan h. probsten Wijkman gifvit tillkänna deputationens afsigt med den strophen, at nemligen, likmätigt den principe, som i alt det öfriga blifvit följd, förnämligast förekomma en öfverflödigt consumption, såsom ock erinrat, hurusom det icke vill falla så lätt för en dräng, at med denna afgift falla husbonden til last, när han sjelf, vid anmälade, densamma måste erlægga, som om den, jämte de andra utlagorne, sedermera skulle gå genom husbondens händer; stadnade ståndet i det slut, at för tjenstehjon utsätta 16 öre silf:nts afgift, och utesluta förenämde mening, angående förbud för husbönder, at den för sina tjenstehjon erlægga.

Den härpå följande plikten för den, som utan afgift consumerar, bifölls; likaledes de för controllen skull projecterade förteckningar, ehuru h. biskop Mennander föreslog, at i städerna ändamålet beqvämligare skulle vinnas igenom quittencer, som hvar och en borde förpliktas, at bära hos sig. Dock fann ståndet nödigt, at förteckningarne i städerna tryckas, äfven som det ordet, *allmän*, framför soknestuga, går ut, på det stället, hvarest omtalas förteckningarnes upläsande på landet. Slutet af § bifölls.

Wid 4 § sättes, uppå h. probsten Wijkmans erinran, i stället för det ordet, *rober*, kläder af allehanda slag.

H. öfverhåfpred. Grunerus hemstälte, om icke sådana garneringar och prydnader på fruntimmerskläder borde tillåtas, hvilka de sjelfva af andra gamla kläder kunna förfärdiga, och dermed ofta skola kunna hjälpa en klädning, som eljest måste läggas bort; men häremot erinrade h. probsten Wijkman, at dylika exceptioner gemenligen gifva tillfällen til illusioner, och at det minst passar sig, at någon anledning til granlåt kommer ifrån presteståndet, hvaruti äfven flera ledamöter instämde.

H. biskop Lamberg väckte äfven den frågan, om icke mera besparing låge deruti, at de kläder, som hvar ock en nu kan hafva, få bäras, som de äro, til dess de hinna nötas ut, eller at en tid af 2 år dertil kunde lemnas, emedan de svårigen kunna efter denna förordningen ändras, utan at skämmas. H. probsten Ekström proponerade äfven, at ett år kunde til den ändan föreskrifvas; men, uppå erinringar, at sådan frihet kunde wara missbruk underkastad, bifölls § sådan, som den var författad.

§ 3. Uplästes secr. utsk:s prot.utdr., af d. 15 Aug.,³³⁵ ang. sju af herrar riksens råd, som secreta utskåttet funnit icke längre borde äga riksens ständers förtroende.

Detta blef, uppå h. biskop Lambergs begäran, lagdt på bordet.

§ 4. Uplästes och bifölls justitiædeputations betänkande,³³⁶ uti saken, emellan besökaren Anders Hallberg³³⁷ och dess svågrar, ang. cronorusthållet Sandby.

§ 5. Upl. utd. af exped. deput:s prot., hållit d. 13 Augusti,³³⁸ hvarmedelst gifves h:r talemän tilkänna riksens ständers beslut, at, igenom ledamöter af hvart stånd, kungs- och ladugårdarne i riket skola besigtigas; hvarföre det vill vara nödigt, at sådana syningsmän ju förr dess heldre³³⁹ utnämnas.

H. biskop Filenius anmälte härvid h. landtmarschalckens, i sammanträde med de öfrige herrar talemän, yttrade önskan, at härvid i det möjligaste måtte hafvas afseende på dag-tractamentes besparing för cronan.

Och ville ståndet, till nästa plenum, vara omtänkt, huru detta bäst må kunna wärkställas.

§ 6. Uplästes hederv. bondest:s prot.utdrag, af d. 26 Julii,³⁴⁰ jämte medföljande project til resolution, som sista riksdags allmänna besv.deput. författadt, öfver 166 § i allmogens då andragna allmänna besvär, ang. Cusamo sockneallmoges handel uti Liö hamn, men då icke hunnet af riksens ständer afgjöras.

Uppå h. probsten Högströms föreställning, förblef ståndet wid dess sista riksdag til samma resolutions project gifna bifall.

§ 7. Uplästes cammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,³⁴¹ angående Linköpings stads ansökning, om mulbete i den därbredevid

³³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 55.

³³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 5.

³³⁷ Rättat efter betänkandet; i prot.: *Hellberg*.

³³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditiionsdeputationen, nr 6.

³³⁹ I prot.: *helder*.

³⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 29.

³⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 10.

belägna cronans så kallade jägarepark, tillika med hedervärda³⁴² bondeståndets, uti samma sak, utfärdade protocolsutdrag, af d. 8. Augusti.³⁴³

H. biskop Filenius anförde härvid, at ömma considerationer förekomma å den nästgränsande allmogens sida, hvilka, til en del, icke hafva någon annan betesmark, än denna jägarepark; men h. probst. Kröger föreställde häremot, at det ankommer på undersökning, huruvida denna tract kan för allmogen wara umbärlig, eller icke; at det förra äfven skal kunna visas, och at häfden icke kan göra bönderne dertil berättigade, emedan de allenast nyttjat, hvad ingen annan gjordt anspråk uppå.

H. probsten Wangel gaf tilkänna, at skogen blifwit ganska illa handterad, under det allmogen innehaft parken.

Som nu betänkandet endast går ut uppå undersöknings anställande, bifölls det af ståndet. Och på det, enligt h. biskop Filenii och h. superintendenten Körnings erinran, presterskapet tillika med gymnasii- och scholæstaten i staden icke måtte utestängas ifrån all andel i denna mark, i fall den kan blifva staden tillvunnen, vidtogs den af h. probsten Forssenius projecterade förändringen, at, i stället för betänkandet endast omnämner borgerskapet, undersökningen sker uti Lindköpings innevänares af alla stånd, eller deras ombuds, närvaro.

§ 8. Uplästes bergsdeputations betänkande,³⁴⁴ angående kolskattens utgörande, til Avesta kronobruk, af Hedemora sokneboer.

Sedan h. doctor Nordman begärt, at detta måtte hvila, till dess, ett annat under utarbetning warande mål äfven kan komma före, som härmed äger gemenskap, anhöll h. comminist. Iverus, att om i handels- och manufacturdeputation något är under händer, rörande Davidshytte bruk i Hedmora sokn, eller andre där anlagde manufacturverk, deputation måtte i ömsint öfvervägande taga, hurusom dessa sokneboer behöfva sjelfva sina kol til dessa angelägna verk.

³⁴² I prot.: *herdervärda*.

³⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 31 (med bilaga).

³⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 12.

§ 9. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag, af d. 2 Augusti,³⁴⁵ angående cammarskrifvarens Rydenii sökta befrielse från vidimation å skattläggningsmethoderne och projecterne, som han ämnar låta trycka. Detta bifölls, med den förändring, h. probsten Wijkman föreslog, at vid slutet, i stället för orden: *med all skyndsamhet, som möjlig är*, sättes: *genast*.

§ 10. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 1 Junii,³⁴⁶ angående collect och stambok för Carlshamn stad, och wällofl. borgareståndets, i anledning deraf, utgifna extractum protocollii af d. 13 Julii.³⁴⁷

Sedan h. probsten Kröger, och h. doctor Wåhlin, bewekeligen förestält de öma omständigheter, som tala för denna staden, hvilken, utan något understöd af publicum, kommet sig före, ända derintil, at den för egna medel inlöst mark åt sig til mulbete; och h. probsten Hellberg deremot erinrat, om den proportion och reciprocitet, som emellan stad och land bör tagas i akt, så att, då efter eldskador, dessa icke eller altid må betungas med understöd för städer, som blifvit olyckliga; warande städernas eget fel, at de icke sins emellan, såsom på landet sker, göra sammansättningar och föreningar, til inbördes lisa vid dylika tilfällen; uti hvilken anmärkning, h. biskop Lamberg instämde; fans ståndet wäl benäget, at bifalla secreta utsk:s förslag, men, uppå h. öfverhåfpredikanten Gruneri begäran, skulle detta tilsvidare hvilas.

Ståndet åtskildes.

³⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 48.

³⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 42.

³⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 20.

Den 17 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll.

§ 2. Beslöts, at uppå löparen, af acten om riksens ständers contoïr, skulle teknas, at samma act må af trycket utkomma.

§ 3. Företogs til afgörande den sist på bordet lagde saken, angående understöd för Carlshamns stad; då h. probsten Wijkman yttrade, sig väl wilja tilstyrka någon hjälp för staden i dess ömkeliga belägenhet; men at samma hjälp skulle komma staten til gravation, kunde h. probsten så mycket mindre samtycka, som secreta utskättet det afstyrkt; utan tyckes, at stambok kunde för de fattiga invånarna blifva äfven så fördelaktig, som frikallelse ifrån ett eller annat års utlagor.

I samma mening yttrade sig äfven h. doctor Nordman, anseende, bland alla öma ämnen, statens utblåttade tillstånd wara det ömaste.

H. comminist. Chydenius wille icke wara mot undsättning för staden, men påminte, om någon författning till reciprocitet i denna delen, emellan städer och land. Imedlertid synes landet kunna för sig få behålla collecter, men städerna hjälpas genom stamböcker. Eftergift på cronoutlagorne kunde för ingen del beviljas.

H. probsten Hellberg itererade likaledes sin förr gjorda anmärkning, at, när landtmannen blifver genom wådeld olycklig, måste den ena hjälpa den andra, utan at få collecter. Städerna tyckas derföre böra wara nögda med collecter, helst om stambok kommer dertil; och ståndet må nyttja detta tilfället, at hos de öfrige respective ständen göra sak af den omförmälte reciprociteten.

H. superintendenten Körning anförde, hurusom Luleå och Torneå stad wore i samma ömkansvärda belägenhet, som Carlshamn, och hemställte, om icke med den nya författningens projecterande kunde innehållas, till dess både om den förra och til äfventyrs flera, som med dylika ansökningar nu torde inkomma, hunne afgöras.

H. probsten Högström gjorde skillnad emellan den hjälp, som beviljas städernas invånare, och den, som endast kommer kyrkjorna til godo. Angående den förra, torde jämnkning hafva rum med landsbygden, ehuru h. probsten icke wiste, om, efter någon betydelig wådeld på landet, hjälp blifvit

nekad den, som lidit, när de därom gjordt någon ansökning. Men för kyrkior hafva collecter altid waret wanliga utvägar, at vinna understöd.

H. probsten Engzelius: När eldskador tima på landet, synas de, werderas, och genom brandstod lindras, icke utan mycken tyngd för dem, som dertil skola bidraga. Städerna taga sig intet deraf, eij eller gifvas utlagorne efter, så framt icke när fienden så härjat, at ägora, flera år derefter, måste blifva i lägerval. Är det nu så, at Carlshamns stad icke, i anseende til fördärfvade ägor, kan säga der samma, så har ingen frihet för utlagor rum. Åter kunna de öfrige städerna sammanskjuta, och hjälpa den som lidit, alt efter som skadan kan blifva ansedd, mer eller mindre betydande.

Uppå gifven proposition, bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag.³⁴⁸ Och hvad författningen i allmänhet beträffar, skulle ståndets ledamöter, i cammar-, oeconomie- och commercedeputation, söka at få saken i arbete, genom ledamöterne af bondeståndet.

§ 4. Anmälte h. probsten Bergstedt, at, sedan år 1752, till följe af landshöfdinge-ämbetets publication, kyrkjorne i Strengnäs stift prænnumererat, genom en viss afgift, uppå måttstäckar, som til kyrkjorna skulle anskaffas, hafva de dermed ännu icke blifvit försedde, ehuru penningarna blifvit utlagda. Som h. probsten af sina committenter blifvit anmodad, efterfråga detta, önskade h. probsten få veta, om flera stift hafva skäl til samma efterfrågan, på det man härutinnan må göra gemensam sak.

H. biskop Serenius berättade, sig i secreta utskåttet hafva gjort påminnelse härom, och h. biskop Filenius widkändes samma sak i Linköpings stift, hvarest kyrkjorne förbehållet sig få anskaffa dylika måttstäckar, af hvad ämne och till hvad pris, de kunna hafva bästa lägenheten.

Herrar biskoparne och consistoriernas fullmäktige skulle fördenskull härom, hvar och en för sitt stift, skaffa uplysning.

§ 5. Företogs den, på bordet liggande, saken ifrån secreta utskåttet, angående sju herrar riksens råd, då h. biskop Lamberg yttrade, at, ehuru han önskatt, at ståndet i ett så granlaga mål, som detta, icke mindre nu, än i ett dylikt år 1738, som flere plenidagar blifvit liggande, welat lämna någon längre betänketid; dock, som målet nu blifvit företaget, wille h. biskopen

³⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 42.

sig icke undandraga, at deröfver sig utlåta. H. biskopen finner först besynnerligt, at secreta utskåttet endast lemnat detta plenit ad notitiam, så vida h. biskopen icke kunde anse, det vara secreta utskåttets rättighet, at slutligen afgöra mål, af så mycken vigt, och endast til plena inberätta beslutet. Så respectable corps, som secreta utskåttet i sig sjelft vore, och så mycken myndighet det värceligen innehade, så deriverade sig dock densamma hel och hållen ifrån riksens ständers plena, hvilka, såsom secreta utskåttets principaler och förmän, lagt en viss magt i dess händer. När nu h. biskopen öfverväger dess, i denna saken, afgifne extractum protocoll, kunde h. biskopen icke deraf finna, hvarföre skillnad blifvit gjord emellan fyra riksens råd, såsom mera, och trenne, såsom mindre, bråttslige. Då h. biskopen, som icke vore ledamot af secreta utskåttet, och der af handlingarne kunnat härom vinna uplysning, nödgades betjena sig af de hjelpemedel, som studium criticum vid handen gifver, för att kunna gissa til de skäl, som en sådan skilnad föranlåtet, vore intet annat af secreta utskåttet upgifvit, at fästa sig vid, än at de fyra äldre riksens råd waret, jämte flere, wällande til det sista för riket så ganska olyckeliga kriget. Men om detta tages til grund, så måste ock medgifvas, at den saken redan sista riksdag blifvit afgjord, och decharge derföre gifven riksens råd, så at deras rådslag i det ämnet icke nu mera böra ligga dem til last, utan fordrar allmänna säkerheten, at sådant icke må uprifvas. När fördenskull af secreta utskåttet intet annat skäl till skilnaden tagets, eller något novum emergens finnes anført, som densama kunde tilstyrka, så följer, at, om bråttet, hvaruti alla sju haft del, icke waret större, än at secreta utskåttet kunnat gifva anledning til eftergift för detsamma åt trenne, så kan det ock blifva eftergifvet åt de öfrige fyra, hvartil h. biskopen, såsom människjovän, icke annat kunde än vara benägen at meddela, såsom innehafvare ej mindre af jus aggratiandi, än puniendi. Wigtiga skäl woro dertil, hos h. biskopen, för dessa herrar talande. Deras excellencer, friherre Hamilton, och friherre Flemming, hafva redan lagt 60 år till rygga. Hans excellence, grefve von Seth, 78 år. Hvad heder och förmån skulle wäl riket derutaf tilflyta, at så ålderstegne rådsherrar skulle snöpligen afklädas sin wärdighet, då de, så till sägande, stå med den ena foten i grafven? Och hvad riksrådet Rosen i synnerhet beträffar, skola hans omständigheter wara sådane, at han nödgas se andra i händer om nödtorftig bärgning, deräst hans rådslön skulle honom ifråntagen warda. Det medlidande, som sådant skjäligen bör verka, finner för öfrigit sin mästa styrka af den bedröfveliga prospect, som för framtiden

sig öppnar, och de funesta påföljder, som en sådan förändring i rådet ofelbart för hela riket skulle medföra, hvarom en hvar lär blifva öfvertygad, som med pragmatisk eftertanka genomser vår rikshistoria ifrån 1727, såsom den rätta epoquen, ifrån hvilken en kädja af tusende vedervärdigheter, som sedan träffat vårt kära fädernesland, bör härledas; ty at störta herrar af de yppersta ämbeten och familier, kan icke aflöpa utan at grunder läggas til hämd och agg, så länge ingen kan hindra dem, at sjelfva tycka, det de lida orätt, skönt deras licentierande förekommer ständer än så rättvist. I afseende på alt detta, tilstyrkte h. biskopen, at presteståndet icke wid detta tillfället, måtte hos sig låta saknas den ståndet tilhöriga jus aggratiandi, och det för alla sju herrar riksens råd, som nu äro in quæstione.

H. probsten Haartman: De förseelser, som ligga dessa herrar riksens råd til last, äro dels sådana, som icke kunna wara dålda för hvar och en upmärksam riksdagsman, dels af den beskaffenhet, at de endast kunna komma til secreta utskåttets kunskap. Emot 4 § af regeringsformen, hvarest handlas om ny lags stiftande, och gammal lags förvandling, är felat, genom förändring af skatteköpsförordningen, utan ständers vettskap. Emot 8 § af presterskapets privilegier är felat, genom den nya författningen om mantalskrifningar, hvarmedelst, emot 11 § af Svea konungaförsäkran, presteståndet, utom dess vettskap, blifvit ålagt ett större onus, än det hvarifrån privilegierna dem frikalla. Emot 5 § i regeringsformen är feladt, så, enligt hvad af handlingarne i stora deputation varet at inhämta, straxt efter 1756 års riksdag, millioner penningar blifvit, för rikets räkning, upnegotierade, banquens medel sedermera medtagne, och penningar af undersåtarne upbragte, genom cronolätterier, hvilket, när man ser på ändamålet, som varet utförandet af Tyska kriget, icke kan komma under annat namn, än at pålägga krigshjelper, gärder och andra utgifter, utan riksens ständers vettskap, fria vilja och samtycke. Emot regeringsformens 7 §, kan väl icke i allmänheten så noga, huruvida fel är begånget, så vida de der omförmälte ärender, enl. riksdagsordningens 18 §, höra til secreta utskåttets cognition, och äro af den classen, som der först upräknas, och böra hållas tysta, hvarföre h. probsten icke wille begära, at de, emot secreta utskåttets ed och instruction, skola upgifvas; men om något kan slutas af ett allmänt rykte, som redan, innan riksdagens början, sig utbreddt, så skal alliancen med Frankrike på vist sätt blifvit prolongerad, just då riksens ständer woro i begrep, at sammankomma, och ingen fara waret, at dermed til riksdagen dröija. Öfver detta kan dock, in pleno, som

sagt är, icke något utlåtande äga rum, utan lämnas gärna til secreta utskåttets åtgärd, som nogsamt denna riksdag wisat, at det icke missbrukar tysthet, eller lämpar den på sådana, som böra och kunna til plena upgifvas. När nu förenämde förseelser jämföras med regeringsformens 14 §, hvarest riksens råds ämbetsskyldigheter och ansvar utstakas, och deraf befinnes, at riksens ständers rättigheter blifvit, i flera delar, af Ofvanbemälte rådsherrar missvårdade, kan, i h. probstens tanka, deras förhållande nu så mycket mindre lemna rum för någon aggratiation, som lag måste wara satt, så väl för den högsta ämbetsman i riket, som för de lägre, och riksens ständer, ehuru magtägande, dock äro lagbundne, och igenom sina riksdagsfullmagter förpliktade, at se till, huru lag, i synnerhet grundlagarne, blifvit efterlefvade; hvarföre dem icke eller tilkommer, at utur akt låta det ansvar, hvartil riksens råd, i regeringsformens 7 §, äro skyldige, för hvad i Kongl. M:ts rådkammare skedt, emot lag och ständers rätt. Till följe hvaraf, h. probsten icke annat kunde, än förklara alla dessa sju herrar riksens råd ovärdiga ständers vidare förtroende; varande ålderdom hos de fyra, så mycket mindre något mitigerande skäl, som de just derigenom hade bordt kunna försvara sig emot de öfverilningar och ovarsamma steg, som hos yngre snarare förtjena ursäkt.

H. comminist. Chydenius ansåg denna saken för så wigtig, at all verkställighet af lag, för framtiden, häruppå beror. Det vore väl h. comministern obekant, om herrar riksens råd fått decharge, för hvad de med sina rådslag, för sista riksdag, skadat riket. Men om och så vore, blifver likafult rättvist, at den, som å nyo felar, sedan eftergift skett, bör anses såsom mera bråttslig, än den, hvilken första gången sig förbryter. För öfrigit, och som secreta utskåttet funnet sig endast ad notitiam kunna til plena upgifva förevarande sak, kan den hos plena icke i något skärskådande komma; emedan sammanhanget och orsaken äro obekanta. Följakteligen är här icke eller rum för något arbitrium, at aggratiera, hvilket utan at känna bråttet, icke rimligen kan supponeras, och när man icke vet, på hvad grund secreta utskåttet förklarat dem riksens ständers förtroende förlustiga, will för ständerna wara ganska äfventyrligit, at dem dervid bibehålla. Det är ingen tvifvel, at ju de alla concurrerat, til at göra sig dertil ovärdiga. Grundar sådant sig äfven på andra brått mot regeringslagarne, som icke secreta utskåttet allena är updraget at cognoscera, så tilhör det riksens ständers plena, at, i afseende därpå, lämpa straff til brått, det skärpa eller lindra. Men som detta nu egenteligen icke är in quæstione, så låter sig ock icke secreta utskåttets åtgärd, i hvad thy

tilkommet, hos plena förändras. Brättet torde kunna med lindriga ögon anses, men blefve det ostraffat, så är sådan påföljd, at befara, som h. comministern utfördt uti en af trycket utgifven tractat, om orsakerne til svenska folkets utflyttning, och nu upläste, rörande lagarnas värkställighet i alla landsändar af riket, och hos alla ämbetsmän, som dem skola handhafva, men som hos dem förlora sin kraft, när de uppå de högsta äro utan värkan. H. comministern instämde fördenskull med h. probst. Haartman, at, så vida desse sju herrar riksens råd förvärkat ständers förtroende, bör det dem icke vidare lemnas, på det icke, igenom för mycket afseende på personers höghet, grunden må läggas till aristocratie, utan rättvisan så utöfvas, at någon farhåga må upkomma hos så höga herrar, at med ömhet och nijt om medborgarnes rättigheter förvalta sina ämbeten; warande ett genomseende med sådant äfven icke utan sitt tilbörliga ansvar.

H. probst. Kröger: Det vore til önskande, at rum här gåfves för mildhet, utan kränkning af rättvisa, men här bör i ömsint öfvervägande tagas, hurusom hemmavarande medbröder anförtrodt sina riksdagsmän, at vårda lag och rikets rätt, och desse åter updraget secreta utskåttet, efter bästa förstånd, handtera wissa delar härutaf. Den ena litar således på den andra, fåfängt yttrar man sig öfver en sak uti hvilken skälen icke kunna göras bekanta. Det allmänna har visserligen en lång tid känt tryckande plågor. Här röra de ifrån Kongl. Maj:ts rådkammare, så är nödigt, at den källan rensas, så mycket möjligt är; och när secreta utskåttet, til någon del, gifver tilkänna, huru der tilstår, och hvad författningar, i afseende deruppå, äro nödiga, måste man dervid hvila, om annars lag skal hafva bestånd, och secreta utskåttet icke misstros. Så angenämt det derföre är at mildra, så förskräckeligen kan deremot för land och rike aflöpa, när riksens ständer låta rättvisa hos sig saknas.

H. kyrkjoherden Linderot medgaf, ämnet wara sådant, at han, efter sin kunskap, sig deröfver icke kunde utlåta, utan borde bära dess sammanhang inom sig sjelft in i grafven; ville fördenskull nu in pleno endast tala så, som af en härom okunnig kan supponeras. Leutation kan här icke hafva rum, ty skälen pro och contra kunna icke granskas. Men jus aggratiandi är en riksens ständers plena tilhörig rättighet, som äfven preteståndet 1739 nogsamt funnet, då mycket härom blifvit ventileradt, och föreställningar gjorde til de öfrige stånden. Att fäderneslandet skulle lida, derest denna rättighet nu utöfvades, vore icke så lätt att finna, som det lidande, h. biskop Lamberg

wisat, at hvälfningar i senaten och ministern med sig föra. Kyrkjoherden ville icke gå in i någon undersökning, huruvida de förra årens gärningar nu kunna sammanläggas, at göra dessa herrar så mycket mera bråttsliga; utan endast hålla sig vid de skjäl, som en ifrån h. kyrkjoherden oskiljaktig människokärlek och ömhet för personerna gifva vid handen. H. kyrkjoherden känner knapt någondera, undantagande hans excellence baron von Seth, och det endast til utseende, men viste, at hans excellence Rosen tjänt Sveriges krona, ända ifrån slaget vid Pultava, hvarifrån han var högstsallig konung Carl XII följaktig, och sedermera, steg från steg, länge sedan hunnit til det högsta ärestället, hvarest han nu säges af fattigdom besväräs. Skulle han på något sätt sig hafva förgått, under han nu går på grafsens brädd, så kunde dock h. kyrkjoherden icke taga på sitt samvete, at honom störta. Hans excellence Seth berömmes för rena händer, förtjenande derföre hos h. kyrkjoherden tilgift, om han skulle sig misstaget. De öfrige tvänne woro h. kyrkjoherden minst kände, men det förtroende, de en gång fått af riksens ständer och Kongl. Maj:t, gjorde dem värde så mycken aktning, at de icke mindre, än de trenne, för hvilka secreta utskåttet gifvet anledning at mildra, böra vid samma förtroende bibehållas. Herren, som bäst vet, af hvilka afsigter deras rådslag varet styrda, lærer, efter natursens ordning, snart erfordra dem til räkenskap för sin dom, då man icke må missunna deras ben med heder hvila i sina grifter, hälst de emedlertid föga lära vara i stånd, at med sina ämbeten värka uppå rikets wäl eller we.

H. probsten Ekström conformerade sig med h. biskop Lamberg och h. kyrkjoherden Linderot, och önskade, att mildhet och medlidande kunde visas emot alla sju, hälst man icke wet, hvarutinnan felet består, och det för presteståndet icke är nog hederligt, at låta strängaste rättvisa gälla.

H. kyrkjoherden Linderot betygade, at denna saken länge gjort honom bekymmer, och at han finner för ömt, nu låta dessa herrar, då de, så till sägande, äro färdige gå in i evigheten, undergå ett öde, hvarigenom de och deras familjer kunde intagas af fiendskap mot dem, de höllo för sina förföljare. Hafva de felat, så är man skyldig, uttyda felen, som svagheter, och icke anse dem för upsåteliga. Fäderneslandet har igenom deras förhållande dock icke taget den skada, at ju detta ståndet kan följa riksfädernes exempel år 1738, och styrka til mildring. Som intet afseende då hades på parti, betygade h. kyrkjoherden sig icke eller kunna något annat, än det, som länder til Guds ära och fäderneslandets sanskyldiga bästa, och kunde h. kyrkjoherden icke,

utan sinnesrörelse, tilstyrka, såsom värdigt för ståndet, at icke förhastiga sig härutinnan, på det riket icke må störta i lika oro hädanefter, som förut det samma mattat; instämmande i öfrigit med h. biskop Lamberg.

H. probsten Haartman tillade, til sitt förra yttrande, at, ehuru dessa herrars fordna välförhållande dem på intet sätt bestrides, så medförer dock det ingen skyldighet, at öfverse de fel, hvarmed de nu befunnits; *ty när den rättfärdige wänder sig ifrån sin rättfärdighet, och gör thet ondt är, så måste han dö*, säger Gud sjelf i Heseck. 18. Förbrytelser emot rikets rätt och ständers frihet äro sådane, som riksdagsfullmagter och grundlagen förbjuda, at med aggratation bemöta; varande obegripeligit, huru med det allmänna bästa kan förernas, at aggratiera personer, om hvilka secreta utskåttet gjordt en sådan upgift, och som häfta för en kedja af förseelser mot fundamentallagarne, til hvilkas rubbning ständers magt sig icke sträcker. Och om alt, hvad således skedt är, kan ske impune, så frågas billigt, hvar vår frihet då må wara?

H. doctor Lindegren: At så många af rikets högsta ämbetsmän nu kommet under en sådan ventilation, är ganska rörande. Det skulle fägnas h. doctorn, at wid detta tillfället hafva mindre öfvertygelse om deras bråttslighet, ty då torde mera utväg gifvas, at träda på den lindriga sidan, än nu ske kan. Secreta utskåttet har icke utan all möjlig granskning af skälen mot och med, sett sig föränlåt it at stadna i det nu communicerade beslutet, hvarvid tillräckeliga anledningar sig visat, at göra någon skillnad emellan de fyra äldre och tre yngre. Af dessa anledningar ville äfven h. doctorn nu icke wägra de sistnämnda continuation af riksens ständers förtroende, men ock icke vara deremot, om ståndet ville lämna secreta utskåttet frihet, at i möjligaste måtto mildra för de öfrige 4, i synnerhet hans excellence Rosen.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus: Så bedröfveligit det är, at ventilera om medborgarnes och högre ämbetsmäns välfärd, så svårt vill det ock vara, at yttra sig öfver de fyra äldre riksens råd. hvilkas brått man in pleno icke känner. Men så mycket kan sägas, at de icke bära ökas genom recapitulation af hvad, som händt ända från 1756; ty fundamentallagen bjuder, at eftersyn endast skall sträcka sig till hushållningen, sedan sista riksdag. När detta tages til grund, *och* tillika märkes, at secreta utskåttet vidgått, det mildring kan hafva rum för de tre sistnämde, om plena så finner för godt, så är intet, som hindrar, at ju samma mildring kan extenderas til de 4, hälst de alla lära varit lika delaktiga i samma brått. Hans excellence Rosens omständigheter förtjena i synnerhet all consideration. Och tilstyrkte h. öfverhåfpredikanten,

at ståndet härvid måtte välja den lindrigaste vägen, och icke med stränghet sig utmärka.

H. kyrkjoherden Heurlin erkände med vördnad secreta utskåttets nijt och möda, at, så i den ena, som i andra saker, uptäcka refvorne i de murar, som befästa vårt rike, och föreslå medel, at dem bota. Men då yttrande uti förvarande ämne nu skall afgifvas, kunde h. kyrkjoherden hvarken ogilla eller bifalla secreta utskåttets protocollsutdrag, emedan skälen då borde wara bekanta, och af fundamentallagarne här endast kan hämtas propositio major, af hvilken allena, då minor eller application, af brist på kunskap om saken, fattas, ingen conclusion kan dragas. Samma sak är med skilnaden emellan de fyra äldre, och tre yngre, hvartill äfven grunden måste umbäras. H. kyrkjoherden förbehöll sig fördenskull at, om det vid secreta utskåttets åtgärd skal förblifva, han må ungå, at något utlåta sig deröfver, utan lemna altsammans på secreta utskåttets ansvar. H. kyrkjoherden förestälte allenast, om det icke vore anständigt för ståndet, utöfva både barmhertighet och politisk försigtighet. Barmhertighet måste kunna lemnas rum, åtminstone hos den, som icke känner saken. Dermed är icke sagt, at dessa herrar skulle wara fria från all olägenhet för hvad de gjordt, utan kunna åtskilliga andra utvägar gifvas, at, dem och andra lägre ämbetsmän til varnagel, låta dem deraf få känning, utan at upsäga dem förtroendet. Men h. kyrkjoherden besinnade derhos, at, ju högre de äro upsatte, ju större synes deras fel, och ju svårare blifver deras fall. Skulle hvar ämbetsmans fel så noga granskas, så står derhän, huru många kunde bestå. H. kyrkjoherden wille derföre så handla, at han icke ådrager sig olyckligas suckar, och har at förbida dom, utan barmhertighet, af honom, som hämden tilhör. I politiskt hänseende åter, är naturligt, at rikskroppen måste skakas och mycket äfventyra, då flere betydande lemmar afskäras, eller lida men, hvilket konung David nogsamt insåg, så han updrog sin son, at straffa både Joab och Simei, utan at sjelf befatta sig dermed.

Herr probsten Hellberg. Det är ganska bekymmersamt, yttra sig i ett ämne, der conclusion ses, utan at præmisserna kännas. Secreta utskottet siter på ed och ansvar inför Gud. Dess göromål må derföre blifva för dess egen räkning, och omdöme deröfver in plenis suspenderas. Frågan går här hufvudsakeligen ut deruppå, om secreta utskottet, som äger rättighet granska wissa delar af riksstyrelsen, som böra hållas hemliga, äfven hafver at avsluta, huru personer böra ansees, som dervid sig förgått, och om dess

beslut då äger sådan kraft, at plena deruti icke kunna göra ändring. Jus aggratiandi tyckes skäligen tilkomma plenis. Att nu kunna nyttja den rättigheten, wore nödigt, remittera målet till secreta utskottet tillbaka, at efter de skäl, som sig förete, säga, om icke någon locus gratiæ här kan gifvas. Particulariteter af bekanta fel fann h. probsten härmed icke böra combineras, eller herrar riksens råd anses för sina göromål, i hela deras widd, utan endast efter den anledning, secreta utskottets protocollsutdrag gifver, och uti hemliga ärender befunnets wara gjordt. Till äfventyrs torde i andra ämnen mer hädanefter förekomma, som lända til last, och hvarföre man tryggare kunde säga sin tanka, medan man til detta tyckes hvarken kunna säga nej eller ja, utan endast hvila i det hopp, att secreta utskottet intet emot gör, än hvad det kan försvara.

Herr kyrkjoherden Portuan: Som saken är så ganska wigtig, och det will falla för svårt, utlåta sig i ett ämne, som man icke känner, så torde för detta ståndet wara wärdigast, at låta saken hvila, til dess man får weta, huru höglöfl. ridderskapet och adelen deröfver sig utlåtit.

Herr probsten Wijkman: Om här skulle komma an på hjertats böijelse, tilltrodde h. probst. sig äga det så ömt och människoälskande, som någon annan; men just til följe deraf, kunde han ock icke wara känslolös af det band, som dess riksdagsmannaplikt och många 100 000 medborgares suckar lägga på dess samwete, at se på deras och rikets rätt, mera än på några få personers förmån. H. Probsten kände saken för wäl, ifrån dess första uprinnelse, för at kunna wika härifrån; hemställande til ståndets eget eftersinnande, om, sedan ständers rättighet, sista riksdag, fanns på det ömaste rörd, sedan grace då meddeltes, och nu åter på dylikt sätt befinnes wara handlat, det nu är tid, at med öfverseende lemna öpet, at tredje gången således skada riket. Skal man derföre nu ej förfara efter affection, utan så, som man inför Gud will derföre stå til svars, så kunde h. probsten icke annat, än förklara, det han wid secreta utskottets extractum protocolli intet hade at påminna.

H. kyrkjoherden Linderoth medgaf, at herrar riksens råd kunna mycket hafva felat, sedan år 1756, men påstod, at det, såsom förut afdömt och försonat, nu icke bör tagas til graverande skjäl. Uprepande, för öfrigit, at riksens ständers plena äga jus aggratiandi, til hvars utöfning secreta utskottet sjelft gifvit tilfälle mot trenne, men som plena altid äga magt, at sträcka til de öfriga fyra. Åtminstone wore nu herr kyrkjoherdens fulla föresatts, at

bruka denna rättighet, hvilket om det skal räknas för något fel, wore sådant h. kyrkjoherden medfödt.

H. probsten Mathesius: När olycksådjan påtänkes, som trycker rikets inbyggare, i 3:dje och 4:de led, och dermed jämföres den klagan, som i alla rikets landsändar höres öfver sjelfswåld, och brist på lagars verkställighet, är icke så svårt at finna, det sådant egenteligen sig hänleder ifrån mannamån, som understundom blifvit wid betydande tilfallen brukad. H. probsten bekände derföre, under känsla af ömaste samvete, at, om han skulle gå in i något annat, än hvad secreta utskåttets protocollsutdrag innehåller, så skulle han göra sig skyldig til samma onåd hos Gud, hvaruti öfverstepresten Eli råkade genom för mycken flathet mot sina söner.

Herr comministern Iverus sade, sig med wördnad mottaga, hvad secreta utskottet upgifvit, och uti yttrande deröfver instämman med h. kyrkjoherden Linderot. Har grace rum för de tre senare herrar riksens råd, så recommerade ock herr comministern, at i synnerhet hans excellence Rosen måtte deruti inbegripas, hvars tilstånd, förnämligast, å själens vägnar, herr comministern, såsom dess lärare och bikt-fader, hade sig så wäl bekant, at han icke, utan ömaste samvetsrörelse, kunde tänka på denna herrrens grå-hår och tårar, hvarmed han betygar upriktig ånger öfver sina begångna fel, och, om han är fattig i lekamlig måtto, äfven har grundlig känning af andelig fattigdom. Och bad herr comministern ännu en gång med tårar i ögonen, at hans fel måtte honom tilgifvas, och med honom i det möjligaste lindras.

Herr comministern Chydenius förestälte häremot, at han ock lätt kan blifva rörd, i synnerhet då han ser gråhåriga lida för sina brått. Lagen känner ingen skilnad, hvarken i anseende til ålder eller stånd. Straffet bör räcka alla bråttsliga, så framt icke benådning skal ske för alla. Skillnad dem emellan måste grunda sig i sjelfva bråttet, om det icke skal bero af godtycko. Hade secreta utskåttet funnet dessa herrar riksens råds förseende så ringa, at det med riksens ständers förtroende kunnat stå tillsammans, så skulle herr comministern intet sagt deremot. Men när bråttet är stort, bör lagen dermed så mycket mindre vara kraftlös, som hvar och en medgifver, at den i smärre brått, utan afseende på personen, bör hafva sin werkan. och at desse herrar icke äro litet bråttslige, wisar ibland annat deras ingrep i disposition öfver riksens ständers banque, hvars medel icke lära vara mindre försäkrade, än hvars och ens enskilda egendom, genom regeringsformens 2 §, och derföre i en souverain konungs tid legat orörda, men som nu i stora deputation visas,

af regeringen hafva blifvit orätt nyttjade. Skal detta således få passera, så synes med samma skäl intet orätt böra beifras, och alt arbete om gode lagars verkställighet blifver fåfångt; hvarföre herr comministern wille wara utan skuld i de bedröfveliga fölgher, som för riket blifva oundwikeliga, om aggratiation äfven nu utöfvas.

Herr professor Amnell gaf tilkänna, at han haft den äran handtera denna saken ifrån dess första början, hvaraf, som han nu icke finge yppa mera, än hvad secreta utskåtts protocollsutd. innehåller, så hade han ock nog waret frestad af högaktning, erkänsla och tacksamhet emot deras excellensers personer, at til deras förmån dervid i det yttersta försöka, huru långt rättwisn skulle kunna tåla, at ömhet och menniskjo-kärlek woro wärkande; försäkrande således, at, om någon ratio sufficiens kunnat påfinnas, hade han icke underlåtet at wara dissentiens, hvilket nu icke skedt. Hvad sjelfva saken angår, hade h. professorn icke kunnat föreställa sig, at någon discours i ståndet skulle kunna upkomma, öfver hvad ad notitiam upgifvits; emedan ventilation deröfver tillika involverar undersökning, om secreta utskåttet icke annorlunda kunnat förfara, utan ägt, at inom sig det samma sluteligen afgöra, lär blifva tydeligit, när man besinnar, såsom grunden till dess instruction, at, då tysthet in oeconomicis nu med rätta kommet ur bruk, är nödigt, at den samma i ministeriela ärender bibehålles, på det, då missbruk af hemlighet blifvit afskaffadt, hemlighet dock måtte wärdas, der den behöfves. H. professorn hade tykt, anledning wara til mildring för de tre yngre herrar riksens råd, framför de fyra äldre, icke derföre, at desse nu borde bära upp förut begångne och granskade fel, utan derföre, at de förut lika som undergått warningsgrader, hvilket om de 3:ne icke sägas kan. Hans excellence Rosens omständigheter förtjena all consideration, men h. professorn wiste ingen utväg til hjelp, då affection icke får råda utan saken måste tala.

Härwid upkom högvördigste h. archibiskopen och taleman, efter dess långvariga sjukdom, och tackade ståndet, för dess derunder honom betygade ömhet och höflighet; hvaremot h. biskop Filenius, å ståndets wägnar, betygade sin hjertl. fägnad, at se herr archibiskopen til hälsan återstæld.

Discoursen fortsattes, och h. öfverhåfpredikanten Grunerus yttrade något twifvelsmål, huruwida rikets olyckor dessa sista åren kunna endast och egentel. tilskrifvas dessa riksens råd, och om icke hela rådkammaren dertil waret wällande, hvaruti herr öfverhåfpredikanten saknade tilräckelig grund, att

med wisshet sig kunna yttra; önskande för öfrigit, at nu icke sådant oenighetsfrö måtte utsås, som beklageligen skedde vid 1738 års riksdag.

H. probsten Wijkman kunde, til besvarande häraf, icke nu så deducera sina tankar, som om han finge yppa, hvad han wiste; åberopande, i öfrigit, hvad h. professor Amnell yttradt, och nämde ännu en gång, hvad ömhet och barmhertighet beträffar, at han mera är skyldig behjerta många tusende medborgares wälfärd, än dessa herrars conservation wid riksstyrelsen, när han icke är öfvertygad, at bägge delarne kunna stå tillsammans.

H. probsten Bolmstedt betygade, at, då secreta utskåttet funnet sig nödsakadt, komma up med detta till riksens ständers plena, har det hvarken härrört af agg eller hämd, eller någon politisk ställning, utan af ren nijt för lag, rättvisa och frihet; warande här så mycket mindre skäl, at klaga öfver någon hårdhet, som det icke en gång kan sägas, at något straff öfvergått herrar riksens råd, utan lærer förlusten af ständers förtroende wara den minsta olägenhet, som dem för deras skadeliga rådslag hända kan, och som blefve långt känbarare, om den skulle svara emot förtjensten, och ankomma på ersättning.

H. comministern Heurlin considererade, i denna öma saken, at riksens råd äro människor, bekajade med svagheter, och på sitt höga ställe utsatte för det med alla gemensamma ödet, at kunna taga miste om rätta wägen. När man wet, at människor, mot bättre wett och samvete, göra illa, lika som de woro sålde til ondt, så böra deras fel icke ursäktas; men när de kunna tilskrifvas mänsklig svaghet, bör mildt omdöme och lindring finna rum. 14 § i regeringsformen frikallar derföre riksens råd ifrån ansvar, när deras intention är god, och 13 § i riksdagsordningen tillägger wäl secreta utskåttet domsrätt, men h. comministern är icke öfvertygad, at tysthet ock dermed skal vara combinerad. Ändteligen förklarade h. comministern, sig hvarken kunna till- eller af-styrka detta, eij eller göra besked derföre, för sina hemmavarande committenter; förbehållande, at, om secreta utskåttets göromål i denna delen blifver stadfäst, och det således kommer i riksdagstidningarne, det då för secreta utskåttets räkning må införas.

H. probsten Kolmodin försäkrade, sig icke eller wilja wara samvetslös, utan färdig at tilstyrka mildring, derest han i mindre secreta deputation, wid sakens beredning, icke haft så ymnigt tillfälle, at blifva öfvertygad om skälen, til hvad secreta utskåttet gjordt; ifrån hvilken öfvertygelse, herr probsten nu således icke kunde wika. Secreta utskåttet är satt, att efter lag, ed och

instruction, afsluta och utdöma sådana mål, som detta. Wore eij ed i wägen, skulle man kunna wisa att bråttan äro förknippade med olyckor för hela fäderneslandet, hvaremot det, som secreta utskåttet åtgjort, wisseligen icke svarar, til at heta straff, och dermed är riket icke hulpit. För ingen del kunde h. probsten derföre styrka till någon mildring. Skal man ha afseende på agg och hämd, familier emellan, så skulle af samma grund alla höga ämbetsmän wara undantagna, ifrån hvad lag förmår, när de sine ämbeten missbruka. Dock som omständigheterna kunna göra, at brått i ett och samma ämne äro i sitt wärde olika at anse, finne h. probsten skäl til den skilnad, secreta utskåttet gjordt, emellan de fyra äldre, och tre yngre riksens råd.

H. probst. Sörström: Som secreta utskåttet gifwit anledning, at döma lindrigare om tre herrar riksens råd, än om 4 andra, så wille h. probsten först tillstyrka de förres förskoning. Skäl i denna saken fingo icke nämnas, utan endast secreta utskotts protocollutdrag åberopas. Och hvad det beträffar, trodde h. probsten, ståndet så wara innehafware af jus aggratiandi, att det äfven mot dessa nu kunde utöfwas, twiflande h. probsten icke, at ju sådant skulle ske, efter som hvar ock en det för godt finner.

Herr biskop Serenius fästade sin upmärksamhet wid den jämförelse, som blifwit gjord emellan, hvad som hände med riksens råd år 1738, och hvad nu skedt. Skillnaden fann h. biskopen wara merkelig, i ty at dåwarande secreta utskått hade nationen emot sig, som wiste, at de riksens råd då skulle gå bort, som styrkt til fred och rikets sanskyldiga bästa. Men nu har visserligen secreta utskåttet äfven i detta företagande nationen med sig, som nogsammt wet skrifva på rådkammarens räkning, både kriget i Pommern, och hvad dermed hafver gemenskap. Hvem vet icke i alla landsorter tala om, huru illa justitien blifwit administrerad, huru wäldsamligen oskyldigt folck blifwit handterade, huru oförsvarligen processer wid domstolen blifwit anstälta, huru cassor blifwit tömda, banque tilgrepen, och dylikt mera? Alt sådant wet allmänheten nogsammt, at ifrån rådkammaren derivera. Frågan blifwer då, om riksdagsmän kunna taga på sitt ansvar, at, riksdag från riksdag, gifva efter sådane brått, och icke låta rikets derigenom iråkade olyckor gå sig til hjer-tat? Herr biskopen finner, för sin del, betänckeligit, at gå emot, hvad secreta utskåttet funnet til rikets säkerhet wara nödigt, och hade, hvad de 4 äldre riksråd beträffar, intet at påminna, allenast at hans excellence Rosen kunde, för sin öfriga lifstid, hugnas med något understöd; men ang. de 3 öfrige, må

lemnas til secreta utskåttet, at tilse, på hvad sätt de må kunna njuta riksens ständers benägenhet.

Herr probsten Haartman erindrade ytterligare, att barmhertighet icke borde utöfvas mot sju personer, när det icke kan aflöpa utan obarmhertighet mot hela riket, at nya fel öka bråttsligheten hos dem, som undergått warningsgrader; men då lag skal öfwas, bör den öfwas emot alla.

H. doct. Nordman: Här är icke tillfälle at gå in i merita causæ, ehuru öm och viktig den är. Men den måste dock afgöras. Och huru det ska ske, kan icke blifva tvetydigt för ett stånd, som hafver grundlagar, at rätta sig efter, en skatt som bör wara oss den käraste på jorden, lika kär med själ och salighet, ty wid desse äro de besvurna. De hederligaste medborgare i samhället hafva nu felat. Omdöme deröfver bör grunda sig i mänskligheten, det är i sunda förnuftet. Det wore väl äfven människligt, at känna passioner, och strid passioner emellan. En naturlig blödighet wille h. doctorn äfven kännas wid. men i detta och andra mål, som röra rikets wäl, är blödighet en svaghet, som man sig bör afkläda, och wänja sig, at icke känna någon, efter utvärtes omständigheter, utan, näst Gud, hålla fäderneslandet för sin bästa wän. I laggranna mål, kan man aldrig tryggare gå til väga, än då man noga följer lagarna, och i detta förevarande behöfver man icke befara, att handla för strängt, när man widtager de lindriga mått, som secreta utskåttet wid handen gifvit. Den det icke gör, han wiker från Nehemiæ exempel, om hvilken läses i bokens 5 cap. at han i en låflig nitälskan straffade äfven rådsherrarna och öfverstarna i landet. Trygghet är fördenskull, at låta ske, hvad secreta utskottet gjordt, och äfven remittera dit, at mot en eller annan wisa den lindring, som möjlig är, och där icke mindre, än annorstädes kan erhållas.

Herr superintendenten Körning förmälte, sig af ståndets protocoll, för 1738 års riksdag, hafva funnet, huruledes en dylik sak, som denna, då war före i 14 sessioner, innan den slutel. blef afgjord. Och ehuru herr superintendenten uti denna närvarande icke mer än de öfrige secreta utskåttets ledamöter, sig kunde yttra; dock som jus aggratiandi riksens ständer icke kan betagas, önskade h. superintendenten, att ståndet wille falla på den tankan emot dessa herrar riksens råd.

Herr biskop Mennander: Målet är ganska bekymmersamt, men deruti böra nu icke inblandas fel, som i andra mål kunnat begås, men nu icke til något deliberations-ämne blifvet ståndet för ögonen lagda, helst ståndet nu icke wet, hvilka de alla äro, som deruti haft del. Det af secreta utskåttet

uppgifna secreta mål är det enda, hvaröfver, i anseende til herrar riksens råd, nu bör sententieras. Och som secreta utskåttet understält om mildring för trenne, så vill ock herr biskopen i bästa välmening underställa, om icke samma förskoning äfven kunde få sträcka sig til de öfriga 4. Fel och förseelser äro mänskliga, och aldraminst at undra uppå, i politiske och ministeriella mål, hvarest principerne äro så ganska ovissa, och utgången icke säkert kan ses förut. Ingen fara för riket tyckes nu mera wara af dessa 7 herrar, hälst om de blifva warnade, och 2:ne kunna i synnerhet, för ålderdomsbräcklighetens skull, sällan med sina rådslag biträda Kongl. Maj:t.

H. probsten Kröger yttrade, i anledning af de discourser, han nu hört, at han omöjneligen ser sig i stånd kunna bestrida secreta utskåttet, at uti sitt förhållande härvid hafva gjordt rätt, så framt han icke skal emot denna riksens förnämsta deputation röija ett otilbörligit misstroende. Oredeligare kunde icke en riksdagsman emot sina committenter handla, än om han skulle försvara dem wid riksstyret, som det icke redeligen fört. Om de 4 äldre må derföre ingen fråga mera existera; men om de tre yngre lämnas til secreta utskåttet, at tilse, på hvad sätt de må kunna njuta grace.

Herr kyrkjoherden Linderot: Om riket pericliterar, med det, at desse herrar blifva qvar i rådet, så må de gärna gå bort, men mera skäl torde wara at hafwa farhågan för de skakningar i rikskroppen, som deras bortgång skulle förorsaka. Hans excellence Rosen må icke ensam undantagas, på det mannamån icke må wisas, utan jus aggratiandi lika utöfvas mot dem alla sju.

H. kyrkjoherden Snöbom conformerade sig med h. kyrkjoherden Ståhl; hvarefter, och sedan ett af h. probsten Lindbom uti saken inlemnadt memorial³⁴⁹ blifvit upläst, begärades af åtskilliga proposition.

Flere projecter blefvo äfven dertil formerade, warande i synnerhet deruti skiljaktighet, om och huruwida, ang. de 4 äldre h:r riksens råd, som secreta utskåttet rent af förklaradt sina rådsämbeten förlustige, nu hos ståndet borde göras någon proposition. De, som det påstodo, togo discourserna til grund, och wille hafva afgjordt, om icke jus aggratiandi borde emot dessa herrar utöfvas.

Å andra sidan åter, wille icke medgifvas, at öfver dessa fyra herrars licentierande någon proposition borde ske, såsom en sak, hvilken redan af

³⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 84.

secreta utskåttet lagl. blifvit afgjord, och hvaruti, såsom hos plena icke cognoscerad, intet jus aggratiandi kunde äga rum.

I förra mening, föreslog herr biskop Filenius följande proposition:

Bifaller ståndet secreta utskåttets extractum protocoll, med den tillägging, at de 3:ne h:r riksens råd blifva vid sina ämbeten bibehållne.

Häremot projecterade herr biskop Serenius, at Ja skulle betyda, det de 4 äldre anses redan vara sina ämbeten förlustiga, och saken om de 3:ne öfrige remitteras til secreta utskåttet. Men Neij skulle betekna, at desse, lika som de 4 äldre, entledigas ifrån sina ämbeten.

Högvärdigste h. archibiskopen förklarade, att, som han af secreta utskotts protocollsutdrag finner, det målet, angående de 4, endast blifvet ad notitiam upgifvet, så hade med rätta ingen discours deröfver ske bordt, på det icke eller någon anledning til proposition derutöfver måtte hafva blifvit gifven. Och sedan således länge blifvit öfver proposition ventileradt, begåfvo sig samtelige dertil, at genom votering afgöra, antingen h. biskop Serenii project dertil skulle widtagas, eller icke.

Efter rösternes sammanräknande, befunnos 25 wara för Ja, och äfven så många för Nej.³⁵⁰

§ 6. Härvid företrädde en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, som gaf tillkänna samma stånds beslut i denna saken, att nämligen, angående de 4 äldre herrar riksens råd, ingen fråga kunde göras, emedan secreta utskåttet, enligt lagarna, den saken redan afgjordt, men att ang. de tre yngre, remiss sker til secreta utskåttet, at med dem, efter omständigheterna, förfara.

§ 7. Sedan deputerade afträdt, hemstälte wäl h. archibiskopen, om ståndet wille antaga nyssnämde borgareståndets beslut til proposition, at yttra sig öfver; men som tiden nu war förliden, och ståndet hela förmiddagen sig med denna saken uppehållit, begärade åtskillige, at den härmed måtte lemnas. Hvarföre och ståndet åtskildes.

³⁵⁰ Denna mening är antecknad på en från början lös lapp, med hänvisningstecken hit.

Den 19 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll, wid hvars 5 § h. biskop Filenius erinrade, at ståndets mening hade waret, då voringen skulle anställas, att, om Neij wunne, skulle en annan proposition widtagas.

§ 2. Då nu samma sak, som sist lemnades, skulle till afgörande fullföljas, förestälte herr archibiskopen och taleman, det ståndet så måtte skilja sig wid detta mål, at det bibehåller den credit och högaktning, som det, under denna riksdag, hos nationen wunnet, så i afseende på den rättvisa och patriotiska nijt, som lyst i dess beslut, som och för enighet och en stilla ordentelighet inom sig sjelft. Att redigt komma till slut i förevarande sak, är nödigt at tilse, hvad ståndets agendum egenteligen är, til följe af secreta utskåttets protocollsutdrag, hvilket här bör tagas til grund. Detta förmåler tydeligen, at secreta utskåttet endast ad notitiam ingifvit til plena, hvad det, enligt lag och instruction, funnet nödigt göra med de fyra äldre herrar riksens råd. Hvarföre och som detta nu in pleno icke kan sättas i quæstion, utan at qvälja secreta utskåttets göromål, förklarade h. archibiskopen, at han icke deröfver kunde göra någon proposition, utan hade allenast ståndet, at nu yttra sig, angående de tre yngre h:rar riksens råd, huruvida ståndet will samtycka, at dem någon barmhertighet visas, efter den anledning, secreta utskåttet dertil gifvit. Och som sista plenum tilräckeligen uti saken blifvit discoureradt, begärde h. archibiskopen, at inga discourser nu vidare skulle börjas, utan endast beslutet tagas.

Herr superintendenten Körning wille rätta sig derefter, och endast vidare förklara, hvarföre han sist åberopat 1739 års protocoll. Presteståndet hade då icke förr licentierat riksens råd, än de sjelfva begärdt afsked, hvilket ståndet icke eller, utan mycken betänkelighet, beviljadt. Och då saken omsider skulle komma til expedition, hade framledne biskop Alstrin lagt in memorial deremot, som af många blifvet bifallet. Herr archibiskopen och talemannen hade icke underskrifvet expedition, innan han deröfver i ståndet sig förfrågat, hvarefter han dock til protocollet förklarat, sig wilja wara oskyldig i den saken, och utan del i de påföljder, som då, eller i framtiden, derutaf kunde flyta.

Herr biskop Lamberg förklarade äfven, at, ehuru han tänkt vidare tala i saken, wille han dock, af wördnad för herr archibiskopens tillsägelse, dermed innehålla, och endast taga del i deliberation, om sättet at komma från

saken, hvilket, som det genom sista voteringen, för rösternes paritet skull, icke kunde afgöras, vore ingen annan utväg öfrig, än wara omtänkt på någon ny proposition.

H. kyrkjoherden Linderot slöt af samma voteringsförlopp, at, hvad derigenom skulle afgöras, wore såsom intet gjordt.

Sedan likaledes ledamöterna öfver alt begärdt, att herr archibiskopen måtte, til sakens afslutande, gifva ny proposition, förnyade herr archibiskopen dess, vid slutet af sista plenum, til ståndet gjorde hemställande, om icke wällofl. borgareståndets då notificerade beslut i saken må blifva proposition i ståndet, at yttra sig öfver.

En stor del af ledamöterna biföllo detta. Men då andra dertil nekade, och däribland h. biskop Lamberg förmente, at med äfven så stort skäl höglofl. ridd:s och adelens proposition, hvaröfver der blifvit voteradt, kunde antagas, hvilken h. biskopen förnummit war af det innehåll, at den, som bifaller secreta utskåttets extractum protocoll i förra delen, skrifver Ja, den det eij will, skrifver Neij; winner Neij, så äger ståndet, at taga bemälte extractum protocoll i deliberation; herr biskop Mennander äfven erindrat, at ehuru ståndets talemän tillhör gifva proposition, så är dock det en ståndets ostridiga rättighet, at få proposition efter discourserna rättad; förestälde åter herr archibiskopen, hurusom han med sin ämbetsplikt och talemansed icke kunde förena, at proponera ståndet något, som han funne, uti en eller annan måtto, icke med lagarna kunna stå tilsammans, änskönt discourserna hos några ledamöter skulle funnet, at en del sista plenum så discourerat, som skulle det wara dem tilständigt, at, med utöfvande af jus aggratiandi, uphäfva secreta utskåttets åtgärd härmed. Men utom det, at jus aggratiandi, efter moraliska och juridiska grunder, icke kan lämpas til allehanda brått, af hvad natur de wara må, utan egenteligen til sådane, som wissa omständigheter göra mera til wädeliga, än upsäteliga, så låge här i synnerhet i vägen, hvad h. archibiskopen redan erinrat, at secreta utskåttet, efter sakens thy tillhöriga pröfning, funnet, sådant jus aggratiandi icke kunna utöfvas, emot de 4 äldre, utan allenast mot de 3 yngre herrar riksens råd; hvarföre h. archibiskopen icke kunde taga på sitt ansvar, at igenom någon proposition inleda ståndet til at, utan kännedom af saken, i opposition häremot fatta sitt beslut, hvilket skulle supponera antingen lagbrått hos secreta utskåttet, och nullité uti dess göromål, eller contradiction i sjelfva lagarna. Herr archibiskopen förmodade, sig icke af någon skäligen kunna beskyllas, at icke hysa män-

niskjokärlek; men kärlek til fäderneslandet borde här hafva den öfverwigt, at icke ens något eget, eller hvad enskild wälfärd röra kan, blifwer til minsta driffjäder nyttjadt, betygande h. archibiskopen för öfrigit sig, af fullkomligaste högaktning för deras excellencers personer, af hjertat beklaga den olägenhet, som häruti tyckes för dem wara oundwikelig, men hvaruti herr archibiskopen toge den ömaste del.

Herr kyrkjoherden Linderot yttrade häruppå, at, om nu skal afgöras, huruwida borgareståndets beslut må nyttjas til proposition, så bör åtminstone en contraproposition tillika upgifwas, för hvilken dissentientes sig kunna förklara, och som af discourserna så mycket mer bör tagas, som den förra i dem sig icke grundar. Skulle herr archibiskopen wilja wägra, at, i anledning deraf, göra proposition öfwer hvad secreta utskåttet upgifvit ad notitiam, så må det blifwa ett deliberationsämne för ståndet, om icke sådant både kan och bör låta sig göra.

Efter någon vidare öfverläggning härom, skred ändteligen ståndet til votering, om borgareståndets förenämde beslut skulle antags til proposition, eller icke, i hvilken senare händelse en annan proposition skulle formeras.

Efter rösternas sammanräknande, befunnes 31 wara för Ja, och 21 för Neij.

När nu, til följe häraf, ståndet sig skulle utlåta, om det med wällofl. borgareståndet sig deruti förenar, att, ang. de 4 äldre herrar riksens råd, ingen fråga nu kan göras, emedan secreta utskåttet, enligt lagarne, den saken redan afgjordt, men at, ang. de 3 yngre, remiss sker til secreta utskåttet, at med dem, efter omständigheterna, förfara, upkom åter ventilation, hvad Neij uppå denna proposition skulle betyda; i det, i synnerhet, h. biskop Lamberg, å ena sidan, sökte visa, att, som denna proposition tydeligen innehåller tvänne membra, så måste ock den, som til hånne hel och hållen nekar, i och med detsamma neka till dess tvänne delar, eller säga, att fråga om de fyra äldre i ståndet kan göras, såsom en i secreta utskåttet icke fullteligen afgjord sak, och at de tre yngre böra utan remiss wid sina rådsämbeten förblifwa; hvaremot, å andra sidan, enständigt protesterades deremot, at förra delen må blifwa något propositionsämne, eller ställas i fråga, emedan sådant wore stridande både mot lag och sakens natur, och wällofl. borgareståndet berättadt, at det icke eller hos dem ske kunnat.

Härmed begärade h. kyrkjoherden Ståhl, til slut, få yppa sin upriktiga mening i sjelfva saken, som war, att, emedan alla sju riksens råd waret uti ett

och samma factum lika delaktiga, så borde antingen alla sju förlora riksens ständers förtroende, eller ock alla sju blifva dervid bibehållne, önskande, at ståndet, med äfven sådan heder, nu måtte komma ifrån denna saken, som den, med hvilken riksfädernes namn, ifrån 1739, lefva uti odödeligit minne. Och härmed instämde äfven h. biskop Lamberg, h. biskop Filenius, och h. kyrkjoherden Heurlin.

Omsider, och sedan, under någon längre öfverläggning härom, nu mera allmänt blifvit ärkänt, att, ang. de fyra äldre, ingen fråga hos riksens ständers plena äger rum, emedan secreta utskättet, enligt lagarna, den saken redan afgjordt, samt således, i den delen, ingen skiljaktighet mera existerade; proponerades nu allenast, enligt h. doctor Hausvolffs förslag, den senare delen, om nämligen ståndet bifaller, at, angående de tre yngre herrar riksens råd, remitteras til secreta utskättet, at utlåta sig, om icke de måga wid sitt förtroende bibehållas, hvilket med enhälligt Ja besvarades.

Herr doctor Hausvolff hemstälte, om icke, i anseende på hans excellence Rosens beklageliga omständigheter, hvilka h. doctorn wäl hade sig bekanta, ståndet wille lindra denna dess olycka, som icke annat kan, än högeligen gå honom til sinnes, och tillägga honom någon skälig pension, hvaraf han hädanefter, sitt stånd likmätigt, sig kan försörja. Herr archibiskopen förenade sig, til alla delar, härmed, och samtel. ståndets ledamöter samtyckte detta genast; hvarföre til secreta utskättet skulle lämnas, att öfver sjelfva pensionssumman sig utlåta.

Åtta deputerade, anförde af h. professor Amnell, notificerade straxt ståndets beslut i sjelfva hufvudsaken, hos de öfrige respective stånden.³⁵¹

§ 3. Inlemnade högvördigste herr archibiskopen ett, ifrån cronobefallningsman Olof Sundler, till honom insändt förkortningsproject i cronoräknenskaper.

§ 4. Ankom en deputation ifrån hedervärda bondeståndet, som, uti extractum protocoll, communicerade sitt stånds beslut, uti saken, angående herrar riksens råd; hvilket protocollutdrag, uppå deputerades begäran, i deras närvaro blef upläst.³⁵²

³⁵¹ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 141–142.

³⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollutdrag, nr 33.

§ 5. Blef öfverenskommit, at till nästa plenum skulle ledamöterna ifrån hvarst stift producera namn uppå de syningsmän, som de, til kungs- och ladugårdarnes besigtigande, kunde hafva att föreslå.

Ståndet åtskildes.

Den 24 Augusti

§ 1. Justerades föregående protocoll, tillika med ett extractum protocollit til de öfrige respective stånden, hvaruti ståndets, vid 2 §, fattade beslut innehålles.

Wid 3 § beslöts, att det der omförmälte documentet skulle lemnas til ledamöterna af cammar-, oeconomie-, och commercedeputation at tilse, om uti räkenskapsutskåttet deraf kunde göras någon nytta.

§ 2. Förmälte h. biskop Mennander, at han genomsett utkastet till historien, och funnet samma tractat grundeligen, och redigt författad. Den lemnades nu på bordet, at af flere ståndets ledamöter påsees; hvarefter ecclesiastiquedeputation äfven skulle yttra sig, huruvida den är tjenlig, at wid lärohusen antagas.

§ 3. Inlemnades ifrån ledamöterna ifrån hvarst stift förslag til syningsmän öfver kungs- och ladugårdarne, hvilka förslag, uti extractum protocollit til expeditionsdeputation skulle afgifvas.

§ 4. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, för hvilken ordföranden, landshöfdingen herr grefve Renstjerna, efter aflagd wanlig hälsning, förmälte, det ridderskapet och adelen förehafte secreta utskåttets protocollsutdrag, angående de sju herrar riksens råd, hvilka befunnets böra förlora riksens ständers förtroende. Både en oförfalskad nit för fäderneslandet, och wördnad för deras excellensers höga ämbeten, hade gjordt denna öfverläggningen ganska bekymmersam. Å ena sidan, hade ridd. och adelen noga welat tilse, det intet af rikets rätt måtte eftergifwas; och å den andra, förekomma, at den icke med hårdhet måtte utöfwas. Riddersk. och adelen hade trodt sig finna, att hvarken brått emot grundlagarne, eller stämplingar emot riket, eller afvikelse ifrån hvad riksens ständer föreskrifvet herrar riksens råd, at i akttaga, kunde här ligga dem til last, emedan

då annorlunda skulle hafva med dem förfarets. Och ehuru riddersk:t och adelen önskat, blifva närmare underrättade, om beskaffenheten af de fel, för hvilka de af secreta utskåttet blifvit ansedde, på sätt, som skedt är, hade dock riddersk. och adelen tryggt sig wid hvad secreta utskåttet andraget, at ämnet fordrade tysthet, och ansedt för tilräckeligit, at weta, det förseelserna waret begångna i ministeriela mål, hvarest misstag aldrasnarast äro at ursäkt. Hvarföre och som den minsta hämd i sådana fall skulle för det allmänna kunna medföra bedröfweliga fölgder, hade ridd. och adelen så mycket mera ansett wara hitlämpeligit, hvad 14 § i regeringsformen, til herrar riksens råds säkerhet, stadgar, som secreta utskåttet gifvit anledning, at gynna tre af dem, hvilka uti det nu anmärkte felsteget waret delaktige. Detta hade deputerade, att hos ståndet anmäla och recommendera, i förmodan, att dessa skäl torde wärka prästeståndets bifall til ridderskapet och adelens beslut, som uti påskrift å löparen nu öfverlemnades. Afträdde.

§ 5. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 22 Augusti,³⁵³ ang. patrouiller om nätterna af borgerskapet til häst, til säkerhet för riksdagsmän.

Detta wann strax ståndets bifall, hvaruppå h. biskop Serenius hemställte, om icke secreta utskåttet bör få förmärka riksens ständers wälbehag öfver den omtanka, secreta utskåttet härvid å daga lagdt, och anmodas, at uti dess widtagne anstalt fortfara, samt för öfrigit stora deputation updragas, att undersöka, hvad ursprung de rykten kunna hafva, som secreta utskåttet omförmäler.

H. kyrkjoherden Portuan hemställte jämväl, om icke någon offentlig kungörelse härom borde ske öfver hela staden, til efterrättelse för allmänheten, som, i okunnighet om anledning til desse patrouiller, fäller derom olika omdömen; warande redan exempel derå, att officerare, genom efterfrågan på borgerskapets corps de garde, förorsakat mycken upmärksamhet.

H. probsten Bolmstedt instämde uti bägge delarne af h. biskopens Serenii hemställande.

H. professor Amnell hade icke eller något dervid at påminna. Men understälte, i anledning af hvad h. kyrkjoherden Portuan anfördt, om der wore nog rådeligit, att häröfver utfärda någon publication, så wida det wore at förmoda, det de rykten, som föranlätet denna anstalt, hvarken i sig sjelf äro

³⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 56.

särdeles betydande, eller ännu så mycket kommet i gemene mans öron, hvarföre de icke eller böra väckas, at fråga derefter. Dess utom hafva riksens ständer all orsak och anledning, at wara försäkrade om gemene mans kärlek, och at således icke från densamma befara någon otidighet, utan lära patrouillerne mera behöfvas, att ibland samma menighet hålla ordning, hvaraf god verkan redan äfven förspodts.

Herr doctor Nordman ansåg publication för så mycket mindre nödig, som saken i sig sjelf redan är och ännu mera blifver bekant, innan en sådan publication hunne utkomma. De omtalte rykten trodde väl h. doctorn icke förtjena mycken reflexion, men tilstyrkte dock, att stora deputation måtte tilse, om de äga någon grund, i hvilken händelse tiden wissertligen är inne, at taga nödiga précautioner deremot.

Herr biskop Serenius tillade, at hela anledningen til denna oro torde häröra ifrån wäxelassocierade, hvilka man wet hela tiden hafva brukat utspida, och både i utländska bref och avisor, låta införa, at de hos riksens ständer nu lida orätt. I anseende hvartil, stora deputation hafver bästa tillfälle, at efterse, huru härmed förevert.

Herr öfverhåfpredikanten Grunerus erkände secreta utskåttets omtanka härutinnan, hvarigenom oljud och oordning på gatorna förekommes, wid samlingar af löst folk. H. öfverhåfpredikanten åstundade allenast weta, huru meningen är med sakens handterande i stora deputation, om den i sitt pleno skal lägga hand härvid, eller några ledamöter sättas såsom en domstol, att härom undersöka, eller igenom Kongl. Majj:t någon författning härvid tagas.

Detta förmente herr probsten Wijkman nogsammt gifva sig i stora deputation. Och som den nödwändigt måste låta riksens ständers plena weta, om de utkomna rykten finnas äga någon grund, eller icke, så blifver då först tid, at, efter omständigheterna, dervid taga behöriga mått och steg.

Uppå gifven proposition, blef således beslutet detta: at ståndet bifaller, och erkänner secreta utskåttets waksamma anstalt, med borgerskapets patrouillering, och remitterar til stora deputation, at undersöka, om uphofvet til de utkomna rykten, och öfverklagade osäkerhet i allmänheten, under denna riksdag.

§ 6. Anförde h. doctor Hausvolff, hurusom han icke utan upmärksamhet af Inrikes tidningar, n:o 64, inhämtat, hvad som där berättas hafva förelupet

wid Djurgårds hälsobrun här wid staden, igenom extra ordinarie kongl. håfpredikantens magister Thenstedts åtgärd, som derstädes i år är brunspre-dikant. Herr doctorn wille icke så mycket uppehålla sig wid det, at bemälte kongl. håfpredikant, uppå Hans Kongl. Maj:ts och prints Fredric Adolphs namnsdag, d. 8 Julii, hållit ett tal kl. 4 eftermiddagen, ehuru det waret mera i sin ordning, om detta skedt wid mårgonbönen; utan som tillika läses, att han tre veckor förut i brunskyrkan förrättadt en brudvigsel, hwarvid iakttagets alla wid ett bondbröllop wanliga ceremonier af håfriddare, pell, brudmässa m. m., hemställte herr doctorn, om icke detta waret at göra begabberi af dessa wåra gamla kyrkjoceremonier, hvilket ståndet icke lærer wilja tillåta.

Ståndet tackade h. doctorn, som härvid waret upmärksam, och anmodade præses consistorii herr doctor Schröder, at låta kongl. håfpredikanten Rosen förstå ståndets missnöje häröfver, på det saken i kongl. håfconsistorio vidare må efterfrågas.

§ 7. I anledning deraf, at wällofl. borgareståndets ledamöter i secreta utskättet begärt, det några man måtte sättas till poster och wakt, utan för deras stånds rum, på sätt, som brukas wid secreta utskättet och riddarhussalen, hemställte herr probsten Bolmstedt, om icke presteståndet äfven borde wara omtänt på samma, både til säkerhet och heder tjenande, författning.

Ståndet öfverlade någon stund härom, då i synnerhet h. probsten Wijkman, herr professor Amnell, herr doctor Nordman, och h. probsten Kröger, bestyrkte, hvar för sig, hvad som blifvit proponerat, såsom wärdigt för ståndet at widtaga, icke så mycket för säkerheten skuld, hvilken ståndet allena må wänta af Guds nådiga beskydd, och som genom några soldater wisserligen blefve otillräckelig, ehuru de dock, wid wissa tillfällen, kunna wara nyttiga, at afhålla folk ifrån trappan, och gifva rapport om hvad, som utanför i kyrkan passerar, medan ståndet är tillsammans, och hwarom h. professor Amnell i synnerhet påminte, at ståndet altid bör kunna få underrättelse; utan wore en sådan parad-wakt mera at anse, som en heder, hvilken, då ett stånd den njuter, icke bör saknas hos de öfrige tre ofrälse stånden, af hvilka, som presteståndet är det första i ordningen, wille h. doctor Nordman, at här skulle göras början med requisition deraf; warande så mycket mindre något hinder deremot, at detta ståndet har sitt rum i kyrkan, som det ock är ovanligt, at wid andra tillfällen se dylika wakter posterade, dels inom, dels utom

kyrkjodörren. Och wore äfven wäl, om därmed kunde hindras, at icke ledamöterna i ståndet så mycket blifva störde, i deras öfverläggningar, genom det de, under warande plenum, sökas och utkallas.

Häremot tilstyrkte herrar biskoparna Filenius och Lamberg, herr superintendenten Körning och herr doctor Hausvolff, att ståndet icke måtte söka någon heder uti denna anstalt, såsom i sig sjelf icke så beskaffad, at han kan medföra någon heder för ståndet, helst han af borgareståndet skall blifvit äskad, för at hindra sådan trängsel af folk i deras farstuga, som waret en wiss plenidag. För detta ståndet wore hyggligast och anständigast, at blifva vid förfädernas sed, som icke frågat efter wakt. Tilläggande herr doctor Hausvolff, att frågan eljest torde blifva, om ståndet skal betjenas af garde eller stadsvakt; att både ridderskapets och adelens, och secreta utskåttets bruk stöder sig på gammal wana, som icke blifvit klandrad, emedan intet ondt deri kan sägas ligga, att troligit wore, det Hans Kongl. Maj:t i förra tider welat på detta sättet hedra det förnämsta ståndet och den förnämsta ständers deputation; att af dessa grunder de öfriga stånden icke alltid kunna påstå samma hedersbetygelser, såsom, till exempel, då wid högwakterne brukas, at träda i gevär för landtmarschalken, skönt han icke vore militaire person, sker sådant icke för de öfriga ståndens talemän; at derföre ifrån preteståndet icke må börjas någon nyhet, utan, om än de bägge öfriga stånden skulle göra ett, att requirera wakt, ansåg h. doctorn, såsom respectablare för ståndet, att icke deruti taga del.

Herr öfverhåfpredikanten Grunerus trodde likaledes, at ståndet icke borde göra början häruti; utan som saken hade blifvit wäkt i secreta utskåttet, så vore wäl, at genom något protocollsutdrag derifrån stånden finge anledning, att tänka häruppå; i synnerhet, som säkerhet icke här kan vara förnämsta ändamålet.

Herr doctor Schröder, såsom kyrkjoherde wid Storkyrkjan, befarade allenast, at kyrkjo- och skrifte-folk, hvilka understundom samlas, medan ståndet är tilhopa, kunde upfatta någon oro, om de mot wanligheten skulle passera wakten.

Änteligen, och uppå h. probsten Sörströms begäran, skulle denna quæstionen hvila, til dess man får höra, huru de andra stånden häruti sig förhålla.

§ 8. Sedan ståndet hört sig föreläsas höglofl. ridderskapet och adelens påskrift, ang. de sju herrar riksens råd, som förmår, at det af secreta utskåttet

dem betagne förtroende dem varder återstält, teknades därå ståndets beslut, enligt dess afgifne protocollutdrag, och löparen afsändes till borgareståndet, med h. probsten Wijkman, som anförde 5 andra deputerade, at hos alla stånden gifva tillkänna ståndets beslut, ang. patrouillerna.

§ 9. Uplästes h. L. M. Ugglas skrifteliga memorial,³⁵⁴ hvarigenom han insinuerar ett annat trykt, som nu utdeltes.

§ 10. Genom ingifvet memorial anhöll herr probsten Idman,³⁵⁵ om tilstånd, att nu få resa hem, ifrån denna riksdag.

Som h. biskop Mennander intygade, att de i memorialet anförde skäl och omständigheter äga mycken grund, kunde ståndet icke wägra sitt bifall härtil, ehuru ogärna ståndet saknade en så värdig ledamot. Och emedan antalet af riksdagsmän ifrån Åbo stift, utom herr probsten, är fullt, wille ståndet numera, och då riksdagen så långt lidit, icke gravera stiftet med någon ny fullmäktiges öfversändande, i probsten Idmans ställe. Hvaröfver extractum protocollli skulle tillställas herr biskopen, at til venerandum consistorium öfversända.

§ 11. Ankom deputerade ifrån hedervärda bondeståndet, som gåfvo tillkänna, att deras stånd, till alla delar, instämt med presteståndet, ang. patrouillerna.

§ 12. Anmälte h. superintendenten Körning sin åstundan, att, på 2 a 3 weckor, göra någon reda på landet, hvilket samtyktes.

§ 13. Continuerades med öfverflödsförordningen, hvaraf 5 § bifölls, med tilläggning af blonder, uppå herr biskop Mennanders erinran.

Wid 6 och 7 §§ uplästes äfven det särskilte votum n:o 4, af bondeståndets ledamöter, och togs i öfverwägande, huru bäst måtte kunna determineras qualiteten af de personer, så i städer, som på landet, hvilka sidentygsbruk skäligen kan förmenas.

³⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 43.

³⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 85.

Herr öfverhåfpredikanten Grunerus war af den tankan, att icke mycket tvång i denna delen borde påläggas allmogen, om annars landtbruket icke skal öfvergifvas, i brist på arbetare, som då draga sig därifrån till andra näringar. Åtminstone borde ingen skillnad göras emellan städer och land, utan förbud eller tillåtelse blifva för dem gemensamt.

H. superintendenten Körning befarade likaledes, att folkutflyttningen ur riket skulle blifva en följd af förmycket tvång härutinnan, anförande i synnerhet, att fiskare icke borde tillåtas sådan klädedrägt för sina hustrur, hvorigenom de förhäfva sig öfver bondfolket, och reta dem, at förakta åkerbruket. Burskap i städerna borde icke eller tagas til en allmän grund, att utstaka skillnad i detta mål, emedan hvarjehanda titlar gifvas, under hvilka borgarerätt kan förvärfvas af sådane, som derföre icke förtjena mera consideration.

H. probsten Sörström wille, att förbudet skulle blifva allmänt både för allmogen och alla dem, som kunna kallas deras wederlikar, emedan ändamålet är, att förekomma all slags öfverflöd, och sidentyg i sig sjelf icke är någon för allmogen tjenlig prydnad, kunnande deras consumption deraf, ehuru ringa den ock må wara, dock icke aflöpa utan rikets kåstnad för rudimateriens skull, som utifrån måste hämtas.

Herr doctor Nensén styrkte, deremot, dertill, att allmogen icke mindre, än det sämre folket i städerna, måtte få bruka sidentyg, emedan de förra kunna betjena sig af ett sådant hedersplagg i hela deras lifstid, och siden-fabriquerne förtjenade, i h. doctorns tanka, med någon ömhet handteras, så att de icke aldeles måtte gå under, sedan de kostat riket så stora penningar, och många arbetare nu wid dem befinnas, som icke böra lemnas i den bedröfweliga belägenheten, att förgäfves hafwa användt sin ungdom uppå en loflig näring. Hvarföre och som arbetslöner stanna inom riket, styrkte h. doctorn äfven dertil, att manspersoner må få bära sammet, hvarå förbud i förordningens 6 § finnes projecterad.

Herr kyrkjoherden Mathesius förmente, at största delen af bondeståndet skulle med nöije gå in uti det projecterade förbudet, hvilket dess utom för ståndspersoner, som älska sparsamhet, wore af en oförliknelig nytta. Herr probsten instämde tillika deruti, at någon skillnad borde göras på folket i städerna, och inga som icke äro borgare, härifrån undantagas; ehuru herr probsten tillika wore öfvertygad, at granna kläder icke så mycket äro de,

som låcka tjenstefolk ifrån landet til städerna, utan at mången önskar, att der få wara mindre kostsamt och mera alfvarsamt klädd.

Sedan, på detta sättet, någon stund blifvit öfverlagt, hurudan determination häruti borde göras, i jämnförelse så väl af städer och land, som större och mindre städer sins emellan, på det en billig jämnkning allestädes måtte få rum, åtog sig h. biskop Filenius och h. doctor Hausvolff, at projectera den härvid nödiga enumeration.

Imedlertid beslöts, uppå h. kyrkjoherden Snöboms erindran, att, för tydeligheten skull, efter ordet *hemmansbrukarens*, i början af 6 § tillägga: *af allmoge*.

Angående tiden, då förordningen, i denna delen, skulle taga sin början, discourerades äfven något, i det h. biskop Filenius, h. probsten Kröger, h. biskop Lamberg, och h. doctor Hausvolff, ansågo nästkommande års början wara för knap termin, för dem, som måste slita ut, eller göra sig af med sådana kläder, hvilka under förbudet begripas. Men som h. probsten Wijkman deremot erinrade, att ju längre på tiden utdrages, innan en öfverflödsförordning ställes i werket, ju flera utvägar påfinnes, at den eludera, lämnades denna fråga, at vid förordningens slut närmare påtänkas.

Ståndet åtskildes.

Den 28 Augusti

§ 1. Afträdde särskildt herrar electorerne, och, i probstens Bomans ställe, invalde til ledamot i justitiædep. h. probsten Kolmodin, i cammar-, oeconomic-, och comm.-deputation h. probsten Haartman och i protocolsdeput. h. biskop Schröder. Hvaröfver wederbörliga extracta protocoll i skulle expedieras.

§ 2. Likaledes hade herrar electores utnämnt, til utarbetande af författningen, om presters befordran, præses consistorii herr doctor Schröder, h. probsten Wijkman, h. probsten Forssenius, h. probsten Engzelius, h. doctor Wählin, och h. probsten Sörström.

§ 3. Uplästes och bifölls fiskerideputations betänkande³⁵⁶ ang. brist och dyrhet uppå virke till byggnader, fartyg och fiskekärl för fiskeriidkare i Göteborgs och bohuslänska skärgårdarne. Dock påminte h. probsten Forssenius, att kongl. förordningen, angående ekars fällande, härvid måtte i akt tagas.

§ 4. Uplästes justitiædeputations betänkande, angående nödvändigheten af flere lagfarne riksens råd. Då h. probsten Wijkman häröfver begärade någon betänketid, anförde h. professor Amnell följande nu genast förefallande betänkeligheter: 1. Om icke hittills varet för många rådsherrar af militariska classen. 2. Huruvida militaire personer, som sedan någon tid wid civile ämbeten blifvit brukade, böra uti rådet intaga platser i civila classen. 3. Att någon i finance-wärket wäl förfaren rådsherre äfven vore högst af nöden. 4. Att likaledes bör hafvas afseende på åtminstone en eller annan blifvande rådsherres synnerliga insigt i ministeriella ärender.

H. doctor Nensén erinrade, at dessa considerationer äfven kunna få rum, jämte hvad justitiædeputation föreslaget, emedan allenast fyra rum blifvit lagfarenheten förbehållna. Imedlertid lades nu betänkandet på bordet.

§ 5. Uplästes secreta deputations betänkande,³⁵⁷ angående prestesyslors besättning wid Wästgöthadals regemente.

³⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 9.

³⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 9.

Härvid erinrade h. probsten Forssenius, att regementscheferne lära hafva något kongl. bref, sig til styrko, at, wid presters tillsättande, få efter behag utse skickelige ämner, utan att vara bundne wid wissa stift. H. probsten wiste ock, det hafva händt, att både pastorn och bataillonspredikanten, wid förenämde regemente, bägge waret af Carlstads stift; hvarföre h. probsten icke ansåg, ifrån sistnämde stift nu andragna besvär hafva nog tillräckelig anledning, hälst som de derifrån föreslagne prestemän icke haft bevis om examen pastorale.

H. lector Antonsson svarade härtil, at Carlstads consistorii begäran endast gått uppå, at stiftet måtte i denna rättigheten bibehållas wid lag, och att ingalunda dess besvär varet ställda mot consistorium i Scara, utan mot regementschefen, som efter godtycko sig förhållet, och äfven fått stadfästelse på sitt göromål hos Kongl. M:t, utan att consistorium en gång fått svar uppå dess deröfver anförde underdåniga besvär.

H. probsten Sörström bestyrkte detsamma, förklarande ytterligare, at här icke vore någon sak stiften och consistorierna emellan, utan at man nyttjadt den nu upgifna casus, wid Wästgöthadals regemente, såsom en anledning, at få cheferne öfverallt, i detta fall, bundna wid lag och ordning. Och wore h. probsten därom försäkrad, at venerandum consist. i Carlstad, uti hvad på thy ankommet, icke föreslaget sådane prestmän, som sin skickelighet icke kunnat behörigen legitimera.

H. doctor Alin tog sig härutaf anledning, att nämna, huru som Wexiös stifts barn mycket blifva förbigångne, då prestesyslor skola besättas wid Smålands cavallerieregemente, ehuru största delen deraf är förlagdt inom stiftets district. Men häremot invände h. probsten Meurling, att äfven en stor del af samma regemente ligger inom Linköpings stift, hvarest jämväl både öfversten och öfverstelieutenanten äro boende, så att all anledning wore, att presterna tagas ifrån det stiftet.

Sedan h. kyrkjoherden Linderot äfven anmärkt angelägenheten, att ordning häruti hålles stiften emellan, såsom wid Elfsborgs regemente sker, emellan Götheborgs och Scara consistorier, och h. probsten Åman thervid påmint, att, i stället för det pastor nu tages af det förra, och bataillonspredikanten af det senare stiftet, mera skäl vore at thermed hädanefter tvärtom blefve förfäret, förenade sig ståndet, uppå gifven proposition, derom, att betänkandet bifalla.

§ 6. Uplästes secreta utskåatts protocollsutdrag,³⁵⁸ under detta dato, hvarmedelst til riksens ständers plena öfverlemnas deras excellensers herrar riksens råds grefvar von Rosens och von Seths, samt friherre Hamiltons och Flemmings, gemensamma underdåniga ansökning hos Hans Kongl. Maj:it om nådigt afsked, jämte extractum protocolli derom, ifrån Kongl. Maj:ts rådkammare, af samma dato.

Som secreta utskåttet endast anmält detta hos plena, och riksens ständers beslut, ang. samma herrar riksens råd, ännu icke gått i expedition, moverade h. öfverhåfpredikanten Grunerus den frågan, om denna deras underdåniga ansökning, enligt hvad riksens ständer, i afseende på dem, förut tilgjordt, bör tagas till grund för ståndet, at häröfver resolvera. Förklarande h. öfverhåfpredikanten, för sin del, sig wara lika nögd, hvilkendera som widtages, allenast redighet vinnes wid expedition.

H. probsten Wijkman påminte, att saken redan i ståndet blifvit afgjord, och från ståndet expedierad, hvarföre h. probsten funne, intet vidare nu härutinnan wara till görande, än att bifalla det sökta afskedet, enligt ståndets extractum protocolli af d. 19 Aug.

H. doctor Hausvolff medgaf, att dertill är mycket skäl, men som det icke eller wore mot ståndets förra beslut, om ståndet nu skulle bifalla, att Kongl. Maj:ts i nåder meddelta tilstånd för dessa herrar riksens råd, att få nedlägga sina ämbeten, finge gå uti fullbordan; hemställte h. doctorn så mycket mera till ståndets godtfinnande, om icke man härvid simpliciter kunde låta bero, som h. doctorn hade fått underrättelse, att höglöfl. ridderskapet och adelen redan på det sättet resolverat, och tyckes snarast bidra til enighet och sinnens calmerande, som i denna saken blifvit uprörda, ehuru h. doctorn wäl funne, att deras excellencer, i sin underdåniga ansökning, kunnat taga en annan tour, och åberopa sig andra skäl.

H. probsten Wijkman yttrade, til svar häruppå, att, som secreta utskåttets extractum protocolli icke innehåller något utlåtande öfver sjelfva saken, som, utan något tillstyrkande, till riksens ständer öfverlemnas, så vore af ståndet intet resolverat, om det bifalles. Och hvad ridderskapet och adelen angår, kan deras förra beslut, som waret annorlunda än presteståndets, nu icke ligga dem i vägen. men som presteståndet redan förut ansedt dessa 4

³⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 57.

herrar riksens råd wara sina ämbeten förlustige, will det icke passa sig för ståndet, at nu låta detta beslut undergå någon ändring.

H. probsten Bolmstedt wille icke eller tillåta någon sådan ändring, utan fann all billighet, at det förr tagna beslutet förblifver i sin fulla kraft, hälst det berott af deras excellenser sjelfva, att med en tidigare ansökning, om dimission, förekommer samma beslut.

H. probsten Haartman instämde i detsamma, och yrkade, att, som ståndet förr taget sitt beslut, innan Kongl. Maj:t sig yttrat, på sätt, som protocolls-utdraget ifrån kongl. rådkammaren omförmäler, så borde det förra, igenom det senare, icke uphäfvas.

H. comministern Chydenius kunde, för ingen del, förena ståndets förra beslut med samtycke till nyss nämde protocollsutdrag ifrån Kongl. Maj:ts rådkammare, ty samma personer, som redan blifvit förklarade förlustige af riksens ständers förtroende, kunna icke utan uppenbar contradiction, nu sägas med sådant låford hafva förvaltats sina ämbeten, som Kongl. Maj:ts nådiga yttrande dem tillägger.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förklarade vidare, sig icke wilja tillstyrka någon ändring i ståndets beslut. Men som ett och samma ändamål winnes, antingen afsked beviljas uppå deras excellensers begäran, eller i grund af riksens ständers missnöije med förvaltningen af deras ämbeten, emedan de på bägge sätten dock blifva vid samma ämbeten skilda, föreslog h. öfverhåfpredikanten det förra, såsom den minsta grace, som ständer emot så höga ämbetsmän kunna betyga.

H. doctor Nordman war nog benägen, att gå inn uti det samma. Men som afskeds beviljande för desse herrar med heder och beröm, är stridande mot ståndets förra beslut, hvilket aldraminst hos ståndet bör wara någon ostadighet underkastadt, kunde h. doctorn icke styrka til annat, än att simpliciter dervid förblifva.

H. professor Annell önskade, att deras excellenser förr inkommet med denna ansökning, emedan antecedentia i saken, och den form, som den sig nu iklädt, göra, att man icke utan bekymmersam eftertanka nu deröfver kan resolvera. Den olikhet, som förekomma skulle uti denna expedition, mot den, som skedde för deras excellenser, grefvar Ekeblad och friherre Schaffer, ömade äfven h. professorn mycket. Och ehuru h. professorn hade sig bekant, at wid 1738 års riksdag, riksens ständer beviljade afsked för de riksens råd, som då afgingo, uppå deras egen ansökning, skedde sådant dock

icke utan recapitulation af de skäl, som först hade bragt riksens ständer, att tänka på samma rådsherrars entledigande.

H. kyrkoherden Linderot war icke för ändring i beslutet, men trodde, att ståndet kunde låta falla den lilla skillnad, som kan wara, at licentiera, och gifva afsked, och att deras excellensers ansökning kunde beviljas, utan att i expedition låta inflyta det beröm, som Hans Kongl. Maj:t i nåder behagat dessa herrar tillägga. Sådant wore äfven enligt med hvad som skedt 1738, då tre stånd, utom presteståndet, samtyckt till afsked för samma riksens råd, hvilka de förut betaget sitt förtroende.

Sedan herr biskop Filenius äfven gjort ståndet föreställning, att i afseende på Hans Kongl. M:ts nådige yttrande, för deras excellenser, låta bero på dess till deras underdåniga ansökning gifna bifall, men åtskilliga ledamöter dervid funnet svårighet, öfverlades någon stund om propositionen, till sakens afslutande, hvilken, då den, efter h. biskop Serenii project, blef denna: Bifaller ståndet afsked för dessa herrar riksens råd, enligt ståndets förra beslut, af d. 19 Augusti? Svarades dertill enhälligt Ja.

H. probsten Wijkman, och trenne andra ledamöter afgingo äfven, att notificera detta hos de öfrige respective stånden.

§ 7. Begärade h. lector Antonsson ståndets tillåtelse, att på 2 a 3 veckor resa utur staden, hvilket beviljades.

§ 8. Till vinnande af tiden, skulle förteckningen på dem, som blifvit nämde att syna kongsgårdarne, directe ifrån ståndet nu genast aflemnas til kongl. cancelliet. Ståndet åtskildes.

Den 5 Septembr. 1765

§ 1. Justerades protocollerne af d. 24 och 28 Augusti.

Wid 6 § af det förra, anmälte herr doctor Schröder, att håfpredikanten Thenstedt, till förklaring öfver sitt förhållande wid den anmärkte brudvigslen, anfördt, det han endast läst beredelsen, då han blifvit anmodad sammanwiga ett par brudfolck, för hvilka eljest ordenteligen blifvit till ägtenskap afkunnat i Hedvig Eleonora kyrka, och at han, för sin del, icke brukat andra, än wanliga ceremonier, eller gifvit anledning till någon förargelse.

I anledning af 2 § d. 28 Augusti, anmälte herr biskop Filenius högvördigste herr archibiskopens åstundan, då han ännu icke upkommet, att herrar deputerade öfver presterskapets befordringstour måtte ifrån kongl. cancelliet infordra consistoriernas betänkanden öfver rättigheten till comministrers dubbla tjenstår, emedan desamma lära innehålla åtskilligt, hvaraf nu kan göras nytta.

§ 2. Inlemnade h. kyrkjoherden Snöbom ett memorial,³⁵⁹ ang. superintendentslönen på Gotland. Sedan ståndet detsamma afhört, uplästes äfven det memorial af riksdagsfullmäktige för allmogen på Gottland,³⁶⁰ hvilket h. kyrkjoherden welat besvara; och beslöts, at bägge memorialerne skulle til secreta utskåttet remitteras.

§ 3. Uppå h. probsten Wijkmans erindran, skulle, wid herrar talemäns nästa sammanträde, påminnas, det saken, om hemmans för-auctionerande för cronans räkning, som säljas utom börd, hvaröfwer hedervärda bondeståndet utfärdat protocollsutdrag af d. 13 Maji, och som d. 10 Junii blifvit i ståndet afgjord, måtte äfven hos de öfriga respective stånden komma til slut, på det äganderätten hos den, som å sina egendomar hafva laga fång, icke för länge må wara i obestånd, hälst landshöfdingarnes publicationer nu finnas utkomna om dylika auctioners anställande.

Tillika biföll ståndet h. probsten Bolmstedts tanka, att alla sådana skatteköp, som under denna riksdag skett igenom auction, skola återgå.

³⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 86 (dubbelnumrerat).

³⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 44.

§ 4. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollutdr. af d. 2 Septembr.,³⁶¹ ang. att hans excellence grefve Löfvenhjelm blifvit utsedd till cancelliepresident.

§ 5. Uplästes secreta deputations betänkande,³⁶² öfver ammiralitetsscapitaine Gyllenhammars besvär, hvilket, uppå h. probst. Bolmstedts begäran, blef liggande på bordet.

§ 6. Uplästes håfrättsrådet Wettrings ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade ansökning,³⁶³ om slut i dess sistledne riksdag afgjorde sak, ang. skatteköp uppå några under säteriet och kungsgården Smedstorp lydande hemman.

Sedan ståndet äfven hört sig föreläsas såväl hedervärda bondeståndets protocollutdrag i saken, af d. 27 nästledne Julii,³⁶⁴ som förra riksdags cammar-, oeconomie-, och commerce-deputations betänkande, och bifogade särskilda vota, begärade h. doctor Hausvolff, att saken till närmare påtänkande måtte ligga på bordet.

Herr probsten Bolmstedt protesterade deremot, att denna saken, såsom redan sistledne riksdag i detta ståndet afgjord, genom bifall till de särskilde vota, nu å nyo måtte uptagas.

H. probsten Wijkman upläste, till bestyrkande af samma tanka, 15 § af riksdagsbeslutet år 1747, förbehållande, i anledning deraf, för sin del, att saken icke måtte till särskådande uptagas, emedan sådant wore stridande emot tydelig lag.

H. probsten Mathesius wille icke förmena någon ledamot sin rättighet, som begär saken på bordet, men anförde nu in antecessum, att, som ståndet sistledne riksdag icke per male narrata blifvit bragt, att taga sitt beslut, eller håfrättsrådet Wettring dervid kan klaga öfver något wåld, så håppades h. probsten, att ståndet förblifver wid det, som en gång moget och efter långsam samt öfverwägande blifvit afslutat. Beklagande derhos, om denna saken nu skall medtaga så mycken tid för ståndet, som sist. H. probsten tillade äfven

³⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 58.

³⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 104.

³⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 11.

³⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollutdrag, nr 34. Se även prot. nedan 8 september 1766.

något i sjelfva saken, såsom, att Wettring icke kan grunda sin præention på det pantebref, han af cronan innehaft, emedan det waret stäldt efter ett och samma formular, med alla andra panthafvare, hvilka derföre icke kunna påstå skatteköp; att hemmanen quæstionis wäl waret insokne i danska tiden, men sedan godset kom under Sveriges krona, hafva de, såsom dess egenom, fått en annan beskaffenhet; och att indelningsvärket nogsamst wisar, det Smedstorps säteri fått til rustningens præsterande andra tillräckeliga räntor.

H. kyrkjoherden Linderot anmärkte häremot, att, som saken sista riksdag icke hos riksens ständer blef afgjord, nya skäl sig äfven deruti nu förete, och nya ledamöter i det nuwarande presteståndet äga, att den i öfvervägande taga, så kunde ståndets beslut sistledne riksdag icke nu i wäga ligga, med mindre sådant lagl. ske må.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förbehöll, att, som saken är begärd på bordet, och alla bilagor ännu icke blifvit uplästa, sådant icke må blifva någott hinder, att nästa gång den sluteligen afgöra, eller at den, i anledning af ny upläsning, då åter måtte hvila.

Och emedan h. doctor Hausvolff ytterligare begärde, at saken, som lagl. genom urskillningen inkommet, och hvilken h. doctorn icke haft tillfälle, att sista riksdag känna, måtte ligga, lät ståndet dervid bero.

§ 7. Uplästes secreta deputations betänkande³⁶⁵ öfver capitains wid kongl. lifgardet, Carl Mauritz Aminoffs, besvär.

Som deputationen tillstyrkt för honom tillstånd, at få träda i tjenst wid cavalleriet, och h. probsten Bolmstedt fann betänkelighet, wid, att sådant bevilja, såsom stridande mot lag och författningar wid militairen, biföll ståndet h. archibiskopens och talemans förslag, att låta detta hvila, till dess ridderskapet och adelen sig deröfver yttradt.

§ 8. Uplästes hedervärda bondeståndets extractum protocoll af d. 2 April, angående at allmogens skatteskogor i Ångermanland måtte wara undantagne ifrån jägeri-betjeningens uppsigt.³⁶⁶

³⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 11.

³⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 25. Tryckt i *BdP* 10, bil. 18.

H. biskop Schröder gjorde wäl någon svårighet, att mera för denna provinzen, än andra i riket, bevilja sådant undantag; men, uppå herrar probstarne Wijkmans, Högströms och Feltströms föreställning, att i denna landsort hvarken någonsin tillförene waret, eij eller behöfves, jägeri-betjening, biföll ståndet detta protocollsutdrag.

§ 9. Uplästes, och til secreta utskättet remitterades, h. G. A. Ruthenschölds memorial, angående penningebrist.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta utskättets protocollsutdrag af. d. 18 Julii,³⁶⁷ angående auctions anställande i banquen, uppå papper, ifrån dess pappersbruk Tumba.

§ 11. Uplästes secreta deputations betänkande,³⁶⁸ angående the lifdrabanters befodringsrättighet, som ifrån underofficerare wid kongl. ammiralitetet, artilleriet och fortification, till lifdrabanter förordnas.

En och annan ledamot förmente wäl, i början, att man häruti först kunde höra ridderskapet och adelens utlåtande, men uppå fleras tillstyrkande, blef betänkandet nu bifallet.

§ 12. Uplästes³⁶⁹ höglofl. ridderskapet och adelens protocollsutdrag, under detta dato,³⁷⁰ hvaruti nästkommande måndag bestämmes, att, genom rådswal, besätta de i Kongl. Maj:ts råds-kammare nu lediga riksråds ställen.

I anledning här af, uplästes å nyo det på bordet liggande betänkandet, ifrån justitiædeputation, om flere lagfarne riksens råd, hvilket betänkande herr archibiskopen och taleman fann wara ganska wäl grundat, til befastande af de tvänne grundpelarne för vår allmänna wälfärd, religion och justitien.

H. biskop Lamberg tillstyrkte äfven, at det måtte bifallas, såsom både grundat i vår rikskonstitution, och tjenande at främja det ändamål, som detta ståndet i synnerhet bör wara om hjertat.

³⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 43.

³⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 10.

³⁶⁹ *Uppå* i prot.

³⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 19.

H. professor Amnell medgaf detta, men ansåg tillika nödigt, at med det-samma påtänkas, huru de öfrige angelägna regeringsärenderna äfven måtte komma at skötas af sådane rådsherrar, som deruti förvärfvat sig grundelig insigt, enligt h. professorens yttrande d. 28 Augusti. Och som, til följe af regeringsformens 17 §, hälften af rådet bör sysselsättas med justitiämål och ministeren, så finnes ingen lag derpå, att den öfriga hälften bör hel och hål-len bestå af militairepersoner, utan som cameral-, finance- och commerceä-render utgöra, i synnerhet för närvarande tid, betydande grenar af regering-ens göromål, wore mycket skäl, att hvardera af dessa stycken finge skötas af en deruti väl bevandrad rådsherre, och följakteligen indelningen af rådet blefve sådan, att fyra riksens råd i synnerhet handtera justitiæsaker, 4 mini-sterielle, 5 militairen til lands och sjös, och 3 cammar-, commerce- och fi-nancewärket. I synnerhet fann herr professorn detta nödigt, i afseende på rikets närvarande omständigheter. Warande för framtiden, och om samma omständigheter sig skulle ändra, riksens ständer obetaget, at vidare härom stadga, som bäst och nyttigt synes.

Herr biskop Filenius hemställte, om icke, i afseende på det nästa måndag förestående rådswäl, justitiædeputations betänkande nu kunde bifallas, och hvad, för öfrigit, blifvit påmint, sedermera i öfvervägande tagas.

H. probsten Kröger instämde hufvudsakeligen med herr professor Amnell, men yttrade någon betänkelighet, huruvida en wiss numer för hvarje class med säkerhet skulle kunna definieras, emedan rådet af ålder waret fördelt i civile och militaire ledamöter, såsom tvänne hufvuddelar, och det skulle kunna hända, att man äfven hos en militaireperson kan träffa de egenskaper, som fordras och önskas till civile ärenders administrerande. H. probsten trodde fördenskull, att det projecterade antalet för hvarje class wäl kunde öfverskridas, eftersom omständigheterna medgifwa, allenast rådselectorerne så laga, att rådsherrar i hvart och ett ämne icke tryta under detta antal.

H. probsten Wijkman förklarade, sig intet hafva mot justitiædeputations betänkande at påminna, men anmärkte tillika, at, om hälften af rådet skulle förblifva militaire, kommo de öfriga grenarna af regeringsärender för-mycket at lida i behörig bevakning. Riket hade dessa senare åren taget äfven så stor, om icke större, skada, genom ministerens förvållande, än genom fel af justitiærevision, ty både folck och penningar hafva genom det förra gått förlorade. Samma fel vore äfven med det öfriga, som egenteligen hörer til

rikshushållningen. Ståndets första omtänka borde fördenskull gå derpå ut, att militairclassen måtte förminskas, på det rum må lemnas för det öfriga. Och emedan justitiæakerne beredas i nedre revision, i det stället alla andra mål gå ifrån wederbörande kongl. collegier immediate till Kongl. Majj:t, woro nödigt, at revision blefve, för sina göromål och till styrkande, bunden till något större ansvar, hvilket h. probsten recommenderade hos ledamöterna i justitiædeputation at påtänkas.

H. probsten Mathesius ansåg justitiædeputations afsigt för mycket berömlig, men kunde icke yttra sig öfver dess betänkande, utan at tillika ihågkomma de öfriga nu nämde brancher af regeringen, hvarom i synnerhet det nu förfallna finance-werket, och de många ofullkomligheter, hvarmed cammarverket befinnes wara behäftadt, gifwer den kraftigaste påminnelse. Herr probsten instämde äfven deruti, at justitiædeputation må updragas, göra sig underrättad, huru med answaret föreveter, hos dem, som sakerna hos Kongl. Majj:t i rådet föredraga.

Hvad detta sista beträffar, yttrade herr probsten Åhman, at nedre revision, uti alla dithörande mål, afgifver sitt utlåtande, för hvilket den således blifver ansvarig.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus ansåg detta såsom en lagfråga, hvilken i regeringsformen icke wore så noga utstakad, utan behöfde på sitt ställe till utarbetande remitteras. Imedlertid wore nu ganska nödigt att widtaga hvad justitiædeputation föreslagit, på det rådsherrar af militairen icke hädanefter, som hittils skedt flera gånger, måtte komma att sitta öfver justitiæaker. Warande wid detta tillfället, denna författning så mycket angelägnare, som hans excellence Lövenhjelms, genom presidentsämbetet i cancelliet, mycket lär hindras ifrån revisionsärender.

H. doctor Nordman instämde med h. professor Amnell, herrar probstarne Wijkman och Mathesius deruti, att jämte justitien, äfven de öfrige delarne af regementsstyrelsen bör wäl föreses, men höll för rådeligit, att icke fixera wist antal, utan för hvarje class söka tillsätta så många, som sig göra låter; förmodande äfven, att hans excellence Lövenhjelms icke aldeles drager sig ifrån justitiæärender, då han icke har nödigt wara tilstädes i cancelliecollegio.

Herr biskop Lamberg fann nödvändigheten af den indelning, som h. professor Amnell projecterat, samt at fyra för den ministeriela classen wore så mycket nödigare, som 2:ne af dem sysselsättas i cancelliecollegio, en såsom

president, och den andre, som cancellieråd. Herr biskopen recommenderade äfven, att i synnerhet någon af riksens råd måtte besitta en grundelig kändedom af oeconomia patriæ. Men som hela denna anstalten wore lag-quæstion, wiste herr biskopen icke, huru ståndet för närvarande tillfälle skulle få densamma behörigen hos alla stånden afgjord.

H. kyrkjoherden Linderot biföll h. professor Amnells tanka, men fann dock icke ur vägen, att nu först bifalla justitiædeputations betänkande, såsom hvilket nu genast kunde sättas i werket, då rådselectorerne fingo befallning, att rätta sig derefter.

H. probsten Bolmstedt trodde, att alla de nämde ämnen, behöfde, både nu och för framtiden, få sina egna särskildta män, emedan de alla äro lika wigtiga för rikets wäl med justitien, men att determinera något wist antal torde icke wara så rådeligit.

H. probsten Engzelius fann denna ståndets omtanka i flera ämnen så mycket mera kunna stå tillsammans med justitiædeputations betänkande, som densamma just härmedelst welat gifva stånden anledning, att något vidare sträcka sin omsorg, huru Kongl. Maj:ts råds-kammare på bästa sättet må blifva formerad.

H. probsten Haartman förestälte, huru som ståndet omöjliggen kunde komma från denna saken, som äfven med de andra stånden borde communiceras, om icke ännu ett plenum blefve hållit, innan råds-walet företages.

H. comministern Chydenius: Så angelägna alla grenar af regeringen äro att vårda, så farligit torde blifva, att i detta mål binda händerna på rådselectorer, eller utstaka wist antal i hvarje class.

Herr kyrkjoherden Heurlin höll deremot nödigt, att fastställa wist antal och att alt detta afgöres, innan råds-wal hålles; nämde äfven, huru man denna riksdag nogsamtlärt sätta värde på insigt i finance-wärket hos riksens råd, och hemstälte sluteligen, om icke det af ridderskapet och adelen för dess del, til måndagen utsatta råds-walet kunde tåla uppskåf, till dess riksens ständer afgjordt, hvad nu hos ståndet kommet under öfwerläggning.

H. probsten Walldius biföll både den projecterade classification och ett wist determinerat antal, på det icke disproportion må existera classerne emellan. Och förmente h. probsten, att, då fyra riksens råd utses för justitiærevision, kunde tvänne tillsättas för finance-wärket, och tvänne för com-mercen, emedan svårigen torde kunna undgås, att äfven taga tvänne af militairen.

Herr biskop Lamberg instämde äfven deruti, att wist antal borde utsättas. Ändteligen, och som tiden nu war förliden, anmodades herr archibiskopen och talemannen, hos herr landtmarskalcken föranlåta ett plenum nästkommande lördag, på det ståndet må få tillfälle, att sina tankar i denna saken hos öfrige respective stånden andraga, hvartil notarien befalltes, at projectera extractum protocoll, i anledning af hvad nu blifvit discoureradt.

§ 13. Förmälte herr archibiskopen, sig hafva påsett de med mycken flit utarbetade anmärkningarne wid nya scholordningen, och recommenderade den saken til noga öfvervägande hos Ecclesiastiquedeputation. Ståndet åtskildes.

Den 7 Septembr. 1765

§ 1. Hörde ståndet sig föreläsas ett utlåtande,³⁷¹ uti kyrkjoherden doct. Rutströms, wid kongl. håfrätten anhängiga, religionsmål, hvilket consistorii-fullmäktigen, comministern magister Pehr Stenbeck afgifvit, och consistorii præses, herr doctor Schröder, nu med ståndet communicerade. Detta utlåtande, såsom ganska wäl utarbetatt, afhörde ståndet med synnerligt nöije.

Wid samma tillfälle öfverlemnade herr archibiskopen och talemän till ståndets archivum såwäl venerandi consistorii Upsaliensis, jämte professorernas, magister Clevbergs, och doctor Mathesii, betänkanden i samma sak,³⁷² som herr archibiskopens egna anmärkningar emot professor Clevberg; hvilka handlingar till kongl. håfrätten blifvit inlämnade, under behöriga vehicula, som nu äfven medföljde. Herr archibiskopen berättade tillika, att han, enligt ståndets åstundan, talt wid présidenten i håfrätten, herr baron Gerdeschöld, att han sjelf wille wara öfver Rutströmska saken, hvilket herr presidenten låfvat i det möjligaste göra.

Herr biskop Serenius anförde härvid, att, ju mera doctor Mathesii utlåtande lär behaga ståndet, såsom tjenande till den himmelska sanningens befastande, ju mera torde ståndet finna nödigt, at wisa sin upmärksamhet wid professor Clevbergs, uti dess betänkande, yttrade tänkesätt, hvilka beklageligen icke finnas sådane, som af en orthodox theologus böra förväntas.

³⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 107, bilaga.

³⁷² Ibid.

H. probsten Wijkman anhöll äfven, att herr archibiskopen, i kraft af sitt ämbete, täcktes lägga sin alfvarsamma hand härvid, att ungdomen wid det första lärosätet i riket icke måtte löpa fara, blifva förde på afvägar i salighetsläran.

Herr archibiskopen betygade, att denna saken och i synnerhet den oförmodeliga omständigheten, som sig dervid yppat, rörande en ledamot af theologiska faculteten i Upsala, förorsakat herr archibiskopen mera oro under dess sjukdom, än att herr archibiskopen skulle kunna antingen nu eller hädanefter dervid vara kallsinnig. Men herr archibiskopen hemställte, om icke ståndet nu, såsom förr wanligt waret, när några theologiska stridigheter oroat svenska församlingar, wille i sitt namn låta utgå något yttrande, som grundeligen å daga lägger den evangeliska sanningen i sin renhet och styrka, emot de anfall, som nu för tiden derå wilja göras.

Ståndet fann detta icke vara utur vägen, och anmodade domprobsten, h. doctor Möller, att ett sådant betänkande utarbета, som egenteligen blifver stäldt emot professor Clevbergs särskildte tankar; hvilket h. doctorn sig äfven åtog.

§ 2. I anledning af den uti posttidningen n:o 69 införda kungörelsen, om en här i staden inrättad barnaschola för reformerta församlingen, hemställte h. archibiskopen, om icke detta kunde förtjena ståndets upmärksamhet, at efterse, huruvida den religionsfrihet, som reformerta kyrkjan härstädes blifvit förunnad, kan sträcka sig derhän, att en offentlig schola för denna religionens anhängare får hållas.

Herr doct. Schröder upvisade härvid Kongl. Majj:ts till consistorium i Stockholm aflåtna nådiga skrifvelse af d. 21 nästledne Augusti, som innehåller en förklaring öfver Kongl. Majj:ts nådiga bref till consistorium i Götheborg af d. 7 Januarii 1751 om de reformertas religionsfrihet och barnaupfostran, hvilken frihet igenom denna förklaring i så måtto inskränks, att, då mannen är luthersk och hustrun reformert, få barnen icke upfödas i någon annan, än den lutherska läran, men då mannen är reformert och hustrun luthersk, får på deras öfverenskommelse ankomma, i hvilkendera religionen barnen skola upfostras.

Sedan herr biskop Filenius til uplysning berättat förloppet af saken, rörande de reformertas religionsfrihet, och huru presteståndet icke allenast wid 1741 års riksdag deremot protesterat, utan äfven de följande riksdagar

gjort åtskilliga försök, att deruti vinna ändring samt ifrån sitt påstående mot denna frihet sig aldrig begifwet, fann ståndet ännu för sig vara öpet, att än ytterligare något härvid tillgöra, helst uti Kongl. Maj:ts nådige kungörelse härom af d. 27 Augusti 1741, inga andra förmåner de reformerta beviljas, än som med riksens lagar och regeringsform äro öfverensstämmande.³⁷³

Härtill styrkte h. probsten Kröger så mycket mera, som han icke kunde anse ett beslut emot något stånds privilegier för giltigt, och h. probsten Mathesius trodde, at ståndet äfven denna riksdag icke borde underlåta, göra föreställning härom hos de respective medstånden, på det icke någon efterlåtenhet i en så wigtig sak må hos efterkommande ligga ståndet till last.

H. professor Amnell ansåg barna-upfostran, såsom en onkelig följd af religionsfriheten, så att, om något härvid skulle göras, borde denna senare å nyo ställas i fråga, hvilket för preteståndet wore res integra.

H. probsten Wijkman påminte, att dock härvid mycken warsamhet måtte brukas, på det icke, i stället för att något uträtta, mera måtte förloras. H. probsten hade fått anledning till denna påminnelsen af discourser, som bland de andra ståndens ledamöter i deputationer förefallet, hvaraf otydeligen kunnat slutas, huruledes mången skulle vara hugad, att, vid gifvit tillfälle, extendera religionsfriheten till flera secter än de reformerta.

H. doctor Nensén instämde i detsamma, men lemnade tillika till ståndets eftersinnande, huru äfventyrligt det är för religionen, när åtskilliga hederliga föräldrars barn nu för tiden pläga få education af sådane personer, som äro främmande religioner tillgifna. Herr doctorn ansåg detta för mera betydande än de reformertas schola, hvilken egenteligen lärar vara inrättad för barn af deras församling. Och som dylika privata informationer äfven pläga anföras trosfransöskor och andra af catholsk religion, förnyade h. doctorn, hvad han tillföre i ståndet anmält, ang. catholiquernas sjelfsvåld och tilltagsenhet här i hufvudstaden, hvilket nogsamst deraf kan intagas, att hvarken h. doctorn sedan dess tillträde till fransöska församlingen, eller pastorerne wid tyska kyrkan, förrättade någon prestesysla hos detta folket, hvilket dock efter lag herr doctorn tillkommer; utan hafva utrikes ministrerne af catholska läran flera prester med sig, som med ämbetesförrättningar betjena deras trosförwanter. Att förtiga, det framledne romersk-käijserliga residenten, Antivari,

³⁷³ Tryckt kungörelse 27 augusti 1741: *Kongl. Maj:ts nådige Kungiörelse, Angående Fri Religions-Öfnings förunnande här i Riket åt alla them af then Engelske och Reformerte Kyrkan som wilja sig härstädes nedsättia.*

skall hafva inryckt i sin testamentariska författning, till catholiquernas förmån på lazarettet här i staden, att ständigt en catholsk prest för deras skull, skal sig härstädes uppehålla.

Detta, och hvad mera, h. doctorn nu anförde, till bevis på catholiquernes tilltagsenhet, som nu gått så långt, att de i sjelfva werket hafva härstädes en fri religionsöfning, styrkte ståndet i den tankan, at något steg borde af ståndet påtänkas, till förvarande af vår sanna religions renhet och enhet. Hvarföre och som h. doctor Hausvolff påminte, att h. biskop Filenius, wid 1747 års riksdag, utarbetadt ett grundeligt memorial i detta ämne, anmodades h. biskopen af ståndet, att nu vidare lägga hand dervid, och med tillägning af hvad, sedan den tiden, kan wara at anföras, lämpa detsamma efter nuwarande omständigheter, så att derutaf hos de öfrige stånden kan göras wederbörlig nytta; hvilket äfven h. biskopen behagade sig påtaga.

§ 3. Justerades protocollsutdraget til de öfrige respective stånden,³⁷⁴ ang. regeringsärendernas fördelning emellan herrar riksens råd; och stadnade nu ståndet häröfver i det beslut, som bemälte protocollsutdrag innehåller, så att stora deputation updrages, att för framtiden utarbete denna fördelning, medan, wid nu förestående riksrådswal, electorerne åläggas i det möjligaste hafva afseende på sådane personer, hvilkas insigter och förmåga aldrabäst svara mot fäderneslandets närvarande behof; äfvensom ock ståndet biföll ridderskapet och adelens extractum protocollii angående rådswal nästkommande måndag.

§ 4. Då nu, i anledning häraf, herr archibiskopen påminte ståndets electorer, att, enligt författningar wid riksdagens början, till detta riksrådswal wälja rådselectorer, erindrade h. doctor Nordman, att, efter herr biskop Benzelstierna, ett rum bland electorerne ännu stode ledigt, hemställande, om ståndet wille lämna till fullmäktige ifrån Westerås stift, för hvars räkning ledigheten existerat, at detta rum besätta, eller om hela ståndet wille sig dermed sysselsätta. Och som ståndet fann beqvämligast, att låta detta på fullmäktige sjelfva ankomma, gaf h. doctor Lindegren tillkänna, det samtelige de öfrige begärade til elector kongl. öfverhåfpredikanten h. doctor Nordman, hvilken fördenskull straxt derpå aflade electorseden.

³⁷⁴ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 143–144.

§ 5. Angående walet til rådselectorer, yttrade wäl i början herr biskop Filenius och h. öfverhåfpredikanten Grunerus något twifvelsmål, huruvida ståndet för hela riksdagen lämnat ifrån sig denna rättigheten till sina electorer, men sedan beslutet derom af d. 30 Januarii blifwit ur protocollet upläst, och till sin rätta mening uti något öfvervägande taget, yrkades icke vidare förenämde twifvelsmål, utan electorerne afträdde, och efter någon stunds förlopp, återkommo med en förseglad förteckning uppå walde rådselectorer, hvilken notarien befaltes förvara, til dess rådswalet skulle företagas.

§ 6. Uplästes, och till secreta utskåttet remitterades, lieutenanten Olof von Törnes ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade memorial,³⁷⁵ om slut i generalmajoren Peter von Törnes sedan sista riksdag oafgjorde sak.

§ 7. Föredrogs enkans Brita Björkmans ifrån urskillningsdeputation³⁷⁶ remitterade memorial,³⁷⁷ om slut i dess sak, som sista riksdag förevaret.

Enligt höglofl. ridderskapet och adelens påskrift, remitterade ståndet detta till justitiædeputation, att sig öfver målets beskaffenhet och förlåpp utlåta.

§ 8. Föredrogs och till secreta utskåttet remitterades, såwäl h. Johan Albr. Schönströms, som h. Johan Fredric Segercrantz memorialer,³⁷⁸ bägge angående galereescadern.

§ 9. Begärade h. probsten Hellberg ståndets tillstånd, att wid nästa weckas slut, på några dagar resa hem, hvilket beviljades.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,³⁷⁹ angående stabscapitainens Wentzel Fredric Rotkirks, med fleres, besvär emot stabs-capitainen Christian Gottl. Zenzen.

³⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 20.

³⁷⁶ *urskillningsdeputations* i prot.

³⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 18.

³⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 45 (med bilagor) resp. 46.

³⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 12.

§ 11. Företrädde en deputation ifrån hedervärda bondeståndet, som recommenderade samma stånds extractum protocolli, ang. hemkall vid vacante rotar, såsom ock saken, om Smedstorps hemmans skatteköp.

§ 12. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,³⁸⁰ angående de af secreterarne Carlstein och Troilius, samt öfverauditeuren Palm, anförde besvär.

§ 13. Uplästes hedervärda bondeståndets protocollsutdrag af d. 10 Junii, angående recrüteringars inställande för vacante rotar,³⁸¹ hvilket ståndet fann skäligt at bifalla.

§ 14. Likaledes uplästes och bifölls hederv. bondeståndets protocollsutdrag af d. 24 April, angående afgift af tackjern för Fahlun och Carlstads städer.³⁸²

§ 15. Wid samma tilfälle uplästes äfven, och bifölls, secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 6 Augusti,³⁸³ ang. sökt förlängning af frihetsår för Fahlun.

§ 16. Påmintes om det, på bordet liggande, secreta deputations betänkande,³⁸⁴ angående capitaine Aminoff. Och ehuru ståndet i allmänhet icke wille gifva något præjudicat till rubbning af den wid militairen faststälte författningen, hvarigenom officerare wid infanteriet icke tillåtas, att befordras inom cavalleriet, och så tvert om; dock, som h. doctor Nordman, h. biskop Lamberg, h. öfverhåfpredikanten Grunerus, h. probsten Meurling med flere, vidare förklarade, hvad deputationens betänkande innehåller, angående besynnerliga omständigheter för denna mannen, som utgöra med honom en casus specialis, hvilken till andra icke är lämplig, blef till slut betänkandet af ståndet bifallit.

³⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 13.

³⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 27. Tryckt i *BdP* 10, bil. 35.

³⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 26. Tryckt i *BdP* 10, bil. 24.

³⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 54.

³⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 11. Jfr prot. ovan 5 september.

§ 17. Uplästes secreta deputationens betänkande, rörande befodringsrättigheter, med mera, wid lifdrabantecorpsen.

Uppå h. probsten Forssenii och herr biskop Fortelii begäran, lades detta på bordet.

Ståndet åtskildes.

Den 9 Septembris

§ 1. Justerades protocollerne af den 5 och 7 Septembr.

Wid andra § i det sistnämde, discourerades åtskilligt i förtroende, ang. de mått och steg, som alt mera och mera blifva nödiga emot catholiquerna, hvilkas illfundiga anstalter, at utbreda sin lära, h. doctor Nensén med åtskilliga bevis och exempel vidare å daga lade, och herr probsten Forssenius äfven med en berättelse bestyrkte. Hvad reformerta scholan egenteligen beträffar, fann ståndet nödigt, innan något vidare dertill göres, att först se planen till dess inrättning, hvarom h. doctor Nensén anmodades, att oförmärkt föranstalta.

§ 2. Uppbröts förteckningen på rådselectorene,³⁸⁵ hvilka befunnos vara följande:

herr professor Amnell,
herr doctor Hausvolff,
h. probsten Wangel,
h. probsten Afzelius,
herr biskop Serenius,
h. probsten Hellberg,
h. doctor Alin,
h. probsten Mathesius,
h. doctor Wåhlin,
h. lector Kraftman,
herr biskop Lamberg,
herr biskop Schröder.

³⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 78.

Samtelige desse ledamöter aflade häruppå den wanliga rådselectorseden, undantagande herr biskop Serenius, som förut densamma aflagt, och ännu icke upkommit, hvarefter de til sin förrättning afträdde.

§ 3. Anhöll h. kyrkjoherden Linderot, att utbekomma vidimerad afskrift af ståndets protocollsutdrag under den 1 Martii, ang. capellanernes i Halland lön af deras kyrkjoherdar, emedan h. kyrkjoherden hade nödigt bilägga detta wid de underdåniga besvär, han å capellanernas wägnar, wore sinnad att anföra öfver wen. consistorii Gothoburgensis d. 7 nästledne Augusti fälta utslag i saken, hvarigenom, efter en wiss classification, utsättes, huru mycket hvarje pastor bör til sin capellan erlægga.

Detta utslag upläste äfven h. kyrkjoherden; och ehuru ståndet icke fann, detsamma wara efter dess önskan författadt, emedan det hade waret mera öfverensstämmande med consistorii ämbetes skyldighet, att i godo jämka pastores och comministri emellan, än att pålägga de förre någon wiss afgift, innan de fulleligen blifwit hörde; äfvensom ock ståndet, wid formaliteten af underskriften, hade något at påminna, att det, å consistorii wägnar, endast war undertecknad af lector Raempke, och af notarien contrasigneradt; dock som ståndet icke tillkom, att immediate sig härmed befatta, beviljades h. kyrkjoherden den afskrift, han begjardt.

§ 4. Uplästes secreta deputations betänkande³⁸⁶ öfver håfjunkarens och notariens Claes Engelcrantz besvär, emot assessor Westerman och advocatfiscalen Zellén.

Som den sistnämde war af åtskillige ledamöter känd för en mycket skickelig man, som wid academien lagt god grund, emedan han antaget honores, både i filosofiske och juridiska faculteterne, ömade det wäl ståndet, att hans akademiske år icke skola få räknas honom til merit, i jämförelse med andra, om hvilka icke detsamma till alla delar kan sägas. Men som dock befordringslagarne icke medgifva sådant, wille ståndet icke eller i den delen gå ifrån betänkandet. Men emedan wid slutet war nämndt, att Engelcrantz upprättelse borde ske, utan att äldre och mera förtjente, som sig denna riksdag besvärat, derigenom warda lidande, erindrade h. probsten Wijkman, att, enligt 9 § af deputations instruction, en sådan upprättelse icke bör sträcka

³⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 14.

sig till andra, än dem, genom hvilka préjudicen skedt, hvarföre h. probstens tanka wore, at de orden: *som sig wid denna riksdag besväradt*, borde gå ut, helst, i annor händelse, detta besvärs-mål kan föda af sig flera til en annan riksdag, och att instructionen i påskriften borde åberopas, såsom skäl härtil, på det de öfriga respective stånden må få så mycket starkare anledning, att gå in uti detsamma.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus och h. kyrkjoherden Portuan förklarade, deputationens mening med dessa orden hafver waret, att förkomma besvär af andra, som eljest kunde tro sig dertil berättigade, men begåfvo sig dock, att de anmärkte orden måtte gå ut, hvarigenom ändamålet wunnes, utan at instruction behöfde citeras.

Efter någon vidare öfverläggning, bifölls, uppå gifven proposition, betänkanDET, med den förändring, at förenämde understrukne ord gå ut, enl. d. 9 § i deputationens instruction.

§ 5. Uplästes riksdagsfullmäktigens, Henric Borgströms, ifrån urskillningsdeputation remitterade memorial,³⁸⁷ angående slut i Lovisa stads ansökning, om tullfrihet för tvänne skeppsladdningar salt, hvarå tulldeputation sista riksdag uppgifvit sitt betänkande,³⁸⁸ men som då icke hunnet i alla stånd afgöras. Sedan ståndet gjordt sig underrättadt, att detta betänkande sistledne riksdag blifvit af ståndet bifallet, beslöts, att ståndet äfven nu wid samma beslut förblifver.

§ 6. Företrädde tvänne af ståndets rådselectorer, af hvilka h. probsten Afzelius gaf tillkänna, at tvänne riksrådsförslag nu voro uprättade, det ena af militaire, och det andra af civile personer. På det förra woro upförde landshöfdingen och riddaren Otto Wilhelm de Geer, öfversten och riddaren friherre Carl Funck, samt öfversten och riddaren friherre Fredric Ribbing; på det senare åter statssecreteraren och riddaren friherre Joachim von Duben, statssecreteraren och riddaren Carl Hermelin, samt statscommissarien och riddaren Johan von Wallwijk.

Wid dessa förslag förklarade ståndet, sig intet hafva att påminna, utan betygade deröfver sitt nöije.

³⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 19.

³⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 5.

§ 7. Uppå h. probsten Sörströms begäran, att ståndet wille påminna, det saken, angående capellanernas roteringsfrihet, hvarom ståndet under d. 19 Julii till Kongl. Maj:t aflåtit underdånig skrifvelse, måtte blifva föredragen och afhulpen. Deputerade ståndet till den ändan herrar probstarne Ekman och Sörström, at i kongl. cancelliet härom göra påminnelse.

§ 8. Anmälte notarien magister Klint, att, ibland allmänna besvären ifrån Westerås stift finnes en ansökning, ifrån probsten och kyrkjoherden i Mora församling i Westerås stift, magister Peter Wollenius, om slut uti dess sista riksdag oafgjorda sak, angående förmoner för en upodlad oländig mark, hemställande notarien, om och huru ståndet nu wille förhjelpa den saken til wederbörligit slut wid denna riksdag.

Herr probsten Wijkman anmärkte, at detta wore en private sak, som icke immediate borde väckas i något stånd, utan hade bordt genom urskillningen incamineras.

Häremot förestälte h. probsten Lindbom, att, som felet legat hos probsten Wollenii commissionair, hvilken försummat i laga tid anmäla detta i urskillningsdeputation, berodde det helt och hållet af ståndets ynnest, att lika fullt låta komma saken i gång, på sätt, som ifrån de öfriga stånden, i synnerhet bondeståndet, skedt, med flere mål under denna riksdag.

Herr biskop Filenius medgaf, at saken, ehuru rörande en ledamot af pressterskapet, efter strängaste ordning, icke kunde uptagas, men hemställte, om icke ståndet wille hafva benäget afseende deruppå, att nu lång tid in på riksdagen inga fullmäktige woro här ifrån Westerås stift, som saken i urskillningen kunde bevaka.

Efter vidare öfverläggning beslöts, at saken skulle hvila, till dess ståndet blifver helt och hållet samlat.

§ 9. Uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 5 Septembr.,³⁸⁹ angående den wid Strengnäs belägna, så kallade Rådmansängen.

H. probsten Bergstedt wisade utförligen, huruledes thenna sak helt ofullkomligen blifvit på sina ställen afdömd, och att the starkaste skäl, hvaruppå stadens rätt hvilat, icke i skärskådande kommet; hvarföre och som borger-skapet, hvilket icke en gång lagligen blifvit hördt, icke eller sedermera

³⁸⁹ Präteståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 21.

förstått inom fatalier bevaka sin ostridiga rätt; anhöll h. probsten, at dem, på sätt, som borgareståndet sig yttradt, måtte tillåtas, nyttja de af Kongl. Maj:it redan återskänkte fatalier, till fullständigt bevisande af samma deras rätt.

H. probsten Forssenius, h. doctor Nensén och h. kyrkjoherden Heurlin påminte häremot, att detta mål hade bordt passera urskillningsdeputation, och att, för præjudicater och fölger skull, wore nog äfventyrligit uturaktlåta lagliga formaliteter hos riksens ständer, ehuru billig saken i sig sjelft eljest kunde wara.

Häremot instämde herrar probstarne Bolmstedt och Haartman, med h. probsten Bergstedt, och trodde det wara mindre wärdigt för ståndet, att låta en formalité hindra, rättvisan komma i ljust, hälst när defectus plurium citandorum, som ock är en formalitets försummande, tydeligen röijer sig uti den process, som wid saken hittils blifvit brukad.

Ståndet lemnade detta någon stund, till dess råselectorerne återkommet, hvarefter, och då h. biskop Serenius äfven intygade om sakens rättvisa, bifölls, uppå gifven proposition, borgareståndets extractum protocollii.

§ 10. Uplästes Johan Fredric de Bruces memorial, angående presteval, hvilket ståndet fann af mindre värde, än att någon deputation, genom remiss, dermed borde sysselsättas.

§ 11. Uplästes och bifölls fiskerideputationens betänkande,³⁹⁰ rörande fiskerifonden, med hvad dervid, i anseende til den afvekne assessoren Hultstedt, kan blifva till vidare att iakttaga.

§ 12. Förehades någon del af allmänna besvären.

§ 13. Uplästes hederverda bondeståndets protocollsutdrag af d. 15 Junii,³⁹¹ angående slut i den sista riksdag oafgjorde saken, rörande skattelösen af hemmanen Flarcken³⁹² och Hertzången,³⁹³ i anledning af riksdagsfullmäkti-

³⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 11. Se även prot. nedan 17 oktober 1765.

³⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 28.

³⁹² I memorialet: *Flärken*.

³⁹³ Läs: *Hertzånger*.

gens Olof Olofssons, och Lars Pehrssons, ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade memorialer.³⁹⁴

Ståndet fann godt, att förblifva vid dess sistledne riksdag till cammar-, oeconomie- och commercedeputations häröfver afgifne betänkande lemnade bifall.

§ 14. Uplästes och biföls secreta deputations betänkande,³⁹⁵ angående capitainen Carl Fromhold Tallbergs ansökning, om confirmation på dess capitainsfullmagt i preusisk tjenst.

§ 15. Inlemnade h. archibiskopen och taleman åtskilliga bref och handlingar på tyska,³⁹⁶ som på posten ankommet och waret stälta, dels til honom, dels ock til ståndet ifrån en officer, benämd von Oertzen, som tjent wid svenska armen, i sista tyska kriget, men, för sitt förhållande wid Damgarten, blifvit landtförvist; uti hvilken dom han nu anhåller om ändring.

Dessa documenter lades tills vidare ad acta, emedan ståndet fan sig nu immediate icke kunna sig med saken befatta.

§ 16. Uplästes h. G. Jernfeltz memorial,³⁹⁷ ang. förbud mot guld och silfver på uniformer.

Detta memorial lades till öfverflödsförordningen, att jemte densamma i öfvervägande tagas.

§ 17. Uplästes h. capitaine Rooses memorial, ang. cronofordringars liquiderande, som lades på bordet.

§ 18. Ifrån rådselectorerna inkommo probstarna Wangel och Hellberg, som anmälte någon hos rådselectorerne upkommen willrådighet, i anseende der-til, att Hans Kongl. Maj:t låtet gifva tillkänna, det Hans Maj:t icke i dag till staden inkommer. Rådselectorerne hade fördenskull funnet nödigt hos respective stånden sig förfråga 1:o om icke nu förut 2:ne riksrådscandidater

³⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 21 respektive 22.

³⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 15.

³⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 71.

³⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 58.

unde utses, en till hvardera af de nu uprättade förslagen, att genast intaga deras rum, som Hans Maj:t i nåder behagar utnämna, på det de 2:ne följande förslagen måtte, sedan de af plena blifvit faststälte, så mycket snarare vara tillreds, att Kongl. Maj:t i underdånighet præsenteras. 2:o huru och på hvad sätt rådselectorerne sig skola förhålla med præsensation för Kongl. Maj:t, om dess ankomst till staden skal afvaktas, eller anhållan ske om nådig tillstädjelse, att upvakta Hans Maj:t på Drottningholm.

Till det förra svarade ståndet, genom h. archibiskopen, att rådselectorerne äga dermed föranstalta, eftersom de bäst och försigtigast finna; och till det senare, att tiden borde afbidas, som Hans Maj:t lärer härtill ytterligare utsetta, att wara inne i staden.

§ 19. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 6 Augusti,³⁹⁸ ang. Falkenbergs stads hamns ränsning.

§ 20. Likaledes uplästes och bifölls secreta utskåttets prot:sutdrag af d. 6 Augusti,³⁹⁹ ang. en canal ifrån Motala ström til sjön Wetterm.

§ 21. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 8 Julii,⁴⁰⁰ angående understöd för Scheninge stad; hvilket, uppå h. probsten Wijkmans begäran, skulle hvila, till dess ifrån ett annat ställe betänkande i samma ämne inkommer.

§ 22. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 2 Augusti,⁴⁰¹ angående presidentens baron Cronhjorts ansökning, om ärsättning af lön för någon tid.

§ 23. Återkommo samtelige rådselectorer, och berättade, sig nu icke vidare hafva att tillsammans uträtta, sedan Hans Kongl. Maj:t, förmodeligen för den starka blåsten skull, icke i dag inkommer i rådet; hvarföre och som tiden nu äfven var förliden, åtskildes ståndet.

³⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 53.

³⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 51.

⁴⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 254.

⁴⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 52.

Den 11 Septembr.

§ 1. Justerades föregående protocoll.

§ 2. Förmälte h. comministern Chydenius, att uti expedition till Kongl. Maj:t, angående fiskerifonden, i anledning af den afvekne assessoren Hultstedt, orden falla så, som skulle cammereraren i commercecollegio, Anders Thun, af riksens ständer constitueras till dess syslas bestridande, oakadt commercecollegium funnet nödigt, att taga med honom alfvarsamma steg, i anseende till den del, han hafver uti assessor Hultstedts balance.

Ståndet fann nödigt, at af handlingarne göra sig härom underrättadt, hvilka h. comministern åtog sig att anskaffa; förbehållande sig herr biskop Serenius, att då yttra sig i saken.

§ 3. Sedan herrar rådselectorerne afträdt, att i dag, då Hans Kongl. Maj:t inföväntades i rådet, fullborda sin förrättning, företogs emedlertid det följande af öfverflödsförordningen, då h. biskop Filenius först producerade den af honom och h. doctor Hausvolff upsatta enumeration wid 6 och 7 §§, hvaröfver något discourerades, i anseende till svårigheten att få densamma både fullständig och tillika icke för widsträkt.

H. doctor Nordman höll för säkrast, att i stället för uppräknandet af folks stånd och näringar, taga en wiss grund af bevillningen att utsätta, hvilka må få bära siden; och h. doctor Lindegren påminte, att dock likafullt blifver nödigt iakttaga skillnad, emellan större och mindre städer, så wida alt borgerskapet, i de senare, icke är så beskaffat, at de i detta mål kunna ansees lika med borgerskapet i de större.

Till erhållande af så mycket mera grund för ståndet, at häröfver decidera, åtog sig h. doctor Nordman, att med wälloflige borgareståndets taleman härom conferera.

Wid 8 § tillades käppband, wintermössor och silkeswantar, att ifrån förbudet undantagas. Men som h. probsten Wijkman erindrade, att, i stället för sammet och silke, bomullssammet torde komma altför mycket i bruk, tillades, att detsamma endast till underkläder må wara tillåtet.

Likaledes, och i afseende på controllen, tillades att skräddare wid 100 d:r silf:nts plikt förbjudas, at sy och förfärdiga något sådant plagg, som efter denna förordningen icke får bäras.

Hvad tiden beträffar, då förordningen i denna delen bör taga sin början, afgjordes genom proposition, att den till nästkommande års slut utsättes.

Wid 9 § uplästes h. Möllerstiernas memorial,⁴⁰² ang. officerarnes equipager och uniformer, hvilket, jämte h. Jernfeltzs sista plenum upläste memorial i samma ämne, remitterades till secreta utskättet, i afseende på de granlaga considerationer, som inom militairen här förekomma; men huruwida hela § skulle äfven dit remitteras, enligt herrar biskoparnes Filenii och Fortelii, h. probsten Bolmstedts och h. doctor Nordmans tanka, wille ståndet sig utlåta, då det helt och hållet blifver samladt.

10 § bifölls.

Öfver 11 § upkom någon öfverläggning, i det h. probsten Forssenius befarade, att industrien för mycket förqväfves hos våra meuble-arbetare, om man i denna puncten ginge för strängt til wäga. Det wore billigt, att hafva ömt afseende på dem, som drifvit konsten i dessa slags arbeten så högt, att icke allenast utlänningarnes handel på Swerige dermed afstadnat, utan härifrån i det stället kunna göras anseenliga exporter.

H. probsten Bolmstedt, h. biskop Filenius, h. doctor Schröder, h. doctor Nordman, och h. kyrkjoherden Heurlin, förklarade sig för samma tanka, och h. doctor Nensén tillade det skälet, att, om upmuntran för dessa arbetare inom landet saknas, dragas arbetarna utom lands och rikets egna barn följa med, som för samma arbeten fattat smak.

Häremot anmärkte h. probsten Wijkman straxt i början, att förgyllning icke förbjudes på de meubler, som äro ämnade til utförsel, utan endast på dem, som brukas inom riket; hvilket i nuwarande penninge-brist wore största billighet. Wid exporten af speglar trodde h. probsten i synnerhet, att nationela winsten mycket förminskas, då man betänker, att icke allenast glaset måste utifrån förskrifvas, utan ock exportationspræmier af publico bestås. H. probsten förmente, att i stället för förgyllning, andra sirater skulle kunna nyttjas, som både woro mindre kåstsamma, och dock äfven så täcka.

H. probsten Bergstedt eftersinnade, huru angeläget det blifver för vårt rike, att nu hushålla med guldets, då författningar skola tagas, att realisera vårt mynt. Att denna ädlaste metallen måtte finnas inom riket har i alla tider waret så nödigt aktadt, att då Ädelfors gullverk ännu aldrig kunnat löna sig för cronan, har man dock ansedt nyttigt för det allmänna, att det drifves för

⁴⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 59 (med bilagor).

den lilla quantitet af guld, som derigenom ökar vår penningestock. H. probsten kunde derföre icke härmed förena, att låta trä- och gipsarbeten öfverdragas med gull, emedan, i synnerhet på det senare sättet, guldets derigenom aldeles förloras, och den minsta stöt kan göra en sådan ram aldeles skämd. Förgyllningar må derföre endast tillåtas på de waror, som exporteras, helst, om exporterna äro begärliga, arbetarena då hvarken kunna sakna afsättning eller upmuntran.

Som närwarande ståndets ledamöter sig öfver denna puncten icke kunde förena, upsköts dermed, tills rådselectorerne äfven kunna vara tillstädes.

12 § gecks förbi, emedan rådselectorerne förbehållet sig, att öfver den samma vara tillstädes.

Wid 13 § i stället för orden *för enskildta personer, eho det wara må*, sättes *i allmänhet*; till undwikande af tvetydigheten i ordet *enskildta*.

14 § bifölls.

Af 15 § skulle hvila det, som angår ek-kistor och beslager, men det öfriga bifölls.

16 § ändrades sålunda, att, i stället för slutet, ifrån och med ordet *undantagande*, sättes: ordens- och härholdsdrägter härunder icke begrepna.

Wid 17 § undantogs från förbudet kopparstycken eller alla estamper.

18 § bifölls.

19 § likaledes, allenast att de der omförmälta waror skulle fritt utskeppas, samt således uttogs, hvad angående recognitioner blifvit af deputationen tillagt, emedan ståndet fann betänkeligit, härmed gravera de handlande i allmänhet, ehuru några kunna, genom egennyttiga speculationer göra sig der till skyldiga.

20 § skulle hvila.

21 § likaledes.

Sluteligen, och angående controllen, ansåg herr biskop Filenius, det wara nog eftertänkeligit, att tjenstefolk härmedelst sättas i stånd, wara angifvare emot sina husbönder, hvaremot h. probsten Wijkman erinrade, att den härmedelst icke lemnas mera frihet i den delen, än de redan förut i allmänhet äga.

§ 4. Under det således öfverflöds-förordningen granskades, ankommo ifrån rådselectorerne först h. professor Amnell och h. probsten Wangel, med

berättelse, att Hans Kongl. Maj:t i nåder till riksens råd utnämmt öfversten baron Funck och statssecreteraren Hermelin.

§ 5. Efter en stunds förlopp, anmälte h. probsten Hellberg och h. lector Kraftman, att de bägge förra riksrådsförslagen blifvit, i nyss nämde herrars ställe, fyllda med öfversten och riddaren Anders Rudolph Durietz, samt landshöfdingen grefve Göran Gyllenstierna, hvarvid ståndet intet hade at påminna.

§ 6. Litet derefter upkommo herr biskop Schröder och herr probsten Wangel, som gáfvo tillkänna, att Hans Kongl. Maj:t i nåder utnämmt landshöfdingen De Geer och landshöfdingen grefve Gyllenstierna, att wara riksens råd.

§ 7. Widare förmälte ifrån råds-electorerne, h. doctor Alin, att det ena rådsförslaget, efter grefve Gyllenstierna, blifvit suppleradt med håfmarschalcken baron Esbiörn Reuterholm, hvarvid ståndet intet hade att påminna.

§ 8. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁴⁰³ öfver håfsecreterarens och notariens i kongl. cammarrevision, Henric Tibells, besvär öfver préjudice.

§ 9. Uplästes hedervärda bondeståndets protocollsutdrag af d. 5 Septembr., angående att hädanefter intet måtte blifva innehållet af commissionslandtmätarens dagtractamente,⁴⁰⁴ såsom ock secreta utskåttets protocollsutdrag,⁴⁰⁵ angående redogörelse för thet, som the framfarne åren theraf bordt innehållas.

H. probsten Bolmstedt yttrade häröfver, att, som skullden till det, att redogörelsen hittils uteblifvit, förnämligast stadnar på öfverdirecteurs-ämbetet wid landtmäteri-contoiret, som ifrån första början bordt indrifwa, eller af landtmätarens utfallande löner innehålla hälften af deras dag-tractamenter, och tillse, att dessa penningar till sina vederbörliga usus blefwo använde; så

⁴⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 16.

⁴⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 68. Tryckt i *BdP* 10, bil. 52. Se även prot. 1 augusti 1766 nedan.

⁴⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 50.

will det blifva för hårdt, att nu efteråt fordra tillbaka de af landtmätarena upburna penningar, som till deras nödortfuga utkomst torde hafva blifvit använda. Pro futuro kunde härom stadgas, som riksens ständer för godt finna, warande h. probstens tanka, att landmätarne sjelfve bättre behöfde hela sitt arfvode, än att hälften skal användas till instrumenters upköpande, som dock komma allmänheten till föga nytta; hvarföre h. probsten äfven ville, det efterfrågan skulle ske, huru och hvartil de penningar blifvit nyttjade, som i grund af denna författning kunna vara insamlade. Men att landtmätarena skola med efterräkning graveras, sedan riksens ständer mot andra eftergifvit sådan stränghet wid fast mera betydande summor, dertill kunde h. probsten icke samtycka.

H. comministern Chydenius yttrade sig i samma mening.

H. probsten Kröger fann äfven, att, hvad framfarne tider beträffar, felet ligger hos dem, som ägt att infordra både diarier och penningar, och landtmätarena nu icke utan någon hårdhet och allmänhetens känning, som den behöfver, skulle derföre kunna angripas. Men för tillkommande tid förmente h. probsten, någon anstalt härutinnan icke wara utur vägen.

H. probsten Wijkman anmärkte den svårighet, som blefve, att göra alla lika rätt, sedan en del landtmätare efterkommet sin skyldighet härutinnan, och en del icke. H. probsten tyckte dess utom, att commissionslandtmätarenas wilkor äro i jämförelse med extraordinariernas nog fördelaktiga, så vida de utom dag-tractamentet sitta med mer, än dubbelt så stor lön, som de senare, hvilka derföre snarare böra på något sätt soulageras.

Omsider stadnade ståndet i det slut, att secreta utskåtts protocollsutdrag bifölls, med den förändring, att commissionslandtmätarena befrias ifrån redogörelse för deras upburna dag-tractamenten, men bonde-ståndets protocollsutdrag skulle hvila.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 31 Julii,⁴⁰⁶ ang. betjeningens arfvoden i kongl. statscontoiret, räntecammaren och cammarcollegii första afräkningscontoir, för besväret med kongl. statscontoirets obligationer.

⁴⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 44.

§ 11. Företrädde herr doctor Hausvolff och berättade, att Hans Kongl. Maj:it i nåder utnämnt statscommissarien Wallwik till riksens råd.

§ 12. Uplästes och bifölls cammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁴⁰⁷ uti några byamäns, i Glanshammars härad och Nerike, anförde besvär, rörande kolningsfrihet på deras skogar.

§ 13. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁴⁰⁸ öfver capitainerne Nathan. Fredr. von Schevens och Jac. Malms, samt lieutenanten Eric Lundebergs besvär.

§ 14. Likaledes upl. och bifölls landt- och sjömilitiæoeconomiedepu:s prot:sutdrag af den 21 Maji,⁴⁰⁹ ang. landshöfdingarnes efterlåtenhet emot kongl. amiralitetscollegium.

§ 15. Igenom herr probsten Mathesius och lector Kraftman låta råselectorerne anmäla, att de fyllt rådsförslaget efter statscommissarien Wallwik med öfversten och riddaren baron Fredric Ribbing, hvarvid ståndet intet hade att påminna.

§ 16. Uplästes och bifölls secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 2 Augusti,⁴¹⁰ ang. öfverstens och riddarens And. Henr. Ramsaijs sökte ersättning för förment lidande.

§ 17. Uplästes secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 6 Augusti,⁴¹¹ ang. upräsning af den så kallade strömgrafwen wid Södertelge.

H. probsten Bolmstedt fann wäl, i början, någon betänkelighet, att afslå den begärte låtteri-inrättningen, emedan staten derigenom icke skulle graveras, och arbetet förut hos riksens ständer blifvit ansedt för nödigt, men uppå

⁴⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 11.

⁴⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 17.

⁴⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, lant- och sjömiliteeekonomideputationens akter, nr 3.

⁴¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 47.

⁴¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 49.

åtskilligas föreställning, om fast större betänkelighet att få detta vattnet upräsatt, blef secreta utskåtts protocollsutdrag bifallet.

§ 18. Uplästes secreta utskåtts protocollsutdrag [af] d. 8 Julii,⁴¹² angående understöd för Torneå stad efter liden eldskada.

Uppå h. probsten Forssenii föreställning, om angelägenheten, att de projecterade stamboksmedlen äfven komma under landshöfdingens tillsyn, blef detta mål liggande på bordet.

§ 19. Ankom h. professor Amnell ifrån rådselectorerne, och gaf tillkänna, att Hans Kongl. Maj:t i nåder utnämmt håfmarskalcken baron Reuterholm, att intaga det sjette lediga riksrådsämbetet.

Ståndet åtskildes.

Den 18 Septembris

§ 1 Justerades föregående protocoll.

§ 2. Uplästes och bifölls handels- och manufacturedeputations betänkande,⁴¹³ angående återställande af tvänne invisningar till fabriqueuren Renström.

§ 3. Likaledes uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁴¹⁴ rörande cammarförvantens Olof Sederborgs sökta uprättelse.

§ 4. Anmälte herr biskop Serenius, att, i stället för de 2:ne lectorer, som blifvit utsedda at syna kongsgårdarne i Södermanland, men samma förrättning sig afsagt, en pædagogus wid namn Ahlgren dertill kunde constitueras, hvaröfver extractum protocollis skulle utfärdas.

⁴¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 227.

⁴¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 18.

⁴¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 18.

§ 5. Uplästes tulldeputations betänkande,⁴¹⁵ ang. de vid sista riksdag tullarrendesocieteten lämnade afskrifningar, tillika med de bilagde särskilda vota.⁴¹⁶

Herr biskop Serenius tackade ledamöterna i deputationen, för ett så wackerert arbete, och h. probsten Mathesius håppades god werkan härutaf, till cronans bästa, om betänkandet snart blefve bifallet, så att tulldeputation finge utarbete de författningar, som, i anledning härutaf, blifva nödiga; men, då h. doctor Hausvolff begärade detsamma på bordet, för att få betänka sig uppå de flere här förekommande wigtiga ämnen, förbehöll sig h. probsten Bolmstedt, att det nästa plenum måtte afgöras, och h. probst. Mathesius påminte, att, om någre interessenter i societeten skulle inom detta ståndet finnas, eller ock någre med interessenterne äro befryndade, de uti sakens afgörande icke måtte taga någon del.

§ 6. Anmältes, att löparen nu wore kommen, angående Beckaslöfs donationsjord, hvilken sak högl. ridderskapet och adelen remitterat till justitiæ-, samt cammar-, oeconomie- och commercedeputationerne, att granska, huruvida de felande prästanda hindra målets uptagande.

Som h. doctor Alin berättade, att hedervärda bondeståndet äfven remitterat saken till cammar-, oeconomie- och commercedeputation, och tillika anhöll, att ståndet wille taga sådant steg, i afseende på expeditionen, hvarigenom presterskapets rätt i Wexiö säkrast kunde förvaras, befalte ståndet, att löparen skulle ligga, til dess detta en annan gång finge tagas i närmare öfvervägande.

§ 7. Jämte löparen af ståndets protocollsutdrag d. 26 Febr., om gudstjensten på lazarettet, hade ifrån Riddarhuset ankommet, så väl kongl. lazarett-directionens utlåtande däröfver, uppå erhållen del af ståndets protocollsutdrag, som 2:ne memorialer i saken, det ena af G. Franc, och det andra af C. N. Frankenheim.

Ståndet hörde sig dessa acter föreläsas, och kunde icke utan upmärksamhet finna, att höglöfl. ridderskapet och adelen lämnat en direction, utom ständer, del af ett stånds protocollsutdrag, som endast varet staldt till de

⁴¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 6.

⁴¹⁶ Ibid., nr 7.

öfrige stånden, såsom ock, att ett memorial, sådant som h. Frankenheims, blifvit på Riddarhuset icke allenast emottaget och upläst, utan ock till ståndet skickat, ehuru det är uppfyllt både med missbruk af Guds ord, och emot ett stånds värdighet förklenliga utlåtelse.

Hvad sjelfva saken angår, yttrade h. comministern Iverus, att cammar-, oeconomie- och commercedeputations förordningsutskått icke längesedan besigtigat lazarettinrättningen, och ibland annat funnet omöijeligheten deraf, att större delen af de sjuka kunna höra något ord utaf predikan, hvilka deremot förklarar sig mera belätne med förhör och samtal af presterskapet. Som fördenskull dessa lazarettspredikningar icke tjena de sjuka till nytta, utan genom det de draga folk ifrån församlingens kyrka, lägga grunden till en ecclesiola in ecclesia, anhöll h. comministern, att ståndet eftertryckeligen wille taga församlingens presterskap under armarne, och befreda dem för dylika tillmälen, som h. Frankenheims memorial innehåller, och de äfven af annat folck utom ständer måst upbära, för det de söka, att på bästa sättet gå de sjuka tillhanda.

H. probsten Wijkman wille från cammar-, oeconomie- och commerce-deputation förvänta fullkomlig grund, att visa oriktigheten af de tankar, som memorialerne innehålla, men lämnade till ståndets eftersinnande, hvad steg bör tagas med en ledamot af ett annat stånd, som onständigt sig yttrar öfver ett stånds tankar.

Herr doctor Hausvolff uplyste saken med berättelse, huru med lazarettsgudstjenstens inrättande tillgått, och wille, att ståndet på något sätt skulle resservera, hvad nu i saken förekommet.

H. probsten Haartman gjorde tillämpning af hvad i riksdagsordningens 23 § stadgas, riksdagsmän emellan, hvilket tyckes böra skärpas, när en riksdagsman mot ett helt stånd sig förbryter.

H. probsten Mathesius höll för rådeligast, at låta sjelfva saken först komma till expedition, hvilken, ehuru på Riddarhuset afslagen, dock hos de öfrige respective stånden, efter ståndets önskan, skall vara afgjord. H. öfverhåfpredikanten Grunerus instämde i detsamma, och föreslog, att, sedan saken blifvit ifrån ständerne expedierad, remittera Frankenheims memorial till justitiædeput., att afgifva sitt yttrande, huru dess auctor bör anses.

Ståndet stadnade fördenskull i det beslut, at låta löparen af protocollsutdraget genast afgå, men tills vidare hos sig behålla de vidhäftade, lazarett-directions utlåtande och Frankenheims memorial, hälst dessa documenter

icke såsom löpare ifrån Ridarhuset ankommet, med påskrift af någon resolution, eller, uti särskildt exemplar, till liggare, blifvit ståndet tillståta, hvarjemte herr archibiskopen och taleman anmodades, att hos herr landtmarschalcken göra tjenlig föreställning, både öfver communication af ståndets extractum protocolli, såsom ock, att ståndet, icke på annat sätt, fått del af de inkomna memorialerna, som redan till de öfrige stånden torde wara inlemnade.

§ 8. Uplästes och bifölls secreta utskåts protocollsutdrag af d. 6 Augusti,⁴¹⁷ angående auditeurslönen wid Uplands regemente.

§ 9. Likaledes bifölls, genast efter upläsandet, secreta utskåts protocollsutdrag af d. 12 Augusti,⁴¹⁸ ang. gäldens afbetalande wid Deras Kongl. Högheters Arfprintsarnes stat.

§ 10. Uplästes handels- och manufactur-, samt bergsdeputationernes betänkande,⁴¹⁹ ang. ändring i 1747 års kongl. förbud emot flera alunbruks anläggande.

Detta betänkande förmälte h. probsten Wijkman wara honom aldeles obekant, ehuru han vore ledamot i handels- och manufacturdeputationen. Och funne h. probsten mycken betänkelighet, att samtycka till deputationernes förslag, angående alunverks inrättande i synnerhet i de norra orterna, emedan fruktan värdt är, att skogarne derigenom för mycket tillgripas, och, som ärefarenheten lärdt, cronolägenheter, under namn af förmånsrätt, komma under bruken, städerna råka i brist på nödig tillförsel, och presterskapet blifva lidande i sina rättigheter. Åtminstone borde här det kraftigaste förbehåll göras, att ingen crono- eller skatteegendom måtte blifva under ett sådant verk lagd, under förebärande, att den till verkets drift är nödig.

Herr probsten Mathesius instämde härmed, och trodde, det wara nödigt, att tilse, det riket icke må ruineras, genom de så kallade ädlare verken. För öfrigit, wore ett alunverk icke så lätt anlagdt i det skogrikare Norrland, emedan schiffren ifrån de södra provincerna då måste dittransporteras.

⁴¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 59.

⁴¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 60.

⁴¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 19.

H. probsten Forssenius förmälte, att denna saken i synnerhet interesserade Wästergöthland, hvarest omkring Sköfde 3:ne alunverk redan finnas, som alla drifvas med wed. Skola därföre flera af samma slag få anläggas, böra ägarena förbinda sig, att endast bruka brännetorf, som gifver ganska mycken värma. H. probsten bestyrkte äfwen presterskapets lidande, genom det dylika werk för mycket gripa om sig uti egendomar.

H. probsten Bergstedt afrådde dylika skogsfrätande inrättningar uti rikets peuplerade provincer, på det icke alt, hvad af de nog medtagne skogarne ännu återstår, måtte ruineras, eller blifva omåtteligen dyrt till byggnad- och bränsle, hälst igenom brädsågning, hvar ock en kan nyttja sin skog på ett fördelaktigare sätt, än igenom kålning. H. probsten wille icke bestrida någon ledamot af ridderskapet och adelen, att njuta dess privilegier till godo, men h. probsten trodde, att, då rikets wäl kommer med dem i collision, böra de icke få nyttjas till det allmännas skada. H. probsten lämnade därhän, hvad de stora norrländska skogarna beträffar, om de genom dylika werk kunna göras nyttiga, men, uti de bebyggda orter af riket, böra de icke få anläggas, om ock dertill skulle kunna upgifvas egen skog.

H. probsten tillade äfwen sedermera, att, som arbetsfolck är ibland de nödigaste requisita, att kunna drifva ett sådant werk, och den emellan landtbrukarne och andra näringars idkare nödiga proportion icke tål, att flera dragas ifrån det förra till något annat; så böra de, till alunwerks anläggande uppå cultiverade orter, erforderliga requisita i synnerhet bestå i tillgång på torfmåsa och eget tillräckeligt arbetsfolck.

H. kyrkjoherden Heurlin uplyste saken vidare med exempel, som tjenade, att bestyrka, hvad redan blifvit anført.

H. comministern Iverus hemställte, om icke det vore nödigt, innan något privilegium utfärdas på dylika alunwerk, att först undersöka, om och huruwida tilgång finnes till så mycket brännetorf, som till werkets drifvande fordras.

H. comministern Chydenius: Så skadeligit det är, att anlägga bruk på allmogens skogar, under namn af ädlare werk, så svårt synes blifva att hindra frälseman, nyttja sina ägor, på hvad sätt honom godt synes; och olägenheterna deraf böra, genom andra mått och steg, förekommas.

Herr doctor Nordman förmente, att något förbehåll härwid wore visserligen nödigt. Torf lärer svårigen kunna nyttjas till dessa werk; följakteligen blifver deras anläggande mycket betänkeligit på de ställen, der icke nog

tillgång finnes på skog, ty, om än privilegium utfärdas på torf, kan man icke vara nog säker, att med tiden wed och kål äfven icke tillåtas. Icke eller vore saken hulpen dermed, att köpekol endast kunde bekommas, ty bondens hushållning med skogen kan icke vara så pålitelig. Änteligen anmärkte h. doctorn, att alun, som nu stigit så högt i priset, kan äfven så snart falla, och speculation med nya verk således blifva mycket äfventyrlig.

H. probsten Meurling tog det för ostridigt, att en hvar får på egen skog anlägga, hvad verk honom godt synes, men h. probsten Wijkman wisade, af 16 § i ridderskapets och adelens privilegier, att skogarnas nyttjande icke får komma an på godtycke, utan bör ske efter lag.

H. probsten Bolmstedt förklarade, sig icke kunna bifalla dylika nya verk, emedan h. probsten hafver af erfarenheten sig bekant, hvad werkelig skada alunbruket i Skåne tilfogat landet.

Herr biskop Serenius wille icke eller, att ståndet skulle sträcka sitt bifall öfver förevarande betänkande längre, än till den af brukspatron Ugglas anmälda casus specialis, och det icke eller utan att, wid 1 000 dalers silf:nts wite, följande förbehåll iakttagas: 1:o att werket endast med brännetorf skal drifvas. 2:o att inga crono- eller skattelägenheter läggas derunder. 3:o att invånarna i orten icke beswäras med några nya wägars anläggande eller någon annan tunga för rikets skull. Men hvad sådane nya verk i allmänhet beträffar, wille herr biskopen, att intet privilegium derå af bergscollegio utfärdas, innan riksens ständer öfver hvarje ansökning särskilt sig utlåtet.

H. professor Amnell åter fann sig icke i stånd, att ännu kunna yttra sig öfver denna casus specialis, innan behörig undersökning föregått, om tillgång finnes till brännetorf å brukspatron Ugglas egor, och, dessutom med säkerhet blifvit utrönt, att alunverk kunna drifvas med brännetorf, eller tåla så stark hetta, som den gifver ifrån sig; befarande h. professoren, att, då werket först fått anläggas, upfinnes wäl sedan utvägar att, under denna eller andra förevändningen, få till detsammes behof tillgripa wed och kohl, till landets stora skada.

Omsider och sedan ståndet således härom tillräckeligen öfverlagt, widtogs sådan resolution, som med herr biskop Serenii yttrande öfverensstämmer; och till nästa plenum uti ett protocolsutdrag skulle författas,⁴²⁰ att communiceras med de öfrige respectue stånden, hvarefter ståndet åtskildes.

⁴²⁰ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 145–146.

Den 21 Septembris

§ 1. Anmäletes, att h. professor Amnell, för opasslighet, icke kunde upkomma.

§ 2. Företogs till afgörande, det betänkande ifrån tulldeputation, som sista plenum lades på bordet; då herr doctor Hausvolff upläste följande till protocollet:

Tulldeputationens betänkande har gifvit mig anledning att fästa mina tankar uppå sakfrågan, som egentligen lærer blifva det ämne, öfver hvilket högvördige ståndet lærer komma att yttra sig, nemligen huruvida tullarrendesocieteten skal til godo njuta den förlängning på arrendecontractet, hvilken riksens ständer sistledne riksdag tillstyrkt.

Jag har derföre sökt efter grunder och anledningar till denna beviljade prolongation, hvilken jag funnit uti riksdags-tidningen af år 1762, n:o 100, och att, då detta ämne blifvit af tulldeputation granskat, hvilken, i anseende till societetens, som orden lyda, synbara lidande, genom oförmodade händelser under arrendetiden, till riksens ständers bepröfvande hemställt, om icke arrendet kunde förlängas till så många år, som krigsåren waret. Riksens ständers plena hafver detta bifallit, och låtit till Kongl. Maj:t i underdånighet afgå expedition, samt anhållit om verkställighet häraf. Kongl. Maj:t har, genom nådig resolution af d. 27 Julii 1762, förklarar, det Kongl. Maj:t icke wille dess undersåtare skada, utan tvärtom, jemte cronans, har afseende på deras skadeslöshollande; hvarföre Kongl. Maj:t i nåder, på riksens ständers underdåniga tillstyrkande, wille hafva förlängt nu warande generaltullarrendet, till ersättning för så många år, som krigsåren warit. Derefter är på Kongl. Maj:ts befallning d. 14 Maj 1764 prolongationscontract af vederbörande collegier utfärdat på fem år, med försäkran, att societeten, under den tid, skulle njuta 1756 års arrendecontract, med alla de wilkor i tillsägelser och försäkningar, som detsamma inneholler, utan ringaste ändring och förtydning.

När jag nu anser med owäldugt öga alt detta, så finner, för min del, at societeten warit berättigad till den förlänta prolongationen, och dels att den icke bör eller torde rättvisligen kunna häfvas, så wida den hittills antagne öma principen, om alla lagliga contracters oryggeliga bestånd, icke skal aldeles gå förlorad, och dermed hvars mans säkerhet störtas, i synnerhet som saken, efter nogaste bepröfvande, på alla de ställen, dit

han fördt, sluteligen fått högsta magtens, h. e. riksens ständers, bifall och stadfästelse.

Så ostridigt det är, att fides och securitas publica äro samhældens ursprung, styrka och bestånd, hvarigenom kärlek för fäderneslandet uplifvas, den närmaste förening undersåtarna, såväl som kronan, och dem emellan, underholles, nyttiga näringsmedel widtagas, och det allmännas förkofring winnes och tilltager; så oemotsäijeligt är, att inbrått deremot äro werkande orsaker till ett samhällens wantrefnad, osäkerhet och undergång.

Allmänna lagen tillägger contracter och beting private personer emellan, den kraft, at de bryta lag; hvadan ock alla sådane förbindelser, framför alt, njuta hos domaren beskydd och hos executoren werkstälighet.

Således synes af handlingar, cronan och undersåtare emellan, hvilka af högsta magten äro gillade och faststälte, icke ens böra komma in quæstione, mindre på minsta sätt förtydas, ändras eller rubbas.

Häremot anförde h. probsten Haartman, att frågan här icke wore, om det år 1756 med tullsocieteten uprättade contract, som med detta års slut löper till ända, och till hvars rubbning deputations betänkande på intet sätt kan ledas, utan hade endast här varit deputations ämne, att yttra sig öfver prolongationen af contractet, som societeten sista riksdag begärt på sviktande, och per male narrata förebragte, grunder, bestående i något lidande under krigsåren, som på detta sättet skulle ersättas; men hvilket lidande så mycket mindre kan bevisas, som af den wid betänkandet fogade calcul finnes, att, utom elfva tunnor guld, som cronan förlorat uti fjerdepartsförhögnigen, har societeten, under detta senare contractet, wunnet tijo tunnor gull mera, än under det förra. Detta hade waret deputationens skyldighet, att nu upgifva, sedan den fått i sin instruction, att efterse, huru afskrifningarne, sista riksdag, waret svarande mot den föregifna skadan, och cronans interesse, wid theras beräkande, blifvit i akt taget. Och när deputation således funnet, att grunden till prolongation waret oriktig, kan dess förslag, att den uphäfva, icke sägas stöta fides publica, hvilken då allenast lider, när någon mister, hvad han efter sanfärdig berättelse lagligen fått, men icke eljest. H. probsten upläste häruppå ett memorial i saken,⁴²¹ i anledning af det, i dess förra memorial, gjorda förbehåll, och tillade sedan, att, då man jämförer gamla och

⁴²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 53.

nya landttulltaxan, synes deraf jemväl tydeligen, att societeten haft anseelig winst, sedan densamma blef wedertagen.

H. kyrkjoherden Linderot upläste slutet af 4:de § i tulldeputationens instruction, hvaraf synes följa, att afskrifningarne blifvit societeten lämnade för krigets skull; men h. kyrkjoherden hade, efter närmare uplysning i saken, funnit 1:o att dessa afskrifningar blifvit lemnade, i grund af sjelfva contractet, och måste åtminstone deri ligga någon tvetydlighet, så wida riksens ständer wid sistledne riksdag funnet societeten til sådana afskrifningar berättigad, men nu förklaras, att den dertill ingen rättighet äger. 2:o I afseende på den förlust i tullinkomsterne, som kriget kunnat föra med sig, hade wäl societeten sista riksdag begärdt prolongation af contractet, men icke såsom någon rättighet, utan endast såsom en grace. Rättigheten hade, å societetens sida, warit, att, i anledning af contractets 14 §, afsäga sig detsamma, för krigets skull, men då det icke skett, utan riksens ständer sedermera beviljat prolongation, såsom en grace, så funne h. kyrkjoherden icke, huru sådant nu kan ändras. Att oeconomiska författningar äro föränderliga, medgifwes. Att riksens ständer äga rättighet, efter omständigheterna, disponera om tullverket, nekas icke eller. Men när författningarna stadna i contract, och det emellan cronan och undersåtarna, winner saken ett annat utseende, så wida contracter aldrig lagligen kunna hvarken brytas eller rubbas. Sista riksdags ständer och tulldeputation hafva icke mera, än nu, waret satte bakom ljuset, eller per male narrata inledde i hvad de gjort; ty alt hvad nu i detta ämne blifvit upgifvet, har äfven då legat för ständers ögon. Åberopande h. kyrkjoherden, i den delen, hvad af håfrättsrådet Fredenstierna, i dess särskilta voto, blifvit anfördt. Uträkningen öfver societetens vinst lämnade h. kyrkjoherden i sitt värde, men kunde icke undgå anmärka, att dervid saknas pålitelig wisshet, så länge den med societetens böcker icke styrkes, hvilka, wid arrendets slut, först blifva att tillgå, äfven som den af persedelextracterna, hvilka här blifvit tagna till grund, icke nog säkert kan utrönas, emedan deraf ingen uplysning finnes om nederlagen, som utgöra wid pass en tredjedel af de inkomna waror, och för hvilka tullen måste återställas, I afseende på alt detta, och som den allmänna säkerheten derunder verserar, att contracter och högsta magtens beslut må oryggeligen äga bestånd, wille h. kyrkjoherden äfven i detta fallet dertill styrka, på det icke ifrån riksens ständer må gifwas någon äfventyrlig eftersyn för domstolarne i riket, hvilka alltid räkna för sin skyldighet, att privata emellan taga

domskäl af contracter, och wid arrenden icke rubba dem, för den winst, arrendatoren kunnat derutaf draga.

H. probsten Forssenius yttrade, sig af den trykta berättelsen, i detta ämne, hafva inhämtadt, hurusom wid tullarnes första bortarrenderande, 22 tunnor guld, och derutöfver, derföre blifvet budet, men icke mottaget, ehuru det sedermera lemnats för 10 tunnor guld. Och gåfve handlingarne ifrån kongl. collegierne mycken anledning till reflectioner öfver, hvad härutinnan, tid efter annan, mindre lagligen förlupet. Imedlertid wisar det nu upgifna tulldeputations betänkande, att arrendet med för stor egennyttia, å privatorum sida, blifvit handterat; så wida i bland annat cronan råkat i mistning af fjerdepartsförhöjningen. H. probsten kunde derföre icke annat, än härvid ihågkomma sin ämbetes ed, att styrka allan konungsligan rätt, hvaribland, som tulltägten äfven räknas bör, kunde h. probsten, för sin del, icke tillåta, at dess disposition till mästa fördel, blifver cronan längre undanhållen, helst då riksens ständer nu i allmänhet företaget sig att upsöka och förstöra alla egennyttiga anläggningar emot rikets rätt, hwarwid man måste besinna, at fides publica och salus publica icke gälla lika, när de icke bägge kunna stå tillsammans.

H. probsten Meurling förklarade sig, såsom ledamot af tulldeputationen, på det ömaste wara rörd, då han förmärker, att ett betänkande, sådant, som detta, hvartill riksens ständers tulldeputationer, inom 40 år, ständigt blifvit syftat och grunden beredd, och hvilket, då det nu omsider kunnat öfvervinna alla motstånd, och efter mycket arbete, komma i ljuset, man wäntat af alla redeliga patrioter skola med glädje blifva mottaget, dock kan råka motsäijelse, och blifva disputeradt. Emellan sjelfva arrende-contractet, och dess prolongation, wore en tydelig åtskillnad; men om ock denna prolongation äfven skulle få namn af contract, så frågas, om icke, då den ena pars contractens brukar svek, den andra hafver fullt skäl, att contractet uphäfwa? Exempel af hvad som sker med dem, hvilka emot förbindelse använda förskotter af manufactur-fonden, bestyrka, att osanning och oredelighet altid bana dem obestånd, som dermed ingå. Som nu riksens ständer, hvilka altid äro en och samma magt eller persona moralis, och icke böra conceperas den ena riksdagen, som contradistingverade ifrån hvad de varet den andra, äga fullkomlig frihet, att rättas orätt, när de derom få uplysning, och det blifvit fulltygadt, att tull-societeten icke för kriget skull lidet på sitt contract, ehuru sådant af dem blifvit föregifvet, så kunde h. probsten icke finna, huru det kan

uttydas, såsom någon obillighet, att den för lidandet beviljade prolongationen uphäfves.

H. comministern Chydenius fästade sig först wid oriktigheten af det begrepp, som af en del will göras af fides publica. Det påstås, att riket skal hålla den obrottslig emot privata, men omtalas icke, huru desse hålla den emot riket, der likväl troheten mot riket är en skyldighet, som först och främst undersåtare åligger, hvilka icke längre böra njuta contracter med riket till godo, än de sina förbindelser uppfylla. Ett annat begrepp om fides publica kunde icke försvaras, ehuru det nogsamt framlyser uti de klagomål, som denna riksdag hörts, att fides publica blifvit læderad, då de icke, till sin förmån, fått densamma åtnjuta, som den, å sin sida, först brutet. H. comministern gjorde sedermera reflexion uppå, hvad rikets säkerhet, wid detta tillfället, af riksens ständer kräfvat. När, uti en fri stat, medborgare få sätta sig tillsammans, att inom sig samla myndighet och penningstyrka, så utgöra de med tiden en öfvermakt, under hvilken alla andra oförmärkt blifva trälar, missnöijen mot regeringen blifva oundvikliga, och friheten råkar i wåda. H. comministern wille icke säga, att, genom tullsocieteten, sådant nu werkeligen wore skedt, men som äfven detta riket, under framflutna tider, haft mycken känning af en dylik hos några medborgare samlad styrka och öfvermakt, så fordrade försigtigheten, att i tid taga sådana mått, hvarigenom en sådan styrka skingras, och dess påföljder förekommas, ehvarest den ock må finnas. Derigenom tages rikets frihet rätteligen under armarne, och, då nationen beklageligen blifvit nog fallen för corruption, wore det så värdigt, som nödigt för riksens ständer, att i möjligaste måtto hämma utvägar och ståppa ådrorna dertill. Hos allmänheten fattades icke kärlek för fäderneslandet, och willighet, at genom utlagor bidra till dess uprätthållande. Men då det öfver alt hunnet blifva bekant, att någre private komma åt, att göra sig mäktiga af, hvad till kronan sammanskjutes, är icke underligt, om beredvilligheten hos undersåtare aftager att contribuera, och det blifver i synnerhet svårt för läroämbetet, att öfvertyga sina åhörare, det de böra efterkomma öfverhetens förordningar, i denna delen, såsom Guds bud, när missbruket deraf ligger för hvars mans ögon.

Herr öfverhåfpredikanten Grunerus påminte sig, såsom sista riksdag ledamot i tulldeputationen, att hvad förra delen af betänkandet eller afskrifningarna angår, alla möjliga uplysningar då blifwit hämtade, och saken på det nogaste granskad, innan deputationen författadt sitt betänkande,

hvilket följakteligen blifvit bygdt på sådana grunder, som deputationen då för säkra ansedt. Hvad åter den senare delen, eller prolongation af arrendet, beträffar, så hade deputationen icke haft betänkande, tillstyrka detsamma, då societeten derigenom trott någon förmån för sig blifva möjlig, och det måst medgifvas, att den, till någon del, waret lidande genom kriget, följakteligen berättigad till någon ersättning, ehuru calculn öfver samma förlust icke waret möjlig at formera, utan man, i ovissheten, til ersättning, föreslaget prolongation af contractet, under förmodan, att den för riket icke skulle vara onyttig. Herr öfverhåfpredikanten förklarade, sig wara så ömsint för riket, och fri från egennyttiga afsigter, som någon annan, men wille dock icke, utan fulltygeliga skäl, tillwita medborgarne, att genom list och olofl. medel hafva tillwägabragt, hvad nu påtalas; ty är något fel härutinnan begånget, så tyckes det oförgripeligen stadna på ständer sjelfva, som beviljat både afskrifningar och prolongation. Skola nu så solenna beslut ändras, så torde svårare fölger derutaf wara att befara, än man sig nu kan föreställa. Äntel. önskade h. öfverhåfpredikanten, att, om detta contractet nu skal gå öfverända, en sådan författning med tullarna må i stället blifva antagen, att cronan icke råkar i större lidande och inkomsterne i mera osäkerhet, till hvilken ände det torde wara rådeligit, att förwisa saker till secreta utskättet, som hafver bästa tillfälle, at härtill utse tjenlig utväg.

§ 3. Medan h. öfverhåfpredikanten talade, anmäldes en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, som, uppå lämnadt företräde, berättade, att det förewarande tulldeputations betänkande blifvit hos borgareståndet bifallet, förmodande samma stånd, att ifrån presteståndet få förnimma detsamma.

För öfrigit recommenderade deputationen, till skyndsamt afgörande, borgareståndets protocollsutdrag af d. 3. Augusti, ang. nya stapelstäder. Äfven anmäldes, att borgareståndet funnet sig föranlåtet, utfärda ett protocollsutdrag, ang. expedition af secreta utskättets extractum protocollii, om håfsecret. Quiding, hvilket nu öfverlemnades. Likaledes recommenderades, hvad borgareståndet genom protocollsutdrag communicerat, rörande waturänsningen wid Södertelge, och änteligen begärades, att löparen, ang. Becaslöfs donationsjord wid Wexiö, med det första måtte ifrån ståndet expedieras. Och tillades sluteligen, att borgareståndet beslutet, det hela acten ifrån tulldeputation må ifrån trycket utkomma.

§ 4. Sedan deputerade afträdt, yrkade åtskilliga af ståndets ledamöter, att tiden icke längre måtte utdragas med discourser, angående tull-arrendet, utan proposition öfver betänkandet göras; begärande derhos, att deras namn, som detsamma wille bifalla, måtte uti protocollet antecknas, hvartill följande sig anmälte: h:r probstarne Bolmstedt, Wijkman, och doctor Nordman, h. biskop Schröder, herrar probstarne Mathesius, Kollmodin, Ekman, Kröger, Wangel, Afzelius, doctor Lindegren, Åman, Haartman, Feltström, h. comministern Chydenius och h. probsten Forssenius.

I anledning häraf gjorde herr archibiskopen och taleman proposition, om ståndet bifaller tulldeputations betänkande? Hvilket med Ja besvarades. men som något Neij deribland hördes, och i anledning derutaf påstods, att med namnens antecknande måtte fortfaras, begärades af h. biskop Filenius, h. kyrkjoherden Linderot, och h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att riksdagsordningen måtte efterlefas, som föreskrifver votering med slutna sedlar, och således icke tillåter, at den må ske öppet.

H. kyrkjoherden Heurlin förklarade, sig icke wara mot betänkandet, men hemställte, så framt ett nytt arrende hädanefter skal widtagas, om icke det på auction till den mästbjudande borde upplåtas, hvilken tilläggnig h. biskop Filenius äfven ville, at ståndet skulle till betänkandet göra. Men häremot erinrades af flere, att detta blifver en särskild sak, hvaruti tulldeputation sedermera icke lärer underlåta, att gifva öfverläggningsämne.

Imedlertid och som ingen votering i denna saken begärades, ansågs betänkandet för bifallet, äfven som ock, uppå h. probst. Bolmstedts påminnelse, medgafs, att hela acten borde tryckas, hvilket ståndets beslut, 6 ledamöter hos de öfrige respective stånden skulle notificera, bland hvilka h. probsten Wijkman förde ordet.

§ 5. Företogs öfverflödsförordningen, då h. doctor Nordman först sade sig hafva confererat med wällofl. borgareståndets taleman, ang. 6 och 7 §§, och att han för sin del hållit rådeligast, att icke gå in i någon enumeration utaf dem, som i städerna må betagas sidentygsbruk, emedan sådant svårigen torde låta sig efter skjäl och billighet göra, då man wet, huru många kunna wara både förmögna och hederliga, skönt de, till stånd och näringar, räknas bland det sämre folcket.

Till yttermera wisso, åtog sig h. doctorn, att afgå till borgare-ståndet, och förnimma, om och huruvida denna saken der blifvit afgjord; berättande h.

doctorn, wid återkomsten, att siden på förenämde sätt, och enligt förordningsprojectet, blifvit i städerna öfver alt frigifvet, emedan omöijeligheter tyckas förekomma wid någon inskränkning.

Imedlertid uplästes å nyo 9 §, och beslöts, att den till secreta utskåttet skulle remitteras.

Öfver 11 § resolverades, att framför ordet *meubler*, skulle sättas *wäggfasta*, och för tydeligheten skull, att efter orden *till uniformer hörer*, skulle tilläggas *samt speglar, contrefaits, m. m.*

Öfver 12 § stadnade ståndet i en lång ventilation, i det, å ena sidan h. doctor Hausvolff, och h. kyrkjoherden Portuan förestälte ombärligheten af hästar och wagn för kyrkjoherdarne i Stockholms widsträckt församlingar, om de, som sig wederbör, skola kunna besörja ämbetsförrättningarna hos sina åhörare.

H. doctor Schröder förmälte äfven, att det blifvit såsom en skyldighet för kyrkjoherden, wid wissa tillfällen komma med equipage, til dem af församlingen, som wilja wara mera ansedde, och hvilka uptaga det för en mindre aktning och hedersbevisning, om de til fots besökas; hvarföre hemstältes, om icke det wore skäl, att undantaga presterskapet och icke betunga dem med så stor afgift för det, som förut är dem ett oundvikeligt onus; anförande h. doctor Hausvolff, att i Hålland äro, för samma orsaker, prester och läkare undantagne ifrån en dylik förordning emot öfverflöd i equipager.

Herr biskop Lamberg anförde dylika svårigheter för Götheborg, och andra större städer, man fann deremot skäl deri, att de öfrige städerna utom Stockholm äfven contribuera något för chaisar och enkla hästar, som de, enligt förordningsprojectet, få hålla fritt.

H. probsten Sörström yrkade i synnerhet, att ämbetsmäns equipager måtte undantagas, emedan de, för sina ämbeten skull, icke kunna vara dem föru-tan.

H. probsten Walldius trodde, att förnämsta ändamålet af förordningen wore wunnet, när förbud blifwer lagdt uppå dem, som äro under 30 års ålder, och att gamla ämbetsmän icke böra plikta för det missbruk, som igenom ungdom föröfwas af denna beqvämigheten.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förmente likaledes, förordningens ändamål, som är öfverflödets afskaffande, icke winnes med det, att ämbetsmän beskattas; och som detta i sig sjelf wore en bevilling, torde det ena ståndet icke låta något sådant af de andra sig påläggas.

H. probsten Forssenius ansåg contributionen för stor, och som största missbruket förelupet i de större städer, men i de mindre icke så, önskade h. probsten att, för de senare, något lindrigare kunde utsättas.

H. biskop Filenius föreslog dertill hälften emot de större städer, emedan h. biskopen fann denna pålaga eljest vara altför dryg. För öfrigit desidere-rade h. biskopen, att tydeligen må utsättas, det afgiften må beräknas efter mannens, och icke hustruns, ålder, såsom ock hvad, som egenteligen förstås med equipager, och änteligen, att icke alt missbruk på landet, i denna delen, må unfalla riksens ständers upmärksamhet, emedan derstädes mycket blifvit wanligit, att åka efter flera par hästar. Til utredande af hvilket alt, h. bisko-pen åstundade att några ledamöter af ståndet wille åtaga sig att projectera denna §.

H. archibiskopen anmärkte äfven, att wagnmakare komma anseenligen, at lida uti deras handtwerk, genom en sådan inskränkning, hvarföre om stån-det, i andra delar, ömar industrien i landet, att den icke måtte qväfvas, wore icke utur vägen, att äfven uppå detta slags arbetet, som nu hos oss blifvit bragt till så mycken fullkomlighet, hafva något afseende.

Häremot förestältes, å andra sidan, af h. probsten Mathesius: att, oaktat här mötande svårigheter, det dock blifver en hufvudsakelig omständighet, att, under någon titul, winna någon inkomst för cronan; att landbrukets wanskötsel, som i synnerhet, ju närmare man kommer intill Stockholm, ju mera är ögonskenligit, wittnar om nödvändigheten, att icke blåtta landet på dragare, med det at öfverflöd och weklighet underhålles i städerna hos folk, som, i stället för åka i wagn, antingen kunna gå, eller betjena sig af chaiser, som, för ingen del, bör räknas för wanhederligit; att presterskapet i städerna warda härigenom betungade, men att dock, wid närvarande sakernas ställ-ning, det wore rådeligare afslå hela §, än att presteståndet sig undandraget; att den myckenhet af hudar, som fordras till wagnmakares verkstäder, ut-göra en stor artikel i den allmänna hushållningen, och föränlåter i kraftigaste måtto den projecterade besparingen, hvarföre det torde wara bäst, att bifalla § sådan, som den blifvit projecterad.

Af h. probsten Wijkman anfördes äfven: att alla här förekommande svår-igheter längre uppehållet handels- och manufacturedeputation, som till slut tykt sig bäst komma från saken, på det projecterade sättet; landbrukets li-dande wore i synnerhet den wigtigaste orsaken, hvarföre de smärre städerna icke eller böra vara frie, utan nöija sig med, att, när så behöfves, åka efter

samma hästar, som de nyttja till sina landtkörslor. På landet wore ingen öfverflöd i denna delen at befara, emedan merendels vagns- och arbets-hästar äro desamma. Undantag för ämbetsmän skulle svårligen hos plena kunna afgöras, ty i hvad grad eller numer på rangordningen, som en sådan frihet skulle taga sin början, blefve altid motstånd af den nästa lägre numer, som skulle tro sig wara lika berättigad. H. probsten önskade i stället, att någon utväg kunde påfinnas, til erhållande deraf, att icke för många måtte, förordningen oakadt, lägga sig equipager, hvartil lön- och betalningsafgiften wäl kunde tagas til grund, om den sträkte sig till borgareståndet. H. probsten tillade änteligen den nyttan för städerna härutaf, att, i stället för onyttiga hästar, flera kor kunna underhållas, och den högt upstegrade mjölken således något falla i priset.

H. lector Kraftman tillstyrkte, både att öfverflöd i wagnar genom detta måtte förekommas, och att för påföljderna skull ståndet icke må undantaga presterskapet, till bestyrkande hvaraf h. lectorn i synnerhet gjorde reflexion på den tunga, som faller på rusthållare, genom det, at hästar blifwit så ganska dyra; förmodande att equipager mycket skulle undandragas, om det blefve förbudet, eller med afgift taxerad, att, såsom brukeligt är, utsöka sig hästar af lika färg, storlek och skapnad.

H. doctor Nordman yttrade, att, om wagnshästar på landet wäl blifwit påmint i deputationen, men till swar lemnadt, att det uti cammar-, oeconomic- och commercedeputation borde i öfvervägande komma. H. doctorn anmärkte äfven, att pålagor äro ett kraftigt medel, att hindra öfverflöd, så wida fattigdomen måste tvinga folck til sparsamhet.

H. biskop Serenius tillstyrkte äfven, att § måtte bifallas sådan, som den kommet ifrån deputationen; yttrande tillika, att denna förordningen, såsom en lex sumtuaria, och af annan natur, än bevilningar, nödwändigt måste gå i verkställighet, då 3 stånd sig derom förena. Men på det ingen tvetydighet må ligga i det ordet equipage, projecterade h. biskopen derå denna förklaring:

Med equipage förstås icke ordinarie arbetshästar, som nyttjas till åkerbruk, uti eller utom städerna, utan sådane hästar, som enkannerligen hållas till wagnar med stång och draglinor, med tofsar och beslager, eller dubbla ramtyg och dylik hästprydning, samt köras af särskilta kuskar uti liverie.

Med tillägning af denna förklaring, bifölls omsider, efter gjord proposition, den af deputation projecterade §.

§ 6. Under föregående öfverläggning, ankom en deputation ifrån hedervärda bondeståndet, med berättelse, att tulldeputations berättelse, om afskrifningarna och arrendet, i samma stånd blifvit bifallit, hvarjämte äfven recommerades ett protocollsutdrag, som deputerade öfverlemnade, uti saken, om framledne generallieutnant Muhls hemmansbyte med cronan.

§ 7. Föredrog högvördigste herr archibiskopen en skrift af cancellisten i krigs-collegio, Abraham Silentz, hvaruti han, såsom stadd uti mycken nöd, anhåller om någon hjälp af ståndet.

Häröfver resolverades, att, som ståndet wid sistledne riksdag utfärdat för denna mannen ett protocollsutdrag till secreta utskåttet, hvaraf då ingen verkan hunnet winnas, anmodades herr archibiskopen och taleman, att honom nu, i anseende till dess fattigdom och nöd, hos secreta utskåttet, till någon skyndesam hjälp, recommendera.

Ståndet åtskildes.

Den 25 Septembr.

§ 1. Justerades protocollerne af d. 18 och 21 Septembr.

Wid 10 § af det förra, beslöts, uppå h. probsten Wijkmans föreställning, att till ståndets antecknade beslut tilläggas, att, derest nu eller i framtiden, några nya alunverk skulle privilegieras, sådant icke må skje, utan under kraftigaste förbehåll, det inga krono- eller skatte-lägenheter måge, under namn af förmånsrätt, läggas derinunder, hvilket med de öfrige respective stånden, genom utdrag af protocollat, skulle communiceras.⁴²²

H. comministern Chydenius wille wäl, att wid samma tillfälle förmånsrätter i allmänhet skulle afskaffas, hvilket h. probsten Mathesius lämpade till saltpetersjuderie, och h. probsten Blomstedt till stenkålswerk; men ståndet fann bäst, att öfver dessa ämnen särskildt sig utlåta, när, ifrån wederbörliga deputationer, dertill anledning gifves.

Wid 3 § d. 21 Septembr. förklarade sig alla öfrige ledamöter, som icke yttradt någon påminnelse wid tulldeputationens betänkande, wilja wara i protocollat antecknade för bifall till detsamma.

Wid 4 § lämnades passagen om equipager tills vidare ojusterad.

⁴²² Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 147–148.

§ 2. Upläste h. probsten Haartman ett af honom författat memorial, i anledning af secreta deputations betänkande, om håfrättsrådet Pippings, med fleres, besvär, öfver håfrättsrådet Ehrenmalm; hvilket h. probsten, efter erhållen påskrift, äfven war sinnad inlämna till de öfrige respective stånden.

§ 3. Anmälte h. doctor Hausvolff, såsom föreståndare i preteståndets enke- och pupill-cassa, att dess allmänna sammankomst är utsatt till i dag och i mårgon efter middagen; anhållande h. doctorn, at de ledamöter af ståndet, som uti cassan äro del-ägare, behagade sig der inställa.

§ 4. Företogs det återstående af öfverflödsförordningen, då wid 15 §, angående likkistor af ek, h. lector Kraftman anförde, till svar uppå särskilta votum n:o 2, at snickare-handtverket icke synes vara lidande, genom det desse kistor förbjudes, emedan konsten äfven kan wisas på furuträ, och lika många kistor blifva dock nödvändiga, sedan som förr. Som fördenskull ekar kunna användas på ett bättre och nyttigare sätt, så wore det ett fördärfveligit öfverflöd, att låta den rutna i jorden, hälst hvarken döde eller lefvande deraf hafva någon förmån.

Ståndet fann äfven, bäst wara, att bifalla § med den förändring, havd beslag angår, att alla-handa beslag förbjudes, undantagande handtag af förtent jernbleck; äfven som ock beklädningar på kistor icke skulle tillåtas.

Wid 20 § togs under ny granskning den tanka, hvaruti ståndet d. 11 Septembr. stadnade, angående den wid 8 § föreskrefne tiden, och ehuru herr biskop Filenius förestälte, såsom betänkeligit, at nödsaka åtskilliga manspersoner af knappa wilkor, så hastigt skaffa sig nya kläder, när de icke, till nästa års början, hinna slita ut sammets- eller sidenplagg, hvarmed de kunna vara försedde. H. öfverhåfpredikanten Grunerus äfven trodde, det icke blifva möjjeligit, hvarken för manspersoner eller fruntimmer, att utan sin skada kunna efterlefva förordningen, för än nästa år gått till slut; hvilken omöjelighet i så snar verkställighet, som deputationen projecterat, h. probsten Ekström likaledes befarade; dock som häremot af h. lector Kraftman, herrar probstarne Mathesius, Wijkman, med flere, erinrades, att grånåt och öfverflöd, i dyra kläder, icke mera hos man- än qvinnokönet bör tillåtas, eller på något sätt genom tidsutdrägt gynnas, blef nu enhälligt öfverenskommet, att både wid 8 och 20 § samt allestädes, hvarest d. 1 Janu-

arii 1766 står utsatt, till början af förordningens verkställighet, skulle i det stället sättas en månad efter dess kungörelse.

21 § skulle, uppå h. probsten Wijkmans och h. biskop Filenii förslag, således inrättas.

Sluteligen hemställes till Hans Kongl. M:ts eget nådigste godtfinnande, om icke för dess håfstat någon sådan klädedrägt kunde blifva förordnad, som med ändamålet af denna förordning wore öfverensställande, och tjenade undersåtarna till en hälsosam eftersyn.

För öfrigit och som h. probsten Wijkman hemställte, om icke i denna förordningen wore rätta stället, at ihogkomma det öfverflöd, som af herrskaper nog mycket plägar begås uti widlöftig betjening, gillade ståndet samma tanka, och anmodade h. probsten, att derom projectera en §.

H. biskop Serenius lämnade äfven till ståndets eftersinnande, om icke det förtjenade någon upmärksamhet, att de förnämares och förmögnares barns upfostran nu så mycket plägar anförtros fransöskor, hvilka planta i ungdomen, i synnerhet af qvinnokönet, ganska mycken flättja, och draga deras håg ifrån alfvarsamma seder och hushållning.

H. doctor Nensén understödde detsamma, i synnerhet, som desse fransöskor gemenligen äro af catholska eller reformerta läran, och således äfven, i afseende på christendomen, skadeliga, att hafva barn om händer. Men som äfven åtskillige infödda svenske, eller ock converterade gifvas, som på detta sättet få sitt underhåll, trodde h. doctorn, att de härvid kunde undantagas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus sträkte äfven detsamma till fransöskor, som ock pläga nyttjas i husen till åtskillig undervisning för barn.

H. biskop Filenius påminte wäl, att fransöska språket, som nu öfver hela Europa blifvit bland belevfat folk wedertaget, icke fullkomligen kan läras af språkmästaren, utan till dess rätta genie måste inhämtas af infödde fransoser; men som detta torde kunna erhållas, genom besök på wissa timmar; och h. probsten Haartman ansåg fransöska språket för fruntimmer mindre nödigt; beslöts, att nu skulle formeras, emot fransosers och fransöskors, af främmande religion, antagande hemma i husen, hvilken § h. doctor Nensén skulle projectera.

Wid slutet af förordningen, och de orden, att alla i gemen äga frihet, som rörer thetta förbud, erinrade h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att, som tjenstefolck äfven härunder begripas, så gifves dem dymedelst ett nog öppet tillfälle, att med dylika angifvelser oroa sitt husbondefolck, och tyckes dervid

den allmänna säkerheten icke nog vara i akttagen, som fordrar reconvention emot en obevislig angifvelse, hvilken emot cronobetjeningen egenteligen äger rum.

H. probsten Kröger instämde äfven deruti, att, som nu höres allmän klagan öfver tjenstefolkets sjelfsvåld, så behöfver man icke reta dem genom dylika utvägar, att få släcka sin harm, då de missnöijes med sitt husbondefolk; utan, om allmänna lagen tillåter enhvar, att anklaga en annan, för hvad hos domaren med straff anses, så är i denna förordning mindre nödigt, att sådant uprepa.

H. kyrkjoherden Linderot anmärkte, att olägenheten här af icke blifver så stor på landet, som i städerna, och i synnerhet Stockholm, hvilket h. probsten Walldius bestyrkte, i anledning af erfarenheten, med dylika förr utkomna förbud.

Men härtill svarades af herrar probstarne Wijkman, Haartman och Mathesius, at, som tjenstehjon icke uttryckeligen blifvit nämnde, så kan dem ock icke betagas deras, gemensamt med alla öfrige undersåtare, i lag grundade rättighet, att angifva, hvad de tro sig kunna bevisa, kunnande de icke eller undgå den olägenheten, som lag förmår, derest de utan grund sig sådant företaga; och lär den, som vill lefva laglydig, icke härutaf finna sig besvärad.

Uppå gifven proposition, bifölls fördenskull äfven beslutet af dessa förordnings-project.

§ 5. Upläste h. probsten Kollmodin ett af honom författadt memorial,⁴²³ angående skadeligheten af comoedier och masquerader, hvilket till alla delar vann ståndets bifall, och skulle deraf ett extractum protocolli formeras, att afgå till de öfriga respective stånden.⁴²⁴

§ 6. Ankom en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, som öfverlemnade och recommenderade ett protocollsutdrag ifrån samma stånd, angående borgmästare-lönen i Skanör af tijondespanmål, samt påminte om protocollsutdragets afgörande, ang. expedition i saken om håfsecreteraren Quiding.

⁴²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 115.

⁴²⁴ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 23, tr. som *Utdrag af protocollet, hållit i präste-ståndet den 25 Septembris 1765* (Stockholm 1766). Vid protokollsutdraget ligger ett memorial av [F. J.] Nordencreutz 14 februari 1766, där prästeståndets beslut att trycka sitt protokollsutdrag kritiseras.

§ 7. Påminte h. comministern Iverus, att ståndet måtte wara omtänkt på någon författning, emot de nu mycket öfverhand tagande billard och andra spel, hvarom h. comministern skrifteligen wille yttra sina tankar och hvaruti icke nog eftertryck och framgång wore att förwänta, om icke saken, som den förtjenar, wäcket af ståndet. Och biföll ståndet, at häröfver ett extractum protocolli skulle projecteras, med särskilt wite för prester, som uti sådane spel deltaga.

§ 8. Ankom en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som öfverlemnade ett protocollsutdrag, angående tullarrendet, samt någre af ridderskapet och adelens deputerades memorial, angående öfverflödsförordningen, hvilket ridderskapet och adelen bifallet.

§ 9. Uplästes secreta utskåts protocollsutdrag af d. 20 Septembr.,⁴²⁵ som innehåller berättelse om orsakerna till wäxelcoursens stegring och myntväsendets oredor, hvarmed äfven följde 5 st. bilagor och uträkningar.

Som i detta document anföres, at, ibland låntagare i banquen uppå jern, hafva endast 14 exporteurer i Stockholm och Götheborg disponerat öfver 40 millioner dal:r kopp:nt, hemställte h. probsten Forssenius, om icke secreta utskåttet borde anbefallas, att upgifwa namnen på dessa handlande, och de sedermera, jemte hela denna berättelsen, af trycket utkomma, på det sådane medborgare måtte blifwa utmärkte, som icke haft betänkande, att således rikta sig på hela rikets bestånd.

Detta fann ståndet wara wäl grundat, och, uppå gifne särskildte propositioner, bifölls, så wäl att extractum protocolli må tryckas, som att de 14 exporteurernes namn må upgifwas.

§ 10. Uplästes secreta utskåts protocollsutdrag af d. 20 Septembr.,⁴²⁶ ang. författningars widtagande, att styra och dämpa wäxel-coursen; hvilket, uppå h. öfverhåfpredikanten Gruneri begäran, skulle ligga på bordet.

Ståndet åtskildes.

⁴²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 62.

⁴²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 61.

Den 26 Septembris 1765

§ 1. Uplästes och bifölls secreta deputationens betänkande,⁴²⁷ öfver krigscommissariens, Samuel Branders, besvär.

§ 2. Uplästes först secreta deput:s betänkande⁴²⁸ öfver brigadierens i kongl. fransk, och öfverstelieutenantens i kongl. svensk tjenst, Joen Philip Kling-sporrs ansökning om generalmajorsfullmagt, och sedan samma deputationens betänkande,⁴²⁹ angående dem, som utrikes förvärfvat sig högre charge, än öfverstar, samt i Frankrike blifvit befordrade till brigadierer.

Wid detta senare anmärkte h. lector Kraftman, att med samma skäl äfven de officerare borde ihågkommas med viss utstakad befodringsrättighet, som tjent i Ryssland, hvarest brigadiererne hafva ansenlig rang.

H. probsten Wijkman instämde i detsamma, och förmente, att Frankrikes militäreförfattningar icke endast böra tjena till modeller för Sverige, utan att, hvad om brigadieren stadgas, bör ske i afseende på alla utrikes magter, hos hvilka denna caractér är brukelig.

H. doctor Nordman bestyrkte detsamma, tilläggande, att, ehuru för längre tid tillbaka krigsmetiern varit synnerligen högt drifven i Frankrike, så länge de största generaler der varit till finnande, så har dock sista kriget noggsamt visat, att wid andra arméer waret äfwen så mycket, om icke mera, för en officerare, att lära, hvarföre och i den olyckeliga händelse, att en ny krigslåga i Europa skulle utbrista, det torde blifva ovist, hvarthän svenska officerare wända sig, att förvärfva öfning, erfarenhet och förtjenst. Warande således nödigt att efterse, hvad rang brigadierer hafva äfven hos andra magter, än Frankrike, och derefter rätta deras befodran i allmänhet.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förklarade, att secreta deputation hade afgifvit detta betänkandet, efter den anledning, som deputation förekommet, och hvilken endast af deras besvär blifvit gifven, som tjent i Frankrike.

Sedan h. probsten Mathesius föreslaget, att remittera betänkandet tillbaka till deputationen, att äfven yttra sig öfwer deras befodran, som erhållet andra, än franska brigadiers-fullmagter, blef det, uppå gifven proposition, antaget för ståndets beslut.

⁴²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 19.

⁴²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 21.

⁴²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 20.

Imedlertid bifölls betänkandet för brigadieren Klingsporr, så mycket häldre, som, hvad deputationen för honom tillstyrkt, dock icke är svarande mot hans utmärkta förtjenster; hvilket, uppå h. biskop Serenii föreställning, i påskriften skulle tilläggas.

§ 3. Uplästes höglofl. ridderskapets och adelens protocolsutdrag af d. 21 Septembr.,⁴³⁰ ang. tullarrendet, hvarigenom saken till tull-deputation åter remitteras, att äfven utlåta sig öfver quæstio quomodo; men ståndet förblef vid sitt till betänkandet gifne bifall, och lät löparen nu genast expedieras.

§ 4. I anledning härutaf, och som ståndet äfven beslutet, att nyss nämde act skulle tryckas, beklagade sig åtskillige ståndets ledamöter, att de riksdags-handlingar, som nu en tid af trycket utkommet, säljas till oskäligen högt pris; till förekommande hvaraf, ståndets ledamöter i secreta utskåttets mindre secreta deputation skulle söka, att derifrån, igenom kongl. cancelliecollegium, utvärka verderbörlig tillsägelse till boktryckeri-societeten.

§ 5. Företogs till afgörande secreta utskåttets på bordet liggande protocolsutdrag, angående wäxelkursen, hvaraf ståndet hörde sig slutet å nyo föreläsas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förklarade sig, till alla delar, instämma med secreta utskåttet deruti, att det icke wore rådeligit, med hast och häftighet fälla kursen till al pari. Men hvad secreta utskåttets tillstyrkan vidkommer, att, under communication med Kongl. Maj:et, få widtaga sådana operationer, som tjenar, att småningom nedsätta kursen och bringa myntväsendet i ordning, yttrade h. öfv.håfpredikanten något twifwelsmål, huruvida så wigtiga författningar kunna ifrån riksens ständer emanera, utan att passera genom plena, hvars rättighet det tyckes wara, att sjelfva härom förordna.

H. doctor Hausvolff yttrade härtill, att, som sakens natur är sådan, att den fordrar hemlighet, om derutaf skal ernås någon önskelig verkan, så kan den ifrån secreta utskåttet endast bedrifvas.

⁴³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 20.

H. probsten Forssenius och h. doctor Nordman betygade gemensamt, att afsigten härmed ingalunda är, göra någon ändring i myntfoten, eller på något sätt träda plenorum rättighet för nära.

H. probsten Wijkman: Då frågan här blifver, om secreta utskåttet skall upgifva sina tillämnade författningar till riksens ständers plena, eller dermed immediate wända sig till Kongl. Maj:t, kan erfarenheten noggsamt lära af enhvar, huru stor rörelse sådana saker af sig föda, när de in plenis skola handteras, och huru mångfalldigt motstånd der kan beredas af dem, som icke finna sitt interesse uti deras framgång. Detta war förnämsta orsaken, att sista riksdag häruti intet blef uträttadt, hvarföre nu blifver så mycket angelägnare, att icke publicera den härvid nödiga åtgärden, innan verkställigheten kan lägga den å daga, och riksens ständer kunna dock icke wara i okunnighet, om hvar och ett steg, som derwid tages, då expeditionerna till Kongl. Maj:t komma i riksdagstidningarna.

H. probsten Sörström förklarade, såsom ledamot af bancodeputationen, secreta utskåttets förevarande protocollsutdrag förnämligast gå ut på tvänne delar: 1:o att fälla wäxelkursen. 2:o att hålla wäxelhandlande, både tras-senter och remitterter, inom sina tillbörliga skrankor, att de icke få tillfälle efter behag ockra på riket och medborgarne. Hvad det förra angår, hade secreta utskåttet upgifvit 2:ne alternativer, att fälla kursen straxt, eller göra det småningom, hvilket sistnämde blifvit tillstyrkt. Men då secreta utskåttet, enligt sin skyldighet, är sinnadt med plenorum bifall, draga försorg om detta, förmedelst reelt mynts anskaffande och sedelstockens indragning, är derjämte tankan, att genom lag så binda händerna på wäxelhandlare, att de icke skola kunna lägga hinder i vägen för de operationer, som till ändamålets vinnande blifva nödiga.

H. lector Kraftman wille, utan något misstroende för secreta utskåttet, dock hafva påmint, att, som saken på det ömaste rörer hela allmänheten, och alla måste taga lika del af den känning, som de tilltagande författningar efter sig lämna, wara mycken betänkelighet dervid, att, utan plenorum wettenskap, tillåta en omedelbar verkställighet af secreta utskåttets beslut. Att, quasi ex post facto, få lära känna en sak, då den redan gått i verkställighet, will icke passa sig för riksens ständer. Bancohushållningen bör wäl hållas hemlig, men då det kommer an på sättet, att realisera mynt, synes icke wara rum för hemlighet, utan tillkomma plena, att derom förordna.

H. probsten Mathesius: Sedan man öfverlevvat den tid, då emot grundlagarna man kunnat företaga sig, att ändra rikets mynt till skrot och korn, är icke underligt, om nitiske medborgare hysa någon farhåga, att gifva auctorisationer, då något af värde i sådane ämnen skall uträttas. Men så lærer dock denna gången en sådan fruktan snart försvinna, när man betänker, att här icke begäres frihet, göra något dylikt, som förr skedt, icke att låta slå mera af en mynt-sort, och mindre af en annan, icke eller att höija det ena myntets värde i jämförelse med det andra, utan endast, att bringa i ordning, hvad i denna delen af finance-systemet är försatt i willerwalla, hvilket, som det icke så lätt kan låta sig göra, men dock, under riksens ständers öfvervaro, kommer att gå för sig, och således af dem snart nog kan hämmas, om det skulle falla misshageligt. Önskade h. probsten, att riksens ständers bifall uppå, hvad secreta utskåttet nu anmält, icke länge må uteblifva.

H. kyrkjoherden Heurlin begärade till uplysning få weta, om myntets tillärnade realisation skall, ibland annat, medföra den fölghden, att de i representativt mynt nu gjorde lån skola betalas i reelt mynt, efter cours, som var, då lånet gjordes, och således till äfventyrs med 50 procent?

Sedan detta af åtskillige blifvit nekadt; h. öfverhåfpredikanten Grunerus äfven förklarar, sig wilja hvila dervid, att härmed intet annat påsyftas, än sätta secreta utskåttet i stånd, att taga gagneliga författningar för riket, på det motoperationer säkrast må kunna förekommas, hvarefter dock riksens ständer äga tillse, huruwida författningarna böra, såsom gagneliga, bekräftas, eller icke; gjordes proposition, och secreta utskåttis protocollsutdrag bifölls.

§ 6. Påminte h. biskop Serenius, att, wid 1747 års riksdag, en rådsherre måste lämna sitt ämbete, hvilken af djup insigt i mynt- och banco-wäsendet, då såg förut, och warnade för de olyckeliga hvälfnigar, som sedermera deruti existerat. Samma herre, nämligen hans excellence, baron Åkerhjelm, har sedermera icke affecterat rådsstolen, utan går nu i sitt lugn på grafsens brädd, förnögd i sitt goda samvete, att redeligen hafva tjent sitt fosterland. Herr biskopen hemstälte fördenskull, om icke nu, då erfarenheten wittnat om sanningen i dess rådslag, herr riksrådet kunde hedras med tillbud af riksens ständer, att åter träda in i rådet.

Detta wann genast ståndets enhälliga bifall.

H. biskop Schröder föreslog äfven, att, i fall detta tillbud icke skulle kunna af herr riksrådet, för dess höga ålder, emottagas, han då måtte genom någon anständig pension njuta wedermäle af riksens ständers erkänsla.

H. kyrkjoherden Ståhl åter projecterade, att å daga lägga detsamma, genom en tjänlig medaille, hvilket förslag ståndet äfven widtog. Och skulle extractum protocollii härom till de öfrige respective stånden afgå, hvilket h. doctor Hausvolff, uppå anmodan, åtog sig att upsätta.⁴³¹ Åstundade för öfrit bemälte h. doctor, att, då förmodeligen riksens ständer sig härom förena, deras beslut måtte, genom en hederlig deputation, gifvas herr riksrådet tillkänna; äfven som ock h. biskop Serenius styrkte dertill, att extractum protocollii må utur kongl. rådkammaren begäras öfver de rådslag, som herr riksrådet fört i förevarande ämnen, på det de, till hans heder måtte mera komma till allmänhetens kundskap.

§ 7. Till fullföljande af ståndets beslut under d. 19 nästledne Augusti, ang. pension för hans excellence, herr riksrådet grefve von Rosen, justerades nu ett derom författadt protocollsutdrag till de öfrige respective stånden, hvarmedelst secreta utskåttet updrages, att till plena härtill upgifva förslag.⁴³²

§ 8. Afgingo 5 deputerade, anförde af h. doctor Nordman, såsom den sjetta, att hos de öfrige respective stånden gifva tillkänna ståndets beslut, så wäl angående secreta utskåttets bägge protocollsutdrag om wäxelkursen, som hvad herrar riksråden Åkerhjelm och Rosen beträffar.

§ 9. Anförde h. comministern Chydenius följande till protocollet:

Sedan högv. ståndet nu, till alla delar, bifallit secreta utskåttets betänkanden, det ena om wäxelkursens högd, det andra om sättet till dess fällande, utbeder jag mig ståndets tolamod, att få anföras, hvad jag trott redan långt förr, än banco-lånen 1735 beviljades, bidra till den wädeliga belägenhet rikets handel och rörelse råkat uti, och hvilket, efter min tanka, äfven sedan kursen genom sedlarnes realisering skulle på ett altför kämbart sätt trycka våra näringar. Jag finner grunden dertill ligga uti de, tid efter annan, utkomna författningar, som på något sätt

⁴³¹ Se bilaga 9.

⁴³² Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 18.

inskränkt rikets handel och näringar. Att eij falla ståndet besvärlig, med uprepande af några äldre händelser, ehuru stort ljus de ock skulle gifva, will jag för denna gången endast omröra några författningar, som sedan 1720 blifvit i vår frihetstid gjorde, dem jag i synnerhet trodt bidraha härtill.

1723, under d. 10 April, aflemnade kongl. cancellie-, cammar-, bergs- och commercecollegierne, kongl. statscontoiret och lag-commission, ett gemensamt betänkande, huru rikets handel kunde ställas på en god och säker fot; hvaruti de bland annat tilstyrkte riksens ständer, att förbjuda alla utländska expediters handel uti Bergslagen, och till det sedermera 1724 utfärdade productplacat⁴³³, som remitterades till då warande riksens ständers commercedeputation, att närmare granskas. Till samma deputation inlämnade äfven h. assessor Emanuel Svedenborg, såsom riksdagsman, ett memorial dat. d. 13 April 1723, hvilket jag in originali hafver till hands. Hvarpå comministern uplas detsamma: uti hvilket bemälte assessor med tydeliga skäl å daga lägger, huru ett sådant förbud emot utländske expediter wore, så för riket i gemen, som för Bergslagen i synnerhet, ett af de farligaste steg, som någonsin kunde påtänkas; huru derigenom rikets skattkammare, Bergslagen, skulle råka uti ett oerhördt tvång, under några få handlandes egenvilliga förmynderskap, hvilka ofelbart skulle utarma bruksägarne, genom ett lågt jernpris, och sätta sig sjelfva i possession af de förnämsta bruksegendomar. Och huru ett sådant steg wore så hårdt emot Bergslagen, att souveraine konungar i Sverige eij vågat göra detta, som aldeles rubbade den säkerhet riksens ständer samtelige riket guaranterat, med mera. H. comministern förestälte ytterligare, att, detta oakadt, samma expediternas handel år 1723 blef förbuden, hvartill kom, att 1724 productplacatet utfärdades, hvilket så mycket mera hölt främmande handlande ute, satte köpmännen i de större stapelstäderna i stånd, att eij allenast commendera med jernprisen, utan ock genom dyrare fracter på ut- och inskeppningswarorne, betunga sina medundersåtare, sedan de genom dessa författningar förlorat sina medtäflare, i Bergslagen aldeles, och i sjöfarten till en stor del. Detta alt hade den bedröfvelige werkan, at priset på våra exporter blef nedsatt uti arbetarens händer, men salt och andra importer upstegrades. Jernprisen föllo ifrån 1724 till 1729, och de följande åren alt til 10 daler

⁴³³ Tryckt förordning 10 november 1724: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning Angående De Fremmandes Fahrt på Swerige och Finland.*

skeppundet, och de följande åren alt till 20 dal:r, riket till en oersättelig förlust. Dymedelst råkade Bergslagen i en ömkansvärd belägenhet, genom dessa monopolier, i det bergsmännen nödgades bruka stora förlager, hvaruppå deras egendomar sattes i pant hos några få förläggare, de der, inom en kort tid, blefvo förlagsmännens egna. Således begyntes ögonskenligen, att sannas, hvad h. assessor Svedenborg spått förut. Hela rikets handels-rörelse drog sig till några få personer, som öfver rikets exporter och införskrifningar utöfvade ett fullkomligt envælde, hvarigenom deras styrka tiltog i samma mån, som riket stadnade i wanmagt.

Det allmänna trångsmål om penningar, som dymedelst förspordes i alla näringar, bragte riksens ständer, at wid 1734 års riksdag, tänka på några lån utur banquen, hvilket äfven de förmögnaste handlande med all sin styrka, så wid denna, som påföljande riksdagar, arbetade uppå, emedan de wäl sågo utvägar, att draga under sig den förnämsta penningestyrkan, och möijeligheten, att dermed uträtta, hvad hälst dem behagade. De nyttjade äfven densamma til våra näringars och i synnerhet Bergslagens förtryck, i det jernprisen fälde ännu lägre, och riket måste se dem i händerna, snart sagt om alt, hvad de behöfde.

Handelen, som i ett rike uplifvar alla näringar, såsom blodet i kroppen, hade således dragit sig ifrån de öfrige lemmarna i rikskroppen, hvilka i samma mån måste aftyna.

Ehuru jag altså wäl ser, huru skadeliga för riket de beviljade bancolånen äro, i det de sätta förmögnaste handlande i stånd, att utöfva emot riket de skadeligaste monopolier, såsom h. commercerådet Norden-crantz sådant, genom memorial til secreta handels- och manufacturdeputation år 1743, i sina widlyftiga memorialer för jerncommission 1744, och i memorialer til Kongl. Majj:t, år 1745 och 1747, tydeligen wisat, och huru högst angeläget det wore, att samma lån, ju förr dess häldre, blefve indragne, finner jag likväl, dem ingalunda wara det första onda i våra handelsförfattningar, emedan det 1:o, redan wid 1723 års riksdag, blef af bemälte h. assessor Svedenborg tydeligen wisat, at utländska expediters utestängande, utur vår bergslag och handelsrörelse, skulle ofelbart hafva en så bedröfvelig werkan; 2:o emedan jernprisen, redan långt för bancolånen, blefvo anseenligen nedsatte till Bergslagens undergång; 3:o det synes klarligen af ett bref, som Stockholms handlande 1724 affärdade till magistraten, om productplacatets utfärdande, at de lurade på jernprisens fällande, hwarvid de sågo utländska expediters och bij-handlande sig vara hinderliga; 4:o att det

hade waret våra egna handlande omöijeligit, att straxt efter bancolånen sätta jernpriset så lågt, som skedde, om utländska expediter med dem fått tillika wara förlagsmän i Bergslagen. I anledning af alt detta, håller jag före, att grundorsaken till våra olyckor ej bör endast sökas uti banco-lånen, utan i andra, redan för den tiden, tagna handels- och hushålls-författningar, hvarigenom några få i staten, efter hand, trädt uti ett fullkomligit förmynderskap för den öfriga delen af nationen, och hvarigenom den jämwigt blefvet häfven, som uti en fri stat bör gifva näringarna lif och rörelse. Jag kan wäl icke wänta af ståndet den öma reflexion, på hvad jag anfört, som jag tror det förtjenar, men kan likwäl för den orsaken ej afstå dermed. Jag tviflar aldeles icke derpå, at ju secrete utskåttet widtager de mått, som kunna fälla kursen, såsom högst önskeligit, men jag ser tillika den allmänna penningenöd och näringslöshet, som riket måste råka uti, om handel och näringar ej tillika blifva satte på en friare fot, än de nu werkeligen stå. Min riksdagsmannaskyldighet pålägger mig, at hos högvördige ståndet, til närmare eftersinnande, anmäla, hvad jag trodt hufvudsakeligen bidraga till fosterlandets hjelp, och, ehvad ståndet finner sådant wärdt sin upmärksamhet, eller ej, har jag dock fullgjordt min skyldighet, och will icke hafva någon del i de olyckor, som, genom ett sådant tvång, måste blifva äfven för framtiden fäderneslandet oundvikeliga, utan at det för min räkning skall i protocollet läsas af efterverlden, mig sjelf antingen till heder, eller nesa.

§ 10. Uplästes höglofl. ridderskapet och adelns deputerades memorial,⁴³⁴ ang. öfverflödsförordningen, hvarigenom thertill styrkes, at först hos Hans Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, om thess nödiga yttrande öfver bemälte förordnings project, hvad verkställigheten beträffar.

H. probsten Wijkman kunde icke finna, huru det nu ville låta göra sig för detta ståndet, at, genom ett sådant steg, som detta, ställa alt i fråga, hvad af denna förordningen redan blifvit afgjordt; hvarförutan den wägen föreföll nog besynnerlig och ovanlig, att begära Kongl. Maj:ts yttrande öfver riksens ständer[s] utarbetningar.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus såg icke eller någon möijelighet derutaf, att kullkasta alla ståndets beslut i detta ämnet, men anmärkte, att ridder-

⁴³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 22.

skapet och adelens tanka dock waret, det saken, efter inhämtande af Kongl. Maj:ts nådiga yttrande, skulle komma under riksens ständers skärskådande, förmodeligen för att undvika collision stånden emellan, som kunde hindra expeditionen.

Sedan h. probsten Wijkman åter erinrat, att samma svårighet dock hos stånden skulle återstå, sedan Hans Kongl. Maj:t sig yttradt, emedan beslutet likafullt torde blifva olika; h. lector Kraftman och h. kyrkjoherden Snöbom äfven häruti instämt; fant ståndet sig icke kunna bifalla detta memorial.

§ 11. Uplästes secreta deputations betänkande,⁴³⁵ angående öfverstelieutenantens, baron Gyllengranats, besvär, hvarigenom öfverstefullmagt för honom tillstyrkes.

H. probsten Mathesius gjorde, wid detta tillfället, den anmärkning öfver secreta deputations förslager till upprättelse, genom högre fullmagter, än den, för hvilken den klagande gör tjenst, att sådan upprättelse alltid sker på rikets depense, i anseende till det högre gage, som, i kraft deraf, skal tilldelas en sådan officerare på commenderingar. H. probsten recommenderade till ledamöterna i statsdeputation, att taga i öfvervägande, hvad med dylika gager kan, till kronans bästa, wara till görande. Men h. probsten kunde, dess utom, icke samtycka till högre fullmagter, än den, som tjensten åtföljer, emedan derigenom alltid andra blifva lidande; utan h. probsten gjorde sig den tankan om prejudicemål, att den, som préjudicerat, bör på sin bekåstnad allena bestå upprättelse åt den lidande, och anses, såsom den der icke fått den fullmagt, hvarigenom préjudicen skedt.

H. probsten Wijkman höll denna reflexion för riktig, och trodde, att öfverstelieutenant Gyllengranat icke kunde bewiljas mera, än tour, framför de i betänkandet nämde öfverstar, som honom préjudicerat, då han äfven får det wäsenteligaste af befordran.

H. doctor Nordman, h. probsten Haartman, h. lector Kraftman, h. probsten Kolmodin, med flere, instämde uti detsamma, och trodde, att Gyllengranath kunde sig åtnöija, när honom återställes den rättighet, som honom tillkommer, och icke, genom ny fullmagt, förorsaka nya oredor; tilläggande h. probsten Wijkman, att officerare, icke mera än ämbetsmän i andra stånd,

⁴³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 22.

böra underhållas i den fåfänga inbillningen, att, igenom rang, vinna så betydande förmåner.

Häremot nekades af. h. probsten Ziebeth, att högre gage alltid, och utan i fält, åtföljer högre fullmagt. Förestältes äfven, att secreta deputation icke alltid kan undvika, att tillstyrka fullmagter till ny uprättelse, såsom vid detta tillfället, då Gyllengranath af många öfverstar blifvit préjudicerad, men icke med en sådan fullmagt skulle förfördela någon; utan, som han har sin station i Götheborg, hvarest stadsmajoren är öfverste, men han dock, såsom öfvercommendant, under landshöfdingens frånvaro, kommer att företräda dess ställe; så synes det öfverensstämmande med wärdigheten af en sådan ämbetsförrättning, att icke hafva lägre fullmagt, än den, som till samma förrättning icke är i tour.

Herr biskop Lamberg bestyrkte äfven denna sistnämnda omständigheten, och intygade, att secreta deputation, efter nogaste pröfning af saken, icke kunnat finna, huru Gyllengranath på annat sätt, än genom fullmagt, skal blifva reparerad.

Herr kyrkjoherden Ståhl yttrade äfven, att Gyllengranath icke är hulpen med tour, emedan han äger densamma förr, utan återstår nu allenast öfverste-fullmagt, att förhjelpa honom utur lidande.

Herr kyrkjoherden Linderot: Som det waret wanligt i secreta deputation, att äfven tillstyrka reparation igenom fullmagt, så böra samma deputations betänkanden icke förkastas, för det de äro bygde på den principen till dess någon annan blifver föreskrefven.

Enär proposition häruppå gjordes, om betänkandet bifalles, svarade dertil Ja och Neij. Hvarföre och sedan det blifvit afgjort, att, igenom Neij, nekas öfverstefullmagt för öfverstelieutenant Gyllengranath, anstältes votering, hvilken så utföll, att 17 röster voro för Ja och 29 för Neij.

§ 12. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,⁴³⁶ angående utskjeppningspremiernas oafkortade utbetalning för svenska manufacturwaror, tillika med ledamöternas af bondeståndet särskilda votum.

I detta sistnämde, som afstyrker premiernas utbetalning, förmälte herr probsten Wijkman, sig icke finna någon tillräckelig grund. Hvad præmierna

⁴³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 20.

på speglar beträffar, härröra de af den stora förädling, som de i riket undergått, sedan glasen utifrån inkommit.

Här woro ock endast sådana præmier tilstyrkte, som icke kunna undgås, om annars någon utskeppning af warorna skal kunna förmodas; warande dylika export-prémier desamma, som, efter alla nationers exempel, skola göra handelen qvick, och hålla densamma i styrka. Hvarföre och sedan manufactur-contoirtet gjort denna indragningen, tillverkningarne äfven till en märkelig del afstadnat. När derföre medborgaren, i förlitande på dessa præmier, sådane, som de af Kongl. Maj:t blifvit utfästade, fogat sina handelsanstalter derefter, är icke billigt, att undanhålla dem deras dertill ägande ostridiga rätt, helst de icke, på sätt, som wäxel-associerade, sveksamt umgått med kronan, och derföre böra lida, utan redeligen å sin sida upfylt de förbindelser, som dem ålegat.

H. probsten Bolmstedt conformerade sig härmed, och tillade äfven den skadan för riket, af premiernas indragning, att mycket folk, såsom snickaregesäller och andra arbetare derföre flytta ur landet.

H. doctor Nensén förklarade, såsom ledamot af manufacturcontoirtet, att minskning af premierna warit en utwäg, hvartil contoirtet sett sig nödsakadt i den embarrass, det warit efter sista riksdags slut, för de många utgifter, som af riksens ständer då blifvit contoirtet uttryckeligen anbefalte, men hvartil ingen tillgång funnets, sedan nästan hälften af manufactur-fonden blifvit till andra behof disponerad. När derföre en ny plan til contoirts utgifter måst formeras, har det icke kunnat undfalla fullmäktige, huru warornas på hög cours grundade höga värde, gjorde dessa præmier ganska dryga, hvilka, då de utfordrades, på betyg ifrån utländska orter, hafva icke alltid funnets beledsagade med de omständigheter, som kunnat betaga contoirtet allt tvifvelsmål om betygens riktighet. Contoirtet hade altså i största wälmening gjort den jämkning i premierna, som nu blifvit öfverklagad, i synnerhet, som man haft skäl att befara, det de stora præmierna skulle draga all tillverkningen ur landet, och förorsaka brist hos oss sjelfva, hvilket äfven erfarenheten bestyrkt; och att contoirtet rättadt en sådan sin hushållning efter de skäl, som sig företedt, synes för exempel derutaf, att för porcellainesfabriqueswarorna på Rörstrand⁴³⁷ ingen afkortning i præmier skedt, emedan de icke med coursen blifvit i pris upstegrade.

⁴³⁷ Ordföljden här i enlighet med konceptprotokollet.

Herr biskop Serenius: Af alla författningar, till handelens och manufacturernas uphjelpande, är ingen förnuftigare, än export-prémier, hvarigenom uträttas, att arbetarna lämpa sin konst och tillverkning efter hvar och ett lands behof och smak, dit warorna skola komma, och således afsättningen göras säker. Att qväfva dessa premier, wore fördenskull att gifva manufacturerne den hårdaste stöt, och som den nu i fråga warande afkortningen förmodeligen mycket härrört af fullmäktiges tillställning, att öka sina egna löner, så böra de wäl till fullo utbetalas, men ock strängare kontroll hädanefter widtagas uppå riktigheten af sådane fordringar.

H. probsten Kolmodin wille bifalla betänkandet i det öfriga, men äskade någon uplysning, af hvad grund directuren Salvius äfven är ibland dem, som hafva, att fordra dessa premier, aldenstund det är bekant, att han, utan afgift till manufactur-fonden fått föra in paper till sitt boktryckeri.

Sedan h. probsten Wijkman uplyst denna omständigheten, och visat, att bemälte directeur, i anseende til export af böcker, äfven bör njuta riksens ständers författning till godo, yttrade h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att han alltid ansedt exportprémier i allmänhet för mycket gagneliga, men påminte, att den delen deraf, som är anslagen till fiskeriernes upmuntran, icke på samma sätt denna riksdag blifvit ansedd, utan att detta ståndet fast mera förklarar, att de ännu innestående prémier af de slaget icke böra utbetalas; der likwäl den ena medborgaren icke mindre bör njuta en så hälsosam författning til godo, än den andra, utan alla warors utskjempning lika upmuntras, när de alla tillskynda riket winst. För öfrigit, och som nog ojämt härmed kunnat tillgå, och kontrollen icke alltid waret så pålitelig, bör handels- och manufacturdeputation wara betänkt på tjenliga mått och steg deremot, att icke egennyta och wissa warors stegring främjas genom premierna.

Sluteligen, och uppå gifven proposition, bifölls deputationens betänkande.

§ 13. Uplästes wällofl. Borgareståndets protocollsutdrag af d. 18 Septembr.,⁴³⁸ angående expedition i saken, om håfsecreterare Quiding, hvilket mål skulle hvila, emedan tiden nu var förliden, och ståndet åtskildes.

⁴³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 36.

Den 5 Octobris

§ 1. Justerades protocollerne af d. 25 och 26 Septembr.

§ 2. Betygade ståndet sin fägnad, att se h. professor Amnell återstald til hälsan.

§ 3. Uplästes och bifölls handels- och manufactur-deputations betänkande,⁴³⁹ ang. stiftfabriqueren Madelungs intagande i fribröd i Danviken.

§ 4. Likaledes uplästes, och bifölls, cammar-, oeconomie- och commerce-deputations betänkande,⁴⁴⁰ rörande några af capitaine Winblad ingifne project-ritningar.

§ 5. Uplästes bevillningsdeputations betänkande,⁴⁴¹ och ytterligare föreställning, om hvad, som bör föregå nytt bevillnings-project.

Sedan herr biskop Fortelius påmint, att, wid det beredningen sker af dessa mål, som bevillningsdeputation åstundar först få afgjorda, måtte af vederbörande ihugkommas, att icke indraga något af lönerne för dem af scholæstaten, som i senare tider tilkommet, eller fått någon förbättring; uplyste h. biskop Serenius vidare nödvändigheten af, hvad deputationen hemstält, med tilstyrkande för ståndet, att stadna i det beslut, att, som ståndet icke kan åtaga sig någon högre bevillning, än den gamla, utan snarare skulle önska, tillståndet medgifva, att densamma måtte förminskas, så lemnar ståndet nu, som förra gången, til secreta utskättet, att efter då upgifne utvägar, så hushålla för statsverket, att behofven på alt möjligit sätt minskas, och cronans tillhöriga inkomster förökas, och när det werkeligen skedt, men icke förr, will ståndet gärna, efter yttersta förmågo, bidraga till rikets oumgångliga tarfvor.

Efter något öfvervägande, widtog ståndet detta beslut, hvilket, genom utdrag af protocollet, med de öfrige respective stånden skulle communiceras.⁴⁴²

⁴³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 21.

⁴⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 12.

⁴⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, bevillningsdeputationens handlingar, nr 2.

⁴⁴² Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 151–152.

§ 6. Justerades och expedierades protocollsutdraget, som herr doctor Hausvolff upsatt, angående herr riksrådet baron Åkerhjelm.

§ 7. Uplästes och bifölls landt- och sjömilitiæoekonomideputations betänkande,⁴⁴³ i anledning af capitainens wid kongl. ammiralitetets, Peter von Stjernemans, besvär, hvarigenom tillstyrkes, att en särskild ammiralitetsofficerare, honom til biträde, wid lotswärket måtte förordnas.

§ 8. Börjades med upläsningen af justitiædeputations betänkande,⁴⁴⁴ angående wäxel-associerades bråttslige förhållande, men som det återstående af förmiddagen icke wille förslå till hela denna widlyftiga actens upläsande, lemnades något deraf, då kl. var 1 slagen.

§ 9. Ankommo deputerade ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som öfverlemnade ett protocollsutdrag⁴⁴⁵ uti saken, angående Rådmansängen wid Strengnäs.

§ 10. Uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 20 Septembr.,⁴⁴⁶ angående lykttändningen i Stockholm, hvilket, uppå h. professor Amnells begäran, lades på bordet, med förbehåll af herr archibiskopen och taleman, att det först, wid nästa plenum, måtte afgöras, emedan tiden till denna lykttändning nu är inne, och wid herrar talemäns sammanträde derom blifwit påmint.

§ 11. Föredrogs krigsrådet Torbiörn Anderssons ifrån urskillningsdeputation remitterade ansökning,⁴⁴⁷ om förklaring öfver, hvad riksens ständer sista riksdag afgjort, angående dess tour till befordran, och fann ståndet skäligt, med hedervärda bondeståndets då afgifna yttrande sig förena, så att

⁴⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, lant- och sjömilitiæekonomideputationens akter, nr 4.

⁴⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 7.

⁴⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 25.

⁴⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 23.

⁴⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 24 (med protokollsutdrag 8 mars 1765 som bilaga).

Anderssons krigsrådsfullmagt må medföra säte och stämma i kongl. krigscollegio, efter dess redan förut erhållna tour.

§ 12. Anmälte herr archibiskopen och taleman, att notarius consistorii academici i Upsala, secreteraren Henric Frosterus till ståndet öfverlemnad första delen af Inledning til svenska krigslagfarenheten, hvilken han, uppå secreta utskåttets sistledne riksdag förklarade åstundan, utarbetadt och till riksens ständer dedicerat.⁴⁴⁸

Ståndet betygade öfver detta nyttiga arbete mycket nöije, och wille hafva auctorn upmuntrad, att dermed lika berömligen fortfara.

§ 13. Anmälte h. biskop Filenius, att han under herr archibiskopens frånwaro, i secreta utskåttet producerat ståndets recommendation för cancellisten Silentz, men att secreta utskåttet icke funnet någon annan utväg till dess understöd, än genom sammanskått af ledamöterne derstädes, hvilket äfven skedt. Och wille fördenskull ståndets ledamöter, som icke i secreta utskått. häruti deltagit, på samma sätt ihågkomma så wäl honom, som en hitkommen polsk grefve, hvilken finner sig i mycket betryck, för det han antaget den evangelisk lutherska läran, och derföre af secreta utskåttet redan njutet sammanskått.

Ståndet åtskildes.

Den 14 Octobr.

§ 1. Justerades föregående protocoll.

Wid 11 § deraf, begärade åtskillige ståndets ledamöter, som redan waret bortgångne, då den der omförmälte saken, rörande krigsrådet Andersson, war före, att få höra acten upläsas, hvilket äfven nu skedde, hvarefter h. probsten Forssenius erindrade, att wederbörande, som denna saken kan interessera, måtte blifva hörde, innan ståndet deröfver stadgar sitt beslut; äfven som h. probsten Sörström förklarade, sig icke wara mot krigsrådet Anderssons skälige uprättelse; men att secreta deputation borde undersöka, hvad skjäl dertil kunna wara, både å den ena sidan och den andra. H. probsten Åhman förmente jämwäl, att krigsrådet Röök, af hvilken Andersson

⁴⁴⁸ H. Frosterus: *Inledning til swenska krigslagfarenheten* 1 (Stockholm 1765).

säger sig wara prejudicerad, altid i grund af sina förtjenster, haft företräde för honom inom krigscollegium, och, under dess långvariga tjenstetid, gjordt riket mycket gagn.

Häremot förestälte h. probsten Bolmstedt krigsrådet Anderssons lidande, i anseende til den préjudice, honom länge skett af Röök, och huru denna sistnämde icke genom några utmärkta förtjenster gjort sig berättigad, att blifva andra föredragen. Hvarföre och sedan ståndet nu gjort sig om sakens sammanhang underrättadt, förblef ståndet wid dess sista plenum tagne beslut.

§ 2. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 21 Augusti,⁴⁴⁹ angående 50 daler silfwermynts tilökning i det arfvode, som krigsrådet Thorbiörn Andersson, såsom cammererare uti kongl. krigscollegii fortificationskammars-contoir, åtnjuter, för extra-arbete med slottsstatsrequisitionerne.

§ 3. Uplästes secreta deputations betänkande,⁴⁵⁰ ang. lieutenantens Tage Totts besvär, öfver lieutenanten Carl Stålhammars tour.

Som probsten Haartman härjämte gaf tilkänna, att deputationen haft anledning att finna, det med de uti betänkandet omförmälte attester, hvarigenom welat intygas, att Stålhammar år 1758 till cornettsconstitutorial blifvit anmäld, icke till alla delar så riktigt föreveter, utan att dervid någon upmärksamhet eger rum, ty beslöts, uppå h:r probstarne Mathesii och Wijkmans tillstyrkande, att till secreta deputation skulle återremitteras, att upgifwa rätta sammanhanget med dessa attester, jämte utlåtande öfver wederbörande ämbetsmäns förhållande dervid.

För öfrigit bifölls deputationens nu afgifne betänkande, och skulle härom extractum protocoll i afgå till de öfrige resp. stånden.⁴⁵¹

§ 4. Upläste herr biskop Serenius, hvad han skrifteligen upsatt, angående kongl. cancellibetjeningens efterlåtenhet wid expedierande af nya prestewalsförordningen här i Stockholm, hvarigenom händt, att kyrkjoherdewalet i Sanct Mariæ Magdalenæ församling, som till förledne söndag waret utlyst,

⁴⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 63.

⁴⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 23.

⁴⁵¹ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 157–158.

måst inhiberas. Och som ståndet till alla delar biföll h. biskopens i så måtto yttrade tankar, skulle de, genom utdrag af protocollet, med de öfrige respective stånden communiceras.⁴⁵²

§ 5. Anmälte notarien, magister Brander, huruledes, sedan uti riksdagstidningen n:o 26 blifvit infördt, att urskillningsdeputation, under n:o 476, uptaget och till riksens ständers plena förvist bergsrådet Christiernins ansökning å Westanfors församlings vägnar, om expedition af thet wid 1752 och 1756 årens riksdagar, af trenne stånd afgjorde, men oexpedierade, mål, angående bemälte församlings skilnad ifrån Norbergs pastorat, hade ännu ingen sådan remiss till ståndet inkommit, ehuru redan hederwärda bondeståndet til den sökte expedition resolverat.

Ståndet påminte sig, att expedition i detta mål, wid de förra riksdagar utblifvit, i anseende till ståndets, i grund af dess privilegier, deremot gjorda protest, och wille fördenskull med det första hos de öfrige respective stånden göra behörig föreställning häröfver, på det åtminstone saken hos dem icke måtte afgöras, innan ståndet fått tillfälle att deröfver sig utlåta.

För öfrigit, och som ståndet fann det ganska oordentligit, att remisserna ifrån urskillningsdeputation icke på en gång insändas till alla stånden, utan kunna i det ena ståndet afgöras, innan de till det andra inkommet, hvilket förmodeligen kommer deraf, att de lemnas privata sakägare i händer, som förhålla dem, för hvilket stånd, och så länge dem godt synes; ty anmodades herrar ledamöterna af urskillningsdeputation, att detta i deputationen anmäla, och skaffa derå rättelse, så att remisserna hädanefter, så snart de hinna expedieras, genom deputations betjening sändas till sina behöriga ställen.

§ 6. Föredrogs wällofl. borgares-ståndets protocollsutdrag af d. 10 Augusti,⁴⁵³ angående cronofisket i Cuhmo älf, hvaröfver resolverades, att ståndet förblifver wid dess till cammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande redan gifna bifall.

⁴⁵² Se bilaga 10.

⁴⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 22.

§ 7. Anmälte herr archibiskopen och taleman, att han talt wid herr stats-secreteraren baron von Duben, angående bättre reglering af stora bönedags-terminerne, och att det blifvit låfvat, det ståndet häruti skal vinna sin önskan.

§ 8. Uplästes det återstående af justitiædeputations betänkande, angående wäxel-associerades bråttsliga förhållande,⁴⁵⁴ tillika med de dithörande bilagor,⁴⁵⁵ bestående i ledamöternas af preste- och bondeståndet särskilte utlåtande, och trenne öfrige särskildta vota.

Härvid anmärkte ståndet, såsom något besynnerligt, att ledamöternes tanka af tvänne stånd upkommet til plena, under form och rubrique af deputationsbetänkande, men de tvänne öfrige ståndens deputerades mening uti en bilaga medfölgt; när dock lika skäl tyckes wara, att kalla det senare deputationsbetänkande, som det förra. Och wille ståndet sedermera närmare häröfver sig utlåta.

Högvördigste herr archibiskopen förestälte häruppå angelägenheten för ståndet, att, efter ömaste samvete, afgöra denna laggranna saken, önskande, att beslutet måtte blifva sådant, som kan utmärka, att rättvisa med mildhet blifvit förenad.

Herr biskop Serenius anförde följande till protocollet:

Finner mig ståndets deputerade tack skyldig, för deras korthet och alfvarsamhet i domen.

Det saknar jag uti det så kallade deputationsarbete. Der obrueras jag af vidlyftighet, och tappar bort både domaren och parten, innan jag kommer till slut.

Jag är derföre af den tanka, att ståndet låter för sin räkning trycka de tvänne ståndens dom, tillika med h. lector Kraftmans votum. Det lærer publiquen gärna se, men föga någon gitta läsa det andra.

Sjelfva saken delar sig i tre delar, och lærer man redigast komma ut dermed, om man afgjör hvardera serskilt.

Hvad då först Kermans sak angår, så bifaller jag våra deputerades dom öfver honom, till alla delar, undantagande personela echafaute-ringen på Stor-torget, hvarvid jag har mina betänkeligheter, icke ex capite misericordiæ, utan prudentiæ.

⁴⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 7.

⁴⁵⁵ Ibid., nr 8-9.

Ty om populacen, så förbittrad som den är emot Kerman, skulle få råda om hans cadaver i två timars tid, tviflar jag han komme derifrån med lifvet, och ho kan göra sig säker för ett uplopp, om någon illasinad skulle vilja nyttia tillfälle, när hvar båttzman och slagtdreng i staden är på benen?

Men det är icke landets nijt allena emot personen, som vi böra me-nagera, utan ock vår omtanka hos andra civilicerade nationer, som in-tet känna sådane offenteliga prostitutioner uti straffen af regerings-brott. Kerman har waret med i regeringen. Han och regeringen följas tätt åt i våre publike handlingar; de ha ibland hjälpt honom på börden, ibland hjälpt honom gömma och sälja. Echafautera vi Kerman, så echafautera vi vår regering tillika, i främmande nationers ögon, som taga hufvudet af i sådane brott, men hafwa en afsky för ärelöst straff, som kunna gifva ämne, til att pasquillera hela nation uti pregel, eller publike skrifter. Wi böra icke göra det, wi detestera hos andra. Vi minnas wäl, med hvad styggelse wi sågo, detta spektakel anrättas med Springer. Detta ståndets maxim war då, som i alla sådana högmål, at falla til mitiora, och har alltid med reluctance låtit sig öfver-voteras af de andra stånden.

H. probsten Hellberg hemstälte häruppå, om icke discourserna uti saken nu kunde påbegynnas till inbördes uplysning, ståndets ledamöter emellan, ehuru den, i anseende till dess widlyftighet, och laggranna beskaffenhet, icke i dag torde kunna afgöras, utan tankarna hos en hvar wäl behöfva något längre rådruum, att stadgas uti ett ämne, som till utarbetning fordrat så mycken tid.

H. probsten Wijkman och flere ledamöter instämde uti detsamma, hvar-före herr archibiskopen och taleman lämnade ståndet, att nu först yttra sig öfver det, som rörer borgmästar Kierman, dock att i dag icke deröfver tages något beslut.

H. probsten Hellberg continuerade fördenskull med förmälan, huru han i justitiædeputation fått fullkommelig öfvertygelse, att preste- och bondeståndens ledamöter haft bästa grund till sitt utlåtande, både i anseende til sakens beskaffenhet, och lagens application, efter den nogaste pröfning af de om-ständigheter, som både secreta utskottets och stora deputations upgifter, jemförda med rådsprotocoller och andra handlingar, kunnat wid handen gifva. Det wore ostridigt, att i synnerhet borgmästaren Kierman lagt en för-dold grund til wäxelcoursens stegring, och fört riksens ständer bakom ljustet

med så listiga, som egennyttiga beredningar i detta ämne, hvilket bland annat kunde skönjas derutaf, att, då han förut yttrade sin tanka om wäxelcontoirs skadelighet, har han ändrat sig till dess försvar, sedan han der blef med-associerad. Men h. probsten ville nu egenteligen fästa sig vid det, som för lag-brott är att anse. Att 3 000 ducater blefvo ur banquen uttagne och ur riket förde, stadnar i synnerhet för brukspatron Lefebures räkning, ehuru af acterna noggsamt finnes, at en annan man waret dertill rätta orsaken, som, igenom missbruk af landtmarschalkens namn, åstadkommet denna olofliga gärningen. Såsom bancofullmäktig funne h. probsten, att borgmästar Kierman förnämligast brustet i sina skyldigheters fullgörande, och då han jämväl med de öfrige växlassocierade, alltid å sin sida brutet contractet med cronan, hafwa de dymedelst lagt grunden, och banat väg till de lagbrott, för hvilka de nu böra anses. Det ur banquen uttagna redbara myntet, hafva de godtgjort, efter al pari cours, uti subsidierna, när de deremot beräknadt cronan dess debet, efter en af dem sjelfva updrefven cours. Häruti ligger ett märkeligit lagbrott, och försnillning af cronans rätta inkomst. Wid kopparplåtarnes försäljande, framlyser äfven en dylik oredelighet emot banquen, och det hos ingen så tydeligen, som hos Lefebure, hvilken dervid mäst lagt handen. Kort sagdt: Svekfulla grunder, olaga tillgång till penningar, och bedrägeri uti alla afhandlingar med publicum, äro hos desse associerade ovedersägeliga. Men så medgaf dock h. probsten, att man icke alltid bör döma i det strängaste. Desse hafva waret brottslige; men dock icke causa solitaria till alt det onda. Regeringen och bancofullmäktige äro deruti icke lottlöse.

Det hade ålegat wederbörande, att i tid infordra redogörelse, och icke låta associerade så länge efter behag få operera, att öka den styrka, de sig tillskansat, då likväl ingen efterfrågan sker sedan 1755, då plåtarne ur banquen uttogos. Denna brist uti vederbörlig kontroll ansåg fördenskull h. probsten, såsom det enda motiv till lindring för associerade.

H. kyrkjoherden Linderot: Af förr utkomna handlingar är noggsamt bekant, huru växlassocierade sig förhållet. H. probsten Hellberg har ock nu detaillerat, både hvad som styrker till hårdt och mildt förfarande med dem. Twänne betänkanden äro komne ifrån justitiædeputation, af hvilka den ena anser dem på en lindrigare, och det andra på en hårdare sida. Men h. kyrkjoherden respecterade dem bägge, såsom bägge grundade på lag. Skal strängaste rättvisa här tagas til grund, så är den meningen riktigast, uti hvilken presteståndets deputerade ingått. Men som nu, i ståndets pleno, rättvisa

kan blandas med mildhet, så får man ock här säga, att de öfrige bägge ståndens dom är lämpelig; hvilken h. kyrkjoherden äfven för sin del widtog. När dessutom kräfves af de brottsliga rikets tillståndiga rätt, sättes de genom detta straffet ur stånd, att någonsin mera skada riket. De upläste böneskrifterne hade äfven rördt h. kyrkjoherden till medlidande, hvarföre han instämde med herr biskop Serenius deruti, att det svårare och mäst äreröriga straffet, måtte eftergifvas.

H. probsten Wijkman: 3:ne grader gifvas, då straff skal lämpas till brått: stränghet, alfvarsamhet och flathet. Då man nu flyr det första, bör man icke derföre falla i det sista, på det ilskefullt folk må hållas tillbaka, att träda i den bråttsligas fotspår. Preste- och bondeståndets deputerade hafva wisseligen icke utsett det hårdaste straffet, i jämförelse med bråttet. När grefve Brahe skulle dömas, war presteståndet ibland de första, som sig yttrade. Knäfall och andra bevekande motiver kunde då hos borgmästaren Kierman intet uträtta. Nu då han skadat riket mera, än någon tillföre, wore visserligen en otilbörlig flathet, att någott eftergifva af det straff, som preste- och bondeståndets deputerade projecterat. Hela nationen, som med suckan känner tyngden af det onda, han föröfvat, ropar på riksens ständer om hämd, och kräfver den af deras händer; ja, den kan aldrig tilfredsställas, om den icke ser alfvarsamhet uti det straff, som kommer honom att öfvergå. H. lector Kraftman har derföre rätt uti sitt votum; ehuru Kiermans person wäl i Stockholm kunde menageras och från wåldsamer undanhållas. Men som en statsdelinquent kunde h. probsten honom icke anse, emedan han egenteligen brutet emot medborgare, hvars rättigheter han usurperat, och som derföre af honom fordra satisfaction.

H. professor Amnell instämde både deruti, att i denna saken behöfves mycken eftertanke, såsom ock, att hårdhet och flathet med lika skäl böra väijjas. De af deputationen projecterade penningböter ansåg h. professoren här för mindre lämpeliga, så vida målet är urbot. Likaledes kunde h. professoren icke finna sig vid häkte för Kierman på behagelig tid, utan borde sådan räcka under all dess lifstid. Om echafauteringen förenade h. professoren sig med h. biskop Serenius, emedan icke allenast i allmänhet emot detta straff åtskilligt vore att påminna, utan äfven, wid dess werkställande på Kierman, sådana rörelser skäligen wore att befara, som för den allmänna fri- och säkerheten kunde blifva äfventyrliga. För öfrigit hade, alt ifrån det wäxel associerades sak börjades hos ständerne handteras, den consideration

altid förefallet h. professoren, att de ej waret allena, om hvad de felat, utan att hinder och controll deremot hos andra wederbörande saknats; hvarföre äfven sjelfva billigheten kräfver, att icke all skullden skal stadna på de förra, då de senare befrias. Men så vore nu icke tid, att upleta flera källor till det allmänt tryckande onda, för hvars skull riksens ständer sammankommet, samt till hvars botande nu all omtanke sig bör wända, och all återstående tid för riksens ständer så ganska wäl behöfves. Tilläggande h. professorn sluteligen om echaufautstraffet, att som han hade sig bekanta åtskilliga reflectioner, som derföre blifvit gjorda, och som utvisa, att det icke medförer den verkan, som dermed påsyftas; så fant h. professoren skäl, at i stället föreslå en månads häkte på wattn och bröd för Kierman, såsom i sig sjelft ett reelare straff.

H. probsten Mathesius: At så långt, som rikets säkerhet tillåter, wisa mildhet i domar och beslut, will för riksens ständer wara anständigast. Uppå en sådan grund, hade fördenskull h. probsten ifrån början bygt sina tankar i denna saken, och beslutet, att för sin del mildra, om han ock deruti skulle blifva ensam. Men när det så kallade justitiædeputations betänkande finnes wara så författadt, att en skälig application af lag och straffets billiga afpassande emot bråttet deruti saknas; preste- och bondeståndets ledamöter sig icke eller så utlåtet, att lag och straff kunna sägas af dem hafva blifvit i någon stränghet tillämpade, mycket mindre lemna rum för någon afprutning eller jämkning; så såge h. probsten uti h. lector Kraftmans votum så mycken mildring wara iakttagen, som emot dessa brottsliga någonsin wisas kan. Deras brått är wisserligen större, än att det efter lagens stränghet, med rep och galge skulle kunna försonas. För en liten banquen tillfogad skada, så liten att den med dessas brått uti ingen jämförelse komma kan, för en liten sedels förfalskning, har man sett folk, som i allmänheten waret ringa aktade, antingen blifva hängde, eller med bränmärke, och spö på echafauten, emottagne. Huru skal då borgmästaren Kierman, som så bedrägeligen umgåtts med banquens hela penningestock, kunna lindrigare anses, än h. lector Kraftman tillstyrkt? In- och utländska köpmäns contoïr böra derigenom få en påminnelse, att icke egenvilligt ockra på riket. Och tyckes echafautstraffet wara i synnerhet tjenligt här i staden, der gjärningen är gjord, hvartil h. probsten finner sig befogad, att styrka, just för det, att farligheter dervid föregifvas att befrukta. Exempel bör derigenom statueras, och wisas, att rättvisa hos ständer icke kan hämmas i sin utöfning, genom personernas betyde-

lighet, som den bör vidkännas, eller att mildhet måste tränga sig emellan, för det stort folk äro uti saken intresserade. Considerationer för alla andra böra nu å sido sättas, och med Kierman så förfaras, att en upprörd allmänhet icke får orsak beskylla riksens ständer för flathet, eller märka någon influence af aristocratiska anläggningar, som, under skygd af hans styrka, torde waret å bane.

H. doctor Lindegren: Antingen preteståndets och bondeståndets deputerade, eller h. lector Kraftmans tanke vidtages, så innebär wisseligen ingendera tillräckeligit straff uppå associerades brått. Men så vida detta nu kunnat begås, utan andras, antingen efterlåtenhet eller biträde, så bör icke alt straff stadna på en eller två. H. doctoren förklarade sig emedlertid för bifall till preste- och bondeståndets deputerades votum, med undantag af echafautstraffet, för stillhet skull i allmänheten.

Som härvid inkommo herrar Estenbergs, Schönbergs och Lindelöofs memorialer i saken,⁴⁵⁶ sysselsatte sig ståndet med deras upläsande, under den tid af förmiddagen, som ännu återstod, hvarefter ståndet åtskildes.

Den 15 Octobr.

§ 1. Innan discourserna nu vidare börjades uti saken angående wäxel-associerades straff, hemstälte h. probst. Bolmstedt, om icke ståndet in antecession wille besluta, att det protocoll, som här, öfver denna saken, kommer att hållas, må af trycket utgifwas, enligt hvad ett i går upläst memorial innehåller.

Häröfver föreföll någon öfverläggning, i det åtskillige genast instämde med h. probsten Bolmstedt; men herr biskop Filenius, innan herr archibiskopen och talemannen ännu upkommet, påminte, hvad regeringsformens 48 § innehåller, om ståndens protocoller, jämte erinran om betänkeligheten, att härutinnan göra något préjudicat, som kunde, wid annat tillfälle, wara ståndet till olägenhet, då det icke wille låta någon del af sitt protocoll komma för allmänhetens ögon.

H. probsten Sörström wille förställa sig, att ingen ledamot i ståndet skulle hafva betänkande wid, att låta sin till protocollet yttrade tanka tryckas; men

⁴⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 55 (två memorial av Estenberg), 54 resp. 56, tr. *RAP* 24, bil. 60–63.

h. probsten wiste icke, huruwida sådant wore brukeligt, eller med regeringsformen enligt. Och som h. probsten wille påminna sig, att tryckning af ståndens protocoll är ett ämne i stora deputation, som till ett utskått derstädes blifvit remitteradt, hemställte h. probsten, om icke denna quæstion kunde hvila, till dess nyssnämde deputation sitt betänkande i saken afgifvit.

Häremot anmärkte h. probsten Haartman och h. doctor Nordman, att i den citerade § af regeringsformen förbjudes wäl, att af enskilt bevåg gifva eller taga ut något stånds protocoll, men icke är ståndet sjelft förment, at låta detsamma trycka.

H. probsten Kröger ansåg det äfven mindre rimligt, att i förevarande sak bestrida detta, sedan stora deputations arbete i samma ämne redan blifvit tryckt, och det således will passa sig, att allmänheten på lika sätt blifver underrättad om ståndens beslut i en så wigtig sak.

Herr biskop Serenius förklarade sig icke wara mot detta, utan nögd, att hvars och ens tanka kommer till allmänhetens kundskap, äfven som h. biskopen dertil wore färdig med sitt yttrande, men förbehöll, att ock då alla ledamöter måtte munteligen sig till protocollet utlåta.

H. kyrkjoherden Heurlin citerade 16 § af riksdagsordningen, angående sakers afgörande genom votering, och det med slutna sedlar. H. kyrkjoherden blygdes icke, att uppenbarliga bekänna sin tanka, men begärade, att, efter riksdagsordningen få votera i den sak, som icke enhälligt kan afgöras, och att dess votum icke må publiceras, så wida sedelen bör wara hoplagd.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus kunde icke eller förena ett så mangrant yttrande till protocollet med den wanliga voteringen, och åstundade weta, om meningen är, att votering i denna saken, igenom en sådan metod, skal uphäfwas.

H. probsten Åman instämde i samma påminnelse.

Herrar probstarne Haartman och Kröger förklarade åter, deras mening icke wara, hvarken att, för denna orsaken, en hvar skal påläggas tala, eller att ordentelig och wanlig votering derigenom skal hindras, utan allenast protocollet må tryckas sådant, som det efter sakens förlåpp och handterande blifver.

H. comministern Chydenius: Denna quæstion är icke så vidsträckt, att den rörer alla ståndets protocoller, utan endast det, som hålles i wäxel-associerades sak. Detta kan så mycket mindre wara stridande mot lag, som votering derigenom icke förmenes, i brist af enhällighet, och en hvar likafullt

kan hafva utväg, att få sin tanka trykt, om han författar den samma i form af memorial, och tager derpå wederbörlig censur. Icke eller ligger någon åtgärd af stora deputation häruti i vägen, ty sedan der blifvit fastställt, att alla dess protocoller in extenso, för widlyftigheten skull, icke kunde tryckas, blef till utskottet remitteradt, om ståndens protocoller i allmänhet. Man hvad af hvar och ett stånd, i hvarje casus, härvid må göras, beror aldeles af dess eget behag.

H. probsten Hellberg instämde med h. comministern Chydenius, tilläggande, att, som ingen kan förmenas, låta trycka sitt eget dictamen eller memorial, så är ock nu endast frågan, om ståndets protocoll in extenso öfver denna saken må tryckas. Detta funne h. probsten, vid detta tillfället, så mycket angelägnare, som allmänheten bör få denna saken till slut, i lika ljus å dagen lagd, som den redan ligger för allas ögon, uti hvad, som blifvit trykt, och således finna, huru den på alla ställen blifvit handterad. Hade icke saken förut blifvit så ganska mycket updagad, så hade icke eller någon kunskap derom ifrån stånden behöft utkomma, men nu bör utom dess hvar riksdagsman kunna få den satisfaction, att icke, i allmänhetens omdöme, wara lika ansedd med den från hvilken han sig uti tanckesätt skildt. Skulle fördenskull ett sådant protocolls tryckande in extenso icke beslutas, så förbehöll h. probsten, att icke hindras, låta sitt eget utlåtande på sådant sätt blifva allmänt kunnigt.

Herr biskop Serenius tillade till sitt förra yttrande, att, ehuru en hvar, med ståndets bifall, kan, om honom så godt synes, låta för egen räkning trycka sitt dictamen eller memorial, så kan dock sådant icke blifva någon ledamot utaf andra pålagdt. H. biskopen wille hafva sitt trykt, så snart någon gjorde början, men ingen borde till sådant blifva tvungen.

H. probsten Wijkman wille wara sig lik i den tankan, att alt, hvad som rörer denna saken, må tryckas. När alla söka ett ändamål, det allmännas, uppå dess upplysning beroende, bästa, wiste h. probsten ingen orsak, hvarföre denna tryckningen skal disputeras, helst allmänheten på det sättet får bästa tillfället, att se hvars och ens nijt, att bevaka dess wälfärd. H. probsten önskade derföre, att ståndet sig härutinnan wille förena; men eljest wore så mycket mindre svårighet, att få ens egna tankar trykta, som de under en annan rubrique obehindrat kunna utgifvas.

H. kyrkjoherden Linderot förklarade, sig ingalunda frukta, att publicera sina tanckar, men påstod, att hvar och en må äga frihet dertill, och icke af

någon annan blifva tvungen. Slutna voteringssedlar, enligt riksdagsordningen, och protocollets tryckande kunde h. kyrkjoherden icke med hvarandra förena, utan påstod, att ingens yttrande måtte tryckas, utan dess eget begifwande.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus yrkade vidare, hvad han förr anfördt, emot det, att alla nödvändigt skola förbindas, att tala, och lämna sitt votum til trycket.

H. doctor Schröder och h. probsten Sörström instämde med hvad h. biskop Serenius anfördt.

H. probsten Walldius: Om hela protocollet skal tryckas, så blifver ock nödigt, att alla skola tala, så framt man icke genom stillatigande will blått ställa sig för allmänhetens besynnerliga omdöme och upmärksamhet. men att hvar ledamot således skal tala til protocollet, är något synnerligen ovanligt, och synes billigast, att sådant lemnas till hvars och ens behag.

H. biskop Lamberg hemställte, huru decision i saken skal winnas, när icke enhällighet spörjes. Votering blifver oundvikelig, när man icke will tala. Men sker detta senare, så är voteringen redan ordenteligen gjord, och svårighet möter, at då utröna pluraliteten.

H. kyrkjoherden Heurlin förde ståndet till minnes, huru en dylik fråga i stora deputation blifvit afgjord. Protocolernas tryckning hade der icke blifvit widtagen, för den widlöftighet, som skulle hända deraf, att alla då skulle se sig föranlåtna, att tala. H. kyrkjoherden begärade, att detta måtte lemnas fritt, såsom hittills waret; helst den i detta ståndet brukeliga och, wid riksdagens början, underskrefna tysthetsreversen icke synes wäl kunna stå tillsammans med den nu proponerade methoden, att publicera, huru många, som tala, eller icke tala uti en sak, och huru hvar och en sig yttrar. Ja det är möjjeligit, att mången, som i början sagt sin tanka, förändrar densamma till slut, och i sin votering, när han af andras discourser blifver annorlunda öfvertygad. Detta wille h. kyrkjoherden hafva till ståndets godtfinnande hemställt, utan att sätta sig emot en annan mening, om den finnes enligt med lag.

Sedan h. biskop Filenius, för sin del, påmint, att 16 § i riksdagsordningen utan förbehåll måtte efterlefwes, lämnades detta ämne tills vidare, uppå herr archibiskopens och talemannens föreställning, som nu emedlertid uppkomet, och

§ 2. sjelfva saken företogs, om de bråttslige wäxlassocierades straff, hvar-
öfver samtelige närvarande ståndets ledamöter yttrade sig på sätt, som föl-
jer.

H. probsten Wangel: Ut i alt, hvad om denna bekymmersamma saken
blifvit både taldt och skrifvit, finnes dels mildrande och dels graverande skäl
anförde. Men när dessa hållas mot hvarandra och efterses, huru mycket de,
å både sidor, kunna gälla, röijes uti de senare en märkelig öfvervigt, emot
de förra. Förringar det icke bråttet hos en tjuf, om en annan för honom öpnat
dörren, så hör ock icke hit, huru bancofullmäktige fullgjordt sin skyldighet.
Stinger tjufven tillika ut ögonen på dem, som skal wakta godset, så blifver
hans missgärning derigenom så mycket gröfre. Herr probsten fann, samma
argumentation i förevarande ämna ega rum, och att det utlåtande förtjenade
alt bifall, som preste- och bondeståndets deputerade, så väl som h. lector
Kraftman särskilt afgifvet.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus: Det är icke utan mycken svårighet,
som man fullständigt kan yttra sig uti ett ämne, hvarest mycket är obekant,
som till dess grundeliga kännedom hörer. Det är äfven icke utan, att ju
olyckelige medborgare alltid förtjena medömkan, ehuru de mot fäderneslan-
det kunna sig wanartigt hafva förhållit. Men hvad borgmästar Kierman i
synnerhet beträffar, så ökas willrådigheten mycket, när man går tillbaka till
förra tider, och påminner sig, huru hos honom intet rum till medlidande fun-
nets mot dem, som med böner och tårar derom anhållet. Betraktar man hans
brått, så äro de både många och grofva, så att 1 000-tals fattiga få, tör hända,
länge nog sucka under ett tungt ok, som igenom hans tillställningar dem
uppå kommet. Imedlertid äro nu öfver honom tvänne betänkande komne
från justitiædeputation, som innehålla särskildta domslut och, i anseende till
deras skiljaktighet, lämna en i mycken ovisshet, hvilketdera skäligast är att
hålla sig vid. Tänker man efter orsakerne til alt det onda, som Kiermans
brått har i följe med sig, så uptäckes lätteligen andra källor utom honom,
men som de för h. öfverhåfpredikanten voro okända, nödgas han sitt judi-
cium deröfver suspendera, emedan han nu närmast inclinerade att bifalla
preste- och bondeståndets deputerade, undantagande i det projecterade
echafautstraffet på denna stadsens stora torg; ty dermed är riket för egen del
säkert, utan sådana betänkeligheter deremot att anföra, som i går af en och
annan ledamot detaillades. Hufvudafsigten hos riksens ständer i dessa
wäxlassocierades sak, lærer wara, att riket må komma till sin rätt. När detta

sker genom stora deputations bearbetande, och Kierman dess utom, enligt nyssnämde betänkande, kommer att stå dubbel tjufs rätt, som innefattar ärelöshet, så tyckes echaufauten ingenting göra till saken, när äran utom dess är borta.

H. lector Kraftman betygade sig med största ängslan hafva setat öfver denna saken, i justitiædeputation, och, ehuru han redan i sitt särskilte votum sagt sin mening, såge han sig dock föränlåten, i anseende till andras deremot stridande tänkesätt, att nu med några ord sig ytterligare förklara. han torde i mångens omdöme, anses för hård uti sin dom. Men hans tröst wore, att Herren, den högste öfverdomaren, är i sina domar rättvis, och ett ömt samvete har icke tillåtet, att emot en ögonskenlig rättvisa gå in i någon lindrigare mening. Sakens granskning har födt af sig öfvertygelse, att Kierman för sina brått icke kunnat dömas nog. Egendomens förlust kan för honom icke blifva något straff, ty den är förut icke hans, utan deras, som nu intet annat göra, än återtaga sitt. Lagen har icke funnets tillräckelig, att i det nogaste kunna appliceras till så oerhörda brått, ty lagstiftarena hafva icke kunnat vara betänkte därpå, eller föreställa sig, att sådana någonsin bland svänske män skulle finna rum. Men den, som således undgår fullkomlig dom af människor, finner Gud i sinom tid, när dess wedergällnings stund kommer. Alt nog: om någon skulle göra 1/1000 så mycket ondt, så borde samma straff för honom vara ounwikeligit, som h. lectorn för Kierman tillstyrkt. Ex regulis prudentiæ wille h. lectorn begifva sig från echaufaut för honom, här i Stockholm, emedan man wet af hvad oändelig upmärksamhet gemene man på honom är intagen. Men som dock allmänheten är af honom för mycket læderad, och icke bör frustreras i dess wäntan på rättvisa ifrån preteståndet, så är detta echaufautstraff billigt, på alla torg i Sweriges rike. Detta är rättvisa, men icke obarmhertighet. Barmhertighet utan rättvisa är ömkelig. Skulle den senare här wika för den förra, så utöfvades ingen barmhertighet emot fattiga nödlidande medborgare öfver hela riket, utan allenast emot dem, som på dessas bekostnad lefwat hvar dag kräseliga.

H. comministern Chydenius fann här två omständigheter at yttra sig öfver. Först i allmänhet om associerades brått, och sedan, att uptaga och besvara de mot straffet gjorde inkast. Specialia af brätten hafva af andra redan blifvit utredde, men i allmänhet hafva både nationens och cronans rättigheter af desse bråttslige blifvit under fötterna trampade. Hela nationen har derföre gått in i samfund på det den måtte blifva beskyddad för in- och

utrikes öfwervåld till lif och egendom. Erhålles icke detta ändamål, så är medborgeliga bandet upplöst, samfundet upphörer, och undersåtarna äro frie ifrån deras huld- och trohetsed, enligt 23 § af Svea konungaförsäkran, ty då hålles icke den försäkring, som konungen gifvit, och hvilken, näst den rena evangeliska lärans bibehållande, hvarom 1 § i regeringsformen handlar, icke hafver något dyrare föremål, än medborgares lif, ära och egendom, enligt 2 § derstädes, som äfven nu upplästes. Kränkes denna §, så rubbas sjelfva grunden til vårt borgeliga samfund. Men igenom wäxlassocierade är just denna § under fötterna trampad. Samteliga rikets undersåtare hafva, till större eller mindre del, lagt sin egendom och sina penningar in i banquen, såsom ett synnerligen privilegierat ställe, hvarest både 18 § Svea konungaförsäkran och fordna Sveriges konungars för banquen utfärdade privilegier, hägnat alt inlag för någon rubbning, under hvad sken det vara må, till hvilken ända uppsyningsmän äfven blifvit tillsatte, som deröfver skola hand hålla. Desse sammanlagde capitaler äro icke banquens, icke eller publici, under hvad namn det vara må, utan de äro privatorum egendom, som dem i banquen nedsatt. Följakteligen har ingen rättighet, att om dem efter godtycke och utan reglementen disponera. När nu denna egendomen dock finnes så skingrad och spolierad, att till äfventyrs föga däraf är öfrigit, så tjenar det icke till enskyllan, att andre öpnat dören, emedan capitalet dock af wäxel-associerade är rördt, oaktadt de wäl wiste att det war privatorum egendom, och att ingen i werlden ägde rättighet gifva ut det till någon annan, än ägaren. De, som släpt in dem, att komma år detta, hafwa wisseligen gjordt illa, men det friar icke de andra ifrån tjufsbrått; ty om, til exempel, en penningesumma förwaras i ett skrin, hwartill någon är ombetrodd nyckeln, och denna läser upp för en annan, som tar, försvinner icke den förra tjufnaden hos denne senare. Men hvad som ännu mera ökar associerades brått, är, att då de äfven ur banquen fått taga lån, discretioner och commissioner, hafva de, tvärt emot kongl. befallning, innehållit lånen, och icke betalt dem i rättan tid, utan opererat med dem till rikets skada. Discretionerna hafva de emottaget, utan att derföre göra skäl, och commissionerne hafva de förrädeligen förvaltad, så att banquen för falska räkningar måste sätta emellan. Deras med cronan ingångna contracter hafva de alltid å sin sida, för egen nytta skull, oförsvarligen brutet, men dock af cronan i det yttersta utkraft deras fullgörande. Ögonskenligast ligger deras oredelighet å daga i det, att de, tvärt emot förbindelsen, högt coursen hela 16 marker, för att kunna

missbruka densamma til egenvilligt ocker. Och alramäst ömade h. comministern deras influence på mynt- och financeverket, hvilka, både i Svea konungaförsäkrans 18 § och så väl andra myntordningar, som kongl. förordningen af d. 30 Julii 1744, äro tagna i försvar.⁴⁵⁷ Genom försämrande af rikets mynt, hafva de i sjelfva werket beröfvat hvar undersåtare en del af sin egendom, jämte det klara förordningar blifvit brutna, både med redbart mynts utförsel, och beräkandet af l'agio. Att nu icke omtala den monopoliska växel-skandalen, röjjer sig gröfsta förbrytelse i contracternas handhafvande, medan de setet i styrcka, att oförsynt dem kunna bryta.

Emot cronan ligger således uppenbart bedrägeri dem till last, både vid subsidiernes indragande och wäxlarnas utgifvande. Dessa äro icke små saker; ty det rörer hela banquens penninge-stock, och genom denna canalen har cronan blifvit utblåttad. Intet straff kan derföre wara så stort, som icke hit wore lämpeligit, och de fattigas tårar böra icke förgäfves ropa hämd. Hjertat blöder, då man besinnar, huru dessa bråttsliga arbetat på sin egen olycka. Människo-kärleken frestar äfven till mildring och förskoning, då sådant nu tyckes stå uti ens fria magt; hvartill h. comministern wore, för sin del, så mycket benägen, som någon annan. Men då samvetet säger, att hemmavarande committenters rätt, rikets säkerhet och ansvar inför Gud, icke tillåta, at lemna missgärningar och blodskulder ohämnade, kunde h. comministern icke, utan att söka sina händer och samvete, gå in i större mildring, än preste- och bondeståndets deputerades betänkande, tillika med h. lector Kraftmans särskildte votum, innehåller.

Af de inkast h. comministern häremot förnummet göras, nämndes 1:mo att associerade, såsom borgare och handlande, icke kunna straffas, för det de sökt sin profit. Men härtill svarades, att de dock, som borgare, aflagt en dyr ed, att handla redeligen utan falskhet, svek och list. Skola borgare hafva frihet till sådant, så måste det icke eller wara andra förbudet. Men så wist, som det i allmänhet strider emot Guds och werldslig lag, så wist äro borgare derföre bråttsliga. 2:o säges, att de icke hafva brutet sig in i banquen. men så straffas de ock icke egenteligen derföre, utan för det de oförsvarligen handlat med banquens penningar. 3:o invändes, att de blifvit förledde af regeringens, och genom lam uppsigt. Men med större skäl torde kunna sägas, att

⁴⁵⁷ Tryckt förordning 30 juli 1743: *Kongl. Maj:ts Förnyade nådige Förbud, emot Guld- och Silfwermynts samt Myntade Koppar Plåtars utförande utur Riket.*

de förledt regeringen, och med sin penningestyrka dödat lagarnas kraft. 4 o anföres, att, när andre, som lika och kanske mera brutet, slippa onäpste, så är billigt, att icke wara hård emot desse. Härtill svarades, att det hvarken med riksdagsmannaplikt, eller riksens ständers wärdighet sig passar, att accordera bort saker mot hvarandra, utan, då hvar sak handteras för sig, så hvar och en sin del, efter som han förtjenat. 5:o föregifves vara färligit, verkställa så svår execution. H. comministern trodde deremot, att ingen fara wore å färde, utan att Gud wore med riksens ständer uti rättvisa göromål, såsom det ifrån denna riksdags början sig nogsamt visat. Dock, som af echafaut-straffet här i Stockholm göres en casus prudenti wille h. comministern icke sätta sig emot, att endast namnet här slås upp; ehuru han icke eller befarade något deraf, att personen komme dit. Achan, then Israëlit, förtog sig allenast på något litet, som till spillo gifvit war, men dock wände Herrans wrede icke förr åter ifrån folket, än han wardt stenad. Är det fara, att verkställa straff, hvarmed ständer belagt bråttsliga, så måste icke hos dem wara högsta magten, utan hos dem, efter hvars pipa man måste sjunga, hos några köpmän med sitt anhang, som smidt bojor för hela nationen.

H. probsten Sörström: att göra den fri, som är skyldig befunnen, det hvitt, som i sig sjelft är svart, eller det till godt, som är och förblifver ondt, vare fjerran ifrån h. probsten, som hvarken älskade för mycken stränghet, eller för liten alfvarsamhet, utan så i denna, som i alla andra saker, wille följa den regelen: in medio tutissimus ibis. Borgmästaren Kiermans brått och straff är nu ämnet, att yttra sig öfver. Han har brutet mot banquen, såsom handlande, ty då han utverkat sig låf, att uttaga sig plåtar emot förbindelse, att i stället anskaffa silfver till myntning, hade plåtarna wäl blifvit borttagna, och ur riket förda. Men i stället för silfver, har betalningen skedt med sedlar, icke utan en oloflig egen vinning. Han har ock brutet mot banquen, såsom fullmäktig wid werket, ty han har icke sökt dess bästa, utan med dess skada riktadt sig och sina med-associerade. Ja, han har genom sina operationer försämrat rikets mynt, och försatt hela landet i nöd. Han har ock brutet mot cronan uti affairen med subsidierna, då han mottaget franska livren för 2 daler kopp:nt, men beräknadt den till fyra. Hvad, som synes lindra sådana svåra brått, äro permissioner, contracter, som å cronans sida waret frivilliga, och meddelte decharger. Men desse omständigheter göra dock Kierman hvarken obråttslig eller ostraffelig. Straffet finnes utsatt i tvänne ifrån justitiædeputation nu upkomna betänkanden, hvilkas innehåll, i den delen, h.

probsten uprepade och jämnförde. Och som 2:ne stånd projecterat en månads fängelse på wattn och bröd, såsom alternativ emot 2 000 daler silf:nts penningböter, finner h. probsten sig befogad, att underställa, om icke detta, såsom equivalent mot lifsstraff, skulle, om det nog exsequeras, i afseende på denna mannens lefnad och år, efter all människlig uträkning, blifva för honom fatalt och dödeligit, ehuru litet han ännu torde wara skickelig, at gå utur werlden. Deremot tyckte h. probsten, det bättre passa sig, att böterne gå fult ut till de fattiga, det slags folket till någon hugnad, som för hans skull mäst fått sticka fingren i ögonen. Angående echafauten, conformerade sig h. probsten till alla delar med h. biskop Serenius, och det, i anseende till, hvad redan händt, wid det tillfälle, då Kierman skulle föras ur sitt eget hus i publique arrest. Det är bekant, huru som han måste, så till sägande, stjälas ut genom en annan, än den wanliga porten, för den förifrade populacen skull, som skåckat sig kring huset, och ändock kunde icke hindras, att ju stenar flugo kring wagnen. Hvem will då svara därför, att icke en sten kunde gifva honom det sista slaget på echafauten, skönt executionsverket vore i den bästa författning? Men med preste- och bondeståndens deputerade instämde h. probsten, både angående förlust af ämbeten och borgeliga förmåner, såsom ock om lifstids fängelse, på det straffet icke allenast måtte blifva alfvarsamt, utan ock sådant, att denna olyckeliga mannen derunder måtte få tillfälle, i lugn njuta den ännu för honom återstående nådenes tid, att betrakta sitt förda lefverne, och bereda sig till en salig ewighet. Detta wore sådant, som h. probsten med trygt samvete kunde tillstyrka, i en så tvetydig sak, uti hvilken icke en gång justitiædeputation kunat i sina tankar sig förena, och som, ju svårare den kan rubriceras, ju mera rum lemnar den till lindring.

Herr probsten Kröger upläste sina skriftel. författade tankar, som lades ad acta.

Herr probsten Bolmstedt: af alt, hvad i denna sak är upgifvit, finnes nogsam, at borgmästaren Kierman gjordt alt, hvad hos honom stått, till sina skändeliga afsigters winnande, och att han, i sitt öfverdåd, ännu skulle hafva gått längre, om tillfället waret tillräckeligit. Han har derigenom gjort sig förtjent, att heta en riksfinde och förrädare. Han kan med skjäl sägas hafva fört afvog sköld emot sitt fosterland, till hvilket brått många dömes, som dertil af en fiendtelig magt blifver tvungne, när deremot denna af egen drift tyranniserat öfver medborgarnes wälfärd. Ja, han skulle icke obilligt bära

namn af mördare, som genom hemligt förgift dräpt många själar. Man kan icke utan fasa tänka på de operationer, genom hvilka detta blifvit til väga bragt, och är icke underligt, om intet rum i Sveriges lag funnets, till alla delar lämpeligt till en samling af sådant brått, som öfvergått alt, hvad lagstiftaren sig kunnat föreställa. Just derföre vore ock med rätta intet straff här för stort, åtminstone intet det, som preste- och bondeståndens deputerade, samt h. lector Kraftman, projecterat. H. probsten fann i synnerhet största billighet i det, att en man, som emot medborgarne öfver hela riket föröfvat både fiendskap, förräderi och mord, måtte med sin person på echafauten afgifva derom en tyst bekännelse, och om än andra considerationer skulle hindra wärkställigheten deraf, här i Stockholm, må dock namnet der blifva fästadt, och straffet på personen i alla de öfrige städerna exsequeras. Det är ännu i friskt minne, huru både en Springer och Gyllenstierna, måste för långt mindre brått undergå detta straffet. Lifstids fängelse borde, i h. probstens tanka, äfven blifva owilkorligt, så att det af intet pardonsplacat må kunna uphäfwas. I öfrigit utbad sig h. probsten, att få göra h. probsten Krögers dictamen äfven till sitt, med förbehåll, att, derest han så skulle nödigt finna, få detta dess yttrande ur protocollet till trycket befordrat.

Herr probsten Bergstedt förklarade, sig icke wilja missbruka ståndets tålmod med qualification af det nu under granskning varande brått, emedan detsamma redan så skrift- som munteligen blifvit ganska wäl för ögonen lagdt, och fann h. probsten i betraktande deraf, största skäl, att hvad straffet angår, bifalla preste- och bondeståndets deputerade med tilläggnig, att, som försigtigheten torde fordra, i Stockholm evitera Kiermans upförande på echafauten, så bör dock namnet slås på kåken, och dessutom han sjelf 2:ne timmar midt på dagen, stå wid en sådan påla att skämmas, uti alla de städer, genom hvilka han får till Marstrand, hvarest han bör sitta i häkte i all sin lifstid, utan att kunna begripas under något pardonsplacat. På sådant sätt bör straffet någorlunda svara mot bråttet, och blifva icke mindre waraktigt än allvarsamt. Herr probsten fölgde wäl i detta folkets röst, men icke af den grund, att han måtte göra dem till viljes, utan för det han funne, deras röst i detta fall wara enlig med, hvad rättvisan dicterar. Ty härigenom blifver dock icke Kierman så strängt dömd, att icke orsak wore, ännu mera skärpa straffet.

H. probsten Hellberg lade till grund för sitt yttrande, att han här icke kunde wara sig olik, emot hvad han i justitiædeputation sententierat. Skal

straffet noga determineras efter brättet, så bör man både känna brättet och weta, af och mot hvem det blifvit föröfvat. Det är bekant, hvad Kierman waret, och hvilka skyldigheter honom ålegat. Han är i synnerhet här att anse, som bancofullmächtig, och i den qualité har han förnämligast bordt wårda sig om banquens säkerhet och förmån. Han har ock waret en contrahent med cronan om wäxel-contoires upprättande och drifvande, till att stegra och fälla coursens; hvarvid han bordt låta sig nöija med skäligt arfvode för besvär och risque, och deremot på ära och tro uppfylla sin förbindelse, att dämpa coursens, men icke göra hemliga anläggningar, att tillskansa sig en oloflig vinning. Som bråttslig är han icke egentl. att anse i den delen, att han ingått ett sådant contract, icke eller att han utverkat sig det samma så drygt för cronan, och så skadeligit för riket, icke eller att han undfått contanta och redbara penningar att föra ur riket, emedan sådant skedt med wederbörandes tillstånd, ehuru det torde vara bevisligt, att han sjelf arbetat derpå, och drifvit saken derhän; icke eller derutaf, att han och dess medassocierade brustet i fullgörande af contractsförbindelser, förhållet riket sin rätt, och wid undersökning befinnes uti penningeskuld till cronan, emedan detta, efter lag, särskilt kommer att gäldas. Utan hvad, som hos Kierman, såsom straffbart nu egenteligen bör komma i öfverwägande, är det dålda svek och bedrägeri, hvarmed han, uti alt detta, gått till väga, och på ett konstigt sätt beredt riket olycka med detsamma han tillskyndat sig en slem vinning. Detta svek och bedrägeri är nu lätt att upptäcka, och visar sig 1:o i beräkningssättet af subsidierna efter cours, hvilken så blifvit styrd, att associerade fått minskning i de summor, de skolat utbetala, men förhöjning i priset på sina wäxlar, och således förorsakat en ren förlust, dels hos kronan, dels ock hos banquen. 2:o uti plåtförsäljningen, och hvad emot lag varet förfallet. 3:o uti aversionshandelen, hvaruti secreta utskåttet, genom falska och på falska grunder uppgjorde räkningar, blifvit satt bakom ljustet.

§ 3. Härvid ankom en deputation ifrån hedervärda bondeståndet, som gaf till känna, att bemälte stånd, angående wäxlassocierades brätt och straff, bifallet preste- och bondeståndets deputerades betänkande i justitiædeputation, med de tilläggningar, som herrar Kraftmans och Lindelöfs memorialer innehålla.

§ 4. Sedan deputerade afträdt, fortfor h. probsten Hellberg: Emedan nu Kierman, såsom bancofullmächtig, så mycket skadat både cronan och banquen, så måste man, vid utsättande af dess straff, lägga till grund, hvad riksdagsbeslutet af 1668, uti 4 §, såväl som senare banco-ordningar, förmå, angående dem, som söka banquens skada, hvilka, som der står, utan alla nåder skola afstraffas. Och när härmed jämföres sådane rum i allmänna lagen, som handla om svekfull åtgärd med andras egendom, så måste man i det närmaste träffa rätta application af lag, wid denna casus, hälst in legibus prohibitivis alltid gäller, att argumentera a minori ad majus; följakteligen, när svek mot privata icke aflöper utan 2 timmars echafaut, kan sådant straff icke kallas för strängt, då bedrägeriet skedt emot riket och banquen. Men som betänkeligheter nu yppa sig wid echafauteringen i Stockholm, wille herr probsten deruti foga sig, om giltiga skäl afråda detta. Det wore en så bedröfvelig aspect, att se en medborgare på sådant ställe, att h. probsten icke wille inhæra i något påstående derom, ehuru lag likmätigt det är, om försigtigheten det afstyrker. För öfrigit anmärkte h. probsten, att, ehuru de, som tillåtet eller icke hindrat det, för hvilket Kierman nu straffas, äro till dess brått en causa moralis, gör dock sådant icke till saken, då gärningen, i sin natur, såsom god eller ond skal drabba på dess uphofsman.

Herr biskop Lamberg: Den kunde wisseligen icke hållas för en förständig man, som nu wille företaga sig, att försvara Kierman. I den målning hans gärningar nu äro förestälte, är han icke annorlunda att anse, än som ett inutile rei publicæ membrum, hvilken följakteligen bör skiljas från kroppen, och sättas i det stånd, att han både blifver straffad, och icke mera kan skada riket. Dermed lærer ändamålet af riksens ständers åtgärd med honom wara wunnet. Som borgare blifver han civiliter mortuus, när, efter stora deputations tillstyrkande, all dess egendom blifver från honom tagen, ty utan nervus rerum gerendarum, han i det ståndet icke röra sig. Mister han än tillika sin tjenst och sina ämbeten, hvarmed han mycket kunnat skada och influera på ett helt borgerskap och riksdagars förlopp, så blifver han icke mindre en död ledamot i rikskroppen.

Han må dessutom plikta, som 2:ne stånd i deputation tillstyrkt, eller sitta på wattn och bröd. Till Marstrand eller någon annan fästning må han äfven föras, att i all sin lifstid der förblifva, efter pluraliteten af ståndet tyckes dertil styrka. Som nu detta, i herr biskopens tanka, vore nog straff, så kunde han ock icke finna sig wid, att skärpa detsamma med echafaut, utan bad h.

biskopen, att presteståndet wille i denna omständigheten wisa förskoning, refererande sig i öfrigit på de af h. biskop Serenius härvid anförde considerationer. Allmänheten, för hvars skull detta straffet i synnerhet skulle få rum, delar sig i mer och mindre uplyst folk. De senare torde till äfventyrs, därmed wara wäl tilfrids. Men de förra torde icke derom fälla så behageliga omdömen. Hvad åter dubbel tjufrätt beträffar, så, emedan det straffet innebär tjufnadens fyradubbla återställande, wore wärkställigheten deraf på Kierman icke möjlig, då dessutom all hans egendom blifwer från honom tagen.

Herr biskop Schröder anmälte, att han, i anseende till någon släktskap med borgmästar Kiermans måg, landshöfdingen Insensstierna, wille anse sig för jäfaktig, att wara öfver denna saken, hvarföre han ock nu afträdde.

H. probsten Waldius yttrade, att, som saken är öm, och rättvisa borde sökas utan stränghet och flathet, wore icke underligt, om blödiga sinnen med mycken eftertanka skrida deröfver till beslut. Det så kallade deputationens betänkande ansåg h. probsten wara alt för lindrigt, emot hvad Kiermans brått förtjenar. Men preste- och bondeståndets utlåtande synes tämmeligen wäga upp saken, ty med ämbetes, äras och frihets förlust kan ett så groft brått någorlunda försonas. Hvad echafauten angår, påminte sig h. probsten hafva, under sitt wistande i Stockholm, sett åtskilliga der blifvet ställda. Bland dessa hade den olyckeliga Gyllenstierna, icke allenast der på stället blifwit med stenar anfallen, utan ock, när han derifrån skulle föras till Smedjegården, ifrån alla sidor på samma sätt exponerad. Det wore derföre wäl, om Kierman kunde skonas från echafauten, både här och i andra städer, emedan upplopp och wåldsamheter äfven så snart annorstädes kunna existera, hvarest mindre anstalter gifwes att afhållat, än i Stockholm. Herr probsten hemställte äfven till ståndets ompröfvande, om detta straffet är så wäsenteligt, att det nödvändigt, att det nödvändigt bör vara med, till att utöfwa rättvisa mot bråttet. Att undantagat, hade h. probsten äfven blifwit bevekt af de inkomne böneskrifterna. Ett medlidande hjerta kan icke läggas till last, att på dem hafva något afseende; och på det icke om detta ståndet skall kunna sägas, att alla böner dem varet fåfånga, wille h. probsten styrka till den lindring, som echafautens eftergifvande kan medföra.

Herr probsten Haartman grundade sitt yttrande på fölgande lagsens rum: 1:o rätteg.b:s 15 c. 14 §, hvaraf, genom argumentation a minori ad majus, följer, att, då en bancofullmäktig, hemligen, mot banquen agerat, och gått

associerade med sådana råd till handa, som waret banquen skadeliga, så kan sådant icke aflöpa utan ärans förlust. 2:o handelsb:s 16 c. 4 §. 3:o m.b:s 45 c. 1 §. 4:o riksdagsbeslutet af år 1668, 4 §, hvilka citationer äfven af preste- och bondeståndens deputerade uti deras betänkande finnas anförda, såsom utmärkande det straff, hvarmed Kierman nu bör anses, och hvilket h. probsten äfven bestyrkte med missg.bal:s 4 cap. 15 §, der sådana landsfördärfveliga stämplingar beläggas med ännu svårare straff. 5:o Kongl. förordningen af d. 30 Julii 1744, om gulds, silfvers och kopparplåtars utförande ur riket,⁴⁵⁸ som aldrig blifvit uphäfven, men dock af wäxlassocierade öfverträdd, sedan de genom flärd och svek skaffat sig låf att föra ut plåtarna, under föregifvande, att de eljes icke kund styra cursen. Men hvad riksdalernes och ducaternes utförande widkommer, hade h. probsten icke kunnat finna, att de dertil erhållit regeringens tillåtelse. Af alla dessa lagsens rum, som, hvar på sitt sätt, til förevarande ämne äro lämpeliga, sluter h. probsten, att preste- och bondeståndens deputerade, samt h. lector Kraftman, lagligen och rätteligen determinerat det straff, hvarmed Kierman sina svåra förbrytelser bör umgälla. Skäl detta kallas för svårt, så må med samma skäl både missgärnings- och straffbalk och all lag uphäfvas, på det icke mannamån i dess verkställighet må visas, och endast smått folk straffas, men de stora slippa. H. probsten medgaf alldeles, att, i straffdomar, bör all möjlig mildhet brukas. Men som Hamans galga, så till sägandes, här icke skulle vara tillräckelig, om rättvisan i det nogaste skulle i akt tagas, så må det vara nog, som nyssnämde deputerade projecterat, för att utmärka ständers öma hjerta, när de nödgas straffa ovärdiga medborgare. Secreta utskåttets och stora deput:s arbeten i detta ämnet äro redan genom trycket, snart sagt öfver hela världen, bekante. Alla människor hafva derigenom blifvit satte i uppmärksamhet öfver brått, som där, med sina rätta färgor, blifvit afmålade, och hvilka i sitt slag äro åtminstone i vårt land utan like. Skulle nu straffet icke någorlunda blifva svarande deremot, så fölle med skäl på riksens ständer den ridicul, som ordspråket innebär: parturiunt montes etc. Uti ett kongl. bref till öfverstemarschalken af d. 20 Decembr. 1737, ang. förbud på wildsvins fällande på Öland, utsattes, till straff 20 par spö, eller 16 dagars fängelse på wattn och bröd, hvilket icke mycket skiljer sig ifrån det, som af förenämde

⁴⁵⁸ Tryckt förordning 30 juli 1743: *Kongl. Maj:ts Förnyade nådige Förbud, emot Guld- och Silfwermynts samt Myntade Koppar Plåtars utförande utur Riket.*

deputerade nu blifvit projecterat. Hafva nu wäxel-associerade oändeligen mer skadat riket, än ett wildsvin kan wara värdt, så wille för ingen del passa sig, att uti detta straffet något relaxera. Finge h. probsten följa dess naturliga böijelse, så skulle han hälst skona för sådant. Men då han betäncker, sig sitta här, som ledamot i $\frac{1}{4}$ af högsta magten i riket, så bör han hafva för ögonen, hvad Gud sjelf bjuder i sitt ord, om domares straffämbete, såsom då det heter, att svärdet icke skal bäras förgäfves, utan then till straff, som illa gör; förbannad ware then, som Herrans werk gör försummeliga. Att fördöma den rättfärdiga, och skona then ogudaktiga, är Herranom en styggelse; we dem, som döma den till lifs, som icke lefva skulle, och så vidare. Utom preste- och bondeståndens deputerades betänkande, instämde sluteligen h. probsten äfven med h. probsten Krögers dictamen.

H. probsten Forssenius: Så ömt det är, att döma öfver medborgares wälfärd, så nödigt will det ock wara, att se rikets säkerhet till godo, när det gäller köpmän, som taget för mycket för sig. Uti ett fritt samhälle kan ingenting wara farligare, än när köpmän missbruka sin styrka till något öfvervälde. Andra stater historier lämna derpå märkvärdiga bevis. Hvad mycket har icke storhertigdömet Toscana lidit igenom Mediciska famillens myndighet och regeringslystnad? Deremot wisade ängelska köpmännen nogsamt, uti spanska konungens Philip II:s tid, då de allena uppehöllö länge ett krig, hvarmed spaniorerne då hotade Ängeland, hvad mycket godt till statens bästa de kunna uträtta, när de wända sin magt derhän. Hvad vårt rike beträffar, så är klart för den, som allenast litet kan se in i sakerne, att wi desse senare åren lefwat under ett köpmanna-wälde, beroende uppå några handlande, som, till främjande af sin systeme, både underhållet partier, och åstadkommet corruptioner. Bevis derå fås tydeligen i wäxlassocierades räkningar och böcker. Men så är ock wist, att de icke allena gjort detta, utan annat mäktigt folk har lemnat dem medhåll. Hade denna räfsen kommet att gå för sig wid 1760 års riksdag, så hade wisseligen strängare medfart blifwit brukad, och torturer applicerade, för att få namn på complices delicti. Imedlertid kunna desse, som nu för bedrägeri stå sub reatu, fördelas i tvänne classer. En del har derved active gått til väga, och en del passive. Til de förra höra Kierman, såsom i synnerhet seducens, och Lefebure, som sutit wid cassan; men bland de senare räknas med skäl Grillarne, som blifvit instämde i detta bandet, och endast lånt sitt namn. H. probsten styrktes så mycket mera i denna tankan, som han hade sig för wisso bekant, att en wiss förnäm herre

fått den summan till låns ur wäxel-contoiret, för hvilken de i böckerne stå antecknade, såsom de der njutit den samma till godo. Seducentes böra alfvarsamt handteras, och $\frac{1}{4}$ af högsta magten bör icke låta en otidig barmhertighet förleda sig ifrån den wärdighet, som bör ledsaga deras göromål, på det köpmän en gång måtte få påminnelse, att icke missbruka sin handelsfrihet till att bedraga fäderneslandet. Dessa köpmän äro nu de rätta bråttslige. Bancofullmäktige förtjenade, efter h. probstens öfvertygelse, att ursäktas, ty när köpmännen kommo upp med det förslaget, att skaffa silfver för plåtar, så behöfde banquen wärkel. silfver, och war således icke underligit, att det projectet widtog, som då tycktes wara ganska godt. Till associerades förskrifning wid denna handelen, ligga i acterna 2:ne projecter, af hvilka den senare icke en gång omförmäler silfvers anskaffande, en omständighet, som waret fullmäktige obekant. H. doctor Hausvolff hade i synnerhet hederligen sig yttradt wid detta tillfälle, och i allmänhet sorgfälligt i akt taget sin skyldighet. H. probsten slutade häruppå med bifall till präste- och bondeståndets deputerades betänkande om Kierman, tillika med h. lector Kraftmans votum och h. probsten Hellbergs yttrande.

H. probsten Ekman yttrade sig sålunda: Ware thet fjerran ifrån hvar ärlig präst, och redelig medborgare, at i förevarande granlaga högmålssak, rörande rikets rätt, söka till att ursäkta och förskona borgmästaren Gustaf Kierman, hvilken så mongfaldigt, så arglistigt och så groft skadat banquen, kronan och allmänheten med ett högstfördärfveligit wäxelvingleri, så att hvar invånare, synnerligen the fattige i hela riket, af allmänna eländets hårt tryckande känning blifvit suckande, och hafva fult skäl att tilltala thenna riksfördärfvare med samma ord, som storfursten Josua och hela Israel fordom sade till fälttjufven Achan: Efter tu hafver plågat oss, så plåge tig Herren på thenna dag. Jos. 7.25.

Sedan jag fördenskull noga öfvervägat alla the viktige skjäl och grave-rande omständigheter, hvilka uti handlingarne innehållas och bestyrkas, så instämmer jag med trygt samvete i thet beslut, att Kierman, sig till wälförtjent straff och androm till skräck och warnagel, bör mista burskap, ämbete och ära, hans nam[n] och jämväl, om pluraliteten så bepröfwar, hans person chavotteras i Stockholm, och the städer, genom hvilka han kommer at föras, till lifstids fängelse uti Marstrand, och ther förblifva, utan att någonsin komma under pardons placat, eller njuta någon befrielse.

Eij må någon riksdagsman proponera eller påstå Kiermans befrielse, wid förlust af säte och stämma vid riksdagen. Ytterst underställas och påyrkas, att vagten för Kierman må förskräckas och alfvarligen tillsägas, att wid lifsstraff icke låta honom undkomma.

H. doctor Nordman ansåg sig och alla ledamöter i ståndet, vid detta tillfället, såsom domare, och såsom i förvaltning stadede af sitt ämbete, hvilket wäl dem, såsom prester, icke egenteligen tillhör, men som dock uti vigt och värde är med preste-ämbetet lika att anse, ty det ena är icke mindre, än det andra, den stora Gudens eget, i hans ställe människor äro satte, att skipa lag och döma rätt. Såsom domare har ståndet nu en bråttslig, öfver hvilken bör sententieras så, att straffet noga passas och afmätas efter bråttet, ty eljest saknas rättvisa uti domen.

Bråttet är onkeligen stort, ja det största i sitt slag, som man åtminstone i vårt land hört omtalas. Orättfärdigheter äro begångna emot cronan och alla rikets invånare. Contract med cronan har blifvit brutit genom franska subsidiernas beräkning till ringare värde, än wara bordt, efter då gångbar cours emellan vårt sedelmynt och franska livres. Och den i contractet inrykta förbindelsen, att, som redelig och ärlig svensk man, sig förhålla, har på långt när icke blifvit upfylld. Dessutom, som, till att rätteligen kunna mäta ett brått, det äfven vill vara nödigt, att se på grunden dertill, så är i detta fall tydeligit, att okunnighet och brist på nödig insigt i sådana saker, som desse, icke kunna äga rum hos en köpman, som sjelf förut tillstått sin öfvertygelse om wäxelcontoirs skadelighet för riket. Hos en om saken så väl uplyst man, har derfor icke annat än åtrå efter slem winning och en ond wilja kunnat wara förnämsta driffjedren till de landsförderfveliga operationer, som ligga honom till last. Den deraf förorsakade skadan har icke waret liten, utan förskräckeligen stor både för banquen och cronan, och hvar medborgare. Aldra ömast är dock deras lidande, som minst hafwa att förlora. Många fattiga hafva härigenom blifvit nödsakade, att sukta efter bröd, och klaga öfver nöd. Ja, då nöden hos mången har gått i det yttersta, hafva stölder, och röfverier från andra, blifvit förtviflade utvägar till hjälp; att förtiga de himmelskriande synder, som af denna källan utbruset då arbetarna blifvit deras löner förhållna, hvilken omständighet presteståndet aldraminst bör utur akt låta. Wore man här fri från ämbetesplikten och finge handla, som privat med en privat, så wore h. doctorn, för sin del, gärna färdig till eftergift, i synnerhet då restitutio oblata föregått. Men äfven som detta senare hörer till stora

deputations åtgärd, så är här mensura poenæ en skyldighet, som icke får å sido sättas. Ser man på den lagliga praxis i dylika bråttmål, så vet man, att mången blifvit hängd, som icke stulit 1/1000 så mycket, som Kierman skadat. När derföre meningen här ingalunda är, att gå på lifvet löst, emedan h. doctorn alltid tykt, att andra slags straff wore tjenligare för sådane brått, så måste dock nu ett sådant straff determineras, som någorlunda kan wara equivalent, och utmärka bråttets storhet. Det bör blifva sådant, at det medförer någon satisfaction år de oförrättade, ty med blåtta återställningen af det borttagna, är ett tjufsbrått icke försonat. Det bör äfven så inrättas, att den bråttliga sjelf får en billig känning af det onda, han androm tillfogat, och andre ett warnande exempel, att räddas för dylika gärningar. Icke af politiska considerationer, eller för menighetens skull, utan i grund af sjelfva bråttets beskaffenhet, bör en sådan rättvisa här blifwa gällande. Men, vid straffets verkställande, kan på menigheten hafvas ett försigtigt afseende. Ehuru gärna fördensskull h. doctorn ville skona, måste han dock beklaga, att dertill saknades skäl. Man kan röras af naturlig ömhet; man kan ock hafva medlidande med anhörige, hvilka den bråttsligas öde, för blodsbandet skull, eij annat kan än bedröfva. Men då man här, i Guds stad, skal döma, efter som saken sig företer, då det gäller Guds och folkets rätt, så får man hvarken hafva afseende till personen, eller af bönen låta sig intagas. H. doctorn conformerade sig fördensskull med preste- och bondeståndets deputerade, så väl som h. lector Kraftman; önskande i synnerhet, att han kunde eftergifva echafautstraffet, som mäst tyckes öma. Men för samvetsbandets skull, måste h. doctorn äfven gilla den delen; dock med det försigtighetsmått, att verkställigheten i Stockholm endast sker in nomine, men i de andra städerne, in persona.

H. probsten Mathesius wille, för att vinna tiden, icke iterera, hvad af flera redan så grundeligen i detta ämnet blifvit talt, utan utbad sig, att få erkänna h. probsten Krögers dictamen för sitt; tilläggande allenast, utom hvad h. probsten i går anfördt, att, som allmänheten är nogsam uplyst, för att veta, hvad det allmänna eländet bör tillskrifvas, och som den icke misstager sig, då den hänleder densamma ifrån Kiermans operationer, så vore för ingen del rådeligit, så anse det brått, att man dervid kan beskyllas för flathet, helst botemedlen, som skulle godtgöra, om sådant allenast sig göra låter, alt det onda, han åstadkommet, icke annat kunna, än länge svida hos alla. Hade med saken icke redan så långt avancerat, så skulle h. probsten hafva tilstyrkt

upskåf med dess afgörande, tills man finge se, huru det vill likna sig med bevillnings-verket, och huru långt ständers nijt och undersåtarenas förmåga will förslå, att bota de refvor i staten, som wäxel-associerade gjordt genom sitt straffbara förhållande. Uselheten lär då finnas större, än mången kan förmoda; och när man i tideböckerna läser om den köpmansassociation, som i konung Albrechts tid, under namn af hättbroder, voro bekanta, må man väl fasa för de plågor, som riket af dem måste utstå, och som i synnerhet teknades med oskyldiga medborgares lif och blod. Men knapt lærer påföljden af denna grofva sammangaddningen varet så svår och tryckande för hela landet, som den, hvilken vår tids mäktigaste handlande, genom finare maximer, oss och våra efterkommande ådraget. H. probsten kunde derföre icke frångå, att mycken mildhet visas dem i preste- och bondeståndens deputerades betänkande, samt. h. lector Kraftmans votum, hvartill h. probsten fann skäligt att lägga, det Kiermans namn borde slås på echafauten i alla rikets städer, medan ingen är så liten eller så aflägsen, som icke haft känning af hans brått; och att befara någon oreda deraf, att hans person föres på Stockholms echafaut, wore i h. probstens tanka, att tillvita regeringen och konungens befallningshafwande efterlåtenhet i de försigtighetsmått, som wid dylika tillfällen äro af nöden.

Herr biskop Serenius anmärkte, att denna saken i dag råkat i en mera critisk ställning, än den i går befanns, i anseende dertill, att tvänne stånd den redan afgjordt, bondeståndet enl. dess nyligen gjorda beskickning, och ridd. och adelen med bifall till det så kallade deputationens betänkande, som den nu ankomna löparen utvisar. Som nu dessa tvänne stånd helt olika sig utlåt, är nödigt, att preteståndet är omtänkt på sådant beslut, som befordrar saken till en med riksens ständers wärdighet öfverensstämmande expedition, hvilket, i herr biskopens tanka, icke lät sig göra, genom ridderskapet och adelens samt borgareståndets deputerades betänkande.

H. probsten Wijkman wille, för att nu icke wälla utdrägt på tiden, conformera sig med h. probsten Kröger, under förbehåll, att skrifteligen sedermera deducera sina tankar.

H. biskop Filenius beklagade, sig sakna så djup insigt i finance och commerce ärender, som fordrades, att grundeligen kunna fälla sitt omdöme uti denna så vidlöftiga, som epineusa, saken. H. biskopen wördade derföre det arbete, som både stora och justitiædeputationerne deruppå nedlagt, och hvilket nogsammt wittnar, huru ömt och sorgfälligt det ena, med det andra, blifvit

nagelfaret. I sitt yttrande deröfver, trodde h. biskopen sig böra hafva förnämsta afseendet uppå *salus publica*, och styrka till det, som herr biskopen vore öfvertygad, med detta ändamål sig aldramäst passa. På denna grunden accederade h. biskopen i det närmaste till ridderskapets och adelens samt borgareståndets deputerades betänkande, med den förändring, att lifstids fängelse sättes i stället för det, som på behagelig tid är projecterad. Angående echafautstraffet, påminde h. biskopen, hvad så väl vår tids, som andra tidens och länders, historier förmåla, om en uppretad menighets raseri wid dylika tillfällen, och huru långt den kan gå, oaktad den bästa politie. Mas Angellos tumult i Neapel, och Wittarnes öde i Amsterdam, anfördes derå till märkeliga exempel. Ex capite prudentiæ afrådde fördenskull h. biskopen denna executionen, men underkastade gärna dylika sina wälmenta tankar ståndets mogna ompröfvande.

H. probsten Afzelius: När man tänker på Kiermans brått emot stat och banque, och rike, och hvar medborgare, så måste man bekänna, att det vida öfverträffar, hvad förra tiders handlingar innebära, om sådane, som stämplat till sitt eget fosterlands ofärd. Detta bråttet har redan blifvit framlagt för hvars mans ögon i sin rätta gestalt, och derigenom har allmänheten blifvit försatt i väntan, uppå hvad utgång sådant hos riksens ständer må taga, medan samma allmänhet, som finner sig svårligen læderad, ropar om hämd. Så hugneligit det fördenskull är, att spörja hos ständer en gemensam afsky för blodsutgjutelse, så märkeligit bör icke desto mindre straffet wara, som skal följa uppå ett så märkeligit brått. Och önskade h. probsten, att ståndet häröfver måtte stadna i sådant beslut, som kan utmärka, att rättvisan haft framgång, och rikets samt medborgarnes rätt icke blifvet å sido satte. Men derom kunna dessa aldrig öfvertygas, om icke preste- och bondeståndets deputerades betänkande, med h. lector Kraftmans tilläggning, blifver bekräftadt, och i verket stäldt.

H. probsten Meurling utlät sig, som följer: Uti detta Kiermanska bråttmålet är, efter min tanka, nu nog discureradt, så att jag intet ser, hvad härvid vidare kan säijas, om man icke vill idem idemque repetera, som alltid är tedieust, och tillika drar för mycket bort af den ädla och nog kostbara tiden; men så kan jag likväl icke undgå min mening i korthet förklara.

De tvänne betänkanden, som äro komne ifrån höglofl. justitiædeputation gifva mig nog anledning, att vara vidlyftig, om jag alle där förekommande

omständigheter uti bråttmålet uptaga skulle, men⁴⁵⁹ det är så mycket mindre nödigt, som betänkanden i sig sjelfve, äro derutinnan nog tillräckelige. Jag vill allenast se efter huruvida conclusum är stäldt, efter premissæ, och straffet lämpat af bråttet. Uti höglofl. ridderskapets och adelens, samt lof. borgareståndets betänkande, som häruti göra ett, ser jag bråttmålet wara uptaget, till alla sina omständigheter, och intet utur akt låtet, som tjenar, att sätta Kiermans brått i dagsljuset. Det är rubricerat så hårdt och groft, som rättvisan fordrat, så att bråttet är kalladt ett urbota brått; det är så mycket sagt, som ett extraordinairt och besynnerligit brått, ett brått, som ingen lag är på, ett brått, som icke tillfyllest straffas kan, ja ett brått, som lagstiftaren aldrig trodt kunde existera bland människor, och således derom ingen lag kunnat stifta. Si, sådane äro præmissæ, hvarpå domen sig grunda skulle. Huru lyder nu conclusum? Jo, straffet blir allenast i detta, att Kierman skal plikta några lumpna styfver, eller spisas med wattn och bröd några dagar. Ho kan nu säga, att straffet här svarar emot præmissæ? De, som nu hafva lust att stadfästa en sådan dom, dem råder jag, att de besinna, 1:mo, att Gud gifvit oss vett och förstånd, att någorlunda utleta sanning och rätt, ty åligger oss att följa detsamma. 2:o, äro wi domare, ja det högsta domare på jorden, som stå här icke för endast vår egen skuld, utan för hela Svea rikets inbyggare, att skaffa folket rätt. 3:o är det icke vår dom, utan Guds, i hvars stad och ställe wi stå, att skaffa rätt och rättvisa i landena. Det är således Guds och folkets rätt, vi söka måste, det är Guds hämde-dag öfver orättvisan; om vi denna sysla försummeligen uträtta, undvika vi aldrig ett svårt förbannelses ve. Kan således jag icke, för min del, detta betänkande bifalla.

Men hvad det högvördige presterskapets och ärbara bondeståndets betänkande widkommer, så är det straffet något närmare lämpat efter bråttet, och så jämkat, att nåd och rätt äro blandade med hvarandra, så att jag tror, det, eho som denna ransakning och dom läsandes warder, måste tilstå, att här fins ändå mer mildring än hårdhet; ty kan jag intet annat än bifalla detta betänkande. De motiver, här finnas till större nåd, som den bråttsligas frus, barn och wärdiga mågs rörande böneskrifter, ware Gud mitt wittne, att de nog röra mitt blödiga hjerta, men den pligt, mig åligger, af ofvan anförde skäl, betaga mig häruti följa min egen inclination.

⁴⁵⁹ med i prot.

H. doctor Lindegren instämde korteligen med preste- och bondeståndens deputerade.

H. kyrkjoherden Heurlin: Wäxel-associerades brått är gräseligen stort, ja större än något rum i lagen finnes, som egenteligen svarar deremot. Borgmästaren Kierman i synnerhet har, mot bättre wett, ingått, och efter godtycke upsagt contracter, som skadat kronan och riktadt honom, samt illa hushållat med banquens penningar. Man h. kyrkjoherden kunde icke finna, att den nöd, som i allmänhet trycker riket, och hvaraf h. kyrkjoherden så väl som många andra, hade sin dryga känning, endast och allenast bör tillskrifvas Kiermans och dess medassocierades wäxeloperationer, ty. 1:o ut-sopades publica medel, och reela penningestocken minskades, innan ännu något wäxelcontoir börjades, och ifrån den tidepuncten, då sedlar i stället för plåtar kommo i gång. Ända derifrån lär Sverige fått erfara sanningen af den reglan, att ett sämre mynt utjagar ett bättre ur landet. Har Kierman äfven häruti haft del, så ökar det mycket hans brått. 2:o Om alt vårt onda skulle bero af wäxelcontoiren, så skulle det, redan för 4 år sedan, hafva med contoiren uphört. Men som, under dessa åren, hemliga wäxelcontoir icke trutit, och reela myntstocken än vidare smultet bort, så kan Kierman icke som wäxlassocierad wara dertill skulden, utan så wida han med sin handels styrka gifvit luft åt sådane rörelser. Det friar honom icke, att han icke brutit sig in i banquen; han bör icke slippa onäpst, för det han på förrädiskt sätt gått dit in. Och som bråttet således är öfver alt straff, hade h. kyrkjoherden wid preste- och bondeståndets tankar i justitiædeputation intet at påminna. Men af ett medlidande hjerta, understälte h. kyrkjoherden, om icke någon lindring kunde visas, i afseende på echafautstraffet. H. kyrkjoherden hade sjelf följt missgärningsmän till döden, och därigenom lärt, att icke otidigtwis yttra ett sådant medlidande, hvilket dock här och i denna delen tyckes kunna hafva rum.

H. probsten Lindbom: Medelvägen är här så mycket svårare at finna, som, när man håller sig vid justitiædeputations 2:ne meningar derifrån upkommet. Men så är dock efter allmän lag, i sådant fall säkrast, följa den lindrigare vägen, hälst h. probsten gjorde sig öfvertygad, att ock de bägge stånden dömt rätt. Lifstids fängelse wille dock h. probsten hafva utsatt.

H. probsten Engzelius: Bråttet är redan nog tydeligen å daga lagdt. Wid preste- och bonde-ståndens deputerades betänkande, wille h. probsten så mycket häldre förblifwa, som h. probsten redan uti deputationen tagit del

deruti. Dock fann h. probsten, vid närmare eftersinnande, betänkeligit, att Kierman skal föras på Stockholms echafaut; utan, som rummet till lifstids fängelse icke af deputerade blifvit utnämndt, höll h. probsten Marstrands fästning därtill tjenligast.

H. probsten Kolmodin åberopade sig likaledes deputerades yttrande ifrån detta ståndets ledamöter, bland hvilka h. probsten äfven är en. Deputationen har haft i sin föreskrift, att göra tillämpning af lagen till det brått, som redan förut blifvit å daga lagt, och hvilket befunnits bestå uti det straffbaraste svek och bedrägeri. Lämpeligare rum i lagen har derföre icke kunnat finnas, än handelsb:s 16 cap. 4 §. Det säges att echafautstraffet har betänkeligheter med sig i Stockholm. H. probsten befarade detsamma, men ville dock, att det uti de öfrige städerna skulle exsequeras.

H. kyrkjoherden Linderot, sedan han i går bifallit det så kallade justitiædep:s betänkande, om alla wäxelassocierade, fann sig nu, i anledning af de i dag hållne discourser, benägen, att i viss måtto förena sig med preste- och bondeståndens deputerade, och, som tiden nu icke vill medgifva, att vidlyftigare detta utföra, förklarade h. kyrkjoherden sig ex capite prudentiæ undantaga echafauten, både här och i andra städer, ex capite misericordiæ frikalla Kierman ifrån dubbel tjufsrätt, och i stället skyldig, att, som deputationen sagt, antingen plikta med penningar, eller med wattn och bröd, och änteligen, ex capite justitiæ, döma honom till lifstids fängelse, enligt det andra betänkandet.

Herr biskop Mennander: Handlingarna och discourserne wisa så tydeligen bråttets grofhet, att ingen kan neka det ju straffet bör blifva exemplariskt. Men som justitiædeputation sjelf, under granskning häraf, fördelt sig i 2:ne skiljaktiga meningar, så wore h. biskopen icke så lagfaren, att han emellan dem bägge kunde decidera, utan höll för säkrast, att blifva vid den lindrigare tankan, i synnerhet, hvad Kiermans och dess namns echafautering angår. Herr biskopen trodde, att ändamålet med straffet likafult vinnes, om detta tages undan. När Kierman, för att ersätta skadan, förlorar all sin egenom, så sättes han derjämte ur stånd, att ytterligare skada, i synnerhet om lifstids fängelse blifver hans lått. Förmodeligen lär ock alt det, som honom då vederfares, wara tillräckeligit till det ändamålet, att gifva androm warnangel.

H. doctor Hausvolff förklarade sig, med de öfrige ståndets ledamöter, öfvertygad om Kiermans brått, och att preste- och bondeståndets deputerade

nyttjat till straffets utsättjande den rätta måttstocken. Och som h. doctoren fann skiljaktigheten, inom ståndet, mäst röra echafautstraffet, instämde h. doctorn till alla delar derom, med hvad h. biskop Serenius i går yttrat, och det på enahanda grunder med honom. Betänkeligheten och äfventyret af detta straff hade h. doctorn haft tillfälle, att erfara, under de 36 år, som han bodt i Stockholm. Guarnizonen är, vid sådane tillfällen, eij mer pålitelig, än gemene man; ty bägge sälla sig tillsammans. H. doctorn wiste, att både cavallerie och rytterie varet upbådade, till ordnings bibehållande, men att det dock icke gjort tillfyllest. H. doctorn såge fördenskull icke, huru ett uplopp skulle kunna afböjas, bland gemene man, när en hos dem så illaluktande person, som Kierman, blefve bland dem prostituerad. Det öfrige af saken wore redan nog detaillerad,⁴⁶⁰ och gjorde h. doctorn allenast sluteligen reflexion, wid h. biskop Serenii erinran, angående expeditionen, hvarvid collision stånden mellan bör förekommas; i hvilken afsigt, h. doctorn styrker dertill, att ståndet med sitt beslut måtte innehålla, till dess wällofl. borg.ståndet sig äfven utlätet.

H. doctor Nensén hade, såsom ledamot af justitiædeputation fasat, så snart han hört, att denna svåra saken dit skulle blifva remitterad, ty h. doctorn hade icke allenast haft någon idé derom förut, utan äfven i stora deputation inhämtat, huru grufveliga förbrytelser der inlöpa. H. doctorn hade sedermera på alt uptänkeligit sätt gjort sig skickelig, att deröfver sententiera. Han hade läst alla acter; han hade confererat med de lagfarna; han hade på det ömaste hos sig sjelf öfvervägat, hvad dess i justitiædeputation aflagda ed af honom måtte kräffa, så att riket må få rätt, och samwetet hållas obefläckat. Men ehuru h. doctorn, under alt detta, blifvit styrkt i sin öfvertygelse om associerades bråtslighet, hade dock den consideration icke hos honom kunnat försvinna, att de icke allena concurreradt till det onda, de bedrifvit, utan att många af mera betydande anseende, än de, och som utom dem icke kunnat utföra sina desseiner, varet äfven så mycket vållande till, hvad de andra nu måste upbära. H. doctorn har derföre, efter all sin öfvertygelse, tykt, att straffet efter tydel. lag icke nogare kunnat afpassas, än af ridderskapet och adelens samt borgareståndets deputerade, hvarföre h. doctorn äfven deras betänkande underskrifvit. Är det illa gjordt, så må Gud deröfver vara domaren. Men h. doctorn kunde icke annat än följa sin

⁴⁶⁰ I prot.: *detaiteradt*.

öfvertygelse, som grundades på intet annat, än lag och billighet, utan afseende på de associerades personer, med hvilka h. doctorn hade ingen bekantskap. Dock, som warsamhet tyckes fordra, att icke Kierman må komma i situation, att ännu göra mera ondt, ville h. doctorn icke vara emot lifstids fängelse för honom, men förblef i alt det öfriga vid betänkandet.

H. doctor Wåhlin conformerade sig med preste- och bondeståndens deputerade, i altsammans, men lämnade derhän, huruvida echafaut kunde vara rådelig för Kierman, så här, som i de öfriga städerna, hvarest bitterheten emot honom icke torde vara mindre, utan samma olägenheter att befara, som försigtigheten bjuder, att här précavera.

H. doctor Schröder wille äfven instämman med pluraliteten uti bifall till detsamma. Men vid echafauteringen, hade h. doctorn redan i går funnet betänkeligheter, och vid närmare eftertanka sig påmint de excesser, som h. doctorn, under den tid han varet invånare i Stockholm, förnummet, att gemene man wid sådana exsecutioner pläga falla uppå, och hvilka kunna stadna uti mord, derest de icke försigtigt afböijas.

H. doctor Möller samtyckte till samma betänkande, utan att, för den återstående knappa tiden skull, dertill anföra sina skäl. Echafauten undantog dock h. doctorn, icke af medlidande mot Kierman, utan i afseende på dess anhöriga, barn och mågar, som eljest, ehuru oskyldiga, skulle försättas i dubbelt lidande, först förlusten af deras arf i en anseelig egendom, och sedan i den wanheder, som ifrån personens eller mannens echafautering wore oskiljaktig.

Herr professor Amnell refererade sig på, hvad han i går anfördt, emot det lindrigare betänkandet, hvarest de projecterade penninge-böterne, och fängelset på behagelig tid, icke, i h. professorens tanka, borde vidtagas. Heldre accederade han till preste- och bondeståndet deputerades tanka, allenast att emot echafauteringen samma skjäl, som sist, lågo i vägen. De oredor, som vid en sådan exsecution kunde hända, stå icke att förebyggas, helst ingen kan veta, huru stark vakten bör vara, att den dock icke blifver för svag; och wittnar engelska, holländska och neapolitanska historien nogsamt om, hvad vid dylika tillfällen hända kan. Werkställandet af detta straffet i de andre städerna hade h. professoren icke förr än nu kommit at tänka på. Och äfven som h. professorn icke viste någon lag, som dertil anledning gifver, utan stället, der gärningen är gjord, lærer vara det rätta för exsecution af straffet, så förekommer ock vid detta straffet, anten det sker in persona, eller in

nomine, sådane betänkeligheter, som hindrade h. professoren, enligt dess förra yttrande, att det samma vidtaga, utan föreslog han ock nu, i dess ställe, en månads fängelse på vattn och bröd, såsom tillräckeligit surrogatum mot echafauten.

Herr probsten Högström aflemnade följande yttrande: Hvarken högvördige ståndets tolamod, under den långsamma öfverläggning, som redan gått öfver wanliga tiden, eller min förmåga, lærer tillåta mig att tillägga något, som kunde tjena till ytterligare upplysning, då vi vilja stadga våra tankar öfver förevarande ämne. De värde ledamöter, som hittills talat, hafva med så mycken styrcka likasom täflat, att ådagalägga sin nit för både alfvarsam rättvisa, och ständer tillständig lindrighet, att ock jag, för egen del, ser mig så litet med stillatigande kunna och böra undgå, att yttra mitt omdöme, som jag haft så godt, som obehageligit, tillfälle att blifva om viktigheten af borgmästaren Kiermans brått redan tillfullo öfvertygad, under det dessa bekymmersamma ärender ifrån början blifvit utredde uti stora deputations expeditionskått, hvarest jag har äran att vara ledamot, och således, innan saken kommit under höglofl. justitiædeputations skärskådande. Oaktad all den människo-ömhet, hvaraf mitt hjerta alltid blöder emot medborgarne, och i synnerhet de käntslor, som specielt föranlåter mig, till medlidande emot bemälte borgmästares olyckeliga anhörige, hvilkas omständigheter upväkt hos mig den känbaraste medömksamhet, måste jag dock, då mitt samvete förbjuder mig att, som riksdagsman, både waka för helgden af rikets lagar, och efter all ringa förmåga wårda allmänhetens rätt, förklara mig för de ledamöters mening, som anse Kiermans missgärningar för så stora brått emot samhället, att straffet blifver, så mycket af magtägande ständer möjjeligen wäntas kan, tillräckeligen leutererat och mildrat, då herrar deputerades af högvördiga preste- och ärbara bondeståndets fälde dom uti deputationens till riksens högl. ständers plena upgifna betänkande går i verkställighet. Wore mig tillåtit, att följa mitt sinnes böijelse i det högsta, så skulle jag finna mig både föranlåten och förbunden, att gå in i den idé, herr biskopen Serenius, h. probsten Waldius, och flere ledamöter, yttradt angående Kiermans befrielse ifrån echafauten, uti hvilken tanka jag, i anseende till flere considerationer, eij allenast vill finna mig, utan ock dertill styrka, om det kan ske med högvördige ståndets endragtige bifall och samtyckande.

H. probsten Ziebeth instämde med, hvad h. biskop Serenius i går anfördt, och biföll således preste- och bondeståndens deputerades betänkande, med förbehåll, att echafauten undantages, både till Kiermans person och namn.

H. probsten Ekström yttrade sig på samma sätt.

H. kyrkjoherden Snöbom conformerade sig med herr biskop Mennander och h. probsten Lindbom.

Herr biskop Fortelius: Preste- och bondeståndens deputerade, som haft denna sakens utarbetning om händer, tyckas närmast hafva träffat det domslut, som häri fällas bör. Från echafauten vill väl h. biskopen gärna skona, men kunde icke eller i den delen gå ifrån lag och rättwisa.

H. probsten Warelus gillade preste- och bondeståndens deputerades betänkande, allenast att echafauten, ex capite prudentiæ, i Stockholm utelennas, men i de andra städerna kan det straffet väl låta göra sig.

Härmed förenade sig herr probsten Feltström.

H. kyrkjoherden Portuan widgick, at han i början tänkt, åt den lindrigare sidan, men hade nu af discourserna funnit wara skäl, at bifalla preste- och bondeståndets deputerade: Dock skulle h. kyrkjoherden gärna se, om Kierman kunde undslippa echafauten, så i Stockholm, som andra städer, icke för det, at han förskyllat en sådan förskoning, utan för det äventyr, som straffets verkställighet har med sig. H. kyrkjoherden hade erlefvt sådant tillföre här i staden, och af det oväsendet, som timade, då Kierman skulle föras i arresten, kan slutas, att populacen aldraminst lærer skona honom, hvarföre man äfven redan hört dem ömka honom på echafauten. Samma, om icke större, fara torde i orterna honom förestå.

H. doctor Alin war öfvertygad, att wäxelassocierade icke allena brutet det, för hvilket de nu skola straffas. H. doctorn instämde dock, ang. Kiermans straff, med herr biskop Serenius, och trodde, försigtigheten fordra, at echafauten undantages. Lifstids fängelse tyckes förslå till bråttets rättmätiga beifrande.

H. probsten Godenius biföll preste- och bondeståndets deputerades betänkande, undantagande echafauten, hvartil h. probsten icke kunde samtycka, hvarken här eller annorstädes, hvarken till person eller namnet.

H. comministern Heurlin instämde med h. probsten Lindbom.

H. kyrkjoherden Hernodius biföll såväl preste- och bondeståndets deputerade, som h. lector Kraftman och h. probst. Ekman, angående sätes och

stämmas förlust för den riksdagsman, som någonsin proponerar Kiermans lösgifvande ur arresten.

H. kyrkjoherden Ståhl förklarade sig för samma slut i denna saken, som h. biskop Serenius tillstyrkt.

H. probsten Åhman hade förut sagt sin tanka i justitiædeputation, som derföre nu i det ena betänkandet innehålles, hvaruti han, med de öfrige ståndets deputerade, deltagit. Hade man welat gå strängt till väga, så hade man wäl äfven fått lag på svårare straff. Men en skäligh medelväg har häldre blifvit wald. Deputations skyldighet har emedlertid warit, att icke tillstyrka annat, än hvad lag förmår. Stånden kunna snarare mildra. H. probsten ville derföre ock nu samtycka, att Kierman slipper echafauten, enligt herr biskop Serenii tanka.

H. comministern Iverus: Som bråttet är urbota, så måste straffet mildras, om det icke skal blifva odrägeligit. Severitas, comitate condita, hafver fördenskull i denna saken rum, och Kierman må åtminstone slippa echafauten, så här, som annorstädes.

Sedan samtelige ståndets ledamöter således sig utlåtit, förklarade h. archibiskopen och talemän, att, ehuru mycket han wore bögd till medlidande med olyckelige, funne han dock noggsamt, att det icke borde prévalera uti saker, som angå det allmännas rätt, hvarföre han ock endast wille styrka ståndet, till sådant slut härutinnan, som kan hedra ståndet, och utmärka, att det allmänna bästa waret dess förnämsta ögonmärke. Herr archibiskopen förestälte häruppå, huru som discourserna roullerat uppå bifall till ettdera af de ifrån justitiædeputation upkomna betänkanden, dock så, att de fleste förklara sig för det, som preste- och bondeståndens deputerade afgifvit, hvaruti endast om echafaut-straffet förspordts någon skiljaktighet. Herr archibiskopen frågade fördenskull, om ståndet åstundade proposition öfver bägge betänkanden, på det sättet, att Ja finge märka bifall till det ena, och Neij till det andra, men undantag af echafauten, hvarom sedermera kunde blifva en särskild fråga.

Men då denna proposition af en stor del icke godkändes, upkom någon stunds öfverläggning om en annan; hvarå då i synnerhet blef ventileradt, antingen Kiermans namn skulle slås på echafauten, eller icke; yttrade herrar probstarna Hellberg, Bergström, och åtskillige flere, att, emedan namnets echafautering inge sådana betänkeligheter förekomma, som wid personens, så måste för de förra alla de skäl wara gällande, som blifvit anförda, att visa

bråttets grofhet, straffets lindrighet deremot, och folkets rätt att få någon offentlig satisfaction; förbehållande sig i synnerhet her:r probstane Bergstedt och Bolmstedt, h. lector Kraftman, och flere, att skrifteligen till protocollet sig utlåta, om, emot hvad man kunnat förmoda, den lindriga åtgärden hindras, att namnet får intaga det rum, som personen förtjent.

Herr archibiskopen proponerade wäl ytterligare, att ståndet genom Ja och Neij wille skilja sig wid de bägge alternativer, om person eller namnet skulle komma på echafauten. Men då den proposition icke eller wann allmänt tycke, fortsattes öfverläggningen, intill dess det sluteligen genom öfwerenskommelse blef faststält, att preste- och bondeståndets deputerades betänkande, jämte h. lector Kraftmans memorial, angående borgmästaren Kiermans straff, skulle anses för bifallna, undantagande det projecterade echafautstraffet, för hvilket Kierman förskonades; men angående namnet, gjordes och widtogs proposition, om ståndet bifaller, att borgmästar Kiermans namn slås på echafauten, så i Stockholm, som alla de städer, genom hvilka vägen härifrån ligger till Marstrand; hvartil om Neij svarades, skulle beslutet blifva, att namnet icke echafauteras, hvarken i Stockholm eller annorstädes.

Som denna proposition icke enhälligt besvarades, anstältes deröfver votering, hvarigenom, sedan 27 Ja emot 22 Neij afgjort bejakandet, åtskildes ståndet.

Den 17 Octobr.

§ 1. Uplästes och justerades protocollet d. 14 nästledne Octobr., och § 1 af protocollet d. 15 derpå följande.

I anledning af, hvad i den sednare dagens protocoll discoureradt blifvit derom, att ridderskapet och adelen, samt borgare-ståndets deputerades yttrande i justitiædeputation, öfver wäxel-associerades bråttmåls sak, blifvit, under namn af deputations betänkande, derifrån expedierat, men de öfrige tvänne ståndens utlåtande afgådt uti bifogat särskildt extracto protocolli, då bitvis annorledes förhåller sig wid riksdagar, stånden emellan, än vid underdomstolar, hvarest, wid förefallande rösternas jämnlikhet å bägge sidor, beslutet warda i conformitet af den lindrigare meningens författade; hvilket så mycket mindre bordt dragas till efterföljd af justitiædeputation vid förevarande tillfälle, som 2:ne ståndes beslut ej kunna annorlunda, än vara lika gällande, med de andre bägge ståndens, då de ej med hvarandra öfverensstämma; så hemställte h. probsten magister Wijkman, i afseende häruppå, om icke ett protocolsutdrag kunde öfver detta ärende afgå till de öfrige respective stånden, hvilket af ståndet bifölls;⁴⁶¹ berättande allenast därvid h. öfverhåfpred. Grunerus, att en dylik casus varit, sistledne riksdag, före i cammar-, oeconomie- och commercedeputation.

§ 2. Herr biskop, doctor Filenius, gaf ståndet tillkänna, att herr landtmarskalken, vid sista sammanträdet, med de öfrige talemännen, öfverenskommet, att saken, rörande wäxlassocierades brått, skulle i dag hos de återstående tvänne stånden företagas och, om möjligt wore, slutel. afgöras. Men innan ståndet för denna gången dermed början gjorde, erindrade h. probsten Bolmstedt, det nödigt wara, att borgarståndet, som ännu icke afgjordt saken, rörande borgmästaren Kierman, blifver genom deputation underrättadt, om ståndets, sista plenidag, öfver honom författade beslut, på det förekommas måtte, hvad som eljest kunde befaras, att stånden ej måga gå in i partes, utan efter möjligheten sig om samma slut förena. Ståndet fant nödvändigheten deraf, och lät sig fördenskull föreläsas och justera det slut, som ståndet den 15 nästledne fattat; hvarvid en och annan af ståndets ledamöter påminte, att deruti äfven inryckas borde, att Kierman ej skulle under något pardonsplacat inbegripas. Men emedan de orden ej blifvit nämde i proposition, utan

⁴⁶¹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 20.

allenast at han *i all sin lifstid* skulle komma at sitta i fängelse, så låto de ock dervid nu bero; hvarpå deputation afgick, anförd af h. probsten och lectorn, magister Hellberg, som blef tillika anmodad, att hos borgareståndet anmäla preteståndets önskan, hvad Westanförs beträffar.

§ 3. Imedlertid uplästes Abraham Hedmans, till riksens ständer öfverlemnade memorial,⁴⁶² hvaruti han sig besvärar öfver urskillningsdeputations utslag, rörande en af honom sökt reconvention, för lidande uti rättegångssaken, med för detta lifdrabanten Börje Philip Schekta, hvilken ansökning urskillningsdeputation af den grund afslaget, att sådant wore stridande emot 13 § af dess instruction.

Wid ett ömt eftersinnande af bemälte Hedmans iråkade svåra omständigheter och lidande, pröfvade ståndet godt, att, som borgare- och bondestånden förut gjordt, äfven remittera detta reconventionsmål till justitiædeputation, dit sjelfva hufvudmålet blifvit förut af urskillningen remitteradt.

§ 4. Förehades å nyo fiskerideputations betänkande,⁴⁶³ rörande fiskerifonden, med hvad dervid, i anseende till den afvikne assessor Hultstedt, kan wara att i akt taga, som tillförne blifvit af ståndet bifallet, undantagande hvad camereraren i commerce-collegio, Anders Thun, kunde angå, hvarvid ståndet funnit, någon ytterligare upplysning vara af nöden, då uti detta betänkande tilstyrkes, att Thun, sedan commerce-collegium pröfwat dess borgens vederhäftighet, kunde få behålla sin sysla, och fiskerifondens räkenskaper behörigen afsluta.

H. comministern, magister Chydenius, anförde, til ljus i saken, att camereraren Thun nu mera skaffat sig, för så wäl egen, som de med assessor Hultstedt gemensamma balancer, både personell och reelle borgen, så at dervid wore intet att erinra. Dock hade fiskerideputation blifvit underrättad om dess egne balancer, då deputation gifvit sitt bifall dertill, att Thun kunde få qvarblifva, och utan de återstående räkenskaperne för fiskerifonden, hvarföre ock det uti betänkandet influet, att deputation, så framt borgen blefve för god erkänd, icke funnet något hinder för bemälte Thun, att bestrida dess sysla. Men sedan han nu mera blifvit fiscaliter tiltalad för bägge

⁴⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 23.

⁴⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 11. Jfr prot. ovan 9 september.

de balancer, som dock icke ännu blifvit honom öfverbeviste, så att man ej med fullkomlig wisshet kan inse, huruvida han något brått begådt, han ock dess utan nu befinnes hafva sig försedt med wederhäftig borgen för altsammans, så understälte h. comministern, om icke betänkandet kunde på det sättet bifallas, att commercecollegium ej betages, att, efter sakens bepröfvande, och de med Thun befunna omständigheter, enligt lag och förordningar, med honom förfara. Wid händelse af sådan påskrift, hade collegium, efter h. comministerns tanka, fria händer, att taga det slut, som med lagarne kunde enligt pröfvas.

Herr biskop Serenius yrkade deremot, att det ingalunda kan låta sig lagligen göra, att, innan commercecollegium blifvit hördt, insätta denna embetsman i sin sysla, som han medelst otrogen förvaltning förvärkadt. Det är ej riksens ständers, utan collegii, rättighet, att, sedan dom förutgått, honom antingen immittera i sysslan, eller derifrån afsätta. Imedlertid och så länge Thun är sub reatu, bör han afhålla sig ifrån syslans förvaltande; hvarmed h. lector Kraftman äfven instämde.

H. öfverhäfpred. Grunerus förmente åter, att det ej vore med rättvisa öfverensstämmande, att döma någon, som ej ännu blifvit lagligen tillvunnen. Cammereraren Thun har väl blifvit anklagad för balance, så för egen räkning, såsom ock i förbindelse med assessor Hultstedt, men är dock ännu ej öfverbevist, att häfta för någon skuld. Och emedan han emedlertid stält för sig fullgiltig borgen, ty har fiskeri-deputation ej annat kunnat, för dess del, än tillstådja honom sitta qvar vid syslan. Härvid förekom h. öfverhäfpredikanten äfven det betänkeliget, att, om riksens ständer nu skulle döma honom, såsom, sub reatu, oskickelig, att få tils vidare sin sysla för-rätta, så kan hända, att borgesmännen återkalla sin borgen, och kronan går aldeles miste om det, hvad hos honom torde framdeles vara att fordra.

H. probsten Mathesius: Man är aldrabäst ifrån denna saken, om ståndet stadnar i det beslut, att *commercecollegium har, att härmed efter lag och förordningar förfara*, tilläggande h. probsten, att bemälte collegio ej kan vara obekant, å ena sidan, hvad konungaförsäkran i 10 §, som af h. probsten Haartman blef härvid upläst, innehåller, och, å den andra, huruvida Thun, under påstående laga ransakning, kan anses ovärdig att förblifva vid syslans förrättande; hvilket, uppå gifven proposition, blef af ståndet bifallet.

§ 5. H. probsten Hellberg, tillika med deputation, hade nu till ståndet återkommet, och anmälde borgareståndets hälsning tillbaka, och tacksäjelse för undfängen del af ståndets beslut, rörande borgmästaren Kierman. Hvad Westanförssaken angick, wille borgareståndet föga sig efter presteståndets åstundan, allenast eij för länge dermed på tiden kommer at utdragas. Dock hade acten eij eller ännu till borgare-ståndet ankommet.

§ 6. Sedan ståndet fört sig till minnes, i hvad slut samtel. stånden i justitiædeputation stadnat, ang. wärkspatron Lefebure, jämte hvad om honom de medföljande särskildta vota innehöllo, yttrade sig

h. probsten Hellberg: Efter all den kundskap och upplysning, som de från justitiædeputation till ståndet inkomne acter, om wäxelassocierades förhållande, så i gemen, som om hvar och en särskilt, innehåller, kan jag, för min del, eij annat finna, än att preste- och bondeståndets deputerades beslut i justitiædeputation närmast passar sig efter wäxelassocierades brått, och de dervid sig företeende alvarligen utmärkta facta, så att en noga gradation och proportion, de bråttslige emellan, synes i detsamma wara i akt tagen. Hvad nu brukspatron Lefebure i synnerhet angåt, så fant h. probsten, dess grofva förbrytelse *aldraförst* bestå deruti, att han utur banquen uttaget och olofligen disponerat de 3 000 ducater specie, hwarvid sålunda tillgick, som af de utkomna handlingar allmänt är bekant, att framledne presidenten grefve Gyllenborg, utan wederbörligt tillstånd, och med missbruk af landtmarskalkens namn, hos bancofullmäktige anmält bemälte ducaters lån utur banquen, förmodeligen uppå träffad öfverenskommelse med Lefebure, dem verkeligen uttaget den sista Decembr. 1753, med försäkran, att dem i den påföljande Julii månad återställa, och dem till Lefebure lemnat, som eij kunde wara obekant, på hvad sätt och med hvad wilkor han dem emottaget, och icke desto mindre, eij allenast dem icke återbetalt för än den 6 Octobr. 1756, utan att derföre erlægga den skyldiga räntan, 69 ducater specie, utan ock, tvärt emot kongl. förordningens af d. 30 Julii 1744 klara lydelse, med posten till utrikes orter, för wäxelcontoirets räkning dem afsändt.⁴⁶⁴ 2:o huru skadeliga afsigter emot riket fördt brukspatron Lefebure, som haft wäxelcontoirets böcker och räkenskaper om händer, emottaget de utur

⁴⁶⁴ Tryckt förordning 30 juli 1743: *Kongl. Maj:ts Förnyade nådige Förbud, emot Guld- och Silfwermynts samt Myntade Koppar Plåtars utförande utur Riket.*

banquen undfångna contanta pengar, samt således äfven, såsom hufvudman, draget försorg om plåtarnes försälgning, och suttet vid styrelse af hela wäxelcontoiret, är k[]art deraf, att han, som följakteligen, om operationernas skada för riket och det allmänna, haft den närmaste kundskap, icke dess mindre ej allenast, i sina förbindelsers fullgörande emot kronan brustit, utan ock i synnerhet svikeligen sig förhållet, wid redogörelsen för de af banquen undfångna kopparplåtar; i thy han, å wäxelcontoirets vägnar, åtagit sig att förskaffa banquen silfver för kopparens provenüe, som dock icke skedt, och i dess ställe sedermera, genom ombyte af revers, följande året allenast utfäst sig att, såsom banquens commissionair, förrätta denna silfver-handel, och att dervid, som redelig svensk man, söka banquens förmon och bästa, hvarremot han wiste, att af banquen tillskansa sig anseenliga förmåner. Brukspatron Lefebure, som enligt detta contract, bordt strax godtgöra banquen efter hvarje 500 skeppund kopparplåtars försälgning, har tvärtom, som föregifvits, kopparen pantsatt, och en del deraf ej försålt för än år 1759 och 1760, då han ock först började att derföre göra banquen redo, men upgifvit då allenast tvänne försälgningssedlar, och på ett svikfult sätt förhållet de öfriga, som likväl af wäxelböckerne befunnets hafva till den tiden inkommet öfver hela försälgningen. Härvid är vidare till märkande, att Lefebure be- drägeligen upgifvit provenuen till 475 daler: 27 öre kopp:nt, per medium, för skeppundet, som likväl, enligt wäxelböckerne, stigit til 592 daler: 5 öre dito mynt, och då han ändteligen, på wäxelcontoirets vägnar, begifwit sig att betala till banquen 540 daler för skeppundet, har han dock, sedan provision blifvit afdragen, undansnilladt banquen öfver 40 daler k:nt på hvarje skeppund, hvilket på annat sätt ej kunnat, än att han draget bancofullmä- tige bakom ljuset, genom falska berättelser. H. probsten hemställte, hurule- des alt detta kunde sammanparas med det af Lefebure gifna löfte, att, såsom redelig man under alt detta, befodra banquens bästa. 3:o anförde h. probs- ten, huruledes Lefebure, sedan contractet år 1756 blifvit upsagdt, som, en- ligt 10 §, 3 månader bordt continuera efter upsägningen, likväl, under namn af contractsförmåner, ur banquen uttagit anseenliga rullerande penninge- summor, hållande bancofullmächtige i okunnighet om contractets uphö- rande; hvilka penningesummor så mycket mindre bordt betalas, enligt contractet, som detsamma, å wäxelcontoirets sida, då allaredan war brutet. 4:o huruledes merbemälte Lefebure, som, till coursens fällande, af cronan emottog 1760 års subsidier, tvärt emot contractets innehåll, efter eget behag

godtgjort samma subsidier, endast med två dal:r kopp:nt per livre, som war anseenligen mindre, än coursen då var; hvarom han ej eller, enligt Kongl. M:ts bref, quartaliter med kongl. statscontoiret liquiderat, och eljest så svikligen sig derjämte mot cronan förhållet, att han icke underlåtet, att debitera kronan alla växlar tillbaka, efter högsta course. 5:o hvad angår aversions-handelen, imellan kronan å ena, och associerade å andra sidan, så var den grundad på wäxel-associerades föregifna prætensioner, och Lefebures falska böcker, hvarigenom de listel. sig förskaffat en winst af nästan 6 millioner dal:r kopp:nt, på kronans depense. Hvilket alt, som det omöijeligen kan bemantlas med sken af loflig winningslystnad, eller förenas med svensk mans ära och tro, så kunde h. probsten aldeles icke finna, att det af preste- och bondeståndens deputerade i justitiædeputation projecterade straffet, kan anses för svårt, eller ej svarande emot dess brått. Dock, som Kierman waret mera bråttslig, än Lefebure, så har ock denna senare ej aldeles med samma straff, som Kierman, bordt beläggas.

§ 7. Under discoursen företrädde en deputation, ifrån det wällofl. borgareståndet, som bestod af 6 ledamöter, och anfördes af fullmägtigen ifrån Jacobsstad, h. borgmästaren Häggström, som, näst sitt stånds hälsning, recommenderade till skyndsamt afgörande i preteståndet, åtskillige mål, som ifrån borgareståndet blifvit expedierade; berättande tillika, det borgareståndet bifallet preteståndets extractum protocoll, rörande hans excellence, riksrådet Åkerhielms intagande i rådet, m. m., med den tilläggning, att en deputation från riksens ständer, 4 af ridderskapet och adelen samt 2 af de andre stånden, må gifva hans excellence del af riksens ständers beslut, och det emot honom förklarade förtroende.

§ 8. Sedan deputation afgådt, continuerades discourserne öfver det påbegynta ärendet, och yttrade sig h. probsten Wijkman, det han af alla acter och handlingar, som öfver wäxeladsocierade kommet i allmänhetens händer, funnet nogsamt, att brukspatron Lefebure med flit fört bedrägeliga böcker, att han, hvilken, såsom hufvudman, förestått operationerne och förvaltningen af wäxelcontoiren, uppgifvit falska räkningar till bancofullmägtiga, därå grundadt oriktiga fordringar, samt dragit åt sig, och sina adsocierade i wäxelcontoiret, en oskäligh och med rikets interesse stridande winst, hvilket alt af h. probsten Hellberg blifvit omständeligen bevist. Och sålunda kunde

h. probsten ej annat, än bifalla preste- och bondeståndens dep:s betänkande i justitiædeputation, dock med tillägning, att, som brukspatron Lefebure ej skydt för att begå så skamliga gärningar, och således bör anses, såsom en farlig och högstskadelig medborgare, honom tillika måtte vara förbudet, att, under riksdagar, sig i Stockholm uppehålla, och annorstädes, där riksdag hålles.

H. probsten Haartman instämde äfven med, hvad h:r probsten Hellberg nyss anfördt, och tillade, att, som brukspatron Lefebure ej allenast brustet, att fullgöra de förbindelser, som det med cronan ingångne contractet honom ålade, och ej, såsom redelig svensk man, mera vårdat sig om det allmännas, än eget interesse, samt dirigeradt kursen efter egna afsigter, till alla medundersåtares största skada och förtryck, utan och fördt i wäxelcontoiret uppenbara falska räkningar med cronan och banquen, så väl wid kopparhandelen, som den fordran af 6 a 7 millioner, som han, wid aversionshandelen, gjorde på cronan, ehuru han verkligen sjelf då befunnets hafva varet cronan skyldig, hvilket alt af de trykte handlingar är att omständeligen intaga, så kan på Lefebure med fullt⁴⁶⁵ skäl lämpas, hvad missgärningsb:ns 8 cap. 3 § innehåller; och vidare, som han, hvad livrerne beträffar, brukadt det besynnerliga räkningssättet med cronan, att han emottaget dem efter den aldringaste curs, och mindre än verkeligen cursen då var, men cronan deremot måst betala honom wäxlar, efter högsta curs, så bör han, enl. missg.balkens 45 cap. 1 §, sådant sitt grofva brått umgälla; bifallande fördenskull h. probsten preste- och bondeståndets mening i justitiædeputation, med den af h. probsten Wijkman nu gjorde tillägning.

Herr biskop Lamberg beklagade, att en riksinnevånare kunnat gå så långt i sin oömhhet emot banque, cronan och medborgare. Men som h. biskopen ej kände alla i denna sak vidlöftiga och inveklade sak sig företeende momenta, så vill han aldeles icke förringa eller förminska någonderas brått af wäxlassocierade; warande dock, efter h. biskopens tanka, en märkelig skillnad emellan borgmästaren Kiermans och brukspatron Lefebures brått, hvilken förre är vida mera culpabel, än den senare, och såsom bancofullmäktig manieradt alla saker, å detta stället, till sin och wäxelcontoirets oskäligen båtnad. De ducater, som Lefebure uttaget ur banquen, hafva allesamman återbetalte blifvit, förutan räntan, som sig belöper allenast till 69

⁴⁶⁵ *fullt* i prot.

ducater specie. Hvad kopparplåtarna angår, så hafver wäl Lefebure åtaget sig, att för dem förskaffa banquen silfver, hvilket han ock ofelbart gjordt, om de alle straxt kunnat blifva försålde. Men, som detta sednare, wid coursen stigande högd, alldeles omöjneligen falla wille, så hafva berörde kopparplåtar, uppå herrar bancofullmäktiges godtfinnande, på annat sätt, med daler kopparmynt, i sedlar, blifwit banquen godtgjorde. Men ware härmed, huru det will, så kunde dock h. biskopen ej annorlunda, än ex capite misericordiæ, mera än justitiæ, styrka till någon lindring i straffet för brukspatron Lefebure, och wille, för sin del, bifalla ridderskapet och adelens, samt borgareståndets utlåtande i justitiædeputation. För öfrigit, hölt h. biskopen före, at, hvad den af några ledamöter gjorde tilläggningsen beträffar, så wore den mindre nödig, emedan Lefebure, sedan han blifwit, enligt riksens ständers beslut, så anseenligen åderlåten, ej lærer komma i tillstånd och förmåga, att skönt han än wille, tillfoga riket någon skada; men skulle tvärt om för det allmänna blifva en odrägelig förlust, om dess, så wäl som Grillernes, handelscontoir skulle, med detta tillfälle, komma att gå aldeles under.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus: Utan att wilja eller kunna tala wäl för skadeliga medborgare, finner jag likwäl, wid anställd comparation, en märkelig skillnad, i borgmästar Kiermans och brukspatron Lefebures bråttsliga förhållande. Då den förre, hvilken, såsom riksdagsman, secreta utskåttsledamot, och bancofullmäktig, känt rikets behof och tarfvor, samt insedt banquens å wäxelcontoirets operationer beroende winst eller förlust; dock likwäl har bearbetat och utvärkadt redbara pengars uttagande ur banquen, och sluteliga betalande med sedlar, m. m., men den senare, Lefebure, som ej haft sådane tillgångar, och ej egt ett tillräckeligt ljus i saken, gått allenast in i en operation, som borgmästar Kierman för honom planerat; i anseende hvaruppå, de nyss citerade lagsens rum icke synas så wäl wilja passa sig till Lefebures brått. Hvad de i banquen uttagna ducater och kånparplåtar, såsom ock subsidiemedlen beträffar, så kan jag ej annat, än, uppå riksens ständers eget bestyrkande, erkänna Lefebures och de öfrige associerades dervid begångne brått, men hemställer tillika, om ej dörren blifwit för dem öppnad af kongl. rådkammaren, dels ock af secreta utskåttet sjelf. Jag gör fördenskull tryggare, då jag går in uti den lindrigare meningen, och bifaller ridderskapets och adelens samt borgareståndets utlåtande i deputation, men

gillar tillika, hvad h. probsten Wijkman tillagt, att honom ej må tillåtas, att i Stockholm wistas, då riksdag hålles.

H. kyrkjoherden Heurlin förmäldte äfven, det vara fjerran från honom, att wilja ursäktå så grofva och lastbara fel, som af wexel-associerade blifvit begångne, och äro i allmänna skrifter och handlingar lagde för allmänhetens ögon; skulle ej eller gärna wilja styrka till straffets lindrande, som blifvit af preste- och bondeståndets deputerade i justitiædeputation brukspatron ålagdt; understälde likväl, om ej, i anseende till följande skäl och omständigheter, Lefebure kunde pröfvas böra åtnjuta någon mildhet och förskoning. 1:mo att så väl stora deputation, som justitiædeputation, i sina betänkanden ansedt borgmästar Kierman såsom en persona primaria, hvilken, ehuru han, å berörda ställen, blifvit hårdast ansedd och straffad, likväl nu i högvördige ståndet fått erfara någon gunst, hvarföre ock brukspatron Lefebure, som allenast är att anse, som en persona secundaria, kan synas äfven med skäl kunna förtjena något medlidande. 2:o har Lefebure, genom giftermål, kommet i besittning af en god del af dess nu innehafvande anseenlige egendomar. Af honom har äfven banquen och cronan den största summan, wid återbetalningen, att förvänta, hvaraf publiquen långt mera, än af dess corporella afstraffande, warder tilfridsställd, såsom wid förevekne tillfällen, allmänheten plägat wara mindre nögd dermed, att någon bråttslig medborgare blifvit blått till döden dömd, än att dess efterlemnade egendom ej tillika kommet kronan till godo. 3:o Hvad eljes brukspatron Lefebures upförande i allmänhet beträffar, så har det icke blifvit så tadladt och illa ansedt, som borgmästar Kiermans, då man sällan eller aldrig fått höra något godt ord om denne senare; hafva deremot många taladt wäl och hederligen om brukspatron Lefebures upförande och charactér. I betraktande af alt detta, öfverlemnade h. kyrkjoherden sluteligen til ståndets godtfinnande, om ej Lefebure kunde få erfara någon förskoning, dock utan at kyrkjoherden sjelf wille specificera, i hvad måtto det hälst skulle kunna bestå.

H. probsten Kröger förklarade sig, att, enär han anser saken med oväldiga ögon, enligt hvad allaredan wore taladt i detta ärende, samt de utkomna acter wid handen gifva, måste han tillstå, att både Kierman och Lefebure äro tyfwar, ehuru Kierman i flera afseenden kan anses skyldig till ett bråttsligare förhållande och svårare straff, än Lefebure. Det hade varet illa gjordt af borgmästar Kierman, om han ej för Lefebure uppenbaradt och tillkänna gifvit, alt, hvad han om operationens grunder och plan bordt få veta. Men

så kunde likväl Lefebure hafva tillräckeligt ljus att se, huruvida alt sådant stode att förena med en ärlig och redelig medborgares plikt och förbindelser. Ehuru han fördt i wäxelcontoiret mörka och inveklade räakenskaper, är likväl af dem att tydeligen inhämta, huruledes han dervid ej mindre, än Kierman, sig ärelöst förhållet mot cronan och banquen. Han bör således äfven sättas utur stånd, att våga dylikt en annan gång. Ridderskapets och borgareståndet tanka, i deputation, kan ej annorlunda anses, än för lindrig och skonsam emot så hårda förgripelser; och efter de af dem projecterade 5 årens förlopp, skulle brukspatron Lefebure komma tillbaka och tillfoga riket och undersåtarne den skada, som han nu försökt. De öfrige 2:ne ståndens beslut är åter med all billighet och rättvisa öfverensstämmande, hvartill jag äfven finner skäligt, att med h. probsten Wijkman göra den tillägning, att en så skadelig medborgare aldrig får vistas, där riksdag hålles.

H. probsten Bolmstedt yttrade sig, att, sedan wäxlassocierades brått och grofva förseelser blifvit lagda i så klar dag, att ingen lærer kunna hafva något med skäl, att deremot invända, men att ingen annan skilnad är till finnandes, imellan borgmästar Kierman och brukspatron Lefebure, än att den förre waret tillika bancofullmäktig; så hade h. probsten ej betänkande wid, att conformera sig med detta ståndets wärda ledamöter i justitiädeputation, hvilke brukat både tydeligare skäl i sitt betänkande, samt åberopat sig flera till närwarande ämne lämpeligare lagsens rum, än de andra bägge ståndens därstädes; tilläggande h. probsten, att om ock brukspatron Lefebure skulle blifva åderlåten på tjugu tunnor guld, så wore dock vist, att han skulle hafva anseenligt i behåll derutöfver, hvilket han nog skulle finna utväg, att missbruka till partiets styrka, om han, efter någon tid, blefve återstald i sin handelsrörelse. Men som för riket är farligt, att bibehålla sådana medborgare vid deras styrka, och lemna dem tillfalle, att göra skada, så widtog jämväl h. probsten den tillägning, att brukspatron Lefebure bör afhålla sig ifrån den ort, der riksdag hålles.

H. probsten Haartman förestälte ytterligare, att, om någon skillnad kan skäligen statueras imellan borgmästaren Kiermans och brukspatron Lefebures brått, så vore ej eller samma straff för dem bägge projecterat i justitiädeputation. Skillnaden vore dock, i h. probstens tanka, föga betydande. Om Kierman varet bancofullmäktig, och i anseende dertil varet en primaria persona, så hade åter Lefebure waret detsamma wid verkställigheten af planen, wid böckernas förande i wäxelcontoiret och räkningarnes förfalskande,

med mera. Han bör således på intet sätt med skonsamhet bemötas. Rikens ständer sjelfva böra ej gifva ämbetsmänner anledning, att bruka flathet vid executionsvärket. Om ej de sjelfve beifra grofva brått, och låta bedragare umgälla, hvad de förtjent, huru wilja de då wänta, att underdomare, wid lagarnes öfverträdande, skola utöfva lagens stränghet? Alle andre bedragare kunna då äfven göra sig håpp om en lindrigare medfart, än bråttet förtjenar. Det borde och kunde ingalunda lindra Lefebures straff, 1:o att han är i stånd, att betala för sin andel i wäxelopoperationerna den största summa, hälst och emedan det ej kan räknas för straff, att återbetala de pengar, som honom med rätta aldrig tillhördt, utan waret banquens cronans, dem han på ett listigt sätt vetat, att tillkomma; sjelfva bråttet fordrar ju sitt särskildta straff. Icke eller 2:o att han, genom arf, kommet till sina stora egendomar. Derigenom, så väl som sina widlöftiga handelsrörelser, skulle han, jämte de öfriga delägarna i wäxelcontoiret, tyckas wara i stånd, att betala hela skulden till cronan fullt ut, om de riktigt upgifvit alt, hvad dem tillhördt. Men som all deras egendom icke befunnits förslå till hela skuldens afbetalande, så äro ofelbart deras egne hemliga umgälder, såsom ock deras i högsta måtton luxurieusea och slösaktiga lefnad dertill wållande.

H. kyrkjoherden Linderoth: Som skilnad imellan wäxelassocierades särskildta brått och förseelser är för detta anmärkt af secreta utskåttet och stora deputation, samt äfven lagd till grund af alla 4 stånden i justitiædeputation, till deras swårare och lindrigare afstraffande, så kan jag med all trygghet sätta densamma hos mig äfven utom alt tvifvelsmål; håppas likaledes, att ståndets deputerade i justitiædeputation ej lära tro, sig blifva i någor måtto förolämpade, enär jag, i sådan 2:ne stånds oöfverensstämmelse med 2:ne stånd, förklarar mig häldre till frids med den lindrigare meningen, och således vidtager ridderskapets och borgareståndets beslut i justitiædeputation; dock på det sätt, att jag tillika är känner den af h. probsten Wijkman gjorde tillägningen för god. Yttrade sig för öfrigit h. kyrkjoherden, att, som Lefebure hvarken till person eller lefnad och egendom, wore honom bekant, så fant h. kyrkjoherden icke eller, att dessa omständigheter, hurudana de ock äro, kunna verka något med eller mot.

Sedan h. probsten Walldius i några wissa delar, af hvad h. probst. Hellberg i början af denna discours anfördt, gjordt sig närmare underrättad, särdeles hvad ducaternas uttagande ur banquen, räkningarnes förfalskande, och de 40 dalers undanstickande af provenuen, för hvarje skeppund kåppar, så

förklarade h. probsten, sig finna skäl, att bifalla sitt stånds deputerades utlåtande i justitiædeputation.

H. probsten Mathesius yttrade sitt missnöije deröfver, att tvänne särskildte betänkanden ifrån justitiædeputation expedierade blifvit, hvaraf dock intetdera synes, såsom ifrån en underdomstol kommet, hafva fölgdt lagen i sin fulla stränghet, så att efter h. probstens tanka, brukspatron Lefebure äfven blifvit af preste- och bondestånden med största lindrighet afdömd⁴⁶⁶. Det ville ingalunda anstå riksens ständer, att vara mindre måne om sin egen credit och heder, än att conservera Lefebures, eller vara benägne att visa flathet emot en så bråttslig medborgare. Det wore högst nödigt, att andre likasinnade, måtte vid detta tillfälle få skrämnel, att begå så svarta gärningar, och, då de skinna staten, ej hafva håpp, att, så ofta de dela med sig, onäpste derifrån.

H. probsten Ekman sade, sig icke kunna, eller vilja, tala något godt ord för desse uppenbara rikstjufvar, och ärindrade sig tillika orden, som läsas Lucæ 16 v. 8 *om den orättfärdiga gårdsfogden*, som Herren prisade, att han wisliga gjordt hade. Sedan h. probsten häruppå gifwit sina tankar till känna, angående de 20 tunnor guld, som brukspatron Lefebure utfäst sig, för dess del, återbetala, att nämligen denna summa alldeles icke borde anses för någon plikt, utan som en återbetalning för sig och sin svåger, af hvad kronan och banquen verkeligen tillkom, conformerade sig h. probsten sig med ståndets utlåtande i justitiædeputation, såsom i alla måtton väl grundat, vidtagande äfven h. probsten Wijkmans ofvan gjorde tillägging.

H. öfverhåfpredikanten Nordman tyckte onödigt vara, att något tillägga vid detta ämnets öfvervägande, hvilket allaredan blifvet så grundeligen utfördt, såsom stödjande sig ej på svikeliga grunder eller blåtta præsumtioner, utan klara och ovedersäjeliga bevis, hälst och emedan brukspatron Lefebure, utom det han varet öfwer operationernas verkställighet, och såsom hufvudman administreradt wäxelcontoirets göromål, äfven varet fullmäktig i jerncontoiret, hvaräst han varet i tillstånd, att efter egne vuer och afsigter, till sin oskäligen winning, höija wäxelcoursen, hvilken omständighet, efter h. doctorns tanka, icke ringa aggraverar Lefebures brått. H. öfverhåfpredikanten yttrade sig häruppå gärna wilja, men icke kunna, i någor måtto lindra det af justitiædeputations ledamöter från preste- och bondestånden före-

⁴⁶⁶ *afdömde* i prot.

slagne straffet, hvilket h. öfverhåfpredikanten biföll, med probsten Wijkmans tillägning, läggande härtill, att, sedan andre handlande, af dessa bråttslige och bedrägelige köpmän, fått bära de af dem i flere år brukade handelsgrep, lära riks:s ständer finna möda vid, att taga sådana mått och författningar, att köpmän måtte hädanefter handla redeligen, och eij, efter den nu vedertagna köpmanscatechesen, tro sig med godt samvete kunna svika sin nästa i handel och vandel.

H. doctor Hausvolff förmälde, det han af h. professor Amnell, som i de bägge förra plenis war öfver saken, och då haft tillfälle, att yttra sig öfver Kjerman, men i dag af opasslighet var hindrad, att sig infinna och slutet bevista, blifvit anmodad, att öfverlemna dess tankar, rörande brukspatron Lefebure, och de öfrige associerade, till protocollet; att, nämligen, h. professorn funnit, för sin del, skäl att derutinnan bifalla den så kallade justitiædeputations, eller ridderskapets och adelens, samt borgareståndets betänkande, dock med undantag af den der föreslagna penninge-plikten för Lefebure, i hvilketens ställe, h. professorn pröfvat, wid ett sådant urbota mål, som närvarande är, det Lefebure borde plikta med 3 veckors fängelse på vattn och bröd.

När h. probsten Wijkman härmed förestälte, det honom war obekant, huruvida en frånvarande ståndets ledamot egde rättighet, att sig till protocollet utlåta, emedan de närvarande allena afgöra de förekommande ärender, gaf h. doctor Hausvolff till svars, att h. doctorn nu allenast velat göra det, hvarom han blifvit anmodad, men att h. professoren sjelf, när han till ståndet upkommer, tillhörde, att sig häröfver utlåta; fullföljande h. doctor Hausvolff, att äfven yttra sina egna tankar, och, sedan stånden i deputation lagt för honom præmisserna tydeligen å daga, biföll ridderskapets och adelens samt borgareståndets utlåtande, med den ändring, som h. professor Amnell föreslaget, och med h. probsten Wijkmans tillägning.

Herr biskop Filenius wille eij gå i detalle af de många i denna sak föredde omständigheter, sedan justitiædeputation haft all möda ospard med deras noga utredande. H. biskopen erkände, såsom med tillräckeliga skäl bestyrkt, att brukspatron Lefebure är bråttslig, och biföll derföre ridderskapet och adelens, samt borgareståndets tanka i deputation, såsom den lindrigaste och billigaste. Herr biskopen ville väl medgifva, att han till äfventyrs förtjent svårare straff, men, som saken är nog mörk och utlänningen, i sådan confusion, näppeligen lærer kunna skilja desse handlande ifrån riksens stän-

der och regeringen, hvarigenom rikets credit skulle komma att lida, hvilket är så mycket farligare i en tid, då utländskt lån lærer blifva nödigt att uppnegotiera, så wille herr biskopen ej gå in i den svårare meningen, hälst och emedan alltid en öfver-domares skyldighet är, att lindra straffet i det, som kan tjena till förbättring, hvilken maxime äfven finnes vidtagen hos alla andra nationer; såsom äfven i Dannemark ett högt ämbete är wordet inrättadt, som äger den rättighet, att, uppå företedda särskildta considerationer, lindra ett straff, som af domaren blifvit efter högsta stränghet aggraverat. För öfrigit biföll h. biskopen både h. professor Amnells ändring, och h. probsten Wijkmans tillägning.

Herr biskop Serenius förklarade sig så färdig, som någon annan, att leuterera straff för brukspatron Lefebure, men befarade, att då skulle blifva för stor hiatus emellan honom och borgm. Kierman, då likväl ingen annan skillnad dem emellan befinnes, än att Kierman tillika varet banco-fullmäktig; den ene hade icke mindre, än den andre, förbrutet sig emot svensk mans ära och tro. Enär Kierman lefvat i vällust, och spalat⁴⁶⁷ kort, hade Lefebure sutet på contoiret, och arbetat på de anlagde planernas utförande till rikets skada. Ehuru h. biskopen ej noga kände Lefebures cassa, eller gådt in i växelcontoiren, var det dock, i h. biskopens tanka, en afgjord sak, att jerncontoiret stegradt coursen, att wäxelköpare måst sätta emellan, och att associerade således, genom den höga växelcoursen, förskaffatt sig anseeliga egendomar. Herr biskopen conformerade sig slutl. med ståndets ledamöter i deputation, och ökade h. probsten Wijkmans tillägning dermed, att Lefebure, på det han, såsom en farlig och skadelig medborgare, ej må kunna hafva sin hand i denna stadens beurse och banco, måtte äfven wara betaget, att någonsin få vistas i Stockholm, på ett vist afstånd, som, uppå Kongl. Maj:ts eget bepröfvande, kunde komma at utsättas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förklarade sig ytterligare, men icke af någon ömhet för den bråttsliga, vilja styrka ståndet, att vidtaga det lindrigare straffet. H. öfverhåfpredikanten bad ståndet, ej villja lägga honom till last, att han vidare yrkade, att riket är föga hulpet med Lefebures och de öfriga associerades afstraffande, efter lagens högsta stränghet, och förestälte, den bästa och säkraste utvägen vara, att med betänkan det sig förena, och, i stället

⁴⁶⁷ I prot.: *spalat*.

för den af preste- och bondestånden i justitiædeputation ådömda dubbla tjufsrätten, belägga honom med fängelse vid vattn och bröd.

H. probsten Wijkman invände åter häremot, att alvarsamhet i lagens skipande och straffets utdelande, efter förtjenst, är med den allmänna säkerheten på det närmaste förenad. Sanctio pœnalis är en hufvudsakelig del af lagen, som med all sorgfällighet bör användas och handhafvas. Förutan densamma, vore lagen död, och hade föga kraft, att afhålla onda medborgare ifrån lagens öfverträdelse. Ingen skulle hafva afsky för lasternas utöfvande, om ej öfverträdaren såge förut de svåra påföljder, hvarmed sanctio pœnalis honom hotade. Wid förevarande ämne äro facta klara och tarfva intet mera bevis. Riksens ständer sjelfve tillkommer nu, att med ömhet handtera lagens tillämpning, och dermed gifva alla underdomare föresyn, huru de böra skipa lag. Undantages nu den ena, nu den andra öfverträdaren ifrån lagsens stränghet, förlorar det allmänna, men vinner, när straff följer uppå onda gärningar.

Herr doctor Schröder medgaf, uppå de gifna underrättelser om brukspatron Lefebures bråttsliga förhållande, att han förtjent straff, men skulle önska, att åtminstone det straffet, som angår dubbel tjufsrätt, blefve excepterad, emedan det har kyrkjoplikt med sig å följje, hvilken ej är applicabel till Lefebure, som är af en främmande religion, hvarmed h. probsten Sörström, h. professor Ahlin, samt kyrkjoherden Snöbom, instämde, tilläggande h. doctor Schröder, det Lefebure, i stället för dubbel tjufsrätt, kunde plikta med fängelse på vattn och bröd, såsom han äfven efter h. doctors tanka, kunde förbjudas, att vistas i Stockholm, då riksdag hålles.

H. probsten Mathesius höll före, att Lefebure, ehuru reformert till religion, ej bör, under sådan förevändning undgå att stånda dubbel tjufsrätt, då han den efter Sveriges lag förtjent. Dock föreslog h. probsten tillika, att han, i stället för kyrkjoplikt, kunde plikta med stockstraff, hvartill äfven kyrkjolagen gifver någon anledning, eller och på det sättet straffas, som med våra författningar, då främmande religionsförvandter för tjufnad skola anses, enligt är.

Häremot gofvo flere ståndets ledamöter wid handen, att icke eller stockstraff vill passa sig väl till ett brått af sådan beskaffenhet, som detta närvarande är, och h. probsten Bolmstedt, att, om Lefebure, såsom främmande religionsförvant, ej skulle i vår församling kunna undergå kyrkjoplikt, så medförde likväl dubbla tjufsrätten ärans förlust, tillstyrkande föröfrigit, att denna nu upkomna fråga kunde till en annan gång uppskjutas.

Sedan herr archibiskopen och talemannen gjordt sig underrättad, att ståndet nu ville skrida till sjelfva hufvud-sakens afgörande, upkom först någon skiljaktighet, angående proposition, hvilken herr archibiskopen och talemannen wille göra öfver preste- och bondeståndens deputerades betänkande i justitiædeputation, men herr biskopen doctor Filenius föreslog, at proposition kunde ske öfver ridderskapets och borgare-ståndets betänkande.

Efter någon öfverläggning, kom ståndet öfverens, att denna proposition förut skulle göras: Bifaller ståndet, att Lefebure ej får wistas på den ort, der riksdag hålles, icke eller i Stockholms stad, på ett vist afstånd, som af Hans Kongl. Maj:et kommer att utsättas? Hvilket blef med allmänt Ja bifallit.

Deruppå gjorde herr archibiskopen och talemannen denna proposition: Bifaller ståndet preste- och bondeståndens deputerades betänkande i justitiædeputation? Hvertill svarades ömsom med Ja och Neij. Men innan votering deruppå anstältes, förklarades ytterligare af ståndet, att den, som bifaller ofvannämde deputerades betänkande skrifver Ja, men den, som skrifver Neij, bifaller ridderskapet och adelens samt borgareståndens deputerades betänkande i justitiædeputation, med den ändring, att brukspatron Lefebure, i stället för penningböter skal plikta med 21 dagars fängelse på watten och bröd, samt all dess lifstid vara dess borgerliga förmoner förlustig. Voteringen gick för sig, och wid sedlarnes öppnande, befunnos 27 Ja och 22 Neij.

§ 9. Häruppå föredrogs saken, rörande directeuren Claes Grill och grosshandlaren Johan Abraham Grill, hvarom alla 4 respective ståndens deputerade i justitiædeputation sig i samma slut förenat; och, sedan h. biskop doctor Serenius, till ståndets ompröfvande, hemstält, om icke för det allmänna skulle medföra en märkelig afsaknad, om bägge desse handlande skulle sättas utur stånd, att på någon tid drifva handel, hvarmed de, å mångfaldigt sätt, med ära och redelighet sökt, att gagna riket och innevånare; biföll ståndet, uppå gifven proposition, det gemensamma ståndens utlåtande i deputation, med den ändring, att directeur Grill må befrias ifrån det i betänkandet honom ådömda straffet, att, i 3 års tid, wara all rättighet till borgelig närings och rörelses idkande här i staden, förlustig.

§ 10. Sedan således detta, till sitt innehåll, widlöftiga och ganska öma mål blifvit af ståndet sluteligen afgjordt, förklarade herr archibiskopen och talemannen synnerligt nöije öfver den oväldighet och rättvisa, hvarmed stån-

dets ledamöter, hvar för sig, anse de förevarande brättsliga wäxlassocierade efter deras olika deltagande i det upgifna brättet, såsom äfven i synnerhet öfver de vackra, mogne och utarbetade discourser, förmedels hvilka, så den ene, som den andra, under öfverläggningen härom, anfördt, hvad till nödigt ljus och sakens utredande tjena kunnat. Ståndet tackade tillbaka h. archibiskopen och talemannen, för dess biträde, så vid detta, som vid alla andra tillfällen, och åtskildes för denna gången.

Den 25 Octobr.

§ 1. Justerades det återstående af protocollet d. 15 Octobris.

§ 2. Sedan herr superintendenten Kiörning och h. lector Antonsson ifrån deras resa återkommet, infunno de sig nu i ståndet.

§ 3. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 24 Septembr.,⁴⁶⁸ ang. statssecreteraren Klingensstierna och professor Ferner.

H. probsten Wijkman förklarade, sig icke wara mot denna saken, eller att Klingensstierna hugnas på det projecterade sättet, och att Ferner förblifver hos Hans Kongl. Höghet Cronprintsens; önskande fast mera, att riksens ständer kunde i en ännu betydligare måtto göra Hans. Kongl. Höghet något nöije. Men h. probsten erindrade, att den, som i professor Ferners ställe kommer at göra tjenst vid cadet-scholan i Carlscrona, måtte, efter som praxis är wid andra dylika tillfällen, åtnöija sig med halfva lönen, till dess Ferner blifwer emploijerad, på det andra hälften må kunna till dess aflöande härstädes blifva använd, och staten således tillskyndas någon lisa.

Herr biskop Serenius hemstälte, om icke ståndet, vid detta tillfället, ville taga i öfvervägande, huru som anständigheten och rikets värdighet må synas kräfja, att Hans Kongl. Höghet Cronprintsens blifver, till alla delar, försedd med sin egen särskildta stat, residence, hus- och håfhållning, hvilket herr biskopen ville hafva afgjordt, innan han yttrar sig öfver, hvad nu är föredraget.

Herrar probstarne Mathesius, Bolmstedt, med flere, ansågo detta för en särskild sak, hvilken icke borde blandas med den, som nu är före, eller

⁴⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 64.

hindra dess fortgång, utan, som Hans Kongl. Höghet, genom dess egen yttrade åstundan, att hos sig behålla professor Ferner, och ännu längre pläga umgänge med lärda män, gifvit riksens ständer ett märkeligt glädjeämne, så recommenderades det uplästa protocollsutdraget till enhälligt bifall.

H. professor Amnell gaf tillkänna, att, under det mindre secreta deputationen, hvarest h. professoren är ledamot, med mycken omtanke sökt bereda denna saken till Hans Kongl. Höghets nöije, hade h. professoren fallet på samma tanka, som h. probsten Wijkman nu yttradt, angående, att professor Ferner här kunde få upbära tils vidare den lön, som dess sysla i Carlscrona är anslagen, i synnerhet, som detta icke vore det enda exempel derå, att löner åtfölja personer ifrån den ena staten till den andra. Men sedan h. professoren i secreta utskåttet hördt dervarande herrar ledamöter och ammiralitetet detaillera de skäl, som, i afseende på cadetscholans bästa, afstyrka allt försvagande af lönen för den, som dervid bestrider directionen, hade h. professoren deraf funnet sig öfvertygad, till att ändra dess tanka, och instämma med hvad secreta utskåttet nu föreslaget, såsom i alt afseende rådeligast.

H. doctor Nordman tillstyrkte äfven, att detta måtte bifallas, hälst det icke torde på så lång tid ankomma, att Ferner med sin upvaktning går Hans Kongl. Höghet tillhanda.

Herr biskop Filenius önskade likaledes, att ståndets bifall till detta icke längre måtte uteblifva.

Sedan herr archibiskopen och taleman förestält de motiver, som recommendera denna saken hos ståndet, och som i synnerhet tyckas böra gälla, när de får tagas af den ädla böijelse, som hos Hans Kongl. Höghet framlyser, att hafva en lärd man till sitt sällskap, blef, uppå gifven proposition, secreta utskåttets protocollsutdrag bifallet. Dock förblef h. probsten Wijkman vid dess tanka, äfven som, uppå h. biskop Serenii vidare påyrkande af, hvad han påmint, beslöts, att låta protocollsutdraget afgå till de öfrige respective stånden, af innehåll, att secreta utskåttet med det första må upgifva förslag till särskild stat för Hans Kongl. Höghet Cronprintzen.⁴⁶⁹

§ 4. Genom protocollsutdrag af d. 23 Octobr.,⁴⁷⁰ som uplästes, hade secreta utskåttet gifvit tillkänna dess fogade anstalt, att patrouillerne af borgerskap-

⁴⁶⁹ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 22.

⁴⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 65.

ets cavallerie här i staden hädan efter må uphöra, hvarvid ståndet intet hade att påminna.

§ 5. Föredrog högvördigste herr archibiskopen, hurusom, vid herrar talemäns sista sammanträde, blifvit genom extractum protocolli ifrån expeditionisdeputation anmäldt, att riksens ständer beslutat, genom en deputation gifva hans excellence, h. riksrådet baron Åkerhjelm, tillkänna deras åstundand, att han åter måtte träda in i rådet. Och som, vid samma tillfälle, blifvit öfverenskommet, att samma deputation må bestå af 10 ledamöter, 4 af ridd- och adelen och 2 ifrån hvarthera af de öfrige stånden, så åtog sig nu, uppå anmodan, h. doctor Hausvolff och h. probsten Forssenius, att nästkommande måndag, till denna beskickning, å ståndets vägnar, sig infinna.

§ 6. Uplästes tulldeputations protocollsutdrag af d. 24 Octobr., jämte dess betänkande, om tullarnes förvaltning hädanefter, h. Ehrenhoffs särskilda votum, och deputations därvid gjorde anmärkningar.⁴⁷¹

Uppå herr biskop Serenii och fleres begäran, skulle detta hvila till nästa plenum.

§ 7. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 24 Septembr.,⁴⁷² ang. gamla ostindiska compagniets anbud, emot befrielse af vidare efterräkningar.

Tillika hörde ståndet sig föreläsas vice advocatfiscalen Boijes memorial,⁴⁷³ angående oclarerad chartæsigillatærecognitions-afgift. Sedan h. probsten Forssenius erinrat, att, under de för compagniet nu föreslagne eftergifter, icke måtte begripas tull för de ostindiska waror, som föras ut ur riket, bifölls, uppå gifven proposition, secreta utskåtts protocollsutdrag, men Boijes memorial skulle till närmare påtänkande ligga på bordet.

§ 8. Påminte h. archibiskopen och taleman, att ståndet nu wille utlåta sig öfver det på bordet liggande protocollsutdraget, ifrån wällofl. borgare-

⁴⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 9 (flera handlingar).

⁴⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 66.

⁴⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 62.

ståndet, angående lykttändningen här i staden. men som tiden nu var förli-
den, förbehöll herr archibiskopen, att detta nästa plenum måtte afgöras.

§ 9. Upläste h. probsten Högström ett af honom författadt memorial,⁴⁷⁴ att
äfvén till de öfrige stånden ingifvas, angående nya stapelstäders inrättande.

I anledning häraf, begärade h. probsten Mathesius, att ståndet nästa ple-
num ville företaga sig det ifrån wällofliga borgareståndet i samma ämne
länge sedan ankomne protocollsutdrag, hvarom bemälte stånd äfvén flere
gångar påmint. Och samtykte äfvén ståndet at så ske skulle.

[§ 10.] Ankommo deputerade, ifrån wällofl. borgareståndet, som berättade,
att tulldeputations betänkande, om tullarnas förvaltning hädanefter, der-
städes vunnit bifall, med tilläggning, att den nya kongl. directionen bör be-
sättas med en ledamot af frälse och 2 af ofrälse stånd.

Sedan deputerade afräddt, åtskildes ståndet.

*Den 26 Octobris*⁴⁷⁵

§ 1. Justerades protocollet af d. 17 Octobris.

§ 2. Justerades ett protocollsutdrag, till de öfrige respective stånden, ang.
bergsrådet Christiernins ansökning om Norbergs och Westanforss försam-
lingars skilnad.⁴⁷⁶

§ 3. Anmälte h. probsten Sörström riksdagsmannens Gustav Anderssons an-
hållan, att ståndet wille ingå uti någon jämkning af dess beslut, ang. Car-
bennings församlings deltagande i dess moderkyrkjas byggnad, så att den
må befrias ifrån nybyggnad, och endast förbindas till underhåll och reparat-
ioner. H. doctor Nordman förmälte äfvén, att han af bemälte riksdagsmans
trägna öfverliggande wore föranlåten, understödja denna begäran, om stån-
det wille finna sig däruti. men som ståndet redan afgjordt denna saken, wille
ståndet sig dermed icke vidare befatta.

⁴⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 71.

⁴⁷⁵ I prot.: *Octoberis*.

⁴⁷⁶ Ridderskapets och adelns arkiv, vol. R 132, fol. 103–112 (med bilagor).

§ 4. Producerade h. probsten Sörström ett af honom författadt memorial, som han war sinnad, inlämna till bergsdeputation, angående presterskapets rättigheter af bruken. Sedan en och annan af ståndets ledamöter nu läst igenom detta memorial, och förklaradt, det vara wäl och grundeligen upsatt, hade icke eller ståndet något att påminna, vid dess ingifvande till deputationen.

§ 5. Företogs till afgörande tulldeputations betänkande, angående tullarnas förvaltning hädanefter, hvaröfwer följande discourser föreföllo:

H. öfverhåfpred. Grunerus erkände deputations härå nedlagda möda och arbete, men fann anledning till följande anmärkningar. Ledamöternes antal borde utsättas till fem, emedan eljest, och om de skola blifva 3, ordföranden med en ledamot komma att decidera alt, hvad till ett så stort verk hörer. Till dessa syslor böra sådane män antagas, som dertil äro competente sökande, och hvilka wid en sådan inrättning af ett nytt värk, böra af riksens ständer sjelfve därtill nämnas. Deras lön och betjäning bör likaledes af plena determineras. Och som kronan vid contractet sig förbundet, att efter arrendets upphörande mottaga både pensionairer och betjening, som då kunna höra societeten till, så lærer ingendera delen nu kunna förskjutas. För öfrigit förtjenar det mycken anmärkning, att confiscationsmålen hittills blifvit så litet och så långsamt afgjorda, hvarföre det i synnerhet vill vara nödigt, att någon författning deremot widtagas, och att direction, som kommer att förordnas, äfven får någon tillsyn deröfver.

H. kyrkjoherden Linderoth uppehöll sig förnämligast wid den projecterade instructionen, och biföll först det särskildta votum, i den delen, att 5 ledamöter skola antagas i direction, emedan det synes mindre rimligt, att trenne skola disponera, om wid pass 2 000 människors timmeliga wälfärd, som sortera under tullverket, hvaribland 3 a 400 äro mer eller mindre betydande ämbetsmän, som efter projectet skola af directionen kunna suspenderas och removeras. Men som besparingen för statsverket dock bör vara ett hufvudsakeligt ögonmärke, föreslog h. kyrkjoherden, att 4 ledamöter må komma på kronans stat, men det femte stället ömsom intagas af bägge öfverdirecteurne, den näml. som vid sessionen icke föredrager. Skäl dertill finnes uti dessa ämbetsmäns rang, ty så vida öfverdirecturen wid sjötullen är lika med collegiiråder, och den vid landttullen med håfrättsassessorer, will det föga passa sig, att de skola stå bakom deras stolar, hvilka åtminstone

såsom yngre i tjensten, eljest böra gå efter dem, i synnerhet, som öfverdirecteurerne tillföre, och då tullverket stod under cronan, haft säte och stämma i cammarcollegio uti mål, som rördt deras ämbeten. Widare medgaf väl herr kyrkjoherden, att onödig betjening bör indragas, men wille, att sådant icke skulle ankomma på directionens behag, utan att den betjening skulle bibehållas, som bevisligen icke vore oskickelig, hvilket i synnerhet bör gälla om dem, som enskildt skola gå ej mindre direction än fullmäktige till handa, och hvilka fördenskull icke utan skäl böra af directionen casseras.

Härmed instämde h. biskop Filenius.

Herr biskop Serenius tog till grund, hvad 40 års erfarenhet vid handen gifver, att societeten waret för tung för riket, i anseende till den stora magt, som legat i dess händer, och den influence, som den kunnat hafva uppå allmänna sakerna. En sådan är nu wisseligen icke rådeligit, att lemna i alt för få händer, åtminstone icke till mindre än 5 personer, men dessa böra jämväl icke i sin förvaltning blifva perennes, utan några hvar riksdag aflösas utaf nya. I det öfriga wille herr biskopen bifalla betänkandet.

H. probsten Hellberg fann svårighet, att härutinnan nu afgifva något wist och sluteligt yttrande, så länge det förut icke blifvit afgjordt, huruvida landttullarne hädanefters skola subsistera eller icke, emedan derutaf ganska mycket beror, huru manstark både direction och dess betjening behöfver blifva. Bibehållas landttullarna, så är det projecterade antalet för litet, men gå de bort, så kunna tre personer wara tillräckelige, att handtera det återstående af verket, emedan en ganska vidlöftig del af arbetet då försvinner.

H. probsten Wijkman biföll, till större delen, det, som deputation utarbetat, men aktade nödigt, att lönerne utsättas både för direction och betjeningen, så att intet arbitrium deruti må finna rum. Angående pensionerne, bör efterses, huru stor den staten war, innan kronan ingeck arrendet, och så stor bör den äfven blifva, när kronan dem återtager, utan att ökas med dem, som societetens fullmäktige kunna hafva antaget, för hvarjehanda personella och egna afsigter. Uti instructionen sakande h. probsten, att hos directionen böra hållas rediga protocoller, som kunna tjena till grund för riksens ständer, att blifva underrättade, huru hvar och en ledamot fullgjordt sin skyldighet, hvarföre denna omständigheten expresse borde nämnas. Confiscationsmålen må äfven hädanefters afdömas i commercecollegio, emedan fruktan värdt är, att directionen mindre oväldugt skulle handtera sådane mål, hvaruti dess betjening hafver del. Tre ledamöter ansåg h. prob-

sten wara tillräckeliga, och när de äro redeligen sinnade för det allmänna, med äfven så stor pålitelighet kunna afgöra sakerna, som 5, ty ju flere de äro, ju flere tillfällen gifvas att justera på personer. Att öfverdirecteurerne, som skola stå under direction, och för densamma böra göra redo, tillika skola wara ledamöter derstädes, will icke skicka sig. Att endast suspendera en betjent, medan han för oredeligit förvaltande må lagligen dömas, är äfven nog betänkeligit, i afseende på kronans säkerhet wid sådana angelägna syslor. Landttullarna, förmente h. probsten, vid detta tillfället icke kunna uphäfvas, emedan man ännu icke wet, hvad de renderat kronan, så att en deremot svarande afgift kan påläggas, utom det, att hela författningen skulle hindras, genom den tid, som fordras, innan en sådan afgift kan emellan undersåtare tillbörligen blifva jämkad och proportionerad. Med underställande af desse anmärkingar, tillstyrkte h. probsten bifall til betänkandet och instructionen.

H. probsten Bolmstedt, såsom ledamot af tulldeputation, anförde till uplysning vid de gjorde betänkeligheter, att som confiscations-målen icke komma under directions afgörande, utan deputation är sinnad, att angående dem, afgifva särskildt betänkande, så har erfarenheten nog samt visat, att göromålen icke äro bäst besörjde med det, att många personer dermed sysselsättas, utan när få ärlige och samvetsöme män blifva deruti satte, tillskyndas derigenom staten någon besparing, emedan det lärer blifva nödigt, löna dem väl, för att bevara dem från egennyttiga frestelser, hvarföre detta verket i våre beträngde tider synes vara wäl hulpet med 3 directeurer. Och ärnar deputationen vidare sig utlåta, huru med deras förvaltning skal förhållas wid särskildta händelser, såsom då en eller flere sjukna. Om landttullarne äro väl besvär denna riksdagen inkomne, som gå ut på deras uphäfvande, men för den af h. probsten Wijkman anförde orsaken, lærer sådant nu icke låta sig göra; ty ehuru inkomsten deraf upgifves, wet man dock icke societetens profit, innan man efter contractets uphörande, får tillgång till böckerne. Pensionairerne will deputation, att direction skal til del behålla, efter de uti instructionen omförmälte vilkor, på det att i synnerhet fattiga dermed måtte soulageras, för hvilkas skull pensioner egenteligen böra bestås. På dessa grunder hade h. probsten, efter sakens nogaste granskning, hållet för säkrast, att widtaga den anstalt, som deputationen föreslagit. Den tillägningen will dock h. probsten gärna bifalla, att de 3 directionsledamöterna icke blifva perennes, utan, till verkets säkerhet, hvar riksdag ombytas. Att protocoller

hos directionen skola föras, ansåg h. probsten tydeligen följa af, hvad i instruction nämnes om secreterare, notarier och redogörelse. Men oformeligt synes vara, att öfverdirecteuren skola sättas till domare öfver deras egna göromål.

H. superintendenten Körning höll för säkrast, att, enligt herr biskop Sere-nii tanke, antaga 5 ledamöter.

Alla andra betänkeligheter wid deputationens förslag, kunna häfvas, men, i afseende på betjeningen och dess lagliga säkerhet, tyckes tre vara för litet antal. Statens gravation med flera löningar vill emot denna säkerheten intet betyda. För samma säkerhet skull, biföll äfven h. superintendenten, att någre måtte vid riksdagarne ombytas, allenast att en eller annan blifver kvar, som känner verket. Ut i pensionerernas bestämmande tillförsåg sig herr superin-tendenten all christelig människokärlek af directionen, men påminte, att, under den till indragande extra staten, böra begripas extra besökare, hvilka allestädes till nog stort antal pläga antagas, och, som de ingen lön åtnjuta, nödvändigt måste föda sig på cronans och undersåtarnes bekostnad.

H. doctor Nordman förklarade sig nögd med deputationens project, allenast att 3 personer i directionen tyckas få nog stor magt, hvilken fördenskull väl kunde delas emellan 5. För öfrigit, som gemene mans högeliga åstundan är, att taga den saken i öfvervägande, och dervid hafva afseende på de stora skäl, som tala för dessa tullars afskaffande, hvaribland det icke är det minsta, att till betjening dervid mycket folk drages ifrån landsculturen, äfven som ju mera af societetens särskildta betjening vid detta tillfället kunde indragas, ju mera wore det allmänna dermed hulpet.

H. professor Amnell hade icke föreställt sig, att något yttrande om landttullarne nu behöfdes, emedan han supponeradt, att de tills vidare skulle anses nödiga. Af de vid denna riksdag emot dem inkomna besvär, och de discourser, som, i anledning därutaf, på sina ställen förefallet, hade herr profes-soren funnet, att allmänheten icke eller skulle blifva väl tilfrids med en contribution, som till ersättning för landttullsinkomsten blefve outhärlig. För öfrigit wore i det projecterade triumviratet i direction något, som tyktes vara stötande. En eller två skulle till äfventyrs vara nog, att sköta verket, om man kunde göra sig försäkrad, att dertill finna så utvalda personer, som wore fria för mänskligheter eller, rättare sagt, för alt sådant förhållande, som re-volterar mot mänskligheten, men dock hos människor esom oftast ej mindre hädanefter, än hittils, lärer förspörjas. Det tyckes fördenskull vara

bäst, att antaga 5 ledamöter, och göra deras syslor ambulatoriska, dock så, att 2 eller 3 blifva qvar, när de öfrige träda af. När man vet, huru det tillgått wid andra indrägtiga verk, som stått under få personers styrsel, så är man ursäktad, om man tager précautioner deremot, att en ordförande med en ledamot, som han lätteligen kan få på sin sida, icke må blifva i stånd att alt decidera. Lönerne, önskade h. professoren, måtte blifva determinerade, och det ingalunda med knapphet, men för pensionerna tyckes den determination wara tillräckelig, som uti instructionen finnes utsatt.

Den gamla betjeningen lærer wäl i det möjligaste blifva bibehållen, och är icke ur vägen, att protocollers hållande tydeligen föreskrifves i instructionen. Men det angelägnaste är, att directionen blifver försedd med någorlunda tillräckeligt antal ledamöter, på det möjlighet må sig yppa till nödig motvigt, i fall en eller annan skulle bjuda till, att wara för mycket tilltagsen.

Herr biskop Schröder anmärkte, att votum dissentiens gifwet anledning, till discours, om ledamöternes förstärkning i directionen, endast af den grund, att den tillika skal wara domstol i confiscations-målen. Denna omständigheten bör derföre först afgöras, innan man går in uti det förra. När nu deputation wisat oformeligheten deraf, att en sådan domsrättighet, emot regeringsformen, drages ifrån commerce-collegium, så synes ock trenne ledamöter kunna medhinna att sköta werket. Det kan wäl i första påseendet förekomma betänkeligit, att en så vidlöftig betjening skal sortera under så få personer, men när man besinnar, att direction icke omedelbarligen, utan genom öfverdirecteursämbeten, och uppå deras förslag, både antaga betjente, och öfver dem disponerar, lærer dervid mindre sjelfsvåld wara till befarande. Pensionsstaten tyckes äfven bäst regleras, på det af deputationen föreslagne sättet, så att hvarken för mycken eller för liten granskning dervid finner rum. Och recommenderade sluteligen herr biskopen, till bifall, både betänkandet och instructionen.

H. probsten Kröger kunde icke finna, att directionens nödvändighet och beskaffenhet något förändras, antingen landtullarne blifva bestående, eller icke, ty likafult måste werket skötas och styras, och att det kan ske af 3 ledamöter, så wäl som af 5, war h. probsten till alla delar öfvertygad, i synnerhet, som han erfarit, på de arbetsställen, han vid riksdagen är syslosatt, att ju färre personer handtera sakerna, ju bättre blifva de afhandlade. H. probsten tillstyrkte fördenskull, både att deputations förslag i sjelfva hufvudsaken

mätte bifallas, och att expedition derom nu genast mätte afgå, kunnande, om så nödigt pröfvas, ståndet förbehålla sig, att sedermera genom protocollutdrag yttra sig öfver de dervid förefallande bi-omständigheter, hvarvid ståndet nu gjordt anmärkning.

H. probsten Walldius anförde följande härvid förefallande svårigheter. 1:o Huru en af 3 ledamöter bestående direction skulle kunna blifva bestridd, om 2:ne af dem på en gång skulle sjukna. 2:do Om deras ämbeten skulle blifva ambulatoriska, hvarest de, som afträda, skola då straxt få lön, när de icke hafva någon annan syssla.

Till upplysning häröfver svarade h. probsten Bolmstedt, att deputation ärnar omständeligen sig utlåta, både om det ena och det andra; warande, hvad första puncten beträffar, nogsammt bekant, att framledne öfverdirecteuren Ehrenpreus, i sin tid, ensam bestridde hela denna förvaltningen.

H. probsten Haartman såg hälst, att ståndet ville bifalla betänkandet, sådant som det är upgifvet, på det icke, genom skiljaktigheter i en annan omständighet, sjelfva hufvudsaken antingen mätte för länge uppehållas, då nu endast två månader återstå, till dess deputationen bör vara satt, eller ock till slut försvinna i expeditionen, genom ståndens olika beslut. Ty som 3 ledamöter wisserliga äro tillräckeliga och flera endast skulle gravera staten, hälst de böra blifva hederligen lönte, så lär bondeståndet säkert icke bifalla fleras antagande, äfven som ock borgareståndet redan gått in i deputationens förslag. Skulle nu ridderskapet och adelen med presteståndet stadna i något annat beslut, så möter mycken svårighet wid expeditionen. För öfrigit wisade h. probsten, med exempel af landshöfdinge- och öfversteämbeten, huru väl ärender af mycken wigt och widlöftighet kunna af en person bestridas, hvilka deremot, ju flera skola hålla hand deröfver, ju sämre pläga blifva uträttade.

H. doctor Alin förestälte angelägenheten, wid detta tillfället, att vårda samveten, och, genom tilldelande af tillräckeliga löner åt tullbetjeningen, förekomma frestelser och edsbrått, att på olofligit sätt sig försörja.

H. biskop Filenius yttrade, sig med mycket nöije i går hafva af hört tulldeputationens förslag, att ställa tullarne under crono-förvaltning; bifallande nu h. biskopen med tacksäjelse detta betänkande. Allenast, hvad ledamöternas antal i directionen beträffar, instämde herr biskopen med h. biskop Serenius, att ett så stort werk, der så mycken upbörd för cronan skall handhafvas, icke synes böra lemnas i tre personers händer, som icke annat kunna

än wara mänskligheter underkastade. Sjelfva styrselen skulle wäl lättast af få kunna administreras, men så bör och säkerheten här komma i betraktande. Ty ehuru denna direction icke finge någon egenteligen så kallad domsrättighet, så lemnas den dock magt att af- och tillsätta ämbetsmän och betjenter, hvilkas undersåtliga rättigheter böra med ömhet handteras, och för hvilka det naturligtvis blifwer tungt, att underkasta sig så få förmän. Öfverdirecteurene sätta wäl upp förslagen, men direction tillkommer dock att dem granska. Och som för en tullbetjent, hvilken laggrant gör sin sysla, är lätt ådraga sig öwanskaper, och hos sina förmän illa beryktas, kan han hafva skäl, att frukta, det hans wälfärd för mycket äventyras, om hans suspension och afsättande skal bero af 3 personer, som eljest efter lag icke utgöra domfördt antal. Herr biskopen tilstyrkte fördenskull, att de måtte blifwa 5, och recommenderade till deputation att för dem föreslå hederliga löner, såsom ock att vara omtänkt, huru de måtte få sin bärgning, om de nästa riksdag skola afgå, och lemna rum för nya. Frågan om landttullarne ansåg herr biskopen såsom icke hit hörande, och wille icke föreställa sig, att riksens ständer nu skrida till deras uphäfvande, emedan h. biskopen nu förut kunde säga sin tanka i den saken, att intet steg skulle wara mera bidragande, till att främja lurendrägerier och ruinera fabriquerne.

H. comminister Chydenius: Tull-verket kan rätt så wäl, om icke bättre, skötas af tre, än af 5 eller flere. Äro ledamöterne många, så är den ena den andra i vägen, göromålen stadna, och ansvar för felsteg ledes ifrån den ena på den andra, utan att kunna stadna på någon viss; hvarföre erfarenheten wisar, att, der en står allena i alt ansvar, går mycket bättre till. Men att directions-ämbeten blifwa ambulatoriska, gillade h. comministern, på det innehafvarne må betagas tillfälle att göra sig alt för mägtiga.

H. probsten Forssenius hade härvid nästa afseende på lurendrägeriernas förekommande och confiscationers promta afgörande. Det är beklageligt, att i commercecollegio skola ligga 6 000 sådane mål oafgjorda, med dem, som kommit ifrån accisrätterne. Till deras afgörande är visserligen nödigt, att wiss tid föreskrifves, men som det dock måste draga långt ut, innan så många gamla mål hinna arbetas undan för de nya, så måste dock de senare blifwa länge liggande. Bäst wore derföre, att låta 5 ledamöter komma i direction, och med domsrättighet bringa sådane mål till slut. De kunna derföre icke sägas döma i sin sak, ty det är cronans, och regeringsformen kan här så mycket mindre ligga i vägen, som det tillhör ständer, att äfwen i den

göra dylika förbättringar. Dessutan äro de ifrån tullverket kommande mål, som tarfva domslut, af åtskillig art, och icke alla hörande till commercecollegium, såsom, till exempel, om tullhusbyggnader, hvilka gå till cammarcollegium. Skal nu directionen dela sin åtgärd emellan 2:ne och flere collegier, så saknar den det, som med rätta kallas lif och själ hos ett hufvudwerk, att nemligen ensam få handtera sitt ämne i hela sin widd. Och som en fri disposition öfver betjeningen förnämligast utgjordt tulsocietetens styrka, så hemstälte h. probsten, om icke directionen borde sättas i stånd, att med mera drift sköta sin förvaltning, än ske kan, om den skal nödgas anställa formelig rättegång med hvar tullskrifvare, som förvärkar directionens förtroende, innan han kan blifva skild vid sysslan. För öfrigit förbehöll herr probsten, att, ehvad slags ämbetsmän, som sättas i denna directionen, ingen handlande må der få säte, på det icke ensidiga afsigter i handelen måtte finna för mycket utrymme.

H. doctor Lindegren erkände det vackra och nyttiga arbete, som deputationen nu upgifvit, och förklarade sig benägen, att det bifalla, allenast en wäsentelig fråga förut vore afgjord, nämligen om landttullarne, huruvida de hädanefter skola bibehållas, eller icke. Just nu, då en så total förändring med tullverket är å färde, tyckes vara bästa tillfälle, att afskaffa förenämde tunga för allmänheten, hvaröfver så mycket klagas, och om sådant nu är omöjliget, så lärer det wäl blifva omöjliget hädanefter. Men blefve detta afgjordt, så behöfdes icke flere, än 3 ledamöter i directionen, som likväl då ambulatorie kunde tillsättas.

H. probsten Mathesius: Sedan tulldeputation redan hedrat vår riksdag, med det den afskaffat tull-arrendet, så må ståndet icke länger draga i betänkande, att bifalla den nya författningen. H. probsten geck allenast in i det förbehåll, att directionsembeten måtte blifva ambulatoriska, och att 2 ledamöter nästa riksdag afgå. När desse få behålla sin tour, och derefter söka befordran, lära nog många ledigheter gifvas, att de kunna tjenligen empleras. Imedlertid böra de så tillräckeligen blifva lönte, att de icke behöfva uti sina ämbeten drifvas af egennyttan. Och om en blifver frälse, böra 2:ne blifva ofrälse. Hwad landttullarne angår, så, emedan det är bekant, att en stor del af de andra stånden hafva deras afskaffande för sitt föremål, vore rådeligast att, till missnöijes undvikande, lemna den saken oafgjord.

H. biskop Lamberg höll det upgifna betänkandet i alla måtto, värdt att tryckas, och vinna ståndets bifall. Angående munus ambulatorium, hade

herr biskopen, vid eftersinnande, funnit betydande svårigheter ligga i vägen för det förslaget. Utan att veta, hvilka personer till denna direction komma att antagas, gör man dem ingen orätt, om man icke frikallar dem ifrån människliga svagheter, utan håller det för möjligt, att de inrätta sitt ämbetes förvaltning efter den korta tid de weta sig vara innehafvare deraf, och således kunna rikta sig så mycket mera medan de äro i skörden stadde. Att förtiga, det verket blefve mindre belåtet med sådana ombyten, hvarigenom de kommo till directionen, som dertil voro owane, och att urskilja dem, som skulle afträda, kunde icke eller utan svårighet aflöpa. Keijsar Tiberii maxime torde derföre icke wara att förkasta, hvilken icke wille ofta byta om gouverneurer i provinserne, på det de icke skulle blifva för egennyttiga. Snarare, och med säkrare werkan, kunde en stark controll sättas på directionen, och sträng redogörelse fordras, med vite af tjenstens förlust för den, som icke gör sin skyldighet, till hvilken ända protocoll, och icke blått diarier, böra hållas. Eljest accederade herr biskopen till h. probsten Forsenius deruti, att directionens tillståndiga myndighet öfver betjeningen icke måtte blifva för mycket kringskuren.

H. biskop Serenius sade sig ock nu instämma med h:rar probstarne Forsenius och Mathesius; tillstyrkande, att, i afseende på landttullarna, expedition ifrån ståndet måtte ställas mycket försigtigt, så att icke den följd deraf må kunna dragas, som skulle ståndet nu hafva afgjort den saken, utan lærer wara rådeligast, att vederbörande öfver hela riket höras derutinnan till nästa riksdag, och saken då med all erforderlig uplysning då företagas.

H. probsten Bolmstedt förestälte äfven både skadan för riket, i anseende till lurendräijerier, om landttullarne uphäfvas, såsom ock svårigheter, att verkställa sådant innan nästa riksdag.

Herr öfverhåfpred:n Grunerus, och herr biskop Filenius, påminte, att ståndet icke eller i sin påskrift måtte något nämna om den saken, utan endast i dess protocoll låta anteckna, hvad förbehåll, som härom pröfvas nödigt.

H. probsten Hellberg tillade nu till sitt förra yttrande, att 5 ledamöter i directionen icke blifva för många, skönt landttullarne skulle gå öfver ända, ty directionen bör, efter instructionsprojectet, hafva tillsyn, att confiscationsmålen warda snart afgjorde.

H. kyrkjoherden Heurlin biföll betänkandet, och lemnade derhän, antingen direction bör bestå af 5 eller 3 ledamöter. Att desse efter wiss tid warda ombytte, på samma sätt, som de romares borgmästare, låter ock väl

höra sig, ehuru det icke gärna kan supponeras, att de afträdande strax skola finna för sig andra tjenliga öppningar til emploi. Landttullarnes uphäfvande fann h. kyrkjoherden nu icke låta göra sig, så länge man icke af böckerna, medan de äro i societetens händer, kan finna, huru stor contribution i stället blifver nödig. För öfrigit, trodde h. kyrkjoherden, det kunna i akt tagas, att fullmäktiges egen betjening blifver hos direction wid sina syslor bibehållna.

H. kyrkjoherden Linderoth yrkade vidare, att ledamöterna i direction måtte blifva 5, emedan mera probabilitet der är om samvetsömhet om medborgarnes välfärd, än om de allenast blifva 3. Blifva ledamöterna 5, så utgöra de en domför rätt, som lagligen kan afgöra alla saker, och då kunna äfven sedermera confiscationsmålen dem updragas, om så nödigt pröfvas. H. kyrkjoherden tillade eljest, att den myndighet, som directionen blifvit tillagd, kan icke kallas stympad, så vida den får både suspendera, och efter ransakning removera folk ifrån syslor. Om det är mot regeringsformen, att draga confiscationsmålen ifrån commercecollegium, så felas på samma sätt i det, att tullverket icke sättes under cammarcollegium. Men det ena hörer, icke mindre än det andra, till de oeconomiska författningar, som efter skäl och tidernas omständigheter böra lämpas.

Sedan åtskillige nu anhållet om proposition, herr archibiskopen äfven gjorde densamma öfver betänkandet, men skiljaktighet i svaret förnämligas märktes härröra af olika tankar, om ledamöternas antal i directionen, och huruvida deras ämbeten skulle blifva ambulatoriska, blef nu först öfverenskommet, att deputationens betänkande, och den projecterade instructionen, skulle bifallas i alt öfrigit, utom de tvänne nyssnämde omständigheter, hvar efter, och till vinnande af slut, angående ledamöterna, faststältes, innan proposition gjordes, att Ja skulle betyda 3 och Neij 5 ledamöter. Enär votering härom anstältes, befunnos 22 röster för Ja, och 28 för Neij.

Då nu vidare frågan gjordes, om dessa ämbeten skulle blifva ambulatoriska, svarades wäl i början med Ja och Neij, hvilket gaf herr biskop Schröder anledning, att erinra, det försigtigheten fordrar, att icke nu strax i början, då syslorna besättas, vidhänga detta vilkor, och h. probsten Bolmstedt ytttrade sig icke annorlunda fatta saken, än att, igenom en sådan tilläggning, wäg skulle banas för societeten, att nästa riksdag återfå tullverket. Hvarföre, och efter någon vidare öfverläggning, begåfvo sig de ledamöter, som påstått munus ambulatorium, och ståndet lät bero wid, hvad deputationen åtgjort.

Ytterligare proponerades, om ståndet bifaller, att, i conformité med hvad wällofliga borgareståndet beslutet, 2 af de 5 ledamöterne skola blifva frälse, och de öfriga 3 af ofrälse stånd. Hvilket med Ja besvarades.

Änteligen, och uppå herr biskop Lambers Erinran, frågades, om ståndet bifaller, att betänkandet må tryckas, som äfven enhälligt bejakades.

§ 6. Under discourserne i föregående sak, ankom en deputation ifrån höglofl. riddersk. och adelen, som öfverlemnade och commenderade tvänne protocolsutdrag, det ena, angående berättelse om manufacturiernes tillstånd, och det andra, om lykttändningen här i staden, samt påminte, att saken om fiskeriprämierna, snart måtte komma från ståndet.

§ 7. Uplästes ridderskapet och adelens nyssnämde protocolsutdrag af d. 25 Octobr.,⁴⁷⁷ angående lykt[t]ändningen, hvarigenom det utlåtande lemnas öfver wällofl. borgareståndets i samma ämne af d. 26 Septembr., att riddersk. och adelen will med saken låta anstå, till dess cammar-, oeconomie- och commercedeputation, hvarest den nu ligger under utarbetning, med sitt betänkande inkommet. Och fann ståndet godt, att detta ridderskapets och adelens yttrande bifalla.

§ 8. Påminte herr superintendenten Körning, och flere, om stapelstadssaken, som äfven i dag skulle företagas; förmenande, att ståndet så mycket snarare deröfver torde kunna sig utlåta, som den förut är enhvar så väl bekant, och de förnämsta acter deruti trykta. Men som tiden var förliden, åtskildes ståndet.

⁴⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 21.

Den 31 Octobris 1765

§ 1. Justerades protocollerne af d. 25 och 26 Octobris.

Wid 5 § af det senare, föreföll någon discours, i anledning af herr biskop Serenii hemställande, om icke försigtigheten fordrar, att ståndet icke i sin påskrift om tullförvaltningen nämner den delen af sitt beslut, som rörer fördelningen emellan frälse och ofrälse stånden, på det högl. ridderskapet och adelen icke deraf må finna sig stötta.

H. doctor Nordman, herr biskop Mennander, h. probsten Waldius, h. professor Amnell, och herr biskop Lamberg, trodde likaledes, att någon warsamhet härvid vore nödig, till undvikande af misshällighet stånden emellan, att ståndets beslut likafult i protocollet kunde förblifva i dess fulla kraft, och att ståndets ledamöter uti tulldeputationen icke desto mindre kunde förbindas, att sig det till efterrättelse ställa.

Häremot erinrade herrar probstarne Bolmstedt, Wijkman och Kröger, att, om ståndet icke uttryckeligen nämner detta i påskriften, så sker derå ingen expedition, och tulldeputation blifver då icke förbunden, att härpå hafva afseende; äfven som, derest, efter riksdagen, någon vacance skulle existera i directionen, genom dödsfall, vederbörande då icke kunna wid återbesättande följa en sådan classification, som ståndet gjordt, när den endast förblifver inom ståndet; anförande i synnerhet h. probsten Kröger, att höglofl. ridderskapet och adelen icke ådagalagdt så stort menagement emot de öfrige stånden, som nu bordt föränlåta dem, att väija en omständighet, som i sig sjelf icke är stötande, utan, i afseende på ståndens inbördes jämnvigt, innebär största skäl och billighet.

Herrar probstarne Hellberg och Mathesius funno, det icke wara sig tillständigt, att nu yttra sig öfver detta, såsom en redan afgjord sak, hvars expedierande och tecknande på köparne icke kunde sättas i fråga, så framt ståndet ej mindre af detta, än alla andra dess beslut, wille hafva någon verkställighet; hvarföre och då herr archibiskopen och taleman gjorde frågan, om påskrift häraf skulle expedieras, svarades, att sådant vore en afgjord sak.

§ 2. Anmälte h. doctor Hausvolff, att han, tillika med h. probsten Forssenius, å ståndets vägnar, i sällskap med de öfrige respective ståndens deputerade, besökt herr riksrådet baron Åkerhielm, uti det dem committerade ärendet, och att hans excellence icke allenast munteligen betygat sin ärkäntsla, så för riksens ständers benägna ihugkomst, som i synnerhet för preteståndets för-

troende, hvarifrån han förnummet, att saken blifvit väkt, utan ock lemnat skrifteligt svar,⁴⁷⁸ hvilket fördenskull ståndet nu hörde sig föreläsas.

Herr archibiskopen tackade herrar deputerade, för deras wid denna beskikning hafda möda.

§ 3. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 18 Julii,⁴⁷⁹ ang. indragningen af crono-donationer och förlänningar på behagelig tid.

Som en del af presterskapets wederlag kan dragas under sådane förlänningar, och således, igenom den projecterade indragningen, råka uti obestånd, fästade ståndet härvid mycken upmärksamhet, i synnerhet, som de så kallade behageligtidswederlagen hvarken kunna ansees för confirmerade uti privilegierna, eller någon vidare stadfästelse derå kunnat erhållas, än att de tils vidare skola få åtnjutas, som orden jämväl lyda i Kongl. Maj:ts nådiga resolution häröfver af d. 9 Januarii 1761,⁴⁸⁰ hvarföre äfven, enligt hvad högvördigste herr archibiskopen, och professor Amnell, gåfvo vid handen, att dylika wederlag werkeligen blifvit på sina ställen indragna. Och ehuruval h. öfverhåfpredikanten Grunerus icke tog den af secreta utskåttet tagne författningen, såsom rörande presterskapets privilegierade och dem til lön anslagne wederlag, utan endast syftande på andra personela donationer, hvilka någon kunnat bekomma, för särskildta förtjenster emot riket, och hvilka äfwen h. öfverhåfpredikanten förmente, icke skäligen kunna innehafvaren genast fråntagas, om de i fullmagten på hans sysla äro nämde eller som syslan åtföljande förmåner besittjas; h. doctor Nordman och h. probsten Forssenius äfven yttrade, sig i secreta utskåttet hafva sökt göra sig underrättade, om detta anginge vederlagen, men fått till svars, att icke så wore, hvarföre h. probsten Mathesius trodde, att detta säkrast kunde lemnas til secreta utskåttets besörjande, och att ståndet svårligen torde kunna aldeles undandraga granskning af hvad personelt til ståndets medel kan vara donerad; dock, som uppå herr biskop Filenii och fleres föreställning, ståndet fann

⁴⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 97.

⁴⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 67 och 236 (2 ex.).

⁴⁸⁰ Tryckt resolution 9 januari 1761: *Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution uppå Präste-Ståndets wid 1751 års Riksdag gjorde och wid innewarande Riksdag förnyade underdånige ansökning, at, i anledning afthes Privilegier, så oförkränkt behålla all then Krono Tionde Spannemål, som Prästerskapet, under namn af wederlag, tid efter annan åtnjutit, och hwaraf wid Reductionen ingen indragning skedt.*

nödigt, att i det görligaste bevaka presterskapets uti lag grundade rättigheter i denna delen, hvilka, enligt h. doctor Nordmans berättelse, redan uti orterna anses såsom i fara, att presterskapet frångå, widtogs sluteligen h. biskop Serenii förslag, att ståndet sig öfver detta secreta utskåttets protocollutdrag icke kunde utlåta, innan secreta utskåttet tydeligen gifvit till känna, hvad med förlänningar och räntor här förstås; hvarefter ståndet sig förbehåller, at saken uti öfvervägande taga.

För öfrigit anmärkte h. proosten Bergstedt, att den method, som secreta utskåttets författning innebär till den projecterade reductionen, icke så aldeles tyckes med naturlig billighet vara öfverensstämmande, i ty de, som lagligen åtkommet, hvad de innehafva, förpliktas, att sin eganderätt legitimera, om de vilja sitt behålla; hvilket i sig sjelf är en inverterad ordning, som leder, att göra hvars och ens wäl förvärfvade egendom stridig, när deremot onus probandi enkannerligen åligger dem, som åtal göra vilja.⁴⁸¹

§ 4. Anmärkte h. doctor Alin, hurusom han ifrån venerandum consistorium i Wexiö fått skrifvelse therom, att collecterne där i stiftet nu befinnas stiga till så ganska liten summa, af then orsak, att stor brist på skiljemynt ther i landet alt mer och mer förspörjes, hvarföre h. doctorn vore anmodad, anföra sådant i ståndet, såsom ett bewekande skäl till nödiga författningar uti myntväsendet.

§ 5. Uplästes stora deputations protocollutdrag af d. 30 Octobr.⁴⁸² angående mått och steg för cronan och banquen, att hos växelassocierade komma till deras tillståndiga rätt.

H. öfverhåfpred. Grunerus wille icke neka sitt bifall til den method, som deputationen vidtaget till ändamålets vinnande, men att ledamöterna i den föreslagne extra håfrätten skola wäljas af ståndens electorer, ansåg h. öfverhåfpredikanten icke vara i sin ordning, emedan, till en sådan domstol, som denna, det synes tillkomma Kongl. Maj:t och rådet, att förordna ledamöter, hvilka icke oftare af ständer, under warande riksdag, pläga wäljas, än då de skola vara utaf alla 4 ständer. Likaledes wille h. öfverhåfpredikanten, att wiss tid skulle determineras, inom hvilken håfrätten borde hafva saken af-

⁴⁸¹ Prästeståndets protokollutdrag härom: Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 167–168.

⁴⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 926, stora deputationens handlingar, nr 3.

sluten, på det icke genom de formaliteter, som lag förmår, tiden måtte för länge utdragas, och cronan till äfventyrs måst blifva lidande uti en så vidlöftig concours. Protocollernes tryckning för hvar session skulle, i h. öfverhåfpredikantens tanka, endast förorsaka en onödig kåstnad, när allmänheten synes vara tillräckeligen tjent, om allenast sjelfva domslutet genom trycket utkommer.

H. probsten Sörström understälte, om icke secreta utskättet bör kännas skyldigt, att hos plena anmäla, innan det igenom dess bancodeputation, enligt stora deputations förslag, skrider till verkställigheten af egendomarnes auctionerande och försälgning.

Herr biskop Filenius förklarade sig icke hafva annat tillstådes i stora deputation, då denna saken der afgjordes, och yttrade nu någon betänklighet, ang. nya håfräftsledamöternes tillsättande, igenom ståndens electorer, emedan sådant icke mindre wid detta tillfället ordentligast tyckes af Hans Kongl. Maj:t kunna besörjas, är det skett med urtima håfrätten i Lindköping.

Då häruppå inge flere anmälte sig att tala, gjordes proposition, och stora deputations protocollsutdrag bifölls.

§ 6. Uplästes secreta deputations betänkande,⁴⁸³ öfver majorerne von Netzovs, von Wackenitz, och friherre von Scheidings ansökningar, om tour till vidare befordran, jämte medföljande särskildta vota, och von Netzovs memorial.

H. kyrkjoherden Linderot gjorde mycken reflexion uppå de öma omständigheter, som recommendera både major Netzov och baron Scheiding, i synnerhet hvad den förre beträffar, hvilken igenom sina svåra blessurer är för en befarad kallbrand ännu uti lifs äfventyr. H. kyrkjoherden godkände fördenskull h. probsten Bergstedts votum, men som det innehåller 2:ne alternativer, antingen att riksens ständer sjelfva föreslå, eller till Hans Kongl. M:ts eget nådiga wälbehag öfverlemna, på hvad sätt desse tvänne officerare särskildt måtte kunna hugnas, ville h. kyrkjoherden hälst vid vidtaga det samma, såsom i alt afseende lämpeligast.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus war äfven mån derom, att i synnerhet von Netzov måtte blifva soulagerad på något sådant sätt, som emot dess

⁴⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 24.

förtjenster kan svara, hvarföre och som sådant, igenom Hans Kongl. Maj:ts nåd, icke kan erhållas, efter de wanliga befordringslagarna, tillstyrkte h. öfverhåfpredik. att riksens ständer, vid detta tillfälle, måtte derifrån göra något undantag, och låta von Netzow komma ibland deras antal, som, igenom utmärkta krigsförtjenster, gjordt sig värdiga särskild belöning, enligt riksens ständers egen författning vid sistledne riksdag.

H. probsten Bolmstedt gaf det förslag, att, i händelse af von Netzows dödsfall, för sin fru, hon då måtte njuta accordsumma och pension, efter pensionsreglementet.

H. probsten Haartman önskade, att Hans Kongl. Maj:t igenom ministern täktes employera dess bona officia hos Hans Prusiska Maj:t, att von Netzow kunde återfå den egendom, han för krigets skuld, i Churbrandenburgiska länderne förlorat.

H. doctor Hausvolff projecterade, att honom kunde tillåtas, arrendera något domanialgods i Pommern af dem, uppå hvilka contracterne vid denna tiden löpa till ända.

H. probsten Bergstedt fann, detta förslag vara mycket lämpeligit, och detaillerade för öfrigit, huru som i det af honom gifna projectet, att öfverlemna belöningsättet till Hans Kongl. Maj:t, hvarmed icke allenast ståndets ledamöter i secreta deputation, utan nästan hela deputation waret nögd, ligger virtualiter dispense ifrån wanliga befordringslagarne, som således icke vidare behöfva utsättas.

H. probsten Wijkman förklarade sig äfven benägen, att hjälpa denna af fäderneslandet så wäl förtjente mannen, men hade någon betänklighet wid, att dertill nyttja något domainearrende, emedan det på en auction kunde till cronans förmon stiga ansenligen emot, hvad det hittils renderat, utan trodde h. probsten, att von Netzow kunde vara belåten med recommendation till Kongl. M:t, på sätt, som sagt är, och pension för sin fru.

Herr doctor Hausvolff erinrade wäl, att icke alla domainegodsen kunna gå högt, utan äfven de gifvas, som icke synnerligen importera cronan, ehuru von Netzow kunde med ett sådant vara så wäl hulpen, att pensionen derigenom kunde försvinna. Men sedan ståndet tillräckeligen härom öfverlagdt, bifölls slutel. secreta deputations betänkande, med h. probsten Bergstedts särskildta votum, på det sätt, att Kongl. M:t hafver majorerne von Netzow och baron von Scheiding i sådan nådig åtanka, som emot deras utmärkta förtjenster svara kan, och att den förras enka, i händelse af mannens döds-

fall, får så stor accordssumma och pension, som reglementet utsätter för den tjänst, han vid dödsfallet innehafver.

§ 7. Uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 3 Augusti,⁴⁸⁴ ang. stapelstadsrättigheten, tillika med en del af de i saken inkomna memorialer,⁴⁸⁵ och, som tiden icke wille tillåta, at upläsa de öfriga, åtskildes ståndet.

Den 5 Novembr.

§ 1. Justerades protocollet af d. 31 Octobris.

Wid 6 § deraf, tillades uti resolutionen, uppå gifven anledning af h. kyrkjoherden Linderoth, att majoren von Netzow och baron von Scheiding må räkna sin tour efter deras fullmagters data.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus anmälte wäl å nyo ett memorial af von Netzow, som geck ut uppå, att erhålla öfverstelieutenantscaractere, hvilket h. doctor Nordman och flere, af ömhet för denne officeraren, understödde, men till undvikande af besvärligit præjudicat, kunde ståndet dertill icke samtycka.

§ 2. Befaltes notarien expediera ståndets bifall på secreta utskåttis protocollsutdrag, angående afgiften af gamla ostindiska compagniet, och när löparen ankommer af advocatfiscalen Boijes memorial, då derå teckna den resolution, att det remitteras till kongl. cammarrevision, som hafver att dermed efter lag och förordningar förfara, utan att secreta utskåttet förenämde extractum protocollis må deruti ligga i vägen.

§ 3. Justerades anmärkningarna vid öfverflödsförordningen, som uti protocollsutdraget blifvit samlade,⁴⁸⁶ hvarvid först föredrogs högl. riddersk. och adelens, uti protocollsutdrag af d. 25 Septembr.⁴⁸⁷ communicerade

⁴⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 24.

⁴⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 66–69.

⁴⁸⁶ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 182–187.

⁴⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 22.

tanka, af samma innehåll, som några deputerades d. 26 Septembr. föredragne memorial, hvilket fördenskull ståndet icke kunde bifalla.

Wid 3:dje §:s anmärkningar, uplästes wällofl. borgareståndets protocolsutdrag af d. 26 Septembr.,⁴⁸⁸ hvarigenom tobaksspinnerierne i gemen, på lika sätt, som hittils skedt, förunnas, att till sina verk få införskrifva så många utländska blader, de tarfva.

Uppå h. comministern Chydenii och fleres tillstyrkande, förenade sig nu ståndet om, att detta prot:sutdrag bifalla.

Wid 6 § fann ståndet godt, uppå h. probsten Mathesii tillstyrkande, tillägga wid slutet: äfven som Kongl. Maj:t med synnerligen nådigt välbehag will anse dem af allmogen, som, efter Wingåkers sokneboers exempel, komma öfverens, om sin egen wissa alfvarsamma klädedrägt, att hos sig och sina efterkommande ständigt bibehållas.

Wid 7 § öfverlades å nyo, angående inskränkning af sidentygs bruk i städerna, och, som ståndet fann, någon sådan limitation wara nödig, i afseende på allmogens påstående om reciprocitet i denna delen, vidtogs sluteligen h. probsten Meurlings project, att det i förordningen utsatta förbudet äfven skall sträcka sig till alla ringare inwånare, borgares och betjentes i städerna, hustrur, enkor och barn.

Wid 12 § blef nu öfverenskommit, i afseende på the tillförene anförde considerationer, att kyrkjoherdarne i Stockholm skulle ifrån afgift för equipage undantagas.

Wid §:s slut faststältes denna tilläggning: med equipage förstås wanlig öfvertäkt wagn, jemte hästar och remtyg, som brukas till åkande i städerna; hvarunder således icke begripes arbets-hästar, eller sådane, som nyttjas till åkerbruk i eller utom städerna.

Wid 15 § beslöts, att intet förbud skulle göras på beklädningar wid begrafningar, i synnerhet, som kyrkorne deraf kunna hafva någon inkomst.

Hvad tiden beträffar, då förordningens verkställighet bör taga sin början, hemställte h. biskop Serenius, om icke ståndet, i betraktande deraf, att förordningen icke synes kunna publiceras, innan långt inpå nästkommande år, skulle vilja utsätta till terminus a quo d. 1 Januarii 1767, uti de puncter, som klädedrägten beträffar, på det enhvar må någorlunda hinna slita ut, hvad han

⁴⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 25.

kan hafwa lagdt sig till; men i alla öfriga articlar låta förblifva vid en månad, efter publicationsdatum.

Men som h. probsten Wijkman, med flere, icke kunde finna sig härvid, utan förbehöllo, at ståndets en gångtagna beslut måtte blifva ståndande, då det icke genom unanimitét kan häfvas, kunde härtill intet vidare göras.

Emellan 14 och 15 § skal införas den §, om fransöskor, som nu justerades. Men angående öfverflödig betjening, lät ståndet bero wid h. probsten Wijkmans tanka, att den artikelen får bättre rum uti bevillningsförordningen.

Sluteligen hemställte h. doctor Wählin, om icke wid detta tillfället kunde ihågkommas, att hämma de stora och ofta kåstsamma måltider och tracteringar, som wid Lunds academie brukas, då rectores skola ombytas. Men som h. professor Amnell gaf tillkänna, att sådant bruk wid Upsala academie redan blifvit aflagdt, hvilket på lika sätt annorstädes uppå vederbörande sjelfwe ankommer, önskade h. professoren i stället, att de wid magisterpromotionerne vanliga måltider kunde beqwämligen, och utan de studerandes missnöije, afskaffas, lemnade ståndet det ena, med det andra, till deras försorg, uppå hvilka det ankommer, och som hafva närmaste tillfälle, at främja, hvad i denna delen hälsosamt wara kan.

§ 4. Föredrogs å nyo secreta deputations betänkande,⁴⁸⁹ ang. kongl. lifdrabantecorpsen, hvaröfver ridderskapet och adelen, enligit nu ankommen löpare, resolverat, att deputations hemställande bifalles, uti den 1:sta puncten; dock sättes, i stället för corporalen Gerners *uprättelse*, ordet *fullmagt*. Det andra och tredje momentet, ang. vice corporalens competence och rang, samt de för corpsen påyrkade rättigheter, återremitteras till secreta deputation till nogare utstakande. Öfver den fjerde puncten bifalles deputations tillstyrkande.

H. probsten Kolmodin anförde härvid, hurusom, enligit hvad han af generalmajor Wallenstjerna, såsom capitainelieutenant vid corpsen, förnummet, största olägenheten ligger deruti, att för kongl. lifdrabanterne äfven liggetid, efter 1756 års tjenstebetänkande, skal iakttagas, hvarigenom händer, att, medan vacancernas completering på tiden utdrager, de tjenstgörande måste vidkännas så mycket tätare wakthållning. H. probsten ansåg förden skull icke mer än billigt wara, att, då en capitaine har magt, att antaga

⁴⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 25.

underofficerare, Hans Kongl. M:t äfven, wid utöfvande af dess höga rättighet i detta fall, icke må vara bunden genom förenämde författning, angående tjensters besättande i allmänhet, utan äga, att utnämna dem, när de af generalmajoren föreslås.

Härmed instämde äfven herr biskop Filenius, anseende mycket skäligt, att göra denna förklaring, eller ändring ifrån 1756 års tjensteförordning för kongl. lifdrabantecorpsen.

H. doctor Hausvolff trodde, saken bäst vara hulpen dermed, att dessa förslag icke passera rådkammaren och der granskas, innan de Hans Kongl. Maj:t i underdånighet presenteras.

Uppå h. professor Amnells ytterligare yttrande, instämde sluteligen ståndet med höglofl. ridderskapet och adelens utlåtande, dock med den ändring wid fjerde momentet, att Hans Kongl. Maj:t täcktes i nåder förfara, wid dess lifdrabanters antagande på sätt, som för år 1756 waret vanligt.

§ 5. Beslöts, att protocollsutdrag skulle expedieras till de öfrige stånden, angående secreta utskåttets hemställande, om förläningar⁴⁹⁰ och räntor, med mera.

§ 6. Uplästes återstående memorialer, som angingo stapelstadssaken i allmänhet, eller de fem städer i Öster- och Västerbottn samt Westernorrland, om hvilka fråga war sista riksdag. Hvarefter, och sedan utom dessa, åtskilliga andra memorialer inkommet, om seglationsfrihet för andra sjöstäder i riket, förestälte wäl herr archibiskopen och taleman, att alla dessa memorialer nu på en gång måtte upläsas. Men ståndet fann bäst vara, att tils vidare lemna dessa senare, såsom icke egenteligen hörande till det förra ämnet, utan börande särskilt handteras, på sätt, som wällofl. borgareståndet äfven beslutet; hvarjemte äfven, i anledning af h. probsten Högströms och fleres memorialer, blef öfverenskommet, att, i fall dessa stapelstäder beviljades, landets inbyggare i Westerbottn böra förena sig om sjelfva stället till stapelstad, der den i samma landskap beqvämligen anläggas kan, hvarå sedermera Kongl. Maj:t dess nådiga stadfästelse meddelar.

Öfverläggningen i sjelfva saken börjades af h. probsten, med föreställning, huru det förekomme besynnerligt, att, då en landtman äger frihet, föra

⁴⁹⁰ I prot.: *förlänningar*.

sina waror till hvad ort honom godt synes, städer, som egenteligen äro funderade på handel, skola wara bundne till en viss ort. Botniska stranden, emellan Gefle och Åbo, innefattar en sträcka af 186 mil, som med ingen stapelstad är försedd, men sluter bakom sig widlöftiga provinser, hvilka, under brist på vig afsättning af sina producter, och fri seglation, aldrig rätteligen kunna upodlas, utan tvina bort uti sin linda. Uti Stockholm hafva hittils wid pass $\frac{2}{3}$ af rikets producter concentreradt, hvarigenom för mycken styrka blifvit samlad på ett ställe, och de handlande härstädes blifvit satte i stånd, att efter behag styra wäxel-coursen, och trycka de andra städerna. Det hårda climatet, som de Botniske landskaper äro underlagde, gör, att de mera än rikets södra provinser, måste lida missväxt, då deras fattiga inbyggare, genom bark och annan onaturlig spis, nödgas uppehålla lifvet, emedan de omöjneligen mäga köpa säd, så dyr, som den blifver, när den skal gå genom flera städers handlande, som alla måste derå hafva winning. När man derföre besinnar, att dessa orters invånare dock äro Sveriges egna barn, med äfven så stort skäl, som andre dess undersåtare, och på intet sätt gjordt sig skyldige, att handteras, som stjufbarn, så böra de ju, lika med de öfriga, njuta barnarätt, och en försigtig regering tillhör, at afböija sådan ojämnhet medborgare emellan, som liknar jalousie emellan barn i ett och samma hus, då föräldrar föredraga den ena framför den andra, och derigenom åstadkomma nog bedröfveliga fölgder, enligt, hvad både den Heliga Skrift och dageliga förfarenheten derom vittnar. I afseende på alt sådant, wille h. probsten bifalla wällofl. borgareståndet i denna saken, så att de tre nämde städerna i Österbottn, Hernösand och en i Westerbottn, som dertill kan utses, erhålla stapelfrihet, och de öfrige sjöstäder fri seglation inom riket, samt de upräknade finska städerna inom Östersjön. Men hvad Björneborg beträffar, trodde h. probsten, att den tils vidare äfven kunde åtnöija sig med inrikes seglation, emedan om denna staden ännu ingen undersökning skedt, och dess hamn är belägen inemot 3 mil ifrån sjelfva staden.

H. comministern Chydenius ansåg saken för så bekant i ståndet, både i anseende till hvad sista riksdag deruti förelupet, och igenom de många skrifter, som derom voro utkomna, att han icke mycket behöfde derom orda, utan tillförsåg sig all ömhet af ståndet emot medborgarne, som endast söka efter frihet, att få söka sig om, hvarest bästa pris kan fås, på hvad de till sin nödtorft betarfva. Finna de det, på någon viss ort i riket, så är naturligit, att de draga sig dit med sin handel. Men, i annor händelse, och deräst de än vidare

skola tvingas hålla sig dit, der deras varor gälla mindre, men de få köpa dyrare, beröfvas de på ett ömkeligt sätt en mer eller mindre del af deras egendom, tvärt emot regeringsformens 2 §. Stockholms stad behöfver icke befara, att, igenom en frigifven handel för dessa, komma i förlägenhet om victualævaror, ty, när rörelsen i landet blifver större, så ökas ock tillgången till sådan afkastning. De öfrige exporterne blifva icke eller större, än emot behofvet af nödvändiga importen kan svara. Följakteligen går det mästa af landets producter likafult till de ställen inom riket, hvarest de behöfvas. H. comministern ville nu bespara, att med exempel ur historien bevisa nyttan af denna stapel-inrättningen, emedan han trodde, det vara öfverflödigt, och nämde allenast, att Finland och Österbottn voro gräntseorter, som, oakadt deras svåra lidande genom krig, dock aldrig låtit hos sig saknas kärlek och trohet mot Sverige, hvarföre sådane anstalter äro tillbörliga, som kan underhålla denna kärleken, att den icke kånar. H. comministern biföll således borgare-ståndet, att de föreslagna städerna, undantagande Björneborg, njuta lika frihet med andra stapelstäder, de öfriga äfven njuta en fri handel i Östersjön och alla norrländska sins emellan efter contracter och öfverenskomelser.

Herr doctor Hausvolff anförde följande, hvarmed h. doctorn Schröder sig conformerade: Första frågan är, om Kongl. Majj:ts nådige utlåtande till riksens ständer inkommit, som af ständer 1762 blifvit begärdt. Ty af borgareståndets extractum protocoll af d. 3 Augusti 1765, finnes, at ständer begärdt, att Kongl. Majj:t, sedan riksens collegier hörde blifvit, med råds rådetäktes i nåder pröfva, huruvida det kan anses vara för riket gagneligt eller eij, att stapelstäder i Öster- och Westerbottn, samt Westernorrland, inrättas, samt, i den förra händelsen, sig i nåder utlåta, hvilka städer i dessa rikets delar, stapelrätt förunnas må.

Jag finner, att detta af riksens ständer vid nästflutna riksdag fattade beslut war moget och en försiktig omtanke, och följakteligen finner, att presteståndet går säkraste vägen, om det icke allena har Stockholms, utan alla rikets städers näringar till föremål, förrän Kongl. Majj:ts nådige utlåtande blir ståndet förelagt och föreläst.

Herr archibiskopen och taleman hemstälte, i anledning härutaf, om icke detta förtjenade attention, så att Kongl. M:ts nådiga yttrande utbedes, innan ståndet afgjör saken.

Herr probsten Forssenius: Som saken sista riksdag är så ganska wäl bekant, vore onödigt, att nu anföra och hitlämpa mycket, som om mare aper-tum et clausum hos autorerne är skrifvit. Finland är visserligen at anse, som ett utanverk för riket, bebodt af trogna medborgare, hvilka icke förtjena en sådan medfart af Sverige, som Norrige lider af Dannemark. Det är förden-skull största billighet och rättvisa att de, till undvikande af dyrhet, må få ur första handen hämta sina nödvändighetswaror, till ex. salt, hvaraf i Finland skall consumeras så stort quantum, som i Sverige. Men skulle det framdeles befinnas, att de missbruka sin handelsfrihet till lurendragerier, så böra de, i h. probstens tanka, åter blifva sin stapelrätt förlustige. Sluteligen tillade h. probsten, i anledning af h. Tavasts memorial,⁴⁹¹ hvarest Stockholmshand-lande beskyllas för redbart mynts utförsel, att lagman König i sin bok, kallad Lärdoms öfning, åtaget sig bevisa, det ifrån ett enda contoirt utgått 50 000 specie riksdaler.

Herr biskop Serenius trodde det icke wara utur vägen, att göra attention uppå h. doctor Hausvolffs erinran, men i annor händelse, och derest ståndet skulle nu vilja afgöra saken, wore herr biskopen äfven dertill färdig, och, som redan mycket blifvit både taldt och skrifvet i detta ämnet, begärde herr biskopen proposition, ang. de fem bottniska städerna, om hvilkas stapelrät-tighet sista riksdag ventilerades.

H. probsten Sörström förestälte sig likaledes, att, uti en förut bekant sak, enhvar redan stadgat sina tankar, så att inga vidare discourser wore af nöden, utan begärde proposition.

H. probsten Bolmstedt förmodade äfven, både at borgareståndets beslut i saken anses för billigt, och att icke mycken tid behöfver medtagas, att nu deröfver deliberera, eller tillägga, hvad förra riksdags protocoll innehåller. Det är beklageligt, att en så trogen nation, som den finska, så länge blifvet uppehållen uti detta dess åliggande, och ett af naturen så härligt land, legat wanskött under plågsamma band. H. probsten styrkte derföre dertill, att den sökta stapelrättigheten måtte beviljas de städer, som förut waret under öfverläggning, men att, angående de öfriga, som sig nu först anmält, veder-börlig undersökning måtte föregå, anhållande till slut om proposition.

H. professor Amnell widgeck sin otillräckeliga insigt, att grundeligen kunna utlåta sig i förevarande ämne, hvaruti han, utan förut fattade mening-

⁴⁹¹ Tryck i *RAP* 24, bil. 78.

ar, hade läst igenom handlingarne, och deraf sedt stridiga påståenden vara med en myckenhet skäl beledsagade, af hvilka dock h. professorn icke på någondera sidan i wissa hufvuddelar fått den öfvertygelse, som han önskat. Hvad först nyttan eller skadan af flere stapelstäders inrättande angår, fann h. professorn, det för riket komma på ett ut, om dess ädlare exporten utföras ifrån färre eller flere ställen, emedan quantum lärers ändock blifva lika, men derhos är tydeligit, att, ju flere stapelstäderna blifva, ju mera göra de hvarandra intrång, och de gamla aftaga alltid, så mycket som de unga sig förkofra, hvarå Calmar kan tjena till exempel, som war i större wälstånd, den tiden, ännu icke på den ena sidan Westervik, och på den andra Carls-crona började idka utrikeshandel. På importerne borde här mindre af seende hafvas, eller skäl deraf tagas till nya stapelstäder, emedan äfven deribland äro öfverflödsvaror, hvilkas införsel icke bör faciliteras, utan endast behöfver fyllas. Enär h. professorn vidare betraktade närwarande ställning och finance, och mynt-verket, som står på en så svag fot, och créditen, som nästan aldeles förfallet, tyckes aldraminst på denna tiden vara anledning till stapelstäders förökande, utan bjuder försigtigheten, att åtminstone icke tilllåta flere, än en i sänder tillkomma. De skäl, som föranlätet Kongl. Maj:t att afslå denna ansökning, hade h. professorn icke eller ännu förnummet vara wederlagde. Sortering af export-varor är oumgängligen nödig, så framt icke de ädlare, till allmenhetens skada, skola för mycket utföras; men denna sortering synes i de norra landskaperne icke blifva möjlig. Frihet i handel och näringar ansåg h. professorn såsom i sig sjelf ganska godt, men anmärkte, att den äfven så litet bör lemnas i allmänhet oinskränkt, som t. e. adeliga privilegier, för det de äro fördelaktiga, böra sträcka sig till en hvar. Monopolie wiste h. professorn vara skadelig, men därför bör man icke falla till polypolie, utan tils vidare stadna vid oligopolie. Trohet mot riket är alla undersåtars skyldighet, men så nekade icke h. professorn, att den med ömhet bör belönas, hvarföre ock dess tanka icke vore, att afslå hela ansökningen om nya stapelstäder, utan endast så laga, att icke för många på en gång måga inrättas, hvilket med mer försigtighet kan ske efter hand, sedan man förut fått rätta, hvad nu i oordning finnes, utaf handelssystemen.

H. probsten Waldius hade fäst sina tankar⁴⁹² vid h. doctor Hausvolffs yttrande, och kunde icke hålla det för nog värdigt, att sedan riksens ständer uti

⁴⁹² *tänkar* i prot.

saken begärdt Kongl. Maj:ts nådige yttrande, detsamma icke skal inhämtas, innan slut tages. I annor händelse, förbehöll h. probsten, att öfver sjelfva saken säga sin tanka.

H. probsten Mathesius prisade Guds allvisa försyn, som i sinom tid kan förvandla människors omständigheter ifrån bedröfveliga till sådane, som medföra ett fågnesamt hopp om välgång. De betryck, hvarunder vi en lång tid suckat, hafva wi sedt härröra af en förvänd handelssysteme, och då detta blifvit märkt, har man tillika kunnat vara omtänkt på tjenliga botemedel deremot. Man har då funnet, att det icke är enligit med rikets sanskyldiga interesse, det folck tränga hop sig på ett ställe, draga all musten och rörelsen dit, och lemna det öfriga af landet öde och wanmägtigt. Den norra delen af Sverrige hafver det med alla andra länder gemensamt, att det vid hafskanten är mera, men längre inåt mindre bebodt, emedan det inre landets cultur lönar mindre mödan. Sådant bör derföre hjälpas, landets naturliga förmoner nyttjas, och dess upkomst främjas, genom upodling och inbyggares förökande, hvilket, utan en fri handels rörelse, icke blifver möjligit. Ingen må dervid göra sig någon scrupel, huru invånare der uppe skola komma ut med, att rätteligen handhafva och nyttja, hvad de i så måtto sökt. Den, som litet sedt in i den finare handelswetenskapen, blir snart öfvertygad derom, att dess största hemligheter bestå i små konster, att rikta sig, genom andras förledande eller förvillande, och att, när man sådant sätter å sido, äro sjelfva kunskaperne nog enfaldige, ehuru de i främmande konstiga ordasätt blifvit inveklade. Så oförsigtige böra de norrländske handlande icke supponeras vara, att de antingen segla till Spanien med barlast, för att få salt tillbaka, eller ock föra ut tjära och andra landets producter, och komma med toma skepp tillbaka. Deras egen nytta lärer nogsamt lära dem, att i bästa måtto passa det ena efter det andra; och är lätt, att uträkna, det ingen flere fartyg utskickar, än som behöfvas till införande af nödvändighetsvaror. Inskränkningar och författningar, till handelens fördelaktiga reglerande för riket, undandraga sig de icke mera, än andra, allenast de med andra få njuta lika lätt. Deras lands art är väl steril, och kan icke emottaga så mycken upodling, som under ett blidare himmelsstreck ske kan. Men så visar dock en ögonskenlig förkofran, som redan vid hafskanten kunnat åstadkommas, att icke landet bör gifvas helt och hållet förloradt, utan fast mera, som Skaparen så wisligen inrättadt och proportioneradt det ena landets förmåner efter det andra, att, då det ena lider brist, kan det andra sitta i ymnighet, och man således vet

till ex., att den så begärliga Wasarågen kan komma väl till pass i Skåne, då ekollon der eljest måste ersätta missväxt, så är det wisserligen hårdt, att dessa orter icke en gång skola få besöka hvarannan, och reciproce hvarannan bispringa. Hvad Kongl. Maj:ts yttrande i saken angår, wiste h. probsten icke, att det ännu blifvit riksens ständer tillstålt, ehuru orsaken till sådant uppehåll äfven wore obekant. Men så synes dock af wällofl. borgareståndets protocollsutdrag, att de derutaf fått del, hvarföre ingen anledning är, att draga i tvifvelsmål, det ju innehållet blifvit riktigt upgifvet ifrån det stånd, som med yttersta laggrannhet följt denna saken, ända ifrån den tid, då lübeckarne blefvo slagna ur brädet i svenska handelen. H. probsten begärde nu fördenskuil proposition på stapelrättighet för de fem bothnische städerna, och fri seglation inom Östersjön för de öfriga af borgareståndet nämnda, jemte Helsingelands städer, på det landtmannen derstädes icke må nödgas taga sitt linfrö utur andra handen.

Häruppå och då herrar biskoparne Serenius och Filenius, h. professor Amnell, h. kyrkjoherden Portuan, h. doctor Lindegren, med flere, itererade den påminnelsen, att Kongl. Maj:ts yttrande i saken borde til ståndet wara inkommen, innan häröfver något decisum tages, emedan hvar ledamot i ståndet tillkommer, att med egna öron höra ett document, som ifrån Kongl. Maj:t till riksens ständer emaneradt, och hvarom det icke vore nog värdigt, att ifrån ett annat stånd hämta underrättelse; påstods deremot af herrar probstarne Mathesius och Bolmstedt, herr superintendenten Körning, h. probsten Kröger, med flere, att öfverläggningen nu af denna grunden icke kunde afbrytas, så wida denna invändning icke gjordes i början, då det beslöts, att saken skulle företagas, hvilket fast mera nu af ståndet blifvit fastställdt, och lärer icke kunna läggas thy till last, när det, efter så många månaders riksdag, icke ifrån rådkammaren inbekommet, hvad redan sista riksdag blifvit begärddt, om det i denna delen har fidem för borgareståndet, som saken mäst interesserar.

Herr kyrkjoherden Heurlin: Om Kongl. Maj:ts resolution ännu icke fallet, så wore skäl för ståndet, att imedlertid uppskjuta med dess åtgärd, men då ståndet nu fått säker underrättelse, huruledes Kongl. Maj:t i nåder, för dess höga del, lagdt sista hand wid saken, kan ståndet utan vidare uppehåll den afgöra.

H. doctor Nordman: När Kongl. Maj:ts resolution igenom borgareståndet blifvit bekant, felar ståndet icke, om det nu tager sitt beslut, men skulle

ståndet behaga att dermed uppskjuta, är sådant icke eller ur vägen. Deremot ansåg h. probsten Bolmstedt ett sådant uppskof, såsom en utväg, att mota och hindra sakens framgång, hvilken nu kunde afgöras, antingen Kongl. Maj:ts utslag wore med eller mot den sökte stapelfriheten.

Herr archibiskopen och taleman förnyade sin föreställning, att ståndet först måtte höra, Kongl. Maj:ts nådiga utlåtande sig föreläsas; gjorde äfven, i anseende till ståndets olika tankar, proposition, om saken nu vidare skulle fullföljas? Hvilket med Ja och Neij besvarades, hvarföre, och då af åtskillige protesterades emot votering öfver en sådan fråga, fortsattes discourserne, på förenämde sätt, intil dess h. comministern Chydenius anskaffade det äskade documentet, bestående i utdrag af protocollet, hållet i rådkammaren d. 11 nästledne Junii, som genast uplästes, och befans till innehållet öfverensstämmande med, hvad borgareståndet anförde.

H. probsten Wijkman yttrade sig häruppå i sjelfva saken, att nu förmånligast ankommer deruppå, om proposition skal formeras öfver borgareståndets extractum protocoll, eller endast, angående de fem bothniska städerna, som sedan sista riksdag äro i denna saken bekanta. Sker det senare, så råka de andra städerna åter i tvång, i jämförelse med dessa fem, hvilka de då måste se i händerna efter sina behof. H. probsten anförde i synnerhet, hvad dess landsort Helsingland beträffar, att folket derstädes blifvit dessa senare åren mycket strandsatte med linfrö, som icke i rättan tid ifrån Stockholm kunnat anskaffas, utan åkrarne måst lemnas osådde, helst inga nederlag deraf annorstädes kunnat ske, än der handelen idkas. Skola nu dessa fem städerna endast få drifva denna handelen, så blifver både Helsingland och Medelpad lidande på de andra norra provincerne, emedan de bägge förstnämde hafva lika svårighet sedan som förr, att få linfrö, och kunna icke hålla pris på linet med sina grannar. Dessutan är denna orten, icke mindre än längre upp i norr, underkastad svår missväxt, för den myckna fråsten, som der tidigt sig infinner, hvarföre den behöfver hämta torr säd utur första handen. Som fördenskull afsigten med den nu tillgörande hälsosamma författningen ingalunda är, att denna orten skal blifwa lidande, med det, att den andra hjälpes, recommenderade h. probsten bifall på borgareståndets protocolsutdrag, med den tilläggnig, att städerna Söderhamn, Hudiksvall och Sundsvall, jämväl lemnas fri handel, på the inom Östersjön belägne utrikes städer, hvarest linfrö finnes.

Herr superintendenten Kiörning geck äfven in i detta och erkände nödvändigheten deraf, at norrländska städerne, som uti linbygden äro anlagda, få sjelfva directe idka linfröhandel.

H. kyrkjoherden Linderot åstundade proposition öfver borgareståndets extractum protocolli, såsom billigast, då äfven Laholm får den skjälige friheten, att skaffa sig ull till strängtillverkning, hvaraf hela arméen derifrån kan försees.

Herr biskop Lamberg gaf tillkänna, att i allmänna besvärdeputation den puncten redan gådt igenom, som angår fri linfrös handel för norrländske städerne.

Herr biskop Serenius anmärkte, att detta borgareståndets extractum protocolli innehåller mera, än hvad sista riksdag blifvit begärdt, då endast frågan war om de fem bothniske städerne. Men då de öfriga norrländska nu äfven vill tilläggas frihet, att hos de förra göra uplag af sina waror, och dessa således sättas i stånd, att både exporterera egna och andras, blifver påfölgden deraf ofelbart den, att både Stockholm och flere orter wid Saltsjön och Mälaren råkar i mycken förlägenhet om sådane behof, hvarmed de ifrån norrländske städerne oumgängeligen måste försees, hvarföre h. biskopen icke i denna delen kunde ingå med borgareståndet.

Herr biskop Filenius förklarade likaledes sig icke vilja hafva någon del i de för riket skadeliga följder, som h. biskopen hade alt skäl, att hålla oskiljaktiga ifrån en så oinskränkt handelsfrihet, men de fem städerne, som sista riksdag tillades stapelrättighet, ville herr biskopen äfven nu densamma bevilja.

H. probsten Waldius ville icke weta af något förtryck uppå den ena undersåtaren af den andra, men kunde ock icke finna sig i den betänkelighet, som förefaller, att Stockholm och derintill gräntsande orter, måste råka i mistning af sådane nödvändighetsvaror, som de nu tillhandla sig norr ifrån, när dessa i stället få till utlänningen exporteras. Likare är, att medborgare sinsemellan drifva handel, än att den ena skal föra utomlands, hvad den andre sedan skulle nödgas köpa igen. Det tyckes för öfrigit stå i wida fältet, om norrlänningarne få saltet för bättre köp, när de hämtat sjelfva, och när de här få hafva uplagsplatser, är intet skäl för dem, att klaga öfver tvång, ty de behöfva dock icke föra warorna tillbaka, om de här missbjuda dem.

Herr kyrkjoherden Portuan ansåg med ömhet dessa orters omständigheter, som nu söka friare handel, men höll dock för betänkeligit, att i riks-

hushållningens närvarande belägenhet der inrätta nya stapelstäder, äfvensom herr kyrkjoherden war nog osäker, huruvida andra orter i riket kunna wara belätne dermed. Och tyckes det vara i en omvänd ordning, att med stapelstäder förse ett land, som igenom strömränsningar, och dylika anstalter, ännu icke hunnit upodlas.

Herr superintendenten Körning instämde med hvad h. probsten Mathesius anfördt, angående handelens inrättande i de tillärnade stapelstäderna. Det är icke att föreställa sig, att de taga mera hem, än hvad deras behof nödvändigt kräfvat, och all handels afkastning kan omöijeligen föras ut, ty retour-varor behöfvas icke i stort quantum, som skulle svara deremot. Dessutom äro ock jernbruk der i landet, som kunna fournera en del af exporten. Ända ifrån konung Carl IX:s tid, som först kallade sig de lappars konung i Norrlanden, har Lappmarkens upodling varet ett värdigt ämne för svenska regeringen. Genom presters tillförordnande der i landet, har ett sådant upsåt hittils allenast börjat gå i verkställighet. Men strömränsning och flera dylika anstalter kunna aldrig företagas, innan de närmast belägne städerna få fri luft uti handel, hvarigenom näringar kunna inrättas, och folket komma i någon förmögenhet, då de nogsamt lära blifva omtänkte, att öppna communicationer sinsemellan, och i det görligaste nyttja de stora strömmar, hvarmed landet till hela 20 milen ifrån hafvet är försedt. Men innan en sådan handelsfrihet dem förunnas, kan landet omöijeligen komma ur sin vanmagt, hvarföre h. superintendenten, uti ren afsigt på det allmänna bästa, och efterkommandernes wälmåga, styrkte ståndet, att låta stapel-inrättningen gå uti fullbordan.

Herr doctor Nordman wille väl, med de öfriga ståndets ledamöter, wara ense derom, att de fem bothniska städerna få hämta sina behof utur första handen. Men så fann herr doctorn lika angeläget, att tillse, det Stockholm och provinserne vid Mälaren få sin hjälp uti wirke och bräder, ty uti victualiers tillförsel lärer ingen minskning skäligen stå att befara. Sjelfva quantum af förenämde behof borde fördenskull någorlunda determineras, och précaveras, att det må stå medborgare, framför utländningen, tilhanda.

H. probsten Mathesius förestälte ytterligare, huru ganska ömt det är, att försätta eller lemna ett land uti tvång; anhållande tillika, att, då ståndet nu är i begrep, att rätta sådant, dess låfvärda göromål må blifva helt och icke halft. Det är naturligit, att både Finland och Norrland ha ögonen fästade på Ryssland, ett rike, hvars undersåtare, uti all sin trälldom, dock äro exempla-

riter käre i sin nation, endast för det de få njuta frihet i handelsrörelser. Borgareståndets protocollsextract förtjänade derföre bifall, med h. probsten Wijkmans tilläggning, så att hellsingestäderne och Sundsvall, må directe ifrån Riga skaffa sig linfrö.

H. probsten Hellberg projecterade, att ståndet nu måtte afgöra quæstio an, och lämna quomodo tils vidare; varande i synnerhet nödigt, att tillse, det exporterne icke må öfverstiga värdet af nödvändiga retour-varor.

H. comministern Chydenius tillade, att den ena provinsen i riket bör vårdas, lika med den andra, och att just den närvarande crisis, då en på ett ställe samlad styrka i rikskroppen kunnat åtkommas och brytas, är den tjenligaste, att få densamma kringspridd. H. comministern önskade fördenskull, att ståndet, genom bifall till borgareståndets beslut, ville lägga grunden dertill, att den norra delen af riket kommer i någon jämnvigt mot den öfriga.

Då discourserne härmed slutades, yttrade högvördigste h. archibiskopen, att, äfven som det å ena sidan lærer vara fjerran ifrån hvar och en i ståndet, att vilja anse de finska och norrländska invånarna med andra ögon, än de öfriga Sveriges undersåtare, eller hålla dem lika med rikets stjufbarn, som icke skulle vara berättigade till lika ömhet med deras medborgare, så wore å andra sidan icke underligt, att Stockholm och provincerne, midt i riket, äfven så mycket blifva ihågkomne, uti hvad som ärnar deras conservation. Hvarföre och som hela saken beror uppå en visligen träffad medelväg häremellan, önskade herr archibiskopen, att ståndet med sitt beslut måtte därvid stadna.

Under härpå följande öfverläggning, om proposition, war i synnerhet skiljaktighet derom, antingen den skulle göras öfver borgareståndets protocollsutdrag in extenso, eller allenast om de fem bothniske städerne, för hvilka stapelrätt sista riksdag blifvit sökt, och slöts ventilationen, med antagande af denna proposition: Bifaller ståndet wällofl. Borgareståndets protocollsutdrag, med den af probsten Wijkman gjorda tillägningen? Hvertill då Ja och Neij svarades; afgjordes, att Neij skulle beteckna afslag på hela ansökningen, och votering anstältes, som så utföll, att 38 röster voro för Ja och 11 för Neij.

Ståndet åtskildes.

Den 9 Novembr.

§ 1. Anmältes hälsning ifrån herr superintendenten Körning, med berättelse, att han, för opasslighet, icke i dag kunde till ståndet upkomma.

§ 2. Justerades protocollet af d. 5 Novembris.

§ 3. Uppå gifven anledning af herr biskop Serenius beslöts, att hos höglofl. ridderskapet och adelen göra påminnelse, om dess utlåtande öfver justitiædeputations betänkande, och ståndets prot:sutdrag, uti Rutströmska saken.

§ 4. Uplästes justitiædeputations betänkande,⁴⁹³ och dertil hörande handlingar, angående ett testamente, som afledne Gotthard Hildebrand skal hafva gjort till Magdalena Sophia de Walle.

Sedan acterne woro upläste, recommenderade herr archibiskopen och taleman, att ståndet, vid denna öma sakens afgörande, icke allenast måtte hafva afseende på jura civilia, utan ock på ecclesiastica, så att ägtenskapet må hållas ärligit.

Uppå herrar probstarne Wijkmans, Lindegrens och Walldii begäran, lades imedlertid saken på bordet.

§ 5. Afgingo 8 deputerade, bland hvilka h. biskop Mennander förde ordet, att hos de öfrige respective stånden gifva tilkänna ståndets beslut uti stapelstadssaken, samt hos höglofl. ridderskapet och adelen påminna om den Rutströmska.

Wid återkomsten berättade herr biskopen, att den förra saken hos hedervärda bondeståndet nu varit före.

§ 6. Uplästes secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 4 Octobr.⁴⁹⁴ angående tillökning i pensionen för håfrådet Arkenholtz, hvilket såsom rörande en utgift för riket h. öfverhåfpred. Grunerus begärade på bordet, hvarjämte herr archibiskopen recommenderade denna mannen till all möjlig benägenhet hos ståndet i anseende til dess synnerliga förtjenster af literaturen.

⁴⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 10.

⁴⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 71.

§ 7. Uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 18 Septembr., angående en projecterad canal vid Södertelje och förblef ståndet wid dess förut till secreta utskåtts protocollsutdrag i detta ärende gifna bifall.

§ 8. Uplästes och bifölls hedervärda bondeståndets prot:sutdr. af d. 14 Octobr., angående skatteköp å Lunds domkyrkohegman.⁴⁹⁵

§ 9. Justerades ett protocollsutdrag till de öfrige respective stånden, i anledning af Gyllensverds memorial,⁴⁹⁶ angående presterskapets vederlag, och Frankenheims, angående gudstjensten på lazarettet.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta utskåtts prot:sutdrag,⁴⁹⁷ ang. dagtractamente för urtima rätter, m. m.

§ 11. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som, igenom ordföranden, cammarrådet baron Cederhjelm, öfverlemnade löparen på stora deputations prot:sutdrag, ang. den extra domstol, till utredande af concurssaken hos växelassocierade, jämte ett prot:sutdrag ifrån ridderskapet och adelen, rörande den omständigheten, att ledamöterna i bemälte rätt böra väljas af ståndets electorer. Tillika förmältes, hurusom ridderskapet och adelen förnummet, att, då expeditionsdeputation fått till sig saken, angående tulldirectionens förordnande, och funnet, att ridderskapet och adelen, samt presteståndet beslutet, att ledamöterna därstädes skola blifva fem, men borgare- och bondestånden bifallet antalet af tre, har deputationen trodt sig böra expediera uti den senare mening, hvartill ridderskapet och adelen icke finner tillräckeliga skäl. Tillika har ridderskapet och adelen, af de öfriga ståndens påskrifter, haft tillfälle att se, en ny omständighet vara tillagd som hvarken finnes i tull-deputations betänkande, eller genom något stånds extractum protocolli blifvit väckt, nämligen att ledamöterna i direction skola, till ett wist antal, vara frälse och till ett wist, ofrälse. Denna omständighet vore af den beskaffenhet, at ridderskapet och adelen önskar,

⁴⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 36. Tryckt i *BdP* 10, bil. 58.

⁴⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 86 (dubbelnummerat, med bilagor). Se även protokoll nedan 15 augusti 1766.

⁴⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 70.

det ett sådant yttrande aldrig ifrån stånden kommet. Den lyckan, som nationen äger, att genom fullmäktige få vid riksdagar se sig sjelf till godo, är så dyrbar, att ingen omtanke bör wara ospard, huru den till senaste efterkommande må kunna conserveras. Men dervid är ingenting farligare, än sådant, som kan åstadkomma söndring och ojämnheter stånden emellan. Ridderskapet och adelen, som kallas det första ståndet, wilja aldrig, til någon del, räkna sig för mera, än hvar och ett af de öfrige stånden, utan, i sina med dem gemensamma riksdagsgöromål, endast se på rikets bästa; hafva ock, vid detta tillfället, intet afseende på annat, än att tullverket måtte till sin styrsel få skickeliga män, af hvad stånd de ock måtte vara, och om en sådan erforderlig skickelighet skulle finnas hos någon adelsman, weta ridderskapet och adelen sig icke hafva förskylt, att han ifrån ett sådant ämbete skulle utestängas. De önska fördenskull, att presteståndet, jämte förening med dem, angående ledamöternes antal, wille taga den andra omständigheten under någon närmare granskning, och låta falla den tanken, som nu blifwit yttrad, på det inga vidare obehageligheter deraf må existera, utan tull-direction blifwa formerad af skickeliga ledamöter utan praedilection för något stånd. För öfrigit, skulle extractum protocolli härom nästa plenum expedieras. Afträdde.

§ 12. Uplästes secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 1 Augusti,⁴⁹⁸ angående dagtractamente för ledamöterne af militaire conseiller, i synnerhet för öfverstelieutenanten Sprengporten, jämte bifogat särskildt votum.

H. biskop Fortelius anhöll, att ståndet wille behjerta de knappa omständigheter, hvaruti bemälte öfverstelieutenant sig befinner, och den myckna merit, han af fäderneslandet sig förvärfvat.

Herr biskop Filenius yttrade likaledes, att, ehuru mycket han värderar secreta utskåttets wälgrundade hemställande, kunde han dock icke underlåta, att gå in uti det särskildta votum, för de öma considerationer skull, som tala för öfverstelieutenant Sprengporten, hvilken, i sista kriget sig på ett utmärkt sätt distinguerat, och nu kunde njuta grace af ståndet, utan prejudicat för andra.

⁴⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 69.

Men som h. probsten Wijkman och flere befarade, att dock sådant skulle blifva ett préjudicat, till at öka utgifterne ur rikets cassa, biföll ståndet, uppå gifven proposition, secreta utskåttets protocollsutdrag.

§ 13. Företogs till afgörande saken, angående hemmans skatteköp, som höra under cronosäteriet Smedstorp, då h. doctor Hausvolff först upläste följande ad protocollum:

Innan jag företaget mig, att tänka på saken, rörande Smedstorp, så har jag noga genomögnat 15 § uti 1747 års riksdags beslut. Och som jag funnet, att densamma icke kan lämpas till thetta mål, alldenstund 2 stånd sig aldeles icke utlåtet, och 2 stånd allena sig yttradt, så har jag så mycket tryggare vågat uppsättja mina tankar, hvilka jag utbeder mig få upläsa och lemna till protocoll.

Sedan jag genomsedt den ifrån urskillningsdeputation till plena inkomna tvistiga sak, mellan håfrättsrådet Wettring å ena samt en del bönder från byarne Gjårdlöse⁴⁹⁹ och Tiustorp, samt torpen i Sticko, Stensberg och Kjälleröd i Skåne, å andra sidan, så finner [jag] bemalte tvist inneholla 2 frågor: den första, rörande arbetets fullgörande af dessa bönder till Smedstorp berustade säteri, hvilket håfrättsrådet Wettring innehafver; den 2:ra om bättre rätt till skattelösen å dessa bönders åboende hemman, för håfrättsrådet eller bönderna?

Den förra quæstionen, såsom en urgammal skyldighet för bönderne, bestyrkt med många skäl, afgjord af riksens ständer vid sista riksdag, och hvarå Kongl. M:ts nådiga resolution är gifwen, synes efter min tanka, icke böra, tvärt emot riksdagsordning och fundamentallagarne, såsom tvist emellan enskilte personer nu uptagas, eller vidare vidröras, utan nu och för framtiden till rättelse, och efterlefnad wara faststald. Men den senare quæstionen, om bättre rätt till skattelösen å ofvan nämde bönders nu för tiden åboende hemman, är enkannerligen det mål, som af riksens ständer nu kommer at särskådas och afdömas.

Jag har af cammaroeconomiedeputations, i denna sak, sistledne riksdag gifna, och nu inkomne betänkande inhämtadt, att berustade säteriet Smedstorp tilförene warit ett gammalt danskt frälsesäteri och desse nu tvistande bönders hemman insocknefrälse, rå och rörs-, eller som de i gamla danska handlingar kallas, nyedagshemman eller vekudagsarbetshemman, under bemalte säteri. Jag har dernäst funnit, att Smeds-

⁴⁹⁹ Läs: *Gårdlöse*.

torp, med desse hemman, är ett vederlagsgoods, i cronan Sveriges händers, för öen Bornholm; att cronan emottaget detta goods, med tilliggande bönder, under samma rättighet, som danska frälse-possessorerne det innehaft; att det alt ifrån 1660 och till 1688, af cronan genom förläning til gamla förtjente män blifvit disponerat; att förläningsåren 1688 uphörde, och att Smedstorp under arrende bortlemnades, efter contract, emellan cronan och en arrendator; men intet emellan samma arrendator och bönderne, hvilka senare såsom contraherande parter ock icke kunde komma att anses. Ytterligare att Smedstorp ifrån 1688 till 1712, under slikt arrende innehades, men sistnämde år blifvit till rustning indelt, och förra arrende-summan togs till grund, under hvilken desse bönders arbete, såsom ifrån gården oskiljaktigt, wore inbegripit. Sist att framledne cammereraren Montan, hvars rätt Wettring nu innehafver, under förenämde vilkor samma rustning tillträd, och att Montan, för till Kongl. Maj:t och cronan försträckt penningelån 9 567 b:o silfvermynt, fått dessa arbetshemman med deras ränta förpantade, samt, efter förpantningsbrevet, magt och rättighet, att af- och tillsättja åboer på dessa hemman, men deremot att stå i fullkommeligit ansvar för hemmanens (NB) byggnad, häfd och skjötsel, eller som orden i sjelfva förpantningsbrevet lyda: *Eljes skal landtbokhållaren Montan, dess hustru, barn och arfvingar eller den, som dess rätt uti denna förpantning innehafver, äga öfver de förpantade hemman fri disposition, icke allenast at af dem upbära räntan, utan äfven (NB) deräst åboer finnas tröge, stutsige eller försummelige, dem derifrån lagl. afsäga, och andra åboer i stället antaga. Men deremot blifver Montan, dess hustru och barn, eller deras rättsinnehafvare Kongl. Maj:t och cronan ansvarig för hemmanens bruk, byggnad och häfd.* Härtill lägger det, att Smedstorp, vid indelningen i Skåne 1729 och 1730, jämte tillägg af någon qvarnränta, för desse bönders nederlagda arbeten, fått förhöjning till 2 ryttare, utom de 3, som förut prästerades, och det i anledning af landt- och sjömilitaireoeconomiedeputationens, vid 1727 års riksdag gifne och af riksens ständer faststälte betänkande, så lydande, att kongsgårdarne i Skåne intet kunde, som andre simple kronohemman, taxeras till rustning, utan måtte taxeras högre nämligen efter hvart lass äng och hvart tunnland jord, hälst (NB) desse hafva visse anslagne cronobönder till arbete, som är en stor härlighet och förmån, framför gemene simple cronohemman.

Detta är nu Smedstorps gårds med arbetshemmanens natur och beskaffenhet.

När altså frågan, om bättre rätt till skattelösen å ofvannämde hemman, för håfrättsrådet Wettring, eller de med honom tvistande arbetsbönder, likmätigt 1723 års skatteköpsförordning,⁵⁰⁰ skal mätas eller pröfvas, hvilken förordning uttryckeligen stadgar, at åboer på cronohemman, utan afseende på person, stånd eller vilkor, skal till skattelösen vara närmast berättigad; så måste ju grunden tagas af sjelfva ägendomens natur och beskaffenhet, samt sedermera granskas: 1. huru dessa hemman, i anseende till indelningen, som augment under Smedstorp kunna eller böra anses, och 2. huruvida eller om, i stöd af den 1713 skedde förpantning, och det då utfärdade förpantningsbref, håfrättsrådet Wettring, successive efter sin svärfar, framledne cammereraren Montan, bör anses för åbo, eller bönderne, som på desse hemman, tid efter annan, så af Montan, som Wettring, äro antagne, och med deras städselmålssedlar försedde?

Hvad det förra beträffar, så är af cammaroeconomiedep:s betänkande tydeligen utredt, at, då Smedstorp 1712 till rusthåll indeltes, så blef arrendesumman tagen till grund, hvarunder desse hemmans arbete woro inbegrepne, och Smedstorps gård således, i och med sådant deras arbete, till rustning taxerad.

Detta bestyrkes än mera af 1729 och 1730 årens indelningswerk, då, i anledning af ständers beslut 1727, berustade säterierne i Skåne blefvo taxerade, till åker och äng, högre än andre hemman, och det förnämligast, hvilket jag redan anfördt, medan de hade underslagne cronarbetshemman såsom en stor härlighet framför andre.

På sådan grund feck Smedstorp, jemte tillägg af någon qvarnränta vid nyssnämde indelning, tillökning af tvenne rustningar, och rustar nu för 5 hela munderingar.

Häraf följer således, att desse hemman, i anseende till deras skyldiga arbetsförrättande vid Smedstorps gård, till dess vidmagthållande och rusthållens conservation, icke annorlunda än augmentshemman, kunna och böra anses; hälst augment intet annat är, än en tillökning rusthållet till styrko, ehvad augmentet består uti penningar, persedlar eller arbete, som intet är mindre oumgängeligt, vid en sådan egendom, än en värdelig penninge-ränta.

Af alt detta synes jämväl följa, att innehafvaren af Smedstorps gård, som är stom för fem hela munderingars uprätthållande, i stöd af 1756

⁵⁰⁰ Tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal.*

års kongl. förordning, bör framför de, till gårdens styrko, medelst arbete, underlagde cronobönder, som äro allenast $\frac{1}{2}$ fjerdedels mil ifrån gården belägne, njuta förmånsrätt til skattelösen.

Hvad åter angår senare omständigheten, eller den 1713 till Montan af cronan gjorde förpantning af desse hemmans räntor, så utmärker nogsamnt förpantningsbrevet, hvad rätt Montan och dess arfvingar, å ena sidan, ägde, neml. att afsäija och tillsättja åboer, men å andra, at, som åbo, stå uti skyldighet och ansvar, för hemmanens byggnad, bruk, häfd och skjötsel. Montan och dess arfvingar, eller deras rättsinnehafvare, hafva således, alt ifrån 1713, till och med 1757, då förpantningsskillingen återgafs, inemot 50 år, dels innehaft cronans rätt, dels åboes skyldighet och ansvar. Hvaraf således vill följa, att de af Montan, och sedermera Wettring, tid efter annan, på lediga blefne hemman antagne åboer, som med deras städs målssedlar emot wissa föreskrefne skyldigheters fullgörande, blifvit försedde, icke annorlunda kunna och böra ansees, än deras landtbönder. Montan och Wettring uti ansvar hos cronan, bönderne åter hos dem. Ty när man betraktar förpantningsbrevets hufvudsakeliga innehåll, och åboers till- och afsättjande, så har det intet afseende på åboer, såsom åboer, utan på cronans och Montans rätt, hvilken Montan samfält borde bevaka. Montan war således rätt så litet förbunden, att taga Olof, som Pehr, Hans, som Anders, till åbo, hälst som han ensam stod i ansvar, för hemmanens bruk, häfd, skjötsel och byggnad, och kunde efter behag bestrida ägendomarne, antingen med egna tjenare eller arbetsfolk, om han så velat, enär han tillika svarade för alla onera publica af dessa hemman. Annan rättighet, än Montan, eller Wettring, af välvilja lemnat desse bönder till besittning, kunna de aldrig sägas äga. Den är utmärkt förmodeligen uti deras städslesedlar, och kan förnuftigtvis icke sträcka sig till skattelösen, såframt sådant intet, uti förenämde städslosedlar, är utsatt, hvilket jag icke funnet af bönderne påstådt, men wäl af Wettring bestridt, med den tillägning, att han i senare tider, uti de utgifne städselmålssedlar, förbehållet sig, sin fru och arfvingar, skatterättighets lösen.

De meranämde hemmanen quæstionis voro wäl cronans, både före, under och jämväl efter förpantningstiden. Men fast cronan 1757 återlöst sin pant, löstes derigenom hvar[ken] håfrättsrådet Wettring eller dess fru och arfvingar ifrån den åborättighet, hvilken de successive, efter fader svärfader, på 50 år, sig förvärfvat, mindre att den dymedelst tillerkändes de af dem, tid efter annan, antagne landtboer, hvilka, såsom förut sagt är, aldrig ägt eller kunnat äga någon annan slags rättig-

het till hemmanens besittning, än den Montan först, och Wettring sedan, af god wilja dem lemnat. I följe hvaraf, de, wid pantens inlösande, så mycket mindre kunde anses eller erkännas för kronans åboer, som, å händelse hvar hemman då hade legat i ödesmål, ingen annan, än Montan eller Wettring, i anledning af förpantningsbrevets lydelse, kunnat tilltalas, och derföre sättjas i ansvar till full ersättning.

Att blott sittja på ett hemman, och efter contract, eller städsmålsse-del, bruka det, vet jag intet, om det kan medföra, efter lag, någon åbo-rättighet till skattelösen. Jag tycker, at den, som står i ansvar för hemmanets häfd och byggnad, bör anses för rätt åbo, och att densamma, efter 1723 års skatteköpsförordning, utan afseende på stånd eller person, är närmast berättigad till skattelösen. Ty eljes blir, efter mitt tycke, ingen rättighet för honom qvar, eller någon förmån, för det ansvar, han står uti.

När jag nu genomgådt alt detta, och äfven de sedan sistledne riksdag denna act tilkomne allegater och bevis, så om böndernes vid riksdagen anförde ogrundade skäl, at, sedan 1688, 6 ½ arbetshemman äro gångne från Smedstorp, som ock att, vid missväxtår, när boskapsstörtning och andra olyckor öfvergått landet, och då bönderne intet mägtat uprätthålla hemmanen, Montan och Wettring, genom enskilte tjenare, måst hemmanens häfd bestrida; med många flere skäl, som uti höglöfl. cammar-oconomiedeputationens betänkande finnas widsträkt uptagne, så kan jag, för min del, ej annat finna, antingen jag considererar Smedstorp, som rusthåll, och arbetshemmanen, såsom augmentshemman rusthållet til styrko, eller ock blott ser på Montans och Wettrings rättigheter och skyldigheter, likmätigt 1713 års förpantningsbrev, hvilka jag uti kongl. cammar-collegio låtit för mig upvisa, än att Wettring, successive efter Montan, äger åborättighet på de Smedstorp underlagde arbetshemman, och att bönderne, efter mitt begrep, aldrig annorlunda, än landtboer, böra eller kunna ansees.

Huruvida nu Wettring, såsom innehafvare af Montans rätt, bör hafva rättighet, att lösa hemmanen till skatte, deruti conformerar jag mig med cammaroconomiedeputations betänkande.

H. probsten Wijkman: Af alla de skäl, som nu blifvit anförde, är icke ett enda, som icke sista riksdag uti protocollet finnes uptaget, men ock tillika vederlagdt; hvarföre och som då intet dera kunnat på ståndet influera, häppades h. probsten, att wärkan icke eller nu skal vara större, helst det skulle blifva äfven så lätt, att refutera dessa skäl, som det waret at dem uprepa,

derest man wille sig sådant företaga. Och hvad 1747 års riksdagsbeslut beträffar, så finnes det intet undantag af den händelsen, då 2 stånd sig i saken icke yttradt, utan när de 2 andra stånden med sitt yttrande stadfäst Kongl. M:ts resolution, bör den sedermera stå fast. Til äfventyrs torde ock det vara en konst af håfrättsrådet Wettring, at han funnit utväg sjelf hindra sakens sluteliga afgörande sista riksdag, när han såg, att det lutade honom emot, på det han nu skulle få göra nya försök. Men att stå emot sådant, bevektes h. probsten mycket, då han påminte sig de fattige böndernes tårar sistledne riksdag, när de lågo för ståndets dörr, och icke mindre förrut både om misskunsamhet och hjälp utur sitt betryck, än, sedan de blifvit hulpne, med förböner och välsignelse visade sin tacksamhet. Att nu, genom beslutets förändrande, åter samla öfver sig dessas tårar, kunde h. probsten icke taga på sitt samvete, i synnerhet som h. probsten icke såg sig berättigad, att å nyo gå in i disquisition af en för detta afgjord sak, hvilket ståndet äfven redan flera gånger denna riksdag erkänt, då dess förra beslut endast blifvit bekräftade.

H. probsten Forssenius påminte sig likaledes, huru som han, sistledne riksdag, efter nogaste granskning, både i cammar-, oeconomie- och commercedeputation, och i ståndet, blifvit öfvertygad om rättvisan i saken, å böndernas sida. Hemmanen quæstionis hafva, såsom cronohemman, kommet ifrån Danmark, och få nu icke anses så, som de voro under förpantningstiden; utan som samma förpantning nu uphört, så äro bönderne pura cronobönder, och i jordeboken äro hemmanen uptagne i cronocolumnen. Att sätta åboer af och till, kan efter contractet hafva gått an, under förpantningstiden, men sedan cronan löst in sin pant, och bönderne icke äro indelte på säteriet, så kan ingen betaga dem, njuta 1723 års skatteköpsförordning till godo. Och förbehöll h. probsten, att detta, som sistledne riksdag så grundeligen blifvit afgjort, icke nu må komma under ventilation.

H. probsten Mathesius wille icke eller nu gå in i sjelfva saken, emedan det då icke mera behöfdes, än läsa upp sista riksdags protocoll; påstående, att ett, uppå så mogen öfverläggning, taget beslut icke må ställas i fråga. Att annorlunda afgöra denna saken, wore att oförrätta medborgare, och skänka bort cronans tillhörigheter; warande nog djerft tillbud af en cronans rusthållare och åbo, sådan som Wettring är, att söka förvilla riksens ständer, och tilskansa sig rätt till cronans hemman.

H. probsten Haartman förklarade sig icke kunna gå in i saken, såsom redan afgjord.

H. probsten Bergstedt instämde med h. probsten Wijkman, och förbehöll, att ett, efter så mycken granskning, afgjort mål, icke å nyo må uptagas, hvilket kunde blifva ett ledsamt préjudicat. Will man hafva några speciela motiver, som, utan att gå in i meritis af saken, tjena att styrka beslutet, så äro de fattigas tårar och förböner visserligen icke att förakta. Men den reflexion wille ock h. probsten tillägga, att, som folkbristen är bekant, icke mindre i Skåne, än andra rikets provincier, så fordrar en politisk försigtighet, att icke, genom betryck på allmogen, i synnerhet i en gränseort, förorsaka folkets utflyttning. Skulle sjelfva saken, emot förmodan, nu företagas, förbehöll sig h. probsten, att vidare sig deruti yttra.

H. probsten Meurling ansåg äfven saken sådan, att den nu icke kunde uptagas, och begärade fördenskull, att först måtte afgöras, det vidare discourser deruti nu icke äga rum.

H. probsten Bolmstedt återopade sig i samma afsigt den redan stadgade praxis i ståndet, att förblifva wid sina förra beslut.

H. kyrkjoherden Linderot förmente häremot, att saken nu wisseligen både kunde och borde uptagas, emedan den ordenteligen till riksens ständer inkommet, och ifrån urskillningsdeputation til plena blifvit remitterad. Grunden dertill ligger åter deruti, att 2:ne stånd sista riksdag icke deröfver sig utlätet, och saken följakteligen då icke kan sägas hafva blifvit afgjord. Lagen medgifver fördenskull, att den nu förhjelpes till slut. Och dervid må prestandet så mycket heldre nyttja sin rättighet, att känna och undersöka saken, innan de deröfver döma, som det nu till en stor del består af andra personer, än sistledne riksdag, och nya skäl sig nu förete, som icke då voro bekante, hvaribland h. kyrkjoherden i synnerhet nämde cronobefallningsman Kiellmans attest, som intygar, att både Montan och Wettring, såsom förpantningsinnehafvare af Smedstorp, sjelfva understundom, såsom åboer, svarat för de underliggande hemmanen, så bönderna, för missväxt och andra svåra omständigheter, icke mägtadt dem underhålla. För öfrigit, kunde h. kyrkjoherden så mycket mindre anse förra beslutet för något hinder, att, efter omständigheterna, nu afgöra saken, som ståndet sjelft immediate denna riksdag väkt förändring uti riksens ständers beslut sista riksdag, angående Strömsrums skatteköp.

Herr biskop Filenius tog det för afgjort, att saken nu bör uptagas, emedan den ifrån urskillningsdeputation ordenteligen är till ståndet kommen, och har icke annorlunda kunnat ske, än att den till alla stånden måst remitteras, då den hos tvänne sist icke blifvit afgjord. Herr biskopen upläste häruppå den nyssnämde kronofogdens attest, och trodde, den medföra mycket skäl för ståndet, att nu något närmare sig i saken betänka. Begärande herr biskopen, att den måtte hvila, om den nu icke hunne afgöras.

Med ståndets bifall, gjorde herr archibiskopen häruppå proposition, om ståndet förblifver wid dess, sista riksdag, i denna saken tagne beslut, hvilket, då det icke enhälligt besvarades, faststältes, att Neij skulle betyda, det ny ventilation skal anställas, och utröntes genom votering, att 30 röster voro för Ja och 19 för Neij.

Ståndet åtskildes.

Den 14 Novembr.

§ 1. Justerades protocollet af d. 9 Novembr.

Wid 11 § anmälte h. probsten Bolmstedt, att tulldeputation i går förehaft expeditionsdeputations extractum protocoll, af innehåll, att till nya tull-directionen trenne personer böra af tulldeputationen föreslås, i anledning hvaraf deputationen tänkt företaga sig, att ett sådant förslag upprätta. Men då ledamöterna af högl. riddersk. och adelen hade deremot opponerat sig, af den grund, att expeditionsdeputations göromål blifvit af deras stånd klandrat, hade af deputationen intet vidare kunnat tillgöras, hvarföre h. probsten begärade, att, för den skyndsamhet skull, som i denna saken bör i akttagas, deputation må sättas i stånd, att förslaget med det första upprätta.

Herr biskop Schröder yttrade, att han icke eller i deputationen kunnat finna sig berättigad, att uppå den ankomna expeditionen företaga sig förslagets upprättande, emedan han bordt ihågkomma sitt stånds med riddersk. och adelen gemensamma beslut, ang. fem ledamöter.

Och ville ståndet vidare taga detta i öfvervägande, då det ifrån riddersk. och adelen utlåfvade extractum protocoll ankommer.

§ 2. Företogs till afgörande saken, angående Gothard Hildebrands testamente, då h. probsten Engzelius sig sålunda yttrade:

Det är bekant, att allmänna lagen tillägger enhvar, som är sin egen, fri testamentarisk disposition öfver sin lösa egendom och aflinge-jord. Men så måste denna lagen, icke mindre än all annan, hafva ett godt ändamål, Guds ära och borgerliga samfundets bästa. Den måste ock vara grundad på Guds lag, som ibland annat förbjuder sköraktighet, och beskriver skökolön, såsom en styggelse för Herranom, hvadan och 12:te och 13:de domarereglan bjuder, att lagar skal uttydas efter lagstiftarens upsåt och mening, samt menige mans bästa, ändock att beskrefven lag, efter orden synas annorlunda lyda. Nu kan svenske lagstiftarens mening icke vara, att wälfången egendom skal komma lösaktigt folk till godo, just för deras lösaktighet skull, ty lösaktigheten är med straff belagd, och kan följakteligen icke utan motsäijelse med förmåner tillika upmuntras.

H. probsten hade med grämelse hört sådane discourser numera som oftast vara å bane, som borde både hemlig kyrkjo- och annan plikt på lönskalägar afskaffas, till förekommande af barnamord. Så förvände tankar, till lösaktighetens förfäktande, bad h. probsten icke måtte undslippa ståndets up-

märksamhet, utan att dess beslut så visligen må inrättas, att denna last, som, bättre Gud, nog mycket tagit öfverhand, derigenom icke må kunna sägas blifva försvarad och befästad. Hvad det nu förevarande testamentet beträffar, så är att tillse, om det hafver de egenskaper, som ett lagligt testamente tillhöra, så att det härflutit af testatoris fria vilja och sunda förnuft, är välgrundat och så tydligt, att det icke lemnar rum till förtydningar öpet, hvilket sistnämde är huvudsakeligen nödigt, emedan en död mans vilja icke kan vara något rättesnöre, om den af efterlevande kan på hvarjehanda sätt uttydas.

Om testatoris fria vilja är i denna casu mycket skäl at tvifla. Under 20 års förtroliga sammanlefnad med De Walle, hvilken han fast mera sjelf tilstår hafva waret lösaktig, då han kallar hänne sin hustru, har han dock icke kommet sig till att göra hänne testamente, och under dess sista sjukdom är wittne däruppå, att han icke tålt hänne inne hos sig, twifvels utan för det samwetet slaget honom, med påminnelse om den synd, de med hvarandra bedrifvit. Det ser fördenskull så ut, som hon passat på tillfället, att få detta uträttadt, när han icke mera var i stånd, att bättra sig deremot, och betjent sig af hans svaghet, att derom ligga honom öfver. Att han haft redigt begrepp och sundt förstånd, torde vittnen hafva tykt. Men utom det h. probsten i allmänhet hade litet förtroende till testamente af en sjuk, i synnerhet när sjukdomen är sådan, att sinnen deraf kunna röras, så har han gifvit mycken anledning till twifvel på sig i denna omständigheten, då han med testamentets upläsande icke gjort någon anmärkning, ehuru många ämnen dertil varet. Detta testamente hvilat ytterligare på en grund, som ingen bör befästa. De Walle kallas Hildebrands äkta hustru, och i den qualité får hon testamente, när dock ingen kan erkännas för ens äkta hustru, som icke lagligen vigd är. Då först har hon giftorätt efter lag. Men skal en mans egen lösa förklaring kunna göra en kvinna till dess ägta hustru, och ett sådant sjelfgjordt ägtenskap blifva grund till testamentet, så torde det blifva lätt nog för lösaktiga qvinnor, att draga under sig all landets egendom, hälst man vet, hvad en Delila och hannes likar med sin qvinnolist kunna uträtta.

Sluteligen förestälte h. probsten, huru bedröfveligt det är, att i dessa tider märka förakt för christeligt ägtenskap, och försvar af promiscui concubitus. Hvert och ett steg, som leder derhän, är en fläck, som icke så lätt aftvås. Allmänheten är upmärksam på denna saken. De tala derom, hvar efter sitt tycke, och vänta på ståndets utslag. Faller det ut till De Walles förman, så

torde ståndet få erfara, att de, som utom ståndet nu mäst lägga sig ut för hänne, äro snarast färdiga att derföre hvälfva nesa på ståndet. H. probsten ansåg detta, som en casus conscientiae, och blef dervid, att som det är omöjligt, en hora kan tillika vara äkta hustru, och såsom sådan, åtnjuta testamente, så kunde h. probsten icke detta testamente bifalla.

H. probsten Meurling: Testamenten i allmänhet äro laggranna mål för en domare. När the i klara och tydeliga ord äro författade, så är thet icke svårt, att öfver them decidera. Men när the med otydelighet äro behäftade, såsom thet nu förevarande, så fordras vid theras skärskådande mycken upmärksamhet. H. probsten ville nu bespara att examinera testamentet, och visa, huru det är fult med contradictioner och orimligheter, beropande sig i den delen på h. probsten Engzelius. Men h. probsten fästade nu först sina tankar wid testator, och medgaf, att han varet sui juris, som kunnat testamentera sitt, till hvem han velat. Deremot synes han mindre hafva varet sui compos, och haft tillräckeligt begrep om detta sitt göromål; ty orimligheter i testamentet hafva kunnat passera, utan att han dervid gjordt anmärkning, och han har låtet det blifwa sådant, att det wid alla domstolar, der det förevar, förorsakat olika tankar hos ledamöterna om dess rätta mening.; hvilket alt af honom lätteligen kunnat förekommas, om han dervid brukat fulla förståndskrafter. Frågar man vidare, till hvem han testamenterat, så svaras, till sin fru, hvilken han från alla sina domestiquer utmärker, och icke regalerar hänne på samma sätt, som dem, utan tillägger hänne giftorätt och testamente. Ingen människa hade förut vetat, att denna person varet Hildebrands fru; hon hade förut passeradt för ogift, men att han nu förklarar hänne för sin hustru, wisar, att han icke velat, att hon, som ogift, skulle hafva hans egendom. När nu hannes hustrurätt⁵⁰¹ uti kongl. håfrätten med skäl blifvit satt i fråga, är underligt, att hon kunnat vinna rätt till testamentet, utan att hon först för hustru blifvit erkänd. Huruvida det lagligen ske kan, förbehöll sig h. probsten, att sig lagligen yttra, då den frågan förekommer, men i allmänhet yttrade han endast nu, att de här af upprunna considerationer icke af ståndet böra med kallsinnighet ansees, emedan fara är, att de skulle deraf hämta styrka, som frivole vilja handtera äktenskapet. Det inkast, som här emot göres ex capite misericordiae för de Walle, såsom fattig, främling och converterad, kan här icke gälla, emedan den allenast kan ex hoc capite agera,

⁵⁰¹ hannes hustrus rätt i prot.

som har rättighet, att göra ens omständigheter svåra, men tillika frihet, att skänka en sådan rättighet efter. I den belägenhet äro icke domare, när de skola tilldela hvarjom och enom, hvad han hafva bör. I synnerhet kunde h. probsten icke begripa, att de Walle förtjent medömkan med det, att hon ifrån de påfveska villfarelser låtit sig föras till evangeliij ljus, en förändring, hvilken om den allvarligen och grundeligen af hånne föregått, med ingen förman i verlden af hånne sjelf lærer kunna jämföras. Och hvad hånnes timeliga lycka beträffar, lär den icke hafva lidet på Hildebrand, skönt hon icke nu skulle vinna testamente. Hon har för hans skull öfvergifvet ett fattigt fäderneshus, och har i dess lifstid lefvat med honom i beständig vällust. Får hon nu efter hans död 6 000 daler kopp:nt uti årligit underhåll, så länge hon lefver, så har hon icke att skylla sin lycka, utan skulle många demoiseller i Venedig för en sådan pension gärna göra detsamma, som hon.

H. probsten Haartman erinrade, innan han inlät sig i sjelfva saken, om riksdagsordningens 9 §, hvarest hvar och en riksdagsman i formularet till dess fullmagt förbjudes, att gå in i något sådant, som strider emot regeringsformen. Ser man åter på dess 2 §, så förbjudes der, att afhända någon svensk undersåte sin egendom, utan efter lag. Det står följakteligen icke i ständers magt, att betaga någon åtkomsten af en egendom, hvartill han eger rättighet, hvilken rättighet, ibland annat genom testamente kan förvärfvas. Betraktar man uppå denna grunden Hildebrandska testamentets saker, så medges först å bägge sidor, att Hildebrand varet legitimus testator, som testamenterat af sitt eget efter lag, till hvem han velat, hvarvid han icke underlåtet, att förordna, det surrogat skal gifvas för det ärfda. 2:o fordras, att testamentarien skall vara testamenti capax, hvilket om De Walle på intet sätt kan nekas. 3:o bör testamentet med sundt förnuft vara författadt, hvilket vid detta tillfället fem vittnen till öfverflöd hafva intygat. 4:o är nödigt, att det af testatoris fria vilja härflyter, hvilket icke eller här kan bestridas, med någon anledning af wittnens utlåtelse. Hafver således detta testamente till alla delar sin riktighet, och bör af De Walle njutas till godo, om annars lag och rättvisa skall förblifva i sin kraft. Det inwändes väl, emot testatoris sunda förnuft, att contradictioner skola förekomma i testamentet, men i h. probstens tanka stämma alla der förekommande utlåtelse sinsemellan väl öfverens. De Walle kallas i början mademoiselle, emedan hon dit intils endast war känd för sådan. Men hvad hon då kallades secundum quid, uphäfver icke hustrunamnet, som hånne sedermera tillägges, när saken skal uttryckas, sådan som den

war, och äktenskapets fullbordan med dess påföljder omröres. Af sjukdomsyras kan icke eller Hildebrands förstånd sägas wara rubbat, ty af intet vittnesmål intages, att han yrat torsdagen och fredagen, då testamentsförfattningen förehades, utan natten emellan fredagen och lördagen har först yrsell honom öfverfallet, äfven som doctor Dubois i sitt vittnesmål icke positivt kunnat säga, att han yrat, eller att hans sjukdom nödvändigt hade det med sig. Dess fria vilja på sotesängen, och under dödsens kända annalkande, will äfven göras tvifvelaktig. Men af samma skäl bör intet testamente blifva gällande, ty alla komma deruti öfverens, att de äro den aflednes yttersta wilja, som han följakteligen i sitt yttersta måste förklara, hvarföre äfven lagen i ärfdab. 16 cap. 3 § tillåter ändring i testamente, om lifstiden förlänges, och den yttersta willjan skal då gälla framför det förra. Att de Walle skal legat öfver Hildebrand, och både med sine böner och andras föreställningar förmått honom till detta testamentet, äro idel suppositioner, som icke kunna bevisas. Men om ock så vore, betager dock det honom icke hans fria vilja, ty att öfvertalas till något, involverar intet tvång uppå friheten i ens vilja. Det säges vidare, att testamentet är vilkorligt och grundar sig derpå, att hon förklaras för hans äkta hustru, men detta står icke såsom vilkor, eller att testamentet skulle vara ogilt, skönt hustrurätten ginge förlorad. Änteligen vill man hämta mycken styrka deraf, att det icke skall wara anständigt för riksens ständer, och aldraminst för preteståndet låta ett af en sådan anledning och till en sådan person författadt testamente äga bestånd. Men härtil svaras, att intet ondt om hånne blifvit bevist. Hon är en christen människa, och uti inga sådane omständigheter, som lagligen hindra hånne att vara testamentaria. Men om hon ock skulle vara skyldig till något brått, så frågas, huru det skal kunna vara hånne i vägen, att njuta til godo ett testamente. Den som uti en del felar, förlorar icke derigenom rättighet, att njuta lag till godo uti alt annat. Eljest torde man få leta efter den, som, fri för fel, skulle få hämta förmon af lag. Har De Walle felat, så kan hon genom Guds nåd bättra sig, och ingen kan säga, att testamentet är gjordt såsom til en i synd framhårdande qvinna, eller att någon förbrytelse hos hånne därigenom för framtiden styrkes. H. probsten anförde häruppå utur Joh. 8 historien om qvinnan, som blifvit beslagen med hor, förbehållande derhos, att application icke måtte extenderas ultra comparationis tertium; citerade äfven Exod. 22:21 ang. främlingars olofliga betryckande. Och som de Walle är till evangeliska läran converterad, skulle hon få anledning att tänka illa både om preste-

ståndet och religionen, derest hon här skulle förmenas, njuta Sveriges lag till godo.

H. probsten Kolmodin: Så ostridigt, som det är, att ett testamente bör äga bestånd, när det är tydeligit, lagligit och med fullt förstånd och fri vilja författadt, så ostridigt är äfven det, att testamente bör gå öfver ände, när det icke allenast befinnes så oredigt, mörkt och otydeligit, att man måste gissa till dess rätta mening, och dock vara tvehågse, om man hittar på den rätta, utan äfven anledning gifves, att tänka på det testator icke waret vid fullt förstånd. Wid så beskaffade omständigheter är visserligen säkrast, att egendomen delas efter lag arfvingar emellan. Uti förevarande testamentstvist, emellan Gotth. Hildebrands arfvingar, och en italiensk qvinna, är förden skull att efterse, om testamentet till alla delar är så beskaffat, som lagen fordrar, då hon det bör till godo njuta, men eljest icke. Att det är olagligit bevisas 1:o af de orediga, mörka tvetydiga och mot sig sjelfva talande utlåtelse, som der förekomma, och äro af den betydighet, att de sätta en i ovisshet, hvad testatoris yttersta vilja måtte hafva waret. Hustrurätt tillägges först de Walle, och sedan besittnings- och nyttjanderätten af hela qvarlåten skapen, hvilka enunciationer tydeligen äro stridiga, ty skal hon endast disponera öfver alt, så återstår intet till egendom i kraft af giftorätten. Sedan dispositionen skedd till de öfriga, som i testamentet nämnes, så står det, att hon skal disponera om alt öfrigit, efter det aftal, som hon med honom träffat; hvilket aftal, såsom det icke kan upvisas, eller komma till någons kundskap, så är ock testamentets mening dermed i mörker invefvad. Widare och jämte det, att det skrifteliga testamentet tillägger all egendomen, har han sjelf munteligen yttradt, att dock arfvingarne borde hafva alt hwad han ärft, hvilket åter innebär en uppenbar motsäijelse. Ett så otydeligit testamente har icke annat kunnat, än på alla ställen, hvarest det blifvit granskat, upväcka skiljaktiga tankar om dess rätta förstånd, ty antingen måste orsaken till denna skiljaktigheten ligga i testamentets beskaffenhet, eller hos domarena. Ponerar man det senare, så måste man hos dem statuera antingen okunnighet eller wrång vilja. Att antaga detta senare lærer enhvar finna för mycket betänkeligit. Och hvarifrån skulle domares okunnighet deriveras, om icke från sjelfva testamentets otydelighet?

2:o är en stor anledning till tvifvel, att testator haft sitt sunda förnuft. Han låg i en dödlig sjukdom af gikt som kan och plägar förorsaka hufvudyra. De fem wittnens intygande kan icke bevisa så mycken redighet i hans tankar,

att icke hans egna utlåtelse gifva starkare skäl, att deruppå tvifla. Han kallar De Walle både sin äkta och sin värkeliga hustru, ehuru det icke kunnat vara honom obekant, att ingen blifver sådan, utan genom laga vigsel. Hans egen fråga om sitt sunda förnuft bestyrker samma tvifvelsmål, i thy han icke frågat affirmative: Sen I icke, att jag är wid sundt förnuft? Hit hörer äfven den förenämde contradictionen, att De Walle skulle hafva all egendomen och arfvingarne det ärfda; hvilket senare han endast utsätter till 30 000 plåtar, der det likväl i goda penningar sig bestiger till 150 000 plåtar, ett tekn dertill, att minnet hos honom redan war borta, då han icke kunnat riktigt utlåta sig i en sak, som aldranärmast borde vara honom bekant. Hade han waret i stånd, att betänka sig rätt, så hade det icke kunnat undfalla honom, att, när hans arf toges af, blefve föga öfver, att under namn af all dess egendom testamentera, och om arfvingarne endast få det förra lära de nog vara nöjde.

När nu alla dessa oredigheter kunnat på dess sotesäng passera, utan att han, som eljest waret en förståndig man, dervid gjordt anmärkning, är tydeligit, att han betagen af sjukdomens häftighet, och ledsen vid det bryderi, som man genom denna affairen honom förorsakade, med ett löst ja och samtycke till hvad man honom förestälte, sökt göra sig ledig derifrån och bereda sig till döden, äfven som ock paroxysmen sig straxt derpå infunnes. Wittnesmålen kunna så mycket mindre häfva dessa svårigheter, som vittnen sjelfva fastna för misstag, i thy hvarken assessor Anrep eller capellanen Ekroth, som bägge vittnat om dess sunda förstånd under testamentets författande, waret wid det tillfället till städes.

3:o Kan detta testamentet icke gillas, emedan odygd och olofliga gärningar derigenom styrkas. Såsom hustru har De Walle fått testamentet, och ingen annan kan tillägna sig det, än den, som tillika måste erkännas, att hafva waret Hildebrands hustru, och nu är hans enka. Antingen bör hon anses för sådan, eller icke njuta testamentet. Men sker det förra, så blifver lösaktig sammanlefnad lika laglig hållen med ett christeligit äktenskap. Att förekomma sådant, bör detta testamentet ogillas, och egendomen lagligen skiftas.

H. kyrkjoherden Linderoth upräknade först de i saken inkomne handlingarne, och förmodade det icke tagas till misstycke, att han nödgades dissentiera ifrån den meningen, som pluraliteten af preteståndets ledamöter i deputationen ärfte. Uti presidenten Fredenstiernas särskilte votum fan väl herr kyrkjoherden mycken smak af rättvisa, men wille dock befria Hildebrand-

ska arfvingarne från den plikt, som der dem blifvit ålagd, emedan de plikta nog, när de tappa saken. Envöijen Hildebrands memorial nämde h. kyrkjoherden med mycket beröm, för den människjokärlek och i alt afseende hederliga tänkesätt, som deruti framlysa, och anmärkte vid borgmästaren Munthes skrift, att den war dess votum eller dictamen ad protocollum i dess stånd. H. kyrkjoherden förfogade sig derpå till sjelfva saken, hvilken han efter sin bästa öfvertygelse ville handtera, såsom riksdagsman uti det, som röre jura civilia, och tillika såsom prest, uti hvad på ecclesiastica kan ankomma. Testatoris ändamål har här förmodeligen varet dubbelt, dels att efter sin död förvara De Walles heder, dels ock att lemna henne i wälstånd. Det förra har han velat erinra med titel både af mademoiselle och hustru. Han kallade henne mademoiselle, när han ville utmärka den person, som han nu ernade förklara för sin hustru, och denna förklaringen innebegriper hufvudsakeligen icke annat, än att hon, i händelse af hans frånfälle, skulle njuta hustrurätt i egendomen, och i händelse af längre lifstid för honom, att äktenskapet, som redan genom consensum mutuuum vore slutet, skulle genom lagliga ceremonier fullbordas. men som hela denna delen af saken angående hustrunamn och -rätt, blifvit af Kongl. Maj:it förvist till laga forum, hvaröfver ingendera parten sig besvärat, hörer den nu icke till riksens ständers pröfning, utan tjenar dess inblandning endast att förmörka och förvillia det öfriga af saken, ang. sjelfva testamentet. Detta kunde i h. kyrkjoherdens tanka, med intet gällande skäl kastas öfver ända. Att De Walle där först nämnes för mademoiselle, är aldeles i sin ordning, emedan, som sagt är, hon bordt utmärkas med det namn, under hvilket hon i huset och församlingen war bekant. Att testator varet vid fult förstånd, är af vittnen till fullo bevist. Han har sjelf waret angelägen att öfvertyga dem derom. Doctor Dubois har eij sagt mera, än at gikt med inflammation wärkar yrsel, men han har tillika intygat, att Hildebrand icke yrat. Ja han har sagt, att inflammation börjats 12 timar förr än han kom till honom; följakteligen, som testamentet gjordes 24 timmar innan dess ankomst, war testator fri för inflammation, när testamentet gjordes. Det är möjligit, att han under sjukdomen stundom yrat. Alt nog, när vittnen intyga, att han var vid sundt förstånd, då testamentet gjordes.

När blåtta suppositioner kunna endast bestrida det, som ojäfaktiga vittnen intyga, måste efter Sveriges lag de senare hafva öfvervigten. Hvar blefve eljest den allmänna säkerheten? Och hvilket testamente kunde icke eljest af

en illslug advocat och mächtig arfvinge göras otydeligit och ställas i fråga? Jus testandi blefve mot lagstiftarens mening då icke allenast inskränkt, utan ock fruktlöst. Är kyrkjoherden Wibelius, som ryktet om honom berättar, en rättsinnig prestman, så lär han icke uti nattvarden hafva meddelt Hildebrand Guds och vår frelsares nya testamente, derest han funnet honom oskickelig, att göra sitt eget, hvarvid Wibelius fördt pennan. Denna testator har ock gifvit bort icke en annans, utan sin egendom, och om han dermed gått vidare, än lag tillåter, så har han både sjelf sådant munteligen rättadt, då han förbehållet arfvingarne deras rätt, och bör eljest testamentet derföre icke häfvas utan rättas efter lag, hvilket hos Kongl. Maj:t äfven skett.

Såsom biskäl anförde äfven herr kyrkjoherden följande considerationer: När en på sitt yttersta, såsom Hildebrand gjordt, visar omsorg först om sin egen själs salighet, och sedan om andras timliga väl, som han unnar godt, så wore det hårdt, att stadga något préjudicat, hvarigenom ett så lofligit och hederligit företagande skulle anses för osäkert, och rubbning underkastadt. Påfölgden kunde då blifva, att någon häldre liderligen skulle förslösa sin egendom, än förvara honom åt den, som han eij unnade. Främlingar är man efter lag skyldig att göra både rätt och godt. När derföre denna testamentaria, både genom hitflyttning och antagande af vår religion, blifvit vår medborgare och christendomssystemer, fördubblas emot hanne vår förbindelse, enligt både Guds ord, att icke oförrätta en främling, och naturliga lagen att gifva hvarjom och enom sitt, och sedeläran, att icke göra androm, hvad man icke vill hafva sig gjordt, och svensk lag, som förmår, att aflingejord, ärfda och förvärfda lösören, kunna testamenteras, huru och til hvem man behagar. Om hannes sammanlefnad med Hildebrand i dess lifstid gäller ordspråket: *de occultis non judicat ecclesia*. Med uppenbara, men icke med lönliga, gärningar åstadkommes förargelse, derföre gifves den icke egenteligen igenom en sådan sammanlefnad, ehuru den deraf kan tagas. Men om den ock blifvit gifven, har den döda Hildebrand den gifvet, som fördenskull den efterlevande De Walle icke bör umgälla. Äkta makar, som utan laga ransakning och dom, skilja sig sjelfva ifrån hvarandra i säng och säte, gifva långt större förargelse, ty den grundar sig på rent factum, men den andra på supposition. Genom detta testamente lida föröfrigit arfvingarne icke mera, än blått, hvad tiden beträffar, emedan de dock få altsammans efter De Walles död, hvilken de fördenskull icke borde räkna för tungt at med tolamod afbida, utan besinna, att, om den dödas hushållning varet annorlunda, kunde de gådt miste

om altsammans, både ärfdt och förwärft, både nu och i framtiden, äfven som det för dem waret hederligare, att i lifstiden rätta hans fel, än nu efter döden, med vanhederligt åtal på hans gärningar, röra dess minne, sedan han med Guds hjelp nyttjat försoningen och fått förlåtelse. Häruppå gjorde h. kyrkjoherden följande anmärkingar wid wälloflige borgareståndets protocollsutdrag:

Att De Walle skal disponera egendomen efter särskildt aftal med testator, gör här intet til saken. Ty utom det at både Wibelius och Ekrot i sina vittnesmål säga, hvaruti detta aftal bestått, och att det gått ut på några förmoner för bönder och torpare under godset, så tillåter lagen, att göra testamente med eller utan vilkor, och fordrar ej mer än att goda män wittna, det testamentet skett med sundt förstånd och fri wilja. Af kåcken Malmquists vittnesmål kan intet skäl dragas, ty Kongl. Maj:t har i dess höga dom förklarad honom för återgångsvittne, ty när han börjat skrifva, kommo Anrep och Ekrot med tillstånd. Desse hörde testamentet upläsas, testator det erkänna och munteligen uprepa, att De Walle war hans hustru, som skulle hafva hans egendom. Dessutom gillar ock lagen det testamente, som testator sjelf skrifvit, fast vittnen ej veta dess innehåll. Huru mycket mera måste då det gälla, hvars innehåll vittnen intyga, att testator sjelf erkändt. När nu borgareståndet ogillar detta testamentet till alla sina delar, så förmeras ock derigenom De Walle, att utföra sin talan om hustrunamn och –rätt, hvartil hon utom testamentet, antingen af trolofning, eller andra omständigheter kunde hafva anledning. Ett sådant afstängande ifrån laga rättegång kunde hvarken h. kyrkjoherden eller ville eller borde bifalla. Och slutade h. kyrkjoherden med det, att dessa skäl såsom grundade i beskrefven lag, mera hos honom gällda, än egen godtyckjo och alla de considerationer, som eljest kunna förvändas; hållande före, att detta testamente bör ega bestånd i alt det, som testator efter lag kunnat bortgifva, så framt 16 och 17 cap. i ärfdabalken skola efterlefwas, och icke all bevisande kraft af vittnen försvinna.

H. probsten Ekman önskade, att denna delen af testamentet icke förr kommet till skärskådande, än hufvudmålet om hustrurätten äfven kunnat följa med. Nu kunde h. probsten intet annat yttrande öfver testamentet afgifva, än att det 1:o är ogrundat, obilligt och olagligt. Att bevisa detta, wille h. probsten icke bestrida testator sin rättighet, att efter lag uprätta testamente, icke eller hämta skjäl af dess under sjukdomen försvagade sinneskrafter, utan endast se uppå, quo jure et quo modo De Walle blifvit testamentaria.

Acterna wisa tydeligen, att testamentet är stäldt på hänne, såsom den afledna Hildebrands hustru. Men det är hon icke, ty om han hållet hänne derföre, har hon dock dermed icke lagligen så blifvit. A dicto secundum quid ad dictum simpliciter non valet consequentia. Som fördenskull beskaffenheten af hustru försvinner, hvarå dock hela testamentet är bygd, så kan det icke eller hafva bestånd; så mycket mindre som det 2:o är oredigt, mot sig sjelft stridande och tvetydigt, samt 3:o oanständigt och anstöteligt, som af riksens ständer icke bör legitimeras, på det icke, genom sådane tillställningar, äfven andra lagliga arfvingsars egendom må komma i orätta händer. Och som dessa omständigheter redan uti skrifter och discourser vore nog å daga lagda, ville h. probsten endast förklara, sin i afseende derpå fattade och nu yttrade tanka.

H. doctor Lindegren fann mycken ovisshet, både om testamentets rätta mening, och om testators sunda förnuft och fria wilja. Till bevis deraf, wille h. doctoren icke mycket widröra den omständigheten, att De Walle uti testamentet kallas både mademoiselle och hustru, emedan detta kan förklaras, ehuru det gör en oredighet, som kunnat undvikas. Men första contradiction ligger deruti, att hon först säges skola besitta all egendomen, sedan vissa donationer blifvit afdragna, och sedan alt öfrigit disponera. 1:o Förefaller det något besynnerligt, att då Hildebrand så lång tid varet bekant med hänne, han icke förr på detta sättet sett hänne till godo, om det waret hans alvarliga wilja, innan han blifvit så sjuk, att paroxysmen kommet på honom strax efter testamentets författande; och när dertill kommer, att sjukdomen waret af den beskaffenheten, att han kunnat på hjernan influera, är mycket ovist, huru med mannens förnuft vid detta tillfället tillstådt, äfven som dess wilja mot De Walle jämväl råkar i tvetydighet, om det står fast, at han under sjukdomen waret missnögd med hannes närvaro. Wärdigare och säkrare tyckes fördenskull vara att låta egendomen komma i lagliga arftagares händer, Alla öma considerationer, som hänne personelt röra, förfälla, om man med wällofl. borgareståndet tillägger hänne 6 000 d:r kopp:nt årligen, hvarmed hon synes vara tillräckeligen belönt.

H. kyrkjoherden Heurlin förklarade sig af den uplysning, som handlingarne gifva, vara öfvertygad, att, ehuru han nog inclinerade till det slut, hvaruti kongl. håfrätten stadnat, Kongl. Maj:ts höga dom dock borde stadfästas. Skälen dertill äro, att testator både varet fullmyndig, att om sin egendom disponera, och att han wid detta tillfälle waret begåfvad med sundt förnuft och fri wilja. Wittnesmålen äro honom ovedersägeliga, och författning-

en är så redig, som man kan wänta af en uti dess yttersta. Hade icke förnuftet waret i behåll, så hade honom icke eller Herrans nattvard kunnat meddelas, och om någon paroxysme waret hinderlig i testamentet, så hade den äfven skolat vara nattvardens begående i vägen. Men att dess sinnen woro i sin naturliga ordning äfven sedan dessa actus voro förbi, wittnar ibland annat hans egen erinran derom till de närstående, på det alt twifvelsmål dem skulle betagas. Hans fria och otvungna wilja till De Walles förmån har han tillräckeligen å daga lagt uti det förtroliga umgänge, han så länge med henne plägat, hvilket om det gådt längre, än det bordt, han till slut både erkändt och ångrat, ehuru han det förr icke yppat. Till henne har han nu testamenterat så mycket han efter lag kunnat, och det dels skrifteligen, dels ock munteligen, enligt vittnesmålen. Och hvad i synnerhet personen beträffar, som blifvit testamentaria, så tyckes mot henne så mycket mindre något böra påminnas, som hon, som hon just är den, hvilken han i lifstiden mäst älskat, och den han således naturligit wis⁵⁰² hälst unnat sitt goda. Att de mistänckas för så kallat mariage de conscience, hvilket nu är sub judice, kan icke göra henne incapable, att genom testamente njuta hans benägenhet till godo. Icke eller kan någon med skäl lägga ståndet till last, att genom stadfästande af det senare äfven gilla det förra.

Oförnekelig är det, att till äktenskap först och främst fordras mutuus consensus. Men att dermed äktenskapet icke är fullkommeligen afgjordt, utan att en christelig ordning dervid bör i akttagas, till hvarjehanda onda fölgers afverjande, kunde h. kyrkjoherden, såsom prest, icke undfalla; hvarföre ock h. kyrkjoherden aldeles ville föreställa sig, att, om Wibelius vetat, något hemligt äktenskap eller lösaktig beblandelse dessa personer emellan hafva förefallet, hade han icke underlåtet, att, såsom deras själasörjare, dem derföre varna, och, i brist af ändring, en så oloflig äktenskapshandel uppenbara. Men som det icke skedt, kunde man på ingen annan grund än suppositioner dem derföre beskylla. Wille man ock ponera, att de waret med hvarannan för nära bekante, så vore det i sjelfva wärket icke annat, än lägersmål under äktenskapslöfte, hvars lagliga påfölgder borde blifva äktenskapets fullbordande, eller detsamma, som Hildebrand i testamentet låfvat, om han skulle komma sig före. Imedlertid är brättet sådant, som rikets presterskap år 1617 ansedt böra beläggas med 1 daler s:nts plikt. Man

⁵⁰² *naturligit wiss* i prot

må vända det, huru man vill, så blifver det icke annat, än ett lönskaläger, och då är frågan, om det är rådeligit förmena parterna att äkta hvarannan, och dymedelst låta mannen reparera den skada, som han qvinnan tillfogat. Detta har Hildebrand uti sitt testamente gjordt, och hans förhållande dervid är på lika sätt att anse, som om tvänne personer, hvilka hvarannan häfdat, inför domaren utfästa sig till äktenskap. Sådant är ju godt, och plägar både af presterskapet och werldslig rätt uppmuntras, men ingalunda hindras.

Änteligen och som rättighet till testamentets åtnjutande icke af någon lag betages, genom ett supponerat mariage de conscience, så kunde icke eller lag in casu nu deremot göras. Mycket bevektes och h. kyrkjoherden, att ömt handtera detta fruntimrets rättighet, så vida hon är en converterad främling, ehuru han icke älskade, att på catholska viset sjunga Te Deum öfver en proselyt, och förklarade sluteligen, att han, för sin del, skulle föra våld på sitt samvete, om han skulle gå emot denna öfvertygelsen och ogilla ett så formligit testamente.

H. probsten Hellberg kunde icke utan häpenhet och bekymmer yttra sig uti en, i flera afseenden, så öm sak, och hvilken med så wiktiga considerationer sammanbindes. H. probsten lämnade gärna till hvar och en af ståndet, att efter sitt bästa samvete häruti döma, men beklagade, att skiljaktighet om penningen och rättvisan måste förspörjas. H. probsten hade för sin del uti Justitiædeputation waret ganska sorgfällig derom, att icke begå något misstag uti tillämpningen af ärfdabalk. 17 cap. Der tyckes en absolut rättighet wara hvar svensk man tillagd, att testamentera sin egendom till hvem han will. Men domarereglorna erinra, att icke så binda sig vid lagens bokstaf, att man går emot lagstiftarens mening. Är testamente i allmänhet ett afsteg och undantag ifrån Guds och människjolog, om arfvings rätt, så böra och dertill vara rationes piæ, prevalentes och justiores. Således se wi, att, då Sara wille förmå Abraham emot dess vilja drifva ut tjensteqvinnan med dess son, på det han icke skulle ärfva med Isac, behagade thet Herranom väl, och en flaska vattn med litet bröd blef hela Ismaëls arf. Det är fördenskull möjligt, att materialiter peccera med testamenten. Man bör till exemp. icke gifva dem till vanfrägdad folk eller sådane, som dem illa använda, men det är lofligit, att göra dem till pios usus och folk, som dermed kunna göra sig och andra gagn; och den, som efter andras afsigter disponerar sitt goda, han är en slösare, som icke är skickelig att det förvalta, och bör derföre efter 19 cap ärfdab. ställas under förmyndare. Detta ville h. probsten lägga till grund för

sina tanckar i förevarande fråga, om ett testamente, hvartil als inga öfvervägande skäl kunna anföras, som böra hindra arfvingar ifrån deras laga rättighet.

Betraktar man nu formalia af detta Hildebrandska testamentet, så saknas wid dess författande hos testator både fullt berådt mod och sundt förnuft. Han felar uppenbarligen emot allmänna lagen, när han talar om hustru och dess giftorätt. Han tillägger henne först rättighet, att besittja egendomen, och sedan att disponera derom efter träffat aftal. Denna mening, såsom den sista, hvilken egenteligen uttrycker testamentet, bör efter lag till efter rättelse lända. Och som det här åberopade aftalet nödvändigt måste vara något annat, än den förut omnämnda besittningen, så kastas densamma genom det obekanta aftalet omkull, och man vet då icke, hvaruppå testamentet slutel. går ut. H. probsten nekade äfven, att det erforderliga sunda förnuftet genom vittnesmålen kan bevisas. Handlingarne utmärka, att, sedan mannen om torsdagen anammat Herrans nattvard, hade han fallet i en stark paroxysme, hvarefter Wibelius straxt författadt det omtvistade testamentet, utan att någon hördt, det den sjuka det dicterat. Wibelius har fastmera sjelf det skrifvit, då den andra var som svagast. Natten derpå hade Hildebrand trenne timar yrat, och om fredags mårگونen kommo först de påkallade vittnen, då för dem och den sjuka lästes upp, hvad Wibelius dagen förut skrifvit, och nu med ett ja och intet vidare bekräftades. Hvar och en kan tänka, med hvad attention och redig öfwerläggning, sådant bekräftande då kan hafva skedt. Åtminstone viste h. probsten exempel derpå, att testamenten, som blifvit på persvasioner uprättade, varet patienterne, då de kommet sig före, ganska misshageliga. Och är icke underligit, att en testamentarisk disposition, härvid så mycken oreda förlupet, blifvit af domarena allestädes på så olika sätt ansedd. Hvarom h. probsten i deputation icke allenast af handlingarne, utan äfven af protocollerne gjordt sig underrättad. Är allenast att beklaga, det en sådan tankarnas skiljaktighet ännu skal continuera.

Skal ett testamente vara klanderlöst, så bör sensus vara evidens, perspicuus och univocus, samt icke någon annan logicus än grammaticus. Så snart man nödgas hæsitera om genuinus sensus testatoris, så hvälfver frågan derhän, quid conscientiae dubias sit agendum?, och då svarar moralen, att man bör låta bestå med execution af testamentet, och följa allmänna lagen om arfstägt. H. probsten erinrade häruppå, om de ganska öma fölgder, som enligt 1. Cor. 7 äro att befara, derest punctum facti frivole handteras, som i

synnerhet må vara fjerran ifrån preteståndet. Indirecte och virtualiter får dock en i så måtto syndig lefnad stöd af thetta testamente. De Walle är en person, som ifrån 1738 til 1759 icke begått Herrans nattvard. Och ehuru hon då säges hafva omvändt sig till vår religion, hade dock h. probsten intill denna stund icke något bevis dertil sett. Imedlertid kunde h. probsten inför Gud icke annorlunda, än nu skedt, decidera hannes sak, ehuru han nog med bedröfvelse märkt, att en hop beställsamt folk göra sig mycken möda, att sätta skenfager larv uppå densamma. H. probsten kunde ock intet annat finna, än om hon än skulle vinna testamentet, blefve det ett skäl för henne, att äfven förklaras för den dödes äkta hustru, åtminstone har man orsak att undra, hvarföre icke det, som i testamentet först blifvit nämndt, icke äfven först i håfrätten blifvit afgjort. För öfrigit borde hon vara nögd med en så hederlig belöning, som 6 000 daler kopp:nt årligen, i synnerhet då hon besinnar, att hon genom testamentet winner mindre, ty när det ärfda nu genast blifvit utbrutit, får hon öfver återstoden endast nyttjanderätten, och kan icke för arfvingarne vara lika mycket, att återfå detta efter hannes död, emedan det dessförinnan kan mycket wanskötas. Sluteligen förnyade h. probsten ännu en gång sin önskan, att denna saken med enhällighet måtte af ståndet afgöras.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus wille, för sin del, icke understå sig göra ståndet några erinringar om hvad samvetsplikt af hvar och en kräfvver. Önskade äfven, att af andra icke derom påminnas, emedan både han och hvar ledamot lærer i alla sina voteringar hafva sådant för ögonen. Mariage de conscience wille h. öfverhåfpredikanten, för ingen del, veta utaf; kunde heller icke at det här haft rum, emedan det på domarens ransakning ankommer, och är nu icke här i fråga. Men hvad testamentet angår, så måste den, som bestrider testator, att dervid hafva haft sundt förnuft, äfven bestrida sundt förnuft hos de wittnen, som det fullleligen intygat. Fri wilja kan äfven så litet hos honom dragas i tvifvelsmål, så wida intet spår finnes, att något tvång honom öfvergått. Testamentet är för öfrigit äfven i det målet efter lag, att det endast sträcker sig till aflingejord och lösören, emedan han sjelf undantaget det ärfda. Och man må säga, hvad man vill, om lösaktig lefnad, så förmår ej lagen, att man derigenom förvärkar rätt till testamenten. Två wittnen gälla efter lag för fullt bevis, och om bevisningssättet genom vittnen icke bibehålles i dess laga kraft, så blifver ingen säkerhet vidare att förvänta. Detta testamente har fördenskull sina lagliga requisita och är lagligen

bestyrkt. Det är tillräckeligt, att gifva tillkänna testatoris wilja, och att gå in i uttydningar deraf, tjenar till intet annat, än att auctorisera domare och advocater, till att, genom sjelfsvåldiga förklaringar, röra upp grummel uti de enfaldigaste utlåtelse, hvarföre och så länge intet något annat formulair till testamenten är föreskrifvet, än allmänna lagen dicterar, må man undvika förklaringar öfver ord, så mycket man kan, på det man till slut äfven i denna delen icke må blifva aldeles laglös.

H. probsten Sörström utbad sig få anmärka tvänne momenter, hvartill förvarande öfverläggning gifvet honom anledning, men af hvilka han dock intetdera ville hafva till Hildebrand och de Walle lämpat. 1:mo ang. den förargelse, som upkommer, när en ogift karl med ett ogift fruntimmer bor tillsammans. 2:o. Den oreda, som deraf i borgeliga lefvernet förorsakas. Förargelsen viste h. probsten af erfarenheten wara ganska stor, ty andre föröföras till en tygelfri skörlefnad, och när presterne skola göra sitt ämbete att sådant rätta, så blifva de antingen afspisade med lösa ord, eller om de dermed icke låta sig nöija, utan alvarsamt med vederbörande gå till väga, ådraga de sig hat och förföljelser, och få taga mot gensägelser, som smaka af den gröfsta gudlöshet, så at de understundom kinpustas svåra af dessa onda änglar. Oredan är icke mindre, ty en qvinna, som är på en sådan fot, kan med sin synda-tjenst intaga en man, böija dess hjerta ifrån sina skyldigheter, både emot Gud och människor, och uptända en oenighetseld emellan de närmaste anhöriga. Till hjelp emot sådant, wille wäl h. probsten icke tillstyrka någon lag i denna casu, men begärade, att, i anledning häraf, måtte blifva fastställdt, såsom en oryggelig lag för framtiden, att testamenten personer emellan, som bevisligen med hvarandra lefva uti marriage de conscience, efter denna dag måtte ogillas.

Herr probsten Bolmstedt anhöll, i afseende på discoursernas widlöftighet, om proposition.

H. comministern Heurlin lämnade följande till protocollet:

Om beständigheten af the jäf och inkast, som blifvit anförde, emot de af Goth. Hildebrand till Magd. De Walle gjorde testamente, har jag, icke allenast af de genom trycket utkomne, utan ock i sista pleno upviste handlingar, sökt göra mig underrättad.

Först finner jag, att det blifvit ställdt i tvifvelsmål, huruwida Hildebrand haft sundt förstånd, då testamentet gjordes, som i synnerhet will slutas theraf, att doctor Dubois berättat honom till slut haft gikt med

inflammation i magen, hvilket bemälte doctor förment i gemen förorsaka hufvudyrsel. Men förutan det, en annan medicinæ doctor, assessoren Strandberg, wid förhöret i kongl. hofrätten tvärt om sagt, att sådant icke alltid händer, det ock erfarenheten bestyrker, har äfven Dubois, på tilfrågan, tydeligen widgått, det han ej förmärkt någon yrsel hos Hildebrand. Theremot hafva 5 vittnen, på deras salighets ed, bekräftadt, det Hildebrand haft sundt och fullt förstånd wid testamentets författande, hvilket jag anser för så mycket mer tilförlätelighet, som lagen uttryckeligen håller det testamente för gilt, hvilket tvänne goda män vittna, vara med sundt förstånd och fri vilja gjordt. För min ringa del, skulle jag anse thet för ganska ömt och eftertänckeligt, att förkasta thet, som så många vittnen edeligen intygat, då både Guds och människolag förmår, att i tväggja eller treggja vittnens mån skal all sak bestå, ty uppå bevisning genom vittnen kan mång mans wälfärd till heder och egendom ankomma. Jag lägger ock det till, att ibland the i detta mål anförde vittnen, äro sådane personer, nämligen tvänne prestmän och en domare, hvilka jag bör supponera, ej annat kunnat vittna än det, som med beskaffenheten instämt.

Widare har jag funnet, det wara anfördt, som skulle icke alla vittnen, utan blott kyrkjoherden Wibelius hafva hört Hildebrands förordnande. Wäl är det sant, att Wibelius, som med then heliga nattvarden Hildebrand bespisade, först afhöorde hans disposition, och werkeligen hölt uppå, att densamma i pennan författa, men af vittnesmålen kan intagas, att sedan assessoren Anrep och comministern Ekroth straxt therpå inkommit, har Hildebrand för them repeterat sitt förordnande, ty Ekroth säger, att Hildebrand flere gånger i the orden sig utlåtit: Hon är min hustru, som skal hafva all min egendom. Thess utan är ju intygat, att testamentsskriften, i alla dessa trenne vittnens närvaro, några gånger blifvit upläst, och af Hildebrand erkänd, det han ock gjordt för tvänne nämдемän, sedan the inkallade blifvit.

Thet kan wäl sägas, att the beslut, som en sjuk människja kort för sitt aflidande tager, ej skola för så påliteliga anses, som the, hvilka i ett sundt och helbrägdä tillstånd göras, men i mitt sinne blir thetta altid en blott præsumtion, som jag håller före, ej kunna häfva, hvad lagen med uttryckeliga ord stadgar, att, nämligen, testators sista och yttersta wilja endast och allenast bör wara gällande, ehvad disposition han och gjordt i sina friska dagar. Utom dess har en slik præsumtion, efter min tanka, in hoc casu speciali icke rum, ty det war icke under sjukdomen först, som Hildebrand förklarade sin benägenhet för Magdalena de

Walle. Herr amiralen Graman och hustru Ström hafva på ed vittnat, att Hildebrand äfven långt förut yttradt sig skola göra hänne testamente. Att hans testamente icke skedt af öfverilning, är klart theraf, att, ehuru han snart 2 dygn thereafter lefvat, har han dock, som witnen intygat, thervid oföränderligen förblifvit.

Och ehuruväl Hildebrand i testamentsskriften sig utlåtit, att Magdalena de Walle skulle disponera egendomen, efter ett dem emellan träffat aftal, hvars innehåll ej skal wara bekant, så har jag dock af bägge prestmännens vitnesmål, för min del, nog säkert kunnat sluta, att detta aftal ej i annat bestått, än några förmoner till bönder och torpare under godset. Dertil med, och som Hildebrand ej testamenterat mer, än lagen tillåter, så kan ej något klander deremot värka. Äger nu intet klander någon werkan emot testamentet i gemen, huru kan tå fråga göras, om ett aftal, som testator sjelf ej velat upgifva til någon annan än hänne, som thereafter borde sig rätta? Hälst lagen, i 16 capitlet 1 § ärf.b. tillåter, att få göra testamente, både med och utan vilkor.

Jag kan intet neka, att ju then olofl. sammanlefnad, som emellan Hildebrand och Magdalena de Walle synes hafva warit, gjordt mig nog upmärksam på den frågan, om icke gillandet af thetta testamente, kunde gifva anledning till flere sådane olaglige sammanlefnader, men tå jag besinnar, att lagen i 17 cap 4 § ärfdab. uttryckeligen säger, att man eger testamentera aflingeegendom till hvem man hälst vill, skyld eller oskyld, så har jag trodt, både af ord och mening följa, att thens persons wilkor och beskaffenhet, som testamentet undfått, hvarken kan öka, minska eller uphäfva thess testamentsrätt. Då ock lagen på oloflige sammanlefnader, stadgat plikt och böter, så ser jag ej eller, hvarföre en sådan plikt skulle ökas för den ena, med förlust af ett ansenligt testamente, då många andra slika personer, som ej fått testamente, allenast med laga böter måtte umgälla en lika förseelse, hvilket jag ej vet hur thet kunde förenas med principen af lag, som supponeras ej böra anse lika brott med olika bestraffning.

Som nu lagen gifver tillstånd, att borttestamentera sin aflingejord och lösören till hvem man vill, och det aldeles ovilkorligen, samt utan anseende till personen, men Hildebrand, ehuru han egt magt att gifva de Walle aflingeegendomen och lösören, till full ego, dock inskränkt testamentet allenast till en lifstids besittning eller en simple nyttjerätighet deraf, så att altsammans, efter hannes död, till arfvingarne åter hemfaller, och till säkerhet therföre hon wederhäftig borgen stäldt, så kan jag, efter all min öfvertygelse, för min ringa del, ej deremot annat

finna, än att hon äger lagen på sin sida, och i sådant afseende styrker jag med godt samvete dertil, att Magdalena De Walle må njuta konungens dom till godo; kunnande jag så mycket mindre falla på the tanckar, att tillerkänna henne någon årlig pension, then en del eller några af arfvingarne budit, som rättvisan ej är mer än en, och Magd. de Walle, i stöd theraf, antingen bör winna eller tappa alt; thy, i så beskaffad sak, anser jag mig ej ega rättighet, att föreslå några modificationer. Att hon såsom en fremling, redan år 1759 med vår kyrkja och församling sig förenat, är en särskildt consideration, som också skäligen synes ådraga henne ett christeligt medlidande, då våra religionsförvanter i andra land, de converterade med all ömhet omfatta.

Frågorna om hustrurätten, har Hans Kongl. Maj:t till Svea håfrätt förvist, och således lära riksens högl. ständer emot lagarna den icke omedelbart kunna vidröra, hälst hvarken konung eller håfrätt densamma quoad merita cognoscerat. Utan som thet mål, hvilket till riksens höglåfl. ständer nu kommit, endast och allenast rördt testamentet, som de Walle påstår få åtnjuta, icke såsom hustru, utan som en person, den Hildebrand haft ynnest före, på lika sätt, som han en och samma gång till the öfriga gjordt vissa legater, så har jag ock funnit mig böra inskränka mina tankar blott inom testamentsfrågan, hvilken i närvarande casu wäl egenteligen rörer Magd. de Walle enskilt, men torde äfven i vist afseende kunna dragas til præjudicat i framdeles förefallande quæstioner om rättigheten, att öfver förvärfd egendom efter lag disponera. Dixi.

H. probsten Lindbom: Om afledne Hildebrand sagt min oäkta hustru, så hade testamentet till äfventyrs kunnat kallas tydeligit. Men när han, som var ogift, talar om sin äkta hustru, så är det efter all lag otydeligit. Denna consideration om testamentariens beskaffenhet måste nödvändigt wara mer, då man skal döma öfver testamentets riktighet. Hildebrand lär hafva ment, det skulle gå att säga: Min äkta hustru mademoiselle de Walle. Men han hade bordt betänka, att dessa characterer icke kunna stå tillsammans, utan den ena utesluter den andra. Skal detta så anses för lika mycket, så få fritänckare mycken styrka, och om domare få taga ut och bekräfta det tydeliga i dylika testamenten, så öppnas dören för concubiner, att få bättre vilkor, än äkta hustrur. Presterskap torde då efter hand få alt mindre och mindre besvär med lysningar, och ängelska puritanernes sed blifva vedertagen, som endast på rådhuset behöfva anmäla, när de vilja taga hustru. H. probsten ansåg derföre

detta testamentet för otydeligit, och sådant, som efter lag icke kan till godo njutas.

H. probsten Kröger ville afstå att tala, med förbehåll af proposition.

Herr biskop Serenius: Ingen bör förtänka mig, om jag talar för tvänne så hederliga män, som statssecreteraren baron Duben och ryttmästaren Hildebrand. De äro mina 30 åhra wänner, men derföre talar jag icke af någon blind vänskap, utan af full öfvertygelse, att rätten är på deras sida.

Deras arfsrätt är klar och tydelig i lagboken. Skal den häfvas genom testamente, bör det vara äfven så tydeligit, som arfsrätten och intet behöfva hjälpas till sin tydelighet, genom tolk och uttydare, då det icke blifver den *dödas*, utan *domarens* yttersta vilja.

Af en sådan mörk och lagstridig beskaffenhet är testamentet quæstionis. Det har icke mer än ett vitne, som hördt orden af testatoris mun, och det ändå i en hufvudyra, som han sjelf bekänner. Alt, hvad de andre witnat, stiger på sitt högsta eij mer än till den dödas Ja, till de ord, som det enkla witnet i sin hufvudyrsel upteknat efter hans mun. Därutaf är det fult med contradictioner, som redan i ståndet äro beviste, och att testator icke varit vid sundt förstånd, wisas nog deraf, att han testamenterat blodskam åt sina slägtingar, medelst giftermål med sin så kallade hustru. De slägtingar woro inga andra, än hans egna brorsbarn. En farbror, som projecterar sådane slägtingar till män åt sin enka, kan icke hafva fult förstånd.

Ingen undran, om domarena sjelfve icke finna sig wid ett sådant testamente, om håfrätten sjelf är oense deröfver, 4 ledamöter i 7 af olika mening, och at 3 göra där pluralitet; om justitiædeputation är hälften med, och hälften mot, och domarne på testamentets sida mycket grundade på suppositioner. Af alla vota jag sett i saken, är intet, som gjordt större intryck hos mig än presidentens i Svea håfrätt, som med styrka och öfvertygande skjäl casset hela testamentet.

När jag har sådant för mig, skulle jag då rätta mig efter ynglingars och gatskrikares röst, som skrija mot gamle förfarne domare, och jämväl mot vårt eget stånds hederliga ledamöter, för det de casset deras italienska testamente. Om jag instämde med sådane, och gillade testamentet, hvad gjorde jag då? Jo i och med detsamma gillade jag 20 åra hordom, och gåfvo upmuntran till könet, att helre blifva rik mans horor, än fattig mans ärliga hustrur. Jo och med detsamma gåfvo jag fribref på odygd, skörlefnad och

lösaktighet, och buro afvog skjöld emot min kyrkjolag och vedertagne lära, att hålla äktenskapet i helgelse och äro.

Hvad af sådant plägar hända, slår vist icke felt, att blifwa försmädad och utropad just af detsamma slags folk, som måste skrija för sitt testamente, och gärna unna oss, som prester, den skam att förgå oss mot ärbarheten, hvarföre jag vill vara oskyldig.

Härmed uphörde discourserna, och herr archibiskopen och taleman, efter förklarad önskan, att ståndet genom enhälligt beslut i denna öma saken måtte stadga, hvad både med rättvisa och en christelig försigtighet i äktenskapshandlingar öfverensstämmer, gjorde proposition, om ståndet bifaller preste- och bondeståndets ledamöters tanka i justitiædeputation? Hvartil då Ja och Neij svarades, afgjordes, att Neij skulle beteckna bifall till ridderskapet och adelens samt borgareståndets deputerades tanka, och votering anstältes, som då utföll, att 14 röster voro för Ja och 37 för Neij.

Efter fulländad votering, yttrade sig herr archibiskopen, att han ingalunda kunnat föreställa sig ett sententierande i en så öm sak, och så nära rörande äfven ecclesiastique och conscientiæ mål i äktenskapets helgd skulle stadna i detta slut, som nu skedt. Önskade fördenskull, att något i deras respective votis, som nämndt skriftens språk, och taladt om mariage de conscience, m. m., måtte på godt sätt af dem sjelfwe manieras i sådan form af utlåtelse, som hade anseende af mera varsamhet.

§ 3. Under föregående ventilation, ankommo deputerade ifrån wällofl. borgare-ståndet, som öfverlemnade och till skyndesamt slut recommenderade ett protocollsutdrag, angående expedition, uti saken om nya tulldirection.

§ 4. Likaledes företrädde en deputation, ifrån hedervärda bondeståndet, som berättade, att samma stånd uti stapelstadssaken bifallit borgare-ståndets extractum protocoll, på samma sätt, som preteståndet, dock med förbehåll, att bondeseglations-friheten derunder äfven förvaras.

§ 5. Afgjordes secreta utskåttets protocollsutdrag,⁵⁰³ om håfrådet Arkenholtz:s pension, på det sätt, att honom tillades 1 600 daler s:nt årligen, uppå h. probst. Mathesii och fleres förord. Men h. professor Amnell förklarade

⁵⁰³ Präteståndets arkiv, vol. R 930, nr 71. Jfr prot. ovan 9 november.

sig, af den anledning, han fått wid sakens utarbetande i mindre secreta deputation, icke kunna öfverskrida den summa, af 1 200 daler s:nt, uti hvars tillstyrkande han med secreta utskåttet deltaget.

Tillika förenade sig ståndet med högl. riddersk. och adelen i den tillägging, att honom updrages utarbetningen af högstsal. Hans Maj:ts Konung Fredrich 1:s historia.

§ 6. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁰⁴ angående upprättelse för håfmarschalckarne, grefve de la Guardie och baron Rålamb, öfverintendenten grefve Cronstedt, krigsrådet von Kothen, samt lagmännen Ruthenscöld, Stierneld och Liljestråle.

Sedan något litet blifvit öfverlagdt, angående håfmarschalkars i allmänhet tour och competence, hvaröfver herr biskop Lamberg gaf tillkänna, att ett betänkande hos secreta deputation wore under utarbetning, beslöts, uppå h. probsten Wijkmans begäran, att detta skulle hvila.

§ 7. Uplästes wällofl. borgareståndets nyss ankomne protocollsutdrag af detta dato,⁵⁰⁵ ang. tulldirection, hvarvid h. professor Amnell anmärkte, att det af bemälte stånd vidtagne expedientet i detta mål vore otillräckeligit och palliativt, och stode saken på intet annat sätt, än genom ständers egen jämkning, att bringas till behörig och formlig expedition. Och ville ståndet låta detta hvila, till dess det ifrån höglöfl. ridderskapet och adelen i samma ämne utlåfvade protocollsutdraget äfven inkommer.

§ 8. Öfverlemnade herr archibiskopen ett till ståndet ankommet bref, ifrån ven. clerus dioecesanus på Gotland, som anmäler, att de nu walt en ny riksdagsman, i den sjukliga kyrkjoherden Schlaus ställe, nämligen kyrkjoherden och consistorii ledamot, magister Barthold Rundberg, hvilken förden skull med det första tänker sig här infinna. Och skulle detta bref, intill dess, läggas ad acta.

Ståndet åtskildes.

⁵⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 27.

⁵⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 28.

Den 16 Novembris

§ 1. Justerades protocollet af d. 14 Novembr.

§ 2. I anledning af årstiden, som infordrade ljus och ved i ståndets rum, hvarom ståndet efter wanligheten kommer att anlita Storkyrkjan, påminte sig ståndet, att det ännu icke förnummet något hos de öfriga respective stånden wara åtgjort till det protocolsutdrag, som ståndet vid riksdagens början lät utsända, angående något understöd för samma kyrka, hvarföre derom vid herrar talemäns nästa sammanträde skulle påminnas.

§ 3. I anledning af 2 § i nästföregående protocoll, understälte h. probsten Hellberg till ståndets närmare bepröfvande, om icke det förtjänade efterfrågas, huru med Magdalena Sophia de Walles conversion förevetter, emedan h. probsten wille wara ursäktad, att han anser detta för en supposition, så länge intet bevis derå är produceradt, hvarken af prestmannen, som dermed skal gått hånne tilhanda, eller ifrån wederbörande consistoria. Börande, i herr probstens tanka, en så wigtig actus så ordenteligen och formeligen för sig gå, att intet rum till twifwelsmål derom lämnas. Sedermera erinrade äfven h. probsten, att, då Kongl. Maj:ts höga dom i testamentssaken nu af ståndet blifwit bekräftad, den delen deraf, som förmår, att testamentet icke medförer för De Walle hustrurätt, bör nogare i det bifallna betänkandet utstakas, än af deputation skedt. Det förra momentet af denna h. probsten Hellbergs erinran åstadkom i synnerhet någon discours i ståndet, i det herr biskop Serenius förklarade, att De Walles conversion aldrig uti Strengnäs consistorio, hvarunder dess kyrkjoherde lydt, blifwit anmäld; herr biskop Lamberg förmälte, att till dylika tillfällen i Götheborgs stift alltid ett formulär till trosbekännelse brukas, då målet till consistorium refereras; och herr biskop Filenius gaf tillkänna, att man med sådane actus i Lindköpings stift mycket formligen går till väga, så att convertendus inför altaret och i församlingens närwaro sin trosbekännelse afgifver.

H. probsten Mathesius fann saken i gemen angelägen att påtänkas, och trodde fördenskull, att den utarbetad borde i ståndet föredragas.

H. probsten Wijkman höll likaledes före, att härmed borde af ståndet något tillgöras. Något wist formulair för convertendi att underskrifwa, tyckte h. probsten vara mindre lämpeligit, emedan deraf icke står att aftaga, det

conversus hafver i christendomen nödig insigt, men formelig examen af biskop och consistorio ville h. probsten icke skulle utur akt låtas.

H. doctor Nordman instämde med h. probsten Hellberg, att hemlig öfvergång ifrån den ena religionen till den andra icke borde tålas, utan att sådant uppenbarligen borde gå för sig, men fann tillika nödigt, att detta närmare påtänkes uti ståndets ecclesiastiquedeputation; af hvilken tanka som flere ledamöter sig förklarade, stadnade ock dermed öfverläggningen, allenast att h. doctor Nensén yttrade, att offentliga conversioner inför altare, eller consistorium, icke gärna här i Stockholm kunna verkställas, och h. kyrkjoherden Linderoth anmälde, det De Walles conversion icke derföre kan bestridas, att den icke skett offentlig eller blifvit anmäld i consistorio, ty ingen lag bjuder sådant. Det är nog när vederbörande pastor, efter sitt samvete och ämbetes plikt, besörjt den saken. För öfrigit, kan ståndet numera icke gå in i någon förändring af justitiædeputations betänkande, emedan det allena, sådant det är, blifvit genom proposition redan bifallet.

Herr archibiskopen och taleman önskade att ståndet kunde vinna någon närmare uplysning uti det, som rörer De Walles religion, innan beslutet togs, men nu såg h. archibiskopen icke, huru målet ytterligare kan vidröras med någon verkan utom ståndet.

§ 4. Företogs saken, angående ledamöternas antal i den tillärnade nya tull-direction, hvaröfver en vidlöftig öfverläggning föreföll, emedan så väl expeditionsdeputations göromål, som rätta meningen af wällofl. borgareståndets protocollsutdrag undersöktes, hvaraf löparen nu ankommet ifrån höglofl. riddersk. och adelen, med påskrift af bifall, enligt ridd. och adelens förra beslut, samt öfvervägdes, huru ståndet bäst kunde undanrödja de i tulldeputationen upkomne hinder, utan att gå ifrån sitt beslut.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus styrkte ståndet, att dervid förblifva, och hvad den omständigheten beträffar, som rörer frälse och ofrälse stånd, hvilken af ridderskapet och adelen så högt blifvit tagen, att deröfver göra dem en compliment, med försäkran, att ingen stötning och ojämnhet stånd emellan dermed waret påsyftad.

H. kyrkjoherden Lindrot detaillerade förloppet af saken i tulldeputation, och som det af borgareståndet nu uppgifna expedientet instämmer med det, som någon ledamot af det ståndet i deputationen gifvit, kunde h. kyrkjoherden icke annorlunda fatta dess mening, än att förslaget skulle upprättas på 3

ledamöter, men 2 andra tillika föreslås, såsom reserve, derest någon af de 3 skulle från direction blifva oundvikligen hindrad; hvilket, såsom stridande med detta ståndets genom votering fattade beslut, h. kyrkjoherden icke kunde widtaga, utan trodde, att borgareståndet, som redan börjat jämka sig, wäl torde ännu längre och till alla delar sig med ståndet förena, anmärkande för öfrigit, att expeditionsdeputation i denna saken bordt finna, det 2 stånd waret mot 2, och således gå med förfrågan därom till plena, och att bevisa onödigheten af flere än 3 ledamöter, tages deraf, att framledne öfverdirecteuren Ehrenpreus allena skött hela werket, besvarade h. kyrkjoherden med det, att han då stått under cammarcollegium, hvilket, enligt 30 § i regeringsformen, äfven styrt tullverket.

H. probsten Meurling wisade, huru det för tulldeputation icke waret möjligt, att, tvärt mot riksens ständers expedition, upprätta förslag på flere än 3, och att denna svårigheten aldrig på annat sätt kan häfvas, än antingen något stånd sig ändrar, eller den af borgareståndet gifna utvägen widtages, så att deputationen får låf upprätta förslag på 3, och derjämte projectera 2, såsom i reserve, hvilket h. probsten trodde förhjelpa saken till ett för alla stånden nöjaktigt slut, emedan bägge meningarne derigenom blifva sammanjämkade.

H. probsten Kröger beklagade, att tiden skal medtagas genom det, att en och samma sak flere gånger förhafwes. Denna har redan wederbörligen passerat expeditionsdeputation, hvarifrån intet annat beslut kunnat komma, än att tulldeputations ledamöter skola blifva tre, emedan de två stånden, som utsatt antalet till 5, ju äfven welat hafva 3. H. probsten geck äfven in uti någon deduction af de skäl, som styrka till ett mindre antal, framför ett större, och förmodade, att, uppå ett stånds inhærerande i sitt beslut, expeditionsdeputation icke skall gifvas dementi. Det säges, att borgareståndet gjordt ridderskapet och adelen någon compliment, angående ledamöternas classification, i anseende till börd, men h. probsten kunde icke finna, hvarföre ståndet, i den delen, skal wisa någon ostadighet i sitt beslut. De ofrälse stånden böra icke misstyckas, för det de med frelsemännen wilja wara concives, och om än ledamöterne i tulldeputationen nu likafult skulle kunna inrätta sitt förslag, i detta afseende, efter ståndets önskan, skönt sådant icke, genom ett formeligt riksens ständers beslut, dem skulle åläggas, så kan dock ingen svara före, att sådant äfven iakttages efter riksdagens slut, i händelse af vacance i directionen. H. probsten begärde derföre, att ståndet, ge-

nom fastställande af expeditionsdeputations göromål, både i den ena delen och den andra, wille se till godo såväl cronans löningsstat, som de ofrälse ståndens rättigheter. I annor händelse, och om den principen ogillas, som expeditionsdeputation alt hitintil fölgdt, att den, som vill det mera, supponeras wilja det mindre, anhöll h. probsten om instruction, huru han till ståndets nöije sig derstädes skal förhålla.

H. professor Amnell fann den svårighet, som expeditionsdeputation härvid mött, och huru tulldeputation derigenom råkat uti inaction, men betänkte tillika, att icke mindre svårighet möter ståndet, att gå ifrån sitt beslut. H. professorn hade all aktning för expeditionsdeputation, och wille icke gifva den dementi, men fordrade tillbaka, att deputation icke eller måtte gifva ståndet dementi. I penningesummor t. exemp. gäller den argumentation, at, hvilken som vill gifva mer, nekar icke eller mindre. Men som i denna sak antalen 3 och 5 äro mot hvarannan så opponerade, att den, som bifaller det senare, förkastat det förra, så kan ingen förening dem emellan hafva rum. Att raisonnera häremot, uppå sådana grunder, som tjena att enervera ståndets beslut, wågade h. professoren icke. Borgareståndets expedient förklarade h. professoren nu, som sist, för palliativt, som icke häfver svårigheten. Kunde derföre ståndet på bättre sätt jämkas sig, med conservation af sitt beslut, wille h. professorn icke vara deremot. Men som borgareståndet redan gjordt något steg till jämkning, torde det falla samma stånd lättare, att fullkomligen komma dermed tillväga.

H. lector Antonsson tyckte, borgareståndets förslag icke passa sig, och hemställde, om icke de, genom ett extractum protocoll, tillbaka kunde anmodas rent af förena sig med ståndet om 5 ledamöter.

H. probsten Wijkman wille hälst gå in i borgareståndets idé, så att tulldeputation må ega frihet, gifva förslag både på 3 och 5, då stånden kunna om ettdera komma öfverens. Och hvad den andra omständigheten beträffar, angående frälse och ofrälse ledamöter, föreslog h. probsten, att, till undvikande af collision stånden emellan, orden må jämkas och lindras uti expeditionen.

H. biskop Schröder projecterade, att både borgare- och bondestånden kunde, genom en deputation, anmodas, till att foga sig med presteståndet, om antalet af 5, men tyckte det wara rådeligast, att icke vidare omröra frälse- och ofrälse-ledamöter, emedan derå genom 3 stånd pluralitet är en expedition.

H. doctor Nordman fann ingen möijelighet deri, att sedermera, och då tulldeputationen upgifvit sitt förslag, lättare än nu, afgöra, om directionsledamöterne skola blifva 3 eller 5, utan styrkte dertil, att genom deputation söka vidare öfvertala borgareståndet.

Herr biskop Filenius, h. probsten Meurling och h. superintendenten Körning woro äfven för det, att en sådan deputation måtte afgå, men h. biskop Serenius förmente, dermed intet kunna uträttas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förklarade vidare sin tanka, att han icke ville undandraga sig, hvad som länder till försvar af de ofrälse ståndens rättigheter, med det han rådt till höflighetsbetygelse mot ridderskapet och adelen. Anmärkte äfven, att det icke följer af de 2 ståndens beslut om 5 ledamöter, det de derföre, äfven på sätt som de andra, wilja aqviescera vid 3, samt att 5 vid detta tillfället alltför väl behöfvas.

H. probsten Haartman instämde med h. probsten Wijkman, att 2:ne förslag må komma ifrån tulldeputation, såsom hvarigenom ändamålet sluteligen vinnes.

H. probsten Waldius fann åter saken dermed icke wara hulpen, emedan samma quæstion wid förslaget då likafult återstode, utom det att allmänheten torde finna någon löijelighet deruti, att, i brist af enighet stånden emellan, tvänne förslag ifrån tulldeputationen behöfde upkomma.

H. probsten Forssenius åstundade äfvenledes ett förslag, och trodde, att borgareståndet icke gifvit anledning till mera, hvarföre deras extractum protocoll kunde af ståndet bifallas.

H. probsten wisade, hurusom borgareståndet uti detta sitt protocollutdrag på sätt och vis gått ifrån sitt förra beslut, då det nu will acceptera, utom förslag på 3, äfven tillökning af 2. Dermed har således bemälte stånd skillt sig ifrån bondeståndet, som simpliciter bifallet förslag på 3. Följakteligen när dessa bägge stånden sålunda gått in i partes, måste expeditionen nödvändigt blifva på 5, när de tvänne öfrige stånden därom äro ense. H. probsten styrkte derföre till bifall af borgareståndets extractum protocoll, enligt preteståndets förra beslut.

§ 5. Uplästes h. Ant. Svabs memorial,⁵⁰⁶ ang. någon äskad förklaring af riksens ständers beslut om wäxlassocierades skuld, samt hvad dermed gemenskap eger, hvilket h. biskop Serenius begärade måtte ligga på bordet.

H. probsten Wijkman wille icke vara emot detta, om det påstodes, men anmärkte, att, i anseende till sjelfva saken, dertill icke wore fult skäl, emedan det angår ett ämne, hvaruti ståndet redan deciderat. Imedlertid förklarade h. probsten, detta memorial innehålla ett ganska djerft tillbud, att wäcka ventilation hos stånden öfver deras en gång fattade beslut, hvilket steg aldraminst borde förspörjas af en riksdagsman, som sjelf i sitt stånd haft tillfälle, att, så noga han behagat, granska saken, då den var före, och borde hafva bättre begrep om den relation, som är emellan riksens ständers wärdighet, och hvarje ledamots rätt, än att han skulle på detta sättet efteråt begära förklaring och redo, öfver ett taget och expedierat beslut. Märkeligit är ock det, att, med detsamma han upgifver ett oriktigt beräkningssätt, will han lägga ett band på riksens ständer, att vid andra hädanefter existerande tillfällen, som han lär hafva sig förbehållne, följa det, som i denna saken brukats. Memorialet är dessutom fult med falska tankar och missräkningar. Det wore hårdt och ovärdigt för cronan, om private creditorer, efter auctors mening, skola sättas i stånd, att granska riksens ständers författningar, om cronans skadeslöshållande. Kopparmynt skal efter hans satts vara hufvudmynt och icke riksdaler, som nu mera i våra rörelser icke synliga, likasom plåtar wore mera för hand och gängse. Och det som är hufvudsaken, påstår han, att associerade skola betala efter den tidens cours, hvarifrån deras skuld beräknas, och cronan således lida, men de winna så mycket som nuvarande cours derifrån sig skiljer; hvaraf h. probsten vidare deducerade obilligheten, såsom ock huru ogrundat auctor will styrka en sådan tanka med den utur stora deputations handlingar citerade skuldpostens förvandling till riksdaler, efter 40 markers cours, emedan sådant bort ske efter uttryckeligit contract. I afseende på detta, med mera, samt att riksens ständers existimation i publiquen icke genom sådane angripelser måtte læderas, styrkte h. probsten dertill, att allvarsam hand må läggas härvid, androm till varnagel.

H. probsten Haartman wisade likaledes, huru eftertänkeligit det är, att en riksdagsman således skal wilja gifva riksens ständer dementi, och beskylla dem för missräkningar, uti hvad de formeligen beslutat och afhandlat.

⁵⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 94.

Igenom sådant förhållande, erkännes icke hos riksens ständers beslut, den gällande kraft, som riksdagsordningens 17 § dem tillägger. Och som h. probsten icke annat kunde finna, än att högsta lagstiftande magten härigenom blifvit beskyld för wrångvisa och orätt dom, hemstälte h. probsten, huru och på hvad sätt 6 § af kongl. förordningen d. 22 Novembr. 1738,⁵⁰⁷ och de der citerade rum af allmänna lagen, wore hit lämpeliga, och om icke detta borde remitteras till justitiædeputation, samt actor inmanas i häkte.

H. professor Amnell trodde, det med skäl kunna ställas i fråga, huruvida detta, som endast vore ett bihang till en redan afgjord sak, kunde tåla någon liggetid, hälst h. professorn icke eller fann, att höglofl. ridderskapets och adelens påskrift, som remitterar memorialet till stora deputation, behöfde så långt betänkande, utan önskade h. professorn, att ståndet antingen nu eller härnäst wille sig dermed simpliciter förena.

Saken blef härmed afsluten; och

§ 6. Uplästes höglofl. ridderskapet och adelens protocollsutdrag af d. 5 Novembr.,⁵⁰⁸ innehållande trenne anmärkningar, med stora deputations extractum protocoll af d. 30 Octobr., angående concurs-sakens afgörande hos växelassocierade.

Häröfver resolverades, att ståndet förblifver vid dess till stora deputations extractum protocoll redan gifna bifall.

§ 7. Uplästes öfverstens, baron Duvalls, memorial,⁵⁰⁹ hvaruti han gifver tillkänna, att borgmästaren Kiermans contoiresböcker för de 3 åren 1758, -59 och -60, äro till rätta skaffade.

§ 8. Uplästes riksdagsmannen Israël Carlssons memorial,⁵¹⁰ af hedervärda bondeståndet bifallit, hvarigenom allmogen uplåtes en fri seglation.

⁵⁰⁷ Tryckt förordning 22 november 1738: *Kongl. Maj:ts Förordning, Angående them, Som hos Riksens Ständer wilja anföra Beswär öfwer the i Kongl. May:ts Justitiæ Revision utfalne Domar och Resolutioner.*

⁵⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 23.

⁵⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 90.

⁵¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 80.

Herr biskop Mennander yttrade häröfver, att han icke kunde anse en oin-skränkt frihet, i detta mål, för allmogen, wara riket nyttig, utan tvärt om skadelig, emedan h. biskopen hade från längre tid tillbaka gjordt den anmärkning, att skärgårdsboer, som måste segla, äro uti de uslaste omständigheter, härrörande deraf, att deras hemmans bruk, för seglations skull, lemnas i wanhäfd. Deremot må de bäst, som icke genom segelfarter låta sig hindras ifrån deras egenteliga landtmannaarbete. H. biskopen var derföre af den tanken, att denna friheten endast borde inskränkas till dem, som derå tilförene hafva erhållit privilegier.

Uppå h. doctor Hausvolffs begäran, blef detta liggande på bordet.

§ 9. Företogs till afgörande, det sista plenum upläste secreta deputations betänkande, rörande uprättelse för håfmarskalckarne, grefve De la Gardie och baron Rålamb, med flere.

H. probsten Wijkman fann, uti detta betänkande, ingen obillighet, hälst, hvad håfmarschalkar beträffar, det är bekant, att de äro i tour till landshöfdinge-ämbeten. H. probsten tillade allenast i allmänhet den reflexion, att, som vid Kongl. Maj:ts håf äro på ordinarie stat en håfmarschalk och fyra cammarherrar, tyckes det naturligitvis gå längre ut, innan en cammarherre hinner till håfmarschalck blifva befördrad, än för betjeningen wid kongl. collegierne, att avancera till råder därstädes, som med håfmarschalckar äro lika competence. Hvarföre och då, till exempel, en håfrätts råd kommer att competera med håfmarschalken om förslag, borde touren dem emellan beräknas efter de fullmagters data, som hvar och en förut innehafde, innan han blef, den ena håfrättsråd och den andra håfmarschalk.

Emedlertid och som förevarande betänkande stöder sig på riksens ständers författning, att befordingarne vid sista riksdag icke skola lända mera förtjente till præjudice, blef det nu af ståndet bifallet, hvarefter ståndet åtskildes.

Den 18 Novembris

§ 1. Justerades protocollet af d. 16 Novembr.

§ 2. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵¹¹ angående statssecreteraren, Nils von Oelreichs, besvär öfver præjudice, jämte bilagde memorialer, hvilken sak, uppå herr biskop Serenii och h. probsten Hellbergs begäran lades på bordet.

§ 3. Uplästes och bifölls cammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁵¹² rörande Biskopstorps kungsladugård i Halland.

§ 4. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵¹³ öfver capitaine Herman Roos besvär mot secondmajoren Löthman. Uppå h. comministern Chydenii begäran, lades detta på bordet.

§ 5. Uplästes och bifölls secreta utskåtts protocolsutdrag af d. 28 Augusti,⁵¹⁴ angående frihet ifrån bevillningen för en del allmoge i Kopparbergs län, som præsterar grufvehjelpen.

§ 6. Uplästes secreta deputations betänkande⁵¹⁵ öfver de besvär, häradshöfdingarne Gustorff, Torpadius och Dahlman, öfverauditeuren Palm, actuarien Arnell och notarien von Strokirch anfördt.

Sedan h. probsten Ziebeth vidare uplyst meningen af detta betänkande, hvaruti deputationen sig yttradt öfver fleras besvär, som wid ett och samma förslag hafva trodt sig blifva lidande, men funnit ingendera, utom Palm, hafva till besvär varet befogade, bifölls betänkandet, uppå gifven proposition.

⁵¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 30.

⁵¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 14.

⁵¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 28.

⁵¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 68.

⁵¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 26.

§ 7. Företogs till afgörande saken, angående bondeseagation, då doctor Hausvolff förklarade, sig intet hafva att påminna emot den, i detta mål, sökta friheten, rörande quæstio an.

H. probsten Mathesius tilstyrkte äfven densamma för 2:ne orsaker skull. (1) Emedan allmänna lagen tillåter allmogen, fara landvägen med egen afvel, till hvilken köpstad, som behagas. (2) Emedan en del allmoge äfven fått resolutioner, att fara sjöledes. Hvarföre och som ouphörliga klagomål hittils förefallet städer och land emellan, så länge de förra stått under tvång, wore nu bäst, lemna frihet, icke mindre till den ena, än den andra; och projecterade h. probsten till resolution, att landtmannen, i the vid hafsjön belägne soknar, må ega frihet, att fara med dess egen afvel, till hvad stad inom riket han behagar.

H. superintendenten Körning wille likaledes så mycket mindre wara emot bondeseagation, som den redan, till en stor del, blifvit tillåten, uti resolutioner uppå allmänna besvär, hvaröfver förra riksdagar nog mycket hos ständer blifvit ventilerat. Men så höll dock h. superintendenten nödigt, att denna friheten icke blifver för vida sträkt. Dem, som bo vid sjökanten, kan densamma skjäligen förunnas, men icke böra de, som bo in i landet, få låf, att föra sina varor till hamnar, och dermed sedan sjöledes drifva handel, emedan städerna då skulle betagas en dem tillhörande rättighet. Icke eller böra andre hafva tillstånd, att skicka sina waror på sjön, än de, som hafva del i sjelfva fartyget, hvilket dessutom bör vara öppet, och icke med deck försedt. Under dessa vilkor, förunte h. superintendenten, att allmogen i gemen kunde få tillgodo njuta 76 § af 1723 års resolution på dess allmänna besvär,⁵¹⁶ men medgaf tillika, att herr biskop Mennanders sista plenum afgifne yttrande ägde mycken grund.

Herr professor Amnell lade till grund ståndets redan tagne beslut uti stapelstadssaken, och wille, af skyldig aktning för detsamma, nu derå bygga sitt utlåtande i denna saken. Samma skäl, som ståndet funnit gällande för nya stapelstäder, och borgareståndet uti ingressen till sitt protocollsutdrag anført, föranlåta äfven h. professoren, att bifalla fri bondeseagation, och som den tilföre med mångfaldiga inskränkingar waret tillåten, så böra desse nu tagas bort, om någon ny och båtande frihet skall kunna sägas blifva er-

⁵¹⁶ Tryckt resolution 17 september 1723: *Kongl. Maj:ts nådige resolution och förklaring, öfwer samtelige allmogens allmänne besvär, gifwen på riks-dagen i Stockholm den 17. septemb. åhr 1723.*

hållen. Allmogen vid hafvet synes wäl wara närmast, att nyttja en sådan frihet, men om alla skal ske lika rätt, så böra de icke derifrån utestängas, som bo vid hafsvikar, samt vid Mälaren, Wänern och Wättern, eller ock länger in i landet, när de antingen kunna hafva någon communication med sjökusten, eller också kunna wilja med strandboerne i sjöfart interessera. Landsköp bör wäl förekommas, men inbyggarena mitt i landet må dock icke betagas, att taga del med dem, som hafva tillfälle, att hålla fartyg. I annor händelse, kunna de vid kusterne icke hafva erforderlig tillgång af tillräckelig laddning för sina fartyg. I Skåne till ex. måste nödvändigt tillförsel af säd ske in ifrån landet till hamnarne, om tillräckeliga transporter deraf till andra i behof varande landsorter skola kunna åstadkommas. Icke må derföre strandboen få handla upp af de andra, men de andra böra med honom få interessera. En dylik afsättningsfrihet till lands, fann h. professoren äfven wara nyttig och nödig för allmogen i gemen, på sätt, som norrlänningar och dahlkarlar redan bruka. Och ändteligen, som de förra författningarne, af år 1696 och 1723, icke mera här böra ligga i vägen för allmogen, än förra handelsordinantien ansetts böra hindra nya stapelstäder, så biföll h. professoren, på förenämde sätt, quæstio an, i denna saken, under förmodan, at sedermera anledning blifver, att närmare gå in i quæstio quomodo.

H. probsten Haartman vidtog h. biskop Mennanders idé, att de, som af ålder haft denna rättigheten, må den behålla, men seglationsfrihet för alla, kunde h. probsten, för sin del, icke tillåta, emedan han ansåg densamma (1) såsom onyttig för allmogen sjelf. När landt- och stadsmannanäringar sammanblandas, så går det, såsom med en smed, hvilken hafver många jern i elden. Han hinner svårligen så skjöta dem alla, att icke något brännes. Hela vårt land plågas förut af folckbrist, så att arbetare icke förslå till det högst angelägna åkerbrukets uphjelpande. Skola nu ändock nya näringar inrättas, så kunna de gamla icke annat än dymedelst qväfwas. Onyttig och obillig är (2) en så oinskränkt frihet för städerna. Dessa äro anlagde för landets skull, att betjena det med handel, och hafva derföre sina privilegier, grundade i regeringsformens 51 §. Följakteligen bör landtmannen icke göra dem uti borgelig näring intrång, och en frihet bör icke lämnas, som kan strida mot någon stads privilegier, innan man sådant först undersökt. (3) Wiste h. probsten af erfarenheten, uti dess födelseort, att landtköp omöijeligen står att förekommas, om denna frihet förunnas, ty allmogen, uppe i landet, har

bodar, der den gör uplag, till utförsel, och skjärgårdsboerne köpa upp åt de andra allahanda varor, hvarmed de således sins emellan drifva handel.

H. probsten Hellberg inrättade sina tankar, i denna granlaga saken, efter det, som uti ett lika ömt ämne, angående nya stapelstäder, redan blifvit afgjort. Angående dessa, hade h. probsten icke hört några modificationer omtalas, hvarföre och som förnämsta skälet till dem waret, att uphjelpa landets fattiga invånare, till större och mera riktande rörelser, så skulle det vara stridande mot detta ändamål, att förbinda innevånarna, endast hålla sig till städerna med sine waror, hvarigenom de likafullt skulle hållas uti tvång, och icke hafva någon förmån af den friare handeln; äfven som stapelstads handlande, när de få ömning tillförsel af waror, hvaraf brist och förlägenhet nödvändigt skulle förorsakas i Stockholm, och annorstädes, som icke kunde få sina behof fyllda af det quantum, som vankas vid hafskanterne, och är strandboernes egen afsättning, därest dessa icke äfwen få förskaffa sig större förråd in ifrån landet, och dermed segla hvar de kunna. I anseende härtill, är billigt, att alla, så vid hafsbandet, som inne i landet, få nyttja fri seglation, det vare sig med egen afvel, eller uti interessentskap om fartyg, eller genom commission, på sätt, som dalkarlarne sins emellan pläga göra till lands. De nya stapelstäderna skulle eljest tillfalla en altför stor vinning, och lika som ett dominium öfver hela landet. H. probsten tillade sluteligen, hurusom det vore till önskandes, det de äfwen kunde få föra victualievaror, ifrån hamnen, der de utlastas, landvägen och genom foror dit, der de bäst behöfva afsättas.

H. probsten Wijkman: Det wore visserligen hårdt, att neka landtmannen detta, ty mången kan hafva 20 a 30 mil till närmaste stad. Hvarföre skall honom då nekas, att sjöledes transportera sin vara, när det kan ske med mindre kâstnad, än landvägen, och varan således för lindrigare pris. Städerna kunna icke derigenom blifva lidande, ty om icke tillförslen sker till den ena, så stadnar den dock hos en annan. En sjöfarande bonde kan väl handla upp något för sina hemmavarande landsmän, men dermed afgår icke eller städerna någonting, emedan handeln i sin totalitet blir lika stor om en köper alt det, som flere eljest skulle köpa, uti andra eller flera städer. Seglation må derföre blifva fri, och transporten af varor dymedelst lättas, på det prisen må falla. Får ej allmogon detta, så kunna nya stapelstäderna tvinga dem efter behag, genom uplag af deras waror; och är icke nog skjäl, att befara, det de derigenom skola skada sig sjelfva, ty norrlänningarne göra längre sjöresor nu än förr, men må derföre icke sämre, utan bättre, ty de

upmuntras härigenom, och sättas mera i stånd, att till egen förmån upodla åker och äng.

Herr biskop Filenius önskade, att denna saken, som flere riksdagar med mycken ömhet blifvit handterad, äfven nu, uti omständeligit betänkande ifrån wederbörande deputation, hade blifvit deducerad. Men som ståndet tillförene gått in om stapelstäder, uppå extractum protocoll, ifrån wällofl. borgareståndet, så kunde h. biskopen nu icke wägra, att utlåta sig i detta, ehuru endast ett memorial gifvit dertill anledning. Uppstäder hafva i alla tider waret för landtmannens skull, att der afsätta sina waror, äfwen som sjöstäder waret ämnade, att exportera eller vidare transportera det gods, hvarmed upstäderne dem fournerat. När nu nya stapelstäder blifvit inrättade i de orter, hwarest allmogen mäst söker fri seglation, hemstälte h. biskopen, om icke den ena af dessa författningar så stöter den andra, att handelen derigenom aldeles hämmas. Men för Stockholm och de städer, som hafva dessa orters producter outhärliga, kommer denna allmänna seglationsfriheten väl till måtta.

Herr doctor Schröder erinrade, om nödvändigheten för Stockholm, att blifva besökt af allmogen, förmedelst fri seglation, och projecterade, gemensamt med h. professor Amnell, till den ändan följande resolution. En fri seglation för rikets allmoge, som bygger och bor nära till hafvets, Mälarens, Wänarns och Wätterns strander, bör then samma nu lemnas, på alla inrikes städer och handelsplatser, der tull är, på det sätt, som den förut waret tillåten; dock med den skillnad, att allmogen i Öster- och Westerbott, samt Westernorrland, jämväl måga få frihet, att segla med skutor och större fartyg, helst det, i annor händelse, blifver för dem omöjeligit, att öfver hafvet föra sina waror till Stockholm, eller andra orter. Då, dessutom, i allmänhet androm i landsorten bör obetagit vara, att skicka sina waror i interessentskap, eller commissionswis, med them, som bo vid stranderna, samt kunna och vilja segla; dock så, att all skadelig landthandel eller frihet för bonden och andre, att göra up handlingar af waror, och them sedan försälja, på det strängaste varder förbuden och hämmad.

H. probsten Walldius instämde, till alla delar, med h. probsten Hellberg, och anmärkte mycken skillnad emellan denna handelsfrihet för allmogen, och köpmannahandel. En bonde, som bor uppe i landet, kan icke nekas samma rättighet, att, på fördelaktigaste sättet, afsätta sina waror, som strandboen vill tilläggas. Denna senare bör derföre icke allena få segla till sjöstäder, utan den förra äfven tillåtas, att till samma frihets åtnjutande, föga den

anstalt, han kan, till warornes framförande, och således endast sälja sin afvel. Bifalles icke detta, sedan en så vidsträckt stapelfrihet blifvit förunnad, så råka Stockholm och kringliggande orter i alltför stor förlägenhet. Ingen förordning är häremot, som icke tål ändring, ty sådana alla äro ekonomiske, och kunna med samma skäl häfvas, som gamla handelsordinantier för städerna. Bondeseglationen må derföre utan inskränkning bifallas.

H. comministern Chydenius: Så ömt och angeläget det är, att befordra städernes upkomst, genom fri handel; så nödigt är äfven, att förekomma, det landet icke må råka i tvång under städerna. År 1723 sökte allmogen äfven fri seglation. Kongl. Maj:t infortrade deröfver commercecollegii betänkande, som gick ut derpå, att den sökte seglations-friheten väl wore billig, men som städerna i Öster- och Wester-Bottn hade så inskränkt handel, skulle de ruineras, om allmogen sjelf finge segla. Nu är detta skälet undanröjdt, wille derföre ej köpmannen taga så försigtiga mått, att bonden håller honom fri vara tillhanda, så må det blifva hans egen skuld; men denna bör icke sitta i ett dylikt tvång, som den förre sluppet. Skadan för landtbruket förekommes icke eller genom tvång; utan genom fri- och rättigheter upmuntras bäst idoghet, både i det ena och andra. Största satisfaction är gemmenligen, att få den rättighet man önskar, och när den äges, nyttjas den dock esomoftast minst. När man dessutom betänker, att städer äro anlagda för landets skull, och icke tvärt om, så kan åtminstone ingen tvifvel återstå, att bevilja seglationsfrihet för allmogen wid hafskanten, ehuru h. comministern icke eller wille vara deremot, om den göres allmännare. Derigenom blifver en gång ett önskeligit slut på de långa och kostsamma processer i detta ämne, hvarmed undersåtarna länge mattadt hvarannan.

H. lector Kraftman war benägen, att lemna en laglig frihet, men warsam, att icke den måtte blifva för stor och stadna i sjelfsväld. H. probsten Haartman hade redan wisat, att riket skulle blifva lidande, och städerna gå ut, med det deras privilegier förfalla till intet, derest en oinskränkt seglationsfrihet skulle landtmannen beviljas. Han skulle då blifva i stånd satt, att göra uplag, och, till en anseelig del, försnilla cronan dess tull. Det är väl en gammal regel, att den, som äger land, äger ock strand. Den allena tyckes derföre äfven äga en naturlig rättighet att segla. Men så bör dock seglationen så regleras, att icke både land och städer derigenom ruineras, och bonden förnämligast hållas vid plogen. Att föryttra sin egen afvel, som egenteligen i finska skärgården består i ved, utom några kreatur, tyckes vara det längsta,

man här kan gå, och således låta seglationsfriheten blifva af samma natur, som den hittills varet, så att grannarne icke må köpa upp af hvarannan, eller ingå i commissionshandel, som med landthandel är lika fördärfvelig, förbehållande sig h. lectorn, att vara utan skuld, om, derest ett annat beslut häruti tages, sådant blifver det kraftigaste medel, att underminera den nu erhållna stapelstadsfriheten.

H. probsten Bergstedt tillade, till styrka för seglationsfriheten, den reflexion, att den är billig och nyttig både för städer och land. Billigheten är naturlig för alla, som ligga så belägna, att de hafva tillfälle betjena sig af transporter på vattn. Nyttan blifver lika ögonskenlig, när den ena medborgaren får med sin vinning hjälpa den andra i sina behov; och när handeln får taga det lopp, som faller af sig sjelft, så säljes varan, där den både bäst behöfves, och bäst betalar sig, antingen hemma i orten, eller i aflägsnare städer, ty brist och dyrhet, ymnighet och lågt pris följas alltid åt. Både säljare och köpare blifva på detta sättet bäst betjente. Ingen lærer, till exempel, föra ut sin spannmål ifrån Skåne, om der är brist och dyrhet derpå; men är den begärligare här uppe, så blifver tillförslen hit både naturlig och sjelfmant. Städernas upkomst beror hufvudsakeligen derunder, att hafva tillgång på varor, när och hvilka de behöfva. Förordningarne mot landthandel måga icke desto mindre eftertryckeligen skärpas, men derföre kan icke den ena undersåtaren betagas, att föra den andras vara, när den ena, men icke den andra, bor så till, att han kan nyttja vattnet. Tullen går icke eller dermed förlorad, ty den upbäres på det ställe, dit varan föres.

H. probsten Sörström åstundade seglationsfrihet, på samma sätt, som h. professor Amnell, och det i synnerhet, äfven i anseende till Wästergöthlands och Wermlands invånare omkring Wänern, som altförväl behöfva mera communication med hvarandra. Men h. probsten förbehöll, att allmogen icke måtte få segla, på annan tid af året, än då de äro ledige ifrån landtbruket; instämmande, i öfrigit, hvad städerne angår, med h. probsten Wijkman.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus wille icke tillåta hvar bonde, att fara, hvar han vill, utan endast dem, som bo vid hafvet, att idka seglation, och det enl. h. probsten Mathesii project.

Herr superintendenten Körning wille och nu begifva sig till detsamma, men fruktade allenast, att, om allmogen äfven får bruka större fartyg, går mycket af victualiewaror förbi Stockholm. H. lector Kraftmans erinran, om kronans tull, hade äfven i h. superintendentens tanka mycket skäl.

H. probsten Bolmstedt war öfvertygad derom, att Stockholm skulle för mycket lida, sedan de nya stapelstäderna blifvit inrättade, därest icke bonde-seglation lemnades i allmänhet fri och öppen; hvarföre h. probsten nu deröfver begärade proposition.

H. probsten Mathesius: Som riksens ständer äfven i denna saken wisseligen lära vilja taga ett vist beslut, så kunna de icke vika ifrån den hufvud-principen, att städer och land icke skola ruinera hvarannan, icke städerna tvinga landet, och icke landet göra intrång i städernas näringar. Derutaf följer, att landtmannen icke bör drifva seglation med annat, än egen afvel, hvaruti flere väl kunna interessera, men icke den ena skicka med den andra, för frakt, ty det hörer köpmannen till. På samma grund, må dem, som hafva del i fartygen, icke förmenas skaffa sig retour-waror, men allenast till egen förnödenhet, då landthandel icke derigenom existerar.

H. doctor Nordman: Med samma skäl, som landtmannen upp i landet får färdas med sina waror, på hästryggen, bör äfven skjärgårdsboen få föra sin på wattnet, hvar honom godt synes. Derigenom fann h. doctorn icke, att några städers privilegier, om de gifvas, skulle kränkas. Men förnämsta betänkeligheten föreföll wid tulltågten, emedan undersåtare icke böra utvidga sina friheter så långt, att kronan derpå kommer till korta. Mycken oordning är wäl redan öfver alt inkommen med landthandel, så att ingen wäg bör banas till dess befordrande, men så lærer dock icke kunna nekas den ena medborgaren, att skicka sitt med en annan, som har tillfälle till transporten.

H. probsten Haartman yrkade vidare, att man måtte se på grunden till städernas anläggande. Landet har ju sjelf ifrån början begärtd dem, för sin egen nytta skull. Det wore derföre största obillighet, att landet skulle ruinera dem, sedan de kommet sig före, och med privilegier blifvit försedde. Sådant skulle dock ofelbart ske genom en oinskränkt seglationsfrihet, hvarföre densamma icke nu bör sträckas vidare, än den redan efter författningar är i bruk. Till att gå längre, fordras nödvändigt att cognoscera alla städernes privilegier, och se till, att icke någonderas lider, genom den projecterade seglationsfriheten. 9 § i riksdagsordningen jämförd med 51 § i reger.formen och 11 § i konung-aförsäkran, ålägger hvar riksdagsman den skyldigheten. Saken bör gå sina laga vägar, och undersökning i förenämde afseende först anställas, på det man icke blindt vis må gå in i något, som man icke vist vet, wara det allmänna nyttigt. Sluteligen protesterade h. probsten emot proposition häröfver, såsom, i dess tanka, stridande emot regeringsform och privilegier.

H. probsten Forssenius upläste, till att wisa contrarium, 58 § af 1731 års resolution på allmogens allmänna besvär.⁵¹⁷

H. kyrkoherden Snöbom conformerade sig med h. probsten Haartman och h. lector Kraftman.

Efter någon öfverläggning, om proposition, till sakens afslutande, vidtogs ändteligen denna: Landtmannen äger frihet, sjelf eller uti interessentskap, fara med dess egen afvel, till hvad stad inom riket han behagar, till sjös och till lands. Hvilken proposition af herr archibiskopen gjordes, och af ståndet med Ja besvarades, undantagande af h. probsten Haartman, som yttrade sig med Neij.

§ 8. Hörde ståndet sig föreläsa wällofl. borgareståndets resolution, öfver bergsrådet Svabs memorial, så lydande: Att ståndet aldeles afslår, hvad uti detta memorial begärdt och tillstyrkt blifvit, såsom nog eftertänkeligit, olagligt, och endast ledande, att uprifva och i ny fråga ställa ett af riksens ständer redan afgjordt mål; hvarförutan och som bergsrådet Svab härutinnan synes hafva qvalt och med misstankar om fel och hårdhet, sökt beswära riksens ständers, efter nogast granskning, affattade rättvisa och tydeliga beslut, hvilket bergsrådet sjelf, såsom ledamot i sitt stånd, öfvervaret, men likafullt vågat begära ständers förklaring öfver den förmente missräkning, han sökt leda in på den, associerade påförde, skuldsumma. Ståndet finner rättvist, att remittera detta memorial till stora deputationen, att, utan vidare omgång, till riksens ständer, inom 8 dagar, med sitt betänkande inkomma, huru bergsrådet för denna sin förbrytelse rätteligen anses bör.

H. biskop Filenius och h. kyrkoherden Ståhl, med flere, voro väl af den tankan, att ståndet kunde, lika med högl. ridderskapet och adelen, de simplici et plano remittera memorialet till stora deputation, men då proposition häröfver gjordes, svarades med Ja och Neij, hvarföre och sedan det blifvit afgjordt, att Ja skulle betyda bifall till riddersk. och adelens, men Neij, till borg.ståndets påskrift, anstältes votering, som så utföll, att 24 röster voro för Ja och 26 för Neij.

Ståndet åtskildes.

⁵¹⁷ Tryckt resolution 28 juni 1731: *Kongl. Maj:ts nådige Resolution och Förklaring Uppå the Allmänne Beswär Som thes trogne Undersåtare af Riksens Allmoge uti Swerige och Finland, igenom theras Utskickade Fullmechtige, hafwa wed thenne Riksdagen i underdånighet ingifwa låtit.*

Den 23 Novembris

§ 1. Anmältes, att herr biskop Lamberg, för opasslighet, icke kunde uppkomma.

§ 2. Justerades protocollet af d. 18 Novembr.

§ 3. Anhöll h. kyrkjoherden Linderoth, om ståndets tillåtelse, att öfver nästkommande juhlehelg resa hem.

Herr biskop Schröder anmälte sig äfven till detsamma, i anseende till den olyckeliga wådeld, som nyligen öfvergått Calmar. Wiljande herr biskopen, med Guds hjälp, sig åter i ståndet infinna, om så möjligit är. I annor händelse, skulle någon annan från stiftet uppkomma, om riksdagen så länge påstår.

Ståndet lemnade sitt bifall till desse bägge ledamöters begäran, men ytttrade sig nu intet, öfver h. probsten Meurlings och fleres anhållanden om detsamma.

§ 4. Uplästes herr biskopens i Borgo, doctor Gabriel Fortelii, ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade ansökning,⁵¹⁸ om slut i den sista riksdag utarbetade saken, angående roterings-frihet på lectorernes i Borgo præbende-hemman.

Sedan h. professor Amnell berättadt, sig hafva märkt, att i allmänhet de præbende-hemman, som tillkommit, för indelningsverket, äro för rotering frie, men de, som sedermera blifvit anslagna, hafva måst behålla detta onus, hvarifrån de icke lära kunna blifva befriade, om icke tillfälle och utväg gifves till roteringsens flyttande, resolverades, att ståndet förblifver vid dess till cammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande sista riksdag gifna bifall, hvilket en sådan flyttning tillstyrker.

§ 5. Uplästes hedervärda bondeståndets protocolsutdrag af d. 3 Augusti, angående en ny landsväg ifrån Blekinge genom Christianstads till Crono-

⁵¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 12.

bergs län,⁵¹⁹ tillika med vällofl. borg.ståndets, i samma ärende, utfärdade extractum protocolli af d. 14 Octobr.⁵²⁰

Herr biskop Filenius förmälte härvid, hurusom secreta utskåttet år 1756 haft mycken anledning, att taga denna saken under sin granskning, emedan sådana skäl sig fö[re]tett, som till plenorum kunskap icke komma bordt; tillläggandes h. biskopen den reflexion, att ju mindre wägar uti ett öpet land, löper förbi större städer och fästningar, ju bättre är det, i afseende på rikets säkerhet.

H. probsten Bolmstedt deremot ansåg, denna consideration wara mindre betydande, och tillstyrkte, att låta förblifwa wid det, som secreta utskåttet denna riksdag åtgjort.

H. kyrkjoherden Heurlin höll denna farvägs uparbetande för nödig[t], i afseende på allmogen, hvilken eljest förmycket torde tvingas af staden Christianstad.

Uppå gifven proposition, biföll ståndet vällofl. borgare-ståndets protocollsutdrag, undantagande herr biskop Filenius, som dertil svarade Nej.

§ 6. Föredrog herr archibiskopen och taleman Kongl. Maj:ts till honom aflåtne nådiga skrifvelse af d. 10 nästledne Octobris, angående, att böndags-placaterne tidigare hädanefter, än hittils, skola utkomma, och förslag till texterna inlemnas inom Novembr. månads slut.

Som detta är en werkan af herr archibiskopens påminnelse härom, hos h. statssecreteraren, erkände ståndet med tacksäjelse herr archibiskopens härvid hafda möda.

§ 7. Producerade herr archibiskopen ett honom tillståldt utdrag af expeditionsdeputations utdrag d. 19 Novembr.,⁵²¹ hvarigenom tillkänna gifves, at, enligt riksens ständers beslut, ledamöterna till en särskild domstol, uti wäxelassocierades sak, komma af ståndets electorer med det första att nämnas.

Som, till verkställighet häraf, ville vara nödigt, att veta, om hvart stånds electorer för sig skola göra detta wal, eller om de till den ändan skola sam-

⁵¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 40 och 45 (2 ex.). Tryckt i *BdP* 10, bil. 43.

⁵²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 27.

⁵²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditionsdeputationen, nr 8.

manträda, befaltes notarien, mag:r Brander, att af h. landtmarschalken förnimma, hvad anstalt han härvid tänker foga.

§ 8. Uppå herr biskop Serenii erinran, kom hos ståndet i något öfvervägande, huruledes docens vid kongl. academien i Upsala, magister Samuel Johan Alnander, hedrat både sig och svenska literaturen, genom dess påbegynte arbete, kalladt *Anvisning till ett utvalt theologiskt bibliotheque*, till hvars fortsättande, han behöfver komma i andra omständigheter, än han sig nu vid privat information, för nödig bärgnings skull, befinner.

Ståndet hörde sig föreläsas ett af honom inlemnadt memorial,⁵²² hvaruti han så väl anförer detta, som anhåller, att arbetet till afsättning måtte recommenderas.

Uppå h. probsten Wijkmans begäran, skulle denna sak hvila.

Imedlertid yttrade h. professor Amnell, att mag:r Alnander är honom väl känd, såsom ett ibland de selecta genier, wid academien i Upsala, som jämte ådagalagd ogemen flit, innehafver en solid underbyggnad in lingvis eruditus et sacris, samt en mogen insigt i flere andra lärdomsdelar, och att dess utgifna wackra arbete uti historia literaria theologice är sådant, som ingen svensk penna för honom i det ämnet försökt. H. professoren recommenderade fördenskull denna mannen till någon sådan gunst af ståndet, hvarigenom han kan blifva upmuntrad, till ett för det allmänna nyttigt fortfarande i så berömlig flit.

§ 9. Öfverlemnade herr archibiskopen en till ståndet dedicerad predikan, om okunnigheten i christendomen, utgifven af kongl. håfpredikanten, magister Nathanael Thenstedt, för hvilken derhos anhölls, att ståndets ledamöter, genom subscription på en medföljande lista, ville anteckna sig, till afnämmande af denna redan tryckte predikan, hvilken är såsom en inledning till de skrifter, rörande upfostringsverket, som han efter hand tänker utgifva, sedan de sista riksdag af ståndets ecclesiastiquedeputation blifvit approberade.

§ 10. Uplästes tulldeputationens förslag,⁵²³ till generaltulladministrationen, hvilket, uppå h. öfverhåfpredikanten Gruneri begäran, lades på bordet.

⁵²² Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 264.

⁵²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 8.

§ 11. Företogs till sluteligt afgörande fiskerideputations betänkande,⁵²⁴ om fiskeriprämiernas indragande, då h. probsten Wijkman ytterligare deducerade den betänkelighet han förut dervid funnet, att alla inestående præmier skulle fullt ut betalas. H. probsten fann derigenom en collision och mannamån komma att existera emellan dem, som hafva att fordra af manufacturfonden, men icke kunna få full betalning, och dem, som hafva anvisningar på fiskerifonden, hälst bägge desse fonder år 1756 blefvo combinerade. H. probsten tillstyrkte fördenskull, att, om ståndet igenom unanimitet vill gå in i någon förändring af sitt beslut i denna delen, någon modification åtminstone måtte vidtagas, så att t. ex. halfva fiskerifonden blifver till cronan indragen, och den andra hälften användes till de inestående præmiernas utbetalning, som då efter numer och viss ordning borde ske, hvarigenom ingen vidare blifver lidande, än att med betalningen dubbelt längre utdrages; warande sådant så mycket mindre vid cronans nu warande présente behof utur vägen, som undersåtare förut, i riksens ständers contoïr, fått vänta hela 40 a 50 åren, innan de fått sina fordringar godtgjorde.

H. comministern Chydenius gjorde följande 2:ne anmärkningar: (1) Som den kongl. förordning, hvilken, i anledning af detta betänkande, skulle komma att utfärdas, icke nu mera förrän nästkommande år, kan hinna publiceras, emedan betänkandet, som d. 15 Maji af deputationen är daterat, kommet så länge hos plena att blifva liggande, så torde det vara billigt, att præmierna, som efter deputationens förslag, ifrån kungörelsens datum, skulle uphöra, icke eller för innevarande år blifva utbetalta, emedan man har stor anledning att tro, det, sedan mycket om denna anstalt, i så god tid på året, öfver landet sig utbredt, ganska många för vinning skull, gjordt sig angelägna, att till præmier blifva berättigade. (2) Hemstälte h. comministern, huruvida præmier borde utgå för sill-laddningar, som blifvit förolyckade, och hvars ägare icke kunna på exporten anskaffa sådane utländska förlängningsbevis, som efter författningarne fordras; warande denna omständigheten så betydande, att för ett år 89 000 daler kopp:nt blifvit utbetalte till dem, som på waran lidit sjöskador. Hvad h. probsten Wijkmans project widkommer, tykte h. comministern, det vara rådeligit, att secreta utskättet,

⁵²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 2. Jfr prot. ovan 12 juni och 9 juli.

i afseende på statens derunder beroende interesse för detsamma i öfvervägande taga.

H. probsten Bolmstedt wille först hafva afgjort, om ståndet skall gå ifrån sitt en gång tagna beslut, att inga præmier vidare skola utbetalas, hvarmed h. probsten viste mycket svek hittils hafva bedrifvits. Men om unanimitet till jämkning härvid finner rum, ville h. probsten sig med h. probsten Wijkman conformera, förbehållande allenast, att inga præmier måga utbetalas, utan uppå riktiga och complete certificater.

H. doctor Lindegren war icke eller emot detta förslag, om beslutet skal ändras, men önskade tillika, att secreta utskåttet må härvid få lägga handen.

H. probsten Hellberg: Det tyckes vara säkrast, att blifva vid deputationens betänkande, som på goda grunder är författadt. Rikets tillstånd tillåter visserligen icke vidare frikåstighet åt denna sidan, utan torde man fast mera knapt kunna undgå, att indraga halfva fonden för cronans räkning. Men att äfven för detta år icke tillåta någon utbetalning, och således inhibera den ännu gällande författningens verkställighet, innan den formeligen blifvit ändrad, höll h. probsten för betänkeligit, emedan undersåtare skulle derigenom sättas utur en dem tillständig rätt. De, som lidit sjöskador, men kunna producera wederbörliga certificater på fiskexporten, synes icke eller, genom præmiernas förlorande, böra ännu mera uti lidande försättas. Anmärkande h. probsten för öfrigit, att, om betänkandet bifalles, försvinna derigenom icke alla præmier, emedan det dock gifver anledning till några förmåner för fiskeriidkare.

H. professor Amnell litade på det af deputationen utarbetade betänkandet, som redan af ståndet, med någon tilläggning blifvit bifallet, och yttrade äfven det, som uti discourserne nu blifvit väkt (1.) att rykte och supposition ej bör tagas till grund att betaga dem sin rätt, som för i år och tills förordningen utkommer, hafva att fordra præmier, (2.) att en annan termin, än detta års slut, nu måste utsättas, till certificaternes inlemnande i commercecollegium, (3.) att halfva fondens indragande till cronan väl kommer till måtta, för statsbristens skull, men att önskeligit vore, det præmiernas utbetalning därigenom icke så långt på tiden utdrages, att den blifver en ständig riksgäld. Secreta utskåttet trodde för öfrigit h. professoren bäst kunna finna, hvad härutinnan vore vidtageligast.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus wisade deras rättighet till præmium, som för riksdagen dem enligt författningarne förtjent. Men de som på spe-

culation gjordt sig innehafware af premiesedlar, sedan anstalterne hos riksens ständer blefvo bekante, woro icke på lika sätt att anse, utan kunde man med skjäl bevara fiskerifonden ifrån en gravation, som igenom dem skulle blifva anseenlig. Att nu indraga hälften af fonden till cronan, wore icke så aldeles rättvist handlat mot undersåtarna; utan, som secreta utskåttet gifvit fiskerideputation anledning, att utarbete ett förslag till premiernas utarbetning hädanefter, hvarigenom sedan vederbörande blifvit hörde, tillfalle blifver att efterse, antingen det är rådeligare, att låta creditorerne vänta för att få alt, eller låta fordringarne genast liquideras, så fort medel till fonden inflyta, emot vissa procents rabat, så vore bäst, att nu intet härutinnan stadga, innan deputationen detta fått utreda.

H. probsten Ekström will först hafva afgjort, om de innestående premierna skola utbeta[la]s eller icke. Fastställes det senare, så blifver onödigt, att deliberera om sättet till utbetalningen. Men medgifves det förra, som h. probsten äfven för sin del ansåg billigt, så blifver rätta tiden, att determinera sättet, när fiskerideputations betänkande därom hunnet inkomma.

H. probsten Mathesius styrkte äfven till detta senare, men fann emedlertid det icke fordra mycket betänkande, om något af fonden nu skal nyttjas till statens behof, emedan nödvändigheten deraf ligger för öpen dag. Creditorerne på denna fonden sker derigenom intet wärre, än att de få wänta, hvilket för rikets undersåtare tillföre, wid deras fordringar af cronan, icke waret ovanligt.

H. probsten Wijkman kunde icke samtycka, att quæstion, om halfva fondens indragande, remitteras till secreta utskåttet, emedan h. probsten såg förut, att derutaf icke skulle blifva någon verkställighet i expeditionen, så vida 2:ne stånd redan bifallet betänkandet, och ett detsamma afslaget, hvilket då med presteståndet skulle komma att gå in partes. H. probsten wille fördenskull, att ståndet nu häröfver skulle taga sitt beslut, och så mycket häldre gå in i det af h. probsten gifna projectet, som ingen derigenom kommer på sin fordran till korta. I öfrigit, fann h. probsten mycken grund i h. comministern Chydenii anmärkningar. I synnerhet är billigt, att de handlande, som uti sjöassurancecontoiren får ersättning för sina sjöskador, icke i sådane fall äfven belasta fiskerifonden med prémier, hwarvid mycket underslef af egennyttige skulle kunna föröfvas.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus fann äfven detsamma, hvad denna sistnämde omständigheten beträffar, men gaf derhos tillkänna, att fiskerideputation är sinnad deröfver sitt betänkande afgifva.

Häruppå gjordes proposition, och ståndet stadfästade sitt bifall till betänkandet, med den förändring, att halfva fiskerifonden hädanefter bör användas till premiers utbetalning, som dock för innevarande år icke beviljas; men den andra hälften af fonden till cronan indragas, och hafver fiskerideputation, att, angående sättet till premiernas utbetalning, sitt betänkande till secreta utskättet afgifva. Tillika begärade h. probsten Wijkman, att i ståndets protocoll måtte förbehållas, det fiskerideputation sig yttrar, angående præmiernas innehållande, då sjöskador tima.

§ 12. Under föregående öfverläggning, ankom en deput. ifrån hederv. bondest. som öfverlämnade och recommenderade ett extr. prot. af detta dato, hwaruti ståndets secreterare Johan Kock utnämnes till ledamot i tull-direction, uti ammiralitetscammarrådets Peter Malmströms ställe.⁵²⁵

13.⁵²⁶ Uplästes fiskeri-deputations betänkande,⁵²⁷ om kontroll uppå tullfriheten för salt till Nordsjöfiskerierne m. m. jämte hedervärda bondeståndets deröfver utfärdade extractum protocoll i af d. 11 Septembr.⁵²⁸

H. probsten Mathesius höll för betänkeligit, att tillåta denna tullfriheten, emedan kontrollen dervid läser blifva omöjelig, att noga verkställas; men inrikes tillverkade toma fiskekärl, ämnen och band dertill, borde, i h. probstens tanka, lämnas tullfria, på det dessa tillverkningar inom riket måge uppmuntras.

H. probsten Haartman: Ändamålet af tull- och fiskeriedeputationernes sammanträde var, att derom rådgöra och öfverlägga, huru och på hvad sätt kontrollen bäst skulle kunna hållas öfver de 50 000 tunnor salt, hvarupå riksens ständer wid sistledne riksdag, till fiskeriernes upmuntran, lemnade tullfrihet. Och stadnade deputationerna, sedan generaltullarrendesocieteten blifvit hörd, uti det beslut, att ingen säker kontroll deröfver kan hållas, så

⁵²⁵ Återgivet efter konceptprotokollet; paragrafen saknas i det renskrivna protokollet.

⁵²⁶ Paragrafnummer enligt konceptet; i renskriften: 12.

⁵²⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 12.

⁵²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 35.

framt ej tullen straxt betalas för alt inkommande saltet, och sedan, när sillen till utrikes orter exporteras, då, först till exporteuren återbetalas. Men som riksens ständer, wid sistledne riksdag, endast lemnat 50 000 tunnor salt tullfritt, till sillfiskeriernas upmuntran, och fiskerideputation nu deremot tillstyrkt, att exporteurerne må för hvar tredje tunna sill undfå tullen tillbaka på en tunna salt, så skulle ock deraf följa, att fiskeriidkarne nu årligen skulle kunna få öfver 100 000 tun:r salt tullfritt, emedan räkenskaperne utvisa, att somliga år blifvit, genom den Högstas välsignelse, öfver 300 000 tun:r sill till utrikes orter exporterade. Denna tullfrihet, såsom lädande till nog stor afsaknad och förminskning i tulltågten, tyckes således vara nog betänkeligit att bifalla.

H. probsten Bolmstedt instämde i samma erinran, att cronan icke kan tåla en så stor minskning i tullen, och h. biskop Serenius projecterade, i anseende dertill, att tullfrihet endast bör lemnas på så mycket, som utföres.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus anmärkte, att nu ingen öfverläggning äger rum, angående sjelfva tullfriheten, såsom redan uti deputations förra betänkande bifallen, utan endast om controllen, som dervid är nödig. Skall ingen sådan tullfrihet beviljas, då icke eller några prémier mera bestås, så är all anledning att befara, det fiskerierne snart gå aldeles under. Men som en så betydande handelsgren icke bör lämnas utan upmuntran, så tyckes vara rådeligast, att låta så mycket salt komma tullfritt, som behöfves till de fiskevaror, som exporteras. 50 000 tunnor har dertil tilföre varet utsatt, emedan exporten då icke fordrat mera. Men om nu dubbelt så stort quantum behöfves, så tillflyter riket derigenom en reel winst. Att nu determinera ett wist antal af 50 000 tun., skulle förorsaka för mycken svårighet wid repartitionen, fiskeriidkare emellan, som i proportion af hvars och ens behof blefve nästan omöjelig. Bäst vore derföre, att blifva vid deputationens förslag, i synnerhet, som controllen icke annat kan än blifva så riktig och pålitelig, som den är simpel och lätt, att värkställa. Inlänska trävirket bör och så mycket häldre befrias från landttullen, som utläningen eljest får tillfälle, att dermed gå oss tillhanda.

Uti samma mening instämde h. biskop Filenius och h. probsten Sörström.

H. probst. Forssenius fann äfven, betänkandet wara väl grundat, i thy exporteurerne böra skäligen hafva denna förmån, för det de skaffa penningar in i landet. Till upmuntran, för inrikes tillverkningar af träkärl, styrkte äfven h. probsten, på det sillen icke må förskämmas af brist på nödiga kärl, till

hvilken ända de utrikes häldre kunde med tull beläggas, än de inrikes aldeles lemnas tullfrie.

H. probsten Wijkman: Ståndet kan icke sägas hafva, genom sitt bifall till förra betänkandet, bundet sig, att låta mera än 50 000 tun:r salt blifva tullfritt. Att gå längre fann h. probsten icke eller rådeligit, utan, ehuru h. probsten, för sin del, wäl wore nögd, att, med bondeståndet afslå alla tullfriheter, borde åtminstone inskränkninngar göras uti betänkandet, och ingen tullfrihet beviljas på det salt, som consumeras på fiskevaror, hvilka inom riket förtäras.

H. probsten Walldius: Så härliga inrättningar, som fiskerierne hos oss äro, så äro de ännu hvarken så gamla, eller till sådan högd drefna, att ju icke fruktan värdt är, det folcket ledsna, och låta dem åter förfalla i ödesmål, derest både premier och tullfriheter på en gång skulle dem undandragas. Exporteurerne af fiskevaror må fördenskull tullfrihet lemnas för saltet, på det af deputation projecterade sättet, men allenast till ett wist quantum, til ex. 50 000 tun:r, som icke må öfverskridas.

H. probsten Haartman: När jag nyss talte i målet quæstionis, höll jag wäl för betänkeligit, i anseende till anförde skäl, att bifalla fiskerideputations betänkande. Men jag är dock ej så kär uti mine idéer, att jag ej både will och genom Guds nåd kan ändra dem, när jag finner, att jag uti mitt omdöme förhastat mig och felat. Jag erindrade mig ej då, att salt, enligt alla våra tullordinantier och författningar, är en vara, som får läggas på underlag, och att för underlagssaltet ej tullas, utan endast recognition betalas, när det till utrikes orter exporteras. Men som detta kan göra Kongl. M:t och cronan lika mycket, antingen saltet föres tort ut, eller det på sillen lagdt exporteras, så finner jag ock nu mig föranlåten, att bifalla fiskerideputations betänkande.

Uppå gifven proposition, förenade sig äfven ståndet derom, att samma betänkande bifalla, med den förändring, att icke större quantum salt lemnas tullfritt, än hvad åtgår till exporter af fiskvaror.

§ 14. Ankom en deputation ifrån wällofl. borg.ståndet, som anmälte, att samma stånd bifallet förslaget till tulldirection, undantagande, att, i ammiralitetscammarrådet Malmströms ställe, ståndet utnämt dess ledamot, grosshandlaren Magnus Quast.

§ 15. Likaledes företrädde deputerade ifrån högl. riddersk. och adelen, som gåfvo tillkänna, att tulldeputations förslag, till alla delar, blifvit på Riddarhuset bifallet.

§ 16. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,⁵²⁹ angående de svenska vaxblekerierne.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus gjorde wäl någon svårighet, att gå ifrån den sista riksdag gjorda författningen, angående, att ett vist quantum utländska waxljus måtte, utan tull och manufacturfondsafgifter, för kongl. håfvet få inkomma, emedan Deras Kongl. Maj:tr icke böra sättas i förlägenhet om sådane ljus i sine rum, som äro goda och icke gifva os ifrån sig; men sedan h. probsten Wijkman anmärkt, att detta, uti hvad kongl. håfvet beträffar, redan uti öfverflödsförordningen blifvit afgjort, och afgiften derstädes faststald, samt att med visshet blifvit utrönt, det äfven så goda waxljus härstädes af waxblekaren Modin tillverkas, som de utländska, hvilket herr biskop Serenius och h. probsten Bolmstedt äfven bestyrkte, bifölls betänkandet uppå gifven proposition.

§ 17. Uplästes handels- och manufacturdeputations betänkande,⁵³⁰ ang. afledne commercerådet Ahlströmers enkefrus pension af manufacturfonden; hvilket, uppå h. probsten Sörströms begäran, lades på bordet.

§ 18. Begärade herr archibiskopen och taleman, att ståndet, enligt riksdagsordningen, och hvad herr archibiskopen äfven tillförene påmint, wille låta sådane mål sig först föredragas, uppå hvilka löpare till ståndet ankommet, och deribland i synnerhet dem, som angå allmänna och riksvårdande ärenden, på det saker icke hos detta stånd måtte stadna, som redan åtminstone uti ett stånd blifvit afgjorde.

Detta samtyktes öfver alt, undantagande, att h. öfverhåfpredikanten Grunerus förbehöll, det äfven sådane mål icke måtte aldeles å sido sättas, som röra enskildta personers rätt.

⁵²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 23.

⁵³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 25.

§ 19. Påminte herr biskop Filenius, det ledamöterna uti ecclesiastiquedeputation flitigare måtte sammanträda, då anslag göres, på det något må blifva utträttadt, uti hvad som rörer religion och ståndets oeconomica, och propo-
nerade herr archibiskopen, att julehelgen i synnerhet måtte dertill nyttjas.

Ståndet åtskildes.

Den 29 Novembr.

§ 1. Justerades protocollet af d. 23 Novembr.

§ 2. Inlämnades riksdagsfullmagt för den nu till staden ankomne kyrkjoherden ifrån Wisby stift, Barthold Rundberg,⁵³¹ som remitterades till herrar deputerade öfver fullmagterne.

Tillika beslöts, att bref nu skulle afgå till ven. consistorium i Wisby, med anmodan, att af stiftet insamla och till ståndet öfverstyra så mycket, som sig belöper uti riksdagspenningar för en fullmäktig ifrån riksdagens början.

§ 3. I anledning af sista § i nästföregående protocoll, anmälte herr doctor Hausvolff, till närmare påtänkande af ecclesiastiquedeputationen, en casus, som nyligen förelupet med catholska presternas ämbetsförrättningar, emot religionsstadgarne, i det en här i staden wistande pater Pors begraft ett lik uppå Sanct Claræ kyrkjogård, oaktadt h. doctorn sådant förbudet, och äfven hos fiscalen angifvit, som igenom beslagskarlar tillsagt wederbörande, att dermed innehålla.

H. probsten Wijkman sade, sig äfven weta utaf denna casus, och att icke allenast tvänne catholske prester bivistadt begrafningen, utan ock att den skedt med fulla ceremonier; i anseende hvartil, ståndet tog ganska ömt, att våra religionsstadgar, så uppenbarligen och djerft af catholiquerne skola kunna brytas, under riksens ständers ögon. Och ehuru väl ven. consistorium här i staden icke lärer underlåta, att, enligt Kongl. Majj:ts sista härom gjorda förordnande, denna casus hos Hans Kongl. Majj:t i underdånighet anmäla, beslöt dock ståndet, att med en dylik underdånig skrifvelse saken understödja, och för öfrigit uti ecclesiastiquedeputation närmare öfverväga, om och hvad vid dylika religionsmål i allmänhet kan vara till görande.

⁵³¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 105.

§ 4. Sedan herr archibiskopen och taleman gjordt sig af protocollet under rättad, hurusom ståndet sista plenum, innan herr archibiskopen ännu upkommet, beviljade herr biskop Schröder, att nu resa hem, förestälte h. archibiskopen hurusom en sådan herr biskopens bortresa kommer nog illa till pass, så för ståndet i gemen, i anseende till de träget åliggande riksdagsarbeten, och de i ecclesiastiquedeputation förevarande religionsmål, hvilka i dessa critiska tider i synnerhet af herrar biskoparne med all ömhet böra bevakas, som i synnerhet för Calmar stift, hvilket då måste se sig utan röst i ståndet, och sina angelägenheter endast lemnade uti herr archibiskopens händer, som för talemansämbetets skuld, icke så kan medhinna, att dem ensam vederbörligen sköta. Hvarföre och ehuru, herr archibiskopen icke för sin del ville vara herr biskop Schröder hinderlig, uti den tilltänkta resan, om angelägenheten derutaf kan upväga dessa considerationer, förbehöll dock herr archibiskopen, att han, så snart görligit blifver, och så vida Gud hälsan förläner, måtte sjelf till ståndet återkomma, hvilket wälbemälte herr biskop, nu närvarande, äfven utlofvade, med försäkran, att han icke skulle hafva företaget sig denna resa, om icke de wigtigaste skäl honom dertil föranlåtut.

§ 5. Företogs till afgörande förslaget till tulldirectionen, då först uplästes hedervärda bondeståndets protokollsutdrag,⁵³² angående att secreteraren Kock må der blifva ledamot; hvaruppå h. probsten Meurling anförde, att, som han förnummet, åtskilliga ledamöter i ståndet wara sinnade, att tänka på någon ändring i tulldeputationens förslag, så, ehuru h. probsten icke kunde bestrida en hvar sin fria rättighet härutinnan, wille han dock, för sin del, förklara, att han, som i deputationen concurrerat till förslagets uprättande, icke kunde i ståndet vika derifrån. Hvad i synnerhet den derå upförde ammiralitetscammarrådet Malmström beträffar, till hvilken 2:ne stånd nu nekat sitt förtroende, så hade han icke utan god grund kommet hos deputation i åtanka, emedan han haft sig bekant, att wigtiga göromål till det allmännas tjenst waret honom anförtrödde, och att han dem väl uträttadt. Under sista pomerska kriget, brukades han vid arméens räkenskaper, att hålla kontroll emot hela generalitetet, och efter krigets slut har han med revisionsarbetet så continueradt, att han deruti aflevererat några stora volumer, och, som det säges, gifvit Kongl. Maj:t och kronan anledning uppå åtta tunnor

⁵³² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 38.

guld, att sig till godo beräkna. Det lärer således icke wara underligt, att deputationen ansedt honom, såsom en i tulldirectionen mycket skickelig ledamot. För öfrigit hemstälte h. probsten, om icke sjelfva förslaget nu egentligen bör vara grunden till ståndets öfverläggning, och icke ventilation anställas öfver andra personer, som enhvar skulle vilja föreslå, och hvartil nog tillgång finnes, men hvilket icke nu synes böra komma i lika consideration med de föreslagne, helst ståndet, på sådant sätt, svårligen skulle kunna fatta något beslut. Någon reflexion lærer man väl tillika böra hafva uppå de tvänne män, som 2:ne stånd, i Malmströms ställe, anmält. Men när man betänker, att, hvilkendera af dem, som detta ståndet skulle blifva vid, så skulle det ståndet blifwa derigenom stött, som recommenderat den andra; tyckes det, som om ståndet bäst skulle komma ifrån saken, om deputationens förslag simpliciter bifalles. Intetdera ståndet kan då besvära sig öfver prædilection; men i annor händelse, befarade h. probsten, att denna sak åstadkommer mycken obehagelig rörelse, innan den slutas.

H. kyrkjoherden Linderot wille, om proposition nu sker öfver förslaget, sådant som det ifrån deputationen upkommet, innehålla med sitt i deputationen afgifna särskildta yttrande, öfver personerne, och endast nämna, att de alla äro sådane, som tillförene gjordt kronan och riket tjenst.

H. öfverhåfpred. Grunerus erinrade, att tulldeputationens förslag innefattar flere omständigheter, som hvar och en särskildt torde förtjena att öfvervägas, såsom att dessa ämbeten skola blifva ambulatoriske, att lönerne synas vara nog drygt tilltagna, och om 5:te rummet, hvarom i synnerhet skiljaktighet ständen emellan sig yppat.

H. biskop Fortelius recommenderade, i fall ståndet skulle göra någon ändring i förslaget, att kongl. secreteraren Helsingius måtte dervid komma i benägen åtanka, såsom den der länge varet trykt och uti lidande stadd, men till alla delar är skickelig, att af ståndet vinna detta förtroende, i fall de andra få dem af sina medel i direction, som de dertil recommenderat.

H. probsten Wijkman förmente, att Malmström icke kunde nu mera komma i directionen, om än ståndet skulle vid honom förblifva, i anseende dertil, att tvänne stånd honom derifrån uteslutet.

H. lector Antonsson förklarade tulldirectionens grund till sitt förslag, som bestått deruti, att få directionen sammansatt af sådane ledamöter, som hvar för sig voro kände för någon till tullverkets administration nödig insigt, i hvilken afsigt Malmström blifvit föreslagen, såsom bevandrad i cammar-

verk och räkenskaper. Tages nu någon annan, som icke i samma delar kan göra skäl för sig, så rubbas hela grunden till förslaget, och verket kan i sin skötsel komma att lida. Bäst wore, derföre, att bifalla förslaget.

Högvördigste herr archibiskopen gaf tillkänna, att, utom de redan i ståndet nämde candidater, äfven håfrättsrådet Tollstedt sig, wid detta tillfället, hos herr archibiskopen anmält. Och som det är bekant, att både han och secreteraren Kock mycket utmärkt sig, för nit och alfvarsamhet uti Rutströmska religionsmålet i håfrätten, hemställte herr archibiskopen, om ståndet nu kunde nyttja detta tillfället, att hugna dem med benägen hugkomst.

Sedan något vidare blifvit öfverlagdt om bästa sättet, att afgöra denna saken, fans godt, att först särskildt utlåta sig öfver hvar och en af de föreslagne personerna, hvarvid, uppå gjorde propositioner, ståndet intet hade att påminna, med mindre öfversten och commendeuren af kongl. sverdsorden, Thure Gustaf Rudbeck blifver generaldirecteur, cammarrådet baron Josias Carl Cederhjelms, och håfrättsrådet, samt borgmästaren, Carl Fredric Sebaldt, ledamöter. Dock erinrade, vid den sistnämnde, h. kyrkjoherden Linderot, att det torde göra för mycken upmärksamhet i publiquen, om 2:ne talemän vid nu varande riksdag sättas i denna directionen. När nu dertill kommer i betraktande, att directionen får rättighet suspendera, och efter föregången ansökning vid accisrätt removera ämbetsmän och betjente, och man tillika besinnar, att uti accisrätten här i staden, som är den största i riket, 2:ne rådmän äro ledamöter, så kunde någon betänkelighet finna rum, att sätta en borgmästare af samma stad uti directionen. Men så ville dock h. kyrkjoherden icke, i anledning härutaf, göra mot borgmäst. Sebaldt något påstående, utan äfven, i afseende på honom, bifalla förslaget.

H. öfverhåfpred. Grunerus wille icke eller insistera uppå någon ändring i förslaget, wid detta rummet, ehuru considerationer icke tryta, som dertill kunna råda. Men hvad den dernäst föreslagne commercerådet Johan Bruséen beträffar, så hade väl h. öfverhåfpredikant. hört honom berömmas, såsom en mycket hederlig man; men som han skall wara nog ålderstegen, och ännu mera sjuklig, torde tullvärdet vara bättre betjänt med en directeur af mera vigeur.

H. probsten Wijkman yttrade likaledes mycken tvifvel om bemälte commerceråd nu mera kan göra vederbörligt gagn, i anseende till dess ålder och sjuklighet, hvarförutan det äfven förtjenade någon consideration, att en och

samma person då skulle komma att sitta domare i commercecollegium, öfver vissa göromål, hvaruti han i directionen deltaget.

Härtill yttrade h. probsten Bolmstedt, att någon författning lärer kunna widtagas, til denna svårighetens häfvande, såsom att de mål, hvilka angå tullverket, blifva på en särskild division af commercecollegium handterade.

Herr lector Kraftman: Ett tillfälle, sådant, som detta, bör hos presteståndet icke gå förbi⁵³³, utan att nyttjas, till bevakande af ståndets interesse, när det kommer derpå an, att hvart stånd kan i direction sätta sådane män, för hvilka det hafver mästa förtroende. Presters barn och descendenter tyckas då wara närmast till detta ståndets åtanka. Och som kongl. secreteraren Helsingius, hvars fader varet probst i Finland, är af h. lectorn, ifrån flera år tillbaka, känd för en skickelig och värdig man, wille h. lectorn hafva honom hos ståndet på det ömaste recommenderad uti commercerådet Bruséens ställe, som väl kan vara af en hederlig caractér, men nu för mycket orkeslös, till ett så vidlöftigt arbete, utom det, att en commercecollegii ledamot här tyckes vara mindre tjenlig.

H. kyrkjoherden Linderot erkände denna sist anförde anmärkningen för riktig, i fall Bruséen skulle tillika komma att i commercecollegium göra tjenst, hvilket icke ännu kan tagas för afgjordt. Men om så vore, kunde saken på sätt, som sagdt är, hjälpas, genom en särskild division. För öfrigit anmärkte h. kyrkjoherden, att sjelfva inrättningen af detta nya verket, som skal blifva en kongl. direction, icke medgifver, att den genom ståndens fullmäktige skal besättas, utan böra skickelige ämbetsmän dit förordnas, utan afseende på något stånd. I annor händelse, skulle detta ståndet säkrast med sitt förtroende kunna falla på någon prestman.

H. probsten Mathesius styrkte icke desto mindre dertill, att ståndet måtte så laga, det någon ledamot för ståndets räkning kommer med i denna directionen, som kan veta sig derföre vara ståndet förbunden; emedan det, i h. probstens tanka, icke allenast i allmänhet är nyttigt för ståndet, att hafva del i sådane verk, utan ock, hvad tullen egenteligen beträffar, presterskapet wid många tillfällen behöfva dem, som der taga sig an deras bästa. Hvarföre och som commercerådet Bruséen är med mycken sjuklighet besvärad, önskade h. probsten, att någon annan, i dess ställe, måtte af detta ståndet utses.

⁵³³ I prot: gå icke förbi.

H. biskop Serenius fann mycken grund uti, hvad h. probsten Mathesius anförde, emedan tullverket wisseligen mycket interesserar presteståndet, och herr biskopen hade af erfarenheten sig bekant, huru stor magt det ligger deruppå, att hafva någon ibland styresmän, som, vid förefallande tillfälle, tager sig ens sak an. Herr biskopen ville derföre hafva proposition öfver någon, som i directionen kan blifva ståndets man, ehuru man kunder underlåta, att marquera sådant uti expeditionen.

Häruppå gjordes proposition, om ståndet bifaller, att commercerådet Bruséen blifver ledamot af tulldirectionen? Hvartil, som både Ja och Neij svarades, anstältes votering, då 27 röster woro för Ja, och 25 för Neij.

§ 6. Företrädde en deputation ifrån hederv. bondeståndet, som öfverlemnade ett protocollsutdrag, i anledning af ett dylikt ifrån secreta utskåttet, ang. vacante rotarne, samt derhos å nyo recommenderade secreteraren Kock, till benägen åtanka wid tulldirectionen.

§ 7. Continuerades med tulldirectionsförslaget, och proponerades om ståndet bifaller, att ammiralitetscammarrådet Malmström antages i directionen? Hvilket, i brist af enhälligt svar, deciderades genom votering, och 26 Ja, emot 24 Neij, sedan 2:ne ledamöter af ståndet bortgått; så att förslaget äfven för detta femte rummet faststältes.

Widare togs i öfvervägande, huruvida desse directionsämbeten skulle blifva ambulatoriska, eller vid nästa riksdag kunna ombytas. Och ehuru ståndet tillföre låtet falla den tankan, då frågan derom, d. 31 Octobr. immediate i ståndet väktes, dock som deputationen nu detta föreslaget, och herr biskop Schröder yttrade sig wid öfverläggningen i deputationen, hafva funnet skälen dertill så gällande, sedan ordentel. ämbetsmän blifvit till directurer utsedde, och h. biskopen nu gärna ändrade sin tillföre härom yttrade tanka, bifölls, uppå gifven proposition, äfven i denna delen förslaget.

Angående det för directionen projecterade arfvodet, anförde h. probsten Wijkman, at det, i jämförelse med andra ämbetsmäns hos oss vanliga löner, torde, såsom nog frikåstigt, stöta publiquen, ehuru herr öfversten och landtmarschalken sig, för sin del, detsamma afsagt, och torde fördenskull tåla någon minskning, hvarmed bondeståndet sig förmodeligen då äfven för-enar.

Herr biskop Schröder sade sig i deputationen hafva waret af samma tanka, i afseende så väl på statsbristen, som den jalousie ämbetsmän emellan, hvilken genom så stor olikhet i lönerna blifve oundvikelig.

Som herr biskop Serenius och flere voro af samma mening, afgjordes genom proposition, att generaldirecteuren kommer att njuta 3 000 daler silf:nt, men hvardera af de öfriga ledamöterna i directionen, 2 000 daler silfver:nt.

§ 8. Hade respective ståndens electorer upgifvit deras wal till den förordnade urtima håfrättsdivision, och upläste nu de 8 personers namn, som der till blifvit utsedde, hvarvid ståndet intet hade att påminna; allenast anmälte h. biskop Serenius, att presidenten i håfrätten gifvit tillkänna, det secreteraren därstädes, Johan Fredric Furtenbach, som ibland de 8 wunnet förtroende, sig detsamma undanbedt, hälst han i håfrätten skal wara oundvikelig.

§ 9. Uplästes såväl höglofl. ridderskapet och adelens protocollsutdrag af d. 5. Octobr.,⁵³⁴ som ett dylikt ifrån wällofl. borg.ståndet af d. 14 Octobr.,⁵³⁵ ang. den så kallade Rådmanängen vid Strengnäs. Och som ståndet uti detta mål sig redan utlätet, med bifall till borgareståndets extractum protocoll af d. 5 Septembr., förblef det ock nu wid samma sitt beslut.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 9 Octobr.,⁵³⁶ angående tiden, till nya författningens början med landtränemästarnes remisslage.

§ 11. Afgjordes, genom bifall, det på bordet liggande secreta deputationens betänkande, öfver capitaine Herman Roos besvär.

§ 12. Producerade herr biskop Fortelius den af alla stånd nu påskrefne löparen, ang. dagtractamente för ledamöterna af militaireconseilen, hvilket af 2:ne stånd blifvit beviljadt, och af 2:ne afslaget. Detta, jämte de för öfvers-telieutenanten Sprengporten talande särskildte omständigheter, gaf herr bis-

⁵³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 25.

⁵³⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 29.

⁵³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 72.

kopen anledning, att än en gång bedja ståndet, taga i öfvervägande, huru denna hederliga officeraren, wid detta tillfället, måtte kunna soulageras.

Sedan ståndet äfven afhördt Sprengportens inlemnade memorial,⁵³⁷ uppkom häröfver någon öfverläggning, hvarvid, å ena sidan, af h. probsten Wijkman, herr biskop Mennander, h. probsten Waldius, och h. probsten Kröger hades afseende på ståndets redan tagne beslut, statens trängande behof af besparing, och prejudicat för andra, att formera samma pretentioner; men åter, å den andra sidan, af h. doctor Hausvolff, herrar biskoparne Filenius och Lamberg, h. professor Amnell, h. probsten Forssenius, med flere, förestältes, att, som Sprengporten torde vara den enda ledamot af militaire-conseillen, hvilken här i staden icke jämt wore boende, och hans omständigheter äro mycket särskildta, så kunde ståndet, med en conservation af sitt beslut, wäl visa honom ynnest, till hvilken ända h. professor Amnell projecterade denna resolution: Ståndet, som i öfrigit förblifver vid sitt förra beslut, finner för godt, att i denna särskilta casu, och i afseende på de förekommande synnerliga omständigheter, enskilt bevisa öfverstelieutenanten och riddaren Sprengporten dag-tractamente efter reglementet.

Uppå gifven proposition, antog ock ståndet denna resolution.

§ 13. Företrädde en deputation, ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som öfverlemnade, och recommenderade ett protocolsutdrag, angående resolution, öfver major Netzovs prejudice-mål, med begäran, att pensionsscassans rättigheter dervid ömt måtte considereras; tillika gaf tillkänna, att riddersk. och adelen, med någon tillägning, bifallet secreta deputations betänkande, angående civil-betjentes pension; och änteligen påminte om riddersk. och adelens extractum protocoll, angående relation om manufactur-verkets tillstånd.

§ 14. Uplästes ett memorial af kyrkjoherden vid Sanct Jacobi och S. Johannis församlingar här i staden, Olof Celsius,⁵³⁸ ang. censur uppå den nu snart färdiga 1:sta delen af Svenska kyrkjohistorien, hvars utarbetande bemälte doctor af ståndet sista riksdag blef updraget. Detta skulle till närmare påtänkande hvila.

⁵³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 96.

⁵³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 190.

§ 15. Uplästes och bifölls tulldeputations betänkande,⁵³⁹ om tullfrihet på råämnen för buntmakaren Sterkelin i Jönköping. Ståndet åtskildes.

Den 2 Decembris

§ 1. Justerades protocollet af d. 29 Novembr.

§ 2. Anmälte herr biskop Serenius, att han, med de öfrige deputerade, nu genomsett h. kyrkjoherden Rundbergs fullmagt, samt dervid intet funnet at påminna; i anseende hvartill, bemälte kyrkjoherde nu lemnades inträde i ståndet, samt till deltagande i riksdagsarbetet lyckönskades.

§ 3. I anledning härutaf, justerades nu expeditionen till ven. consistorium i Visby, angående riksdagspenningarnes insändande till ståndet, för den tid, ståndet hittils waret i mistning af en fullmäktig derifrån stiftet.

H. kyrkjoherden Linderot förmente väl, att terminus a quo, till beräkandet, icke bör blifva riksdagens början, utan vårtiden, då hafvet blef isfritt och segelbart; men som h. biskop Serenius erinrade, att ståndet bör vara sig likt, och icke mindre ifrån detta, än Westerås stift, infordra, hvad riksdagsordningen tillägger; herr biskop Fortelius äfven berättade en dylik casus, wid 1731 års riksdag, då en probst i Finland sjuknadt, sedan han blifvit vald till riksdagsman, men stiftet likafullt måst utgöra riksdagspeningarna; ty förblef ståndet vid dess d. 17 nästledne Julii i denna saken redan tagne beslut.

§ 4. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 8 Novembr.,⁵⁴⁰ angående pension för herr riksrådet, grefve von Rosen, hvartill, utom generalgouverneurslön i Finland, blifvit projecterade 4 000 daler silfvermynt.

Dock erinrade härvid herr biskop Serenius, att bemälte generalgouverneurslön icke borde blifva således waraktig, sedan ämbetet uphördt, utan i stället andra licentierade och uti mindre behof stadda riksråders pensioner indragas, för att dermed hugna riksrådet Rosen; med hvilken anmärkning h. probsten Hellberg äfven instämde.

⁵³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 10.

⁵⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 76.

§ 5. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁴¹ angående fendriken Johan Gyllenbögells besvär, öfver prejudice af lieutenanten von Schantz.

Härvid yttrade h. probsten Kolmodin, att, ehuru riksens ständer uti 1756 års tjenstebetänkande utstakat 18 års ålder för en officerare, innan han får beräkna sig någon tour, så hafva dock samma ständer, vid samma riksdag, gjort ett undantag för cadetterne ifrån denna allmänna författningen, då de förordat, att desse, hvilkas corps då blef uphäfven, skulle straxt placeras in i regementerne; till följe hvaraf, von Schantz år 1756, i anseende till den kroppsstyrka och skickelighet, han innehade, blef fendrik, medan Gyllenbögel både då och en tid sedermera war fourier wid artilleriet, så att den förre, enligt Kongl. Maj:ts nådige förordnande af d. 22 Januarii 1760, som tillägger cadetterne tour ifrån d. 1 Decembr. 1756, alltid fått räkna den samma, framför den senare. Skulle nu detta ändras, och von Schantz sitt företräde betagas, så blifver han den enda, som icke får njuta förordnandet om touren för cadetterne till godo. Widare kunde h. probsten sig med målet icke befatta, emedan von Schantz vore dess svåger.

Häremot visade herrar probstarne Wijkman och Haartman, att von Schantz så mycket mindre kan tilläggas tour ifrån 1756, som det uttryckeligen⁵⁴² strider emot 17 § i tjenstebetänkandet, hvilket nödvändigt måste i allmänhet iakttagas, så framt icke ungdom skal blifva befälhafvande i rikets armée, och kan igenom kongl. brefvet af år 1760 så mycket mindre ansees vara, hvad cadetterne angår, uphäfvet, som detta icke härflutet ifrån riksens ständer, och cadetterne uttryckeligen nämnas i tjenstebetänkande, såsom de der efter skickeligheten, men icke under 18 års ålder, till de första militäriske sysslor böra antagas.

Uppå gifven proposition, bifölls fördenskull secreta deputations betänkande.

§ 6. Företogs, till afgörande, det på bordet liggande betänkandet,⁵⁴³ angående statssecreteraren von Oelreichs besvär; hvaröfver consistorii præses, herr doctor Schröder, yttrade, att han i synnerhet hade orsak, att önska bemälte statssecreterares befordran ifrån censorsämbetet, hvilket äfven varet detta ståndets mening sistledne riksdag. Men h. doctorn anmärkte, att den

⁵⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 29.

⁵⁴² *yttryckeligen* i prot.

⁵⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 30. Jfr prot. ovan 18 november.

tour, han nu påstår sig äga, icke af flere, än ett enda stånd, nämligen höglofl. riddersk. och adelen, sista riksdag, honom blifvit tillagd; och så vida af handlingarne finnes, det rådet sedermera icke ansett honom nog skickelig till håfcancellersämbetet, hemställte h. doctorn, huruvida secreta deputation kunnat hafva tillfälle till sådan pröfning af skickeligheten, som bort värka ett annat och fördelaktigt omdöme derom.

H. probsten Kolmodin detaljerade sammanhanget af hans besvär, och grunden till dess sistledne riksdag wundna upprättelse. Och som han nu egentligen med sina besvär syftat på 2:ne under denna riksdag ledige blefne presidentsämbeten, som redan äro besatte, viste h. probsten icke, hvad ändamålet vidare wore af det betänkande, som secreta deputation för honom afgifvit.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus upprepade äfven sammanhanget af saken, sådant, som secreta deputation ex actis det befunnit. Och har, i anledning deraf, secreta deputation icke annat kunnat, än anse statssecreteraren Oelreich för lidande, och såsom den der waret berättigad, att 2:ne gånger stå på håfcancellers förslag. Tjenstfriheten war icke eller obillig för en så gammal ämbetsman. Men den tillstyrkte differencen emellan statssecreterare- och présidentslön, kunde herr öfverhåfpredikanten icke bifalla.

H. kyrkjoherden Linderoth kunde icke erkänna någon rättighet för honom, att tvänne gånger hafva bort stå på håfcancellers förslag, emedan dess sista riksdag erhållna statssecreterarefullmagt endast innebär namn och heder, men icke tour; hvarföre h. kyrkjoherden icke wiste, huru secreta deputation kunnat tillägga honom en sådan tour. Och när, för öfrigit, både Stockholms consistorium och cancelliecollegium och ståndet sista riksdag welat hafva honom tjenstfri från censuren, utgör det för honom icke mycken merit eller bevis uppå dess skickelighet.

H. probsten Haartman ansåg det för ostridigt, att han blifvit préjudicerad, emedan han sista riksdag fått upprättelsefullmagt för öfvergånget lidande, hvilken nödvändigt måste medföra tour. Hans préjudice är, i grund deraf, tydelig, så vida han 2:ne gånger på håfcancellers förslag blifvit förbigången. Riksens råd hafva icke bestridt honom dess tour, utan endast skickeligheten, hvilken åter secreta deputation pröfvat honom icke eller böra betagas, i anseende til den myckna likhet, som är emellan censors och håfcancellers ämbeten. Och som 1756 års tjenstebetänkande förmår, att den allena bör anses till något ämbete oskickelig, hvilken förut icke innehafv något, som äger

gemenskap med det, han söker, och honom till dess bestridande kunnat vägleda, så är detta till närvarande casus icke lämpeligit, utan som det fast mera förtjenar ståndets upmärksamhet, att rådet icke attenderat till riksens ständers förbehåll, det sådane ämbeten icke måtte förgifvas, hvilkas besättande beror af riksens ständer, innan samma besvär hunnet afgöras, utan låtet 2:ne presidentsvacancer fyllas, till hvilka Oelreich kunnat wara i competence, så tyckes den tillstyrkte håfcancellersfullmagten för honom icke wara för mycket.

H. probsten Bolmstedt: Som Oelreich waret länge lidande, så är rättvist, att gifva honom upprättelse; till hvilken ände h. probsten ville bifalla betänkandet, dock med den reservation, h. öfverhåfpred Grunerus gjort, ang. lönen.

H. professor Amnell åstundade närmare upplysning, om Oelreichs sista riksdag erhållne stats-secreterarefullmagt blifvit honom gifven till upprättelse och reparation, eller om dermed endast hafts afseende på tjenstefrihet, att han med sådan heder och namn dervid måtte hugnas. Antager man det förra, så blifver tour ifrån fullmagten oskiljaktig, men icke så, om fullmagten endast innebär character. När denna frågan om fullmagtens beskaffenhet blifver afgjord, så måste man väl sedan taga tjenstebetänkandet till grund, och låta den, som äger tour, njuta den deremot svarande befodringsrättighet; ehuru i h. professorens öfvertygelse, mången kan med mycken skickelighet bestrida det ena ämbetet, som dock icke besitter erforderliga egenskaper, att lika värdigt förestå ett annat, hvartil touren honom leder.

H. professoren Wijkman: Man bör icke blåt fästa sig vid detta ståndets, utan taga till grund samtelige riksens ständers beslut för Oelreich, sista riksdag. På cancellie-collegii yttrande om honom, kunde h. probsten icke eller så aldeles lita, när h. probsten förer sig till minnes, att åtskilligt, som bemälte collegium welat lägga honom till last, stadnat uppå dem sjelfva. Deremot besinnade h. probsten, hurusom nationen har att tacka denna censor för mycket ljus uti rikets oeconomiska författningar, genom den tryckfrihet, han på eget bevåg ofta lemnat i sådane ämnen, ehuru han i annat kunnat wara mindre nogräknad, än vederbordt. H. probsten kunde derföre icke wara emot den för honom projecterade reparationen, utan som han bör anses för 2:ne gånger till håfcanceller föreslagen, så blifver han, enligt tjenstebetänkandet, berättigad till håfcancellersfullmagt, när han 3:dje gången kommer på sådant förslag.

H. comminister Chydenius: Antingen hafver statssecreteraren Oelreich någon tour eller ingen. Har han tour, så måste den wäl wara på något vist ställe, så att han icke allestädes och till alla ämbeten förklaras för incompetent sökande, innan han lagligen blifvit förvunnen till någon oskickelighet. Det lærer fördenskull tillhöra ståndet, att utwisa väg för honom, der han utan hinder kan söka sin befordran. Den upprättelsefullmagt och statssecreterarelön, han sista riksdag vunnet, kunde h. comministern icke förena med någon förbindelse för honom, att lemna syslan ifrån sig, hvilket vore det samma, som att derifrån licentieras. Och äfven som h. comministern, såsom ledamot i stora deputations tryckfrihetsutskått, haft tillfälle att se, huru mycket denna censor bidraget, att upplysa allmänheten i de delar, som den till sitt eget bästa känna bör, hvarvid han på egen risqué stått på nationens sida, så kunde ock h. comministern icke medgifva, att han på något sätt blifver ansedd för felaktigheter, när de honom icke lagligen blifvit beviste.

H. kyrkjoherden Linderot inhærerade vidare i det, att grunden till någon upprättelse nu felas, emedan riksens ständer icke tillagt honom statssecreteraretour, hvilket, i synnerhet hos presteståndet, så mycket mindre kunnat ske, som den honom tillerkände tjenstfriheten icke med tour kan stå tillsammans, hvarmed herr superintendenten Körning äfven instämde.

H. probsten Ziebeth: Som Oelreich fått statssecreterarefull[magt] till upprättelse ur sitt lidande, så har han i och med detsamma fått tour. Dessutom, kan icke eller någon bestrida honom, såsom statssecreterare, competence till håfcancellers förslag, och när han, det o[a]gtat, blifvit derå 2:ne resor förbigången, bör ju efter lag anses, såsom den der 2:ne gånger varet derå upförd. Detta, så väl som huru mannens skickelighet lageligen anses bör, har varet secreta deputations skyldighet, att undersöka; och tyckes vara nog hårdt att förklara deputation mindre i stånd, att en sådan undersökning wederbörligen verkställa, emedan man med samma skjäl skulle kunna hålla andre deputationer för incompetente domare öfver mål, som till deras utarbetning höra.

Herr biskop Filenius: Det har af ålder varet vanligt, att till censores librorum professorer ifrån academierna blifvit emplojerade, som för vidsträkt lärdom varet namnkunnige. Detsamma har äfven skedt med statssecreteraren Oelreich. Men aldrig hafva censores blifvit ansedda för sådane ämbetsmän, hvilka det tillkommet att blanda sig i cancellieaffairer, eller som tillika varet såsom sjelftagne, att sköta cancelliecollegii göromål, utan hafva de blifvit benådade med vissa dit hörande characterer, på det de skulle hafva

säte i collegio, uti sådane mål, som till censuren höra. När fördenskull nu varande censor blifvit på samma sätt gynnad först med cancellieråds- och senare med statssecreterarefullmagt, så följer deraf ingen rättighet för honom, till befordran inom cancelliecollegii sphere, af samma grund, och i jämförelse med collegii ledamöter, då dess skickelighet till andra ämbeten, icke lika med deras, blifvit bepröfvad. Följakteligen är han obefogad, att emot dem formera besvär. Han må derföre gärna behålla de förmåner, som riksens ständer honom redan tilldelat, men som 3:ne stånd sista riksdag icke sammanbundet tour med dess statssecreterarefullmagt, så kan den honom icke eller nu tillerkännas. Förbättring i characteren ville herr biskopen icke vara emot, om det egenteligen sökes, men så ville dock herr biskopen dervid hafva förbehållet, att censuren kommer uti någon annans händer, i afseende på hvad in theologicus dessa åren dervid passeradt, hvarmed ståndet hafver orsak, att vara mindre nögd.

H. probsten Waldius förenade sig med h. professor Amnell, och h. öfverhåfpredikanten Grunerus, men höll tillika före, att statssecreteraren Oelreich redan fått all den belöning, han förtjent, och när han sista riksdag ärhöll så fullkomlig upprättelse, så är underligt, att han nu åter skal klaga öfver lidande. Skulle han blifva håfcancellor, så fruktade h. probsten, att både håfvet och riket skulle dermed vara mindre wäl belåtna.

H. probsten Hellberg yttrade i början någon svårighet, att finna viss grund till decision i denna saken, så länge det är ovist, af hvad beskaffenhet Oelreichs statssecreterare-fullmagt bör anses vara. Men sedan ståndet utur deputationens betänkande gjordt sig derom närmare underrättad, och h. probsten deraf funnet, att ridderskapet och adelen allena tillagt honom tour, som dock icke influet i expeditionen ifrån riksens ständer, wille h. probsten, med åsidosättande af alla andra considerationer, endast hålla sig wid det, att, som fullmagten icke kan medföra tour, när den deruti icke uttryckeligen nämnes, så är ock Oelreich nu obefogad, att derå grunda några besvär; utan må han behålla, hvad han fått, utan att nu vinna någon ytterligare tour.

H. probsten Bergstedt tillstyrkte bifall till betänkandet, så vida det icke lärer kunna bestridas Oelreich, att han tvänne gånger bordt stå på håfcancellers förslag. Men med håfcancellersfullmagt wille derföre h. probsten icke, att ståndet nu skulle sig befatta. H. probsten hade trott, att han sista riksdag blifvit, såsom lidande, erkänd. I annor händelse, hade riksens ständer wisat mot honom en synnerlig frikåstighet, då han icke allenast fått högre full-

magt, utan ock mera lön. Och widgeck h. probsten, i afseende derpå, att, om han, såsom censor, gjordt det allmänna tjenst, så har han icke eller blifvit lemnad lönlös.

Herr biskop Serenius påstod i synnerhet, att ehvad ståndet finner för godt, för honom bifalla, sådant måtte ske, under det uttryckeliga vilkor, att en annan man antages till censurens besörjande.

H. doctor Nordman instämde, till alla delar, med herr biskop Filenius. Censores librorum hafva icke ansetts, såsom egenteligen hörande till cancelliecollegium, utan har dem allenast säte och stämma därstädes blifvit förunnad, wid de tillfällen, då de, å ämbetets wägnar, behöft wara till städes. I grund af ämbetet, kan derföre statssecreteraren Oelreich icke påstå någon tour inom cancelliecollegium. Icke eller kan han sägas hafva fått densamma sista riksdag, ty den reparation, han då fått, bestod i character och lön, men icke i tour, hvilken icke flera, än ett stånd, honom tillade. Ehuru mycken aktning, h. doctorn fördenskull hade för dess person och förtjenster af det allmänna, i anseende till de genom dess handräckning utkomna nyttiga skrifter uti oeconomie- och finance-verket; dock som derjämte icke kan nekas, att mycket in theologicis passerat, som ståndet icke kan approbera, så kunde h. doctorn äfven, i anseende till dess ålder och öfriga egenskaper, icke anse honom så aldeles skickelig till håfcancellersämbetet, hvars laggranna plikter h. doctorn sluteligen, till styrka för sin tanka, detaillerade.

H. professor Amnell nyttjade nu vidare den uplysning, han fått, om riksens ständers beslut sista riksdag för statssecreteraren Oelreich, anmärkande derhos, att, om än medgifves, att secreta deputation är competent domare, öfver sig besvärandes förtjenst och skickelighet, så måste dock ståndet, i den delen, anses såsom öfverdomare. Tre stånd hafva sista riksdag icke gifvit Oelreich tour, med det samma de gifvit honom fullmagt på statssecretairs namn och heder, följakteligen kan han nu en sådan tour icke åberopa; och ehuru förtjent man han i sig sjelf är, har han dock intet skäl, att klaga, det han blifvit illa belönt. Flere hans vida berömde och synnerligen välförtjente företrädare i censorsämbetet hafva visserligen icke i samma mån blifvit hugnade. H. professoren fann derföre icke nog skäl, att bifalla den tillstyrkta håfcancellersfullmagten, och differencen i presidentslönen. Hvad rättigheten angår, att anses såsom 2:ne gånger till håfcancellor föreslagen, wille h. professoren icke just dervid göra mycken svårighet, om statssecreteraren dermed är betjent, men som afsigten icke kan vara någon

annan, än att till något högre ämbete vinna befordran, kunde h. professoren icke annat finna, än att han sjelf uppå sin ålderdom skulle dermed blifva mäst embrasserad, helst som den förut åberopade principen i h. professorens tanka står fast, att mången hederlig ämbetsman kan igenom befordran sättas ur stånd att sig i det nya ämbetet med sine egenskaper distinguera.

H. probsten Kröger: Det är väl icke något nytt, att Kongl. Maj:it benådar någon med fullmagt, blått för namn och heder skull, men så är ock obegripeligt huru någon kan få upprättelse, utan att vara lidande, eller erkännas för lidande, utan att ersättningen skal vara af samma beskaffenhet, som upprättelse. Det ena måste svara emot det andra. Och som statssecreteraren Oelreichs fullmagt skal ersätta dess lidande, fann h. probsten, betänkandet vara grundat och förtjena bifall.

H. probsten Mathesius conformerade sig med h. probsten Kröger, tilläggande, att statssecreteraren Oelreich wissierligen måste blifva besynnerligen lidande, om den fullmagt, han sista riksdag, i afseende på dess då befunne lidande, erhöill, skal försätta honom i det tillstånd, att icke vidare kunna söka befordran. Har han i vissa delar misstagit sig vid censuren, så bör han icke allena det uppbära, utan betänkas, att cancelliecollegium ägt deröfver inseende. Deremot förtjenar han mycken erkänsla för de uplysningar, nationen vunnet genom dess på frihetsprincipen grundade åtgärd i andra stycken, för hvilket han vågat sitt ansvar. Och när dertill kommer, att han är ibland de få ämbetsmän, hvilka genom academiska vägen tråkat sig fram till heder och anseende i politiske verlden, så tyckes det vara detta ståndet wärdigt, att icke på ålderdomen undandraga honom dess gunst och protection, utan bifalla secreta deputations betänkande.

H. doctor Hausvolff påminte sig hafva erlefvat andra tillfällen, då riksens ständer låtet i sina expeditioner inflyta det ordet: lidande, om dem, man haft svårt, att något sådant igenfinna, såsom det skedde wid 1756 års riksdag, för prestmannen Rutström, hvilken, i grund deraf, feck så till sägande option af alla fördelaktiga lägenheter i riket. Det fordras fördenskull mycken varsamhet, att tillerkänna folck både lidande och ersättningar.

Härmed upphörde discourserne öfver sjelfva saken, under hvilka herr archibiskopen och taleman förestälte ståndet om angelägenheten, att bruka den yttersta grannlaghet, när det kommer an på fullmagters utdelande, på det intet må förelöpa emot det redan sista riksdag derom tagna hälsosamma beslutet.

Sedan om propositionen nu äfven något blifvit öfverlagt, och derunder öfverenskommet, att den projecterade håf-cancellersfullmagten och differencen i présidentslönen icke kunde beviljas, frågades, om betänkandet med detta undantag finge bifall, hvartill, som Ja och Neij svarades, faststältes vidare, att med Neij skulle hela betänkandet afslås. Och när deruppå votering anstältes, befunnos 26 röster för Ja och lika många för Neij.

Till följe deraf, skulle påskriften blifva, att ståndet icke kan bifalla den projecterade fullmagten och differencen i lönen, men att öfver det öfrige af betänkandet ståndet, vid votering, stadnat uti lika många röster för afslag, som för bifall.

§ 7. Under föregående öfverläggning, ankom en deputation ifrån wällofl. borg.ståndet, som öfverlemnade samma stånds resolution, öfver hedervärda bondeståndets extractum protocoll, af detta dato, ang. tulldirectionsförslaget; såsom ock recommenderade målen angående Danviks hospitals qvarnar, och borgmästarens lön i Skanör.

§ 8. Uplästes så väl nyssnämde protocollsutdrag, ifrån hedervärda bondeståndet, som borg.ståndets derå författade påskrift, hvarutaf befanns, att bägge stånden instämma så väl uti bifall till förslaget, i alt det öfriga, som att angående 5:te rummet, tulldeputationen må inkomma med nytt förslag.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus kunde icke finna sig, hvarken i den tillläggning af borgareståndet, att de fyra första tulldirections ledamöter i mårgon må träda tillsammans med tulldeputation, såsom i sig sjelft mindre rimeligt, icke eller uti det af bägge stånden vidtagna expeditientet, att få femte ledamoten, emedan 2 stånd här icke stadnat emot 2 uti sina beslut; utan då 2 förenat sig om ammiralitetscammarrådet Malmström, hafva de andre gått in partes; hvarföre ståndet endast bör förblifva wid sitt beslut, och expedition skje för Malmström.

H. probsten Wijkman: När man skiljer de här förekommande ideer, så blir saken tydelig. Annat är utesluta ifrån förslaget, och annat, att sätta någon dit. Uti insättandet af Quast och Kock hafva borgare- och bondestånden gått in partes, men uti uteslutandet af Malmström hafva de gjordt ett, och dermed emot de öfrige bägge stadnat i opposition. Att derföre icke vidtaga det föreslagna expeditientet, är i h. probstens tanka, att hindra tulldirectionen komma i arbete så tidigt, som wederbör, och bevaka cronans fömän. Att blifva vid

ståndets beslut, är h. probsten alltid ömt om hiertat, men då det lærer vara de andre stånden äfven så kärt, att förblifva vid sine, måste jämkning finna rum, om annars någon expedition skall blifva möjelig.

H. probsten Forssenius kunde af borgare- och bondeståndens utlåtande icke annat finna, än att de bägge förenat sig, då opposition emot ridderskapet och adelen samt presteståndet blifver tydelig. Will man derföre icke hindra hela den nya anstalten med tullverket, till hvars början tiden nu är inne, så lærer intet annat vara till görande, än vidtaga det af bondeståndet gifna expedientet, äfven som det tyckes vara både oskyldigt och nyttigt, att directionen med deputationen sammanträder.

H. probsten Bolmstedt förestälte likaledes angelägenheten, att directionen ofördröjeligen kommer i activitet, hvilket ändamål kan winnas, om borgare- och bondeståndens tanka bifalles. Göres dervid svårigheter, så ser det så ut, som skulle något anslag ligga derunder, att göra riksens ständers författning med denna directionen om intet.

H. kyrkjoherden Linderoth kunde icke bifalla det projecterade sammanträdet, deputationen och directionen emellan, så vida dessa corpser äro af en helt olika natur, och den senare bunden wid instruction, samt till en del sammansatt af personer, utom riksens ständer. De må derföre, om så godt synes, sammanträda hvar för sig. För öfrigit, tyckte herr kyrkioherden, det vara en ginare väg, till jämkning stånden emellan, om de 2:ne som genom deputationer recommenderat hvar sin man, foga sig så, att pluraliteten hos de bägge öfrige får gälla vid expeditionen.

H. probsten Kröger försäkrade, att han, såsom ledamot i expeditionsdeputation, icke såg någon möijelighet, att expediera, om femte rummet, sedan stånden sig således yttradt. Säkrast wore derföre, att vidtaga det expedient, som bondeståndet gifvet, såsom och att göra ett med borgareståndet, däruti, att expeditionen för de fyra första nu genast må ske, och de således komma i arbete.

Likaledes yrkade h. doctor Nordman angelägenheten deraf, att directions arbete, ju förr dess heldre, må taga sin början, till hvilken ända de fyra faststälte ledamöterna genast kunde sammanträda.

H. probsten Hellberg deremot beklagade, att, hvad från bondeståndet nu upkommet, förorsakar mycket bryderi. Skal förslaget visas tillbaka till tulldeputation, så kan ett stånd förmå de tre öfrige, att gå ifrån sina beslut, och när ett nytt förslag åter inkommer, förestår till äfventyrs samma debatt som

nu. I h. probstens tanka, vore alt detta onödigt, och vid expedition hade ingen svårighet bordt möta, när allenast principen af pluralitet följes. Skal ståndets beslut kunna vara någon ändring underkastat, så projecterade h. probsten, såsom ginare, att göra det nu straxt genom unanimitet, heldre än att visa det tillbaka till deputationen. Men kan icke saken här, igenom enhällig öfverenskommelse, afgöras, så är bäst, att simpliciter förblifva vid beslutet.

H. probsten Mathesius: Under det, att riksens ständer, genom sina öfverläggningar och beslut, befordra allmänt wäl, är wäl nödigt, att, då de, till samma ändamåls vinnande, wilja taga sina egne beslut under något närmare skärskådande, sådant ske kan, med i akttagande af den heder, som hvart och ett stånd för sitt beslut bör conservera. Det vore derföre oskäligt, att begära, det ett stånd skulle vika från sitt beslut, medan de öfrige stå fast vid sina. Men om alla fyra göra ett, att anse sina beslut för ogjorda, så kan intet dera sägas framför de andra cedera något af sin heder. Och som bondeståndets mening går ut på detta, önskade h. probsten, den måtte vidtagas, på det ovännen icke måtte få den glädjen att se kronan icke kunna komma till en administration, som riksens ständer redan densamma förbehållet.

H. probsten Waldius wille förnämligast hafva det afgjort, att de fyra ledamöterna utan dröijsmål sammanträda. Instämde eljest deruti, att expeditionen icke blifver möjlig af ståndens beslut, såsom de nu stå. Någon jämkning är derföre nödig, då intet stånd kan sägas uppå sitt beslut blifva lidande; och en föresatts, att icke, vid så beskaffade omständigheter, gå in i någon jämkning, kan icke komma under annat namn än envishet.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus fann jämkning aldraminst wara skedd, å bondeståndets sida, emedan extractum protocollis synes utvisa, att de blifva fasta i sitt beslut, och vilja hafva deras secreterare i directionen. H. öfverhåfpredikanten förbehöll fördenskull, att icke eller detta ståndets beslut, emot riksdagordningen, genom någon proposition må sättas i fråga. Skall jämkning ske, så tyckes de stånden wara dertil närmast, som, hvart för sig, äro ensamme om sine beslut.

H. lector Antonsson: Sedan förslaget passerat alla stånden, så har det wäl kunnat expedieras, emedan man bör anse borgare- och bondeståndens mening hafva vunnet, det Malmström skulle gå af förslaget, endast under den præsumtion, att Quast och Kock skulle komma dit; men skulle detta senare

slå felt, så hafva de intet förklarat sig mot det, att Malmström måtte blifva kvar.

H. kyrkjoherden Heurlin biföll probsten Hellbergs yttrande, och såg ingen svårighet i expedition af 2 stånds pluralitet, sedan 2 gått in partes; om icke detta hinder af bondeståndet blifvit upkastadt. Frågan blifver, derest man skulle gå in i det samma, om saken derigenom blifver lättare afhulpen, och om dylika hinder sedermera återstå, antingen deputationen skulle föreslå någondera af de bägge, som waret i fråga, eller ock någon annan.

H. probsten Wijkman: Här förekomma tvänne stånds beslut, som bägge böra bibehållas uti lika kraft och värde, det ena är, att tulldirectionen bör bestå af fem ledamöter, och det andra, att Malmström skal blifva den femte. Inhærerer ståndet nu simpliciter i detta senare, så skötes derigenom det förra, ty expedition kan icke ske för flere, än fyra ledamöter. Att explicera meningen af andra ståndens beslut, är för detta ståndet en fåfång möda. De äro sjelfve mästare deraf, och veta allena, om och hvilka förbehåll de dervid haft. Frågan har, i anledning af förslaget, waret enfaldigt denna: om Malmström skal der stå, eller icke. Detta hafva 2:ne stånd jakat, och 2:ne nekat; följakteligen kan utan jämkning ingen expedition ske.

H. superintendenten Körning instämde med h. probsten Hellberg, och påstod, att ingen ändring måtte ske i ståndets beslut; anmärkte äfven, att, som den enas uteslutande af förslaget tillika involverar den andras insättande, och så tvärt om, så hafva visserligen 2:ne stånd i sina beslut gått in partes, innan de sig ändrat.

Her[r] professor Amnell: Om jus strictum följes, så bör expedition ske efter 2:ne stånds enahanda beslut, när de öfriga 2:ne gått in partes. Att införa en annan princip, torde vara ett farligt préjudicat. Fördenskull och ehuru, in hoc casu, öma omständigheter, å andra sidan, äro anförde, önskade dock h. professoren, att sådan utväg må af ståndet vidtagas, att ståndet icke tager på sig, att häfva sitt förra slut. Eljest som borgareståndet nu accederat till bondeståndet, så kan man om desse stånden nu säga, att de varet desamma, som ifrån sina beslut sig begifvit, och sedan de begynt, torde finna sig att gå ännu längre.

§ 9. Härvid ankommo deputerade ifrån höglofl. riddersk. och adelen, som notificerade det beslut af sitt stånd i förevarande sak, att, på det tulldirection snart måtte sättas i activitet, må expedition ske för de fyra faststälte ledamöter. Imedlertid förblifver ridderskapet och adelen, i anseende till den femte ledamoten, wid sitt tagne beslut; och i fall de respective stånden om densamma ej behagade sig förena, finner ridderskapet och adelen bäst, att tulldirectionen må till Hans Kongl. Majj:ts nådiga utnämmande i underdånighet gifva förslag till det femte rummets utfyllande.

§ 10. Sedan deputerade afträdt, continuerade discourserne, och då h. kyrkjoherden Linderot ytterligare protesterade mot ändring i ståndets beslut, men h. probsten Forssenius ansåg, ett sådant påstående endast tjena, till att hindra sjelfva saken, och afhålla directionen, att komma i nödig activitet, yttrade h. probsten Sörström, det han icke kunde taga på sig, att kasta hinder i vägen för sjelfva hufvudsakens framgång, med det han finner betänkeligit, att nu straxt gå in i bondeståndets tanka, som innebär ändring i beslut, hvarremot man med skäl kan protestera. Saken kan och bör expedieras, åtminstone för de fyra vissa ledamöterne, som genast må begynna arbetet, att icke det må sägas studsas.

Herr biskop Filenius. Efter riksdagsordningen är nog tydeligit, att tvänne stånd här gått in partes, och att ståndet, som en gång genom votering taget sitt beslut, icke kan gå derifrån, eller utan unanimitét inlåta sig i någon jämkning. Skal tulldeputation gifva nytt förslag, så föder det af sig nya skiljaktigheter. I anseende hvartill, herr biskopen biföll ridderskapets och adelens nu anmälte beslut, emedan Kongl. Majj:t aldrabäst kan förordna om detta, när stånden sig icke kunna förena.

H. probsten Haartman åstundade först och främst, att de fyra må sättas i stånd, att nu genast träda tillsammans. H. probsten detaillerade⁵⁴⁴ häruppå sakens sammanhang, och visade, att altsammans nu mera stadnar uti inaction, derest intet stånd sig vill foga. Skulle ridderskapets och adelens beslut här bifallas, så blefve åter 2 stånd emot 2, ang. metoden till 5:te rummets fyllande.

H. doctor Nordman anförde vidare, hurusom han, icke mindre än någon annan, vore öm om ståndets beslut, men när collision stånden emellan finnes

⁵⁴⁴ *detaillerade* i prot.

i expeditionen, så blifver detta ett novum emergens, hvilket nödvändigt måste förorsaka ny ventilation om beslutet, och huru det nu kunna jämkas för expeditionens skull. Af denna, men ingen annan, grund, kunde ståndets beslut ordenteligen vidröras.

H. doctor Möller y[r]kade i synnerhet, att de fyra ledamöterna nu strax måtte komma i arbete.

Sedan desse ideer således, och än vidare under vidlöftig öfverläggning blifvit fullfölgda, upgåfvos 2:ne projecter til proposition och slut i saken, det ena af h. biskop Serenius så lydande: Ståndet bifaller wällofl. borg.ståndets påskrift, angående att de fyra första ledamöterna i tulldirectionen nu genast må komma i arbete.

Det andra åter af h. professor Amnell, sålunda: Ståndet, utan att gå ifrån sitt förr tagne beslut, bifaller, att de fyra herrar ledamöter af kongl. generaltulldirection, hvilka af samtelige stånden blifvit utnämde, må genast sammanträda, och börja sitt arbete.

Sedan dessa propositioner, hvar efter annan blifvit gjorda, och med Ja och Neij besvarade, resolverades till voteringen, på det sättet, att den, som ville antaga det förra projectet till ståndets beslut, skulle skrifva Ja, men den som ville blifva vid det senare skulle skrifva Neij.

Wid sedlarnas öppnande, funnos 27 Ja och 25 Neij.

Ståndet åtskildes.

Den 7 Decembris

§ 1 Justerades protocollet af d. 2 Decembris.

§ 2. Uplästes justitiædeputations betänkande, ang. garfvaregesällen Johan Stadigs ansökning, att få bygga äktenskap med sin afledne moders halfbroders enka.

Som deputationen denna ansökning tillstyrkt, gjorde ståndet dervid synnerlig upmärksamhet, och kunde icke utan oro afhöra den uttolkning, öfver Levit. 18 cap. som, till grund för samma tillstyrkande, blifvit lagd, och hvarigenom ett ganska eftertänkeligit inbrått i allmänhet göres, uti hvad både Guds och verldslig lag stadgar om gradus prohibiti.

Ståndet fann derföre största skäl, att icke allenast genast afslå detta betänkandet, utan äfven genom en deputation hos de öfrige respectiva stånden, begära detsamma.

Imedlertid yttrade h. doctor Nensén, att han, såsom ledamot i justitiædeputation, icke allenast gjort anmärkning vid målet, så snart han funnet det till deputation remitterat, utan äfven, jämte flera af ståndets deputerade derstädes, förklarar sig finna ansökningen i alla afseenden lagstridig; men som saken, under h. doctors frånvaro, blifvit handterad, så att han hvarken vid beredningen eller afgörandet, varet deröfver, så har detta varet orsaken, hvarföre han dervid icke kommet att bifoga något särskildt votum.

I samma declaration instämde herrar probstarne Engzelius och Kolmodin.

H. lector Kraftman wille icke eller häruti hafva någon del, utan berättade, att hela betänkandet är formeradt af borgmästaren Borups afgifne votum.

H. probsten Hellberg önskade, att, som hvarken för honom eller de öfrige ståndets ledamöter i deputation tillfälle varet, att, som sig vederbordt, gå in i en grundelig discussion af ett så laggrant ämne, hvaröfver både theologi och juris consulti, till en del, äro skiljaktige, någon anstalt kunde af ståndet vidtagas, hvarigenom en solida refutatio af betänkandet blefve utarbetad, hvilket flere ståndets ledamöter äfven tillstyrkte.

H. probsten Wijkman var af den tankan, att, jämte betänkandets ogillande, det i påskriften borde marqueras, at justitiædeputation med ovarsamhet handterat saken; och som intet särskildt votum af presteståndets ledamöter följdt med betänkandet, wore angeläget, att ståndet snart med sitt utlåtande förekommer den tankan, som skulle ståndet dermed wara ense.

Herr biskop Serenius tillade, att den sökande borde anses med 1 000 daler silfvermynts plikt, för det han emot 1738 års förordning härmed besväradt riksens ständer.⁵⁴⁵

Utan vidare uppehåll åtog sig häruppå herr biskop Filenius, att uti detta öma ärendet, hvaruti herr biskopen, icke utan mycken sinnesrörelse, kunnat afhöra deputationens betänkande, anföra en deputation af 12 ledamöter, att hos de öfrige respectue stånden förklara deröfver ståndets missshag, enligt det ofwan anförde beslutet; berättande herr biskopen, vid återkomsten, att målet hos höglofl. ridderskapet och adelen legat på bordet, hos vällofl. borg.ståndet blifvit afgjordt, och hos hedervärda bondeståndet till afgörande förevarit.

§ 3. Imedlertid erindrade consistorii præses, herr doctor Schröder, att kyrkjoherden vid Ulrica Eleonoræ församling här i staden, magister Olof Gråberg, under sista riksdag, uppå anmodan af åtskillige ståndets ledamöter, utgifvet och tryckt en afhandling, om förbudna leder i giftermål; hemställande h. doctorn, om icke ståndet, i dess circulair-bref, skulle vilja öfver samma arbete betyga dess nöije, och detsamma till afsättning recomendera, då kyrkjoherden Gråberg vore färdig, att deraf upgifva en ny och tillökt uplaga.

Då detta enhälligt samtyktes, hemställte h. comministern Iverus, om icke, som till förekommande af vidare sjelfsvåld i denna delen, justitiædeputationens betänkande, som nyss uplästes förtjenade en grundelig wederläggning, kyrkjoherden Gråberg kunde anmodas, att en sådan utarbete, och såsom ett bihang till förenämde dess tractat utgifva.

Detta förslag gillades till alla delar, och anmodades h. doctorn och consistorii præses, att, igenom Stockholms consistorium, gifva kyrkjoherden Gråberg ståndets tanka och åstundan tillkänna.

§ 4. Anmälte h. kyrkjoherden Heurlin, att, emedan löparen hos ståndet legat uti saken, rörande Beckaslöfs donationsjord, hade Wexiö stads riksdagsfullmäktig funnit utväg, att till expeditionsdeputation anskaffa en annan löpare, utaf alla till saken hörande handlingar; hvaruppå målet, genom remiss till

⁵⁴⁵ Tryckt förordning 22 november 1738: *Kongl. Maj:ts Förordning, Angående them, Som hos Rikens Ständer wilja anföra Beswär öfwer the i Kongl. May:ts Justitiæ Revision utfalne Domar och Resolutioner.*

cammar-, oeconomie- och commercedeputation, blifvit expedieradt. H. kyrkjoherden anhöll, i anledning härutaf, både om intygande ifrån ståndet, att löparen här ännu är liggande, hvilket honom i sistnämde deputation velat bestridas, såsom ock att ståndets ledamöter derstädes ville låta sig angeläget vara, att med all ömhet och vaksamhet handtera denna för hela ståndet så interessanta saken.

Enligt den uplysning, notarien vidare här öfverlemnade, fann väl ståndet, att i denna casu, då ståndet genom extractum protocollis sig utlåtet, ett annat exemplar af acten, än ridderskapets och adelens, lätteligen kunnat med påskrifter förses, och således såsom en ordentelig löpare till expeditionsdeputation inlemnas, hvilken då haft anledning, att målet expediera, när ingen deremot gjort påminnelse; men som den ordentelige löparen ännu i ståndet är liggande, i anseende till riddersk. och adelens påskrift, hvilken ståndet velat i närmare öfvervägande taga, lät ståndet sig nu densamma föredragas, och förenade sig med höglofl. ridderskapet och adelen, på det sättet, att målet må remitteras till justitiædeputation, att pröfva, huruvida några felande prästanda kunna hindra dess uptagande. Med denna resolution, skulle nu löparen afsändas.

§ 5. Uplästes secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 15 Novembr.,⁵⁴⁶ ang. greflige Dohniske arfvingarnes cronofordran.

H. probsten Forssenius yttrade härvid, att han i allmänhet ansåg aversions-handel, emellan cronan och dess creditorer, såsom skadelig, och att en på acta probata sig grundande riktig liquidation wore i alt afseende bättre, hvarföre h. probsten ville samtycka till detta, med det vilkor, att ingen sådan aversions-handel hädanefter må äga rum.

Häremot erinrade h. professor Amnell, att denna reflexion icke eller undfallet secreta utskåttet, men att derjämte nogsamtt blifvit å daga lagdt, det cronan, wid detta tillfället, på intet sätt blifver lidande, utan hältre vinner.

Uppå gifven proposition, bifölls fördenskull secr. utsk:s prot:sutdrag.

§ 6. Uplästes och bifölls secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 20 Novembr.,⁵⁴⁷ angående, att alla contracter hädanefter böra slutas på riksdaler.

⁵⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 75.

⁵⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 74.

§ 7. Uppå herr biskop Serenii påminnelse, befaltes notarien, besörja om verkställigheten af ståndets redan d. 25 Septembr. tagne beslut, ang. att secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 20 Nov., som innehåller berättelse, om orsakerne till wexelcoursens stegring, skulle tryckas, hvilket ståndet för egen del ville ske låta, i fall de öfrige respective stånden icke deruti instämt.

§ 8. Upl. Otto von Hirscheiths memorial,⁵⁴⁸ angående lifdrabanterne, som till secreta deputation remitterades.

§ 9. Uplästes secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 9 Octobr.,⁵⁴⁹ angående vacante rotar wid arméen, tillika med hedervärda bondeståndets utlåtande deröfver, genom protocollsutdrag af. d. 23 Novembr.,⁵⁵⁰ hvilket senare, uppå gifven proposition, wann ståndets bifall.

§ 10. Uplästes secreta deputations betänkande⁵⁵¹ öfver hånsecretarens och cronobefallningsmannen Sommars ansökning, att, vid afskedstagande, få behålla sitt innehafvande boställe, jemte den öfriga halfva indelte lönen.

Som härjämte erinrades, att secreta och justitiædeputationerne gemensamt afgifvit ett betänkande,⁵⁵² angående någre förmåner för de ämbetsmän af civilstaten, som för orkeslöshet icke kunna sina syslor vidare förrätta, hörde ståndet sig äfven detta mål föreläsas.

Uppå h. probsten Mathesii begäran, lades detta på bordet; men öfver det förra discourerades något, ehuru en och annan förmente, att desse bägge betänkanden borde combineras och tillika afgöras.

H. professor Amnell förmente, Sommars af deputationen tillstyrkte ansökning wara och blifva ett farligt præjudicat, särdeles i dessa tider, då löntagare i allmänhet med skäl beswära sig öfver otillräckeliga löner. H. professoren afstyrkte fördenskull betänkandet, och trodde, att Sommar väl ändå, uppå sin ålderdom, kunde soulageras, om honom tillåtes, att bestrida

⁵⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 92.

⁵⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 73.

⁵⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 37. Tryckt i *BdP* 10, bil. 65.

⁵⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 31.

⁵⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 115.

syslan, genom vicarius, emot viss andel af lönen, på sätt, som med andra i dylika omständigheter stadda ämbetsmän lagl. ske plägar.

Häremot anförde h. probsten Bergstedt, att hvad för Sommar blifvit tillstyrkt, icke bör kallas préjudicat, ty det är icke mot lag och förordningar stridande, utan fast mera enligt med 2:ne kongl. resolutioner, den ena gifven i souverainitetstiden, och den andra i början af vår fria regering ifrån riksens ständer sjelfva emanerad. När nu dessutom betänkes, att denna Sommar är 70 år gammal, och tjent i 53 år, samt at han till befrielse ifrån tjenstgöring icke en gång behöft begära detta, emedan landshöfdingen lika fullt blifvit föranlåten, att om syslans bestridande draga försårg, utan att lönen kunnat Sommar ifråntagas, så lærer så mycket mindre svårighet ligga betänkandet i vägen, som cronans säkerhet på icke på annat sätt blifver nogsam samt bevarad, då en vicarius skal bestrida upbördens, medan ordinarius skal derföre vara ansvarig, ehuru han omöjneligen kan derå hafva nödigt insee.

Härtil lade h. probsten Haartman, att, sedan denna mannen mottaget ett öde boställe, och satt detsamma i stånd, hade det genom våld afbrunnet, och åter af honom blifvit upbyggt, hvarföre, och då han ingen annan egenom hafver att sätta sig ned uppå, det synes vara nog hårdt, att på ålderdomen förneka honom innehafva bostället. Och hvad lönen angår, lærer icke vara obilligt, att låta honom få behålla halfva, när man vet, at vid academierna bestås hela lönen, åt dem, som der taga afsked.

Herr biskop Serenius bad likaledes, att ståndet med ömhet ville anse denna mannens omständigheter, hvilka h. biskopen så mycket närmare kände, som han, inom Strengnäs stift, hafver sitt fögderi.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus befarade préjudicat häraf, som af andre gamla ämbetsmän kunde missbrukas. Sommar kunde häldre få en vicarius, som emot præsterad borgen och halfva lörens åtnjutande syslan förestår. Men får Sommar tillika behålla bostället, så blifver vicarien för knapt lönt, som igenom nefas torde komma att ersättas.

Herrar probstarne Mathesius och Wijkman hade likaledes mycken betänkelighet, att härigenom statuera préjudicat.

Herr superintendenten⁵⁵³ Körning erinrade, och igenom exempel bestyrkte, att en häradsfogde icke kan igenom vicarius bestrida upbördens; men

⁵⁵³ *superintendenten* i prot.

om man frågar, hvilkendera är bättre, antingen att landshöfdingen, vid hvarje casus specialis, förordnar den, som förrättar syslan, eller i allmänhet gjer constitutorial åt någon, som är skickelig, att till alla delar förestå; så finnes lättel., at det senare bör framför det förra widtagas. Herr superintendenten höll fördenskull skjäliligast, att i denna casu bifalla betänkandet för Sommar; kunnande, då det allmänna, och senare, än detta, utarbetade betänkandet afgöres, sådan författning för framtiden stadgas, som godt synes.

H. kyrkjoherden Linderot slutade af, hvad med andre och högre ämbetsmän sig tilldraget, att den, som begär vicarius, får dock sjelf stå i ansvar för syslan, hvilket vid detta tillfället wore mycket betänkeligit.

H. probsten Hellberg åter trodde, det strida mot lag, att låta Sommar efter afskedstagandet få behålla bostället; och att, om denna ansökning honom beviljas, blifva många andre klagande öfver mannamån, derest de icke få detsamma.

Enär herr archibiskopen och talemän häruppå proponerade, om betänkandet bifalles, svarades med Ja och något Nej, hvarföre och då h. professor Amnell begärade votering, anstältes densamma, och utföll så, att betänkandet bifölls med 29 Ja, emot 22 Nej.

§ 11. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁵⁵⁴ angående cammarherren von Böhnens uprättelse, för liden préjudice.

§ 12. Uplästes och bifölls ursk:sdeputations protocollutdrag af d. 31 Julii,⁵⁵⁵ ang. ett för enkan Kerstin Nillsdotter, uti dess sak, felande Kongl. Majj:ts utslag.

§ 13. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁵⁶ ang. tour för ryttmästaren baron Leijonhjelm, och stabsryttmästaren Stråhlenhjelm, framför ryttmästaren von Schwarzer.

Sedan h. probsten Forssenius erinrat, att desse klagande ryttmästare bordt anföra sina besvär sistledne riksdag, och andre deremot visat, att de, uti hvad på dem ankomma kunnat, i den delen, intet försummat, bifölls betänkandet, uppå gifven proposition.

⁵⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 32.

⁵⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 14.

⁵⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 34.

§ 14. Anmälte h. probsten Sörström, hurusom, sedan det mål, hvilket han, å ståndets vägnar, i bergsdeputationen haft att bevaka, nu mera vore utarbetadt och färdigt, att ifrån deputationen afgå, han hafver oumgängeligen nödigt, att ofördröjeligen anträda hemresan öfver instundande julehelg; och som han till den ändan måste färdas inemot 50 mils väg, samt, utom de 5 kyrkior, som höra till dess pastorat, ett ansvarigt förmynderskap honom åligger, att ombestyras; så anhöll han, att hos ståndet benäget blifva ursäktad, om han icke skulle hinna så tidigt efter helgen sig vid riksdagen åter infinna, som riksens ständer torde sina sammankomster in plenis börja; hvarom h. probsten dock i det möjligaste ville angelägen vara.

H. probsten Afzelius anhöll äfven, om detsamma, emedan, sedan han, hela året öfver, sig jämt härstädes uppehållet, så väl pupillers, som egen välfärd kräfver dess närwarelse hemma.

Ståndet ville icke vara dessa ledamöter hinderligt, uti dessa deras angelägna hemresor, utan önskade, att med det görligaste första, få se dem med hälsan återkomma.

För öfrigit, och som flere ledamöter läto förmärka en dylik åstundan, att öfver helgen resa bort, fans godt, att, efter vanlig praxis, sådant hos herr archibiskopen och talemannen af en hvar anmälas, som eger, att dertill lemna tillåtelse, så framt icke någon skulle ämna, att icke vidare till riksdagen återkomma, då ståndet deröfver sig bör utlåta.

Ståndet åtskildes.

Den 13 Decembr.

§ 1. Justerades protocollet af d. 7 Decembr.

§ 2. Justerades protocollsutdraget til de öfrige respective stånden, angående skådespel på theater och masquerader, h[v]aröfver någon stund discourerades, erinrade i synnerhet h. probsten Wijkman, att de så kallade piqueniquer, som nu för tiden mycket kommet i bruk, äfven äro ett slags nattesälskap, som förtjenade att förbjudas, för den både moraliska och oeconomiska skada, som de medföra. Detta erkändes, men anmärktes af andra, det rådeligare vore, att, wid annat tillfälle, särskildt ihågkomma dessa oordningar.

H. probsten Hellberg trodde sig finna någon collision i det, att kongl. håfvet undantages ifrån det förbud, som förut i allmänhet är projecterad på theater-styckens uppförande, sedan de, såsom lastbara och skadeliga, blifvit afmålade. Hvarföre h. doctor Hausvolff äfven hölt före, att man kunde undgå nämna kongl. håfvet; men deremot anmärkte h. probsten Meurling, att i det föregående äfven nämnes om anständiga skådespel, sådana som man på kongl. håfvet bör supponera, och att de i sig sjelfve icke äro fördömeliga, utan allenast, i afseende på det skick, hvaruti de nu mera kommet, och för den onda influence, de hafva uppå allmänheten, i synnerhet ungdom.

Herr biskop Serenius, och h. doctor Nordman, funno likaledes angelägenheten af det projecterade undantaget, på det icke det må hafva sådant anseende, som skulle ståndet äfven wilja tillsluta theatern för deras Kongl. Majj:ter.

H. professor Amnell gaf tillkänna, att mindre secreta deputation redan mycket beifrat det oskick, som i landet åstadkommes genom kringresande gycklare. Och wille h. professoren icke wara emot det projecterade protocollsutdraget, i anseende till theaterns nu för tiden iråkade förskämda tillstånd och beskaffenhet; ehuru, i herr professors tanka, det icke lærer kunna nekas, att om missbruken blefve rättade, så kunde skådespel icke mindre nu, än wid deras gamla inrättning, blifwa nyttiga. I synnerhet befarade h. professoren, att i Stockholm, hvarest mycket folk bor tillsammans, som vid af-tonstunder wilja hafva något sinligt nöije och tidsfördrif, torde, om theatern tillslutes, smaken falla på något sådant, som är lastbarare och skadeligare än comoedier.

Sluteligen bifölls protocollsutdraget, att renskrifvas, och äfven, uppå herr biskop Serenii föreställning, att för ståndets räkning tryckas.

§ 3. Justerades brefvet till Hans Kongl. M:t, angående catholiquerne, i anledning af then begrafning, som pater Porsh nyligen förrättadt.

§ 4. Uplästes justitiædeputations betänkande,⁵⁵⁷ uti tvistemålet, emellan bruks-patron Magnus Schenström, och archiatern Nils Rosén von Rosenstein, angående någre ängar vid byn Sörby.

Detta begärade h. probsten Mathesius måtte ligga på bordet, emedan h. probsten icke kunde finna, huru thetta, som synes vara ett purt cammaroeconomie-mål, blifvit i justitiædeputation handterat.

§ 5. Företrädde en deputation, ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som öfverlemnade och recommenderade ett protocollsutdrag af d. _ Decembr., angående bergsrådet Svab; påminte äfven om ridderskapets och adelens protocollsutdrag, angående relation om manufacturerne, samt recommenderade secreta deputations betänkande, om lieutenant Sjöstedt.

§ 6. Uplästes höglofl. ridderskapets och adelens protocollsutdrag af d. 29 Novembr.,⁵⁵⁸ angående närmare förklaring af ståndets beslut d. 31 Octobr, för majoren von Netzov, i anseende till den tvetydighet, deruti förmenas ligga, om den provisionaliter för dess änka utsatta accords-summan och pensionen skal tagas af arméens pensionscassa, som emot dess inrättning, icke dermed skal böra betungas, eller af stats-medlen.

H. probsten Forssenius anförde väl, att major von Netzow icke i svänsk, utan i utrikes tienst, undfått de blessurer, som bevekt ståndet, att med så mycken ömhet honom anse; men som ståndet redan häruti taget sitt beslut, och endast nu ankom på en sådan förklaring deraf, att arméens pensionscassa icke kan sägas blifva lidande, skulle å ridderskapets och adelens extractum protocollli skrivas, att ståndet förblifver vid sitt beslut, och kommer den der omförmälte accordssumman, att af arméens pensionscassa förskjutas, och af successoren återbetalas, men pensionen tagas af statsmedlen, till så stor summa, som cassans reglemente utsätter.

⁵⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiædeputationens handlingar, nr 11.

⁵⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 24.

§ 7. Uplästes och bifölls secreta deputationens betänkande,⁵⁵⁹ öfver capitain Norrmans besvär, om préjudice af capitaine Cronman.

§ 8. Uplästes secreta utskåttens protokollsutdrag af d. 21 Octobr.,⁵⁶⁰ angående författning med några professioner wid Lunds academie, jämte h. doctor Wåhlins bifogade särskilda votum.

H. probsten Wijkman anförde härvid, att han väl icke hade något att påminna emot det, att historiae nat. professionen hädanefter blifver räknad till den ordinarie staten, och utgör den 13:de i det antalet, emedan detta steget är nödigt, att en gång befria manufacturfonden ifrån den tunga, att bestå lön till denna professionen. Men hvad touren beträffar till ordinarie löns åtnjutande för professor Liedbeck, som nu samma profession bestrider, så fann h. probsten, att matheseos professoren Schenmark, som redan innehafver fullmakt på ordinarie professors lön, men icke ännu den fått tillträda, utan måste åtnöija sig med observatorslönen, som deraf icke utgör en tredjedel, bör vid existerande ledighet först dermed blifva försedd, innan Liedbeck den kan åtkomma; emedan det är rättvist, att den, som redan innehafver en rättighet, icke sättes derutur för det, att en annan, som nu först winner en dylik, må till dess åtnjutande förhjelpas. För öfrigit anmärkte h. probsten, at, som lön af manufacturfonden blifvit beviljad, endast för botaniquen och plantagerna skull, så torde bemälte fond derifrån blifva befriad, då den, som upbär lönen, icke uppfyller detta ändamålet, utan bestrider en anna[n] profession.

H. probsten Kröger medgaf det goda ändamål, som riksens ständer haft med nya professioners inrättande wid academierna, dessa senare åren. Men då lönerne dertill skola regleras, hemstälte herr probsten, om icke det är skälighast, att låta de äldre professionerna förblifva vid de dem af ålder anslagne och indelte löner, och icke flytta dem på de nya professionerna. I synnerhet ville h. probsten föreställa sig, att ståndet hvarken vill tillåta, det nya præbendepastorater dragas under filosofiska faculteten, eller att de må förökas; varande deremot sådane skäl, som h. probsten trodde sig förståndet icke behöfva utföra.

⁵⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 33.

⁵⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 77.

H. doctor Wählin deducerade ytterligare meningen af sitt särskilta votum. Första frågan är, om historiae nat. professoren hädanefter skal räknas för ordinarius. Derwid fann h. doctorn icke någon betänkelighet, allenast det förbehålles, att lönen af manufactur-fonden icke undandrages, så länge och intill dess academiens cassa blifver i stånd, att den fournera. Men då vidare föreslås, att denna profession, när den nu först göres till ordinaria, skal kunna stiga in uti någon af de gamla professionernas löner, så kunde herr doctorn icke underlåta att påminna, det han finner sådant stridande emot 3 och 4 §§ i presterskapets privilegier, som förmå, att alla till ecclesiastique- och academiestaten lämnade donationer och ordinarie underhåll skola oförtrykte bibehållas wid de ämbeten, hvartill de anslagne äro. Dock om riksens ständer skulle finna den af secreta utskåttet projecterade flyttningen af löner inom de 13 professionerna, höll h. doctorn för ganska angeläget, att ordningen härutinnan nogare utstakas, än af secreta utskåttet nu skett, på det vid existerande ledighet, dispute och villervalla icke deraf må upkomma; hvilket att till academiens bästa söka förebygga, wore h. doctorns skyldighet. H. doctorn wille till den ändan aldeles abstrahera ifrån personela afsigter, men borde icke förtiga, att professor Schenmark sitter redan på tredje året med fullmagt på ordinarie lön, när den blifver ledig, hvartill då Liedbeck winner rättighet, tyckes det vara obilligt, att han derjämte skal få räkna densamma retroactive, Schenmark till prejudice. Och som dessutom juris professoren Colling ännu sitter utan lön, så vore, i herr doctorns tanka, rättvist, att hist. nat. professoren då, men icke förr, får tillträda indelt lön, när alla de ordinarie professorerne först kommet till åtnjutande af sin rätt.

Härmed conformerade sig h. probstarne Bolmstedt och Ziebeth, och herr archibiskopen gjorde tillika föreställning, att ståndet måtte så begå, det ingen rubbning må ske, i gamla professorsstatens löner.

H. professor Amnell betygade, att han, under sakens beredning i mindre secreta deputation, användt all möjlig omtanke, till förekommande af lönernes blandning, och erhållande deraf, att profession, som manufacturfonden blifvit ålagdt, att löna, ständigt måtte dervid bibehållas. Men, som förmycken svårighet mött, att i det nogaste få denna principen fullfölgd, och fara waret, att, derest den skall för strängt hafva drifvits, den af manufacturfonden bestådde lönen kunde academien hafva frångått; så hade man måst åtnöija sig, med hvad, som kunnat erhållas, och afgifva sådant betänkande, hvarigenom man, så till sägande, följt riksens ständer sjelfva på spåren,

hvilka sistledne riksdag anslogo matheseos professors-lönen till den då tillförordnade chemiæ professoren. När derföre hist. nat. professorn blifver på samma sätt räknad bland de öfrige ordinarie, så synes icke eller honom kunna bestridas, att komma till ordinarie lön. H. professorn ömade både Schenmarks och Collings omständigheter, men då bägge taget mot professionerna, i det stånd, de nu äro, och i deras fullmagter icke står, att de skola tillträda den professorslön, som först ledig blifver, så kan man vid detta tillfället icke hafva någon skuld deri, att de till deras syslor hörande löner af andra innehafvas; utan måste så väl Liedbeck, som dem deras hvar för sig tillhörande tour med rättighet bibehållas.

H. lector Antonsson tog det för afgjordt, at hist. nat. professionen är vid academien angelägen. Är derföre mannen, som den bestrider, äfven utan gensägelse dertil skickelig, så bör han ock så lönas, att han för lörens skull icke nödgas söka en annan profession, hälst en i de vetenskaperne lika skickelig efterträdare icke torde vara tilreds att tillgå. När nu fördenskull Liedbeck, på hvilken detta, efter alla vederbörandes intygande, lämnas kan, vinner rättighet till ordinarie lön, så tyckes det wara hårdt, om en flera år yngre professor, som h. doctor Wåhlins systerson, Schenmark, är, skall framför honom komma till en sådan lön; hvarföre h. lectorn tyckte, att Liedbeck borde tillerkännas förmånsrätt, när lön ledig blifver.

H. probsten Bergstedt: Sedan hist. nat. professionen blifvit för nödvändig förklarad, och såsom beständig fastställd, att, i tour med de öfrige, uppbära ordinarie lön, så synes ock en sådan förmånligare lön böra få tillträdas, eftersom professorsfullmagtens ålder medförer tur. Att matheseos professionen är vid academien äldre, gör personen, som den förestår, icke mer berättigad till lön, än en äldre professor, fastän vid en yngre profession. Secreta utskåttet hafver, i sitt betänkande, följt samma ordning, som i akt tages vid alla andra verk, derest samma slags ämbetsmän flyttas till lön, efter deras ålder i tjensten. Och att lönen därigenom drages ifrån ämbetet, kunde h. probsten icke finna, emedan den icke går till något annat verk, utan blifver inom professorsstaten, wid en och samma academie, derest den icke kan sägas mindre väl emplojerad åt den ena, än den andra.

H. probsten Haartman: Att hist. nat. professionen i Lund är angelägen, kan väl medgifvas; men att den är ny, och icke war till när academien funderades, är en sanning, som icke eller bör utur akt låtas. Att fördenskull ifrån någon gammal profession draga lönen till denna nya, strider mot prester-

skapets privilegier, som stadga, att inga foundationer få från deras första inrättning och ändamål rubbas; hvilket, enligt kongl. försäkran 11 §, icke utan samtliga ståndens enhälliga samtycke får vidröras. Tillfölje deraf, bör professor Liedbeck lönas af den fond, som af början dertill är anslagen, och icke tränga sig in, till lön på gamla staten, andra till förfång, emedan hvarken academiens cassa eller manufactur-fonden bör löna andra ämbeten, än hvartill de ifrån början blifvit anordnade.

H. probsten Hellberg determinerade den här egenteligen warande status controversiæ, nämligen om préferencen till ordinarie lön professorerne emellan, hvilken af secreta utskättet ej blifvit utredd. Skal man derföre vara säker, att, wid den sakens afgörande, icke gå för nära någons lagliga rätt, så böra hvars och ens skäl noga granskas, och mot hvarandra wägas. Men som tillräckeliga data dertil icke äro uppgifna, så tyckes det icke eller nu vara ståndets faciendum, utan är bäst, att lemna detta, och låta Kongl. M:t, existente casu, deröfver lagligen decidera.

H. doctor Alin äskade, att medelväg härutinnan måtte vidtagas. Är det wist, att lön får behållas af manufacturfonden, till dess academien sjelf kan den bestå, så tyckes ingen betänkelighet wara, att låta professor Liedbeck, i sinom tid, komma till ordinarie lön, allenast att professor Schenmarks rätt äfven blifver conserverad. Ty om riksens ständer tillföre hafva flyttat de funderade lönerna, ifrån den ena professionen till den andra, så kan sådant äfven nu låta sig göra. För öfrigit tillade h. doctorn, att, som adjuncterna i Lund måst tjena utan lön, så tyckes det icke vara för mycket, om något præbendepastorat dem till understöd blifver anslaget, utan är att förmoda, det wäll. stiftet med fågnad skal se, att en lärd och förtjent, wid deras academie, på det sättet blifver soulagerad.

H. biskop Mennander: Ju mindre förändring, som ecclesiastique och academiska inrättningar kunna underkastas, ju bättre är det. Men som den allmänna föränderlighetens influence på alla saker, och wetenskapernas olika ställning uti olika tidevarf, göra icke sällan ändringar nödiga; så måste man wäl beqväma sig dertill. I förevarande casu, finner herr biskopen, wid secreta utskättets föreslagna avangement med professionerne i Lund, så mycket mindre något att påminna, som Åbo academie redan på samma sätt fått vidkännas en professorslöns söndring, ifrån gamla staten till den, wid sista riksdag, inrättade chemiæprofession. När nu professorerne efter tour få tillträda sådan ordinarie lön, så synes uniformiteten bäst iakttagas. Och

ehuru det är väl, att manufactur-medlen nu tills vidare få vid academien nyttjas, wore dock all anledning att hoppas, det academien, genom god hushållning, skal innan kort den kunna umbära. men hvad præbenden angår, afstyrkte herr biskopen, att bevilja någon flyttning med dem, emedan andras rätt derunder verserar, som nu icke så noga kan kännas, och dessa förmåner endast personelt plägar förunnas.

H. probsten Bolmstedt yttrade nu vidare, det han icke war emot, att hist. nat. profession hädanefter räknas bland ordinarii, efter som riksens ständer ansett den professionen för angelägen, ehuru i h. probstens tanka, ett och annat kunde vara dervid att påminna, som gjorde dess nytta mera tvetydig, då ungdomens utvärtes sinnen derigenom förmycket sysselsättas. Men så kan dock en så funderad profession icke mot privilegierne tillvälla sig en annan professions lön, utan bör den vid sin primitiva lön förblifva, tills någon annan särskild kan för densamma blifva att tillgå; hvarföre h. probsten begärade proposition, enligt h. probsten Wijkmans tanka.

Herr biskop Serenius fann det i synnerhet essentielt af h. doctor Wåhlins votum, att icke hist. nat. professoren vidare må förpliktas, såsom plantagedirecteur, resa kring landet, och därigenom förhindras ifrån sin professions jämna bevakande.

H. doctor Wåhlin besvarade det skäl, som någre velat taga af hvad, som skedde med chemiæprofessionen sista riksdag, till styrka för professor Liedbeck, att ingen mera berättigad då præjudicerades, genom det chemiæprofessoren feck matheseos-lönen; men sedan professor Schenmark sedan fått fullmagt på den lön, som derefter kunde blifva ledig, är icke skäl, att nu låta Liedbeck komma emellan, medan den förra är lönlös. Och lemnade h. doctorn därhän, huru ståndet kunde medgifva lönernes rubbning i från det ena ämbetet till det andra; och om icke en collega då med samma skäl kunde formera prætension på en lectors-lön, en domminister på en kyrkjoherdelön och så vidare.

H. probsten Wijkman: Det war just icke i sin ordning, när chemiæprofessoren tillades den lön, som matheseosprofessoren hade bort hafva. Denna senare har derigenom en gång blifvit lidande. Desto hårdare vore fördenskull nu, om han andra gången skulle gå miste om sin lagliga rätt, genom det en ny professor kommer emellan, och vill göra honom densamma stridig.

H. professor Amnell anförde, hvad resorne för plantagernas skull beträffar, att man i mindre secreta deputation icke hade vågat föreslå någon in-

skränkning af dem, emedan man skäligen befarat, att lönen af manufactur-fonden då kunnat bestridas, som mäst i denna afsigt blifvit ifrån början beviljad. Och som läro-verken, icke mera än andra, lära kunna förvaras för åtskilliga ändringar, dem tidernes omskiften med sig föra, så måste väl hos riksens ständer små rubbningar af gamla inrättningar tålas, när ingen annan råd är, att få något nytt verkstält, som pröfvas gagneligt.

Herr superintendenten Körning: Om den ena riksens ständers författning blifvit verkstält, så kan väl icke eller den andra af samma beskaffenhet hållas tillbaka. Chemiæprofession har tillförene fått ordinarie lön. Derföre kan icke eller hist. nat. profession derifrån utestängas, när den nu för den 13:de ordinaira blifver förklarad. Och om det icke kunde hindras, att chemiæprofessoren feck matheseos professors lön, så synes nog hårdt, att neka Liedbeck, såsom redan en gammal professor, samma förmån. Saken kan nu icke in integrum restitueras, därföre måste man taga den, som hon är, och i nödfall tillåta de små ojämnheter, som man icke kan hjälpa.

H. probsten Kollmodin gaf tillkänna, såsom ledamot i mindre secreta deputation, att deputation icke skridit till något slut i denna saken, innan den hört hans excellence riksrådet, grefve Lövenhjelms, såsom Lunds academi-canceller, på det sådane mått skulle widtagas, som med academiens förmån woro combinerade. Hans excellence hade sig äfven derutinnan yttrat, och wore secreta utskåttets upläste protocollutdrag med dess yttrande aldeles enligt. Att hist. nat. professorn skal wara ordinarius, och till ordinarie lön berättigad, lærer hos ståndet möta mindre svårighet. Största skiljaktigheten synes wara, om tider, då detta skal kunna ske, i afseende på math. professorn. Privilegier kunde h. probsten icke finna härigenom rubbas, så länge alla lönerne blifva inom professorsstaten; utan snarare tillskyndas academiens mera lustre derigenom, att professorernas antal ökas, och flera vetenskaper idkas. Och tyckes vara mycket billigt, att Liedbeck, som är 9 år gammal professor, får förr lön, än Schenmark, då ledighet sig yppar, och att denna, jämte observatorslönen, får i stället upbära den, som Liedbeck nu hafver af manufactur-fonden. Skulle ståndet icke finna sig vid detta, så vore, i h. probstens tanka, rådeligast, att ståndet icke befattar sig med dessa particuliere omständigheter, utan öfverlemnar dem till Hans Kongl. Maj:ts nådige afgörande.

H. doctor Nordman formerade egenteliga frågan, på samma sätt, som h. probsten Kollmodin, men höll det för en werkelig rubbning i lönen och li-

dande för Schenmark, om Liedbeck nu får ordinarie lön framför honom. Liedbecks omständigheter wore wäl också öma, men som det nu först beslutes, att han skal blifwa den 13:de ordinarius professor, så bör ingen rätt till lön för denna dagen honom tilläggas. Uti præbenden afstyrkte h. doctorn ändring och rubbning, emedan de allenast personelt tilläggas.

H. doctor Wåhlin wisade ytterligare Schenmarks meriter, framför Liedbeck, och företråde i denna delen, samt sluteligen följande dictatum:

Uti mitt voto, som åtföljer höglofl. secreta utskåttets betänkande, rörande det projecterade arrangeme[n]t, med professioner och löner wid Lunds academie, har jag fuller anhållit, att, i fall den föreslagna jämkning wunno bifall, en tydelig ordning tillika måtte utstakas, uti hvilken historiæ naturalis professionen wid förbemälte academie woro berättigad, att hädanefter tillträda en af de gamla professionernas tillhöriga lön, så att emellan denna nya professionen och de gamla professionerna, ifrån hvilka lönen nu är skilgd, eij må wid förefallande vacance blifwa collision. Men som en sådan ordning icke blifwit af höglofl. secreta utskåttet för professionerna determinerad, och jag finner, hvad oredor och tvister, som kunna framdeles deraf yppas, emellan nu varande professorer, om detta lemnas oafgjort, till dess casus existerar; så föranlåtes jag, att gå i närmare förklaring af denna saken, i anledning af de skjäl och omständigheter, som sig härvid forete.

1:mo: När jag anser 3:dje § i presteståndets privilegier, theruti förklaras, att alla the personer, som i prediko- och lärostånd lefwa, skola NB oförändrat och oförtrykt, njuta the donationer och ordinarie underhåll, som NB theras ämbeten tillhöra, samt 4 §, att professores etc. måga oförändrat njuta och behålla, efter gammal häfd, sina præbendsocknar, hemman och lägenheter etc.⁵⁶¹, så är hvar och en sysla i läroståndet thermed fredad wid den lön, som sjelfva ämbetet bör åtfölja, och ser jag alltså icke, hur det låter sig göra, så länge syslan subsisterar, att söndra någon ordinarie lön, hel eller till någon del, ifrån det ämbete till hvilket den är anslagen, utan att thermed tillika röra ståndets privilegier; hvaraf följer, i hänseende till förevarande quæstion, att hist. nat. professionen wid Lunds academie, efter then författning, som thermed härtills är gjord, icke kan salvis privilegiis, få tillträda andra professioners tillständiga lön, eller har rätt till någon annan, än allena till den lön, som samma syslan är tillagd.

⁵⁶¹ *ect.* i prot.

2:o: Som intet stånd privilegier, enligt Kongl. Maj:ts försäkran § XI, kunna vidröras och förändras, utan alla fyra riksens ständers enhälliga samtycke, så följer deraf, att, om förevarande casus anses för en res privilegii, så kan denna nya historiae naturalis professionen icke iklädas rättighet, att tillträda en gammal professions ordinarie lön, utan riksens ständers gemensamma bifall och förordnande.

3:o: I den händelse, att sådant bifall nu, vid denna riksdag, winnes, på samma sätt, som det skjedt med chemiæprofessionerne wid Åbo och Lunds academie, år 1761, så är tå först historiae naturalis professionen satt i laglig åtkomst och rättighet, att få tillträda någon af de gamla professionernas löner; hvaraf följer,

4:o: Att de gamla professionerne, som förut äro med sina löner besatte, och the ther redan hafva, efter staten, privilegier och sina fullmagter, ett jus acquisitum till de ordinarie professorslöner, som syslorna tillhöra, de böra först njuta sin rätt till godo, och sättas i det stånd, som staten förmår, och historiae naturalis professionen sedan derefter, vid förefallande vacance, tillträda den lediga lönen, och dess nu varande penningelön lemnas till den professionen, som först kommer hädanefter att besättas, och sedan ständigt tillfalla den professionen, som sist tillkommer.

5:o: Som altså rätta terminus a quo, hvarifrån denna nya professionen kan räkna sin tour och rätt, till någon af de gamla professionernes indelte löner, blir den dag, tå riksens höglofl. ständer behaga härom göra en slik författning för framtiden, så följer deraf, att ingen laglig prætension kan göras, af nuvarande historiae naturalis professoren, på företräde till indelt lön, framför någon annan, än den allena, som hädanefter blir professor wid någon af de gamla professionerna, sedan riksens höglofl. ständers utslag och förordnande utfallit.

Jag kan altså icke vara af annan tanka, än att historiae naturalis professorens tour til ordinarie lön, icke kan hafva rum förr, än de nuvarande professorer, som sakna de löner, hvilka deras ämbeten tillhöra, först återvunnit sin rätt, tå historiae naturalis professoren sedan njuter tour till ordinarie lön, framför den professor, som härefter tillkommer. På detta sättet skjer dem rätt, som redan sitta vid ämbeten, och afbida de ordinarie löner, som them i staten äro tillslagne, och hvarom de i sina fullmagter äro försäkrade. Historiae nat. professoren njuter ock all den förmon, som han med något skäl kan begära, tå han får räkna sin tour till ordinarie lön, ifrån then tid, tå then rättigheten blir hans sysla, af riksens höglofl. ständer, tilerkänd.

Härmed conformerade sig herrar probstarne Bolmstedt och Ziebeth, samt h. doctor Nordman; men h. kyrkjoherden Heurlin fann billigt, att Liedbeck, såsom äldre professor, stiger förr till ordinarie lön, än de andra, som nu waret i fråga.

Hermed uphörde de ordenteliga discourserna, och öfverläggning skedde om propositionen, hvarunder blef öfverenskommet, så väl om bifall till högl. ridderskapet och adelens tillägning, att, nämligen, historiæ naturalis professionen wid framdeles vacance, lag likmätigt, af Kong. M:t åter besätas må, såsom ock om undantag af hvad, om præbendepastorat och hemman, i secreta utskåtts protocollsutdrag, omförmäles, hvilka icke böra vara någon flyttning underkastade.

Herr archibiskopen och taleman gjorde proposition, om secreta utskåttets protocollsutdrag bifalles, hvartill Ja och Neij svarades. Och då frågan skedde, öfver h. doctor Wåhlins project, så lydande, att ridderskapets och adelens utlåtande bifalles, med tillägning, det historiæ naturalis professorn icke må före tillträda ordinarie professors lön, än de nu varande gamla professionerna, från hvilka lönen är skild, återkommet till den lön, som syslan och staten bör åtfölja, blef svaret deröfver icke eller enhälligt; hvarföre ock sedan det blifvit afgjort, att Ja skulle betyda bifall till secreta utskåtts extractum protocoll, och Neij till nyssnämde h. doctor Wåhlins project, anstältes votering, som utviste, att 25 röster voro för Ja, och 20 för Neij. Ifrån denna votering afhöll sig h. doctor Wåhlin, af den grund, att han ansåg saken, genom grundlagarna, deciderad, och således icke kunna votering underkastas.

H. doctorn begärade äfven utdrag af ståndets protocoll uppå sitt inlemnade dictamen, att hos academiastaten i Lund justifiera sig, det han bevakat deras rätt, hvilket beviljades.

§ 9. Anmälte herr biskop Serenius till ståndets gemensamma åtgärd, hurusom han fått underrättelse, det högstsalig Hännas Maj:t, Drottning Ulrica Eleonora, testamenterat en anseelig summa till samtelige academierna i riket, hvilken summa staten, till sine behof, användt, och således ännu är academierna skyldig.

Denna interessente uplysning ville ståndet närmare och allvarligen påtänka.

Ståndet åtskildes.

Den 14 Decembr. 1765

§ 1. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁵⁶² angående häradshöfdingen Magnus Gripenbergs besvär öfver præjudice.

§ 2. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁶³ uti majorens, Eric Gustav Silfversparres, præjudice-mål, tillika med bifogade memorialer af majoren Rudolph Ahlberg, öfverstelieut. Carl Rappe, Silfversparres 2:ne deremot, och wällofl. borgareståndets protocollsutdrag af d. 23 Novembr.

H. probsten Meurling började väl detalera saken, på Silfversparres sida, och visa, huru deputationens för honom afgifne betänkande stöder sig på riksens ständers egen författning, att de, som sista riksdag utvärkat sig fullmagter, icke derigenom skola præjudicera andre, som då voro i fält, och icke kunde bevaka sin rätt; men uppå h. comministern Heurlins begäran, lades saken på bordet.

§ 3. Uplästes stora deputations protocollsutdrag,⁵⁶⁴ angående arfvodet för ledamöterna och betjeningen wid extra domstolen öfver växel-associerades concurssak.

Som häruti till slut omnämnes en ledamots särskilde votum, som skulle medfölja, men icke fans bifogat, afsändes notarien, magister Klint, att det hos secreteraren i stora deputation efterfråga.

Imedlertid föredrogs

§ 4. håfrättsrådet Jonas von Hagelbergs, såsom curators för grefve Pehr Brahe, memorial,⁵⁶⁵ att afledne öfverstens grefve Eric Brahes efterlemnade egendom, till följe af riksens ständers beslut vid denna riksdag, må lagligen skiftas emellan arftagarena, utan att Kongl. M:ts nådige resolution af d. 27 Septembr. 1756 må deruti ligga i vägen.

Och fann ståndet skäligit, att detta memorial bifalla.

⁵⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 41.

⁵⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 37 (utan några bilagor).

⁵⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, stora deputationens handlingar, nr 4.

⁵⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 102.

§ 5. Uplästes och bifölls tulldeputations betänkande,⁵⁶⁶ om tulls upbärande wid Sahla marknad.

§ 6. Likaledes uplästes och bifölls tulldeputations betänkande,⁵⁶⁷ angående tullhus-byggnader i Malmö.

§ 7. Uplästes cammar-, oeconomie- och commercedeputations betänkande,⁵⁶⁸ öfver revisorn Bromells särskilte revisionsarbete, hvilket, uppå herr öfverhåfpredikanten Gruneri begäran, lades på bordet.

§ 8. Sedan magister Klint återkommet, och berättat, att generalauditeuren Nackreij, som i stora deputation förbehållet sig, att afgifva det särskilta votum, sedermera detsamma icke aflemnad, utan rest bort på jagt, företogs saken till afgörande, då h. doctor Nensén först anmärkte, såsom något besynnerligt procedere, att acten ifrån stora deputation blifvit afsänd, innan det dithörande votum kunnat medfölja. Angående de projecterade arfvoden wille väl h. doctorn icke missunna dem åt personerna, som derföre skola göra skäl, men önskade, att mera råd dertil finnes uti rikets cassa, och att ståndet, äfven vid detta tillfället, icke måtte åsidosätta den hushållnings- och besparingsprincipe, som eljest vid denna riksdagen blifvit fölgd. H. doctorn påminte, att ståndet icke tillagt tulldirectionsledamöterna mera, än 2 000 daler silf:nt hvardera; och som detta endast blifver att anse, som en särskild håfrättsdivision, tyckes ordföranden icke i proportion böra draga samma lön, som en präsident, utan åtnöija sig med en ledamots arfvode, på det, om han genom sjukdom eller annat förfall, blefve hindrad, den, som i hans ställe förer ordet, icke äfven må prétendera hans arfvode. Och viste h. doctorn icke eller, huru uti expeditionen kommet att sättas, det ordföranden skal, *till det minsta*, hafva 4 000 daler silfvermynt, ehuru h. doctorn i deputationen icke hade hört de orden i propositionen.

H. comministern Chydenius wille icke eller vidkännas tvänne omständigheter i denna expeditionen, (1) att, ifall domstolen skulle behöfva sitta öfver 2:ne år, arfvodeslönerne då skola beräknas till dubbelt, emot hvad 1733 års reglemente utsätter, hvilket h. comministern icke annat fattat, än att det skul-

⁵⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 13.

⁵⁶⁷ Ibid., nr 12.

⁵⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 18.

le blifva enkelt föreslaget. (2) Att det projecterade arfvoden, för de tu första åren, skola fult ut betalas, om än arbetet skulle slutas, innan dessa åren lupit till ända. H. comministern trodde, att, som de quartaliter böra utgå, så kunna de icke eller, för längre tid, beviljas, än arbetet werkeligen påstår.

H. probsten Wijkman instämde i bägge dessa anmärkningar, och tillstyrkte, att icke dubbelt tractamente må anslås, efter de 2 årens förlopp, på det arbetet må gå så mycket fortare, och för drägeligare arfvodes skuld, icke utdrages.

H. probsten Ziebeth och herr biskop Serenius hade icke eller hört, att förenämde tractamente in duplo blifvit beviljat.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus kunde icke med detta nu upgifna projectet förena rikens ständers härtills, vid denna riksdag, å daga lagda ömhet för rikets cassa och nogräknade granskning af utgifter. Denna domstol kommer att kåsta öfver 30 000 daler silf:nt årligen, och då det ser mycket ovist ut, när den kan komma att sluta sitt arbete, tviflade h. öfverhåfpredikanten, om cronan då finner sig, igenom denna anstalten, hafva vunnet så stor förmån, som den kunnat hafva, om associerades tillbud af betalning, i ett för alt, blifvit antaget. För öfrigit tyckes vara nog mycket, att ordföranden här skal lönas, nästan lika med en president i ett kongl. collegium. 3 000 daler silf:nt för honom, och 2 000 för hvarje ledamot, wore så mycket mera tillräckeligit, som löftet om särskild belöning, efter sakens slut, bör derhos göra en betydande upmuntran.

H. doctor Wählin, såsom ledamot i stora deputations expeditionsutskått, hvarest saken blifvit beredd, gaf tillkänna, att lagman Gyllenadler, som till ordförande blifvit vald, uttryckeligen förklarar, det han genast afsäger sig förrättningen, derest icke till det minsta 4 000 d:rs årligit arfvode honom anslås, emedan han, som eljest är boende på landet, icke derunder skal kunna uppehålla sig här i staden. Flere af ledamöterna, som äro i samma omständigheter, lära äfven göra detsamma. Hvarföre, och när man betänker det dryga arbetet, dem blifvit ålagdt, och den trägna arbets-methode, som blifvit föreskrefven, hvarigenom de få mera att sysla, än ledamöter i kongl. collegier, tyckes de projecterade lönerne icke tåla någon afprutning.

H. probsten Waldius erinrade, om den declaration, som herr landtmarschalcken i stora deputation gjordt, att ingen lærer taga på sig arbetet innan desse löner blifvit faststälta. Och som ingen kan dertill mot sin vilja tvingas, så ser det så ut, som ingenting skulle blifva gjordt, derest icke detta förslag

vidtages; warande så mycket mindre rum för någon betänkelighet vid det dubbla tractamentet, som det, efter uträkning, icke sig bestiger öfver 6570 daler kopp:nt om året.

H. professor Amnell vidkändes, att tydeligen hafva hört herr landtmarschalkens proposition i stora deputation, om dubbla tractamentet. Och som man här måste agera ex hypothesi, och betänka, det intet hos domstolen blifver uträttadt, om icke sådane arvoden utsättas, hvarmed ledamöterna kunna vara belåtna, så att de åtaga sig så odieuse och ledsamma göromål, som der förefalla; det äfven knapt torde blifva möjligt, att få ett så vidlöftigt arbete inom 2 år afslutadt; så lærer det lätteligen finnas att enkelt tractamente, efter 1733 års reglemente, icke hit är lämpeligit, utan om man vill ändamålet, så måste man väl ock vilja medlen, och så laga, at riksens ständers beslut kommer till verkställighet.

Herr superintendenten Körning biföll h. öfverhåfpredikanten Grunerus, både i hvad redan yttrat blifvit, såsom ock i den tilläggnig, h. öfverhåfpredikanten nu gjorde, att ledamöterna i denna domstol böra förpliktas, att icke förr skilja sig vid sina förrättningar derstädes, än de dem till slut bragt; hvarom jämväl hela ståndet, uppå gifven proposition, förklarade sig ense. Men då vidare proponerades, om stora deputations extractum protocollifalles, svarades af en del med Ja, men af andra med Neij, i anseende till tractamentet, efter de 2 årens förlopp, som troddes icke böra blifva högre, än enkelt. Och som häröfver förening icke kunde erhållas, afgjordes genom votering, och 31 Ja emot 18 Neij, att protocollutdraget faststältes.

§ 9. Uplästes tulldeputations betänkande,⁵⁶⁹ angående confiscationsärenders skyndesamma afgörande i commercecollegio. Detta begärade herr biskop Serenius på bordet, emedan herr biskopen fann en ny tjenst deruti vara föreslagen, hvilket han med grundlagarne icke kunde förena.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta utskåtts protocollutdr. af d. 14 Septembr.,⁵⁷⁰ angående förvaltningen af riksens ständers contoirt för år 1738.

⁵⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 11.

⁵⁷⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 79.

§ 11. Anmälte herr archibiskopen och taleman, att, som af alla stånden åtskillige ledamöter sig anmält, att i dessa dagar resa hem, hvar till sitt, öfver julehelgen, så hade, herrar talemän emellan, blifvit aftalt, att i det högsta allenast ett plenum, utom detta, ännu för hælgen hållas, och sedan intet något, innan d. 18 nästkommande Januarii; dock så, att inga ferier dermed förstås, eller att deputationerna äfven aldeles uphöra.

§ 12. Uplästes och bifölls allmänna besvärdeputations resolutionsprojecter, öfver 2:ne §§ af allmogens allmänna besvär, den ena om frihet för allmogen i Cronobergs län, att inlösa afradsspanmålen; och den andra, om samma allmoges befrielse ifrån stengärdesgårdars anläggande.

H. probsten Mathesius anmärkte, såsom något ovanligit, att 2:ne §§ således för sig sjelfva komma upp till plena, och påminte derföre, att ståndet med det aldräförsta ville sig företaga sådane puncter af dess egna besvär, öfver hvilka resolutioner redan äro färdiga. Sedan härom blifvet öfverenskommit, åtskildes ståndet.

Den 16 Decembr. 1765

§ 1. Justerades protocollet af d. 13 Decembr.

Wid 6 § begärade h. doctor Wåhlin, att, för dess räkning, måtte till protocols tagas, det han icke kunde finna, att armeens pensionscassa kan af riksens ständer påläggas, något förskått; hvarmed h. doctor Nordman och h. probsten Kolmodin sig förenade.

§ 2. Wid 9 § af nyssnämde protocoll, deducerade herr biskop Serenius vidare berättelsen, huru med det derom förmälte testamentet tillgått. Det hade blifvit gjordt wid högstsälige Hans Maj:ts Konung Fredric 1:stes lyckeliga hemkomst ifrån Cassel, och utsatt till en summa af 50 000 riksdaler, hvilka drottningen samlat, genom afsättande af 100 ducater, hvarje månad, af sina handpenningar, dem hon efter handen i lånebanquen insatt. Wid dödsfallet hade ej hunnit mer, än 47 000 riksdaler, att blifva insatta, men en särskilt post, uti specieducater, war liggande i ett skrin, som fröken Duben framgifvit, att, efter Hänes M:ts vilja disponeras. Till executores testamenti har Hänes Maj:t utnämmt archibiskop Steuch, justitiæcancellern Nordensträhle, och håfrättsrådet Ehrenstam. Hänes Maj:ts memorialbok, öfver detta och

mycket mer, upvistes i secreta utskåttet 1743. Men penningarne lära blifvit använde, at betala sal. konungen paraphernalia, 4 500 specieducater till present åt ryska ministern gref Lubras.

Ståndet tackade herr biskopen, med mycken förbindelse för dessa under rättelser, och beslöt, uppå herr biskopens tillstyrkande, att låta protocollutdraget härom afgå till de öfrige respective stånden, på det secreta utskåttet må anmodas, att till riksens ständer uppgifva beskaffenheten häraf, och förskaffa verkställighet af den stora drottningens yttersta vilja.

§ 3. I anledning af 8 § i protocollet d. 15 Decembr., yttrade h. doctor Wåhlin, att, sedan saken nu är afgjord, angående den af secreta utskåttet projecterade författningen, med några professioner wid Lunds academie, och h. doctorn, vid genomläsande af det bifallna secreta utskåts protocollutdrag, funnet, att någon förklaring, i synnerhet öfver slutet deraf, vill för academien vara nödig, om annars författningen redigt skal kunna verkställas; så förbehöll han, att en sådan förklaring, genom memorial hos riksens ständer, nu begära, och hemstälte, om expedition emedlertid kan från ståndet afgå och löparen påskrifvas, innan man vet, hvad secreta utsk:ts mening egentligen är. Och som h. doctorn nu får sina vota extraderade, förfrågade han sig, om det honom icke är tillåtit, att den, jämte professorerne Schenmarks och Liedbecks meritlistor, af trycket utgifna, på det allmänheten må kunna döma, om h. doctorn haft fog till sitt påstående, eller, som h. doctorn hört talas, endast lag sig ut för den förra, såsom sin systerson. För öfrigit, och som det af secreta utskåttet omnämde pastoratet nu i 36 år varet academien och dess philosophiska facultet anslaget, ehuru icke egentel. såsom præbende, hemstälte h. doctorn, om ståndet skulle vilja sig derom förena, att tilläggningen i beslutet, angående præbenden, må utelemnas.

Herr biskop Filenius understödde samma hemställande, hvad præbendet angår, men, uppå h. probsten Wijkmans tillstyrkande, förblef ståndet, äfven i denna delen, vid sitt beslut. Och ehuru ståndet icke ville förmäna h. doctorn, hvarken att vidare ingifva memorial i saken, eller att låta trycka sina vota, fann dock ståndet, att sådant nu icke kunde uppehålla löparen, uti den afgjorde saken, utan befalte, att den skulle afslutas.

§ 4. Uplästes och bifölls secreta deputationens betänkande,⁵⁷¹ öfver capitaine Georg Ehrenmalms besvär emot capitaine Hall.

§ 5. Föredrogs secreta deputationens betänkande,⁵⁷² angående lieutenantens i fransk tjänst, Thomas Sjöstedts, besvär, öfver præjudice; och bifölls detta, med höglöfl. ridderskapets och adelens tilläggnig, att, nemligen, Sjöstedt må ärhålla lieutenantsfullmagt i arméen, ifrån den tid, han börjat göra lieutenanstjänst vid arméen i Pommern, och att, hvad angår nödigt understöd för honom, under dess lönlösa utblåttade tillstånd, det remitteras till secreta utskåttet.

§ 6. Föredrogs och bifölls secreta deputationens betänkande,⁵⁷³ angående ryttmästaren Jacob Tage Silfverschölds besvär öfver præjudice.

§ 7. Uplästes secreta deputationens betänkande,⁵⁷⁴ angående lieutenanterne Ehrenpols, von Wackenfeldts och von Willebrands besvär.

Uppå h. probsten Wijkmans, och h. öfverhåfpredikanten Gruneri erinran, att ståndet bör vara sig likt, och icke bevilja reparation i fullmagter för dem, som blifvit præjudicerade, bifölls detta betänkande, hvad tourens återställande beträffar för bemälte lieutenanter, men med undantag af de projecterade capitainesfullmagterna.

§ 8. Uplästes och bifölls secreta utskåttens protokollutdrag af d. 12 Decembr.,⁵⁷⁵ angående de värfvade regementernes sold i speciemynt.

H. doctor Nensén bad allenast härvid, att, som han, i detta afseende, är i samma cas med soldaterna, och andre penninge-löntagare, det måtte äfven ståndet hafva honom, vid något tillfälle, i gunstig åtanka.

§ 9. Föredrogs, till afgörande, det på bordet liggande justitiædeputationens betänkande, ang. Sörby ängar.

⁵⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 35.

⁵⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 40.

⁵⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 39.

⁵⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 38.

⁵⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 81.

H. probsten Kröger fann härvid nog besynnerligt, att denna saken blifvit, såsom ett justitiämål, handterat. Det wore wäl icke underligt, att den blifvit till justitiædeputation remitterad, så vida den kommet ifrån justitiærevision; men att den der immediate blifvit uptagen, utan at hafva passerat håfrätten, wore icke i sin ordning.

Häremot visade h. probsten Hellberg, att målet nu icke annorlunda kunnat anses, än som justitiämål, emedan det endast blifvit klagat öfver rättgångsfel. H. probsten upprepade deruppå sakens sammanhang, sådant, som det af handlingarne befunes. Och som frågan, från början, varet, om eganderätten till de ängstycken, som Sörbyboerne innehafvade, utan att dertill kunna visa någon grund, men både af acter och chartor och jordebok blifvit bevist, wara cronan tillhörige, och därför i vederlag blifvit archiatern Rosén von Rosenstein tillärkända, så blifver ock igenom denna justitiædeputations åtgjörd, uti hvad processen beträffar, förenämde innehafvare icke betaget, att lagligen bevisa sin rätt till ägorne, om de det gitta, då saken först blifver cameral, och får ett annat skick. Men som det icke blifvit försummat, att dem höra, innan cronan tillvällade sig ägorne, och de icke kunnat visa någon grund till besittningen, som kan gälla emot skälen, å cronans sida, så finner h. probsten uti formale af saken, hvarom nu endast är fråga, vid justitiædeputations betänkande intet att påminna.

H. probsten Kröger fortfor vidare, att instantiera, det saken i sin början icke synes lagligen hafva blifvit drifven, i thy det alltid är en omvänd ordning, att först depossedera innehafvaren, och sedan ransaka om dess rättighet. Och är visserligen nödigt i våra tider, då så mycket klagas öfver våldsamheten, att noga granska slika saker, hvarunder folcks rätt beror, och hvartil nog mycken anledning gifves, då en räntebytessak framkommer, förvandlad till ett justitiämål.

Herr superintendenten Körning wille, såsom svåger till archiater Rosén von Rosenstein, icke wara öfver saken, då beslut tages; men anmärkte nu allenast, att quæstion å ena sidan, roullerar emellan bemälte archiater och cronan, och, å den andra, emellan cronan och den klagande brukspatron Schenström. Rosén von Rosenstein har haft, att söka ersättning af cronan. Den har cronan honom lemnat, uti de omtvistade ängar. Will Schenström sådant bestrida, så har han att hålla sig till cronan, som nödvändigt måste gifva Rosén von Rosenstein en annan ärsättning, derest den icke kan hemula honom denna.

H. doctor Alin fann detsamma, men höll tillika angeläget, att processens formaliteter noga i akt tages.

H. probsten Mathesius: Det ligger magt uppå, att tillse, det undersåtare icke må sättas in petitorio om sin egendom, när cronans ämbetsmän finna för godt, att den tillgripa. Och att Sörby ängar ligga wäl till pass för Lisjö bruk, hvaraf archiatern Rosén von Rosenstein är ägare, gör för h. probsten intet intryck, att derföre wara mindre nogräknad, uti examinerande af sättet, till deras åtkomst, emedan af den grund mången behagelig vingård skulle snart nog kunna komma ur sin rätta ägares hand.

H. probsten Forssenius biföll h. probsten Kröger i den delen, att saken, såsom rörande ett räntebyte, icke utan hos riksens ständer bör afgöras; och trodde derföre, att betänkandet kunde bifallas, med den tilläggnig, att räntebytet må af cammar-, oeconomic- och commercedeputation blifva granskad.

H. probsten Bergstedt tog det för ostridigt, att ängarne varit en cronans tillhörighet, och slöt deraf, att cronan ärft full rätt, att dem revindicera, och dermed betala sin skuld.

H. comministern Chydenius ansåg, det vara hufvudsakeliga frågan, om ägarne varet cronan immediate förbehållna. När det af innehafvarne bestrides, så bör sådant först lagligen afgöras, innan de sättas ur besittningen, och saken börjas ab exsecutione.

H. biskop Filenius befarade, att, om den methoden etableras, blifva hospitalerne mycket lidande, som då icke utan rättgång, torde få åtskilliga sina hemman ur arrendatorers händer.

Häruppå gjorde herr archibiskopen och taleman proposition, om justitiædeputations betänkande bifalles; men som dertill icke svarades enhälligt, utan en del med Neij gåfvo tillkänna bifall till det särskildta votum, anstältes votering, som utvisade, att 24 röster woro för Ja, och 20 för Neij.

Ifrån denna votering afhöllo sig herrar biskoparne Serenius och Körning, såsom med archiatern Rosén von Rosenstein besvårade.

§ 10. Företogs till afgörande secreta deputations betänkande,⁵⁷⁶ öfver major Silfversparres besvär, hvilket herr probsten Meurling trodde förtjena ståndets bifall, utan afseende på major Ahlbergs i ståndet immediate inlemnade

⁵⁷⁶ Präteståndets arkiv, vol. R 931, nr 37. Jfr prot. ovan 14 december.

memorial, deruti han söker bibehålla touren framför Silfversparre, men hvilken påminnelse h. probsten förmente honom icke vara tillständigt, att hos ståndet göra, sedan han icke passerat urskillningen och secreta deputationerna.

Notarien, magister Brander, förmälte, det han icke kunnat vägra emottaga detta memorial, emedan praxis i alla stånd medgifver, att privati, som i någon hos ständer anhängig sak finna sig rörde, få derom inlägga memorialer.

H. probsten Kröger: Utom detta, förekommer här äfwen wällofl. borgareståndets extractum protocollii för Ahlberg, hvarå ståndet icke kan undgå att göra attention. Och tyckes vara mycket skiäl i detta undantag, så vida Ahlberg wärkel. är äldre major, än Silfversparre, och den tour, hvar för sig förut kunnat hafva, inom hvar sitt regemente, icke nu mera bör komma i jämförelse.

H. probsten Haartman: Om frågan göres emellan major Silfversparre och öfverstelieutenant Rappe, så är klart, att företrädet bör tillerkännas den förre, emedan den senare, efter afskedstagande, under kriget olagligen åter kommet in i tienstgöring, och sista riksdag fått öfverstelieutenantsfullmagt, genom ständernes omedelbara åtgärd. Men när frågan blifver emellan Silfversparre och Ahlberg, så, ehuru den förre är äldre officerare inom regementet, bör dock betänkas, att han öfver den senare sig icke besvärat, hvarföre ock denna vid sin äldre majorstour bör bibehållas.

H. superintendenten Körning trodde dock, att, som Silfversparre är äldre officerare, än Ahlberg, så borde quæstion dem emellan åter till secreta deputation förvisas.

H. probsten Hellberg nyttjade samma skäl för major Ahlberg, som herrar probstarne Kröger och Haartman.

H. doctor Hausvolff anmärkte, att betänkandet egenteligen rör touren, emellan Silfversparre och Rappe, hvilken rätteligen blifvit derföre framför den senare förbehållen. Men hvad Ahlberg beträffar, så hade wäl han sista riksdag återfått den tour, som han, i afseende på major Beckfris, förlorat, men icke derföre, genom sin upprättelsefullmagt, fått steg framför Silfversparre, så mycket mindre som äfven majorerne Tornerhjelm och Ridderstråle hafva touren, framför Ahlberg.

Sedan h. probsten Haartman ytterligare visat, att Ahlbergs majorsfullmagt måste medföra den tour för honom, som Silfversparre nu vill göra honom stridig, gjordes proposition, om ståndet bifaller secreta deputations be-

tänkande, med wällofl. borgareståndets undantag för major Ahlberg? Hvar-till svarades Ja och Neij; och sedan Neij blifvit förklarad beteckna bifall till betänkandet, utan bemälte tilläggning, utröntes, genom votering, att 30 woro för Ja, och 17 för Neij.

§ 11. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁷⁷ öfver lieutenantens Gustav Hindric Dahlstiernas besvär; och bifölls betänkandet i öfrigit, men icke den för Dahlstierna projecterade fullmagten.

§ 12. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁷⁸ rörande några officerares besvär öfver förlorad tour, under fångenskapstiden.

Uppå herr probsten Krögers erinran och begäran, att detta måtte närmare granskas, i anseende till hvad, om officerares placering, här förmäles, hvarifrån Cronebergs regemente blifvit wäl bevaradt, men som äfven, i afseende på de öfrige regementerna, bör med warsamhet handteras, lades saken på bordet.

§ 13. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som berättade, att secreta utskotts extractum protocoll, angående reglemente för det til inrättande riksgäldscontoiret, uti hvad quæstio an beträffar, blifvit bifallet, och secreta utskåttet anmodat, att med det snaraste expediera det till Hans Kongl. Maj:t, på det wederbörande derom tidigt må kunna averteras, och besparingen i staten erhållas, som dermed waret påsyftad; men det öfriga af detta betänkandet och reglemente blifvit lagdt på bordet. Tillika gafs tillkänna, att riddersk. och adelen faststaldt, det detta plenum blifver det sista, för jul, och att intet mera hålles för d. 16 Januarii. Ytterst recom-menderades secreta utskåttets protocollsutdrag, om wärfvade regementernas sold, som redan i ståndet blifvit afgjordt.

§ 14. Uplästes och till secreta deputation remitterades h. Fredric Aminoffs memorial,⁵⁷⁹ ang. officerares tjenstebyten, som hafva olika löner.

⁵⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 36.

⁵⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 65.

⁵⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 101.

§ 15. Uplästes secreta utskåtts protocollutdrag af d. 5 December,⁵⁸⁰ angående riksens ständers contoires förvandling i ett annat, under namn af gamla riksgäldscontoiret, samt the therwid föreslagne författningarna, med en ny statscommisarius och öfriga betjening, jämte bifogade memorialer af borgmästaren Bergman, och cammarrådet baron Cederhjelm.

H. probsten Wijkman ansåg, tiden nu wara för kortt, att ingå i formelig ventilation häröfver, utan torde wara bäst, att tills vidare stadna i samma slut, som ridderskapet och adelen redan anmält. Imedlertid declarerade h. probsten, att, då baron Cederhjelm här blifvit till ny statscommisarius föreslagen, har sådant hvarken skedt af wänskap, eller andre otillåtlige afsigter; utan som ett nytt werk, såsom en ny branche af statscontoiret, nu kommer att inrättas, så har man ansedt, det wara båd riksens ständer tillständigt, och äfven i början nödigt, att ställa detsamma under en ny ämbetsman; hälst, då baron Cederhjelm dertil blifvit föreslagen, man har skäl att frukta, det riket skulle förlora, om han icke finge tillfälle, att på detta werk använda sin insigt och erfarenhet.

Uppå gifven proposition, biföll dock ståndet nu allenast ridderskapets och adelens tanka, så att hvad, som hörer till quæstio an, blifver ofördröjeligen expedierat, men det öfriga hvilat.

§ 16. Företogs till afgjörande tulldeputations betänkande, angående confiscations-målen, då först uplästes h. Johan Sorbons memorial, hvilket h. probsten Bolmstedt ansåg såsom mycket lätt besvaradt och wederlagt, när man betänker, att assessor Pape dock måste åtnjuta sin lön, såsom secreterare hos tullarrendesocietetens fullmäktige, för hvilken han således skjäligen bör göra något gagn. Om man derföre skulle supponera, att confiscationsmålen icke blifva fortare afgjorde, genom det han i commercecollegio, såsom en dess ledamot finge dem om händer, så blifva dock något genom honom uträttadt, att fylla den brist på tillräckeligit antal ledamöter, hvaröfver detta collegium ännu klagat.

Herr superintendenten Körning intygade, att assessor Pape sistledne riksdag, såsom secreterare i justitiædeputation, troget och hederligen arbetat, och at han i synnerhet gjordt sig förtjent af presteståndet, om hvars interesse han wisat sig ganska mån.

⁵⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 112.

H. probsten Wijkman önskade, att det nu uppgifna projectet wore rätta vägen, att få confiscationsmålen snart afgjorde, men befarade tillika, att ändamålet derigenom icke nogsammt winnes. Det tyckes wara för mycket, att i en mans händer lemna alla confiscationsmål, och låta af honom bero, i hvad ordning och form de blifva föredragna. Och som hela collegium dem likafullt skal afdöma, så lærer dermed lika långsamt hädanefter, som hittils, tillgå, och collegium derföre få skulden, som igenom denna anstalt, icke mera än förr skulle blifva i stånd satt, att arbeta på twänne divisioner. H. probsten kunde derföre icke bifalla denna nya syslans inrättande, utan förmente, att tulldirection, enligt sin instruction, genom noga tillsyn aldrabäst kan förhjelpa dessa målen till skyndesamt slut, i synnerhet om en viss dag i weckan dertill blifver utsatt.

H. probsten Forssenius höll saken för mycket öm. Den betänkelighet h. probsten Wijkman anfördt, som skulle för mycken magt lemnas i en ämbetsmans händer, synes väl icke betyda så mycket, då denna endast får föredragningsrätt. Men emedan, som sagt är, saken med mycken ömhet å bägge sidor beledsagas, föreslog h. probsten, att till Hans Kongl. Majj:ts nådige föranstaltande öfverlemna, huru och på hvad sätt confiscationsmålen hädanefter med mera drift må kunna handhafvas.

Herr biskop Serenius hemställte till herr archibiskopens och talemansens eget eftersinnande, om det med talemanseden kan förenas, att göra proposition öfver denna fråga, som ankommer på en collegiiledamots tillförordnande af ständer, hvilket directe strider emot rikets grundlagar. Och som dessutom den högstnödiga befordringsprincipen icke wid detta tillfället finnes af tulldeputation i akt tagen, i det Pape blifvit skild wid secreteriatet, och lemnad staten till last med 1 200 daler silfvermynts årlig lön, kunde herr biskopen på intet sätt häruti ingå.

Herr archibiskopen förklarade, sig så nu, som wid andra tillfällen, aldeles afstyrka ståndet, att befatta sig med ämbetsmäns tillsättande; och som herr archibiskopen äfven fann mycken styrka i Sorbons memorial, höll herr archibiskopen för rådeligast, att widtaga h. probsten Forsseni förslag, och öfverlemna saken till Hans Kongl. Majj:t.

H. probsten Kröger wille icke föreställa sig, att ståndet så stricte skulle hålla sig wid bokstafven af lagen om nya syslor, att det derigenom skulle förgäta sina rättigheter. I grund af dessa senare, hafva redan fyra nya syslor

blifvit inrättade uti tulldirection, och detta är allenast ett bihang dertill och en utväg, att igenom en man, som redan har assessorsfullmagt, få det uträttadt, som hittils, till cronans och undersåtares känbara skada, så mycket blifvit eftersatt, och wisseligen behöfver på något eftertryckeligit sätt hjälpas. Dessutom måste man här considerera, att Pape är en man, som af tulldirection oskyldigt, och utan någon tillwitad oskicklighet eller felaktighet, blifvit stött ifrån sin sysla, i det en annan secreterare af directionen, i kraft utaf sin rättighet blifvit antagen. Det tyckes då ingenting wara rimeligare, än att han, som likafullt måtte njuta lön, äfven derföre får göra någon tjenst, och om confiscationsmålen på detta sättet genom honom komma i activitet, får han dock icke mera öfver dem att säga, än en referent i ett collegio, emedan han nog har uppsyningsmän på sig, att han icke dermed må missbruka sitt ämbete.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus gjorde sig öfwertygad derom, att assessor Pape wore en hederlig man, men kunde just derföre icke finna, af hvad grund tulldirection stött honom ifrån sin sysla, som han på intet sätt förvärvat. För öfrigit påminte sig h. öfverhåfpredikanten, att ledamöterna i commercecollegio sista riksdag blefvo tillökta, på det confiscationsmålen måtte så mycket snarare afgöras. Har nu det icke gjordt till saken, så lærer icke eller mera kunna winnas genom en enda person, som endast skulle hafva i collegio att anmäla målen, utan att dem sjelf kunna afgöra. Och som commercecollegium är ett gammalt werk, så kan icke ett assessorat derstädes kallas en ny sysla, eller sådan, som till riksens ständers omedelbara besättande hörer. Pape torde likafullt kunna lägga en nyttig hand wid confiscationsmålen, ehuru icke som collegii ledamot, hvarigenom nya prejudicer skulle förorsakas.

Härmed conformerade sig h. doctor Alin.

H. probsten Bolmstedt: Är det så, att tulldeputation uti discourserne skal debiteras för ett project, som strider mot grundlagarne, så är bäst, att deputation får ta upp den frågan, och underkasta riksens ständers ompröfvande, om den till ett så svårt brått gjordt sig skyldig. men i den händelsen, är äfven regeringsformen öfverträd, genom nya tulldirectionens tillstyrkande, som plena sjelfva stadfäst.

H. probsten Meurling: Det är ganska ömt, att tulldeputations wälmening i detta betänkande blifver så illa upptagen och till det wärsta tydd, i synnerhet då den förut blifvit wan, att ståndet med tacknämlighet ansett dess

arbeten, som icke mindre wid detta, än andre tillfällen, endast syftadt på det, som skulle wara det allmänna gagneligast. I sig sjelf kan detta hvar till Pape nu blifwit föreslagen, icke mera kallas en sysla, hvarmed ständer sig icke böra befatta, än sådant kunnat sägas om tulldirection. När derföre dertill kommer, att deputationen icke wet någon skickeligare man till dessa göromål, än assessor Pape, så förmodade h. probsten, att betänkandet skal efter noga granskning befinnas wara grundat.

H. probsten Waldius: Det är besynnerligt, att en så skickelig man, som assessor Pape nu säges wara, skal först blifwit stött ifrån den sysla, han hafwer, och sedan föreslagen till en annan, som för hans skull inrättas. Detta kunde h. probsten icke finna sig uti, utan trodde bäst wara, att commercecollegium åläggas, med all möjlig skyndsamhet bedrifva confiscations-målen. Conformerade sig i öfrigit h. probsten med h. biskop Serenius, h. probsten Wijkman och h. öfverhåfpredikanten Grunerus.

H. probsten Haartman: Som svårigheter torde möta, att Pape, såsom assessor, skal gå in i commerce-collegio, men han dock bör göra något gagn för den lön, han kommer att uppbära, så är bäst, att låta honom utarbete, anmäla och endast agera referent i confiscations-målen.

H. doctor Nordman: Commercecollegii skyldighet är ostridigt, att om confiscationsmålen bestyra. Frågan blifver här, om dessa fortare afgöras, då en har dem om händer. Att endast wara referent, och icke vidare i collegio hafva att göra, strider emot all praxis, och att immediate sättas till assessor i collegio, går icke eller gärna an. Men som dock Pape bör göra någon tjenst, så är likast, att han i commercecollegio med confiscationsmålen sysselsättes. Frågan blifver allenast då, om han jämt och samt skal hafva göra med dessa mål, och icke äfven befatta sig med andra.

H. probsten Bergstedt biföll herr biskop Serenius och h. probsten Wijkman. Så snart någon förändring tillstyrkes uti antalet af ett collegii ledamöter, går man, i h. probstens tanka, grundlagarna för nära, emedan der fordras ordenteligit förslag af wederbörande till hvar ock en sysla. Att, för göromålens skull, öka ledamöternes antal i ett werk, har icke eller befunnits vara bästa utvägen. Säkrare torde det wara, om advocatfiscaler, under justitiæcancellerens alfvarsamma tillsyn, göra sin skyldighet, och hafva akt uppå, det alla ledamöter arbeta efter förmågan, då man har exempel uppå, att nog mycket på kort tid hinner göras. Det tyckes wara sällsamt, att så mycket ligger ofgjordt i commercecollegio, men frågan är, om wid andra

collegier och domstolar ser i den delen något bättre ut. Behöfves förökning, så må collegium det sjelft anmäla och gifva förslag. Skal någon vara referent i wissa mål, så måste han äfven öfver dem wara domare och collegii assessor. Att gå dit, såsom pådrifvare, är icke nödigt, så länge fiscaler gifves, som detta efter lag åligger.

H. kyrkjoherden Heurlin: Af betänkandet kan nogsamnt inhämtas, att commercecollegium icke så wäl bevakat confiscationsmålen, som wederbordt, och att advocatfiscaler, med flere, som skolat deröfver hand hålla, icke gjordt nöijaktigt skäl för sig. Derföre tyckes wara wäl betänkt, att låta assessor Pape få dessa angelägna mål om händer, antingen som controlleur, eller på hvad sätt, som likast pröfvas, och förse honom med instruction, då man kan wara tämmeligen säker, att han skal göra godt gagn.

H. probsten Mathesius: När man lägger ihop det, som nu är projecterat, med saken om nya tulldirection, så befinnes detta förevarande betänkande hafva alt skäl med sig, och uti en god systeme stå tillsammans med de öfrige hälsosamma anstalter, som riksens ständer redan widtagit. Skal Pape gå in till arbete i commercecollegio, utan att hafva der säte och stämman, så fruktar h. probsten, intet dermed wara wunnit. H. probsten betänker derhos, att detta är en del af nya författningarna wid tullverket, som torde ännu hafva många ovänner, och många, som willja mota hela operation i sin början. Deremot, huru wäl skulle icke det komma till måtta för direction, att i commercecollegio hafva en man och ledamot, uppå hvilken de kunna lita, och hvars skyldighet blifver, att gå dem uti mål, som röra tullverket, tillhanda? H. probsten begärade alt derföre proposition öfver betänkandet.

Herr biskop Filenius: Då riksens ständer haft rättighet, att förordna ledamöter i tulldirection, såsom ett nytt verk, så gäller icke detsamma, om ett assessorat i commercecollegio, som är ett gammalt ämbete. Det enda, som derföre assessor Pape kan tilläggas, är, att bewaka confiscationsmålen i tulldirectionen, och äfven om desamma i commercecollegio påminna.

Änteligen, och sedan något widare blifvit öfverlagt, om det slut, som saken borde få; herr archibiskopen äfven frågan, om icke målet kunde till Hans Kongl. Maj:t öfverlemnas? men dertil svarats Ja och Neij; förenade sig ståndet sluteligen, att bifalla följande af h. probsten Haartman upgifna resolutionsproject: att, nämligen, betänkandet bifalles, på det sättet, att assessor Pape, enligt betänkandet, får confiscationsmålen om händer i commercecollegio, för sin innehafvande lön, men utan säte och stämman i collegio.

§ 17. Som intet plenum nu vidare kommer at hållas, innan d. 16 Januarii nästkommande år, hemställte wäl h. öfverhåfpredikanten Grunerus, om icke ståndets i staden warande ledamöter lika fullt kunde komma tillsammans, att afgöra några lätta och couranta mål, som igenom unanimitét kunna afslutas, hvilken tanka herrar probstarna Mathesius, Wijkman, med flera, äfven understödde. Men häremot erinrades af herr biskop Filenius, herr superintende[n]ten Körning, h. probsten Waldius, h. doctor Alin, med flere, att detta wore stridande mot den ordning, som stånden sins emellan, i synnerhet wid 1747 års riksdag, faststält, att icke något stånd ensamt må hålla plenum, hvilket icke eller nu kunde stå tillsammans med deras rätt, som resa bort öfver helgen, men kunna wilja wara öfver hvar och ett mål, som in pleno skal afgöras. Hvarföre herr archibiskopen och taleman förklarade, det inga andre sammankomster kunna hållas, än allenast öfver sådane mål, som röra ståndets oeconomica och ecclesiastica; men härtill yttrade h. probsten Wijkman, att de qvarblifvande ledamöter icke torde finna sig wid, att i dessa mål, mera än i andra, wara ensamma arbetare, medan de bortreste hafva ledighet.

Sedan tiden nu något långt lidit, och de fleste ledamöter efter handen bortgått, åtskildes nu äfven de öfrige, under inbördes tillönskan af en frögdefull högtid och wälsignat slut upp detta året.

År 1766 d. 22 Januar.

§ 1. Efter förrättad bön, och innan högwördigste herr arkibiskopen och taleman upkommet, betygade herr biskop Filenius sin fågnad, att återse ståndets ledamöter med hälsan församlade, och jämte tacksägelse till Gud, som intill denna stund nådeligen bewarat vår höga öfverhet, och hela fäderneslandet, tillönskade ståndet lycka och wälsignelse, att detta året med framgång fortsätta och till önskeligt slut bringa dess bekymmersamma riksdags-arbete.

§ 2. Justerades protocollerne af d. 14 och 16 December nästl. år.

§ 3. Likaledes justerades det af herr biskop Serenius författade protocols-utdraget, ang:de högstsal. drottning Ulrica Eleonoras testamente, hvilket äfven, uppå herr doct. Wählins erindran, med högt respectue herrar academiæcancellernerne, till förfrämjande af saken, skulle communiceras.⁵⁸¹

§ 4. Påminte herr probsten Mathesius, hurusom herr kyrkoherd. Rundberg ännu icke fådt anwisning på någon deputation, deräst han uti riksdagsarbetet kan deltaga, hwarföre och som icke allenast, å ståndets sida, all möjlig förstärkning behöfwes i cammar-, oecon.- och commercedeputation, efter herr probsten Idman, och herr probst Wijkman nu förklarade, sig icke medhinna att wederbörl. biwista allmänna beswärsdeputation; ty beslöts, att herr kyrkoherden Rundberg, till ledamot i upnämnda deputationer, skulle med extractum protocollii ifrån ståndet blifwa försedd.

§ 5. Sedan herr arkibiskopen och taleman upkommet, och lyckönskat ståndet till wälsignadt arbete uppå detta året, hvilket af herr biskop Filenius med reciproqve lyckönskan besvarades, uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁸² ang:de wärkställigheten af riks. ständers under warande riksdag tagna författningar, om deras uprättelse, som sidsta riksdag blifwit prejudicerade.

Uppå herr bisk. Filenii begäran, lades detta på bordet.

⁵⁸¹ Se bilaga 11.

⁵⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 42.

§ 6. Föredrogs en af Joh. Henr. Lefebure insinuerad böneskrift,⁵⁸³ om förskoning för det honom ådömda straffet, af fängelse på wattn och bröd, hvarmed han, enl. medicorum bifogade attester, icke skall kunna uthärda.

Sedan allenast sjelfwa böne-skriften blifwit upläst, begärade h. probsten Wijkman densamma på bordet, såsom ett document, hwilket uti en redan afdömd sak icke bordt produceras.

§ 7. Hemstälde herr bisk. Serenius, om icke, medan stånden nu första gången uppå detta året äro samlade, det torde finnas rådeligt, att påtänka, huru denne riksdagen må kunna bringas till så skyndesamt slut, som möjligt är. Herr biskopen wille i det afseende styrka ståndet, att begära de öfrige respective ståndens biträde, till erhållande af flit och drift på alla arbetsställen, och i synnerhet, att bewillningen inom 14 dagar må till plena upkomma.

Herr profess. Amnell instämde med herr biskopen i sjelfva saken, men trodde tillika, att knapt blifwer möjligt bruka mera flit i riksdagsarbetet, än herr professoren blifwit wan wid, på de ställen, herr professoren haft att syssla.

Herr öfverhåfpredik. Grunnerus medgaf likaledes, att riksens ständer nog flitigt arbetet förl. år, men biföll dock herr biskop Serenii tanka, att igenom beskickning härom til de andre stånden gifwa sakernas fortgång ännu mera drift, hälst man med skäl kan säga, att icke alle deputationer arbeta lika flitigt. Påminnelsen gör derföre intet ondt, utan wisar, att riksens ständer med ömhet behjärta sina hemmawarande committenters dryga känning af riksdagens långwarighet.

Herr probsten Wijkman: Som alle lära wara lika enige, att önska snart slut uppå riksdagen, så lärer frågan endast blifwa om bästa medlet, att winna detta ändamål. Påminnelser om arbetets fortskyndande hafva förra riksdagar plägat ske, utan att någon synnerlig wärkan deraf försports i deputationerna. Mera torde derföre göra till saken, om respective herrar talemän esomoftast stiga up i deputationerna, göra sig underrättade, hvad med göromålen derstädes lider, och dem således efter omständigheterna påskynda.

Herr comminist. Chydenius suspenderade sitt omdöme om bästa medlet, att få riksdagen snart slutad; men, som, till den ändan, bewillningens utarbe-

⁵⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 161.

tande blifwit omnämde, ville herr comministeren nyttja detta tillfället, att uppå en willrådighet, hwaruti han i bewillnings-deputation råkat, och deröfwer begära ståndets instruction. Herr comministeren hade sig icke bekant, huru stor summa, som oumgängel. tarfwas till statens mäst pressande utgifter, men förmente, att, om kronans skuld hos banqven derunder begripes, torde den stiga wid pass till 100 t:r guld. Skall nu den summan genom bevillning tillhopa skaffas, så lærer denna blifwa odrägelig. Herr comministeren önskade derföre, att få anse det för en afgjord sak, det man, wid bewillningens reglerande, icke kan hafwa afseende på denna kronans skuld till banqven, el. at den genom contributioner icke kommer att stoppas.

Härtill yttrade herr biskop Serenius, att i bewillningsdeputation intet annat afseende kan tagas till grund, än undersåtares förmåga, och hwad de mägta utgöra; då nogsamt lærer finnas, att de icke tåla mera betungas, än sista riksdags bewillning förmår.

Herr doctor Nordman wille på wist sätt ingå med herr biskop Serenius, ang:de påskyndande af riksdagens slut, på det den icke ännu ett år må påstå. Men så blifwer tillika eftersyn i deputationerna hufwudsakel. nödig, emedan icke alla af dem hafwa lika widlöftiga ärender att sköta, och fölgagtel. kunna lika fort sluta sina arbeten. I cammar-, oeconom.- och commerce-deputation är, till exempel, ett haf af ämnen, som snart sagdt alldrig når någon bottn. Det angelägnaste lærer blifwa finencewärkets reglerande, hvilket för sin widlöftighet med allware bör angripas; till befordrande hvaraf, herr doctoren nu upläste ett memorial,⁵⁸⁴ hwaruti hemställes, om det icke wore nyttigare för riket, att emottaga wäxel-adsocierades anbudna 40 t:r guld, än genom process och concurs göra sig af dem betaldt.

Detta memorial begärade h. probst. Wijkman på bordet.

Herr probst. Waldius: Att få riksdagsarbetet i någon mera activitet, synes vara af en ostridig nytta; hvarföre deputation derom till de öfriga respective stånden ju förr dess häldre må afgå; ty huru med göromålen i hvarje deputation tillstår, derom har herr landtmarskalken under helgen gjordt sig noga underrättad, så att det icke vidare af herrar talemän lærer behöfwa efterfrågas.

Herr probsten Mathesius: Ingen lærer mer längta efter riksdagens slut, än de, som hafwa längsta wägen hem. Herr probsten, som är ibland deras antal,

⁵⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 135.

kunde äfwen med godt samwete säga, att han, på de ställen han är satt att arbeta, waret så flitig, som någonsin af honom kan åstadkommas. Men, som presteståndets ledamöter äro få, och i många deputationer spridde, torde or[d]språket på dem kunna sättas, att der många järn ligga i elden, blifwer alltid något brändt. Och när dertil i öfvervägande kommer, att de mål, som egentel. röra wissa landsorter, i synnerhet behöfva handteras af dem, som orterna känna; hvaraf esomoftast förorsakas uppskof i målens afgörande, när sådane ledamöter på andra ställen äro hindrade, torde aldraminst komma presteståndet till pass, att påminna om flit och skyndsamhet. Utan när enhvar wet det med sig, att han i det möjeligaste på alla wederbörl. ställen gör sitt till, lärer man icke längre kunna komma, hälst någon, som hittils med tålmod afhört andras angelägenheter föredragas, och väntat få dem i ordning utarbetade och afgjorda, som honom blifwit committerade, icke bör frustreras; en sådan dess skäl. väntan, utan tid och råderum äfwen till sådant återstående arbete beviljas.

Herr probst. Bolmstedt: Så önskeligt som det är, att snart få sluta riksdagen, och så mycket herr probsten wid dess långvarighet tröttnar; så orådeligt tyckes ännu wara, antingen att utsätta termin till slut, el. att derom göra påminnelse. De torde nog gifwas, som önska ett förhastadt slut på denna riksdag, men ifrån Skåne hade h. probsten fådt bref deruppå, att committenterne icke willja se sina riksdagsmän hemma, utan de bragdt till något slut de wigtiga saker, som wid denna riksdag blifwet uprörde.

Herr ärkebiskopen och taleman förestälde äfwen, att ståndet icke bör blåtställa sig för tillwitelse af förhastande, el. att willja släppa det påbegynte arbetet halfgjordt.

Herr probst. Haartman ansåg likaledes mindre försigtigt af rådet, att nu påskynda riksdagen, medan det kan förebrås detta ståndet, att många mål ligga här, och vänta på slut, som i de öfriga råden blifwet afgjorde.

Herr bisk. Serenius trodde dock, att något kunde härvid göras, såsom, att herrar talemän kunde anmodas, åtminstone komma öfverens om månader till riksdagens slut.

Herr comminist. Iverus förklarade sig icke vara deremot, om det anses mäst bidragande att winna ändamålet. Men ett annat medel dertill ansåg h. comministern för hufwudsakeligt, neml. att deputationerne icke allenast flitigt, utan äfwen tidigt sammankomma, emedan h. comministern, på de ställen han sitter, hade märkt, att mycket i denna delen saknas, och alltid mera

hos de öfriga ståndens ledamöter, än hos presteståndets, hvarföre herrar talemän kunde härtill anmana ledamöterna, hvar af sitt stånd.

Herr öfverhåfpredik. Grunerus fann herr bisk. Serenii proposition vara oskyldig, och att väl någon deputation derom till de öfriga stånden kunde afsändas.

Herr professor Amnell yttrade vidare, det han icke wille styrka till précipiterande af riksdagens slut, hvarmed vårt publicum wore ingalunda wäl belåtet; ej eller med påmanande åstadkomma ledsnad hos de deputationer, hvilka hittills brukadt en arbetsamhet, som swårl. kan ökas. Skall påminnelse derföre ske, så måste ordalagen blifwa mycket warsamma, hälst hos wissa deputationer redan icke så mycket arbete lærer återstå; hvarjämte trodde h. professoren icke, att presteståndet gaf något annat stånd efter uti arbetets drift, emedan också flere mål här blifwit afgjorde, som der ännu återstå.

Ändtel. och uppå gifven proposition, biföll ståndet, att påminnelse i detta ämnet må ske hos de öfriga stånden, allenast warsamme termer dervid brukas, och ståndets åstundan förnämligast sträckes derhän, att både plena och deputationerne, för- och efter-middagar, flitigt nyttja de nu sig allt mer förlängande dagar, till att med all möjlig skyndesamhet arbeta undan det wigtigare riksdags-arbetet, som ännu kan återstå.

§ 8. Upläste h. probst. Kröger ett memorial,⁵⁸⁵ i anledning deraf, att uti secreta utskåttets af trycket utgifna protocollutdrag af d. 20 Septembr., ang:de orsakerna till oredor i wäxel-cursen, icke allenast saknas namnet på de 14 der omnämde exporteurerna, hvilka ståndet resolverat skola till sina namn upgifwas, utan äfven en hel mening och ett af allegaterna, rörande ostindiska compagniet blifwet utelemnadt; i anseende hvartill h. probsten åstundar, att ståndet hos de öfriga respective stånden wille så begå, det denne för allmänheten så interessanta act måtte i trycket blifwa komplett.

Sedan h. prof. Amnell erinradt, att dessa namnen böra först hos stånden upgifwas, innan de genom trycket göras bekanta, biföll ståndet, att, i anledning af h. probst. Krögers memorial, låta ett protocollutdrag härom afgå till de öfriga resp. stånden; men imedlertid anmodades h. probsten, att jämte 5 andra deputerade nu genast hos samtel. stånden andraga så wäl detta ärendet,

⁵⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 925, nr 233.

som ståndets tanka, ang:de drift i riksdags-arbetet, till hvilken ända deputation nu äfven afgick.

Wid återkomsten berättade h. probsten, att h. landtmarskalken, ang:de den förra saken, swarat, det uteslutandet af den anmärkta meningen skedt uppå secreta utskåttets beslut; hvilket äfven h. probst. Mathesius, såsom ledamot af secreta utskåttets expeditionerdeputation nu widkändes.

§ 9. Uplästes secreta deputations betänkande,⁵⁸⁶ rörande ministerens, baron Paul Ehrenkronas besvär öfver préjudice; hvilket, uppå herr probsten Wijkmans begäran, lades på bordet.

§ 10. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 6 Augusti nästl.,⁵⁸⁷ ang. att riksens ständers extra deputationer, directioner och commissioner hädanefter må uphöra.

Herr probst. Mathesius förklarade sig icke vara emot detta, men anmärkte såsom någon apparent contradiction, att nu genast afgöra quæstio an? Det sådane riksens ständers wärk skola uphöra, och deputationerne sedan skola afgifva deras yttrande, huru de dem updragne göromål hädanefter skola skötas; hälst h. probsten trodde att någre af dessa wärk väl ännu torde behöfva subsistera, såsom, t. e. barnhus- och hospitals-deputation, som genom sitt arbete skaffade mycken nytta.

Herr doctor Hausvolff erindrade, att, utom denna deputation, äfven flere sådane wärk gifwas, hvaräst ledamöterne icke gravera staten med någon lön, såsom direction öfver ecclesiastiquewärket i Lappmarken.

H. prof. Amnell kunde icke finna sig wid, att gå in i quæstio an vidare, än in quantum fieri possit, som åter icke nogsamt kan finnas, innan quæstio quomodo blifvit utredd och upgifven.

Herr bisk. Serenius anmärkte, att detta icke angår kongl. directioner, sådane, som den öfver ecclesiastiquewärket i Lappmarken, utan allenast riksständers wärk, der alle 4 stånden hafwa sina ledamöter; och wore äfven af sigten, att förvandla barnhus- och hospitals-deputation i en sådan kongl. direction.

⁵⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 45.

⁵⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 78.

H. doct. Nensén provocerade till enhvar af rådets ledamöter, som kände barnhus- och hospitalsinrättningarna i riket, om icke den deputation, som öfver dessa värk blifvit satt, och hvaräst h. doctoren nu är ledamot, gjort märkeligt gagn, och åtminstone förtjent, att af riks. ständer derföre erkännas, såsom den ende belöning, ledamöterna derstädes kunna hafwa. Och emedan, i händelse af förvandling till kongl. direction, betjeningen dock måste bibehållas och lönas; lemnade h. doctoren till ståndets eget eftersinnande, om detta är att förmoda, det ståndets med dessa värkens combinerade interesse bättre skall kunna bevakas genom civile embetsmän, än genom ledamöter af ståndets egna medel.

H. bisk. Filenius, h. probst. Bolmstedt och åtskillige flere erkände häruppå med tacksamhet bem:te deputationens oförtrutna omsorg, att på aldrabästa sättet sköta de ärender, som densamma blifvit anförtrodde, så att den både hedrat sig och gagnat det allmänna.

H. profess. Amnell: Som frågan nu icke är om kongl. directioner, utan om riksens ständers värk, så yrkade herr professoren nu vidare sin påminnelse, att icke qvæstio an kan bifallas, innan man, wid granskning af qvæstio quomodo, finner, huruwida det sig göra låter; och härmed instämde äfven h. doct. Hausvolff och h. doct. Nensén.

H. probst. Högström erinrade om en gränse-deputation i Norrland, som af riks. ständer blifvit förordnad, men ännu icke hunnit till slut med sitt arbete, hvilket dock är af den beskaffenhet, att intet annat ordinarie värk dermed kan sysselsättas; uti hvilken påminnelse h. probst. Mathesius äfwen instämde.

I anledning härutaf projecterade herr biskop Serenius, att sådane deputationer här kunde undantagas, hvilkas göromål nu ligger under kammar-, oecon.- och commerce-deputations skärskådande.

H. probst. Wijkman: Om qvæstio an för alla el. några sådane värk nu bifalles, och qvæstio quomodo sedan skulle upkomma, så finner ståndet sig bundet af det beslut, som nu skulle tagas, att då gå in i fullständig granskning, hvilken granskning dock blifwer oumgängelig, om annars upgiften af qvæstio quomodo icke skall blifwa utan ändamål.

H. öfverh.predik. Grunerus fann likaledes betänkeligit, att nu säga ja till qvæstio an innan wederbörande deputationer yttrat sig öfver qvæstio quomodo el. huru och hvaräst de ärender skola skötas, som de omberörde deputationer handhaft.

§ 11. Uplästes och bifölls secreta utskåtts protocollsutdrag af d. 20 Novembr.⁵⁸⁸ ang:de nu mera afl. generalmajorens och riddarens Peter von Törnes dag-tractamente.

§ 12. Gjordes början med upläsandet af handels- och manufacturdeputations betänkande,⁵⁸⁹ ang:de indragningar på manufactur-contoires extra stat; hvaröfver ståndet punctevis sig wille yttra:

Ang:de 1:sta puncten, el. om handels- och oeconom. commission, på-minte sig ståndet, att dess uphörande tillförene blifwet beslutet. 2 § bifölls, sedan det särskildta votum n. 1 äfven blifvet upläst. 3 § bifölls. Wid 4 § uplästes särskildta votum n. 2 enl. hvilket directeuren And. Odel äfven betages lön på hall-rättens stat.

Uppå gifven proposition, fann ståndet skäligt, att bifalla detta särskildta votum. Dock, som detta innehåller endast en ledamots tanka, hvilken af deputationen icke blifvet antagen, åstundade h. profess. Amnell närmare uplysning, om grunderna dertill äro nog säkre, emedan det synes, som deputationen icke skulle hafva flyttat Odel på en annan stat, deräst han befunnets att skäl. hafva förvärdadt sin lön.

Dertill svarade h. bisk. Serenius och h. probst. Wijkman, att deputation icke sträckt sin åtgärd vidare, än att tillse, huru manufact.fonden måtte befrias ifrån sin gravation.

H. probst. Forssenius trodde dock, det vara nog hårdt, att lemna mannen aldeles lönlös, för den konst, hvilken han genom utländska resor sig förwärfvad.

Likaledes yttrade h. doct. Nensén, h. doct. Hausvolff, h. bisk. Filenius och h. probst. Ziebeth, att här wore rum för en skälig ömhet, så att beslutet icke må sträckas längre, än deputationen tilstyrkt. Thärmed lemnades detta betänkande, och

§ 13. Uplästes samt bifölls wällofl. borgareståndets prot.utdrag, af d. 18 Novemb.⁵⁹⁰ ang:de pension för afl. lieuten. Dahlbergs enka.

⁵⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 80.

⁵⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 27.

⁵⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 30.

§ 14. Uplästes och till secreta utskättet remitterades capit. J. T.⁵⁹¹ Degenars ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade ansökning om slut i ett upbringningsmål.

§ 15. Som ståndet mycket öfverligges af private sökande, i synnerhet i préjudice-mål, anmodades h. arkibiskopen och taleman att wid herrar talemäns sammanträde så begå, det ståndet till sådane måls afgörande, äfven eftermiddagarna måtte kunna sammankomma uppå de dagar, som plenum förmiddagarna hållas.

§ 16. Berättade högwördigste h. arkibiskopen och taleman, att ståndets notarius, mag:r Brander, är sinnad, hos domcapitlet i Upsala sig anmäla, om förslag till det nyl. ledigt blifna Eneköpings pastorat, hemställande till ståndets godtfinnande, om ej ståndet skulle täckas, i anseende till dess utmärkta flit och skickelighet wid den trägna notarie-sysslans företagande i ståndet, såsom ock dess öfriga goda egenskaper, gifva honom, mag. Brander, dess förord till domcapitlet i Upsala, att komma i benägen åtanka; hvilket af ståndet genast bifölls skulle ske genom utdrag af protocollet; hvarwid h. professor Amnell dock föreslog, om ej tjenligare och rådsammare wara skulle, att anmoda herr arkibiskopen och talemannen, att hos domcapitlet i Upsala en sådan ståndets önskan och åstundan skriftel. anmäla.

Ståndet åtskildes.

⁵⁹¹ Läs: *J. P.*

D. 27 Januar. 1766

§ 1. Justerades protocollet af d. 22 Januar.

§ 2. Uplästes och justerades det protocollsutdrag, som, enl. ståndets beslut af 22 Januar, nästl., kommer att afgå till domcapitlet i Upsala, innehållande ståndets förord för dess notarius, mag:r Brander, wid dess förestående ansökning.

Hwarwid h. profess. Amnell dock höllt, för sin del, betänkeligt, att ingå i det nu föreslagna protocollsutdrag; icke derföre att notar. mag:r Branders befordran låge honom mindre om hjertat, ej el. derföre, att han icke fant bem:te notarie värdig, att hugkommas med förslag till sådan syssla, som ledig är; hälst emedan professoren, gemensamt med consistorio ecclesiastico i Upsala, nära och noga kände mag:r Brander, såsom ett detta stifts barn, som, både under wistandet vid academien, och sedermera å daga lagdt synnerlig skickelighet; utan derföre, att herr professoren, nu ej warande i tillstånd, att weta och jämföra de blifwande medsökare, icke gerna wille, å ena sidan, tillstyrka ett det högvördiga ståndets förord, hvars wärkan skulle kunna blifva oviss, hälst som ståndet ändå lærer icke annorleds wilja härvid hafva sin notarie anmäld, än så vida kyrko-lag och flere consistorio i nåder föreskrifna stadgar dess hugkomst med missive medgifva; ej eller, å andra sidan, försätta consistorium i Upsala uti någon till äventyrs härvid upkommande bekymmersam belägenhet, då wördnad för ståndet och aktning för lagarnas efterfölgd kunde råka i någon collision. Hvarföre, wid sakens närmare öfvervägande, min önskan häldre wore, att högvörd. ståndet, i sällskap med de öfriga hög- respective medstånden, med underdånigt förord inför Kongl. Maj:t kraftigt understödde en så värdig ståndets betjents ansökan till regalt gäll i det stift, hvarunder han hörer; ett steg, som lærer befinnas både lagligt, i stöd af Kongl. Maj:ts nådiga förordnande d. 17 Decembr. 1756, och för detta brukeligt.⁵⁹²

Efter någon öfverläggning härom, blef dock, på gifven proposition, af ståndet beslutet, at ofvan nämde protocollsutdrag, sådant som det nu var upläset, skulle expedieras.

⁵⁹² Tryckt förordning 17 december 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Thet Hädanefter inga ansökningar om befordring til Tienster och Characterer hos Riksens Ständer få giöras.*

§ 3. Sedan det projecterade protocollutdraget, ang:de secreta utskåttets upgift, om orsakerna till wäxel-cursen, blifwet upläst, och ståndet låtet sig underrättas om rätta förloppet af denna sak, att näml., hvad som blifwet utelemnadt, skedt uppå secreta utskåttets föranstaltande, som härom med expeditionsdeputation corresponderadt, och af densamma bekommet acten, om hvars tryckning herr landtmarskalken sedan sjelf besörgdt, yttrade herr prof. Amnell, att han fann mycken grund till utelemnandet af den anmärkta meningen, rörande ostindiska compagniet, och att allmänheten skäligen kunde åtnöjas med det trykta documentet, sådant som det nu är, om annars afsigten är, att bem:te compagnie skall winna bestånd och icke förlora all credit; hwarföre äfwen secreta utskåttet wäl kunnat undgå, att låta denna strophen till plena upkomma. Men att den wid tryckningen blifwet utelemnadt, deruti hade äfwen expedit:sdeputation någon skuld, som, wid yppad collision imellan plenorum och secreta utskåttets beslut, kunnat till plena referera saken, och icke skjuta densamma från sig till secreta utskåttet. Hvad åter namnen på de 14 exporteurerne beträffar, hade h. professoren intet att påminna, med mindre ståndet må skaffa wärkställighet af sitt beslut om deras upgifvande; så framt icke de namn derunder äro begrepne, som upräknas uti en af de trykta bilagorna, då ett särskildt upgifvande blifwer mindre nödigt.

Häremot anförde h. probsten Kröger i kärthet sådana skäl till sitt påstående, både om det ena och det andra, som dess memorial innehåller, och förestälte angelägenheten deraf, att allmänheten får tillständig uplysning om detta, som utgör en märkelig del af den tillställning, hvarigenom riket råkat i närvarande olyckeliga belägenhet. Obehörigheten af secreta utskåttets härvid brukade åtgärd wore så mycket tydeligare, som ett stånd allena kunnat för dess räkning låta trycka acten, sådan som den ifrån secreta utskåttet upkommet; fast mindre kan denna tryckningen in extenso vara underkastad någon inhibition, sedan den fått riksens ständers beslut till grund. Ändtel. lemnade h. probsten till ståndets eget ompröfvande, huru med dess värdighet kan stå tillsammans, att vid så fatta omständigheter låta falla sitt beslut, om ståndet så godt finner, med vidare fullföljande häraf må hafvas anstånd, till dess expeditionsdeputations utlåtande häröfver får inhämtas.

H. comminister Chydenius förmenter åter, att ståndet redan fådt all den uplysning, som tarfwas, och att intet uppehåll nu mera bör ske uti hvad ståndet ämnat härtill göra. Riksens ständer böra alldrig känna någon inhibition

uti sina beslut; och till att gifwa allmänheten reda på saken, wore icke ur vägen, att äfven ståndets protocollutdrag härom af trycket utginge.

Herr probst. Bolmstedt tillstyrkte, att med något beifrande häraf måtte innehållas, till dess närmare underrättelse kan erhållas, huru med det ena och andra förevet. Men namnen må imedlertid upgifvas, och kunde äfven ståndet, utan vidare efterfrågan, låta trycka acten complet, sådan som den är i dess händer.

Herr probst. Waldius höll betänkeligt, att nu vidare taga härwid något sådant formeligt steg, som projecterat blifvet, hälst h. landtmarskalken gifvet tillkänna, att han på sätt, som förmäldt är, taget del i saken. Snarare torde, wid vänlig conferance, någon behagelig jämkning kunna påfinnas.

Härmed instämde äfven h. biskop Mennander.

H. öfverhåfpredik. Grunerus: Då frågan blifver, om secreta utskåttet hafver rättighet, att utesluta något af det, som plena bifallet skola tryckas, är tydeligt, att sådant aldrig kan bifallas. Protocoll-utdraget må derföre afgå, så framt icke sådane omständigheter i secreta utskåttet äro bekante, som skäligen kunna värka någon wila med alltsammans, till dess närmare förklaring kan erhållas.

H. doct. Lindegren rådde likaledes till ett sådant uppskåf, för att undwika split och tidsspillan inom riksens ständer; accederande h. doctoren för öfrigit till h. prof. Amnells tanka.

H. kyrkoherd. Heurlin wille icke bifalla, att någon tryckning af ståndet besörjes, innan dess yttrande till de öfriga stånden genom extractum protocoll afgådt.

H. probst. Kolmodin instämde med h. profess. Amnell, under förmodan, att h. landtmarskalken icke utan giltiga skäl begärde härom på sätt, som skedt är.

H. profess. Amnell åstundade äfven säker uplysning derom, att de öfrige respect. stånden, el. åtminstone deras pluralitet, gådt in med presteståndet, ang:de tryckningen.

H. biskop Filenius hemstälde, om icke sjelfva saken, utan vidare bråksam handläggning, aldrakraftigast wore hulpen dermed, att nya ostindiska compagniet pålägges betala till kronan de stipulerade 30 t:r guld, efter den curs, som var, när stipulation skedde; men då detta af åtskillige ansågs för en annan fråga, än den, som nu egentel. bör afgöras, och hvaröfver proposition begärtes, gjordes densamma med frågan, om det justerade extractum proto-

colli nu skulle afgå. Den dertill svarade Nej, skulle utmärka, att saken wilar, till dess närmare uplysning ifrån wederbörl. ställen kan bekommas.

Af brist på enhällighet i svaret, utröntes genom votering, att 19 röster bejakade frågan, men 23 förklarade sig för Nej.

§ 4. Hörde ståndet sig föreläsas ett af h. biskop Serenius författadt protoc.utdrag, till de öfriga respect. stånden, ang:de riksdagsarbetets drift; hvarwid h. probst. Mathesius anmärkte, att ståndet sidsta plenum icke resolverat till något sådant, och att det egentel. vore önskeligt, att detta ståndet kunde komma, att äfven efter middagarna hålla plenum.

H. profess. Amnell erindrade, i anledning af sidsta § i föregående protocoll, att ståndet hade något yttrande härom att förvänta ifrån herrar talemän. Men som det nu uplästa projectet ibland annat innehåller, att deputationerne äfven uppå eftermiddagarna böra arbeta, hvilka eljes af arbetsamma riksdagsmän pläga nyttjas till enskild utarbetning af mål, som de taget om händer, förklarade h. professoren, at, om han finge sluta ifrån sig till andra, blefve ledsnad och trötthet den wissaste wärkan af ständiga eftermiddags-sammanträden, hvarigenom således drift i riksdagsarbetet wissertl. icke skulle främjas.

Sedan notarien Brander gifvet tillkänna, hurusom han haft tillfälle höra h. landtmarskalkens yttrande, att ett stånd icke ensamt kunde hålla eftermiddagsplena, så framt icke i dess oeconomiska ärender, anmärkte h. probst. Wijkman, att continuation af förmiddagsplena öfver eftermiddagarna så mycket mindre kunde något stånd förmenas, som sådant wid voteringar alltid träffar in hos höglofl. ridderskapet och adelen, och det i sig sjelft kommer på ett ut, om sammankomsten således utan uppehåll fortsättes, el. genom middagsmåltiden afbrytes.

H. biskop Mennander önskade, att det projecterade extractum protocollii måtte afgå, till ett bevis af ståndets åhåga, att lindra committenterna ifrån den tunga, som riksdagens långvarighet förorsakar; i hvilken afsigt h. biskopen äfven åstundade tillägning af någon termin till riksdagens slut.

Denna sednare omständigheten begärade h. probst. Wijkman på bordet; äfvensom h. öfverhåfpredik. Grunerus anhöll, att hela saken tills widare måtte wila, hvilket, uppå gifwen proposition, ståndet äfven biföll.

§ 5. Företrädde en deputation från wällofl. borgareståndet, som öfverlemnade ett samme stånds protoc.utdrag, ang:de préjudice-mål i allmänhet, hvars innehåll äfven i kårthet uprepades. Tillika aflemnades ett exemplar af hederwårde bonde-ståndets protoc:sutdrag, om kronans lösningsrätt utan börd, försedt med borgare-ståndets påskrift, och ämnadt till löpare. Ändtel. påmintes om skyndesamt afgörande af samme stånds protoc.utdrag, rörande taxeringar i städerna, såsom ock flere det ståndets ledamöter egentel. rörande ärender, hvaribland nämdes betänkanden om Danviks qvarnar och borgmästare-lönen i Skanör.

§ 6. I anledning af 12 § i föregående protocoll, anförde nu h. probst. Åhman, hvad han sidst sade sig hafva ämnadt, om icke proposition så hastigt skedt i saken. Handels- och manufacturdeputation hade på goda skäl tillstyrkt, det direct. Odel må behålla sin lön, emedan han derföre gör godt gagn i hallrätten, wid hvilket wärk 2:ne andre directeurer, som njuta dubbel lön emot honom, dock blifwet bibehållne. Riksens ständer hafva dessutan sjelfve tillfördnat honom denna lönen, hvilken han hittils på intet sätt förvärvat. Och när härtill kommer, att det särskildta votum icke i alla omständigheter håller skick, såsom hvad husrum angår, hvilka icke äro flere, än mannen sjelf för sig och de sina nödtorftigt behöfver, så wille h. probsten icke deltaga i den hårdheten, att beröfva honom dess lagliga lön, i fall saken nu på det sättet skulle anses för afgjord.

H. kyrkoh. Heurlin: Till riksdagens slut bidrager ofelbart äfven, det, att riksens ständers plena hafva förtroende till sina deputationer, hvarföre ock i förevarande händelse h. kyrkoherden mera litade på hvad hela deputationen anfördt, än hvad en auctor anonymus dervid fogat, i synnerhet som skäl lär kunna anmärkas, att tillvärkningsquantum icke stiger till hälften så mycket som i separata votum föregifves, och inkomsten dervid, efter den berättelse, h. kyrkoherden fädt, endast år 1765 varet 24 öre kopparmynt, men förut icke mera än 12 och 16 öre.

Herr probst. Wijkman wille bifalla deputation i den delen, att Odel flyttas till löntagande ifrån manufact.contoires inuppå hallrättens stat, deräst han finnes widare böra lön åtnjuta, hvilken sednare fråga bör i h. probstens tanka blifva dependente af en annan, el. om appreteringshusets försälgning. Blir det så, att detta huset kommer att försäljas ifrån kronan till private, så är skäligt, att Odel icke på en gång sättes i mistning af både husrum, apprete-

ringsinkomst och lön. men i annor händelse, torde han skäl. kunna åtnöjas med ettdera. Bäst synes derföre vara, att icke utlåta sig öfver detta, innan deputation upkommer med sitt betänkande, ang:de appreterings-värket.

H. probst. Forssenius yrkade nu som sidst, att, som Odel sitter med fullmagt och lön, såge h. probsten icke, huru, utan något mannens förvållande, den ene kunde skiljas ifrån den andra.

H. profess. Amnell förblef vid hvad han sidst yttradt, till följe hvaraf h. professoren finner billigt, att manufact.fonden befrias ifrån denna lönen. Men som votum separatum icke värkat på deputationen, så kunde h. professoren icke anse det för mera, än blåtta dicentes, som af skäl och bevis bör vinna sin styrka. För öfrigt ville h. professoren icke vara mot h. probst. Wijkmans förslag, hvarigenom ändamålet för denna gången winnes, som är att befria manufacturfonden ifrån sin gravation.

H. probst. Ekström: Som han blifvet underrättad, att Odel icke förtjenar sig mycket wid appreteringen, som i det särskildta voto föregifwes, han icke eller är så öfverflödigt försedd med husrum, att han af hushyran sig kan rikta, commerce-collegium jämväl gifwet tillstånd för färgare, att jämte Odel appretera, så fann h. probsten allt skäl, att instämman med deputationen, och låta Odel hädanefter upbära sin lön af hallrättsmedlen.

H. biskop Serenius gaf sig nu tillkänna, att wara auctor till det särskildta votum, begärande, att de ledamöter, som låtet förmärka något tvifvelsmål om hvad der förmäles, wille påminna sig, hurusom intet exempel deruppå lärar gifvas, att någon deputationsledamot understådt sig inför sin deputation anföra något, som wore osanfärdigt. Hvad direct. Odels lön beträffar, så hade den med rätta sidstl. riksdag bordt uphöra, emedan den ifrån början icke längre blifvit förlänt. Wille man derföre bruka stränghet, så kunde återbäring sedan sidsta riksdag finna rum. I hallrätten är utom Odel en man, som har samma slags tillsyn, som han, och derföre njuter lön. Och utom dess är icke rimeligt, att en, som förtjenar penningar af allmänheten genom ett slags handtvärk, skall tillika draga publicque lön. Och bad h. biskopen för öfrigt, att en hvar wille betänka, huru svår den principen blifver i längden för riket, uti dess nu varande ställning, att hafva afseende på personella interesserna, och plaidera för sina vänner mera, än för publicum.

Härmed instämde h. probsten Bolmstedt och h. doctor Nordman.

Herr doctor Haussvolff åberopade sitt sidsta plenum gifna bifall till h. profess. Amnells tanka, och anmärkte nu, i anledning af discurserna, att för

direct. Odel intet är att räkna på någon inkomst af huset, han bebor, hvilket h. doctoren, såsom i S. Claræ församl. beläget, till dess indelning kände. Det är egentel. inredt för appreterings-värket, och hyser, t. ex. en kåstbar mangel af metall, som för dess tyngd fordrar eget till dess bruk inrättadt rum. I afseende hvaruppå, h. doctoren icke såg någon möjlighet, att försälja detta huset till private egendom.

H. probst Wijkman åter anmärkte härvid, att appreteringsvärket icke är i samma hus, der Odel har sina wånings-rum, utan i särskilda byggnader in på gården. Och, ehuru h. probsten, enl. sitt förra yttrande, wille lemna frågan, både om Odels lön och husrum, till dess deputation hinner derom upgifva ventilations-ämne, förklarade han dock nu in antecessum, sin tanka vara, att alla sådane värk böra komma i privatorum händer, emedan kronan på dem eljes warder lidande. Wid hallen lönas väl dessutom en directeur, benämd Heine, men så har han ock utom penningelönen inga andra förmåner, såsom han ock alldrig njutet något förlag, utan är en införskrifwen utlänning.

H. probst. Mathesius tillstyrkte att widtaga h. probst. Wijkmans project.

H. comminist. Chydenius. Som, vid 1756 års riksdag lön blifwet Odel förunnad, endast till nästa riksdag, och det endast af secreta utskättet, så bör den nu icke en gång komma i fråga, så framt icke det finnes skäligh, att tillägga denna mannen ny lön.

H. doct. Nensén uplyste äfven, för sin del, ståndet om beskaffenheten af huset, som Odel bebor, hvilket h. doctoren, på manufact.-contoirets vägnar, hade besigtigadt. Och wore egentel. icke mera än en våning, som han kan nyttja, emedan öfra etagen blifwit inrättad för den omtaldte mangelen, hvilken, efter förordnande ifrån sidsta riksdag, blifwit flyttad i ett annat särskildt hus.

H. prof. Amnell åstundade nu vidare proposition uppå h. probst. Wijkmans project, och förklarade ännu en gång det förtroende till deputation, att densamma icke skulle hafwa underlåtet föreslå, det lönen rent af måtte uphöra, om dertill funnets nog tillräckeliga skäl. För öfrigt, som h. biskop Serenius låtet förmärka, det han taget h. professorens yttrande öfver dess särskildta votum så, som skulle dess sanfärdighet directe af h. professoren vara bestridd, el. i tvifvelsmål dragen; så tillade h. professoren, att han här icke brukade det ordet, dicentes, i någon annan mening, än det wanligen

innebär, då det betecknar sådant föregifvande, hvarå bewis icke blifvet anfördt, men som dock möjel. kan bewisligt vara.

H. biskop Filenius styrktes nu så mycket mera i dess sidst yttrade tanka, att bifalla deputations betänkande, som han af discurserna förnummet, att Odel icke innehafver och disponerar flera wåningsrum, än han nödvändigt behöfver, att en annan delar med honom den af appreteringsarbetet fallande ovissa inkomsten, och att, ehuru lönen quæstionis endast till sidsta riksdag i början blifvet lemnad; deputationen dock icke funnet sig befogad, att med sitt tillstyrkande derom gå längre, än allenast till flyttning ifrån den ena staten in på den andra.

Sedan h. probsten Kröger, med flera, häruppå begärdt proposition på h. probst. Wijkmans föreslagna medelväg, tillspordes slutel. standet, om det will innehålla med sitt utlåtande, till dess handels- och manuf.deputation inkommet med sitt betänkande om appreterings-värket? Hvilket med Ja besvarades, dock så, att, i fall af lörens bibehållande, flyttningen på hallrättens stat nu medlertid blef samtykt.

§ 7. Företogs till afgörande, och uplästes å nyo, secreta deputations betänkande, ang:de sådana förslager till tjenster, hvarigenom klagande hos ständer öfver préjudice kunna få uprättelse; hvilken sak h. biskop Filenius förmälde sig sidsta plenum hafva begärdt på bordet, emedan h. biskopen saknat uppgiften af wissa census, då rådet och embetsmän således sägas hafva handladt emot riksens ständers författning, och hvarförinnan h. biskopen måste deröfver suspendera sitt omdöme.

H. probst. Hartman upläste utur riksdagsordningarna de beslut, som riks. ständer, under d. 23 Maj och d. 22 Augusti nästl. i detta ämne taget, till följe hvaraf rådet och wederbörande collegier bordt med sådana förslags uprättande låta anstå, wid hvilken någon kunde komma i åtanka, som hos riks. ständer är klagande öfver préjudice. Men, tvärt deremot, har under warande riksdag händt, att flere dylika sysslor blifvet förgifne, ehuru bevis blifvet uppedde ifrån secreta deputation, att dylika besvär der voro anhängige. Så eftertänkelige steg synas fördenskuld förtjena riksens ständers synnerliga upmärksamhet.

H. profess. Amnell bekände mycken willrådighet i denna saken, som så högt war rubricerad, att här gälde intet mindre, än riks. ständers magt och värdighet, samt regeringens skyldigheter, i afseende deruppå; fölgagtel. wo-

re målet ganska ömt. H. professoren hade derföre väntat, det casus speciales skolat upgifwas, och ståndet icke lemnas i förlägenhet, att taga rykten till grund. Wederbörandes förklaring tyckes äfven hafva bordt vara inhämtad, på det riks. ständer måtte fullle. vara i stånd, att icke blått iterera de förut härom aflåtna skrifvelser, utan tillika visa en fullständig anledning dertil. Ty om de förre skrifvelser icke wärkat hos regeringen så, att de efter riks. ständers mening blifvet i akt tagne, så lærer icke eller något mera stå att uträttas genom ytterligare skrifvelser i allmänhet, utan att genom exempel göra saken tydlig.

H. doctor Alin fann likaledes angeläget, att casus speciales blifva upgifne, om eljes riks. ständer skola kunna något sig häröfver yttra. Wederbörandes förklaring borde äfven attenderas.

H. probst. Wijkman önskade, att casus wore upgifna, men fann tillika omöjligheten för en deputation, att så kunna gå in i regerings-målen, som dertill fordras. När saken i allmänhet blifver afslutad, är tillämpningen sedan lätt att finna. H. probsten biföll derföre betänkandet så, att deputationens wid slutet anförde utväg till rättelse af hvad, som blifvet felat, äfven blifver antaget för ståndets beslut.

H. öfverhåfpredik. Grunerus: Denna saken har gjort secreta deputation mycket bekymmer. Det skulle väl synas, som det icke waret deputations skyldighet att sträcka sin åtgärd till hvad under denna riksdag passeradt, såsom egentel. ett arbetsämne för tillkommande ständer. Men när facta waret tydeliga, och de till saken hörande acter uti deputations händer, har deputationen trodt, det riks. ständer icke ogera skulle låta sig underrättas, huru deras beslut blifvet värkstälde. Att upgifwa casus speciales, har deputation icke kunnat förena med sin instruction. Till exempel deraf nämde dock h. öfverhåfpredikanten présidentsambetet vid stats-contoiret och kammar-revision, samt stats-secreterare-sysslan vid utrikesexpedition; varande sådane casus nog i allmänheten bekante. Och som ämnet lærer finnas af ganska mycken betydighet, så mycket mera värdt riks. ständers upmärksamhet, som, när sådant under deras sammanvaro kan passera, det icke låfvar mycken säker värkställighet af deras författningar, sedan de blifvit skilde; så lemnade h. öfverhåfpredikanten till ståndets mogna ompröfvande, hvad utväg här vore widtageligast. Att återkalla de i så måtto utfärdade fullmagter, torde finna mycken betänkelighet, men igenom en allvarsam före-

ställning till wederbörande ställen torde saken för denna gången vara hulpen.

H. profess. Amnell frågade ytterligare, om föreställning och warning bör ske, innan förklaring blifvet inhämtad.

H. lector Kraftman: Inbrått i lagar är största våldswärkan. När rena och otwifwelagtiga facta derom intyga, blifwer mäst angeläget, att förekomma en dylik lagarnas kränkning hädanefter, och om förklaring öfver det framfarna pröfvas nödig, kan den sedermera likafullt afgifvas.

H. biskop Filenius: Målet är af yttersta wigt, ty ständers rättighet verserar derinunder. H. biskopen hade icke wetat, att secreta deputation gifvit bewis till regeringen uppå anhängiga préjudice-mål, af dem, som kunnat komma i competence till de förslag, som förewaret, men h. biskopen trodde det nu, sedan det här i ståndet blifvet sagdt. 3:ne frågor förekomma egentel. i detta betänkande: 1) om sjelfva facta, hvilka wäl till casus speciales icke blifvet upgifne, men öfver hvilka likwäl wederbörande böra föras, hvarföre den delen bäst remitterades till secreta utskåttet, att om ett sådant hörande draga försorg. 2) Ang:de den projecterade föreställningen pro futuro, wid hvars itererande, ännu en gång, man nu kunde acquiescera; häldst 3) att annullera de skedda befordringar, och återkalla Kongl. Majj:ts fullmagter, derå trodde h. biskopen, intet exempel i vår regering skola kunna gifvas.

Härmed instämde h. biskop Mennander.

H. probst. Waldius fann omständigheterna härvid så granlaga, att han nu genast icke kunde gå in i detta betänkande, utan wille hafva det till secreta utskåttet remitteradt.

H. doctor Hausvolff yttrade någon ovisshet, huruwida de författningar, som riksens ständer i denna delen gjordt, och med råd-kammaren communiceradt, derifrån blifvet alla collegier och wärk till efterrättelse meddelde.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus trodde det vara nog, att författningarne genom riksdagstidningarna blifvet allom bekante, protesterande i öfrigt emot, att remittera till secreta utskåttet, hvad secreta deputation utarbetadt.

H. profess. Amnell: I secreta utskåttet är dock något före, som härmed hafver gemenskap. Willrådigheten wore hos h. professoren ännu lika stor, och det af betänkandet fattade begrepet om saken confust. Skall derföre ståndet gå längre, än förnya påminnelse och warning, så är närmare granskning af saken wissertl. nödig.

H. probst. Kröger: Som betänkandet redan legat på bordet, så bör det nu afgöras, till hvilken ända h. probsten åstundade proposition deruppå, på sätt, som h. probsten Wijkman anmärkt.

H. probst. Forssenius: Saken är öm, och hårdhet wisas, om kongl. fullmagterne skola återkallas, så vida skulden till hvad, som skedt, icke ligger hos Hans Kongl. Maj:t.

H. probst. Waldius ansåg en dylik fullmagternas återgång för ganska farlig i våra uprörda conjuncturer. Om derföre den projecterade remissen till secreta utskåttet icke vidtages, så biföll h. probsten endast förra delen af betänkandet, och höll det för en hårdhet, att taga fullmagter tillbaka.

H. probsten Wijkman åter fann icke så mycket ondt i detta återtagandet, hvarvid Kong. Maj:ts höghet icke kan sägas blifva lidande, emedan hela oredan härrörer af förslagens uprättande, hvaruti Kongl. Maj:t icke hafver någon del. Dock som konungens höga namn redan blifwet under fullmagterna teknad[t], kan väl medgifvas, att de, som dem fådt, måga dem behålla, men likafullt träda tillbaka till sina förra sysslor, på det ingen undersåte må derigenom blifva lidande, att Kongl. Maj:ts underskrifter i förtid blifvet utwätkade. På detta sättet kan deputations sluteliga hemställande med trygghet förvandlas till riks. ständers beslut.

H. comminister Chydenius hade intet emot denna medelvägen, men anmärkte, att, om embetsmän således, under riks. ständers ögon kunna sätta deras föreskrifter å sido, är lagstiftande magten i mycken svaghet. H. comministern föreslog fördenskuld till proposition, att secreta deputations betänkande bifalles, på det sättet, att det deruti riksens ständers eget bepröfvande till rättelse föreslagna sättet går i wärkställighet.

H. doctor Schröder: Som secreta deputation öfverlemnad till plena, att sjelfve säga, på hvad sätt rättelse må kunna erhållas, så är det icke ur vägen, att låta sådant i secreta utskåttet utarbetas.

H. probst. Mathesius: Det sätt till rättelse, som secreta deputation omnämndt, är så mycket billigare, som intet bör wara riksens ständer mera om hjärtat, än att deras beslut warda honorerade. Deras arbeten blifva eljes fåfånga, och om, deras författningar oaktadt, det skall kunna lyckas för dem, som finna utvägen att smyga sig fram till embeten, blifver i tjenste-saker alldrig någon ordning möjlig.

H. doctor Nensén: Man må rysa, när man hörer omtalas fullmagters återkallande. Följderne deraf kunna blifwa fasselige; om än, som sedermera

blifwet sagdt, fullmagterne skola behållas, men sysslorne sättas i sitt förra skick. Och som saken är så ganska granlaga, hemstälde h. doctoren, om icke det wore rådeligast för detta ståndet, att icke i dess afgörande vara det första, utan afbida de andra ståndens utlåtande.

H. probsten Wijkman tillade till sitt förra yttrande, att Kongl. Maj:ts höga namn då wärkel. lider när det nyttjas till praetext för orättvisa, af dem, som smygvis wunnet befordran.

H. probsten Haartman: Kongl. Maj:ts namn kan icke sägas lida, när det beifras, som rådet och embetsmän, men icke Kongl. Maj:t gjordt. Tvärtom bibehålles konungens höghet då som aldramäst uti sin helgd, när allt orätt återgår, hvarmed tillika lystnaden släckes hos andra, att således missbruka konungens namn.

H. lector Antonsson: Som riks. ständer böra stifta och konungen skipa lag, så är billigt, att embetsmän ställas till ansvar för sina göromål, men att återkalla fullmagter, skulle göra för mycken oreda.

H. probsten Hellberg: Ingen ting kan vara ömmare att handtera, än medborgares rätt, och inge kunna vara mera förtjente till uprättelse, än de, som bemödat sig genom laga vägar, att densamma vinna. H. probsten begärade fördenskuld proposition på betänkandet.

H. probst. Godenius anmärkte likaledes, att det måtte öka svårigheten af lidande, när det sker emot ständers författningar, hvarföre de embetsmän, som sådant vållat, böra ställas under allvarsamt tilltal.

H. probst. Bergstedt ville gå in i allt, hvad deputationen uti sitt betänkande tillstyrkt. Till fullmagternas återtagande har deputationen icke styrkt, utan endast sagdt, att anledning kunde vara. En sådan anledning fan dock h. probsten icke uti lagen. 41 § i reger.formen utsätter endast straff för embetsmännen, som i befordringsmål sig förgå, och af hvilka, när de gjordt orätt, rättvisan kräfver ersättning åt de lidande.

H. probst. Haartman: Om ej de, som nu orättmätigtwis blifwet befordrade, skola lemna sina fullmagter, så har dock secreta deputation skäl, att tillstyrka samma fullmagter och löner för dem, som blifvet lidande, då antingen staten graveras, el. de, som vållat prejudicen, böra det umgälla.

H. biskop Filenius förestälde å nyo de 3 momenter, som i betänkandet innehållas, hvaraf det 3:dje, el. om fullmagternas återkallande, föreföll h. biskopen så betänkeligit, att han icke dristade deröfver göra proposition. Att annullera en med konungens höga namn befastad fullmagt, hade riks. stän-

der 1756, då tjenste-betänkandet författades, icke funnet låta sig göra. Och tillstyrkte h. biskopen, i afseende på målets laggränhet, att med afgörandet måtte hafvas anstånd, till des de andre stånden sig utlätet.

H. öfverhåfpredik. Grunerus förklarade sig nögd, huru ståndet wille afgöra saken, äfven om det finnes rådeligt, att göra de besatta sysslorna vacanta. Men att kongl. fullmagter skola återkallas, dertill kunde h. öfverhåfpredikanten sig icke begifva.

H. doctor Nordman: Efter saken är så öm, woro bäst, att hafwa litet anstånd, till man åtminstone finge höra, huru höglofl. ridderskapet och adelen sig utläter. Men som åtskillige häremot påstodo, att saken nu måste afgöras, sedan deröfver så länge blifvet ventileradt, discurrerades äfven något om propositionen, hvilken h. biskop Filenius wille göra särskildt öfver hvar särskildt del, som herr biskopen fann betänkandet innehålla; äfven som h. professor Amnell förmente någon sådan fördelning wara nödig, om saken redigt skall kunna afslutas. Men då åtskillige påstodo, att genom en proposition få yttra sig öfver hela betänkandet, föreslog h. professoren, att, enl. discusserna, *Ja* kunde betyda bifall till hela betänkandet, äfven med antagande af den anledning, deputationen gifvit till fullmagternas återkallande, och *Nej* bifall till allt det öfriga, undantagande detta sednare. Denna ideen widtogs äfven slutel. i så måtto, att med *Ja* skulle betecknas bifall till betänkandet, samt det hemställande, hvartill deputationen wid slutet förmäler sig hafva anledning, på det sättet, att de besatte sysslorne förklaras ledige; med *Nej* åter skulle gifvas tillkänna bifall till hela betänkandet, dock att de befordrade blifva wid sina sysslor.

Som nu ståndet muntel. både med *Ja* och *Nej* sig utlät, anställdes votering, som utwiste, att 21 röster woro för *Ja*, och 24 för *Nej*.

Ståndet åtskildes.

D. 1 Februarii

§ 1. Justerades protocollet af d. 27 Januarii.

§ 2. Anmälde h. probst. Kröger, hurusom, under öfverläggningarna i bevillningsdeputation en præliminair-fråga kommet å bane, som han funnet sig befogad, att till ståndet referera, med begäran, att till sin rättelse derutinnan undfå ståndets instruction. Deputation hade kommet att öfverväga, huru löntagare wid den nu till utarbetande bevillningen måtte komma att anses, då frågan om penninge-löntagare tills vidare blifwet lemnad; men ang:de dem, som njuta indelte löner, hade till ventilations-ämne blifwet upgifvet, om icke de böra erlægga bevillning i samma slags persedlar in natura, som de upbära. Som en och annan i början welat betänka sig på den saken, hade proposition blifwet gjord, om målet skulle uppskjutas, hvilket bondeståndets ledamöter begärde; men borgareståndets, tillika med dem af ridderskapet och adelen, icke allenast nekat till uppskåf, utan ock genast sig utlätet, att det upgifna projectet borde widtagas. Å presteståndets vägnar, hade allenast h. probsten sjelf annan waret närvarande, hvilken andra h. probsten, uppå tillfrågan, nu sade hafva waret h. comministern Iverus. Och som de bägge hade waret dissentientes, i det h. probsten påstådt uppskåf, till dess han kunde få förfråga sig i ståndet, men h. comministeren ingådt med ridderskapet och adelen, samt borgareståndet, så hade derigenom händt, att den omrörda principen till bevillningens åtgörande blifwet i deputationen antagen, när h. probstens ändamål hade waret, att först få underställa ståndets ompröfwande, om icke samma principe till bevillnings åtgörande wore i synnerhet för detta ståndet mycket farlig, emedan den sedermera torde blifwa lämpad till presterskapets inkomster.

Ståndet, som fann för stora olägenheter wid, att underkasta sig en sådan bevillnings-principe, hvilken icke en gång, hwad presterskapet angår, syntes i sig sjelf wara sådan, att den med wederbörl. noghet kan wärkställas, förnam ogerna, att den hos deputationen, till någon del, genom en ledamots eget begifvande blifwet införd. Och, som comministern Iverus ännu icke till ståndet upkommet, hindrad, som h. doctor Hausswolff förmälde, af embets-sysslor, beslöt ståndet medlertid, att, som ingen bevillning, el. bevillnings-sätt, ståndet kan påtvingas, så skulle ock ståndet förblifva wid det gamla sättet, att erlægga bevillning uti pengar; och deräst någon nyhet i detta ämnet

skulle i deputation väckas, wille ståndet härmed hafva dess ledamöter till-sagda, att ingå deruti, innan de deröfver inhämtadt ståndets tankar.

Sedan, en stund härefter, h. comminister Iverus upkommet, och h. probst. Kröger, uppå des begäran, uprepat förenämde sin anmälan och förfrågan, anförde h. comministeren, att frågan wid detta tillfället icke waret om något stånds beivllning, utan endast om sådane löntagare af hâf-, civile- och militaire-staten, som upbära sin lön i persedlar, och det endast att fatta något project, som inom deputation måtte förblifva, utan att dermed gå till plena. Då som h. comministeren tyckt, att proposition imellan undersåtares wilkor fordrade denna olikheten i utlagornas praesterande imellan dessa och penn-inge-löntagare; hvarigenom de sednare i samma mån kunde lindras, som de förre finge widkännas någon större, ehuru drägelig och till kronans förmån ledande tunga; så hade h. comministern i upriktigaste välmening, och efter sin bästa öfvertygelse, härtill styrkt, hvilket han icke skulle hafva gjordt, om han wetat sig hafva någon instruction, att först uti alla sådana mål förfråga sig hos ståndet, el. om han kunnat se den minsta anledning, att detta beivllnings-sätt äfven skulle sträckas till något stånd.

Herrar probstarne Kröger, Wijkman, Mathesius och Bolmstedt erindrade härvid, att, sedan en deputation formel. widtaget något fundament för sitt arbete, torde icke gå så lätt, att sedermera wika derifrån, äfven som preste-ståndet torde få widkännas hvarjehanda obehageligheter, då det sedermera will undandraga sig ett beivllningssätt, som det ålagdt andra medborgare; hvarföre det hade waret h. comministerns skyldighet, att referera en så vigtig sak till ståndet, innan han deröfver gådt in i något conclusum.

Sedan h. comministeren härtill widare yttradt, att, om han häruti af owetenhet felat, hoppades han hos ståndet vinna ursäkt; i annor händelse wille han gerna underkasta sig hvad näpst, som ståndet emot honom behagade utöfva, om det ock wore, att icke mera deltaga i beivllnings-arbetet. Men så förklarade dock h. comministeren derhos, att obråtsligen wilja rätta sig efter de grunder i detta laggranna ämne, som ståndet finner inom sig för godt att fastställa.

Slutel. underrättades h. comministeren om det beslut, som ståndet häruti nu redan taget.

§ 3. Begärade h. probsten Kröger, att ståndet wille, till dess efferrättelse, sig yttra, huru han bör förhålla sig i en casu, som uti kammar-, oeconom- och

commerce-deputation sig yppadt, bestående deruti, att, sedan en sak, rörande en kronans praetension på någon jordeboksränta i Nyland, alltsedan augusti månad nästl. år legat på bordet, och pluraliteten i deputationen, el. 3:ne stånd, nu velat hafva saken före, hade ordförande icke kunnat förmås, att den föredraga, el. deröfver göra proposition, under förevändning, att ridderskapets och adelens ledamöter ännu närmare behöfde granska acterna.

Som frågan således reducerar sig till den händelsen, i allmänhet, då 3:ne stånds ledamöter begära proposition, men ridderskapets och adelens dock wägra den att göra, förekom ståndet nog oförmodadt, att sådant skall kunna hända i en tid, då arten af vårt regerings-sätt tyckes nog snart wara känd, som fordrar, att allt allestädes genom pluralitet skall afgöras, och icke känner något egenvilligt hinder mot pluralitetens beslut, hvilket wissertl. efter en ordförandes behag skulle kunna eluderas, om det af honom berodde, att göra el. icke göra proposition, när de flästa den begära, och således äfven, att aldeles nedlägga en sak, ehuru deputation derom påminner, och begär den samma före.

Ståndet fann fördenskuld nödigt, att, om ock när sådant i en riksens ständers deputation skulle hända, sedan öfverläggning i en sak föregådt, bör protocollisten, uppå pluralitetens i deputation befallning, expediera saken, sådan, som pluraliteten den beslutat; men deräst frågan skulle blifva, om den skall företagas, och ordförande, uppå deputations begäran, sådant vägrar, bör protocollet derom in extenso till riksens ständers plena upgifwas. Och wille ståndet härom låta protocollutdrag till de öfriga respective stånden afgå.

§ 4. Anmälte h. professor Amnell ett af honom författadt memorial,⁵⁹³ i anledning af protocolsdeputations betänkande, öfver consistorii academici Upsaliensis förhållande, wid afl. academ.bokhållarens, mag:r Neanders, ansökningar om befordran.

Detta memorial ämnade h. professoren hos samtel. respective stånden ingifva, hwarvid ståndet intet hade att påminna.

⁵⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 925, nr 320.

§ 5. Likaledes inlemnade h. doct. Wåhlin ett af herrar riksdagsfullmäktige ifrån Lunds stift underskrifwet memorial,⁵⁹⁴ att biläggas handels- och manufact.deputations betänkande, om ett appreterings-hus wid Lund; hvilket memorial påskrefs, att äfven hos de andra stånden inlemnas.

§ 6. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 14 Decembr.,⁵⁹⁵ ang:de någon författning med löningsfonden till Bergströmska professionen wid academien i Uppsala.

H. professor Amnell yttrade sig hafva allt skäl att styrka till bifall uppå detta secreta utskåttets yttrande, häldst saken derigenom på ett sådant sätt lemnas till Hans Kongl. Maj:it, att inga survivencer derigenom tillstyrkas.

Uppå gifven proposition bifölls derföre detta secreta utskåttets protocollsutdrag.

§ 7. Inlemnade h. biskop Lamberg en öfversättning af propheten Hoseas, författad af rector scholae i Götheborg, mag:r Johan Gothenius, samt en annan öfversättning af samma prophetiska bok, såsom ock af prophet. Joël, utarbetad af kyrkoherden Jonas Ahllöf.

Och skulle dessa arbeten läggas till de öfriga af samma slag.

§ 8. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 29 Januar. nästl.,⁵⁹⁶ som innehåller ett project dertill, att kronan med det snaresta må komma till sin rätt af wäxel-adsocierade.

H. öfverhåfpredik. Grunerus höll väl denna saken af så mycken betydighet, att den till närmare påtänkande behöfde hvila. Men som ståndet visade sig hågadt, att den nu afgöra, wille h. öfverhåfpredikanten icke eller deruti vara hinderlig, utan nu genast förklara, att han med vördnad erkände secreta utskåttets omtanka, att förhjelpa riket till sin rätt; wille ock tro, det gifna förslaget vara det bästa. Dervid vore allenast att erinra, att, om meningen icke är, det adsocierade sjelfve skola ännu få sitt anbud af 40 t:r guld antaget, och med det wilkor inom wiss tid komma till disposition af sina egendomar, så synes det vara någon betänkelighet för kronan, att gifva bort sin rätt åt andra, och låta dem sätta sig i possession af dessa egendomar, samt sedan

⁵⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 162.

⁵⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 82.

⁵⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 83.

utföra concurs-saken med de öfriga creditorerne, emedan på det sättet medborgare komma att få en rätt öfver medborgare, som kronan allena synes vara tillständig, och då det icke står att förmoda, det någon annan lärer bjuda mera än de, tyckes de sjelfve vara närmast, att, i följe af det anbud, de först gjordt, komma till besittning af egendomarna, och förnöja sina öfriga creditorer, bäst de gitta. I annor händelse skulle lättel. kunna hända, att utlänningar nyttjade svenske mäns namn, för att slå under sig så considerable fastigheter i riket, och således med utremmitterande af deras afkastningar förorsaka en national förlust.

Härmed instämde h. biskop Filenius.

H. profess. Amnell yttrade, att han i dag icke väntat något tal om adsocierades anbud, såsom en sak, hvilken endast i stora deputation blifvet omnämnd, men för dess osäkerhet och flera olägenheter förkastad. Abstractive från sådant anbud, är här frågan, om icke det är bättre för kronan, att nu genast mottaga en säker summa i betalning, än utställa sin förnöjelse till det äventyr, som en process i framtiden kan medfölja, hvilket h. professoren icke annat kunde än bejaka.

Uppå gifven proposition, biföll äfven ståndet secreta utskåtts protocolsutdrag.

§ 9. Påminte h. biskop Mennander, att ståndet wille icke längre dröja med sitt utlåtande, öfver Lefebures böneskrift, emedan mannen skall vara uti ett uselt tillstånd, och vänta, att ståndet icke på det hårdaste skall vilja med honom förfara.

H. öfverhåfpredik. Grunerus, h. biskop Filenius, h. kyrkoherden Ståhl och h. superintendenten Körning instämde likaledes alla deruti, att, som riket icke hjälpes med det, att Lefebure under vattn och bröd förgås, så wore nog anledning för ståndet, att i detta fall wisa ömhet och förskoning.

H. probst. Kröger erindrade deremot, hurusom sådant skulle för mycket stöta den aktning, hvilken hvar och en ledamot härstädes lærer hafwa för ståndets och ännu mera för riksens ständers beslut. Exsecution af det ådömda straffet lærer af ingen riksdagsman controlleras, och då man i landsorterna vet hurusom fattigt och ringa folk icke mycket grufwa sig för detta straffet, så lär ock för en så betydande man utväg icke tryta, till så mycken lindring i detsamma, att han dermed kan uthärda, utan att derom anlita riksens ständer. Ömhet wore h. probsten icke utan, men antingen wore han

för kinkog medborgare, el. förtjenade ständers beslut mera ömhet, än straffbare personer, häldst, hvad Lefebure angår, han icke har att klaga öfwer för sträng dom emot sitt brått, och, om wattr och bröd tages bort, blifver af sjelfva straffet för honom intet mera qvar.

H. probst. Wijkman wille föreställa sig, att denna saken nu åter af en oskyldig ömhet för olyckeliga medborgare blifvit väckt, men kunde icke finna, att ventilation deröfver sig nu mera på något sätt passade. H. probsten wille icke misstycka, om någon lindring i sjelfva execution af straffet skulle förlöpa, men emot proposition deröfver i ståndet protesterade h. probsten alldeles.

H. bisk. Serenius projecterade till svar uppå Lefebures supplique, hvad lagen dicterar i straff-b. III cap. 6 §: är fånge sjuk, att han ej kan straff sitt utstå, tå må dermed uppskjutas, till dess med honom bättre varder.

H. arkibiskopen och talemannen förklarade sig icke kunna göra någon proposition i denna saken, hvarmed öfverläggningen äfven afstodnade. Sedan h. kyrkoherden Heurlin yttradt, att, som meningens icke är, att häfva, hvad redan beslutet är, utan endast gifva något svar uppå Lefebures böneskrift, så wore lindring och förskoning här icke mera omöjlig, än för en konung i allmänhet, att i det yttersta tilldela en fånge pardon.

§ 10. Företrädde en deputation ifrån vällofl. borgareståndet, som anmälte, att samma stånd förvist tillbaka till justitiædeputation betänkandet om presteval i städerna, på det deputation må afgifva sitt utlåtande i sjelfva hufvudsaken, med i akt tagande af hvad särskildta privilegier för wissa städer förbehålla. 2) Påminte, att ståndet måtte slutel. utlåta sig, öfver det återstående af tulldeputations betänkande om tulldirection. 3) Begärade slut, ang:de expedition af håfsecret. Qvidings sak.

§ 11. Företogs saken, ang:de det så kallade Königska wäxel-contoirtet, hwarvid blef öfverenskommet, att stora deputations betänkande,⁵⁹⁷ jämte de af

⁵⁹⁷ Tryckt betänkande 10 december 1765: *Riksens ständers stora deputations betänkande, angående det med Henric König och desz associerade, om ett wäxel-contoirts uprättande härstädes slutne contract, och hvad deraf härflutit, samt dermed gemenskap hafwer*; ett exemplar i Prästeståndets arkiv, vol. R 926, stora deputationens handlingar, nr 5.

bilagorna, som äro trykte, icke nu skulle upläsas, utan allenast de skriftel. inkomna memorialer, samt saken sedan ligga på bordet.

Till följe deraf, uplästes Classons, Knipers och Wittfoths, Sam. Corins, J. L. Königs och Clas Alströmmers memorialer.⁵⁹⁸

§ 12. Uplästes Robert Lovéns besvär⁵⁹⁹ öfver urskillningsdeputation, som, utom afslag på dess ansökning, äfven fällt honom till 50 d. s:rmts plikt.

Resol. att sökanden för den honom ådömda plikten förskonas.

§ 13. Upwiste herr biskop Serenius kongl. Swea håfräfts nu mera fälda dom uti kyrkoherdens doct. Ruthströms religions-mål, med hemställande, om icke, som dess stora widlöftighet hindrar ståndet, att höra densamma sig föreläsas, ståndet med dess påskrift will densamma till trycket befordra, på det allmänheten må få rätt begrep om en sak, som gjordt så mycken upmärksamhet, hvilket ståndet biföll.

Talades till slut om eftermiddagsplena, hvilka, i afseende på den myckenhet af oafgjorda mål, som sig nu i ståndet samladt, och för discursernas widlöftighet skuld nog långsamt afgöras, h. arkibiskopen och taleman sade sig, icke mindre än åtskillige af ståndets ledamöter, som nu derom påminte, hafva funnet hädanefter behöfvas, men som dock icke utan öfverenskomelse med de öfriga stånden böra hållas; till hvilken ända h. arkibiskopen wäl redan confererat derom med de öfriga herrar talemän, men icke funnet dem dertill instämmande.

Och som h. probsten Kröger med flera enständigt yrkade, att detta vore ståndets egen sak, och att till det högsta det endast kunde ad notitiam gifvas de öfriga ståndens talemän tillkänna, wille h. arkibiskopen ännu en gång härom tala med h. landtmarskalken.

Ståndet åtskildes.

⁵⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 110 (tillsammans med flera andras memorial). Alströmers memorial tr. *RAP* 25, bil. 2.

⁵⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 26 (med bilagor).

D. 8 Februar. 1766

§ 1. Uplästes secreta deputations betänkande,⁶⁰⁰ öfver lieutenantens vid armeens flått, Carl Magn. Sparschölds tour inom marinecorpsen, hvilket betänkande bifölls, undantagande den för Sparschöld projecterade capitainsfullmagt.

§ 2. Uplästes secreta utskottets protocollsutdrag af d. 31 Maj,⁶⁰¹ ang:de ryttmästarens Fredr. Silfverschölds fält-tractamente under fångenskapstiden, samt höglofl. ridderskapets och adelens protocollsutdrag af d. 8 Aug.,⁶⁰² hvarigenom denna sak åter till secreta utskåttet remitteras.

Och fann ståndet skäligt, att secreta utskåttets redan afgifna yttrande bifalla.

§ 3. Uplästes justitiædeputations betänkande⁶⁰³ öfver lieutenantens Hector Joh. Loffmans tvistemål med commissionssecreteraren Carl Gustaf Friedenreich, angående hemfölgd, tillika med bifogadt särskildt votum.

Uppå gifven proposition biföll ståndet sjelfva betänkandet.

§ 4. Företrädde en deputation ifrån hedervärda bondeståndet, som gaf tillkänna, att samma stånd bifallet stora deputations betänkande, ang:de Königska wäxel-adsocierade, och nu derjämte ville hafva förklaradt, att om något stånd skulle hafva råd till att skänka efter kronans rätt hos dessa adsocierade, förväntar bondeståndet, att det ståndet icke lärer undandraga sig, att genom bevillning sådant ersätta.

§ 5. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁶⁰⁴ ang:de öfversternas Ant. Reinhold⁶⁰⁵ Wrangels, Andr. Rudolph Durietz, grefve Fredr.

⁶⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 53.

⁶⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 84.

⁶⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 26.

⁶⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 13.

⁶⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 51.

⁶⁰⁵ *Reinholds* i prot.

Posses, Fredr. Carl Sinclairs, greve Joh. August Mejerfelts och öfverstelieutenant Carl Constant. de Carnals öfverstelieutenants-tour.

§ 6. Uplästes secreta deputations betänkande,⁶⁰⁶ rörande tjenste-byten i militairen.

Som häruti endast tillstyrkes byten imellan kongl. lif-drabanterna och stabscornetter el. fändrikar, förenade sig ståndet om bifall till betänkandet, med den af h. probst. Wijkman projecterade tilläggnigen, att sådane byten alltid må ske med Hans. Kongl. Maj:ts nådiga bifall.

§ 7. Uppå h. probsten Forssenii anhållan, lät ståndet sig föredragas ett af herrar riksdagsfullmäktige ifrån Skara stift författadt memorial, rörande det intrång, som förmäles hafva skedt af h. justitiæcancelleren von Stockenström, uti bem:te stifts rättigheter, i afseende på sina riksdagsfullmäktige.

Sedan h. lector Antonsson och h. doct. Alin hemställdt, om icke h. justitiæcancellairens yttrande och förklaring häröfver borde infordras, biföll ståndet den i memorialet projecterade utvägen, att remittera saken till herrar deputerade öfver riksdagsfullmagterna, som hafva sitt utlåtande att deröfver till ståndet afgifva, ibland hvilka deputerade, uti herrar probstarne Forssenii och Åhmans ställe, till den ändad nu förordnades h. profess. Amnell och h. probst. Ekström.

§ 8. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som berättade, att, uti saken, ang:de Königska wäxel-adsocierade, hade lagman baron Reuterholms memorial vunnet ridderskapets och adelens bifall, samt, för öfrigit, påminte om efterkommande af den öfverenskommelsen, som wid riksdagens början stånden imellan skedt, att sparsamt till hvarandra afsända deputationer, på det ändamålet deraf, el. riksdagens skyndesamma slut, såsom ganska hälsosamt, måtte warda främjadt.

§ 9. Företogs till afgörande saken, ang:de Königska wäxel-adsocierade, hwarvid sedan justitiarien Morians och borgmäst. Haeggströms memorialer nu äfven blifvit upläste, understälde h. probst. Wijkman ståndets ompröfvande, huruvida de nu varande ledamöter af ståndet, som sidstl. riksdag

⁶⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 52.

sutet i secreta utskättet, och således hafva del i den med bem:te adsocierade på oriktiga grunder då uprättade liqvidationen kunna nu i ståndet wara öfver denna saken, när det slutel. skall afgöras, om samma liqvidation, som af stora deputation blifvet ogillad, skall ega bestånd, el. icke; hvilket, i h. probstens tanka, så mycket mindre synes wara i sin ordning, som, efter all lag och billighet, ingen är tillständigt, att döma öfver sina egna göromål.

H. biskop Serenius instämde uti samma tanka, med åberopande af riksdagsordningen, som förmår, att ingen får sententiera öfver sådane mål, som honom el. dess göromål röra, hvarföre h. biskopen förmodade, att de ledamöter, som nu äro i denna cas, sjelfva lära finna sig vid, att taga afträde.

H. probsten Bolmstedt förklarade sig äfven wara af samma tanka.

Häremot yttrade h. öfverhåfpredikant. Grunerus, att han icke funne någon anledning af riksdagsordningen dertil, att de, som vid en föregående riksdag handterat några ärender, skola dem påföljande icke dermed få sig befatta. Tvärtom wisar all riksdagspraxis, att de, som i någon deputation waret öfver saker, det må vara vid föregående el. närvarande riksdag, deltaga in plenis uti samma sakers afgörande, hvarföre och ehuru wid denna riksdag mycket blifvet påmint emot, och ändradt af sidsta riksdags secreta handels- och manufact. deputations göromål, har dock ingen fråga waret om de ledamöters afhållande från ståndet, när dessa göromål granskats, som sidst sutet i samma deputation. Detta vore fördenskul en äfven så ny, som öm qvaestion, hvarom grundlagarne ingenting uttryckel. stadga.

H. probst. Ziebeth gjorde samma anmärkning, att, uppå denna grunden, deputationernes ledamöter böra in plenis afträda, när de saker komma före, som de i deputationerna utarbetat, äfven som i förevarande casu alla ståndets ledamöter utan påminnelse waret öfver saken i stora deputation.

H. probst. Hellberg: Härvid förekommer dock den märkelige skilnad, att, då deputationerne icke slutel. afgöra, utan till plenorum decision afgifva sina betänkanden i sakerna, har secreta utskättet wid sidstl. riksdag lagt sidsta handen wid denna liquidation, och deruti gifvet ultimat utslag. När nu riksens ständer börjat klandra sådant göromål, och öfver dess riktighet wilja sig slutel. utlåta, så frågas med skäl, om samma personer, som det gjordt, nu äfven böra till riksens ständers utslag deröfver concurrera.

H. biskop Filenius: Detta är en fråga, som ännu aldrig, medan vårt regeringssätt påstådt, blifvit upkastad, hvarföre h. biskopen önskade, att ståndet för den och dylika måtte blifva för kort. Påföljden deraf kunde till slut

blifwa, att ingen, som den ena riksdagen waret fullmäktig, finge till den följande dertill väljas, utan att ständer skulle inför ständer blifwa för sina göromål ansvarige; varande detta, vid förevarande tillfälle, så mycket mindre skäligt, som icke hela secreta utskåttet sidstl. riksdag, utan allenast 2:ne compromitterade af preste-, lika många af borgare-ståndet, och 4 af ridderskapet och adelen, waret ombetrodde denna liqvidations-afhandlingen, ibland hvilka deputerade icke h. biskopen, utan, som han wille påminna sig, h. biskop Benzelstjerna och någon annan af ståndet då waret, hvilken sednare andre ledamöter sig påminte hafva waret professoren doct. Gadolin.

H. probsten Wijkman: Som secreta utskåttet wid sistl. riksdag, icke i kraft af dess instruction waret berättigadt, att med adsocierade slutel. afgöra denna sak, utan att, gifwa plena derom någon kunskap, så är wissertl. icke utur vägen, att fråga, om de, som således felat mot sin instruction, och af eget bevåg bortgifvet kronans rätt, nu äro competente domare i riksens ständers plena, öfver sådant sitt förhållande. Annorlunda förhåller det sig med deputationernas vanliga arbeten, hvilka underställas ständers ompröfvande, och icke innebära något, som kränker ständers rätt; i hvilken senare händelse, och om ständer skulle af något sådant komma i erfarenhet, wederbörande deputationens ledamöter då icke eller borde i sina stånd wara tillstades, när sådant skulle granskas. H. probsten förblef derföre wid den tankan, att anständigheten nu tyckes påminna wederbörande ledamöter om afträde.

H. probsten Ekström fann det vara mot riksdagsordningen, att sidsta riksdags secreta utskåttens ledamöter nu i denna saken hafva talan i ståndet, och som den derom moverade quæstion är alldeles ny, begärade h. probsten, att den till närmare påtänkande måtte hvila.

Enär åtskillige ledamöter häremot påstodo, att, som ståndet i dag företaget sig, att afgöra hufvudsaken, denna nödiga praeliminairfråga nu förut måtte decideras, instämde h. kyrkoh. Snöbom, h. doct. Alin, och h. comminist. Heurlin med h. öfverhåfpredikanten Grunerus deruti, att frågan borde förfalla, såsom i riksdagsordningarna icke grundad. Tilläggande h. doct. Alin, att han icke häruti kan underkasta sig ett stånds behag, emedan saken rörer alla stånden, och bör af dem alla decideras.

H. probst. Haartman upläste 1 § af 13 cap. rättteg.b. om jäf emot domare, och gjorde deraf tillämpning till denna casus.

H. probst. Ziebeth yttrade något tvifvelsmål, om icke liquidationens afslutande sidsta riksdag först hos plena förewaret, och om icke de sjelfve

updraget secreta utskått att den afsluta. Åtminstone kunde h. probsten icke finna, att ett stånd egde hos sig införa en sådan princip, som nu blifvet proponerad; ehuru herr probsten, för sin del, icke wore så angelägen om deltagande i denna saken, att han ju icke gerna sig wille absentera, om sådant funnes skäligt.

H. superintend. Körning anförde, att han, för en långvarig sjukdom skuld, icke kunnat vara öfver denna saken sidstl. riksdag; kunde icke eller påminna sig, huru den då blifvet handterad. Men instämde nu deruti, att den upkastade frågan, såsom ny och rörande jus publicum, borde med de öfriga respective stånden till afgörande communiceras, befarande imedlertid mycken oreda deraf följa, om den blefve bifallen.

H. probst. Ziebeth: I den händelsen behöfdes nu förut efterses, om någon dissensus i secreta utskåttet waret, enär liqvidationen sidstl. riksdag der afgjordes, och icke flere nu afträda, än som då dertill samtykt.

H. probst. Bergstedt biföll h. probst. Wijkman och h. biskop Serenius, med önskan, att wederbörande ledamöter sjelfmant wille finna sig vid att afträda, så mycket mera, som h. probsten märkt, det vara brukeligt i deputationerna, att ledamöter afhålla sig ifrån sådana måls afgörande, som angå dem sjelfva el. deras göromål. Hade saken sidsta riksdag blifvet af secreta utskåttet till plena upgifven, så hade man nu sluppet både det ena och det andra, men som nu skall dömas öfver hvad då afgjordes, så är enligt med sjelfva sakens natur, att de, som sidst afgjordt saken, nu icke sitta domare deröfver.

H. biskop Filenius påminte nu, att en särskild deputation sidstl. riksdag granskat dessa wexel-saker, och att dess betänkande trodde h. biskopen hafva blifvet till secreta utskåttet remitteradt, men betygade sig nu icke komma ihåg, att han wid afgörandet i secreta utskåttet waret tillstädes. Sjelfva den resta frågan ansåg h. biskopen såsom mot grundlagarna stridande och ledande till kränkning af laglig riksdagsmannarätt, och hvad det ur allmänna lagen citerade stället beträffar, är det adplicabelt till casus speciales uti private rättegångsmål, men icke till en sådan sak, som denna, hvarunder rikets rätt verserar.

H. probst. Wijkman wisade ytterligare, hurusom hit icke quadrerar, hvad af deputationers vanl. arbeten och åtgärder derwid, will argumenteras; anmärkande derhos, att, då riksens ständers plena nu funnet rättvist, att uptaga denna saken, och låta komma under ordentelig granskning, hafva de i och

med detsamma förklaradt, det sidsta riksdags secreta utskått waret obefogadt densamma slutel. på sätt, som skedt är, afgöra.

H. probst. Sörström hade sig icke bekant, huru sidsta riksdags instruction för secreta utskåttet lyder, och kunde följagtel. nu icke döma, om den blifvet bruten el. icke. Men det tyckte h. probsten sig med skäl kunna påstå, att, hwad af allmänna lagen nyligen blifvet upläst, hörer till kämnärsrätter och andra domstolar, men icke till stånden. Deremot upläste h. probsten, hwad riksdagsordningen förmåler om jäf i deputationer, hvilket, om det hit skall vara lämpligt, och den framsatta frågan ega grund, så måste ämnet nu blifva, att sätta sidsta riksdags secreta utskått till redo och ansvar för detta sitt göromål. Men som sådant nu icke är till afgörande upgifvet, utan att endast rätta el. fasthålla sjelfva liquidationen, hvaruti, såsom en causa publica, hvar ledamot i ståndet för sina committenters räkning är intresserad, så bör hvar och en sitta qvar, att deröfver fälla sitt utslag.

H. kyrkjoherd. Lindroth conformerade sig med öfverhåfpredikanten Grunerus och h. probsten Sörström, att, om den nu i fråga komma principen skulle stricte följas, så kunde riksens ständer alldrig blifva laglige domare i denna saken, ty hvar och en riksdagsman är att anse som rikets och medborgares skyldman, satt att bewaka och försvara deras rätt. Ja, om personerne skola afträda, för det att göromålen nu skola rättas, så blifva många saker, som inga andre få vara öfver, än de, som förr icke waret riksdagsmän, till ex. i de mångfaldiga préjudice-mål, som sidsta riksdags befordringar af sig födt. H. kyrkjoherden instämde derföre med h. biskop Filenius deruti, att préjudicat härutinnan wore ganska farligt, och som här ankommer på en förklaring af lagen, böra samtel. stånden densamma afgifva.

H. comminist. Chydenius erindrade om hwad honom blifvet berättadt, att neml. sidsta riksdag icke någon egentel. så kallad deputation arbetat i saken, utan endast en wäxel-beredning sutet uppå h. commerce-rådet Nordencrantzs project, som underrättadt pleno om wäxel-ärendens rätta beskaffenhet i allmänhet, utan att gå i detail om adsocierade och deras contoïr. Och ehuru denna beredningen sedermera, med förstärkning af secreta utskåttets ledamöter, förwandlades till en deputation, lærer dock intet arbete ifrån densamma finnas hos riks. ständer afgjordt, utan alltsammans berott uppå secreta utskåttets åtgärd.

Sedan h. probst. Ziebeth äfwen intygadt, att den omförmäldta wäxel-beredningen icke granskat wäxel-contoïrens göromål, fortfor h. comministern,

att yttra sig öfwer ståndets skyldighet, att i detta mål rätta sig efter allmänna lagen, hvilket h. probsten Haartman påstådt, men h. probst. Sörström bestridt; fömenande h. comministern, denna skyldigheten vara tydelig, så länge ständer affectera, att i alla måtto wara lagbundna.

H. lector Antonsson instämde med h. öfverhåfpredikanten Grunerus, h. probst. Sörström och h. kyrkoh. Linderot. Skillnad borde göras imellan allmänna och särskildta mål, när lag om jäf skall adpliceras. Skulle någon ledamot i ståndet vara slägt med adsocierade inom den grad, som lagen sträcker jäf, så må den afträda. Men som, för öfrigit, ingen riksdagsman är bunden wid samma tanka, som han tillföre wid någon riksdag yttradt, och en sådan påminnelse, som denna, icke skedde, när de förra wäxel-adsocierades sak afgjordes, så är icke allenast ingen laglig anledning, att nu afhålla någon ifrån öfverläggningen, utan fast mera préjudicat på contrarium.

H. probsten Haartman sökte vidare å daga lägga, huruleds, i kraft af det lagsens rum, han åberopat, ingom i allmänhet är tillåtet, att sitta öfver granskningen af sådant beslut, hvarigenom någon sak, äfven genom hans åtgärd, blifvit afgjord; warande så mycket mindre någon twifwel derom, att ju allmänna lagen äfven bör wara rättesnöre för riks. ständer, som dem i grundlagarna är stadfästad. Till följe hvaraf, ingen riksdagsman kan wara tillständig, att dömma öfver egne göromål. Denna saken är allmänn och angår hela riket, men den rör dock dem, som en gång den afslutat, när sådant blifver åtal underkastadt.

H. probst. Bolmstedt, som sidsta riksdag waret ledamot i wäxel-beredningen, intygade, hvad redan blifvet anfördt, att man der icke haft att göra med wäxel-contoiren, och att arbetet uphörde, så snart förstärkning tillkom ifrån secreta utskättet.

H. probst. Ekström: Om allmänna lagen äfven skall sträcka sig till riksens ständer, så lærer näppel. någon kunna blifva riksdagsman, emedan ingen lærer vara, som icke måste lemna hemma slägt och anhöriga, hvilkas saker han drifver, så snart han står på rikets bästa.

H. doctor Nensén kunde icke påminna sig hafva hört, att en sådan fråga någonsin förr waret före, hvarken i detta ståndet, el. annorstädes. Hemstälde derföre, om den nu icke kunde falla, hälst det behöfves efterses, om icke liquidation sidsta riksdag blifvit secreta utskättet updragen. Dessutom bör ståndet vara sig likt, och icke nu gå på annat sätt till väga, än då Kiermanska wäxel-adsociation war före.

H. probsten Kröger: Wore redogörelse och ansvar här å bane för dem, som sidsta riksdag lagdt hand wid liqvidation, så kunde saken hafva sina betänkeligheter. Men då fråga är endast, om de, som förut afgjordt en sak, kunna sedermera deruti wara competente domare, tyckes det följa af sakens natur, att sådant icke gerna låter sig göra.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus kunde icke påminna sig, hvilka sidsta riksdag sutet i secreta utskättet, men trodde, att de alla hafdt ömt samvete om rikets wäl. Skulle dem nu betagas, att i ståndet utöfva sin riksdagsmanna-rätt, så involverade det någon redogörelse, der likväl nu ett stånd redan gillat liqvidationen. H. öfverhåfpredikanten kunde derföre nu icke ingå heri, innan samtel. riks. ständer det bekräfta, hvilken lag nu in casu ändå icke bör följas.

H. probsten Haartman: Ansvar och redogörelse gifva rikslagarne ingen anledning till emot riksdags-män, men wäl att ogilla och kraftlöst göra, hvad på oriktiga grunder kan vara afhandladt, hvilken casus nu förekommer, då den gjorda erindran endast går ut uppå, att ståndet måtte hafva allt anseende af oweldughet.

H. biskop Lamberg: Som Kiermanska wäxel-adsocierade fastnadt för en långt större skuld-summa till riket, än de Königske, så har ock den förra saken waret af större consequence än den sednare. Hafva nu de, som sidsta riksdag waret secreta utskätts ledamöter, opartiskt i ståndet kunnat lemna bifall till den stora återbetalning, som Kiermanske adsocierade blifwet ådömd, hvarföre skola de misstänkas för mindre ömhet mot kronan och riket nu, då det gäller ett mindre capitals återbäring, och hvarföre skola de äfven icke nu kunna till det allmännas förmån nyttja det större ljus, hvaruti saken nu blifwet satt? Dessutan fann herr biskopen den upkastada frågan icke grundad i riksdags-ordningen, som för ståndet är tillräckeligt rättesnöre, utan att allmänna lagen tages till hjälp. Exempel af denna natur ansåg h. biskopen för ganska farliga, och befarade mycket för vår frihet, om sådana frågor skola finna rum.

H. doctor Hausvolff anförde till uplysning, hvad h. doctorn wiste af praxis i secreta utskättet, att handtera wäxel-ärender, under de förra riksdagar, h. doctorn derstädes waret ledamot, ehuru han sidsta riksdag icke waret riksdagsman. Åtta deputerade hafva plägat sättas öfver dessa saker, uppå hvilka secreta utskättet så compromitteradt, att de allena, men inga flere, sedt ige-

nom räkenskaperna. Följagtel. kunna inga andra, än desse deputerade, sägas hafva del i hvad derstädes blifvet afhandladt.

H. probsten Hellberg uprepade å nyo den moverade juridiska quaestion, till hvars besvarande, i h. probstens tanka, ingen widlöftighet behöfdes. H. probsten frågade, och feck af ståndet medgifvet, att liquidations-saken sidsta riksdag de simplici et plano blef af secreta utskåttet uptagen, bepröfvad och afgjord. Uppå den grunden kunde h. probsten icke finna, huru den ledamot, som då ultimato gådt in i slutet, när Kongl. Maj:it ger resning i saker, att å nyo uptagas, då samma ledamöter åter kunna sig dermed befatta. Men ingen domare får hos ständer sitta öfver granskningar af dess egen dom.

Som h. arkibiskopen och taleman härvid erindrade, att ock han då icke komme, att nu med saken sig befatta, emedan han sidsta riksdag varet secreta utskåttets ledamot, ehuru han nu, för Gud och på sitt samvete, betygade, sig icke minnas, att han då varet tillstädes, el. hafdt någon del i hvad som blifvet afhandladt, yttrade h. probst. Wijkman, att detta så mycket mindre nu kan röra högvördigste h. arkibiskopen, som honom endast tillkommer, att göra proposition. Frågan reducerar sig enfaldigt derhän, om den, som gjordt ett beslut, sedermera på annat ställe kan detsamma häfva. Hade man kommet i håg detta, då Kiermanske adsocierades sak var före, så hade samma påminnelse då hafdt rum; men det hindrar icke, att ju den må adtenderas, i synnerhet, som h. probsten icke tager frågan, såsom en quaestio juris, emedan lag derå är redan nog tydlig, utan som quaestio facti, rörande adplication af lag till denna casus.

H. biskop Lamberg: Altsammans grundar sig på den supposition, att de, som sidst varet i secreta utskåttet, skola nu förswara liquidationen. Men att denna suppositionen icke håller stick, trodde h. biskopen nog tydel. deraf kunna skönjas, att desse ledamöter icke i ståndet försvaradt liquidationen med Kiermanska adsocierade, utan bifallet stora deputations betänkande derutinnan. För egen del kunde h. biskopen icke påminna sig, att i secreta utskåttet hafva waret tillstädes, när målet der afgjordes; och bör i allt fall efterses, hwilka då waret tillstädes, och icke dissentientes.

H. kyrkoh. Linderot: Både praxis och lag förmå, att domare icke få sitta öfver egna måls skärskådande. Men, som secreta utskåttet icke kan anses för någon domstol, som är answar och redo skyldig, så är detta icke hit lämpeligt, om annars ständer icke skola sättas öfver ständer.

H. doct. Möller förmente frågan kunna försvinna, af den grund, att ingen nu är i ståndet, som, efter den uplysning redan blifvet gifven, sidsta riksdag i secreta utskåttet handteradt saken.

H. probst. Wijkman: Som det lærer kunna bevisas, att raisonnemens förfallet i secreta utskåttet, då saken der afgjordes, så kunna icke de deputerade så anses för compromissarier, att de öfrige icke hafva någon del i beslutet.

H. probst. Mathesius tog det för afgjort, att beslutet står för secreta utskåttets räkning. Och som ingen hugnad tyckes vara, att nu deltaga i en så bekymmersam sak, som denna, häldst då svårighet möter, att ett sådant deltagande med lag förena, hemstälde h. probsten, om icke wederbörande ledamöter sjelfmant skulle villja afträda, helst tillräckel. grund dertill finnes i den lag, vi redan hafva, hvilken om den hittills obråtsligen blifvet fölgd, hade riks. ständer nu sluppet mången ängslig stund i sina öfverläggningar.

H. biskop Mennander trodde sig böra supponera, att sidsta riksdags secreta utskått ment riket så väl med sina göromål, som någonsin eljest riksdagsmän kunna göra. Skola dock närvarande ledamöter nu i denna saken icke få njuta sin riksdagsmänna-rätt, utan misstänkas att vara partiske, så kan med samma skäl samma procedure extenderas till ledamöter, som förra riksdagar sutet i deputationer och afgjort saker, som nu komma under granskning, till ex. handels- och manufact.deputation. Men som denna fråga i jus publ. svecanum alldrig förut waret moverad, wille väl h. biskopen, för sin del, gerna underkasta sig härutinnan ståndets behag, men med förbehåll, att sjelfva qvaestionen med de andra stånden till gemensamt utlåtande blifver communicerad.

Härmed instämde h. superintendent Körning och herr kyrkoherden Snöbom.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus: Af samma skäl, som den wäcka frågan yrkas, skulle äfven kunna sägas, att secreta utskåttets ledamöter icke ega deltaga i ståndets utlåtande öfver extracta protocoll, som derifrån komma. Och som h. arkibiskopen, ståndets värde taleman, sjelf på wist sätt är i saken intresserad, förmodade h. öfverhåfpredikanten, att icke häruti få proposition.

H. doct. Nordman: Saken är granlaga. Collision imellan våra lagar bör icke supponeras. Allmänna lagen och riksdags-ordningen äro väl här åberopade. Men som adplication deraf icke faller så alldeles tydlig, torde frågan

behöfva med de andra stånden communiceras och till stora deputations lagutskåtts utredning remitteras.

H. lector Antonsson: Stora deputation har icke sagdt, att 1761 års liqui-
dation nu bör ogillas, utan endast rättas. Och till att noga veta, hvilka uti
densamma hafva del, fordras upgift derom ifrån secreta utskåttet. Men som
2:ne stånd, utan att efterfråga sådant, redan afgjordt saken, tyckte h. lecto-
ren, att denna praeliminaire quaestion äfven i detta ståndet kunde falla.

H. profess. Amnell wille, sedan han hittills afhördt discourserna i detta
delicata ämnet, nu, för sin del, gifva tilkänna, att professoren ej annat kunde
än inclinera åt den sidan, att icke göra lag in casu. H. professoren concepe-
rade riks. ständer, för öfrigit, wid alla förra riksdagar, och denna, såsom en
och samma persona moralis, den der icke heller behöfver taga på sig vara
så tenax opinionis, att den icke efteråt sjelf kan ändra och rätta, hvad den
finner förut vara här till äventyrs mindre väl och riktigt gjordt; hvilket lika-
ledes individualiter om riksdagsmän, som utgöra riks. ständer, sägas kan,
emedan rättelse, när den finnes tillbörlig, i anledning af sedermera erhållna
nya lumierer, väl kan ske af desamma, som förut gjordt, hvad sedan grans-
kas. Och hvad allmänna lagens tillämpning på ständer beträffar, så, ehuru
den in mere juridicis med skäl tages till grund, wore den dock in oeconomi-
cis mindre hithörande.

Som tiden, under dessa discurser, framskridet in på efter-middagen, yr-
kades af åtskilliga proposition till denna frågans afgörande, för att sedan få
komma till hufvudsaken, hvaremot andre påstodo, att ingen proposition i
denna frågan, såsom lagstridig, kunde göras, utan begärte, att ståndet måtte
åtskiljas, för att icke oroa gudstjensten i kyrkan och skriftermålet, till den å
morgondagen infallande fastlagssöndagen.

H. arkibiskopen och taleman uprepade nu, hvad han redan under discurs-
serna låtet förstå, att han önskade, det denna frågan, genom vänl. öfverens-
kommelse inom ståndet, måtte afgöras, emedan han, i annor händelse, funne
svårighet, att deröfver göra proposition, häldst han sjelf sidsta riksdag waret
secreta utskåtts ledamot, och saken eljes syntes fordra samtel. ståndens de-
cision.

Det samtal, som således upkom ledamöterna imellan, ang:de sättet, att
komma från saken, ledde sig ändtel. in på sjelfva hufvudämnet, som ifrån
stora deputation om de adsocierade inkommet, hvilket, som det, genom

widlöftiga både skrefna och tryckta handlingar, så tillräckeligen blifvet utredt, ståndet fann sig utan vidare discusser nu kunna afgöra.

Till den ändan, inlemnade h. biskop Serenius följande dictamen ad protocollum:

Målet, ang:de Königska adsocierades riksskuld, finner jag vara, till all sin vidd, i stora deputation utredt, och med den grundel. kännning granskadt, som rikets kränkta rätt, å ena, och medborgarnes hägn af lag, å andra sidan, kräfver.

Hvad de deremot oförsynt i trycket dristadt sig utgifva, är upfyldt med kånstlade räkningar på snöda grunder, och så mycket köpmanssophisterie, att, om möjligt vore, de måtte föra riksens ständer bakom ljuset. Men de äro af baron Essens och grefve Frölichs välgrundade memorialer så kraftel. wederlagde, och falskheten i så öppen dag satt, att den störa mängd af deras skrifter, hvarmed de publiquen öfversvämmat, tjenar till intet annat, än starka wedermälen af djerfhet och tilltagsenhet, att förhålla sanningen i orättfärdighet.

Sådan oerhörd dristighet af bråttsliga undersåtare borde wäl på intet mindre sätt beifras, än deras medarbetare på allmänna fördärfvet rättwisligen förfaret. Men som riks. ständers stora deputation har dem af ädelmod frikändt, så må det ock dervid, för min del, bero; så framt de, utan vidare invänning, *alla för en, och en för alla*, betala de dem ådömda tretton hundrade, sextio tusend, femhundrade fyratio tre d:r kopp:mt; men, i annor händelse, bör deras lön blifva lika med de andras.

Dessas och flera slikas vinningslystnad och ohuldhet emot fosterland, som wi, nu i 28 års tid, måst förfara, har försatt riksens ständer i den vånda och bekymmer, de sig nu befinna; derföre känner jag så högt min plikt emot Gud, mitt samvete, och ett bedröfvat fädernesland, att jag vore en ovärdig inbyggare deraf, om jag funnos så samvetlös, att jag kunde eftergifva det minsta af dess rätt, el. försvara och bemantla allmänna förtryckares sak.

Jag är så öfvertygad om sanning och rätt på rikets sida, att jag vågar ta mig för allmänheten med dessa tankar, och till den ändan begär, att detta mitt memorial, genom protocollsutdrag, må tryckas, med så många bifall, som det behaga anmäla, på det man må finnas oskyldig till landets tunga, och ingen del hafva uti hvad, som följer på rikets saknad af sin rätt hos egennyttiga undersåtare.

Sedan detta blifvit upläst, låto sig följande ledamöter i protocollet anteknas, såsom med h. biskopens tanka instämmande, neml. herrar probstarne Wijkman, Högström, Bolmstedt, Kröger, Mathesius, h. lector Kraftman, h:r probstarne Haartman, Ekman, h. doctor Alin, h. probst. Afzelius, h. comminist. Chydenius, h. kyrkoh. Hernodius, h:r probstarne Lindbom, Feltström, Wangel, h. kyrkoherd. Rundberg, h:r probstarne Meurling, Forssenius, Hellberg, doct. Lindegren, Bergstedt, doct. Nordman, doct. Wählin, dock salvo errore calculi i stora deputations betänkande, h:r probstarne Engzelius, Kolmodin, Waldius, h. biskop Fortelius och h. probsten Warelius, under samma förbehåll för denna sidstnämnda, som h. doctor Wählin anfördt.

Uppå h. doctor Wählins erindran, huruleds grässhandlaren Qvast och probst. Ekström, uti särskildt, wid stora deputations betänkande, bifogadt voto, förklaradt sig finna skäligt, att adsocierade befrias ifrån 2/6 af återbetalningssumman, som på Henrik Königs andel skulle belöpa, i anseende till dess nu mera iråkade oförmögenhet, att något till betalningen kunna bidra, yttrade h. probst. Sörström och h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att det äfven, för de i acterna anförda skäl, wille ingå i samma tanka, samt, då proposition öfver deputations betänkande nu skulle göras, åstundade detta till contraposition. Men, efter någon öfverläggning, antogs och gjordes denna proposition: Bifaller ståndet stora deputations betänkande? Den dertill svarade Nej, skulle förklara, att det wid 1761 år liquidation kommer att förblifva.

Som svaret icke var enhälligt, anställes votering, hvilken så utföll, att 30 röster woro för Ja, och 20 för Nej; hvilket ståndets beslut genast skulle notificeras de öfrige respective stånden, genom en deputation, anförd af h. biskop Serenius.

§ 10. Sedan h. arkibiskopen och talemannen gifvet tillkänna, att han, vid herrar talemäns sidsta sammanträde, vidare anmälde ståndets åstundan, att continuera plena efter middagarna, och, i anledning deraf, frågat, om ståndet nu i dag efter middagen wille sammankomma, men ståndet dertill svaradt, att det för denna gången wille låta dermed anstå, åtskildes ståndet.

Den 15 Februar. 1766

§ 1. Uppå h. probsten Wijkmans erindran, beslöt ståndet, att, genom protocollsutdrag,⁶⁰⁷ communicera de öfriga respective stånden sitt beslut, öfver fiskerideputations betänkande af d. 15 Maj, ang:de fiskeri-præmiernas in-dragande.

§ 2. Uplästes hedervärda bondeståndets protocollsutdrag af d. 10 Jun.⁶⁰⁸ ang:de tingsstället Skantsen, och förenade sig ståndet med höglofl. ridderskapet och adelen, att remittera detta mål till cammar-, oeconomic- och commercedeputationen.

§ 3. Continuerades med hvad som återstod af handels- och manufacturdeputations betänkande,⁶⁰⁹ ang:de indragningar på manufacturcontoirets extra stat.

Wid 5 §, ang:de directeuren Malmsten, anförde h. probsten Wijkman, huru som med denna mannen särskilde omständigheter sig förete emot dem, som wid föregående, samt om Odel, förekommo; i thy Malmsten bebor ett hus, som, sedan det af manufact. contoiret blifvit upbygdt, och honom up-låtet, genom wådeld afbrunnet, då contoiret på egen bekåstnad måst det-samma åter upbygga, emedan Malmsten försummat, att derå taga assecu-rance. Imedlertid och utom det contoiret måst i banqven betala räntan för det lån derå blifvet taget, hade efter wådelden Malmsten blifvit tillagd 40 000 d. kopp:rmt i brandstod, hvaraf han ännu har 10 000 daler att fordra. Sedan således publicum kåstat på denna mannen inemot en t:a guld, och nu mera icke han, utan dess broder, förestår färgeri-wärket, synes han icke wi-dare förtjena, att draga årlig lön, utan åtnöjas med den förmån, att få dispo-nera ett ansenligt hus.

Härmed instämde äfven h. probst. Bergstedt och kyrkoh. Lindrot.

H:rar kyrkoherdarne Rundberg och Snöbom anförde deremot den consi-deration, att, då huset afbrann, hade Malmsten tillika mistat all sin egendom.

H. doctor Nensén widkändes den berättelse om saken, som h. probsten Wijkman lemnadt, anmärkande allenast, att Malmsten i början varet skickad

⁶⁰⁷ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 198–199.

⁶⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 41.

⁶⁰⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 27. Jfr prot. ovan 22 januari 1766.

utomlands, för att inhämta färgeriwetenskapen, och sedan blifvet nödsakad, att ackordera med sina creditorer.

Uppå gifven proposition, om ståndet bifaller deputations betänkande, att Malmstens lön må flyttas ifrån manufact. contoires på hallrättens stat, svarades Neij, hvarföre h. arkibiskopen och taleman åter frågade, om ståndet will besluta, att Malmstens lön hädanefter skall uphöra, hvilket med Ja besvarades.

Wid 6 §, om lector Nyrén, anförde h. biskop Filenius, att som denna mannen, i kraft af sin fullmägt, fådt rättighet till först ledig blifvande ordinarie lectors-lön, så, på det att ingen af de gamla lectoraterna måtte derföre komma att utan lön bestridas, wore afsigten, att tillika befordra Nyrén till något sådant ordinarie lectorat, af hvilka graecae lingvae nu är ledigt. H. biskopen ville fördenskuld gerna till denna flyttning bidraga, men påminte allenast, att Nyréns skickelighet dertill icke måtte å sido sättas, utan, enl. lag, först på något sätt documenteras.

H. probsten Bolmstedt gaf tillkänna, att Nyrén icke vägrar sådant skickelighetsprof praestera, recommendande honom, för öfrigt, i anseende till dess bekanta goda egenskaper.

Och som ändamålet wid detta tillfälle endast wore, att befria manufact.-fonden ifrån en dit icke hörande lön; det äfven nödvändigt supponeras, att Nyrén icke kan blifva flyttad till någon syssla, hvartill han icke kan wisa sig wara skickelig; stadnade rådet i det beslut, att, när lectoren, mag:r Nyrén, afgår, el. till ordinarie lectorat blifver befordrad, bör oeconomiae lection wid gymnasium i Linköping indragas.

7 §, ang:de öfver-mästaren Schultz, bifölls, med den af h. probst. Wijkman projecterade förändringen, att lönen af manufact.fonden må uphöra ifrån detta förordningsdatum, i stället för nästkommande qvartals början, som betänkandet utsätter.

8 och 9 § biföllos.

Wid 10 §, ang:de schäfrarne, uplästes 2:ne medföljande särskildta vota, hvaruppå h. probsten Mathesius yttrade, att, om någon i god afsigt af riks. ständer gjord inrättning icke vunnet sitt påsyftade ändamål, träffar sådant wissertl. in på schäferierna. H. probsten hade sjelf kåstat mycket på fårafwel, men alldrig hos sig sedt någon schäfer. Hafva derföre konung Carl XII:s hemkomne officerare måst hålla till godo halfva lönen, så hafva schäfrarne ingen orsak att klaga om samma wederfares dem, tills de afgå; häldst de,

såsom merändels unga och oförfarne män, samt således icke strax nog skickelige till annan emploi, dock länge nog torde förblifva staten till last. Äfvenså ville h. probsten bifalla deputations project om deras boställs-hemman. Allenast begärade h. probsten ståndets särskildta yttrande, om ett af dessa hemman, beläget på Kaskö, utanför Vasa stad, uppå hvilken ö stapelstad efter hand nu kommer att inrättas, warande Kongl. Maj:ts nådiga befallning redan afgången till landshöfdingen om grundritning dertill. Som fördenskuлд auction å detta schäferi-boställe icke lærer kunna hafva rum, hemstälde h. probsten, om, det icke kunde utsättas, att nästgräntsande städer utom auction äro berättigade till inlösen deraf, emot wiss köpeskilling, som kunde determineras så, att kronan dervid finner sin räkning.

H. biskop Lamberg förklarade sig mindre nögd med deputationens betänkande i denna delen, el. att schäferiinrättningarne skola nedläggas, emedan, om än herrskaper och ståndspersoner i landet nu mera lärdt sig förstå fårskötsel, saknas dock denna insigt ännu hos allmogen och gemene man, hvarföre det skäl här icke kan gälla, som tages af inrättningens wanna högd, hvilken dock icke är så stor, som i Ängeland, hvaräst man ända ifrån drottning Elisabeths tid använt mycken kåstnad på schäferier. Att alldeles afskaffa schäfrar, för det de icke hinna till, att wara allestädes, wore likasom att stadga, det inga provincialmedici skola vara, ty hvad desse äro för folket, äro schäfrarne för fåren. Om derföre landshöfdingarne instrueras, att tillhålla dem, till att i det möjligaste fullgöra sin skyldighet, trodde h. biskopen, att inrättningen skulle medföra mycken nytta, och wille derföre bifalla särskildta votum N. 3, som tillstyrker dess bibehållande.

Kyrkoh. Lindrot intygade, att i Halland schäfrar kunna så mycket mindre skaffa någon nytta, som orten är för mager til får-afvel, och herrskaper nog samt ändå kunna få weta, huru desse kreatur skola skötas, om de dem wilja hålla. H. kyrkoherden biföll derföre schäfrars afskaffande, enl. betänkandet, tilläggande äfven, att halfva lönen och tjenstfrihet dem genast bör tilläggas, utan att sådant på deras egen begäran må ankomma. Men hvad hemmanen beträffar, som de bebo, så emedan de ännu äro kronans, och schäfrarne icke annorleds, än som åboer derå, kunna considereras, tyckte h. kyrkoherden, det vore billigt, att de, framför andra, och utom auction, få rättighet, att lösa dem till skatte, då skatteköpsförordningen förblifver i sin kraft, och ingen anledning till afslag derifrån gifwes.

H. profess. Amnell wille, så i detta, som andra mål, i synnerhet lita på deputationens utlåtande, som noga granskat saken. H. professoren hade läst schäfrarnes instruction, och, om den fullgöres, kunde icke annat, än anse deras sysslor för nyttiga. Att det sker, hade h. professoren anledning att tro, men af det skälet allena, kunde icke tillräckelig grund hämtas till sysslans afskaffande, emedan med samma skäl icke många sysslor då torde från indragning blifva bevarade. Att indragning dock här är nödig för statens skuld, wille h. professoren gerna medgifva. Allenast förefölle någon betänkelighet, huruvida detta allestäds är lika rådeligt, emedan till ex. wisse krono-lägenheter äro bårtarrenderade, under vilkor och förbindelse, att å dem hålla schäferier, hvarföre schäfrars biträde åtminstone på sådana ställen tyckes wara af nöden, och torde deras totala afskaffande icke väl kunna stå tillsammans med den principen, som i fabriqssystemen, hos oss tyckes vara naturligast, att neml. i synnerhet tänka på ylle-fabriqvernas förkåfran och bestånd, om än andra icke skulle kunna bära sig.

H. probsten Wijkman: Om berättelsen i särskildta voto N. 3 hölle stick, skulle ull-lefverantsen, jämfört med fabriqvesconsumtionen, nu vara så betydande, att anseenligt deraf årl. skulle kunna utskeppas. Men som så i sanning icke sig förhåller, och allmogen, för hvars skuld schäfrar egentel. behöfdes, icke lefverera särdeles till fabriqverna; hela Norrland jämväl, för de långa wintrarna skuld, är mindre tjenligt till fårafvel, än annan boskapsskötsel; inge kongs-gårdssarrenden hädanefter lära el. ställas på schäferier; ty biföll h. probsten så mycket häldre särskildta votum N. 4, som boställen uti skatteköpsförordningen äro exceperade, och deras innehafvare icke som åboer att anse, utan om skattelösn skall här hafva rum, äro snarare de förre hemmanens åboer dertill berättigade, som måst cedera dem till schäfrarna.

H. probsten Kröger: Alla orter äro wissertl. Icke adplicable till schäferier, icke el. kunna schäfrar kallas nödige personer för allmänheten. Men som kongs-gårdssarrenden värkel. äro stäldte på schäferier, och synings-instrumenterne, som under denna riksdag äro upprättade, nogsamt visa, att schäfrarnes intygande utgör en nödig controll på desse schäferier, så blifva de i detta afseende dock icke utan all nytta. För öfrigt lærer vara bäst, att anse dem såsom åboer å de boställen, som de innehafva, på det icke genom aucion må blifva för andra en lätt åtkomst till hemmanen, hälst alla desse egendommar vilja för kronan icke mycket betyda.

H. biskop Serenius instämde med h. kyrkoh. Linderot, och h. probst. Wijkman, deruti, att schäfrarne hädanefter må njuta halfva lönen i pension. Hemmanen wille herr biskopen hafva på auction, att kronans drätsel må ökas, och bönder blifva egare af dem. Och som igenom de anstalter, som skedt till schäferiernas uphjelpande, många egendomar frångådt kronan, hvilke efter grundlagarna icke derifrån få skiljas, ty vore nödigt, att då återkomma till kronan.

H. biskop Filenius: På många ställen kunna väl schäfrar ännu tyckas vara onödige, men som möjligheten icke lärer kunna nekas, att färslaget äfven å dessa ställen kan förbättras, och åter andre orter gifvas, som äro mycket tjenlige till schäferier, så bör en så wäsentelig grund för våra fabriquer, icke alldeles stötas, hälst den hos oss, under 30 år, nästan vunnet den styrka, som i Ängeland under 150. H. biskopen instämde derföre med h. probsten Kröger, att schäfrar, till controll och upmuntran för schäferierna, böra bibehållas äfven som de ock må köpa sina boställshemman till skatte.

H. kyrkoh. Snöbom conformerade sig med h. biskop Lamberg och h. profess. Amnell.

H. probst. Bergstedt: Som man nogsam samt hafver sig bekant, att bönderna måst lemna de bästa hemmanen i landet, som schäfrarne kunnat utöka, dem till boställen, så är skäligt, att samma bönder må vara närmast, att desamma återbekomma, äfven under skattemanna-rätt.

Enär proposition häruppå skulle göras till sakens afslutande, fants godt, att densamma skilja, och först afgöra, ang:de lönen. Till hvilken ända, då h. arkibiskopen och talemannen wille göra proposition på betänkandet, fastställdes, att Ja skulle betyda, det hela lönen indrages, så snart schäfrarne ifrån sina sysslor afgå, men Nej, att halfva lönen nu genast indrages, och schäfrarne förklaras tjenstfrie. Och som ståndet sig härom icke kunde förena, blef genom votering åtskildt, att 24 voro för Ja, och 25 för Nej.

Då nu vidare ståndet skulle utlåta sig, ang:de boställen, anförde h. probsten Forssenius, hurusom det tyckes vara nog hårdt, att nu genast fördrifva dem derifrån, som, under laglig besittnings-rätt, med hustrur och barn desamma innehafva.

H. probsten Bergstedt hade sig bekant, att allmogen ibland sina allmänna besvär hafver något om schäferierna. Men att nu utlåta sig uti det upgifna ämnet, så, ehuru, som redan anfördt är, schäferierne värkel. trängt bönderna ifrån hemmanen, wore dock ingalunda h. probstens tanka, att nu med dem

skall på lika sätt förfaras, el. de med hustrur och barn utkastas, utan må de i sin lifstid der förblifva, dock utan skattelösn, och sedan de afgådt, de förre åboer njuta till hemmanen förmånsrätt.

H. kyrkoh. Linderot: Kongl. Maj:t och kronan har icke gifvet bårt sin rätt till hemmanen, ehuru de till boställen blifvit förlente. De, som nu besitta dem, äro ock deras åboer, sedan de förre sig på annat sätt försedt. Om än derföre en sådan åbo får i sin lifstid sitta orubbad, så är likafullt billigt, att hustru och barn efter honom icke fördrifvas, utan vinna skatterättighet. Derigenom kan äfven ändamålet med schäferi-inrättningen till någon del vinnas, i thy en sådan icke allenast sjelf kan på bostället hålla schäferi, utan ock betjena andra med hjälp och biträde i det ämnet.

Härmed instämde både h. probst. Bolmstedt, såsom ock hela ståndet wisade sig benäget att samma tanka bifalla. Men då h. biskop Serenius erindrade om angelägenheten, att återbringa till kronan de lägenheter, som för schäferiernes skuld densamma frångådt, och äfven kunna blifvet till skatte sålde, hvilket h. probst. Wijkman äfven biföll, anmärkte h. probst. Hellberg, att, som således desse lägenheter kunna vara af olika slag, bör om dem med åtskilnad förordnas. Äro någre, som, enl. h. biskop Serenii yttrande, från kronans odal-gods blifvet abalienerade, böra de visserl. reduceras. Och hvad boställen beträffar, så, emedan skatteköpsförordningen uttrycket. förbjuder deras innehafvare, att dem till skatte lösa, bör kronan anses såsom lagl. disponent af ett sådant hemman, när innehafvaren afgår, så framt man icke, för ömhet skuld, här vill annorlunda stadga.

Denna distinction vidtogo äfven h. probst. Wijkman och h. öfverhåfpredikant. Grunerus.

H. professor Amnell förklarade sig icke kunna yttra sig öfver den omtallda reduction, innan wederbörande deputation den frågan utredt, och lägenheterne blifvit upgifne, hvarmed h. probst. Ziebeth äfven instämde.

H. kyrkoh. Lindrot gjorde samma förbehåll, tilläggande nu, till förklaring öfver sin redan yttrade tanka, att, så länge schäfer är schäfer, och derföre njuter lön, så anses med rätta det hemman, han bebor, såsom boställe. Men när dess sysla, efter den redan beslutna författningen, uphör, och han blifwer tjenstfri, så kan han icke vidare anses, såsom boställsinnehafvare, är då åbo, och föl jagtel. berättigad, att köpa hemmanet till skatte, om det är krono. Men kungsgårdslägenheter böra, som sagdt är, behålla sin natur.

Uppå h. kyrkoherdens project, gjordes fördenskuld proposition, och bifölls, att schäfrarne må få lösa sådana sina boställen till skatte, som efter 1723 års skatteköpsförordning lösas kunna.⁶¹⁰

Ang:de de öfriga lägenheter åter beslöts, uppå h. biskop Serenii och probst. Mathesii förslag, att med de schäferiboställen, som kunna vara tagne ifrån kongsgårdarna, och waret gammalt krono-frälse, el. blifvet köpte till skatte, förfares efter de författningar, som riksens ständer framdeles vidtaga, i anledning af det betänkande, som kammar-, oeconomic- och commerce-deputation, i detta ämne, kommer att afgifva.

Slutel. och hvad schäfer-bostället på Kaskön i Österbottn beträffar, beslöts, att det ifrån denna författningen undantages, i anseende till den å samma ö beviljade stapelstadsinrättningen; hvarföre nästgränsande städer må ega lösningsrätt af detta hemman, emot femdubbel köpe-skilling till kronan.

Om 11 §, el. ang:de profess. Liedbecks lön, hade ståndet, i anledning af hvad ifrån secreta utskåttet upkommet, sig redan yttradt.

Ang:de scholaemästare-sysslan för fabriqves-arbetares barn å Södermalm här i staden, lemnade herrar kyrkoherdarne Portuan och doctor Nensén uplysning, hvarföre den nu mera icke kan anses så nödig och nyttig, som då den inrättades, härrörande förnämligast af fabriqves-folkets oförmögenhet, att hålla sina barn i schola, såsom ock deraf, att scholaemästaren till slut måst flytta bårt ifrån Barnängen, der mästa fabriqves-rörelsen är, sedan han icke längre der feck njuta fria husrum.

Ståndet biföll derföre deputationen, att denna syssla icke vidare må besättas, äfven som ock indragningen af discretioner för banco-betjeningen blef faststald.⁶¹¹

§ 4. Anmäldes, att stadsens militaire compagnie nästkommande onsdag, wid rådhuspredikan, efter vanligheten kommer i gevärd att paradera, hvarvid ståndet intet hade att påminna.

⁶¹⁰ Tryckt förordning 19 september 1723: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru med de Hemman och Cronolägenheter, som til Skatte försäljas, förhållas skal.*

⁶¹¹ Prästeståndets protokollsutdrag härom: Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, fol. 196–197.

§ 5. Företogs till afgörande handels- och manufact.deputations betänkande,⁶¹² ang:de fru Alströmers pension, hvarvid sedan öfverdirecteur Alströmers memorial⁶¹³ blifvet upläst, h. probsten Wijkman anmärkte, att denna pensionen icke blifvet af riks. ständer beviljad, utan att secreta utskåttet år 1756, emot dess instruction, derom hos Hans Kongl. Maj:t i underdånighet anhållet, att det icke är bevist, det framl. commerce-rådet Alströmer fördt med sig så ansenl. penninge-summa i riket, som i memorialet föregifves; att de arbeten, han utifrån införskrifvet, blifvet af manufact.fonden drygt betaldte; att han af publiqve medel njutet flera t:r guld, så väl som manufacturfondsinkomster hela första året; att han rådt om Alingsås stad, utan att derföre erlægga contribution; och att dess enka nu besitter Höjentorps kongsgård under perpetuelt och ganska lindrigt arrende. H. probsten frågade, i anseende till alt detta, om någon medborgare blifvet för sina förtjenster mera belönt, och om icke någon blifvet förment, att på egen bekåstnad lägga an fabrique, då Alströmer blifvet derföre belönt. H. probsten kunde derföre icke bifalla, att så många fattige enkor i landet skola med sukkan bidra till dubbel riksrådsinnas pension för fru Alströmer.

H. probst. Bolmstedt var af samma tanka.

H. profess. Amnell ansåg den grunden icke tillräckelig till indragning, att fru Alströmer icke är torftig el. lider nöd, men önskade, att hon, el. des söner, hade funnet sig, att godvilligt upoffra denna pensionen till hjälp för den nödträngda staten; och underrättade sig h. professoren, för öfrigt, om åtskilliga i saken inlöpande omständigheter.

H. kyrkoh. Lindrot trodde, det vara nogsamt bekant, att commerce-rådet Alströmer satt sig ned i Sverige med en ansenl. penning-summa. Men, att hans i Alingsås anlagda manufacturer skola i början riktadt honom, kan icke vara troligt, häldst de genom eldsvåda, äfven en gång ruinerades. Hans förtjenst blifver endast den, att han i fabriqver och nyttiga inrättningar lagt ned sina pengar, och upmuntrat andra till detsamma. Hvarföre h. kyrkoherden icke kunde mycket räkna på husets förmögenhet, efter hans död, utan, som han samlat något, medan han var i rörelse, hade det gådt i arf efter dess förra fru, så att den nu efterlevande icke deraf kan må väl; utan, som hon har Kongl. Ma:ijts försäkrings-bref om sin pension, må hon den behålla,

⁶¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 25. Jfr prot. ovan 23 november 1765.

⁶¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 116.

antingen hon är rik el. fattig; hälst kongsgården Höjentorp icke är henne utan barnen förlänt.

H. biskop Filenius styrkte till detsamma, och förestälde, hvad stora svårigheter framl. commerce-rådet Alströmer haft att öfvervinna, innan han kunnat bringa sina nyttiga inrättningar i det goda stånd, hvaruti han dem lemnat.

Häruppå gjordes proposition, om ståndet bifaller präste- och bondeståndens betänkande, el. att pensionen skall indragas? Hvertill, som Ja och Nej svarades, anställdes votering, hvarvid med Nej skulle gifvas tillkänna bifall till ridderskapets och adelens samt borgareståndets betänkande, el. att pensionen behålles? Och deciderade voteringen för det förra, med 33 Ja emot 17 Nej.

[§ 6.] Företrädde en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, hvars ordförande, borgmästaren Sadelin, gaf tillkänna, att bem:te stånd, uti Königska wäxel-adsocierades sak, bifallet lagman baron Reuterholms memorial, emedan ståndet funnet, att, så litet det kan vara ståndet värdigt, att eftergifva kronans och banqvrens rätt, så ovärdigt har ståndet deremot, å andra sidan ansedt, att bringa medborgare uti något oförtjent lidande.

Sedan deputation afträdt, anmärkte h. probsten Wijkman, hurusom det faller nog stötande mot ståndens inbördes aktning för hvarannan, att det ena ståndet skall kalla det ovärdigt, som det andra beslutet; och då h. öfverhåfpredikanten Grunerus förmente, detta i närwarande casu mycket ankomma på hvad talesätt presteståndets deputation hos borgareståndet brukat, erindrade h. biskop Serenius om den dervid förekommande skilnad, att borgare-ståndet då ännu icke fattadt sitt beslut, när presteståndet notificerade sitt, hvarföre ståndet anmodade h. arkibiskopen och talemannen, att hos talemannen för wällofl. borgareståndet göra häröfver tjenlig föreställning.

§ 7. Uplästes hedervärda bondeståndets protocollsutdrag af d. 13 Maj,⁶¹⁴ ang:de krono-skatte-hemmans och lägenheters utbytande till frälse.

Som ståndet nu icke gaf sig tid, att äfven upläsa det sedan sidsta riksdag oafgjorda cammar-, oecon.- och commerce-deputations betänkande i detta ämne, lemnades saken, och

⁶¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 57.

§ 8. uplästes och bifölls fiskeri-deputations betänkande⁶¹⁵ om afgift af dem, som idka sillfiske wid Björneborg, till arrendatoren af kronofisket i Cumo älf.

§ 9. Beslöts, att eftermiddagen kl. 4 fortsätta plenum.

Efter middagen

§ 10. Justerades protocollerne af d. 1 och 8 Februar.

Wid 13 § af det förra, erindrade h. arkibiskopen och talemannen, att ståndet måtte se sig före, det dess åtgärd wid tryckningen af håfrättens der öfvermårdta dom icke må stöta de lagar, som i allmänhet finnas om tryckning och censur af dylika acter.

H. biskop Serenius: Som, igenom en skyndesam tryckning, äfven den goda afsigt winnes, att herrar riksens råd och alla wederbörande, som i Kongl. Maj:ts höga revision nu skola lägga hand wid saken, kunna beqväm-ligen få kunskap om dess rätta sammanhang; så är nödigt, att den utkommer utan någon ändring, och sådan, som den blifvit författad.

Och skulle derföre ståndets påskrift endast blifva denna: att ståndet finner godt, det denna dom af trycket utkommer.

§ 11. I anledning af 9 § i protocollet d. 8 Februar., hemställde h. doctor Alin, om icke så wäl h. biskop Serenius, som de ledamöter, hvilka teknadt sig, att bifalla dess dictamen, ville, sedan saken efter deras önskan i ståndet utfallet, innehålla med den föresats, att låta trycka detta dictamen, jämte sina namn, såsom nu mera utan något ändamål.

H. biskopen och talemannen lemnade äfven till ståndets eftersinnande, om icke någre betänkeligheter kunde möta vid det, att, jämte h. biskop Sere-nii dictamen, hvars tryckning af honom sjelf berodde, äfven låta trycka de-ras namn, som det bifallet, hvilken method åtminstone wore ovanl. och kunde i allmänheten hafva mindre godt utseende.

Då nu åtskillige ledamöter begärade, att intet hinder måtte dem i vägen läggas för denna tryckningen, andre åter icke wille gå längre, än låta sina namn förblifva inom ståndet och i dess protocoll; wille ståndet låta sådant

⁶¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 13.

uppå hvar och en sjelf ankomma, och i öfrigt icke vara emot, att h. biskop Serenii dictamen utkommer under form af extractum protocollii, äfvensom ock ståndet icke ville vägra de ledamöter, som i saken waret af olika tankar, att, enl. h. probst. Ziebets nu gjorda förbehåll, om dem så godt synes, inkomma och låta trycka något memorial, som kan visa skälen å deras sida.

§ 12. Uppå h. probst. Wijkmans erindran, beslöt ståndet, att, genom protocollsutdrag, med de öfrige respective stånden communicera sitt beslut., öfver betänkandet, om indragningarna på manufact. contoires extra stat.

§ 13. Uplästes secreta utskåttets protoc.utdrag af d. 15 Nov.⁶¹⁶ och medföljande resolutionsproject öfver 107 § af krigs-befålets allmänna besvär ang:de semestrer, hvilket ståndet fant skäligt att bifalla.

§ 14. Uplästes handels- och manufact. deputations betänkande,⁶¹⁷ ang:de orgel-byggeriet här i staden.

H. biskop Filenius lemnade derhän, huruvida manufacturfonden vill tåla, att understödja detta wärket. Men som h. biskopen af erfarenheten hade sig bekant, huruleds kånsten att bygga orgor,⁶¹⁸ under directurerne Greens och Stråles, samt Wistenii tid, kommet likasom i ett monopolium under dem, i anseende dertill, att ingen skulle få befatta sig dermed, som icke i wetenskaps-academien af dem undergådt examen; hvaröfver mycket missnöje försports hos presterskapet i Linköpings stift; så befarade h. biskopen, att samma olägenhet hädanefter, om en sådan examen vidare skall hållas, emedan i landsorterna hos allmogen alltid finnas de, som kunna förfärdiga så goda orgelvärk, som på landet behöfvas.

Häremot uprepade h. probst. Wijkman de i betänkandet anförde skäl, som wisa, att denna kånsten, efter Greens och Stråles död, skulle alldeles gå under, sedan den dock af dem blifvet drifven till en högd, som gör riket heder, deräst icke deras lärlinge Wählström skulle af publico gripas under armarna, så att wärket må hållas tillhopa, och icke genom auction försingras. Och hvad examen beträffar, är den oumgängelig, att utestänga klåpare; och kan

⁶¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 85.

⁶¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 26.

⁶¹⁸ Läs: *orglor*.

passa sig aldraminst för preteståndet, att den uphäfva, sedan det utvärkat sig resolution, uti dess allmänna besvär vid 1756 års riksdag.⁶¹⁹

Uppå gifven proposition bifölls fördenskuлд betänkandet.

§ 15. Uplästes secreta deputationens betänkande⁶²⁰ öfver lieutenanterna Gustav Bjerchens och Simon Villhelm Carplans besvär.

Och förenade sig ståndet med höglofl. ridderskapet och adelen uti den resolution, att bem:te lieutenanter böra njuta tour för baron Stackelberg.

§ 16. Uplästes justitiædeputationens protocollsutdrag af d. 12 Novembr.,⁶²¹ hvarigenom riksens ständer till sluteligt afgörande öfverlemnas sidsta riksdags just.deputationens betänkande, ang:de hustru Brita Björkmans besvär emot Stockholms norra förstads kämnersrätts ledamöter.

Sedan ståndet hört samma betänkande, så väl som borgmästaren Sackléens bifogade särskildta votum, sig föreläsas, anmälde h. doctor Schröder, att så väl dåvarande præses i kämnersrätten, sedermera borgmästaren Ruth, såsom ock kämneren Båld, nu med döden aflidet, och att, då h. doctoren förhållet borgmästaren å dess yttersta, äfven dess förhållande i denna saken, hade han icke welat vidkännas något, som dess samvete deruti graveerade, hvarföre h. doctoren hemstälde, om det icke wore nog hårdt, att af dess efterlefwande enka, som är en beskedelig fru, utkräfva den plikt, som särskildta votum innehåller.

H. professor Amnell ansåg deputationens betänkande, såsom för lindrigt, men det särskildta votum deremot för hårdt, hemställande fördenskuлд, om icke de ännu lefvande rättens ledamöter må kännas skyldige, att inköpa hustru Björkman, som igenom lidande af dem blifvit bragdt om sin näring, och tillika, som det vill synas, om sin sinnesstyrka, uti fribröd på Danviks hospital.

H. probsten Haartman gjorde mycken upmärksamhet vid den våldsamma medfart, som denna hustru af domare lidet, i det hon på deras blåtta god-

⁶¹⁹ Tryckt resolution 12 januari 1757: *Kongl. Maj:ts nådige resolution och förklaring uppå the allmänne beswär och ansökningar, som thesz trogne undersåtare af presterskapet i Swerige och Finland, wid then nyligen öfwerståndne riksdagen, andragit* (§ 2).

⁶²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 49.

⁶²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 12.

tycke blifvet arresterad, och anförde herr probsten så väl rum utur allmänna lagen, som exempel, till bestyrkande deraf, att Sackléens votum innehåller den lindrigaste dom, som i detta mål fällas kan; warande, i h. probstens tanka, icke obilligt, att ersättning till den, som lidet, utgår af boet, ehuru det kommet i arfingars händer, emedan om den bråttslige lefvat, det till äfven så stor del hade blifvet förminskadt.

H. probst. Wijkman medgaf, att rättens förhållande waret besynnerligt, men trodde, att ersättning och plikt af de dödas enka och arfingar wore mindre billig, emedan brått och fel är personale, som icke kan sägas gå i arf, el. af andra oskyldiga böra umgällas.

Härmed instämde herrar probstarne Kolmodin och Waldius.

H. kyrkoh. Rundberg conformerade sig med h. probsten Haartman, emedan ett sådant förfarande af domare uti en fri regering alldrig borde tålas.

H. probst. Kröger fann, både nit för rättvisa och ömhet för oskyldigt lidande här hafva rum, men recommenderade sådant slut i saken, att stånden icke måtte gå in partes, och således swårighet möta vid expedition.

Ståndet förenade sig således, uppå gifven proposition, wid höglofl. ridderskapet och adelen, att bifalla borgmästar. Sackléens särskildta votum, tillläggande h. probst. Haartman, att de af domarena, som ännu lefva, borde dessutom mista äran.

§ 17. Företogs till sluteligt afgörande det på bordet liggande secreta deputations betänkande,⁶²² ang:de ministeren baron Paul Ehrenkronas besvär, hvarvid h. probst. Wijkman yttrade, att som bem:te baron 2:ne gånger blifvet förbigången på cancellie-rådsförslag, hvarå han dock egdt rättighet blifva upförd, wore billigt, att han anses, såsom den der 2:ne gånger till cancellie-råd blifvet föreslagen, men att nu tillägga honom cancellie-rådsfullmagt, höll herr probsten betänkeligt, i synnerhet som ståndet alltid sökt undvika, att med fullmagter gifva reparationer.

Häremot sökte h. öfverhåfpredikanten Grunerus och herr probsten Haartman wisa, att fullkoml. upprättelse här icke kan erhållas utan fullmagt, hvilket både är enl. med 42 § i reger.-formen, och icke inom civilstaten medförer de olägenheter, som wid militairen.

⁶²² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 45. Jfr prot. ovan 22 januari 1766.

Uppå gifven proposition, bifölls jämväl secreta deputations betänkande, undantagande af h. professor Amnell, och h. biskop Mennander, som, ang:de fullmagt, instämde med h. probst. Wijkman.

§ 18. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁶²³ öfver lieuten. baron Berndt Otto Rehbinders besvär.

Ståndet åtskildes.

D. 20 Februar. 1766

§ 1. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁶²⁴ ang:de tour och competence för kammarherren och cavailleren hos Hans Kongl. Höghet Prints Carl, baron Carl Gustaf Wrangel.

§ 2. I anledning deraf, att några ståndets ledamöter, sidsta plenum förklarade sig icke kunna bifalla den af secreta deputation för baron Ehrenkrona tillstyrkta cancellie-rådsfullmagten, anförde h. probsten Haartman nu vidare det som kunde dertill styrka, såsom, att den lagen icke rör ständer, utan Kongl. Majj:t, att tilldela reparationsfullmagt, först då man 3:ne gånger stådt på förslag; att riks. ständer icke gifvet från sig den rättigheten, att äfven genom fullmagter tillskynda någon uprättelse, utan allenast sig förbundet, att icke immediate någon befordra, och att ingen, igenom den fullmagt, som för baron Ehrenkrona blifvet projecterad, blifver préjudicerad.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus instämde i detsamma, men tillade nu, att, som secreta deputation lemnadt till riksens ständers eget ompröfvande, om Ehrenkrona må njuta differencen imellan ministers och cancellie-råds lön, så afstyrkte h. öfverhåfpredikanten, att dermed betunga staten.

H. probst. Wijkman biföll denna tilläggnig, och blef, för öfrigt, vid sin redan yttrade tanka.

H. biskop Filenius förklarade sig i synnerhet mån derom, att förenämde fullmagt för baron Ehrenkrona icke må gifwa något skadeligt préjudicat.

⁶²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 48.

⁶²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 44.

Igenom behörig proposition beslöts, att ståndet förblifver vid dess till betänkandet redan gifna bifall; undantagande den sökta differencen i lönen, hvartill ståndet icke kan samtycka.

§ 3. Uplästes utdrag af protocollet, hållet i rådkammaren d. 19 Decembr.,⁶²⁵ ang:de 1765 års upbörd af den Fahlu stad sidsta riksdag beviljade afgift på tackjärn.

Sedan ståndet af kongl. statscontoirets och bergscollegii bifogade underdåniga skrivelser inhämtat de olägenheter, som möta vid denna upbördens innehållande för år 1765, förenade sig ståndet med höglofl. ridderskapet och adelen om den resolution, att bem:te afgift med 1765 års slut bör uphöra.

§ 4. Upläste h. probst. Godenius ett memorial,⁶²⁶ ang:de att honom i protocolsdeputation skall blifvet förment, få bilägga ett deputationens betänkande sin derwid inlemnade och af deputationen mottagna särskildta tanka, samt att deputationen befalt honom taga afträde, medan detta blifvet beslutet; anhållande h. probsten om ståndets behöriga rättelse härutinnan, såsom hvarigenom h. probsten förmenar des riksdagsmänna-rätt vara kränkt.

H. probst. Mathesius hemställte, om han härvid borde ifrån ståndet afträda, emedan målet indirecte torde röra honom; hvilket ståndet dock icke fann nödigt vara.

H. probst. Haartman medgaf, att, hvad h. probsten Godenius anfört, till någon del hade grund, men ock till någon del icke. Deputationens öfverklagade förhållande grundar sig deruppå, att h. probst. Godenius icke varet närvarande, då deputationen uti saken fattat sitt beslut. Hvarföre och som 16 § i riksdags-ordningen förmår, att det bör vara giltigt, som de närvarande beslutet; synes dermed icke kunna förenas, att en då frånvarande må gå med särskildt votum.

H. probsten Wijkman begärade denna qvaestion på bordet, och gafs imedlertid h. probst. Godenius det rådet, att förmera sina tankar uti ett memorial, som hos samtel. respective stånden kunde ingifvas, och deputationens betänkande likafullt blifver bilagdt.

⁶²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, rådkammarens protokollsutdrag, nr 5.

⁶²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 113.

§ 5. Hörde ståndet sig föreläsa ett projecterad utkast till den föreställning, som sidst beslöts skulle ske wällofl. borgare-ståndet genom des taleman, ang:de talesättet, som blifvit brukadt, wid beskickningen, om Königska wäxel-adsocierade.

Då åtskillige genast funno nödigt, att låta detta, genom protocollsutdrag, till wällofl. borgareståndet afgå, berättade h. biskop Filenius, att han, wid herrar talemäns sidsta sammanträde, uti högwördigste h. arkibiskopens frånvaro, sökt fullgöra, hvad ståndet sidst beslöt, och muntel. låtet talemannen h. borgmäst. Seebaldt förstå ståndets missnöje öfver det tungomål, som vid förenämde tillfälle blifvet fördt; hemställande h. biskopen, om någon expedition häröfver ifrån ståndet skulle vara rådelig.

H. arkibiskopen och talemannen lemnade äfven till ståndets eftersinnande, att icke häruti taga något sådant steg, som kan falla tillbaka på ståndet med någon obehagelig värkan.

H. biskop Lamberg höll likaledes angeläget, att vara försäkrad, att preteståndets deputation icke fällt något ord, som i någon måtto kunnat stöta borgare-ståndet.

Men då h. biskop Serenius, som anfördt deputationen, förbehöll sig, att icke för sådant hos ståndet blifva misstänkt; h. probsten Wijkman och flere, som då voro deputerade, äfven intygade contrarium; beslöt ståndet, att det uplästa projectet skulle, i form af extractum protocoll, renskrifvas, och genom en deputation till wällofl. borgare-ståndet aflemnas.⁶²⁷

Och tillade h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att denna händelsen wisar angelägenheten, att ordförande af ståndens deputationer till hvarandra icke af sig sjelfva göra någon tilläggning till hvad de efter protocollet få befallning att andraga.

§ 6. Uplästes såväl framl. öfverstens grefwen Eric Brahes enkefrus, Christina Pipers, 2:ne memorialer,⁶²⁸ ang:de att, till följe af riksens ständers wid denna riksdag gjorda författning om bem:te dess mans qvarlåtenskap, få till godo njuta de testamenten, som efter honom kunna produceras, och laglige pröfvas, såsom ock håfrättsrådets Hagelberghs och vice advocatfiskalens

⁶²⁷ Borgarståndets arkiv, vol. R 1371, prästeståndets protokollsutdrag, nr 25.

⁶²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 114.

Nordenhjelms deremot ställda memorialer,⁶²⁹ samt höglöfl. ridderskapets och adelens protocollsutdrag af d. 15 Februar. nästl.⁶³⁰

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förmälte sig icke finna skäl till denna grefvinnan Brahes ansökning, emedan riksens ständer redan både tillräckel. och tydel. yttrat sig i denna saken, då de sagt, att egendomen lagl., skall skiftas. Af det nu föregifna testamentet kunde riksens ständer icke ingå i någon kännedom, emedan första frågan lærer blifva, när det waret författadt, antingen för giftermålet, el. näst för grefvens aflidande 1756, och hade, i allt fall, det tillhördt grefvinnan att i laga tid detsamma producera, och dervid förvara sig sin rätt. Dess ansökning tyckes nu gå ut på fataliers återgifvande i denna delen, hvilket icke tillhör riksens ständer, utan Kongl. Maj:t, kunnande riksens ständer icke annat säga, än att barnen äro närmast till besittning af fadrens egendom.

H. probsten Bolmstedt erindrade häremot, att grefvinnan Piper icke begär något emot lag, utan endast efter lag få njuta till godo, hvad hennes afl. mann, uti morgongåfwo el. eljes, kan hafva henne tillagdt; erbjudande sig, att undergå, hvad lagen förmår, om testamentet icke skulle befinnas dermed enligt, hvarföre h. probsten fann allt skäl, att bifalla höglöfl. ridderskapets och adelens extractum protocoll.

H. probst. Kröger: Grefvinnan Brahe har nu begärt en continuation af riksens ständers redan vidtagna författning, öfver sterbhusets egendom. 1756 hade först Kongl. Maj:t och kronan disposition öfver denna egendom, men sedan benådades dermed grefvinnan, hvilken betänkande icke då hafdt någon anledning, att formera en sådan talan, som nu; varande naturligt, att hon begär tillbaka fatalier till producerande och lagl. pröfning af de testamenteriska documenter, som hon sjelf icke kunnat anse för gällande, så länge testator genom sin dom waret ställd utom borgel. samfundet, men som nu först blifvet susceptible af laga kraft, sedan han till sina medborgel. rättigheter blifvet restituerad.

H. probst. Wijkman instämde med h. öfverhåfpredikanten Grunerus, hälst den afsigten tyckes ligga under denna grefvinnans ansökning, att draga egendomen ifrån grefvens son af förra giftet, hvarvid han dock fådt stora penningar. H. probsten styrkte fördenskuld, att ståndet måtte låta sitt redan

⁶²⁹ Ibid.

⁶³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 27.

tagna beslut förblifva oförändradt, och bifalla håfrättsrådet Hagelbergs memorial.

H. profess. Amnell förklarade sig för samma tanka, som herrar probstarne Kröger och Bolmstedt redan yttradt. Grefve Brahes egendom är att anse, som en skänk uti gref[v]innans hand, intill d. 17 Decembr. 1756, då riksens ständers författning om laga arfskifte tillika bör öppna lagfart för testamente, i fall det kan upptes; ty ifrån den dagen kommer grefven åter att anses, som avis, och följagtel. som berättigad att vara testator, varande således icke stridande emot ståndets förra beslut, att nu bifalla höglofl. ridderskapet och adelen.

H. kyrkoherd. Linderot instämde med herrar probstarne Bolmstedt, Kröger, och h. prof. Amnell. Har grefvinnan Brahe något testamente, så vore nu rätta tiden att det upvisa, och njuta, hvad lagen, i anseende dertill, henne tillägger. I annor händelse, skulle den nåd, henne skedt år 1756, tillskynda henne största skada, om henne nu skulle förmenas, att bevaka en rätt, som hon hittills icke behöft nyttja, så länge hon af egendomen waret i besittning.

H. biskop Serenius ansåg grefvinnans nu gjorda proposition både intricat och vidlöftig, samt syftande derpå, att betaga barnen deras, af riksens ständer dem nu tillåtna arf. H. biskopen wille dertill bifalla h. probst. Wijkman och dem, som hålla det för säkrast, att låta domarne lagl. pröfva både det ena och andra, utan att nu något ytterligare stadga.

H. probst. Haartman var af samma tanka, åberopande riksens ständers beslut, att egendomen skall lagl. skiftas, hvilket icke kan stå tillsammans med något testamente, som möjel. skulle kunna vara stäldt på all den egendom, som efter lag kan testamenteras, och inom 6 månader efter dödsfallet bordt upvisas. När man dertill betänker, att riksens ständer nu närmare yttradt sig, ang:de skiftning af den egendom, som de 1756 skänkt både till grefvinnan och barnen, så är så mycket billigare, att dertill låta förblifva, som de efterlevande barnen äro af 2:ne giften.

H. biskop Filenius conformerade sig med h. probsten Bolmstedt och dem, som taladt i samma mening. Att framl. grefve Brahe haft nog ömhet, när han påminte sig den reciproqva ömhet, som framlyst i grefvinnans tårar, när hon, utanför ståndets dörr, år 1756 bad för hans lif. Och som hon intet annat begär, än hvad med lag kan enligt vara, tyckte h. biskopen, att sådant icke kunde henne skäl. förmenas.

H. probst. Hellberg ansåg det vara nogsamt bekant, huru med denna egendomen, ända ifrån år 1756, tillgådt. Hvad ifrån grefvinnan nu post factum upkommet, wore något nytt, som icke praesenterar sig med nog gällande skäl, att kunna bifallas, antingen saken considereras ex aequo el. de jure. I den ovisshet man är, huru långt det nu först omrörda testamentet sig kan sträcka, bör man åtminstone supponera, att det ökar grefvinnans lått, öfver hvad allmän lag förmår, hvilket torde till äventyrs gå så långt, att äldste sonen knapt får något mera, än de vackra lefnads-reglor, som dess olyckel. fader, kårt för dess död, honom på papperet lemnade, när deremot den yngre sonen har att af greffel. Piperska egendomen förvänta vacker förmögenhet. Ser man åter på rätta grunden till både grefvinnans och barnens åtkomst till egendomen, så är den hela vägen intet annat, än principium gratiae. Samma ömhet, som år 1756 beredt riksens ständer, att skänka egendomen, har nu bragdt den att besluta laga skiftning, och då uti den nu indeterminate utsatta laga åtgärden will sökas någon tvetydighet el. hemlighet, likasom skulle testamentets lagfart derunder äfven kunna begripas; bör beslutas, att riksens ständer ju må ega rättighet, så förklara sin egen skänk, att barnen deruti icke blifva låttlöse, och deras fru moder⁶³¹ borde icke wisa sig med något påstående härutinnan.

H. probsten Waldius höll äfven för säkrast, att låta hela saken gå till domstolen, till följe af hvad redan blifvet beslutet, hälst jus regium verserar under fataliers återställande, att här kunna producera testamente.

H. probst. Kröger förklarade sitt förra yttrande i så måtto, att här icke vore meningen på något sätt ändra, hvad förr beslutits, utan endast, att lagen i alla omständigheter måtte få utöfvas, och domarna icke komma i willrådighet om rätta meningen af riksens ständers beslut. Ty som grefvinnan icke waret vållande till fataliernes försittande, hvad testamentet angår, utan hennes tystnad derom waret naturlig, så länge dess man legat under sin dom, men hon sutet i possessionen; så måste denna hennes talan ock nu finna rum, sedan restitution skedt af allt, hvad lag tillägger en medborgare. Hos riksens ständer är wissertl. icke tillfälle, att granska testamentet; derföre sökes endast frihet och rättighet, att få en sådan laga pröfning wid wederbörande domstol wärkställd.

⁶³¹ sammanskrivet *frumoder* i prot.

H. superintend. Körning biföll h. öfverhåfpredikant. Grunerus, och dem, som voro af samma tanka; hållande för rådeligast, att riksens ständers redan tagna beslut icke sträckes utom de skrankor, som naturligtwis åtfölja den meningen, att egendomen efter lag skall skiftas, så att icke något band må läggas på domare i den saken.

Enär häruppå proposition skulle göras, fants godt, att densamma måtte ske uppå höglofl. ridderskapets och adelens extractum protocolli. Och som det icke enhälligt bifölls, utan de, som svarade Nej, sade sig villja lemna sitt bifall till håfrättsråd. Hagelbergs memorial, afgjordes genom votering, och 17 Ja emot 35 Nej, att detta sidstnämnda bifall var ståndets beslut.

§ 7. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 24 Sept.,⁶³² ang:de kammar-fruns wid kongl. håfvet, Hedvig Rydstedts, pension.

§ 8. Företogs till slutel. afgörande, det på bordet liggande secreta utskåttets protoc.utdrag af d. 1 Junii,⁶³³ ang:de regementspastorens mag:r Joh. Mauritz Holmqvists lön, hvarjämte tillika föredrogs secreta deputations betänkan-
de⁶³⁴ öfwer dess besvär.

Detta sednare wille h. probst. Forssenius genast bifalla, på det Holmqvist, genom någon snar befordran, måtte slippa att länge wara staten till gravation; anförande h. probsten, i öfrigt, åtskilligt, som tjente att beveka ståndet till ömhet för denna lidande prestmannen, hvars goda egenskaper h. probsten från ungdomen hade sig bekanta.

H. probst. Wijkman anmärkte, att bägge de om honom uplästa handlingarna icke kunna bifallas, i anseende till den dem imellan warande contradiction, i det secreta utskåttet tillstyrker, att han må få njuta regementspastors-lön utan förvandling; men secreta deputation, att han må densamma oafkårtad utbekomma. H. probsten påminte sig, att sidsta riksdag några data om honom blifvet i ståndet upgifna, som icke så alldeles waret till hans fördel; och fann nu så mycket mera nödigt, att icke vidare tillägga honom lönen på annat sätt, än secreta utskåttet föreslaget; som, i annor händelse, det torde falla svårare för preste-ståndet, att vid denna riksdag göra nödvändiga indragningar på andras pensioner, när prester dervid orubbade bibehållas.

⁶³² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 87.

⁶³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 86. Jfr prot. ovan 26 juli 1765.

⁶³⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 43.

Men den recommendation, hvartill secreta deputation för honom styrkt, wille h. probsten gerna vidtaga.

Härmed instämde h. probst. Kolmodin.

H. probst. Hellberg gjorde en utförlig berättelse om Holmqvists fata, och wisade, huru han genom en besynnerlig sakernas hvälfning råkat i närvarande svåra belägenhet, att, utan tjenst, med fem små barn, nödgas tillita staten om nödtorftig bärgning. H. probsten detaillerade till den ändan de omständigheter, som förmådt riksens ständer vid sidstl. riksdag, att, såsom till skälig uprätelse för öfvergången lidande, tilldela honom underdånig recommendation hos Hans Kongl. Majj:t, att blifva befordrad till pastorat, och imedlertid full regementspastors-lön. Att nu afkärta detta, uppå riksens ständers beslut sig grundande, interimsunderhåll, när han finnes icke ännu hafva fådt njuta recommendation till goda, utan dymedels blifvet försatt i så mycket långvarigare lidande, vore i h. probstens tanka så mycket mera hårdt och eftertänkeligt, som han, å sin sida icke försummadt sig vederbörl. anmäla, utan värkel. sökt Husby, ehuru dermed tillgådt, som secreta deputation i betänkandet förmäler; hvilket allt oaktadt, han dock hos Hans. Kongl. Majj:t kunnat, uppå riksens ständers föreskrift, komma i nådig åtanka.

H. professor Amnell wille, ehuru han hade del i secreta utskåttets tillstyrkande, dock nu häldre bifalla secreta deputation, sedan han derifrån blifvit underrättad om hvad h. professoren i secreta utskåttet icke wetat, neml. att riksens ständer tillagdt Holmqvist oafkårtad regementspastors-lön. Afkårtningen, som upkommer, när förvandlingen honom nekas, strider derföre mot riksens ständers beslut, hvilket icke bör supponeras hafva waret secreta utskåttets mening, och lærer ståndet icke behöfva emottaga någon förebråelse, för det staten med denna prestmannen betungas, emedan han nästan lærer vara den ende af detta ståndet, som der njuter pension, när så många af andra stånd på den listan stå upförde. Hvad besättandet af Husby pastorat beträffar, kunde wäl församlingen dervid icke betagas dess rättighet, att begära fjerde profpredikanten; men consistorium i Vesterås hade äfven sin förbehållan, att pröfva, huruvida den begärde var i förtjenster jämn god med de redan missiverade, och i annat fall honom utesluta. Men då förnyad recommendation nu för Holmqvist synes böra afgå, wille h. professoren hafva densamma stäld i andra termer, än sidst, då rättighet till missive endast nämdes. I stället bör nu sättas förslag hos consistorium och utnämmande hos Kongl. Majj:t.

H. doctor Alin instämde med h. probst. Hellberg och h. profess. Amnell.

H. doctor Nordman förestälte likaledes, hurusom Holmqvist har orsak, att klaga öfver hårdhet, när han blef forcerad att begära afsked, recommenderrande honom till den benägenhet hos ståndet, att få njuta riks. ständers beslut sidstl. riksdag till godo, och icke, efter secreta utskåttets project, tvingas att åtnöja sig med en afkårtad lön.

H. biskop Lamberg intygade, att h. probst. Hellbergs berättelse om saken hade sin riktighet. Och som mannen omöjel. kan bärga sig och barn, deräst afkårtning sker uti lönen, afstyrkte h. biskopen det förslaget, men biföll förskrift till Hans Kongl. Maj:et, att han, äfven utom förslag, måtte hugnas med första regala pastorat, hvartill han sig anmäler.

H. probst. Wijkman förbehöll, att han dock måtte hålla sig inom Vesterås stift, hvarmed h. biskop Filenius och h. superintend. Körning äfven instämde.

Uppå gifven proposition, biföll äfven ståndet enhälligt, att hos Hans Kongl. Maj:et i underdånighet må anhållas, det regementspastorn Holmqvist utom förslag benådas med fullmagt på först ledigt blifvande pastorat i Vesterås stift, hvartill han sig i underdånighet anmäler.

Ang:de lönen åter, som han imedlertid bör åtnjuta, förestälde ytterligare h. doctor Lindegren, att den så mycket mindre bör nu förminsкас, som han sedan sidsta riksdag råkat uti nytt och oförtjent lidande, då han ifrån Husbyförslaget utestängdes.

H. probsten Wijkman föreslog, att consistorium i Vesterås, genom hvars åtgärd han till slut gådt miste om detta förslaget, må förbindas att ersätta honom differencen i lönen efter stat och efter förvandling.

H. biskop Serenius åter förmente, det han kunde tillträda en esquadrons-predikantslön wid kongl. lifregementet, som nu skall wara ledig, och få fyllnaden af staten.

H. öfverhåfpredik. Grunerus trodde hvarken detta låta göra sig, emedan denna ledighet torde redan vara besatt, och om icke så vore, är den, som dertill befordras, äfven berättigad till den dermed förknippade lönen, icke el. kunde ersättning skäl. nu fordras af consistorio, emedan, om Holmqvist funnet sig på det stället förfördelad, har han haft väg öppen till besvär, och om ändå honom icke rätt skedt, stadnar då skulden på rådkammaren. Rådeligare synes vara, att bifalla secreta utskåttet, och tilldela honom lön efter stat, på det han icke, genom så anseenlig lön, som förvandlingen utgör, må

bringas på de tankar, att länge dervid adquiescera, och icke söka pastorat, då riks. ständers föreskrift äfven hädanefter förblifver utan värkan.

H. biskop Filenius: Som mannen fådt riks. ständers försäkran, att njuta lönen qvaestionis oafkårtadt, så bör han äfven dervid bibehållas, helst han torde vara den ende med pension på kronans stat af preste-ståndet.

Som, uppå gifven proposition, om icke lönen finge förblifva oförkårtad, h. probst. Wijkman och flere enständigt dertill nekade, ehuru af många svarades Ja, resolverades till votering, då proposition så formerades, att de, som biföllo secreta utskättet, och ville, att lönen skulle blifva efter stat, skulle skrifva Ja, men de, som samtyckte, att lönen äfven hädanefter skulle njutas med förvandling, skulle skrifva Nej.

Wid sedlarnas öppnande funnos 19 Ja, och 33 Nej.⁶³⁵

§ 9. Anmältes af ledamöterna i banco-, stats- och bevillningsdeputationerna, att angelägna sammanträden der voro anslagne till eftermiddagen, men som ståndet redan hos herrar talemän låtet gifva tillkänna, att det är sinnat, continuera sina plena efter middagarna, beslöts uppå åtskilligas påstående, att sådant äfven i dag ske skulle.

Efter middagen

§ 10. Justerades protocollet af d. 15 Februar., wid hvars 14 § upwistes wällofl. borgare-ståndets tilläggning på löparen, ang:de orgelbyggeriet, att Wählström förbindes hålla 2:ne lärlingar uppå sitt wärk, hvilket ståndet biföll.

§ 11. Uplästes och bifölls kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁶³⁶ om wägare-pengar i Stockholm för puder och stärkelse-tillwärkningar ifrån Carlshamn.

⁶³⁵ Prästeståndets protokollsutdrag härom: Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 54.

⁶³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 15.

§ 12. Uplästes secreta deputationens betänkande,⁶³⁷ om capit. Fredr. Wilhelm Frisells ansökning, att undfå majorsfullmagt, tillika med major von Vicens bifogade särskildta votum, som samma ansökning afstyrker.

H. kyrkoh. Linderot: Som capit. Frisell icke öfver någon sig besväradt, som honom skall hafva praejudicerat, ingen syssla nu el. är ledig, hvartill han sökt befördran, så kunde h. kyrkoherden icke annat, än i detta mål förena sig med förenämnda särskildta votum.

Häremot anförde h. probsten Haartman, att premiermajoren wid regementet honom i sjelfva wärket praejudicerat; h. probst. Kröger, att mannens 40 åra tjenste-tid, samt att han wid konung Stanislai armée gjordt majors-tjenst, nogsam utwisar, det han af flera blifvit praejudicerad; h. profess. Amnell, att antingen böra second-majorsbeställningar wid alla regementen indragas, el. ock Wästerbottns icke wara den påsten förutan, hvarwid som Frisell, hvilken är äldste capitainen, dock måste göra secondmajors syssla, är billigt, att han äfven derå erhåller fullmagt.

Och som flere ståndets ledamöter äfven funno detta billigt, bifölls betänkandet, med wällofl. borgare-ståndets tilläggning, att capit. Frisells tour till secondmajor räknas ifrån den dag, som han dertill af regementschefen blef föreslagen, såsom ock den lika lydande tilläggning ifrån hedervärda bondeståndet widtogs, näml. att capit. Frisells tour, som secondmajor, räknas från den dag, han dertill waret af chefen föreslagen.

§ 13. Uplästes och bifölls handels- och manufact.deputationens betänkande,⁶³⁸ om Carlshamns stads ansökning, rörande flyttning af 2:ne Carlsrona stads marknader.

§ 14. Uplästes secreta deputationens betänkande,⁶³⁹ rörande åbo- och besittnings-rätten af Laminmäki indelta kronohemman.

Detta begärade h. kyrkoh. Lindrot på bordet, emedan han fann det icke härröra af några besvär, utan att deputation det sjelf af ömhet uptaget.

⁶³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 46.

⁶³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 24.

⁶³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 73.

§ 15. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁶⁴⁰ ang:de lifdrabantens, baron Jonas Fredr. Cedercreutzs ansökning om confirmation på dess i kejsarl. rysk tjenst erhållna capitainsfullmagt.

§ 16. Uplästes och till kammar-, oecon.- och commercedeputation remitterades hedervärda bonde-ståndets protocollsutdrag af d. 2 April.⁶⁴¹ om åboen Eric Johanssons besittningsrätt på Danvikshemmanet Skörby.

§ 17. Uplästes kammar-, oecon.- och commercedeputations betänkande, ang:de arrendet af Danviks hospitals qvarnar, jämte medföljande särskildta vota och wällofl. borgare-ståndets protocollsutdrag af d. [14 Nov. 1765].⁶⁴²

Uppå probst. Åhmans och h. doct. Nenséns begäran, lades denna sak på bordet.

§ 18. Uplästes hedervärda bonde-ståndets protocollsutdrag af d. 1 Febr. nästl. om slut i den sidsta riksdag anhängiga saken, ang:de Wäckärä ödes-hemman.⁶⁴³

Och som ståndet redan sidsta riksdag bifallet bondeståndet i detta mål, wille ock ståndet samma bifall nu förnya.

§ 19. Uplästes secreta deputations betänkande,⁶⁴⁴ ang:de cancellierådets Carl Nordenflychts besvär öfver praejudice, hvilket, uppå h. profess. Amnells begära, lades på bordet.

§ 20. Uplästes secreta deputations betänkande,⁶⁴⁵ ang:de häradshöfd. Adam Schéeles befordran. Som tiden nu var längre liden inpå aftonen, än att ståndet kunde medhinna äfven afhöra bilagorna, beslöts, att sådant nästa plenum skulle ske, och saken då afgöras.

⁶⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 47.

⁶⁴¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 42. Tryckt i *BdP* 10, bil. 16.

⁶⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 32.

⁶⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 43. Tryckt i *BdP* 10, bil. 71.

⁶⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 50.

⁶⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 69.

§ 21. Uplästes hedervärda bondeståndets protoc.utdrag af d. 8 Febr. nästl., ang:de att riks. ständers vid denna riksdag vidtagna författning om landtmätares göromål icke i Gefleborgs län blifvet värkstäld.⁶⁴⁶

Uppå h. probsten Wijkmans föreställning, biföll ståndet detta protocolsutdrag, med den tillägning, att justitiaecancelleren må efterfråga, af hvad anledning landshöfdinge-embetet och kongl. kammar-collegium vågat anmäla och tillstyrka ett så eftertänkeligt afsteg ifrån Kongl. Maj:ts, uppå riks. ständers tillstyrkande, gifna tydeliga förordnande.

Ståndet åtskildes.

D. 22 Febr. 1766

§ 1. Föredrogs så wäl bergsdeputations betänkande⁶⁴⁷ öfver bergsrådet Adolphs Christiernins gjorda ansökning, rörande Östra Silfbergs silfvervärk, såsom ock urskillningsdeputations protocolsutdrag af d. 11 Junii,⁶⁴⁸ ang:de Västra Silfbergs silfvervärk, tillika med Christiernins, i anledning häraf, insinuerade memorialer,⁶⁴⁹ och de så kallade Västra Silfbergs torpare besvär⁶⁵⁰ öfver urskillningsdeputations afslagsresolution uppå deras ansökning i samma ämne.

Och som hela denna widlöftiga saken till granskning på wederbörl. ställen behöfde remitteras, uplästes och bifölls det till den ändan projecterade protoc.utdrag till de öfriga respective stånden.⁶⁵¹

§ 2. Uplästes secreta utskåttets protocolsutdrag af d. 14 Febr. nästl.,⁶⁵² ang:de den hittills förda hushållningen wid banco-wärket, tillika med bifogadt transsumt af banco-deputationens protocoll, under sidstl. riksdag, samt

⁶⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 44. Tryckt i *BdP* 10, bil. 73.

⁶⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, bergsdeputationens akter, nr 5.

⁶⁴⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 27.

⁶⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 118 (med bilagor).

⁶⁵⁰ *Ibid.* (med bilagor).

⁶⁵¹ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 51.

⁶⁵² Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 99.

lagmannens baron Gustav Reuterholms, i anledning deraf, insinuerade memorial.⁶⁵³

§ 3. Sedan denna act börjat upläsas, företrädde en deputation ifrån wällofl. borgareståndet, som berättade, att samma stånd, med nöje och tacksamhet emot secreta utskåttet, hört bem:te act sig föreläsas, och beslutat, att densamma bör af trycket utkomma, både på svenska och finska språket, såsom ock namnen upgifvas på de personer, som der omförmälas.

§ 4. Efter upläsandet, hemstälde h. probst. Wijkman, om icke ståndet skulle finna för godt, att häröfver stadna i samma beslut, som ifrån wällofl. borgare-ståndet nu blifvet notificerad, såsom hvarigenom aldrasäkrast förekommas hvarjehanda wanrykten, som både på banqvens och ständers bekåstnad eljest kunna löpa landet omkring, och efter wanligheten öka och omskapa sig långt annorlunda, än sakens rätta sammanhang medgifver. Allmänheten bör, i närvarande conjunctur, på sådant sätt tagas ur den tanka, som till äventyrs allt mer och mera torde förut fattas, att den har orsak lägga dessa ständer till last, den allmänna nöd och förvirring i finance-wärket, för hvars hjälp man nu så mycket måste svältas. Alle medborgare böra uplysas derom, att de nu lida, hvarken för sina egna, el. närvarande ständers lastbara förhållande, utan måste nu upskära så bittra frugter af andras oförsvarliga tillställningar i framfaren tid. Därmed upäckas dock icke allt, utan lemnas allenast kunskap om sådant, som ingen hemlighet kräfvor, och som kan förmå en hvar, att med ömhet anse riksens ständer i den olyckeliga belägenhet, de sig nu befinna, och göra undersåtarna williga, att efter yttersta förmågo gripa dem under armarna.

Härmed instämde genast herrar probstarne Bolmstedt, Wangel, Kröger, Mathesius, Haartman och kyrkoherd. Hernodius, men h. öfverhåfpredikant. Grunerus begärade, att saken, för dess stora wigt, till härnäst måtte wila på bordet.

H. biskop Serenius: Som ligge-tid af en sak icke kan vägras, när sådant af någon ledamot begäres, så är nödigt, att här urskillja, hvad som fordrar något afgörande i ståndet, och hvarpå man således har skäl att sig betänka. Detta ligger uti secreta utskåttets slutel. hemställande, ang:de författningar

⁶⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 138.

till banqvens stärkande för framtiden, hvilket h. biskopen äfven begärade måtte wila; men hvad sjelfva berättelsen angår, som secreta utskåttet ad notitiam upgifvet, så, emedan betänke-tid derom wore utan något ändamål, såg h. biskopen icke något hinder, hvarföre den icke nu strax kunde af detta ståndet med samma tacknemlighet uptagas, som hos borgare-ståndet.

Enär likafullt h. öfverhåfpredikant. Grunerus trodde sig berättigad, att få betänka sig både på det ena och andra, hälst, i anledning af borgare-ståndets anmälan, äfven upgift af personers namn här kommer att tagas i öfvervägande, och tryckning icke synes böra ske af en hos riks. ständer liggande act, innan den till alla delar blifwet afgjord, yttrade herr probst. Bolmstedt, sig icke finna någon betänkelighet, att nu genast ingå med borgare-ståndet i bägge dessa omständigheter, och h. comminist. Chydenius förmälde, att i borgareståndet äfven hufwudsaken, som fordrar afgörande, blifwet lagd på bordet, medan den lemnade uplysningen blifwet med tacksamhet erkänd, och, som densamma står för secreta utskåttets räkning, fordras hos ståndet ingen åtgärd dertill, innan tryckningen deraf kan bifallas.

Uppå h. arkibiskopens och talemans häruppå gifna proposition, om ståndet med erkänsamhet uptager, hvad secreta utskåttet nu upgifwet, svarades öfver allt Ja, och h. öfverhåfpredikant. Grunerus förklarade sig gerna betyga en dylik erkänsla, ehuru han icke kunde afstå ifrån sin begäran, att hufwudsaken måtte hvila.

H. probst. Forssenius wille icke bestrida denna rättigheten, utan nämde nu åtskilliga wigtiga omständigheter, hvaröfver riks. ständer, i anledning af detta secreta utskåttets extractum protocoll, sig oumgängel. behöfwa yttra, om det hittills så illa medfarna banco-wärket skall någonsin åter kunna komma i godt skick. H. probsten, såsom ledamot af bancodeputation, fann sig, af nit för det allmänna bästa föranlåten, nu inför Gud betyga, att hushållningen med detta värk, i synnerhet wid de 2:ne sidst framfarna riksdagar, waret oförsvarlig, och bör nu nödvändigt rättas, om wärket i längden skall bestå. H. doctor Haussvolff och de öfrige fullmäktige derstädes af preteståndet hafwa hedrat sig med tillstyrkande af mycket godt. Men hvad som förnemligast gjordt banqvens olycka, trodde h. probsten hafva härrördt deraf, att trassenter och exporturer haft sin hand uti dess direction, och om detta nu icke förekommes, fruktade h. probsten, att icke h. probsten, att icke nog säkerhet för framtiden wore wunnen, utan må preste-ståndet då så gerna afsäga sig dess guarantie för banqven, som att derföre sig vidare exponera.

H. kyrkoherd. Linderot wille, såsom secreta utskåtts-ledamot, icke för sin skuld begära betänketid härutinnan, utan, om hufvudsaken lemnas oafgjord, bifalla den proponerade tryckningen. Men wille allenast till ståndets eget eftersinnande hemställa den dervid förefallande scrupel, om icke en i kånstiga penninge-räkenskaper förfaren skulle af de summor, som i secreta utskåttets berättelse influet, kunna uträkna banqvens styrka, och nu warande tillstånd. Om detta skäl. kan befaras, samtykte h. kyrkoherden icke, att desse summor præcise skola genom trycket allmänne göras, utan torde då wara bäst, att förvandla dem i någon numerus rotundus.

H. probst. Mathesius: Så wist, som h. kyrkoh. Linderot sagdt detta af wälment nit för banqvens bästa, så vist kunna andre göra samma invänning i en wrång afsigt. Att icke utsätta summorna, har den olägenheten, att illa sinnade då är öppet lemnadt, suplera med falska summor, då riks. ständer blifva nödsakade gifva ut förklaringar. Bäst wore derfore, att med en gång låta trycka acten in extenso, sådan som den nu är; häldst nogsam blifvet i akt taget, att inge sådane data der finnas, hvaraf banqvens hemligheter kunna uträknas, utan allenast så mycket blifvet infördt, som kan wisa den hittills förda hushållningens oförsvarlighet.

H. biskop Filenius befarade likaledes, att en stark räkne-karl skulle af de upgifna summorna kunna tämmel. nära calculera banqvens styrka. Och som, för öfrigt, ett sådant tryckt papper ofelbart skulle komma i utlänningars händer, som torde wara innehafvare af million-tals svenska banco-sedlar, är möjligt, att han tar banqven för fallit, och på en gång visar på densamma, med påstående af inlösen, el., om den uteblifwer, gör sig sjelf betaldt, på sätt, som independenta magter kan tillkomma.

H. probsten Wijkman uptog h. kyrkoh. Linderots erindran såsom mycket wälment, men kunde icke med samma skäl supponera en lika oweldughet i denna saken hos h. biskop Filenius, som både wid 1756 och 1761 årens riksdagar waret bancodeputerad. H. probsten instämde för öfrigt, med h. probst. Mathesius, och förmente, att sådane upgifter ofta kommet utomlands ifrån, som hemma waret fördälde; äfvensom detta nogsam också skulle i afskrift kunna komma utom riket, sedan hvar och en in plenis kan derutaf få del.

H. arkibiskopen och talemannen gjorde häruppå proposition, om ståndet bifaller, att, hvad ifrån secreta utskåttet nu blifwet upgifvet, skal tryckas, på samma sätt, som wällofl. borgare-ståndet det beslutat?

Uti swaret härtill hördes intet annat, än Ja. Dock anmärkte vidare h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att om med upgift af flera namn menas, att alla banco-deputerade, sedan 1738, skola upräknas, och ställas under allmenhetens censure, synes riket dermed icke wara hulpet, utan fast mera förbittring, hat och hämnd, inrotas medborgare imellan.

Herrar probstarne Haartman och Bolmstedt kunde åter icke finna härvid någon fara, el. annan påföljd, än att den får skämmas, som för skamliga gerningar varder noterad.

H. profess. Amnell wille simpliciter ingå med borgare-ståndet, och låta sådant genom en deputation ifrån presteståndet notificeras. Hvad upgiften af flera namn beträffar, tog h. professoren meningen deraf så, att dermed icke förstås någon catalog på deputerade och fullmäktige, utan allenast, att de i acten omförmälde anonymi skola namngifvas; hvilken mening ståndet äfwen antog. Men, hvad med baron Reuterholm förelupet, tykte h. professoren, i vist afseende vara för löjligt, att följa med i så allvarsam sak.

Som nu saken, genom den gjorda och bifallna propositionen, ansågs för afgjord, afsändes en deputation af 6 ledamöter, bland hvilka h. probsten Wijkman skulle föra ordet, att detta hos de öfriga respective stånden gifva tillkänna; wid hvilket tillfälle, äfwen till wällofl. borgare-ståndet skulle aflemnas protocols-utdraget, ang:de talesättet wid beskickningen om Königska adsocierade.

§ 5. Uplästes herrar deputerades, öfver riksdagsfullmagterna, hållna protocol, ⁶⁵⁴ ang:de justitiaecancellerns von Stockenströms åtgärd wid hvad som i Skara stift förelupet, då riksdagspostulaterne skulle aflemnas till fullmäktiga, och som deputerade tillstyrkt, att målet måtte remitteras till stora deputation och dess lag-utskått, hörde ståndet sig äfwen föreläsas ett derom till de öfrige respective stånden projecterat protocolsutdrag.

H. probst. Godenius hemställde, om icke justitiaecancellern härutinnan borde höras, innan något vidare steg i saken tages. Hvertill h. biskop Serenius svarade, att tillfälle dertill aldrabäst gifwes i stora deputation, i fall så nödigt pröfvas.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus erkände herrar deputerades möda, som så väl utredt en ståndet så nära rörande sak. Ett och annat ordalag allena

⁶⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 134. Se f.ö. handlingar ibid., nr 116.

torde i expeditionen kunna jänkas, och den författas så, att saken, som värkel. är ståndets egen, simpliciter remitteras till stora deputation, utan att ståndet må bruka sådant tungomål, som skulle wilja det agera contrapart emot justitiaecancelleren; emedan, till behörigt granskande af hvad, som fordrads. Men om saken tages i allmänhet, kan lagutskåttets åtgärd dervid hafva rum.

H. biskop Serenius: När justitiaecancelleren, å embetes vägnar, tilltalar någon imellan riksdagar, för sådant, som till ens embete hörer, så måste man hålla det till godo. Men alldrig lärer något stånd böra tåla, att han blandar sin embetes myndighet uti sjelfva riksdagspraeparationerna, fullmäktiga och deras committenter imellan, emedan både riksdagsmanswal och riksdagar då till en märkelig del af honom skulle kunna disponeras. Den action, som år 1756 af nu varande justitiaecancelleren, då revisionssecreter. v. Stockenström, instituerades emot bonden Jan Persson, hvarigenom han, ehuru vald till riksdagsman, dock ifrån riksdagen länge afhölls, tjenar till bevis, på hvad embetsmän, i sådant fall, kunna operera, hvilket att förhindra, h. biskopen ansåg vara af yttersta vigt, och den, som deremot sig skulle willja lägga, kunde icke skäligen hållas för ståndets wän.

H. probst. Kröger: Ingenting wore besynnerligare, än att, under allmän klagan öfver aristocratiska tryckningar, lägga hand wid beifrande af casus deruti, när de upgifvas. Justitiaecancellersemetet är i sig sjelf nog betydande, för att utan reconvention kunna bry mången oskyldig, deräst icke frihet lemnas, att äfven kunna tilltala den, som det bekläder. Och som nu blifvet å daga lagdt, att ingrep derifrån blifvet föröfvade, både i preste- och borgare-ståndets fri- och rättigheter, önskade h. probsten, att den upsatta expedition måtte afgå.

H. probst. Sörström ärkände herrar deputerades besvär med saken; förklarade sig äfven å det högsta mån om ståndets fri- och rättigheter, i synnerhet wid riksdagsmansval, och att hvart och ett stift må obehindradt få lemna sina angelägenheter i sina fullmäktiges händer. Och som h. probsten fann, denna sidstnämnda rättigheten nog mycket laederad, genom den åtgärd, som uti den nu uplästa relation ligger justitiaecanceller. v. Stockenström och biskopen doct. Halenius till last; wore väl, om deröfver blefve ordentel. ransakadt och dömt. I medlertid wille h. probsten, äfven för sin del, tillstyrka, att lagutskåttet updrages, utarbete sådant, som kan befästa rättigheten för medborgare af alla stånd, att ostörda få med sina riksdagsfullmäktiga öfver-

lägga, och lemna sina besvär i deras händer. Men som, enl. hvad redan anfördt blifvet, undersökning tyckes vara nödig uti den nu upgifna casu, och hvarken lagutskåttet el. stora deputation är satt till någon domstol; riksens ständer jämwäl hafva en billig osmak för commission, så tyckes, i den delen, remiss böra ske, antingen till håfrätten, såsom ordentel. domstol, el. justitiaedeputation.

H. biskop Filenius medgaf, att målet rörde en af medborgares ömmaste rättigheter, och att ett ostört samrådande committenter och fullmäktige imellan, kan i hvarjehanda afseende vara både oskyldigt och riktigt. H. biskopen tillstyrkte derföre, att saken måtte få gå till justitiaedeputation, men att ifrån detta ståndet icke måtte omröras, hvad som angår borgerskapets riksdagsmanswal i Örebro.

H. probst. Waldius samtyckte remiss till stora deputation, på det densamma sedan må lemna saken till dess lagutskått.

H. kyrkoh. Linderot: Som lagutskåttet icke har någon domsrättighet, el. thy tillhörer, att öfver embetsmäns felagtigheter sig utlåta, så är mera i sin ordning, att remittera det till justitiaedeputation; men att utarbete författningar, till förekommande af dylikt för framtiden, är lagutskåttet rätta stället.

Af samma tanka war äfven h. probsten Ziebeth.

H. probst. Bergstedt: Målet är angeläget; och kunde i sig sjelf vara lika mycket, hvarthän det remitterades, allenast att sluteligt afgörande icke uteblifver. Skulle det styckas, och till särskildta ställen försändas, så är fruktan värdt, att det stadnar i widlöftighet, och icke hinner till slut; hvarföre bäst vore, att alltsammans går till stora deputations lagutskått, hvilket, ehuru icke med domsrättighet försedt, dock, icke mindre än hvar och en annan riksens ständers deputation, eger att taga i behörig granskning de mål, som dit remitteras, och deröfver säga sitt videtur. Och torde vara ur vägen, att Örebro-saken med detsamma derstädes påses; ty, om icke sådana steg emot den ömmaste delen af vår frihet med allvare beifras, förlorar vårt regerings-sätt för mycket af dess stora värde.

H. probst. Wijkman hade intet att påminna wid den projecterade expedition, utan önskade för det allmänna bästa skuld, att det ännu vore tid att relevera saken, rörande Jan Persson, hvilken värkel. afhölls ifrån riksdagen, för ett hemma i orten passeradt mindre mål. Justitiaedeputation har icke,

mera än⁶⁵⁵ någon annan, doms-rätt, innan riks. ständer så förordna; och huru det skulle aflöpa, att vid någon ordinarie domstol tilltala justitiaecancelleren, kan man nogsamst föreställa sig, när man betänker, att han är densamme, som uppå alla domstolar och embetsmän bör hafva inseende. I stället är visserl. mycken anledning för riks. ständer, att immediate tilltala honom, så vida det är en wesändtel. del af dess embetsplikt, att tillse, huru riks. ständers fri- och rättigheter, wid alla tillfällen, bevakas.

H. kyrkoh. Linderot fann äfven obehörigheten af någon ordinar domstol i detta mål, men inhaererade vidare i den tankan, att lagutskåttet endast bör sysselsättas med stadganden för framtiden; och om meningen wore, att utröna huru justitiaecancelleren för det framfarna bör anses, hörde sådant egentel. till justitiaedeputation.

H. comminist. Chydenius wille för sin del, hafva förbehållet, att riksdags-rättigheter, ehuru de ock må qualificeras, icke underkastas någon domstols bepröfvande; emedan de äro för dyrbara, att icke af riksens ständer sjelfva, på det ömmaste handteras. Antingen något brått bör beifras, el. mått för framtiden tagas, är wanlig domstol här otjenlig. Men lagutskåttet kan med ett och samma omak säga både det ena och andra; och, ehuru det icke har någon domsrätt, residerar dock den högsta hos riks. ständer, hvilka i detta fall kunna förhålla sig lika, som i wäxeladsocierades bråttmål, der de sjelfve dömde, uppå justitiaedeputations utlåtande.

Ändtel., och uppå gifven proposition, bifölls den nu justerade expedition.⁶⁵⁶

§ 6. Företrädde en deputation ifrån hedervärda bonde-ståndet, som skriftel. communicerade sitt stånds beslut,⁶⁵⁷ uti saken ang:de banco-hushållningen, hvilket, då det uplästes, fans i det wesändteligaste instämmande med wällofl. borgare-ståndets deputerade; recommenderade äfven de ifrån bondeståndet inkomne saker, och deribland den, som angår indelnings-wärket i Skåne och Blekingen.

⁶⁵⁵ *än* upprepas i prot.

⁶⁵⁶ Se bilaga 12.

⁶⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 46.

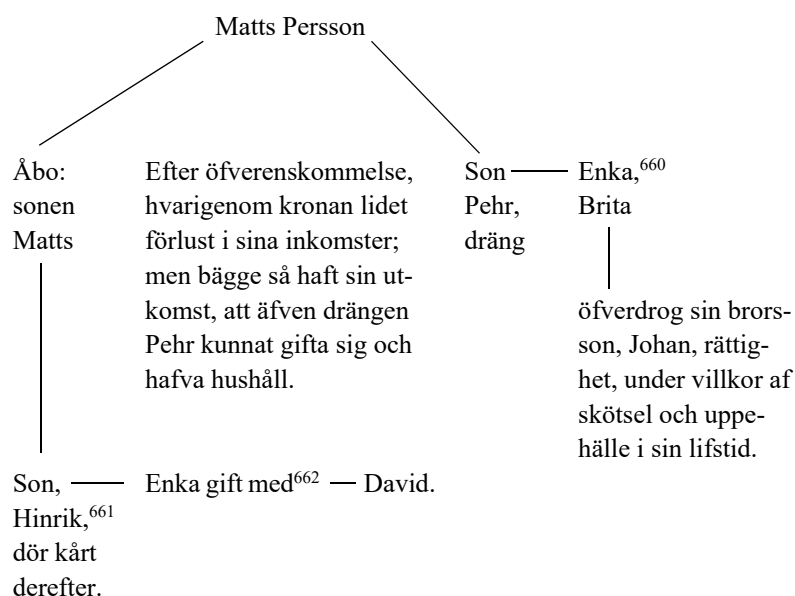
Efter middagen

§ 7. Justerades protocollet af d. 20 Februar. Wid 8 § tog ståndet i närmare öfvervägande, i hvad termer recommendationen för pastor Holmqvist nu borde författas, och stadnade slutel. deruti, att Hans Kongl. Majj:t i underdånighet anmodas, så väl till consistorium i Vesterås utfärda nådig befallning, att, till först ledigt blifvande regale pastorat, der i stiftet, upföra Holmqvist på förslag, och honom hos Kongl. Majj:t i underdånighet présentera, ehvad han dertill sig anmäler, el. icke; hvarvid han, enl. riks. ständers förra föreskrift, bör njuta sina tjensteår oafkårtade till godo, jämte det bättre förtjente äfven wid sin rätt bibehållas; såsom ock att Kongl. Majj:t då i nåder tackes honom till samma pastorat utnämna.

§ 8. Företogs till afgörande secreta deputations betänkande, om Laminmäki hemman; hvarvid h. kyrkoh. Linderot anförde följande considerationer, som föranlätto honom att afstå detta betänkande:⁶⁵⁸ 1. Äro inge besvär öfver Kongl. Majj:ts nådiga utslag ingifne i urskillningsdeputation, och således icke eller någon remiss derifrån skedd till secreta deputation. 2. Pars laesa, neml. genom det upgifna deputations betänkande, sitter nu hemma i sin koja, är af deputation icke hörd, tryggar sig wid konungens nådiga resolution, och menar, att han är säker för allt åtal, uppå den af honom redan wundna besittning. 3. Hemmanet quaestionis är krono, hvars åbos descenderer äro, efter immission, berättigade till besittningen, och wederbörande embetsmän skola pröfva deras skickelighet. 4. Ega embetsmän först, och sedan Kongl. Majj:t, rätt och magt, att pröfva, huruvida en krono-hemmans del får klyfvas, el. icke. Kan det klyfvas, bör det ske; ty derigenom upodlas landet, och folk-numeren⁶⁵⁹ förökas. Innehafvaren af hela hemmanet och stamfaderen är

⁶⁵⁸ Koncept med rubriken *Pro Memoria* av Linderot i Prästeståndets arkiv, vol. R 701.

⁶⁵⁹ *folk-numeren* i prot.

Här har först kongl. kammar-collegium, och sedan Kongl. Majj:t funnet hemmansklyfning kunna för sig gå, och erfarenheten wisat, att 2:ne åboer kunna derstädes hafva födan.

Här hafva bägge gamle Mattses söner, Matts och Pehr, lika besittningsrätt. Här hafva de wunnet, men kronan lidet, då den ene waret skattskrefven, som åbo, och den andre, som dräng, men bägge haft hushåld, och födt sig af gårdsbruket. Här har hemmanet redan kommet ur gamla Mattses descendents hand, då, på den ena sidan, Mattses sonsons enkas andre man, neml. David, är åbo på $\frac{1}{2}$, och Mattses sons enkas brorson åbo på $\frac{1}{2}$ hemmanet. Här har David, änskönt sjelf ledamot i hedervärda bondeståndet, icke infunnet sig med besvär öfver Konungens utslag, och således icke gått de föreskrefne laga vägar, hvilket han dock bordt, och såsom riksdagsman, haft tillfälle att göra. Om kronohemman ginge i arf, är hemmanet nu ifrån

⁶⁶⁰ I konc.: *Pers enka.*

⁶⁶¹ I konc.: *Åbo: Matts son Hindrik.*

⁶⁶² I konc.: *Des enka gift sedermera med ...*

arfvningarna; ty, i händelse af skatteköp, wore David, såsom åbo, dertill berättigad, och icke Matses afkomma; hvarigenom grunden till deputations betänkande helt och hållet förfaller. Men som på krono icke är någon arfsrättighet, upodlingen och folk-numerens förökelse winnes genom denna klyfning, böra både David och Johan åbo-rättighet åtnjuta. Af redelig nit för den okunnoge och frånvarande Johans rättigheter, gör jag vid deputations betänkande dessa erindringar, och kan icke annat än påstå, det han dervid må varda bibehållen, och betänkandet således afslaget.

Häremot deducerade h. probsten Haartman, på följande sätt, och skäl, som styrka betänkandet: Saken, ang:de Lamminmäki indelte kronohemmans åbo- och besittningsrätt, är mig noga bekant, så vida jag ej allenast ifrån början uti secreta deputation varet öfver saken, utan ock skrifvet i den. Uppå hemmanet quaestionis, war intill sin död, 1714, under hela ofredstiden, Matts Persson ensam åbo. Denne Matts lemnade efter sig 2:ne söner, Matts och Pehr, utaf hvilka den äldre, Matts, uppå det i orten wid kronohemman wanliga sätt, efter faderens död, tillträdde hela hemmanet, med wederbörande rättagande och konungens befallningshafvandes samtycke, samt häfdade det lag likmätigt, och praesterade alla onera uti hela 40 år, så väl i freds- som ofredstid, utan att brodern Pehr, som under hela tiden, såsom en dräng el. inhysinge, bodde hos sin broder på hemmanet, derå gjorde någon talan, såsom han ej eller kunde göra, så vida hemmanet ej var skatte, som geck i arf, utan krono.

Efter Matts Mattssons död, tillträdde hans son, Henrik, hela hemmanet quaestionis, samt undfeck rättagarens accept, och konungens befallningshafvandes immission, utan att farbrodern Pehr, som ännu, såsom en arbetare el. inhysing, bodde på hemmanet, deri gjorde något det ringaste hinder. När denne åboen, Hinrik Matsson, blef död år 1759, så lemnade han efter sig enka och ett barn, som ännu lefver. Då gifte sig David Davidsson Ruoconen med denna enka, samt erhöit således, så väl rättagarens accept, som landshöfdingens immission å hela hemmanet quaestionis. Samma år, som Henrik Mattsson blef död, år 1759, så dog ock hans ofta nämde farbroder Pehr, hvilken å förbem:te sätt, under all sin tid, endast såsom en dräng el. inhysinge, bodt på hemmanet, utan att hafva någonsin, hvarken begärt, el. fått, den i lagarna påbudna rättagarens accept, och landshöfdingens immission, lemnande efter sig enka, dock utan barn.

Till denna Pehrs enka kom bondesonen Johan Henninen, och begärde, att hon på honom ville transportera sin rätt, hvilket hon ock gjorde, och hvaruppå han sedermera vände sig till konungens befallningshafvande i orten, med anhållan om immission i halfva hemmanet quaestionis; men som det blef honom afslaget, så geck han ock med besvär till kongl. kammarcollegium, hvaräst honom blef lemnadt införsel i hälften af förenämde Lamminmäki indelte krono-hemman. Öfver detta kongl. kammar-collegii utslag besvärade sig deremot David Ruoconen i underdånighet hos Kongl. Maj:it, som dock i nåder behagade confirmera kammar-collegii resolution.

Utaf allt detta är således tydeligt, att Henninen ej hade el. har någon annan rätt till hemmanet quaestionis, än den, han fått genom Pehrs enkas transport-skrift, men som hemmanet ej var skatte, utan krono, och Pehr alldrig uppå hemmanet varet åbo, så hade ock Pehr ingen rätt dertill, och än mindre hans utan barn efterlemnade enka. Till följe hvaraf, jag ej el. kan finna, att någon reflexion kan göras uppå hennes afgifna transport-skrift, såsom kommen och gifven af helt obefogad hand, af en hand, som ej egde mera rätt till hemmanet, än jag, som är will främmande.

Hvaremot och så vida David Davidsson Ruoconen trädte i gifte med den å Lamminmäki kronohemman sidsta åboens Henrik Mattsons enka, så är ock oemotsägligt, om eljest 1684 års reglemente skulle stå, och lag vara lag, att hemmanet quaestionis bör uti sinom tid, enl. secreta deputations betänkande, delas imellan David Davidsson Ruoconen, och hans stjuftdotter, som i rätt nedstigande linie är descendent af de förra bem:te hemmansåboer, i synnerhet som David ej allenast, under stjuftdottrens minderårighet, vårdat henne, och om hennes upfostran draget och drager behörig försorg, utan ock, sedan han strax efter wigselen med hennes mor, erhållet rättagarens accept och konungens befallningshafvandes i orten immission, tillträdte hela hemmanet, häfdat det och praesterat alla onera.

Enär nu allt detta noga och behörigen öfverväges, så hoppas jag, att de invänningar, h. kyrkoh. Linderot emot secreta deputations betänkande behagat göra, förlora sin styrka; ty utaf det, att landtculturen igenom hemmansklyfningar befördras, så följer ej, att kongl. kammar-collegium, emot åboernes vilja, och 1747 års resolution utaf d. 30 Junii,⁶⁶³ uppå allmogens

⁶⁶³ Tryckt resolution 30 juni 1747: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hemmans Klyfning.*

allmänna besvär, rörande hemmans-klyfningar, eger rättighet, att, efter eget behag, klyfva krono-hemman, och gifva den ena delen åt den, och den andra åt en annan. Och hvad angår den invänning, att saken quaestionis ej gått igenom urskillningen, utan ex nobili officio immediate af secreta deputation, i anledning af rådsprotocollen, blifvet uptagen, så gör den alls intet till hufvudsaken, emedan det, i grund af secreta deputations instruction, tillkommer deputationen, att observera allt, hvad som i rådsprotocollen kan förekomma, och med lagarna ej är öfverensstämmande. Hvarförutan det ej el. kan sägas, att Heninen, ohörd, är dömd, så vida alla hans skäl, i anledning af kongl. kammar-collegii utslag och herrar riksens råds, i stöd deraf, afgifna förklaring, äro granskade.

Till följe af allt detta, förmodas altså, att högvördiga ståndet bifaller secreta deputations betänkande, såsom uppå lag och goda skäl grundadt, och hvarå jag jämväl i ödmjukhet anhåller om proposition.

Enär h. arkibiskopen och taleman häruppå gjorde proposition, om betänkandet bifalles, svarades öfver allt med Ja, undantagande af h. kyrkoh. Linderot, som i början begärde votering, men sedermera derifrån afstod, så att bemälte bifall å nyo faststältes.

§ 9. Företogs å nyo kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁶⁶⁴ ang:de arrendet af Danviks hospitalsqvarnar, då h. doctor Nensén först upprepade sakens sammanhang, enl. acten, och betygade sin fägnad, såsom ledamot af barnhus- och hospitalsdeputation, att denna deputation, uti hvad den härvid åtgjort, efter lag och af ömhet för Danviksvärket, blifvet af cammar-, oeconom.- och commercedeputation justifierad, hvilken uti sina tankar med nyssnämnda deputation uti allt instämt, undantagande ersättningen för omkastningarna, som för gamla arrendatorerna blifvet tillstyrkt. Ju mera man ser skäl att hoppas, det spanmålen hädanefter skall falla i priset, ju större fara är hospitalet underkastadt, att uppå arrendet lida, om det skulle få betalas i spannmål, och icke contanta pengar, till den summa, hvartill interessenterne det på auctionen frivilligt inropat. Och vore, i h. doctorens tanka, obegripeligt, hvarföre bagare-societeten, som nu har arrendet, skall vara så angelägen om, att gifva sådan ifrån sig, den de dock sjelfva behöfva consumera, när deremot hospitalet redan förut är chargeradt med

⁶⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 16.

för mycken spannmål; hvarföre politie-collegium alltid sökt skaffa penning-arrende på qvarnarna. I anseende till allt detta, kunde h. doctoren icke gå ifrån betänkandet.

H. öfverhåfpredik. Grunerus reflecterade förnemligast derå, att fattigas och omyndigas rätt härunder beror; och som hospitalet synes vara mera betjent med pengar, än spannmål, af hvilken vara mer kan köpas för 9 000 daler, än arrendatorerne bjudit; hvilka dessutom icke hafva någon laglig orsak, att söka ändring i ett af dem sjelfva på auctionen gjordt anbud; ty biföll h. öfverhåfpredikanten betänkandet.

H. comminist. Chydenius erkände betänkandet vara väl utarbetadt, och grundadt på lag, men andre sedermera tillkomne considerationer kunde nu skäl. deruti värka ändring. Först finnes af wällofl. borgareståndets extractum protocolli,⁶⁶⁵ att arrendatorerne nu bjudet ett större quantum spannmål, än hvad de budet hos deputation. Sedermera är till märkande, att det dalertal, som under förra arrende-tiden väl kunde souteneras, medan cursen var i stigande, blifver nu tvärtom, när cursen förmodel. faller, för arrendatorerne allt mer och mer tryckande, och kan, innan de 20 arrende-årens förlopp, wäxa till alterum tantum, och således blifva odrägeligt. Som fördenskull hospitalets förmån väl bör sökas, men icke uti medborgares ruin, vore borgareståndets medium det bästa att vidtaga.

H. kyrkoh. Linderot höll betänkeligt, både att rygga grunden till contracter, som på auctioner äro ingångne, såsom ock att taga brödet ifrån hospitals-hjon till bagare.

H. probsten Hellberg: Contracter äro wisserl. strictissimi juris, men så är ock deremot summum jus ofta summa injuria, och god domare bättre än en beskrefven lag; hvarföre understundom största billigheten kräfver, att äfven auctionscontracter ändras, såsom med entreprenader flera gånger skedt. Detta contractet bör således icke hos ständer anses mera oryggeligt, än så wida ingendera pars contrahens deruppå blifver lidande, hälst i dessa hvälfvande tider det är allt för ömt, skulle så till, att medborgare nödwändigt måste komma till kårta. Af samma grund, som under denna riksdag blifvet förordnadt, att järn-contracter skola ställas på riksdal:r, synes äfven rådeligast, att ställa detta contractet på spannmål, som i alla omskiften bibehåller sitt värde. Enda frågan kunde här blifva, om det utbudna quantum spanne-

⁶⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 32.

mål är tillräckligt, el. om arrendets importance kan medgifva, att detsamma öka. Detta kunde väl h. probsten icke, men att dömma efter hvad 4 par stenar och 1 wäderqvarn i allmänhet kan rendera, synes anbudet wara så drygt, som någonsin kan begäras.

H. kyrkoh. Heurlin hade väl icke varet öfver saken i deputation, men, under oweldig ömhet både för den ena delen och den andra, inclinerade till bifall för borgare-ståndets tanka. Så länge, i brist af en stadgad myntfot, dalertalet hos oss hvilat på osäker grund, är det naturligt, att betala arrendet i säd, efter tullen ges i säd. Dessutan faller det så före, som hade Sikla egare stegradt up auctions-priset för bagarena, efter de märkt, att arrendet waret dessa angeläget, hvilka dock icke dervid gjordt sig förtjente af lidande, med det, att de nedlagdt mycken kåstnad i byggnader.

H. probst. Åhman gjorde berättelse om saken, och slöt sitt yttrande med det, att 10 års arrende-tid vore nog att nu utsätta.

H. probst. Sörström biföll betänkandet, emedan hospitalet har nog säd förut. Men som h. comminist. Chydenius har mycket skäl i sin erindran, om hvad cursens fall här kan värka, så kunde antingen arrende-tiden förkårtas, t. e. till 6 år, då ett sådant cursens fall blifver mindre sensibelt, el. ock arrende-summan minskas, i samma mån, som cursen faller.

H. biskop Serenius: Igenom det nya anbudets vidtagande, slipper hospitalet betala årlig ränta för mera än 39 000 d:r kopp:t, som bagarne eljes skulle hafva i ersättning, och hvilket skulle minska penninge-arrendet nerom den erbudna spanmålens värde. Desse borgersmän böra derföre icke betungas, för det Sikla egare stegradt arrendet för dem på auctionen, förmodeligen i afsigt, att leda wattnet ifrån qvarnarna till deras blekerier, utan må hospitalet taga mot säkerhet i ren spannemål, och préferera borgare, att hafva göra med, för owissa och ombytel. innehafvare af Sikla egendom.

Häruppå gjordes proposition, om borgareståndets extractum protocolli bifalles; men som dertill svarades både Ja och Nej, och de, som sade Nej, biföllo deputations betänkande, anstältes votering, som utwiste, att 32 woro för Ja, och 15 för Nej.

§ 10. Företogs secreta deputations betänkande,⁶⁶⁶ öfver cancellierådet Nordenflychts besvär; då h. professor Amnell yttrade, hurusom han icke begärt

⁶⁶⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 50. Jfr prot. ovan 20 februari 1766.

saken på bordet, för att göra hinder, utan för att derom vinna fullständigt uplysning. De ständiga riksdagssysslor, hvaruti h. professoren sedermera, både för och efter middagarna, waret begrepen, hade väl förment honom, att, såsom ämnat, saken cognoscera; hvarmed han dessutan icke trodt så mycket behöfva hastas, hälst ingen löpare wore i saken kommen. H. professoren wille dock nu, oberedd, säga sin tanka, ehuru målet wore sådant, att mera deruti kunde tänkas, än sägas. 1756 års tjenste-betänkande måste så väl här, som i alla andra préjudice-mål, tagas till grund. Men, som ingressen deraf förmår, att ingen ändring i grundlagar derigenom ske skall, hade h. professoren alltid trodt, att en outrerad tillämpning af detsamma bör undvikas. I förevarande casu förtjenade det först anmärkning, att deputationen, vid determinerande af cancellierådets meriter, antaget ett retroactivt beräknings-sätt, som går tillbaka för 1756. 2) Inlöper här den frågan, som ännu är outredd, huru fullmagtsår böra anses, när tjenstgöring dermed icke waret förknippad. Uppå skickelighet sätta alla våra befordringslagar det värde, att värkelige tjenste-år böra icke en gång gälla, utan så vida å daga lagd skickelighet derjämte besittes. I mindre secreta deputation hade h. professoren i synnerhet lärt känna kongl. cancelliecollegium, och funnet hvad utmärkt ansvar, och huru vidsträckt insigter fordras hos dem, som derstädes skola hedra sina säten. H. professoren styrktes dock deraf till den resolution, att låta wederbörande, enl. sin plikt, och på sitt ansvar, besätta dessa wigtiga rikets embeten. Statssecreter. Rosenadler och cancellie-rådet Rabbe, utan att förringa de öfriges värde, äro allmänt kände för solid lärdom och grundelig kännedom af allt, hvad som kan formera stora embetsmän uti ett rike. Den senare har tillika så utmärkt sig för otröttelig flit, och upöfvat sig i de laggrannare cancellie-ärender, som icke annorleds, än genom dagelig erfarenhet, kunna inhämtas, att det skulle vara hårdt, om ledamöter nu framför honom skulle instickas, som för honom toge bårt cancellieråds-lönen, hvarigenom äfven collegiisecreterare v. Stenhagen, oakadt des synnerl:n berömvärda egenskaper, skulle för mycket eftersättas och decourageras, då han ännu längre skulle komma att sakna den sig tillständiga secreterare-lönen, hvilken han eljest nu efter cancellierådet Rabbe tillträda borde. Ändtel. och sedan ståndet redan beviljat baron Ehrenkrona inträde i cancelliecollegio, och än flere torde dertill snart blifva anmälde, recommenderade h. professoren, framför alla andra considerationer, att ingen må derstädes förordnas till ledamot, hvars capacité icke är tillräckel. bepröfvad.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus tog till grund, att Nordenflycht tjent sedan 1723; att man har anledning föreställa sig skickelighet i cancellie-ärenden, hos en man, som så länge inom cancelliecollegium tjent; att riks. ständer, sidstl. riksdag, tillagt honom uprättelse-fullmakt, och tour näst efter cancellierådet Lagerflycht; och att han dock sedermera, vid 3:ne förslags uprättande, blifvet förbigången. I anseende till allt detta, har secreta deputation icke kunnat undgå, att, på sätt som skett är, tillstyrka uprättelse och skilnad i lön, som han redan bordt, men icke fått åtnjuta. Som nu baron Ehrenkrona succederar i lönen statssecreter. Rosenadler, kan ingen i den delen nu på Nordenflycht säga sig blifva lidande.

H. probst. Wijkman kunde icke yttra sig öfver den omständigheten, att Nordenflycht 3:ne gånger sökt, men icke fådt förslag, emedan h. probsten icke hade sig sådant bekant. Men det påminte sig h. probsten, att han, jämte flera, sidsta riksdag fått uprättelse-fullmakt, ehuru han bara en gång blifvet préjudicerad. För öfrigt och ehuru vid kongl. cancellie-collegium hittills kunnat vara något att påminna, vore dock beskaffenheten deraf sådan, att det af alla riksens collegier bäst behöfver besättas med skickeliga och påliteliga män; emedan, då privati, med hvilka andre collegier mera hafva att sysla, kunna med sina ansökningar gå vidare, när de der icke tycka sig få rätt; stadna inom cancellie-collegium sådane göromål, som interessera hela riket, och, i synnerhet i ministeren, ankomma på en icke allmän, el. lätt förvärfvad habilitet.

H. doctor Lindegren åberopade, hvad h. professor Amnell och h. probst. Wijkman redan anfördt, att bestyrka, det tjensteår, i synnerhet, wid så wigtiga sysslors besättande, icke få tagas till förnemsta grunden; hvilken principer riks. ständer, äfven denna riksdag, antaget, såsom h. doctoren wisade af expeditionen för håfsecreter. Tibell, uti riksdagstidningen n. 80; förbehållande slutel. h. doctoren, att cancellie-rådet Rabbe härigenom icke måtte préjudiceras.

H. probst. Bolmstedt litade härutinnan på secreta deputation, som haft bästa tillfälle att granska saken.

H. probst. Mathesius wille ock bifalla betänkandet, såsom en följd af den tour, hvilken riks. ständer sidst Nordenflycht tillagt, och kunde icke föreställa sig, att riket, i jämförelse med hvad hittills händt, tager så märkel. skada af det, att en och annan gammal préjudicerad man förstärker cancellie-collegium.

H. biskop Serenius kunde icke bifalla, att Rosenadler och Rabbe préjudicerat Nordenflycht; icke el. borde skäl till dess befordran tagas af hvad, han erhöillt sidsta riksdag, emedan man wet huru frikåstige riks. ständer då voro på fullmagter, uppå nog liten anledning.

Då nu proposition till sakens afslutande skulle göras, och, uppå tillfrågan, om betänkandet finge bifall, svaret icke var enhälligt, blef ändtel. öfverenskommet, att med Nej skulle beteknas, det cancellie-rådet Nordenflycht eger rättighet, att, vid förefallande öpning, genom ordenteligt förslag söka säte och stämma i kongl. cancelliecollegio.

Votering anstältes, och utföll så, att 19 röster voro för Ja, och 29 för Nej. Ståndet åtskildes.

D. 25 Febr. 1766

§ 1. Företogs till afgörande secreta deputations betänkande,⁶⁶⁷ ang:de häradshöfding. Schéeles befordran, hvarvid, sedan det medföljande särskildta votum och viceprésidenten Falkengrens memorial⁶⁶⁸ blifvet upläst, yttrade h. doctor Alin, att han af nyssnemda memorial funnit, så stora betänkeligheter ligga Schéele i vägen för den befordran, hvartill deputationen styrkt, att han icke kunde dertill samtycka, utan må Schéele befordras efter ständers förra författningar, så att icke flere derigenom blifva lidande.

H. probst. Mathesius skattade dock Scheele, under allt sitt lidande, derutinnan lyckelig, att, då secreta deputation å daga lagt, hafva de, som skrifvet emot honom, dock icke kunnat bestrida, det han i lycka och befordran blifvet mycket eftersatt, ehuru de medgifva, att han förtjent helt annorlunda. Och som Schéele war en mogen embetsman, när de, som gådt honom förbi, ännu woro barn, biföll h. probsten till alla delar betänkandet.

H. professor Amnell ansåg detta, såsom icke något formeligt préjudice-el. reparations-mål, hvilket genom laga vägar till ständer inkommet, utan, som det ankomme på belöning för en värdig riksens ständers betjent, wille h. professoren derutinnan bifalla votum separatum och memorialet tillsam-

⁶⁶⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 69 (med bilaga). Jfr prot. ovan 20 februari 1766.

⁶⁶⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 122.

mans tagna, så att Schéele må få adsessorscompetence, och, när han genom ordentligt förslag, kommet in i håfrätten, företräde för dem, som äro yngre.

H. probsten Hellberg: Målet är en tienstesak, el. befordrings-mål, hvaruti grunden till Schéeles befordran antingen skall tagas deraf, att han waret riksens ständers betjent, el. af hans häradshöfdinge-fullmagt. Som préjudice-mål kunde det icke uptagas, ty hvarken har han klagat, el. hafva andre blifvet hörde. Anses han, såsom riksens ständers betjent, el. som secreterare vid en deras deputation, så måste han hafva tour under häradshöfdingar, ty sidsta riksdag feck han, till uprättelse, häradshöfdinge-fullmagt, följaktel. vore nu saltus, att stiga öfver 3:ne håfrättsadessorer, hvarigenom de skulle blifva lidande. Tages åter häradshöfdinge-fullmagten till grund, så kan touren derefter icke beräknas längre tillbaka, än från dess datum. Dock som det blifver fördelagtigare, för Schéele, att anses som häradshöfdinge, än som secreterare, må han i den förra kvaliteten söka sin befordran.

H. doctor Wählin ansåg Schéele för så habil, att han längesedan bort njuta befordran, och är det en olycka för honom, att riks. ständers åtgärd med immediata befordringar sidsta riksdag kom imellan. Men att stöta håfrättsledamöter från sina säten och de dermed förknippade rättigheter, som i grundlagarna för hvar och en äro befredade, lærer icke låta sig göra, hälst confusion derigenom inom sjelfva håfrätten skulle upkomma, emedan den, som derstädes har ett lägre säte, kan i touren vara äldre, än Schéele, men en, som sitter högre up, kan deremot vara yngre.

H. probsten Wijkman hade intet att påminna dervid, att målet må uptagas, och riks. ständer hjälpa en tryckt medborgare, som icke sjelf haft tillfälle att klaga, och hvilken nu med så mycket större skäl bör befordras, som deputation, vid hvilken han arbetat, redan uphört, och staten bör befrias ifrån den lön, han dervid njuter. Metoden att befordra riks. ständers betjente, måste väl tagas, sådan som den nu är, till dess han blifver närmare reglerad. Eger derföre Schéele competence till adssessorat, i grund af dess secreteraresyssla, så winner han nu ingen ting, med det att en sådan competence honom tilllägges, utan må han till adssessorat njuta värdelig befordran, då vacance existerar, om sådant kan ske utan lagstridighet och äldres préjudice. Hvad åter rummet angår, så bör det åtfölja touren, och icke blifva nerom dem, som honom förut préjudicerat, och hvilke icke kunna sägas af lagen vara hägnade vid sina säten och de dem åtföljande rättigheter, när det sker på en annans bekåstnad, som dertill är mera berättigad.

H. probsten Bergstedt visade utförligen, att Schéele var berättigad till den befördran, som secreta deputation för honom tillstyrkt. Hans sak hade kommet före i anledning af uphandlingsdeputations riksdagsrelation, som visserl. till alla delar bör tagas under riksens ständers skärskådande, och har således icke waret wederbörande deputationer tillständigt, att lägga ner Schéeles sak, utan anse den, såsom lagl. inkommen. Hans utmärkta skickelighet och erfarenhet har håfrätten intygat, som brukat honom i de mäst benigna saker. Och hans competence till adessorat medgifva de sjelfve, som i sina skrifter bestrida honom wärkställighet deraf. Af handlingarna ses, det han, såsom secreterare vid uphandlingsdeputation, har lika competence med generalgouvernementssecreterare, hvilkas ordenteliga befodrings-rätt till adessorater af préjudicater kan bestyrkas. Och måste wäl riksens ständer tänka på sina egne betjentes befodran, som vid andra wärk äro okände, och således alltid skulle blifva eftersatte. Dess sidsta riksdag erhållna härads höfdinge-fullmagt har icke kunnat hjälpa honom, emedan så i Götha håfrätt, som annorstädes, den principe blifvet fölgd, att unge betjente wid wärket genom byten kommet sig till jurisdictioner, som innehafvs af gamla härads höfdingar, och desse sedermera accorderat sig bårt sina håfrättssysslor, hvarigenom inom kårt tid många befodrings kunnat ske, och sådane män nu innehafva vigtiga sysslor, som år 1755 stått under privat information. Will man derfore vara mån derom, att icke ynglingar komma till domarembeten, utan de, som ämna sig dit, lägga grund genom studier, och beflita sig om mognad, så bör encouragement dertill gifvas, genom deras befodran, som på sådant sätt förwärfvat sig skickelighet, hvaribland som härads höfdingen Schéele ostridigt bör räknas, tillstyrkte h. probsten bifall till deputationens för honom gifna betänkande, hvarigenom han intet annat vinner, än en i lagarna grundad befodran och reparation för lidande.

Härmed instämde h. probsten Bolmstedt, tilläggande, att han, som är ofrälseman, med så mycket större skäl väntar, att ståndet ömmar hans omständigheter.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus medgaf allt, hvad som blifvet skrifvet och sagdt om Schéeles skickelighet, ansåg honom jämväl, såsom secreterare, competent till adessorat, hvartill han må befodras, såsom riks. ständers betjent, för hvilka ännu ingen tour hunnet utstakas. Dertill må hans goda egenskaper vara grunden, men icke reparation för préjudice, emedan målet icke förekommer af den beskaffenhet. Men på det ståndet alltid må vara sig

likt, och icke gå in uti immediata befordringar, bör han inträda i håfrätten genom ordentligt förslag, och då blifva yngste adsector, emedan han icke bör taga touren ifrån dem, som der redan sitta, och som genom dryga adcorder kunnat sig den förvärfva.

H. doct. Alin yrkade, hvad han redan anfördt, att Schéele icke, under namn af riksens ständers betjent, måtte préjudicera andra äldre häradshöfdingar, el. taga tour ifrån håfrättsadsectorer, som, ehuru yngre än han, dock kunna vara lika skickelige.

H. probst. Hellberg itererade jämväl sitt förra yttrande, att Schéeles secreterare- och häradshöfdinge-fullmagt icke kan tillägga honom lika competence. Och som, deräst han blifver yngste adsector, dock äldre häradshöfdingar derigenom förfördelas, vore ordentligast, att befordra honom till domsaga.

H. kyrkoherd. Lindrot höll målet icke för préjudice- utan för ett sådant befordrings-mål, som ståndet kunde afgöra. Schéeles förtjenst och skickelighet wore äfven så ostridig, som dess rätt, att befordras, såsom riksens ständers betjent, emedan tjenste-byten kunna göra, att han eljes aldrig blifver befordrad. Men så är dock nödigt, att med hans befordran ej préjudicera andra; äfvensom kyrkoherden tviflade, om han, ehuru i lika competence med generalgouvernementssecreterare, dock har tour till adsectorat, alldenstund landssecreterare avancera till häradshöfdingar. Som fördenkskul äfven oreda i håfrätten skulle förorsakas, enl. h. doctor Wåhlins anmärkning, om han får tour för dem, som redan äro adsectorer, så synes icke mera nu kunna tilläggas, än antingen förslagsrättighet, el. genast nedersta rummet.

H. biskop Filenius var af samma tanka, och förbehöll, att advocatfiscalen Morath, som är gammal i tjenstgöring, och har mycken förtjenst, icke måtte préjudiceras.

H. professor Amnell yttrade vidare, att han täflade men enhvar i ömhet för Schéele, men som h. professoren alltid hyst och aldrig tänker wika ifrån de samma principer, som h. Falkengrens memorial innehåller, så kunde han icke el. nu gå in uti någon sådan befordran för en, hvarigenom flere andre blifva lidande.

I anledning af dessa discurser, och sedan något vidare blifvet öfverlagt om proposition, antogs och bifölls den, att häradshöfd. Schéele intager nedersta rummet i Götha håfrätt, utan préjudice för advocatfiscalen Morath.

§ 2. Uplästes secreta utskåttets utdrag af protocollet, d. 24 Febr. nästl.⁶⁶⁹ hvarmedels gifves tillkänna, att secreta utskåttet funnet nödigt, till förhindrande af hvarjehanda wåldsamheter, som på gatorna här i staden nu åter börjat förspörjas, att hos Hans Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det borgerskapets cavallerie måtte få befallning hålla patroulle om nätterna.

H. probst. Haartman hemställde, om icke, till att göra bewakningen så mycket påliteligare, det vore nödigt, att inkalla Uplands regemente, för hvilket h. landtmarskalken sjelf är öfverste.

H. probst. Wijkman: Secreta utskåttet har i nödfall vidtaget detta steget; men, som det väl är möjligt, att borgerskapet härmed icke länge uthärdar, wore väl lättast att inkalla infanterie, men som de icke kunna åstadkomma så prompt adistance åt en, som blifver öfverfallen, wore säkrast, att dertill commendera cavallerie, i synnerhet, som ryktet går, att ett band af ett stort antal sig sammangaddat, att mörda och röfva, deräst dyr tid icke uphörer.

H. comminist. Chydenius: Som man hafver all orsak, att befara, det borgerskapet häraf tycker sig för mycket betungas, ehuru willige de kunna wara, synes någon vidare anstalt blifva oumgängelig.

H. biskop Lamberg considererade äfven, att detta faller borgerskapet för svårt, som både är ovant vid sådana fatiguer om nätterna, och derå måste använda mycken kåstnad. Och som sammangaddningen torde wara manstark, spridd i alla ändar af denna widlöftiga staden, är bäst, att updraga secreta utskåttet foga sådan anstalt, att bevakningen blifver både säker och tillräckelig.

H. doct. Nensén erindrade likaledes, att borgerskapets cavallerie icke står ut med de fatiguer, som vid denna bevakning förefall. Men som det åter skulle öka dyrheten på lifsmedel i staden, att inkalla främmande trouper, så höll h. doctoren säkrast, att äfven borgerskapets infanterie får ordres, att vid detta tillfälle göra tjenst.

Slutel. förenade sig ståndet derom, att, jämte det secreta utskåttets redan fogade anstalt gillas och erkännes, anmodas detsamma i sådan sin omsorg fortfara, och, på det borgerskapets cavallerie icke allt för mycket må betungas, vidtagna de mått och steg, som tjenligast pröfvas kunna, hvarom protocols-utdrag till de öfrige respective stånden skulle expedieras.⁶⁷⁰

⁶⁶⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 95.

⁶⁷⁰ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 53.

§ 3. Uplästes secreta utskåttets protocolsutdrag, af d. 24 Febr. nästl.⁶⁷¹ i anledning af det i afskrift bifogade generalens, grefve Axel Fersens, till höglofl. ridderskapet och adelen inlemnade memorial, som äfven nu uplästes, rörande secreta utskåttets sidsta uppgift om banco-värket.

Uppå h. öfverhåfpredikant. Gruneri, h. comminist. Heurlins, och h. probst. Ekströms begäran lades denna act på bordet.

§ 4. Uplästes bevillningsdeputations memorial,⁶⁷² ang:de skyndesam värkställighet af riks. ständers beslut, om underrättelses afgifvande ifrån wederbörande deputationer, huruvida statsväcket genom indragningar m. m. kan lättas.

Detta memorial bifölls genast, och afsändes 4 deputerade, bland hvilka h. probsten Wijkman skulle föra ordet, att hos de öfrige respective stånden recommendera detsamma, som en sak, hvaraf riksdagens slut hufvudsakl. beror; hvarjämte skulle anmälas ståndets tanka, ang:de patrouilleringen, emedan extractum protocollii icke nu strax kunde hinna afgå.

§ 5. Börjades med upläsningen af handels- och manufactur-deputations berättelse⁶⁷³ om manufactur-fondens förvaltning och dess nu varande tillstånd.

Då ståndet nödgades afkärta upläsningen, emedan middags-tiden inföll, hemstälte h. biskop Serenius, om icke ståndet skulle finna för godt, att detta arbete, hvaruppå deputation användt mycken flit, att upfylla riksens ständers åstundan, måtte, såsom innehållande en okänstlad och sanfärdig berättelse, blifva genom trycket allmänt.

H. doctor Nensén och flere erindrade häremot, att acten måtte först höras till slut, innan om tryckningen resolveras; tilläggande h. doctoren, att, som flere personer härutinnan finnas rörde, hvilke jämte h. doctoren förvaltat manufactur-värket, men icke mera, än h. doctoren, kunna weta det med sig, att hafva varet vållande till någon misshushållning, en billig urskillning måtte i akt tagas, så att icke alle blifva lika skyldige ansedde till hvad, som härvid kan synas mindre förswarligt.

⁶⁷¹ Tr. *RAP* 25, bil. 7.

⁶⁷² Prästeståndets arkiv, vol. R 926, bevillningsdeputationens handlingar, nr 3.

⁶⁷³ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 33.

Efter middagen

§ 6. Justerades protocollet af d. 22 Feb[r]uar. vid hvars 1 § h:r profess. Amnell, för sin del, förbehöll, att uti expeditionen för pastor Holmqvist måtte inryckas, att han föreslås till något sådant pastorat, hvarmed han kan vara belåten.

§ 7. Continuerades med upläsandet af berättelsen om manufacturfonden, tillika med utdraget af landshjelpsdeputations och manufacturcontoirets hufvud-böcker.

§ 8. Likaledes uplästes handels- och manufactur-deputations betänkande,⁶⁷⁴ ang:de manufactur-contoirets uphörande, tillika med bifogade särskilda vota, bland hvilka h. biskop Serenius anmälde, att det, som var rubriceradt för hans, var statssecreteraren Oelreichs, men sitt eget producerade nu herr biskopen sjelf.⁶⁷⁵

Sedan h. Ulfclous memorial i saken äfven blifvet upläst,⁶⁷⁶ begärade h. professor Amnell, att alltsamman måtte, till närmare påtänkande, hvila på bordet.

§ 9. Uplästes secreta deputations betänkande,⁶⁷⁷ ang:de majorn Carl Fredr. von Röks ansökning, om tour framför öfverstelieutenanten von Hermansson, hvilket bifölls med höglofl. ridderskapets och adelens tilläggning, att sidsta meningen i betänkandet går ut, så lydande: *samt att von Rök med öfverste-lieutenantsfullmagt, men af sednare dato än von Hermansson, hugnas må.*

Ståndet åtskildes.

⁶⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 28.

⁶⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 925, nr 558.

⁶⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 136. Tr. *RAP* 25, bil. 6.

⁶⁷⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 57.

Den 26 Februar. 1766

§ 1. Uplästes secreta deputationens betänkande,⁶⁷⁸ öfver vice häradshöfdingens Nils Samsjös besvär.

Ståndet biföll icke allenast detta betänkande, utan, som deraf bestyrkes, hvad ståndet förut anmärkt, att häradshöfdinge- sysslor merändels genom byten komma i unga håfrättsbetjenters händer, anmodades ledamöterna i secreta deputationen, att vara omtänkte på någon författning, huru sådant måtte kunna förebyggas.

§ 2. Föredrogs å nyo secreta och justitiædeputations betänkande, ang:de några förmåner för gamla och orkeslösa civile embetsmän.

Som höglöfl. ridderskapet och adelen bifallet detta betänkande, med den tillägging: 1) att förre författningar om afskedstagande vid civilstaten härmedels ej uphåfvas, 2) att de häruti föreslagne 40 tjensteår må räknas ifrån 20 års ålder; kom denna tillägging först under öfvervägande, hvarvid h. probsten Wijkman förmente, att terminus a quo vid tjenstgöringen bättre sättes till 24 år, då de af deputation alternatim föreslagne ålders- och tjensteåren wid afskedstagande kunna coincidera.

H. biskop Mennander erindrade, att detta icke måtte sträckas till academiska sysslor, som äro af särskild beskaffenhet, och derföre redan hafva för sig den författning, att en docens, som tjent 30 år, får afsked med full lön, emedan det skäl. supponeras, att en qvick ungdom icke så lyckel. vägledes af en gammal man, hvars kropps- och sinneskrafter genom undervisningsarbete blifvit försvagade.

H. probst. Mathesius höll för angeläget, att efterse, hvilke förre författningar här åberopas, på det icke grund må läggas till någon pensions-stat, såsom vid militairen, hvars olägenheter man redan funnet öfverväga nyttan.

H. probst. Forssenius fann, mycken grund i h. biskop Mennanders påminnelse; men trodde, att saken är hulpen, om ridderskapets och adelens tillägging bifalles; hälst h. probsten vid efterseende icke funnet någon författning häruti förut vara tagen, som kunde medföra någon betänkelighet.

H. probst. Hellberg höll likaledes förra delen av ridderskapets och adelens påskrift för mycket angelägen; men förmente, att man svårl. kunde determi-

⁶⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 58.

nera någon terminus a quo, utan att det wore tillräckeligt, utsätta tjensteårens antal.

H. probsten Haartman åter anförde orsakerna både till terminus a quo och ad quem.

H. kyrkoherd. Lindrot biföll ridderskapets och adelens förra tilläggnings, på det academiske sysslor icke må behöfva nämnas. Den senare, om 20 års ålder, vore äfven grundad, alldenstund ungdomen nu för tiden är gemenl. då skickelig att träda i tjenst.

H. probst. Waldius tviflade, om ridderskapets och adelens förra tilläggnings gör tillfyllest för ståndets afsigt, alldenstund der uttrycket. nämnes endast civilstaten: och ansåg, för öfrigt, försigtigast, att sätta 24 års ålder.

H. probst. Wijkman medgaf nu, att förra delen af tilläggnings kunde antagas; men yrkade vidare, att 24 års ålder bör utsättas, att börja med, såsom rådeligast, när h. probsten jämförde commoda och incommoda deraf: ty att ungdom må skaffa sig en solid underbyggnad i studier, innan de komma i publici tjenst, är nödigt att på allt sätt tillse.

Uppå gifna särskilde propositioner, biföll äfven ståndet, både att terminus a quo må blifva 24 års ålder, och med den förändring, hela ridderskapets och adelens tilläggnings.

Ang:de deputationens hemställande, att en embetsman må få taga afsked, antingen då han tjent i 40 år, el. hunnet till 64 års ålder, yttrade sig h. probst. Kolmodin, att deputationerne ansedt detta både billigt för personerna, och nyttigt för embeten; ehuru h. probsten väl skulle vara nöjd, om 40 års tjenstetid allena tages till grund.

Af samma tanka var äfven h. probst. Hellberg, så att alternativet af 64 års ålder kunde uteslutas; ty betänkandet vore i synnerhet upsatt för sysslorna och embeten skuld.

H. kyrkoherd. Linderot ansåg bägge alternativerna lika goda.

Widare och beträffande det första af deputationen föreslagna wilkoret; anförde h. probst. Mathesius, att de nästan tyckes vara för mycket för den afträdande, att, utom halfva indeldta lönen, äfven behålla halfva boställs-räntan.

H. probst. Wijkman: Att på sådant sätt kunde till slut blifva embetsmän öfver allt, som tjena för halfva lönen, då de, som skola dem anlita, säkert få det ersätta; hvarföre åtminstone bostället kunde exceperas, el. $\frac{1}{3}$ af lönen blifva den afträdande förbehållen.

H. probst. Bolmstedt, att han härutinnan med herrar probsterna Mathesius och Wijkman instämde.

H. probst. Hellberg: Att gamla embetsmän härmed icke tvingas gå ifrån sina sysslor, utan att ändamålet är, det yngre skickelige måtte succedera, när de gamle antingen icke vilja el. icke kunna sysslan bestrida; då man har exempel uppå, att de i sitt namn låta yngre och obehörigt folk den förrätta. Men att förmå dem till afskedstagande, är nödigt, göra wilkoren någorlunda förmånliga; då hafva ordinarie lönen, den må vara indelt, el. icke, är det minsta, som kan föreslås; hälst vid de flästa sysslor sjelfva lönen är det minsta, men sportler och accidentier för den, som sitter i possession af sysslan, göra det mästa.

I samma mening utlät sig h. probst. Waldius.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus, att deputationerne hafva taget i öfvervägande considerationer mot och med, och sökt förekomma tjenstfriheten med det, att gamle embetsmän få sin utkomst efter afskedstagandet. Dock vore $\frac{1}{3}$ af indelta lönen nog för dem.

H. lector Kraftman conformerade sig i det närmaste med h. probst. Hellberg och h. öfverhåfpredikant. Grunerus, hälst afsigten med hela betänkandet wore den allmänna säkerhet, som gode embetsmän medföra.

H. probst. Mathesius: Granskning är här visserl. nödig, att icke 1756 års reglemente, för militairen må blifva mönster. Och som, vid militairelän, landshöfdingar få njuta bemäldte reglemente till goda, tyckes vara för mycket, att äfven inbegripa dem under denna författning.

H. doct. Lindegren: Om icke halfva lönen består den afträdande, lärer han icke taga afsked.

H. probst. Kolmodin: Militaire landshöfdingar röras icke här. De få ta afsked, när de vilja, utan att behålla något af lönen, men väl pension efter reglementet. Men hvad eljes de högre embetsmän i allmänhet beträffar, äro de för knapt lönte, att kunna vara synnerl. belåtne på någondera sidan, när lönen delas.

H. doct. Nordman: Bäst tyckes vara, att hålla sig vid betänkandet. Gamle embetsmän förtjena ömhet. Med $\frac{1}{3}$ af lönen tager ingen afsked, och med för många distinctioner komma vi icke från saken.

H. biskop Serenius: Om man på ett ögnableck föreställer sig alla rikets embeten bestridas af dem, som njuta halfva lönen, hvilket genom denna författning snart nog skulle blifva allmänt; så visar sig en prospect, som icke

är den bästa, när ynglingar blifva flyttade på domare-säten, och medborgare få ersätta den bristande halfva lönen.

H. kyrkoh. Heurlin: 2:ne extrema böra här undvikas: att förmånerne för den afträdande icke kringskäres, så att han icke tager afsked, och att den tillträdande icke för knapt lönas.

H. biskop Mennander: Som de smärre sysslor gemenligen äro i proportion mera importante än de större, så tyckes ock vid de förra $\frac{1}{3}$ af lönen blifva för litet för den afträdande; hvarföre billigheten närmare synes träffas, om de, som hafva öfver 1 000 d. s:rmts indelt lön, behålla $\frac{1}{3}$ vid afträdet, men när lönen går derunder, behålles hälften.

H. kyrkoherd. Linderot: På indelte lönen är mycken åtskillnad: Landshöfdingen i Halmstad säger ock hafva indelt lön, ehuru hemmansräntorne endast utgå i penningar. Säkrast derföre, att öfver allt låta förblifva vid halfva lönen.

Som fördenskuld ståndet sig häröfver icke kunde förena, i det en del ville bifalla betänkandet, andre åter, att de, som hafva till och med 1 000 d. s:rmts indelt lön, sådan, som undergår förvandling, må vid afträdet behålla halfva lönen, men de, hvars lön går derutöfver, allenast en tredjedel; ty kallades den förre tankan Ja, och den sednare Nej; samt voterades, då 26 Ja befunnos emot 24 Nej.

Häruppå skreds till 2:dra wilkoret i betänkandet, om penninge-löntagare; hvarvid h. probsten Haartman yttrade, att en gammal embetsman just icke är berättigad, att behålla hela lönen, när han tager afsked; emedan sysslorne äro icke inrättade för personernes skuld, och det är obilligt, att den, som i successionen blifver sidst, skall tjena för intet. Den afskedstagande bör derföre bestå så mycket af lönen, som den sidste kan lönas med, i den flyttning, som genom afskedet skett.

H. biskop Lamberg: Vid jämförande af bägge §§, märkes liksom något förhastande, i det så mycken skilnad blifvit gjord imellan indelt och penninge-lön. Sådant är väl tillståndet nu. Men, som konung Carl XI:tes tid möjel. åter kan komma, då penninge-lön räknas för en förmån emot den andra; så tyckes det åtminstone wara nödigt i betänkandet tillägga: till dess waruprisen åter komma i ordning.

H. biskop Fortelius: 1696 års stat blef redan till hälften sämre för löntagare år 1716, då myntfoten nedsattes 50 procent; hvarföre man icke lär kunna sträcka sin önskan i denna delen längre.

H. probsten Wijkman: Ingen gammal embetsman sitter qvar, om han får gå bårt med hela lönen. Den omförmälda förändringen i myntet 1716 är be-
kant; men derföre mins man ock, att säden kåstat 12 d. t:nan. Det högsta,
som af lönen bör behållas, synes således blifva $\frac{2}{3}$.

H. probst. Hellberg: Om tiderne sig förändra, så få författningarne lämpas
derefter. I närvarande tid lider en penning-löntagare wid afsked, efter depu-
tationernas project, mera, än indelningshafware. Den faran, att gamle em-
betsmän då öfver allt retirera sig, och ingen dugelig skulle villja taga mot
den nederst ledig blifna sysslan, då den icke strax medförer lön, är i h. probs-
tens tanka ingen; ty den, som förstår sin syssla, har förvärfvat sig styrka
deruti, och har tillika håg och hjerta, att efter förmåga vara en gagnelig med-
borgare, låckas icke genom denna lilla förmån till en osmakelig sysslolös-
het: äfven som erfarenheten visar, att bland subalternen det räknas för så stor
förmån att tjena, att man i början mera ser på meriter och tour, än på lön.

H. probsten Mathesius fruktade, att i en tid, då man så mycket klagat
öfver goda lagars släta värkställighet, påfölgden skulle blifva beklagelig,
om åldersmän draga sig ifrån embeten, hvartill de dessutom nog äro frestade
af den dyra tiden; hvarföre de icke böra få taga med sig öfver $\frac{2}{3}$ af lönen.

H. comminist. Chydenius: Det är omöjligt, träffa sådant beslut härutin-
nan, som kan vara adaequat till alla tider. Herrar biskoparnas Lambergs och
Fortelii anmärkningar ega mycken grund. Men sedan i detta seculo utkoms-
ten till silfver och guld har i hela Europa blifvit mera lätt, än förr, har ock
dyrheten öfver allt så tilltaget, att den icke så snart synes kunna hjälpas. Som
fördenskuld staten icke bör göra räkning på embetsmäns personl:a dygd, är
väl möjligt att de gamle snart förswinna, om de få taga med sig hela lönen,
när de deremot torde något qvarhållas, om $\frac{1}{3}$ skall lemnas till efterträdaren.

H. lector Kraftman: Ju flere jämkningar som göras, desto svårare torde
det blifva att komma från saken. Cursens reduction al pari lärer vara ibland
futuribilia, som man ännu icke kan räkna på. Men om lagar komma till
obrättslig efterlefnad, så att nu hvar får njuta befodringsrätt till godo, torde
väl dock till slut så mycket för af lönen kunna umbäras vid afskedstagandet,
som den, hvilken ytterst befodras, kan lönas med; men större gravamen på
den förste lärer icke kunna förordnas.

H. probst. Bergstedt: Gamle och förfarne embetsmäns bårtgång bör icke
faciliteras; ty i samma män röjes väg för yngre, ett komma i stället. Erfaren-
heten har ock redan nogsamt visat, att, ju mindre lagar man kan stadga, om

sysslors besättande, ju bättre kan dermed tillgå. Önskeligt vore, att regerings-formen kunde i denna delen så inrättas, att den allena blefve tillräckelig. Imedlertid må man determinera förmånerna för afskedstagande så ringa, som möjligt är, ty man har sedt, att hittills, innan någre blifvet påtänkte, hafva sysslorne derföre icke sämre blifvet bestridde, el. varet mindre begärlige, utan hafva en del köpts med bancolån, andre åter in duplo blifvet besatte. Rangen, som dem vidhänger, har ock en dragande kraft; hvarföre och då projecter till löners förbättring nu mycket omtalas, pensionsinrättning äfven torde tillämnas, fordras härvid mycket varsamhet.

Som nu, vid sakens eftersinnande i allmänhet, allt större och större betänkeligheter yppades, som föranlätto åtskilliga ledamöter att, innan ventilation sträcktes vidare inpå det öfriga af betänkandet, begära proposition, om icke det wore säkrast, att det helt och hållet afslås; tillspordes ståndet derom; då i svaret intet annat hördes, än Ja.

Men då h. probst. Hellberg sedermera påstod, att hvad, som redan genom votering blifvit afgjort, icke måtte ändras, samt till fortsättande af discursen öfver saken, wisade skilnaden imellan den nu förevarande och den föregående § i betänkandet, i det vid penninge-löner efterträdaren behåller sin förra, när den efterträdande tager sin med sig; tilläggande, att den embetsman, som detta oaktadt icke är nog hederlig och nitisk, att lika fullt blifva kvar, kan för det allmänna umbäras; deltes discurserne imellan sjelfva saken och den frågan, om quaestio an? nu kunde afslås, sedan i en del af quaestio quomodo redan var voteradt.

H. lector Antonsson höll rådeligt, att icke afskedstagande få hela lönen med sig, på det de så mycket längre måtte wid sysslan kvarhållas; men att de dock, i proportion mot indelningshafvarena, må få något att lefva af, då de icke mera kunna tjena.

H. probst. Waldius, h. profess. Amnell, h. probst. Wijkman, h. comminist. Chydenius, h. probst. Mathesius, h. probst. Forssenius, h. biskop Serenius, h. öfverhåfpredik. Grunerus och h. probst. Åhman, med flere, kommo alle öfverens derom, att betydande svårigheter möta denna författning, härrörande i synnerhet af den lätta väg, som derigenom skulle banas för ynglingar, att komma till embeten, hvarvid redan genom adrcorder och byten nog många missbruk sig insmygt. Och som, hvad redan i quaestio quomodo blifvit afgjort, icke kan till värkställighet blifva gällande, utan så wida quaestio an bifalles; så kan ståndet äfven så litet sägas hafva, genom det

förra, bundet sig i det sednare; som den föregågne voteringen häfves el. ändras, men det, att quaestio an afslås, emedan det tagna beslutet lika fullt ligger i protocollet: varande, enl. hvad h. probsten Åhman och h. doct. Nordman erindrade, flereståds under denna riksdag exempel deruppå, att man först delibererat öfver quaestio quomodo, innan man företaget sig quaestio an; hvarföre h. doct. Haussvolff icke el. fann något hinder för ståndet, att förkasta det öfriga af betänkandet, ehuru en del blifvet faststaldt.

H. probst. Haartman medgaf, att quaestio an står ännu öpen. Och äfvensom det i Guds ord räknas för ett lands syndastraff, när ålderstegne män felas, och ynglingar bekläda embeten; så är dock skäligt, att sörja för sjukliga el. alldeles orkeslöse, att de, utan embetets vanskötsel, måtte hafva sin bärgning.

H. kyrkoherd. Heurlin fann de mötande svårigheterna; men anmärkte, att, så länge adcorder och byten subsistera, äro embeten dock icke befordrade för ynglingar.

Däremot yrkade h. probst. Hellberg, att det icke vore ordentligt, gå in i hela quaestio an, sedan en del af quomodo var afgjord: anseende h. probsten quaestio an i samma del tillika för afgjord; uti hvilken tanka h. probsten Ziebeth äfven instämde.

H. lector Kraftman soutenerade detsamma, och visade, hurusom härigenom intet rum lemnas för oförfarne ynglingar, att komma till de genom afsked lediga blifvande tjänster, emedan de, efter förslaget, genom successiv flyttning komma att besättas, så att den, som i competencen till hvarje ledighet är närmast, blifver dertill befordrad. Dessutom lärar mindre reflexion göras på sjelfva lönen, än på de dermed förknippade sportler.

H. probst. Hellberg förestälte ytterligare, hurusom ingen votering skulle kunna ega bestånd, om préjudicat stadgas, att, såsom nu intenderas, göra densamma utan värkan: såsom ock, på samma grund, som h. lector Kraftman, att, genom den projecterade författningens⁶⁷⁹ vidtagande, ingen operation beredes, som skulle kunna skada embeten, hvilke nu genom adcorder väl kunna komma i ynglingars händer, men på detta sättet bättre skulle kunna derföre bevaras, och frias för vanskötsel af orkeslöse, som till sysslorna eljes nödgas nyttja andre obehörigas biträde: i hvilken händelse, h.

⁶⁷⁹ *forfattningens* i prot.

öfverhåfpredikant. Grunerus förmente, det sådana kunde påläggas taga afsked, på sätt, som nu blifvet projecterad.

Sedan således hela förmiddagen med deliberation i denna laggranna saken war medtagen, och ståndet till slut icke eller kunde påfinna någon utväg, att jämka de betänkligheter, som mot och med sig yppade; lemnandes hela saken, utan något vist beslut.

Eftermiddagen

§ 3. Anmältes och påskrefs ett memorial af h. doct. Alin,⁶⁸⁰ hvarmed han äfven ville vända sig till de öfriga respective stånden, i anledning af protocollsdeputations betänkande, rörande consistorii i Vexjö förhållande, vid magist. Neanders sökta befordran.

§ 4. Uplästes hedervärda bonde-ståndets protocollsutdrag af d. 15 Junii,⁶⁸¹ hvarmedels ett af riksdagsmannen Lars Larsson directe till det ståndet ingifvet memorial, om ändring i 2:ne Kongl. Maj:ts resolutioner för capitaine Melderecreutz, rörande upodlingar, remitteras till kammar-, oeconom.- och commercedeputation.

H. profess. Amnell anmärkte, att detta mål icke ordentelig. genom urskillningsdeputation inkommet, och begärde detsamma på bordet; hvaruti h. probst. Waldius äfven instämde.

§ 5. Företogs till afgörande secreta deputations betänkande,⁶⁸² rörande någre officerares förlorade tour, under fångenskapstiden, hvilket höglofl. ridderskapet och adelen bifallet, med tillägning af tour för capitaine Haij, äfven inom regementet, som i arméen ifrån förslagsdatum, d. 20 Mars 1760.

Som betänkandet icke eller tillägger fändrik Schmiedeberg tour inom Cronobergs regemente, utan i arméen, jämte lieutenantsfullmagt; upkom i synnerhet om dessa bägge officerare någon öfverläggning, i det h. profess. Amnell och h. probst. Wijkman funno deputations tillstyrkande för Haij

⁶⁸⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 925, nr 459.

⁶⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 47.

⁶⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 65. Jfr prot. ovan 16 december 1765.

göra tillfyllest; men att Schmiedeberg äfven borde få tour inom regementet, dock utan lieutenantsfullmagt.

H. probst. Kröger och h. kyrkoh. Linderot kunde icke el. finna skäl, att undantaga ett enda regemente, när tour lemnas i hela arméen; utan trodde, detta sednare icke kunna stå tillsammans med ett sådant undantag.

Häremot sökte h. öfverhåfpredikant. Grunerus, h. probsten Ziebeth och kyrkoh. Heurlin, att förklara betänkandet, och visa, att tour i arméen kan medföra befordran utan andras préjudice, men icke så inom ett wist regemente, hvaräst mera förtjente äro vid förslaget i vägen; hvarföre h. kyrkoherd. Ståhl äfven tillstyrkte bifall till betänkandet, med ridderskapets och adelens tilläggnig.

Sedan ledamöterna ytterligare uplyst hvarannan genom discours härutinnan; gjordes proposition öfver betänkandet; men som det icke enhälligt bifölls, utan de, som svarade Nej, ville undantaga den för Schmiedeberg projecterade lieutenantsfullmagten, och tillägga honom tour äfven inom Cronobergs regemente; afgjordes genom votering och 24 Ja, emot 19 Nej, att betänkandet simpliciter bifölls.

§ 6. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 30 Januar. nästl.⁶⁸³ ang. lön för cancellisten i kongl. krigscollegio, efter krigscommissarien Brander.

Detta biföll ståndet på samma sätt, som höglofl. ridderskapet och adelen, att neml. af extra utgiftsmedlen en ny lön anslås för cancellisten i krigscommissarie-contoirtet i krigscollegio, hvilken indrages dock, så snart ordinarie lönen blifver ledig.

§ 7. Föredrogs secreta deputations betänkande,⁶⁸⁴ öfver lieutenant. Eric Daniel Sparrschiölds besvär öfver préjudice.

Som detta betänkande af de 3:ne öfriga respective stånden redan fants vara bifallet; förmente någre ledamöter, att ståndet med dess upläsande sig icke behöfde uppehålla: men som h. professor Amnell detsamma påstod; h. doctor Hausvolff likaledes, med utlåtelse, att han icke fide carbonaria kunde gå in i något, som han icke kände; uplästes betänkandet och bifölls; dock

⁶⁸³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 96.

⁶⁸⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 60.

förbehöllo sig h. professor Amnell, d. biskop Mennander, herrar probstarne Wijkman och Sörström, att, i conformité med den principe, ståndet vidtaget, icke samtycka till den för Sparschöld projecterade ryttmästarefullmagt: hvarjämte h. probst. Wijkman yttrade, att han icke vidkännes någon fides carbonaria, den han önskade i ståndet icke måtte omnämnas.

§ 8. Uplästes handels- och manufact.-deputations betänkande,⁶⁸⁵ om manufactur-contoires balancer och utstående fordringar, hvilke uti 4 hosgående bilagor specificerade, med upläsningen hvaraf nu äfven gjordes början.

Sedan sjelfva betänkandet war upläst, detaillerade h. probsten Wijkman den principe, som vid detta arbetet blifvet följdt, och ståndet nu äfven in antecessum borde för sig fastställa. De vid manufactur-värket tagne författningar grunda sig på förordnanden, som emanerat, dels originarie ifrån Hans Kongl. Maj:t, dels ifrån riksens ständer, dels ifrån secreta utskättet, dels ifrån handels- och manufact.-deputation, dels och ifrån manufactur-contoiret. Och ehuru deputation icke annat varet tillståndigt, än anse alla dessa för giltiga; blifver dock frågan, huru de hos ståndet böra considereras. Hvad Hans Kongl. Maj:t och riksens ständer förordnat, trodde h. probsten icke böra någon osäkerhet underkastas; men de ifrån de öfriga ställen skedda dispositioner, änskönt de, till en del, efter upgifter derifrån, gått igenom rådkammaren, fordrade något närmare öfvervägande.

H. probst. Mathesius biföll äfven, att, hvad Hans Kongl. Maj:t och riksens ständer förordnat, bör stå fast, allenast medlen till följe deraf, blifvet rättel. använde; men de öfriges åtgärd behöfver till sin grund och riktighet granskas.

H. doct. Nensén hemstälte, om icke ändamålet nu endast wore, att upläsa acten, emedan en och annan ledamot nu vore bårta, och, ang:de den i fråga stäldta principen, mycket kan vara att erindra, i synnerhet för en ledamot af manufactur-contoiret; uti hvilken tanka h. probst. Sörström äfven instämde.

H. probsten Wijkman förklarade, sin mening icke vara, att ställa i fråga, huruwida manufactur-contoiret bort lyda de befallningar, som ifrån särskildta ställen ankommet, utan allenast, hvad principe ståndet, i sina beslut öfver hvarje mål, bör följa: förmenande h. probsten, att, om ståndet är ense om, att, hvad Kongl. Maj:t och riks. ständer förordnat, skall orubbadt för-

⁶⁸⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 61.

blifva, sådant nu genast kan fastställas; men att frågan, om principen till resolution öfver de öfriga dispositionerna, kunde tills vidare hvila, att ståndet sig deröfver närmare må stadga.

Uppå gifven proposition, antog äfven ståndet denna tanka för sitt beslut, jämte det att förordnings-projectet bifölls.

Wid upläsandet af extractet, n. 1., bifölls deputations betänkande för hvarje påst, med tillägging vid sednare artikelen, för kongl. commercecollegium, att i secreta utskåttet skulle påminnas, om svar uppå handels- och manufact.-deputations, så väl af riks. ständer ditremitterade betänkanden, som directe insända hemställande, om fordringar hos riks. ständers contoïr.

Wid artikeln, för Alingsås manufactur-värk, uplästes det dithörande särskildta votum, och resolverades uppå h. probst. Wijkmans tillstyrkande, att ståndet sig wille häröfver utlåta, när deputations yttrande inkommer, ang:de öfverdirecteuren Alströmmers prétensioner på tillvärkningsprémier för tobak, m. m.

Wid artikelen, för Wiljam Maister, tillades, att manufactur-contoïret vid ansvar bör tillse, det egendomen, till publici skada, icke förvärras.

Sedan artikelen, om Jöran Falkenblads sterbhus, deruppå blifvet afgjord; åtskildes ståndet.

D. 7 Martii 1766

§ 1. Uplästes kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁶⁸⁶ rörande läne-råskillnaden imellan Västra Norrlands och Västerbottns höfdingedömen; tillika med 2:ne memorialer ifrån ledamöter af hedervärda bondeståndet.⁶⁸⁷

H. probst. Feltström förmälte härwid, att han väl icke hade så mycket att påminna wid den af gränse-deputation utsätta skiljo-lineen på tvären, el. mellan Ångermanland och Vesterbottn; ty, ehuru derigenom någon del frångår Ångermanland, blifva dock utlagorne till kronan af de frånlagde hemman, utan förändring: men deremot behöfde sido-lineen, el. den, som skiljer Ångermanland ifrån Lappmarken, noga granskas. Westerbottns prétensionslinee är i betänkandet tillstyrkt, så som af gränse-deputation fastställd, ehuru dess behörighet icke genom wittnen kunnat bestyrkas, på sätt, som skedt med Ångermanlands prétensions-linee. Blifver den förre ståndande, så lägges 30 quadratmil af Ångermanland till Lappmarken, och en stor del af Jämtland skulle ock då framdeles följa med, kronan till en märkel. afsaknad i dess inkomster; hvilket nogsamnt wisade sig, när gränse-deputation hann med lineen till Jämtland; thy bönderne, som det fingo höra, begärte då af sig sjelfwa, komma under Lappmarken. Som fördenskuld saken är af mycken vigt, och det är fast nyttigare, att förvandla lappmark till landsbygd, än landsbygd till lappmark; begärade h. probsten, att någre ledamöter måtte få taga acten till sig, och deröfver till ståndet afgifva sitt betänkande.

H. superintend. Körning, som af sjukdom denna tiden varet hindrad, att få kunskap om saken, begärte äfven tid, att den öfverse.

H. probst. Mathesius var icke deremot; men som provinciernes invånare nu länge härom tvistat, kronan kâstat penningar på en gränse-deputation, och landets upodling märkeligen hindras, så länge detta är oafgjordt; så önskade h. probsten, att saken snart måtte komma till slut.

Ståndet lemnade fördenskuld densamma till öfverseende åt h. superintendent. Körning, herrar probstarne Mathesius, Högström och Feltström, som låfvade, att med det första, som görligt vore, dermed vara färdige.

⁶⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 116.

⁶⁸⁷ Lars Larssons och Bryngel Anderssons memorial tryckt i *BdP* 10, bil. 68.

§ 2. Inlemnades till ståndet ett inbundet exemplar af *Anmärkingar till Sveriges rikets lag*, såsom en present af auctoren, vice häradshöfdingen Emanuel Drangel; hvaremot h. biskop Filenius, å ståndets vägnar, sig åtog, att honom derföre complimentera.

§ 3. Uplästes och bifölls handels- och manufacturdeputations betänkande,⁶⁸⁸ ang:de Söderköpings marknad på Merums egor.

§ 4. Likaledes uplästes och bifölls handels- och manufacturdeputations betänkande,⁶⁸⁹ ang:de förbytning af Söderköpings fri- och enskilda marknader.

§ 5. Föredrogs och till kammar-, oeconom.- och commercedeputation remitterades h. E. Westmans memorial,⁶⁹⁰ ang:de Kongl. Djurgården vid Stockholm.

§ 6. Uplästes kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁶⁹¹ ang:de Ruthiska arfvingarnas krono-fordran, tillika med bifogadt särskildt votum.

Uppå h. kyrkoherd. Ståhls begäran, lades denna sak på bordet.

§ 7. Påminte h. öfverhåfpred. Grunerus, om expedition af det på bordet liggende project till protocolsutdrag, ang:de påskyndande af riksdagens slut, hvilket h. öfverhåfpredikanten höll värdigt för detta ståndet, att låta afgå, emedan deputationerne, hvaräst nog långsamt tillgår, derigenom torde få mera drift i sina arbeten, och så väl staten, som bevillningen med det första behöfva regleras, såsom en sak, hvaraf riksdagens slut hufvudsakel. beror.

Härom upkom någon stunds ventilation, hvarunder h. kyrkoherd. Linderot begärade för des räkning måtte i protocollet anteknas, det han finner, intet hafva så mycket värkan till detta ändamåls vinnande, som att utsätta en viss termin till riksdagens slut, *hvilket* h. kyrkoherden fördenskuld nu begärade måtte ske, och det, enl. lector Antonssons tanka, inom 3 månader, i

⁶⁸⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 31.

⁶⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 32.

⁶⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 127.

⁶⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 19.

anledning af den påminnelse, som ståndet gjorde redan wid riksdagens början; hälst det är anledning att tro, det statsdeputation redan långt avancerat med sitt arbete.

Slutel. blef öfverenskommet, att ett nytt extractum protocolli härom skulle upsättas, i grund af hvad h. öfverhåfpredikanten Grunerus till slut projecterade, att neml. deputationerne må tidigt och mangrant sammanträda, och att secreta utskåttet må, såsom det hittills med berömmelig flit arbetat, äfven med det första få stats- och finence-värket regleradt på det bevillingen må ofördröjel. följa deruppå, och dag sedan kunna utsättas till riksdagens slut.⁶⁹²

§ 8. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 4 Octobr.,⁶⁹³ ang:de klädes-lefveranser till arméen.

§ 9. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som öfverlemnade och recommenderade ett protocollsutdrag, ang:de riddarhusfiscalen Svedenstjerna; samt begärade, att kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁶⁹⁴ angående Jockis säterie, icke måtte till afgörande företagas, innan ridderskapet och adelen deröfver sig fått yttra.

§ 10. Uplästes tulldeputations betänkande och förslag⁶⁹⁵ uppå femte ledamoten uti kongl. generaltulldirection; hvartill deputationen nu föreslaget secreteraren i hedervärda bondeståndet, Johan Kock.

Som h. kyrkoherd. Linderot begärade uplysning af protocollet, om icke ståndet sig der förbehållet, att om detta femte rummet förblifva vid sitt beslut för kammar-rådet Malmström; skulle saken hvila, till dess detta finge efterses.

§ 11. Företogs till afgörande saken, ang:de riks. ständers contoires förvaltning hädanefters och des betjening; hvarvid uplästes de, sedan saken sidst war före, inkomne memorialer;⁶⁹⁶ såsom ock höglofl. ridderskapets och

⁶⁹² Se bilaga 13.

⁶⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 89.

⁶⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 929, nr 204.

⁶⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 932, tulldeputationens akter, nr 14.

⁶⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 148. Ett av dem tr. *RAP* 25, bil. 1.

adelens resolution, at friherre Cederhjelm's befordran till statscommissarius blifver afslagen, och reglementet åter remitteras till secreta utskåttet, att så väl i den delen, som hvad betjeningens löner angår ytterligare sitt betänkande afgifva.

H. biskop Serenius hemställte häruppå, om icke ståndet skulle finna godt, att till nya riksgäldens stoppande, äfven till nästa riksdag använda de wid pass 2 t:r guld, som secreta utskåttet föreslaget, skola af statscontoiret disponeras till gamla riksgäldens afbetalande.

H. kyrkoh. Linderot yttrade sig, ang:de baron Cederhjelm, att, som han känner honom för en mycket förtjent och habil man; så ville han bifalla, att han till det föreslagna statscommissarie-embetet blifver antagen, hvilket, såsom en ny syssla, riks. ständer ega magt, att nu sjelfve besätta. Men, om remiss af det öfriga, wille h. kyrkoherden med höglofl. ridderskapet och adelen instämma.

H. probst. Wijkman: Som gamla riksgälden icke är staten till så stor gratiation, som den nya, emedan för denna drygt interesse måste betalas, och utlänningen har stora summor deraf att fordra; så wille h. probsten, att hela riksens ständers contoires fond af statscontoiret må disponeras till densamma afbetalande; och att, till nästa riksdag, väl liqvidationer må uprättas med dem, som hos riks. ständers contoir hafva att fordra, men ingen utbetalning ske, innan riksens ständer sjelfve den anordnat.

H. biskop Fortelius anmärkte, att detta vore en ny fråga, och att härigenom folk synas blifva lidande till sina lagliga rättigheter, att få sina kronofordringar efter hand godtgjorda.

H. probst. Forssenius: Secreta utskåttet har calculerat på fonden, sådan, som den hittills varet, härrörande förnämligast af skatteköp; men som de måste sådana redan lära vara gjorde, torde samma fond hädanefter årligen icke bestiga sig till så mycket.

H. biskop Serenius: Gamla riksgälden består i flera artiklar, och har hittills af kammar-collegio allena blifvit betald, ofta uppå notarialttester, som creditorens arfingar i flera led kunnat producera. Så har ock tillförene tillgådt med byten, in till dess riks. ständer wisligen förordnat, att sådana mål endast vid riksdagar skola afgöras. Och bör fördenskuld samma författning tagas med riksgälden, hvaröfver kamar-collegium och statscontoiret gemensamt imellan riksdagarna må uprätta liqvidationer, men icke göra någon utbetalning, innan riks. ständer sjelfve derom förordnat.

H. profess. Amnell ansåg h. biskop Serenii tilläggning för nyttig; men som icke gamla riksgäldscontoiret derigenom bör försvinna, utan efter betänkandet hafva att syssla med gamla riksgäldens utredande; så ville h. professoren, att detta äfven måtte nämnas i propositionen öfver den nu väkta frågan; där det wissertl. må bifallas, att utbetalningar ske endast vid riksdagar.

H. probst. Mathesius anförde de skäl, som föränlåtet riks. ständers contoires deputation, att till secreta utskåttet projectera baron Cederhjelm till statscommissarius för riksgäldscontoiret, och som endast varet grundade i nytta för riket.

H. probst. Sörström fann saken hvälfva derhän, att nu först bör afgöras, om något särskildt riksgäldscontoir skall existera; hvilket åter h. biskopen Filenius påminte, redan för⁶⁹⁷ helgen vara afgjort.

H. probst. Kolmodin instämde med h. biskop Serenius och h. probst. Wijkman, både att hela riks. ständers contoires fond anslås till nya riksgälden, och att inte utbetalningar ske, utan efter riks. ständers anordningar.

H. professor Amnell kunde i förra omständigheten icke gå längre, än secreta utskåttet tillstyrkt; men, i den sednare, var han af samma tanka med h. biskop Serenius.

H. doctor Hausvolff tog quaestion, om riksgäldscontoiret, för redan afgjord, och fann dermed väl kunna förenas, att statscontoiret till nästa riksdag anticiperar af riksens ständers contoires fond till de nu mäst pressante behof, hvilket sedan får ersättas, till de gamla fordringarnas clarerande, hvarföre imedlertid liqidationer kunna uprättas.

Häruppå gjordes proposition, om ståndet bifaller, att hela riks. ständers contoires fond till nästa riksdag användes till nya riksgäldens afbetalande? Hvilket med Ja besvarades; undantagandes af h. professor Amnell, och h. doctor Schröder.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus förbehöll äfven, att genom detta beslut sjelfva den afgjorda quaestio an, om riksgäldscontoiret, icke må försvinna, utan att frågan, om statscommissarie-sysslan och betjeningen, dervid lika fullt må stå öppen.

Uppå h. biskop Serenii project, proponerades vidare, och bifölls, att, till nästa riksdag, liqidationer må uprättas, öfver gamla riksgälden, af kammar-

⁶⁹⁷ *for* i prot.

collegium och statscontoiret gemensamt, men att inge utbetalningar derå må ske, innan riks. ständer, efter granskning af hvarje liquidation, sjelfve derom förordna.

Då nu ståndet vidare skulle yttra sig, om baron Cederhjelm's befordran till den föreslagna nya statscommissariesyslan, begärades öfver allt derom proposition, hvilken fördenskuld gjordes sålunda: Bifaller ståndet, at baron Cederhjelm blifver stats-commissarius?

Som härtill svarades både Ja och Nej; utröntes genom votering, att 16 Ja voro emot 34 Nej.

Sedan ståndet, ang:de remissen af det öfriga, förenat sig med höglofl. ridderskapet och adelen, beslöts, att, genom protocolsutdrag, communicera de öfriga respective stånden det slut, hvaruti ståndet nu stadnadt öfver denna saken.⁶⁹⁸

§ 12. Föredrogs 3:ne af h. C. Ed. Breitholtz inlemnade memorialer,⁶⁹⁹ om förvaltningen af rikets medel, projecter till dess gälds stoppande, och besparing för kronan af fångtractamenten; såsom ock h. Carl Ad. Lindelöofs,⁷⁰⁰ om rikets rätt, i anseende till hushållningen vid kongl. lif-dragoneregementet i Pommern: hvilke alle till secreta utskåttet remitterades.

§ 13. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocolsutdrag, af d. 4 Mart. nästl.⁷⁰¹ hvaruti gifves tillkänna den af secreta utskåttet vidare fogade anstalt, till allmänna säkerhetens bevarande här i staden.

Eftermiddagen

§ 14. Justerades protocollerne af d. 25 och 26 Februarii.

Wid 1 § af det förra inrättades resolution för härads höfdingen Schéele, med tilläggning, ang:de touren.

⁶⁹⁸ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 57.

⁶⁹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 128–130.

⁷⁰⁰ Ibid., nr 132.

⁷⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 88.

§ 15. Wid 8 § af protocollet, d. 26 Febr. och artik. om Alingsås, tillades, uppå h. biskop Serenii tillstyrkande, att liquidation med öfverdirecteuren Alströmer må anställas uppå de i särskildta voto upgifna grunder.

§ 16. Det på bordet liggande hedervärda bondeståndets protocolsutdrag, af d. 15 Junii, ang:de capit. Meldercreutzs upodlingar, remitterades nu till kammar-, oeconom.- och commercedeputation, ehuru h. professor Amnell äfven nu förklarade, att han icke vidkändes lagligheten af denna saks uptagande hos ständer.

§ 17. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande⁷⁰² öfver corneten Christian Fredr. Lindecronas besvär.

§ 18. Uplästes majorens Fredrik Rydingsvärds ifrån urskillningsdeputation till plena remitterade ansökning,⁷⁰³ om belöning för dess nya bryggnings-sätt i Carlsrona.

Sedan ståndet äfven hört sig föreläsas secreta utskåttets tillstyrkande härutinnan vid sidst. riksdag; fants godt, att detta till secreta utskåttet nu remittera.

§ 19. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande⁷⁰⁴ öfver capitaine Carl Jacob Giöterhjelm⁷⁰⁵ besvär öfver préjudice.

§ 20. Uplästes och bifölls kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande, ang:de sju hemman i Bräkne härad, Hoby sokn.

§ 21. Uplästes secreta utskåttets protocolsutdrag, af d. 15 Novembr. nästl.,⁷⁰⁶ ang:de Örebro-åens uprensande; hvilket bifölls med höglofl. ridderskapets och adelens tillägning, att, enl. det särskildta votum, undersökning först sker.

⁷⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 63.

⁷⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 28.

⁷⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 62.

⁷⁰⁵ Rättat efter betänkandet; i prot.: *Giötenhjelm*.

⁷⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 90.

§ 22. Uplästes och bifölls secreta deputationens betänkande⁷⁰⁷ öfver majoren Boijes och capitaine Jägerhorns besvär.

§ 23. Uplästes och bifölls wällofl. borgare-ståndets protocollsutdrag, af d. 14 Novembr.,⁷⁰⁸ ang:de att ett kongl. circular till samtel. landshöfdingarna, om författningar emot städernes borgerskap, att de icke på oroligt sätt må blanda sig i magistraternes göromål, måtte uphäfvas.

§ 24. Continuerades med manufactur-contoires balancer,⁷⁰⁹ hvarvid handels- och manufactur-deputationens resolutions projecter bifölls, ifrån och med artik. för Johan Petr. Hall, till och med artik. för Guillaume Bouck, för hvilken sidstnämde antogs h. probst. Wijkmans tillägging, att manufactur-contoiret åligger tillse, att säkerhet för fordran må finnas i värket, och ifall fabriqven icke drifves med flit, att då indrifva skulden. Dock gjorde h. superintendent. Körning dervid påminnelse, att man måtte så laga, att detta värk blifver vid magt hållet.

Ståndet åtskildes.

⁷⁰⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 61.

⁷⁰⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 35.

⁷⁰⁹ Jfr prot. ovan 26 februari 1766.

D. 8 Martii 1766

§ 1. Företogs till afgörande kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁷¹⁰ ang:de Ruthiska arfingarnas krono-fordran; hvarvid h. kyrkoherden Ståhl förmälte, att han, vid sakens öfvervägande, nu finner, det desse arfingar blifva skadeslöse, om efter särskildta votum i saken resolveras, och de tillika få njuta interesset till godo, efter riks. ständers beslut vid sidstl. riksdag.

H. probst. Mathesius tillstyrkte, att ståndet, efterwerlden till wedermäle, af ståndets nit för kronans bästa, nu uti påskriften må uprepa sitt beslut i denna saken vid sidstl. riksdag, att denna krono-fordran skulle ersättas uti penningar, ehuru de öfrige 3:ne respective stånden då resolverat, att den skall utgå i hemmansräntor. Aldraminst kunde h. probsten finna billigt, att räntan uti det ena länet skall räknas lika emot räntan uti det andra; ty en hvar kan finna, huru stor skilnad det är imellan räntor af hemman, som ligga 60 à 70 mil ifrån nästa köpstad, och af dem, som ligga intill stora städer.

H. probst. Lindbom berättade sakens sammanhang, och wisade grunden till Ruthiska arfingarnas nu åter formerade prétension, dem h. probsten ansåg berättigade, att undfå ersättning i räntor efter markegång, men ock tillika interessen i penningar, för de 43 år, som egendomarne varet dem ur händer.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus önskade, det ännu vore möjligt, att, enl. ståndets beslut wid sidstl. riksdag, förekomma kronans lidande wid denna saken. Men att nu taga densamma, som den är, fordrar både rättvisa och billighet, att, eftersom sökanderne vilja hafva räntor i Sverige, i stället för dem, som de i Finland mistat, de må beräknas dem, efter markegångs-taxa, och icke ränta mot ränta.

H. probst. Wijkman var äfven i denna omständigheten ense med särskildta votum; men tillade, att, som kammar-collegium äfven uppå god grund afslaget det fordrade interesset ifrån år 1707; så ville ock h. probsten sig dermed förena; hälst riksens ständers afsigt bör vara, att allvarsamt och nogräknadt handtera dylika mål, som gälla kronans förlust.

H. doct. Alin trodde dock, att ståndet med lika ömhet borde behjerta medborgares lidande, som under souverainitetstiden oförskyldt blifvet sin egen dom beröfvade.

⁷¹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 19.

H. probst. Haartman anmärkte, att, om interesse skall bestås, bör⁷¹¹ det uträknas efter förra, och icke efter närvarande tidens markegång, då det icke lärer stiga till så betydlig summa.

Sedan h. öfverhåfpredikanten Grunerus äfven medgifvet, att Ruthiska ar-fingarne icke hafva någon rätt, att fordra interesse så långt tillbaka: och h. probsten Wijkman, till terminus a quo, dertill föreslaget datum af riksens ständers resolution vid sidstl. riksdag; bifölls, uppå särskildt gifna propositioner, först det upgifna särskildta votum, och sedan, att interesst betalas i penningar, ifrån datum af riksens ständers beslut, i detta mål, vid sidsta riksdag.

Och skulle denna ståndets resolution, genom utdrag af protocollet, med de öfriga respective stånden communiceras.⁷¹²

§ 2. Uplästes secreta samt kammar-, oeconom.- och commercedeputation-ernes betänkande⁷¹³ öfver winskänksocietetens i Stockholm besvär emot Johan Frost, tillika med bifogadt särskildt votum, och wällofl. borgare-ståndets protocollsutdrag, af d. 2 Decembr.⁷¹⁴ samt Frosts egen inlaga.⁷¹⁵

Enär någon skiljagtighet ledamöterna imellan härvid förmärktes, i det en del wille bifalla betänkandet, andre åter funno mera grund uti det särskildta votum; hvarföre, då äfven proposition öfver betänkandet gjordes; svarades både med Ja och Nej; resolverades till votering, då Ja skulle betyda bifall till betänkandet, och Nej till särskildta votum.

Och funnos vid sedlarnas öpning, 28 Ja emot 22 Nej.

§ 3. Uplästes wällofl. borgareståndets protocollsutdrag, af d. 16 Julii,⁷¹⁶ ang:de landshöfdingarnas förhållande vid taxeringar i städerna; hvaröfver höglofl. ridderskapet och adelen resolverat: Bifallet, att den sednare delen här af må remitteras till bevillningsdeputation; men öfver den förra delen, ang:de afdragning i detta års taxeringar, kunna ridderskapet och adelen sig

⁷¹¹ *bor* i prot.

⁷¹² Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 56.

⁷¹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 64.

⁷¹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 34.

⁷¹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 125.

⁷¹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 33.

ej yttra, innan de öfverklagade casus särskildt blifvet upgifne och behörigen granskade.

Med denna resolution fann ståndet äfven godt att sig förena.

§ 4. Uplästes och bifölls handels- och manufact.-deputations betänkande,⁷¹⁷ ang:de understöd till graveuren Anders Åkermans globe- och chartae-tillverkning.

§ 5. Begärade h. comminister Chydenius, såsom ledamot i fiskerideputation, till protocollet få påminna om skyndesamt afgörande af åtskilliga från den deputation inkomna betänkanden, hvilke för det allmänna bästa äro af mycken betydighet.

§ 6. I anledning häraf, uplästes expeditionsdeputations protocolsutdrag, af d. 21 Decembr.,⁷¹⁸ som innehåller förfrågan, om expedition af 2:ne fiskerideputations betänkanden, rörande tullfriheten för salt, som åtgår till fiskevaror, emedan af det ena betänkandet syntes följa, att allt sådant salt skulle vara tullfritt, men af det andra åter, att denna tullfrihet inskränkes till så mycket salt, som consumeras på exporterade fiskevaror.

Sedan h. probst. Kröger ytterligare uplyst, hvaruti rätta frågan här egentligen ligger, förklarade ståndet, sin tanka vara, att allenast så mycket salt blifver tullfritt, som åtgår till exporter af fiskevaror, och således vid utförsele kan controlleras.

§ 7. Företogs till afgörande handels- och manufact.-deputations berättelse,⁷¹⁹ om manufactur-fonden, då h. doctor Nensén yttrade, att, som han borde anse detta deputationsarbete på goda grunder bygd och moget författadt; ville h. doctoren, för dess del, så mycket mindre något dervid påminna, som han af de tankesätt, nationen nu fattat om manufactur-värket, skäligen borde föreställa sig, att dess reflexioner skulle föga attenderas; men begärade allenast, att, som detta nu förmodel. lærer tryckas, deputationen äfven med lika oväldighet wille förskaffa publique justification åt dem af fullmäktige i manufactur-contoirtet, som befinnas den förtjena, och, såsom

⁷¹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 34.

⁷¹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditionsdeputationen, nr 10.

⁷¹⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 33. Jfr prot. ovan 25 februari 1766.

sednare tillkomne, icke kunna, lika med de äldre, deltaga uti den hushållning, som nu ogillas.

H. probst. Wijkman: Som detta är en historisk berättelse, så har deputationen icke annorlunda kunnat den författa, än handlingarne gifva sakens förlopp vid handen. Men när deputation särskildt kommer att yttra sig öfver de observationer som med fullmäktige blifvet till förklaring communicate, blifver rätta tillfället, att öfver fullmäktiges förhållande specificera sig yttra. Hittills har deputation icke haft anledning, att af de till deputationen inkomna underskrifter sluta till någon dissensus fullmäktiga emellan; hvarföre och på det allmänheten må uplysas, om förvaltningen af de medel, med hvilkas contribuerande den betungas, samt derigenom betagas den håglöshet, som är naturlig, så länge denna dispositionen hålles hemlig, har deputationen trodt sig böra framkomma med denna allmänna berättelse.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus: Som manufactur-contoires protocoller måste förvara hvar och en ledamots tankar i de afgjorda mål; så lærer af dem finnas tillräckelig anledning, att göra en skälig urskillning, i afseende på hvars och ens förhållande; hvilket då wisseligen den bör få njuta till godo, som med heder der finnes teknad.

H. probst. Mathesius: Sedan det stådt manufactur-contoiret fritt, och varet thy tillständigt, att uti sin riksdagsrelation upgifva manufactur-värkets nu varande sannfärdiga beskaffenhet och sjukdomar; men det dock blifvet å sido satt; må likafullt hvar och en af förvaltarena gerna blifva så utmärkt, som han det förtjenar, och deputationen får uplysningar, att derom döma.

Häruppå gjordes proposition, om ståndet bifaller, att denna act må tryckas; hvilket med Ja besvarades.

§ 8. Enär häruppå handels- och manufact.-deputations betänkande,⁷²⁰ om manufactur-contoires upphörande, skulle till afgörande företagas, anmältes, att memorialer i saken inkommet, sedan den blifvet lagd på bordet; i anledning hvaraf ventilation sig yppade, om desse memorialer nu först skulle uppläsas, hvilket herrar probstarne Wijkman, Mathesius, Haartman och Hellberg bestridde, såsom endast tjenande till utdrägt af tiden, och missbruk underkastadt af den, som genom dylika memorialer, skulle vilja förvilla någon sak, sedan den blifvet i ett stånd företagen. Men häremot erindrades af h.

⁷²⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 28. Jfr prot. ovan 25 februari 1766.

öfverhåfpredikanten Grunerus, h. kyrkoh. Linderot, h. superintend. Körning, h. kyrkoh. Heurlin, h. doct. Alin, h. biskop Filenius, och h. kyrkoh. Snöbom, att ett vägrande härutinnan skulle kränka den rättighet, som hvarje riksdagsman uti riksdagsordningen är förvarad, att, innan en sak är afgjord, få däruti genom memorial yttra sina tankar: varande väl möjligt, att mången först får kunskap om saken, då han hör den i sitt stånd upläsas, samt således icke förr, än den äfven i ett annat stånd är lagd på bordet, hinner deröfver sig utlåta.

Som nu h. biskop Serenius, hvilken var af förra tankan, begärade proposition, i allmänhet, till en regel för ståndet vid dylika händelser; skedde frågan om riksdagsmäns memorialer, som inkomma i någon sak, sedan den blifvet lagdt på bordet, skola upläsas?

Som svaret härå icke vara enhälligt, anstältes votering, som wisade, att 29 voro för Ja, och 22 för Nej.

Till följe häraf, uplästes nu herrar Schönbergs och Leijonmarks memorialer;⁷²¹ hvilka h. biskop Serenius och h. probst. Wijkman begärade på bordet.

Sedan ståndet äfven hört ett nytt memorial af h. Ulflou,⁷²² förmälte h. professor Amnell, att han väl hade färdigt ett dictamen i saken, men ville dermed innehålla, till dess den till sluteligt afgörande företages, hvilket i dag icke lærer ske, sedan de nye memorialerne blifvet begärdte på bordet.

Som nu ståndet lät dervid bero, företogs

§ 9. till afgörande tulldeputations förslag till fämte rummet i tull-directionen; hvarvid sedan ståndets resolution i detta ämnet, af d. _ Novembr. blifvet upläst; detaillerade först h. probst. Kröger, af hvad grund expeditionsdeputation waret föranlåten, att till tull-deputation expediera riks. ständers beslut, om ett nytt förslag till detta femte rummet; i anledning hvaraf, h. öfverhåfpredikanten Grunerus äfven medgaf, att tulldeputation icke annat kunnat, än ett sådant afgifva. Secreter. Kock, som derå blifvet upförd, vore väl en hederlig man, men så kommer han ock härmed att göra en besynnerlig lycka: hemställande slutel. h. öfverhåfpredikanten, om icke ståndet kunde

⁷²¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 136.

⁷²² Ibid. Jfr protokoll ovan 25 februari 1766.

hafva skäl, att lemna detta förtroende till någon annan skickelig och i räkenskaper förfaren man, såsom t. ex. kammar-revisionsrådet Nordenstolpe.

H. kyrkoherd. Linderot åberopade sig de considerationer, som han vid förra förslaget anfördt, rörande borgmästaren och talemannen Seebaldt, hvilka h. kyrkoherd. nu ville hafva lämpade på secret. Kock, såsom secreterare i bondeståndet. De öfrige rummen i tull-direction äro nu besatte med sådana ledamöter, som förrut hafva ordinarie embeten; hvarföre och som, vid förra förslagens uprättande statscommissarien Schylman blifvet både i deputation och plena nämnd, såsom en man af mycken merit, kunde han ock nu komma i åtanka.

Då nu häruppå proposition gjordes, om tulldeputations förslag bifalles, och dertill svarades Ja, med något Nej; afgjordes, att med Nej skulle menas, det deputation hafver att inkomma med nytt förslag, men efter föregången votering, vore 30 Ja emot 21 Nej.

§ 10. Uplästes och bifölls kammar-, oeconom.- och commercedeputations,⁷²³ samt fiskerie-deput:s betänkande, om Vesterbottns allmoges besittning af deras fiskerier och notdrägrter.

Eftermiddagen

§ 11. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag af d. 21 Aug.⁷²⁴ ang:de arfvode för betjeningen i kongl. krigscollegii militiae-contoir.

§ 12. Uplästes secreta deputations betänkande,⁷²⁵ öfver lieutenanterne Harald Ehrenhjelm och capitaine baron Sebastian von Otters besvär emot capitaine Hintzenstern.

Detta betänkande bifölls, undantagande de projecterade capitainerfullmagterna.

⁷²³ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 17.

⁷²⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 91.

⁷²⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 55.

§ 13. Continuerades med manufactur-contoires balancer, ifrån och med art. om håfintendent. Jean Eric Rehn, till och med artik. för banco-commissarien Jacob Silfverstedt; och biföllos deputations resolutionsprojecter. Men,

ang:de Abraham Hedmans skuld, tillades, uppå h. probsten Wijkmans tillstyrkande, att manufactur-contoiret om dess indrivande vid ansvar åligger att draga försorg.

Vid artik. om Peter Ernst, projecterade h. probsten Wijkman, att 200 d:r s:mt årligen böra afbetalas; hvilket ståndet äfven biföll.

Uppå h. probst. Hellbergs påminnelse om säkerhet imedlertid, gjordes och bifölls i allmänhet den proposition, att manufact. contoiret vid ansvar åligger tillse, det vederbörlig säkerhet finnes, för alla de fordringar, hvar på sitt ställe, som nu lemnas utestående.

Wid artik. för Anders Schenbom, uplästes det bifogade särskildta votum, hvaröfver h. kyrkoherd. Linderot yttrade, att han fruktade, det Schenboms fabriqve, den han dock hvarken till egarens person, el. omständigheter, kände, skulle derigenom ruineras. Skälet, som i voto brukas till total återbetalning, består deruti, att secreta utskåttet, och handels- och manufact.-deputation, som utlemnad medlen, varet non dominus deraf. Men, som riks. ständer vid förra riksdagar kastat all omsorg för manufactur-värket på secreta utskåttet; i riksdagsbesluten gillat, hvar secreta utskåttet gjordt; och i 1756 års instruction för deputation, ålagdt den disposition af manufactur-medlen, med riks. ständers el. secreta utskåttets minne; så tyckes följa, att secreta utskåttet fått i denna delen dominium af riks. ständer, som således dissentiens icke kan thy, för den tiden, bestrida.

H. doctor Nensén, fästade sig vid samma reflexion. Om secreta utskåttet här skall heta non dominus, så torde manufactur-contoiret på samma sätt blifva ansedt, då det i sina dispositioner värkstaldt secreta utskåttets befallningar. H. doctoren hade, alt ifrån sitt inträde derstädes, lefvat efter samma ordningar, som tillföre varet införde, och efter yttersta vett och samvete sökt fullgöra sin instruction, att uphjelpa och conservera fabriqvesrörelsen.

H. probst. Wijkman trodde sig om den oveldughet, att, deräst han sutet i manufact. contoiret, och märkt, något der hafva blifvet felat, han icke skulle hafva bjudet till att sådant ursäktas.

För öfrigt vore här icke frågan, om manufact.-contoiret bordt lyda secreta utskåttet, hvilket bör medgifvas, utan granskningen på contoires sida rörer egentel. sådant, som fullmäktige gjordt af sig sjelfwa. Men när dessutan bå-

de 1755 och 1760 årens instruction för secreta utskättet förmår, att de icke skulle gå in i någon disposition af medel, utan riksens ständers minne, och att disponerandet eljes skulle vara ogildt; så frågas med skäl, om icke non dominus här gifvet, och om gåfvan då kan ega bestånd. H. probsten vore i denna casu i synnerhet mån, att bevara publici rätt, då en på dess kåstnad drifven fabrique är på vägen att gå öfver ända: och betänkte, att de fattige måste contribuera till ersättning, om en hittills välmående fabriqueur förskonas för hvad han bör återbetala. Hade h. probsten varet ledamot i manufact. contoiret, så skulle han lagt sig vinn om, att känna tillståndet af en så anseelig fabriqve som denna, och för öfrigt, så då, som nu, vara fjärran ifrån, att lasta privata personers förmåner, på publici fattiga axlar.

H. comminist. Chydenius: Som penningar blifvet gifne under förbehåll, att fabriqven dermed skulle hållas i stånd, men detta wilkor, å Schenboms sida, icke blifvet upfyldt; så är publicum icke vidare förbundet, att hålla penningarna Schenbom till handa, när det sjelft så wäl behöfver dem.

H. doctor Nensén yttrade vidare, att, ehuru han må strax icke så omständel. kunde påminna sig Schenbomska fabriquens tillstånd, hoppades han dock kunna göra vederbörlig redo för sitt fullmäktigskap i contoiret, när han fått tillfälle ordentel. sig förklara, öfver hvad, som emot honom kan varda anmärkt.

H. kyrkoherd. Linderot kände icke Schenboms fabrique, men är det så, att han förut står på svaga fötter, så lär han ofelbart alldeles gå öfver ända, om den nu i strängesta måtto angripes. För öfrigt, och då h. kyrkoherden till sin förra anmärkning nu lade, att secreta utskättets instruction 1756 icke innehåller någon inhibition i utgifter af manufactur-fonden; vinner argumentation, som grundar sig på non dominus, af samma instruction ingen styrka.

H. professor Amnell fann deputations tillstyrkande nog lindrigt, men ock votum separatum för strängt. Medelvägen vore, så här, som alltid eljest, den bästa. Att i detta målet med säkerhet sig yttra kunna, behöfde h. professoren veta rätta tillståndet af Schenboms fabrique. Är den nära till sitt fall, så må publicum taga sitt, framför någon annan; men kan den ännu hållas vid magt, böra riks. ständer icke gifva densamma första stöten, utan häldre följa den principe, som, uti ingressen till detta betänkande, lägges till grund, att icke genom för stränga utmätningar kullkasta manufacturer. Åtminstone kunde h. professoren icke gå in i särskildta votum, på det skäl, som der anföres, att penningarne erhållits af non domino, emedan mycket dervid wore att på-

minna. Secreta utskåttets magt har tillföre icke härvid varet så inskränkt, som den nu visligen blifvet: och derföre medgifver icke försigtigheten, att annullera allt, hvad det i förtiden gjordt, utom de gräntsor, som nu först blifvet satte.

H. biskop Serenius ville icke eller ingå i denna argumentation: men det stora skäl, hvarföre h. biskopen dock trodde sig böra bifalla votum separatum, vore det, att Schenbom icke efter sin förbindelse använt den anseliga penninge-summa, som honom blifvet försträkt, utan, under fabriqvens vanskötsel, instucket densamma i handel af egendommar, dem han dessutan pantsatt i banqven.

H. probst. Ekman: Som mannen säges vara mycket skyldig, torde det vara periculum in mora för kronan, att revindicera sitt: men tillika borde liquidation med honom anställas, ang:de gevärsfactoriet.

H. biskop Filenius understälte, om icke dock manufactur-contoires berättelse, om fabriqvens tillstånd, först borde infordras; hvilken berättelse h. doct. Nensén förmälte, snart skola kunna upkomma.

H. probst. Wijkman: Den bästa system, att uphjelpa fabriquer, är ostridigt den, att låta penningarna komma ur en vårdslös i en idog arbetares hand. Att Schenboms tillverkningar äro i aftagande, har deputationen tydel. funnet. Och när andre considerationer vid denne mannens rörelser dertill komma, synes votum separatum ega sin fulla grund.

H. professor Amnell föreslog, att, emedan fabriquen är i aftagande, söka conservera densamma, med föreläggande af wissa betalningsterminer; men härtill svarade h. probsten Wijkman, att den principen är lämpelig till sådana verk, som med flit drifvas, men icke vid detta, som förfaller, och är i gäld fördjupadt.

Ändtel., och uppå gifna särskildta propositioner, bifölls icke deputations tillstyrkande, utan särskildta votum, dock icke på den grunden, att penningarne erhållets af non domino, utan i anseende dertill, att Schenbom icke rättel. och till deras ändamål dem använt, utan pantsatt egendomen i banqven.

Wid artik. om Claës Halenius, hemstälte h. probst. Wijkman, om och huruvida manufactur-contoires göromål bör ega bestånd, då det lemnadt honom det anmärkta förskåttet; hvaremot h. doctor Nensén anhöll, att detta contoires göromål måtte, med dess instruction jämföras, innan det kastas öfverända.

Och bifölls slutel. deputationens tillstyrkande, med h. probst. Wijkmans tilläggning, att, deräst förskåttet innan nästa års slut icke är betaldt, bör det-samma genom manufacturcontoiret indrifvas.

Wid artik. för Diedrich Mächel, intygade h. probst. Meurling och h. biskop Filenius, att dess fabrique är i ganska godt stånd; hvarföre h. superintend. Körning tillstyrkte, att dess ruine, genom för strängt indrifvande, måtte afböjas; men, uppå h. probst. Wijkmans föreställning, om den förmån han hittills njutet, att nyttja 50 000 d. k:emt utan interesse, bifölls deputations tillstyrkande.

Wid artik. för banco-commissarien Silfverstedt, gafs tillkänna att han redan återbetaldt sitt förskått; hvarföre äfven deputationens särskildt härom afgifna betänkande icke behöfde föredragas.

För öfrigt erindrade h. professor Amnell, att, då deputationen här på flera ställen nämner *detta år*, bör tydeligen utsättas, att dermed förstås det år, under hvilket betänkandet ifrån riks. ständer blifvet expedieradt; hvilket vid slutet skulle observeras.

§ 14. Anmälte h. biskop Filenius, hurusom han, under den delen, af manufactur-contoirets ballancer, som specificerar dess inventarier, äfven funnet sig vara debiterad för en summa, härrörande af en i Linköping genom dess försorg af trycket utgifven tractat, kallad Törnstens tabeller.

H. biskopen berättade häruppå hela förloppet af denna saken, hvilket han endast önskade måtte för riks. ständer blifva lagdt i full dag, och inlemnade till den ändan ett memorial, som uplästes och påskrefs, att dermed äfven gå till de öfriga respective stånden.

§ 15. Uplästes kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁷²⁶ ang:de skyndesammare befordran för scholae-betjeningen vid Stora Barnhuset här i staden.

H. probst. Kröger fann härvid betänkeligt, att recommendera barnhus-praeceptorerna, framför andra scholae-betjente, emedan sådane préjudicater deraf kunde exsistera, som icke ståndet gillade, och hos dessa torde fordras mindre mognad i studier, än vid trivial-scholorna.

⁷²⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 21.

H. superintend. Körning kände och ömmade deras omständigheter, men trodde, att ståndet icke kunde gå längre för dem, än till-lägga dem lika befordringsrätt med collegae och scholorna, hälst hos dessa ankommer uppå mera skickelighet i studier.

H. probst. Wijkman: När de få rättighet, att söka regala pastorater, hvar och en i sitt stift; så tyckes icke något band böra läggas på Hans Kongl. Majj:ts utnämning-rätt, för deras skuld, framför andra scholaebetjente.

Af samma tanka var äfven h. probst. Hellberg, yrkande, att de måtte hålla sig till sina stift, och icke préjudicera andra äfven så mycket meriterade scholae-betjente i riket.

H. profess. Amnell kunde icke eller häruti gå längre, än låta dem till befordran komma i parallel med andra scholae-betjente.

H. doctor Nensén, såsom kännare af barnhus-värket och praeceptorernas sysslor, intygade, att de förtjena all möjlig hjälp, utan att dock de må vara andra scholaebetjente i vägen, och det förnemligast i anseende till deras ganska tränga arbete, till fullgörande af den dem nu föreskrefne methoden, som icke tillåter dem någon ledighet hela året igenom.

H. doctor Schröder anförde likaledes, såsom bevekande skäl, till deras hugkommelse, att de flera gånger varet hos Hans Kongl. Majj:t i underdånighet föreslagne, men icke, undantagande nyl. en ende, fått hugna sig af det nådiga löftets fullbordan, som skall förmå skickeliga män, att vidtaga så trälsamma, ehuru angelägna, sysslor. Consistorium och directionen har fördenskuld dem i högsta måtto ömmat, och samma ömhet lär äfven hafva förmått deputationen, att deras ytterligare recommendation tillstyrka.

H. probst. Bolmstedt satte så stort värde på dessas göromål, att inplanta christendom i späda sinnen, som på något annat scholae-arbete, och kunde fördenskuld icke af arbetets beskaffenhet sluta, att dertill fordras mindre i theologiska studier för sig komne män: men inom sitt stift må hvar och en af dem sig hålla.

H. biskop Lamberg ville medgifva, att de må njuta lika befordrans-rätt med andra scholaebetjente, hvarmed de synas vara belåtne, och böra sig åtnöja; emedan desse senare skulle blifva lidande, om ståndet skulle tillägga de förra någon förmånsrätt till befordran.

H. probst. Forssenius hade sig bekandt, huru desse praeceptorer både i skickelighet äro till alla delar jämgode med andra scholaebetjente, och i arbetets trägenhet dem öfverträffa; hvarföre och som den, till deras befordran,

hittills tagna författning dem så litet hulpet; recommenderade h. probsten dem på det ömmesta till någon vidare åtanka, hälst meningen icke är, att de skola gå utom sina stift.

H. comminist. Chydenius: Som detta icke är något besvärs-, utan ett befordringsmål, så blifva préjudicater häraf alltid farlige. Desse praeceptorer synas böra tåla paria fata med andra scholae-betjente; ty mera grund till meriter, än dubbla tjensteårs beräkande, kan icke utstakas.

H. probst. Mathesius: Att deputationen varet berättigad väcka saken, lærer icke ställas i fråga. Och som desse praeceptorer hafva trägnare arbete, än någre andre scholaebetjente; tyckes icke vara för mycket, att, enl. deputationens tillstyrkande, endast påminna Hans Kongl. Maj:t, att hafva dem i nådig åtanka.

H. probst. Sörström, h. lector Antonsson, och h. biskop Filenius, instämde dock alle däruti, att de böra åtnöja sig med den befordran, som, enl. lag, tillkommer scholaebetjente i allmänhet.

Sedan häruppå något blifvet överlagdt, om propositionen; gjordes den samma uppå betänkandet; hvilket, då svaret icke var enhälligt, afslogs, genom votering och 28 Nej emot 9 Ja.

§ 16. Uppå h. probst. Bolmstedts anhållan, beviljade ståndet underdånigt promotorial till Hans Kongl. Maj:t,⁷²⁷ för lectoren vid cadett-scholan i Carlsrona, magist. Gottmark, om skyndesamt slut i dess sak, hvilken kongl. amiralitetscollegium, redan för ett år sedan, skall i underdånighet hafva hemställt.

§ 17. Föredrogs expeditions-deputations protocollsutdrag, af d. 6 Febr.,⁷²⁸ som innehåller förfrågan, om riks. ständers mening, uti resolution öfver stats-secreteraren i Oelreichs préjudice-mål, i anseende till dess ansökning, om föreskrift till först ledigt blifvande présidents-embete, och skilnaden imellan håfcancellers- och stats-secreterare-lönerna, hvilka bägge omständigheter secreta deputationen, i sitt betänkande, hvarken till- el. afstyrkt, utan lemnat till riksens ständers eget godtfinnande.

⁷²⁷ Koncept i Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 125. Se vidare protokoll 15 mars 1766.

⁷²⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från expeditionsdeputationen, nr 9.

Ståndet fann, för dess del, härvid icke vidare behöfva tillgöras, än förblifva vid dess i saken tagna beslut; till följe hvaraf, är tydeligt, att ståndet icke bifallet någondera af de omförmälda förmåner.

Ståndet åtskildes.

D. 15 Martii 1766

§ 1. Föredrogs löparen af secreta deputations betänkande, rörande minist. baron Ehrenkronas besvär, i anseende till en af vällofl. borgare-ståndet gjord tilläggnig, att secreta deputation må yttra sig, af hvem friherre Ehrenkrona skall, för sitt öfvergågna lidande, söka ersättning, samt bem:te deputation tillika upkomma, med project, huru vid sådana tillfällen bör förhållas, då förtjente embetsmän vid förslagers uprättande varda förbigågne.

Uti detta sednare membrum af denna tilläggnig ville h. kyrkoherd. Linderot ingå, men icke i det förra; emedan det vore lika skäl, att afslå detta betänkande, som det, hvilket angick cancellierådet Nordenflycht, och de embetsmän, hvilke vid förslag förorättat Ehrenkrona, böra icke ensamme vidkännas någon ny ersättning, medan andre äro frie, som stadna för dylika anmärkningar.

H. kyrkoherden Snöbom kunde icke eller bifalla, att på sådant sätt göra lag in casu.

H. probst. Haartman: Som ståndet icke bifallet, att baron Ehrenkrona skall njuta den sökta differencen i lönerna; så är så mycket större skäl, att remittera ersättningsfrågan till secreta deputation, hålst deputation icke eljes har full anledning af sin instruction, att den uptaga.

H. probst. Wijkman: Att nu utarbete en stadga för framtiden, medförer icke så säker värkan, som att statuera exempel, genom beifrande af hvad redan skedt, på det embetsmän måtte fatta en skälig fruktan, att framdeles så förfara.

H. öfverhåfpredik. Grunerus: På samma grund skulle ersättnings-quaestioner yppa sig uti hvart och ett préjudice-mål, som denna riksdag hos ständer förekommet; hvilket icke gerna låter sig göra.

H. profess. Amnell kunde nu så mycket mindre gå in i detta, som h. professoren icke vore fulleligen öfvertygad, att baron Ehrenkronas lidande är så stort, som deputation det funnet.

H. biskop Filenius tillstyrkte äfven, att icke mera än remiss af sednare delen måtte bifallas; men, som åtskillige ledamöter begärte proposition öfver tillägningen; gjordes densamma, och besvarades med Ja och Nej; hvarföre och sedan det blifvet faststaldt, att Nej skulle betekna remiss af tillägningens sednare del; utröntes genom votering, att 21 Ja voro emot 18 Nej.

§ 2. Uplästes och bifölls handels- och manufact.-deputations betänkande,⁷²⁹ ang:de tillstånd, att af manufactur-fonden anordna 2 000 d. kop:t, till ett vist behof.

§ 3. Uplästes ett memorial af riksdagsfullmäktige ifrån Upsala stift,⁷³⁰ innehållande besvär deröfver, att gymnasii- och scholaestaten i Gefle, genom Kongl. Maj:ts nyl. fällta utslag, blifvet pålagd deltaga uti prestegårdsbyggnad.

H. probsten Forssenius anmärkte, att detta är en gammal fråga, när saken tages i allmänhet. Sidsta riksdag hade borgareståndet, ang:de samma sak, en allmän besvärspunct, hvaröfver ridderskapet och adelen resolverat, att städerna hafva id en delen att trygga sig vid förra resolutioner. Uti dem är väl deltagande i prestegårds-byggnad allom påbuden, men dock de undantagne, som deremot hafva privilegier. Ridderskapet och adelen deltager icke desto mindre på somliga ställen i sådan byggnad. Men, som städerna hafva till handel och näringar mycken förmån af läro-säten, och, der dom kyrkor äro, slippa med deras underhåll graveras; förtjenade saken, att med all ömhet af ståndet bedrifvas.

H. probst. Wijkman trodde, att ridderskapet och adelen wore i städerna frie för denna byggnad.

H. professor Amnell likaledes, men medgaf, att de såmligstädes de facto kunna deruti deltaga: releverande, för öfrigt, den omständigheten, att magistraten sjelf, i dess förklaring till Kongl. Maj:t, begifvet sig ifrån sitt påstående härutinnan, ehuru med vilkor, att scholaestaten då icke skulle deltaga i preste-val, el. hafva säte i kyrkorådet. För öfrigt vore besynnerligt, att för

⁷²⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 36.

⁷³⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 133.

Borgo stad, uti en dylik sak, hel contrair resolution emot denna hos Kongl. Majj:t utfallet.

H. probst. Wijkman: Till äventyrs torde sådant kunna förklaras derigenom, att Borgo-saken gådt igenom sitt rätta ställe, kammar-expeditionen, men denna genom justitiaerevision: kunnande detta gifva ståndet anledning, att påtänka någon närmare controll på denna nedre revisionen, uppå hvars utarbetningar Kongl. Majj:ts resolutioner sig merändels grunda.

H. probst. Hellberg begärade, att saken måtte afgå från ståndet i generelle termer, emedan ifrån Westerås en dylik frågan hos Kongl. Majj:t nu är anhängig. Men h. probst. Wijkman trodde, ändamålet i allmänhet säkrare vinnas, om rättelse sökes i någon viss casus, hvaraf sedermera adplication till alla öfriga följer af sig sjelf.

Uppå gifven proposition, bifölls derföre, att extractum protocolli skulle afgå till de öfriga respective stånden, i samma mening, som memorialet var författadt; hvilken expedition ock nu justerades.⁷³¹

§ 4. Uplästes och bifölls kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁷³² ang:de en nybyggnad vid Stora Barnhuset här i staden.

§ 5. Uplästes h. comminist. Chydenius ett memorial,⁷³³ ang:de att nu, på samma sätt, som år 1741, må tillåtas fri spannemåls införsel och in- och utländska skep, till nästkommande Michaëlis dag, emot samma tulls och umgälders erläggande, som för svenska skep betalas.

Detta bifölls genast, allenast med den förändring, att terminus ad quem skulle blifva d. 1 Septembr. och skulle detta, under form af extractum protocolli, med de öfriga respective stånden communiceras.⁷³⁴

§ 6. Uplästes kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁷³⁵ ang:de utskeppnings-praemier för svenska manufactur- och slögdevorror.

⁷³¹ Protokollsutdraget härom är daterat 19 april 1766. Se bilaga 15.

⁷³² Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 22.

⁷³³ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 126.

⁷³⁴ Se bilaga 14.

⁷³⁵ Läs: *handels- och manufacturdeputations betänkande*. Se Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 30.

Sedan ledamöternes af hedervärda bondeståndet särskildta votum äfven blifvet upläst; bifölls, uppå gjord proposition, sjelfva betänkandet. Dock förklarade h. lector Hellberg, att han häldre ingeck med bondeståndet, att afslå dessa praemier, än bevilja dem så höga, som af deputationen blifvet föreslaget; ty den nationella vinsten, som dessa exporter säges medföra, försvunne mäst genom omkåstningar, som på dem inom riket måste göras, hvaräst dyrheten på sådana varor allt mer och mer tilltager, medan praemier endast facilitera manufacturisten att vinna på utlänningen, som icke betalar dem dyrare nu, än tillföre. Imedlertid lemnas lands-culturen till sitt ödesmål, och fabriqveurer blifva tärande lemmar i större män, än de draga penningar in i landet.

Häruppå geck ståndet igenom den wid betänkandet fogade förteckningen, och biföll de af deputationen nu projecterade praemier, med följande ändringar.

Förkläden, som afsättas inom Europa, sattes, efter h. probsten Wijkmans tillstyrkande, 12 procent.

Likaledes för silkesstrumpor och sidentyger, 10 procent.

Kammar-duk af Vadstena fabriques tillverkning, tillstyrkte h. probst. Wijkman, måtte gå ut, eftersom ingen kammarduk der tillvärkas; hvilket ock ståndet biföll.

För saffiansskinn, bifölls 12 procent. För vita skinn, till handskar, beredda efter franska sättet, bifölls 10 procent.

Ang:de äkta porcellaine af inrikes tillverkning, upkom någon discours; i det h. biskop Serenius ville, att den artikelen alldeles skulle gå ut, emedan en sådan inrikes tillverkning ännu icke kunnat uppes, utan directeuren Ehrenreich, såsom den ende, hvilken sådant låfvat, har hittills bedraget publicum med fåfängt hopp derom; hvarföre det endast vore löjligt, och tjänande till underslef, att utsätta praemium för en vara, som icke finnes.

Häremot förmente h. kyrkoherd. Linderot och h. öfverhåfpredikant. Grunerus, att icke mera fara wore med underslef i denna, än i de öfriga artiklarna: att det icke gerna wore möjligt, att lurendräga in äkta porcellainer, och sedan få praemier för deras utskeppning: att deputation icke utan grund måste hafva föreslaget praemier för dessa varor, ehuru mindre än förr: och att, om intet af dem tillvärkas, exsistera ock inge praemier.

Och som ståndet häröfver icke kunde sig förena; afgjordes genom vote-ring, och 30 Ja, emot 21 Nej, att denna artikelen skulle gå ut.

För oäkta porcellaine, el. fajjance, bifölls 12 procent.

Under artik. af polerat och annat fint smide; hemstälte h. öfverhåfpredikant. Grunerus, om icke de så kallade stål-jouveler äfven måtte nämnas, af hvilka en enda fabriqve här i landet finnes, som producerar dem bättre, än utomlands, men som snart skulle förfalla, om den icke på något sätt upmuntras.

H. probst. Wijkman befarade väl, att icke nog tillräckelig kontroll derå skulle kunna hållas; hvarföre ståndet i början icke ville hafva dem uttryckeligen nämnda; men uppå h. superintend. Körnings, h. probst. Mathesii, och fleres föreställning, beslöts, sedan förteckningen var genomgången, att de under denna class skulle uptagas.

Wid artik. om monterade skjutgevär, bifölls h. probst. Wijkmans tilläggning, att icke herunder skulle begripas gamla upmonterade skjutgevär.

För knappnålar sattes 12 procent.

Svenska estamper- el. koppar-stycken, skulle, uppå h. probsten Wijkmans föreställning om omöjligheten af kontroll, gå ut.

Likaledes uttogs win- och drickesglas, bouteiller, tobakspipor, calcinerad påtaska, och såpa.

För buldan bifölls 12 öre k:ppt alnen, för lätt segelduk lit. D 8 öre, och för tältduk 6 öre.

Slutel. anmärkte h. probst. Wijkman, att, för kontrollens riktighet skull, böra priserne på oäkta porcellains-kärl inbrännas, och icke påklistras.

H. probst. Åhman förmente väl, att, som understundom någon piece kan under bränningen blifva litet skämd, så kan den icke alltid efter det då utsatta priset försäljas, utan måste en sådan förlust tagas igen på det, som blifver oskadat; men då h. probst. Wijkman vidare erindrade, att intet bör exporteras, som icke är utvaldt och oskadat; bifölls, att prissen alltid skola inbrännas.

§ 7. Uplästes och bifölls handels- och manufact.-deputations betänkande,⁷³⁶ ang:de export-praemier för filar.

§ 8. Uplästes justitiaedeputations betänkande,⁷³⁷ ang:de förklaring, öfver den sidsta riksdag afgjorda saken, imellan casseuren Wargs, och ammirali-

⁷³⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 37.

⁷³⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 14.

tets-, stats- och kammarrådet Lagerbjelkes arfingar, tillika med hedervärda bondeståndets extractum protocoll, af d. 11 Septembr.

Och fann ståndet skäligt, att bifalla sjelfva betänkandet.

§ 9. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag, af d. 10 Martii nästl.,⁷³⁸ ang:de de värfvade regementers aflöning genom banco-sedlar efter curs.

§ 10. Uplästes och bifölls secreta utskåttets protocollsutdrag, af d. 13 nästl. Februar.,⁷³⁹ ang:de upbörds-sätt af indelningshafvares löner vid militairen, när de blifva befordrade.

§ 11. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som recommenderade, till skyndesamt afgörande, secreta utskåttets protocollsutdrag, ang:de järn-contoiret, samt öfverlemnade ett protocollsutdrag, som innehåller ridderskapets och adelens resolution öfver justitiaedeputations betänkande, ang:de bördeskillings förvarande.

§ 12. Börjades med upläsning af secreta utskåttets protocollsutdrag, af d. 17 Decemb.⁷⁴⁰ ang:de indelningsvärket i Skåne, till des middagstiden inföll, då

§ 13. h. arkibiskopen och taleman inlemnade vener. consistorii Calmariensis till honom aflåtna skrifvelse, af d. 22 nästl. Februar; som förfrågar sig, om någon riksdagsman derifrån stiftet skall väljas, uti biskopen h. doct. Schröders ställe, som gifvet tillkänna, att han, för andragna skäl, icke kan återkomma.

Sedan consistorii Stockholmensis praeses, h. doctor Schröder, förmält, hurusom han, genom bref af sin broder, h. biskopen, förnummet, det han väl hafver oumgängel. nödigt, att till instundande Maji månad förblifva nedre i stiftet; men om riksdagen skulle derutöfver påstå, torde då kunna åter sig här infinna; anmodades herrar deputerade öfver riksdagsfullmagterna, att sitt utlåtande häröfver till ståndet afgifva.

⁷³⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 92.

⁷³⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 94.

⁷⁴⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 98.

Eftermiddagen

§ 14. Justerades protocollerne af d. 7 och 8 Martii.

Vid 10 § af det sidstnämnda, begärade h. probst. Afzelius få veta, om icke ett särskildt votum varet bifogadt det der omförmälda betänkandet; hvilket då det af notarien bejakades, gaf anledning till anmärkning, att det icke blifvet upläst.

Och ehuru, uppå h. probst. Mathesii erindran, som upläst betänkandet, att ståndet, som då var i begrep, att åtskiljas, äskat proposition öfver betänkandet, så snart det blifvet upläst, utan att lemna sig tid, att afhöra något vidare, ståndet nu äfven ville låta bero, vid hvad i detta mål redan afgjordt var; åstundade dock h. kyrkoherd. Linderot, det i allmänhet måtte blifva fastställt, att ingen sak måtte anses för afgjord, innan de dithörande särskilda vota blifvet upläste.

Uppå gifven proposition, biföll äfven ståndet, att, deräst, efter någon sakas afgörande, som i en deputation blifvet utarbetad, skulle befinnas, att ett el. flera särskilda vota varet deputations betänkande bifogade, som vid afgörandet icke blifvet upläste; skall samma sak då anses för oafgjord; men om vota icke i deputationen blifvet anmälde, och i betänkandet efter vanligheten nämde, böra de icke attenderas.

§ 15.⁷⁴¹ I anledning af samma protocolls 13 §, och det, som rörer directeuren Schenbom, råkade ståndet åter i vidlöftig öfverläggning; i det h. öfverhåfpredikant. Grunerus förmälte sig ännu finna deputationens tillstyrkande i denna saken väl grundadt, men deremot icke känna grunderna till votum separatum. Det låter besynnerligt, att Schenbom nu skall fordras för en summa, som secreta utskåttet 1756, såsom en nådegåfva, skänkt till Urlanders enka, och Schenbom således icke fådt i sin hand. Och ehuru denne nu mera icke skall sitta i någon förmögenhet; lär dock dess fabriqve icke vara i lägervall, om Norrköpings hallrätts intygande derom skall ega vitsord.

H. kyrkoh. Linderot: Som särskilda votum sidst af ståndet blef bifallet, icke på den der anförda grund, utan på andra skäl, som protocollet omförmäler; men desse skäl icke böra ligga som blåtta berättelser, utan vederbörl. bestyrkas, innan ståndet uppå dem kan bygga sitt slut; så böra de först i sin

⁷⁴¹ Paragrafnummer här tillagt i enlighet med konceptprotokollet.

fulla styrka i ståndet produceras: och står åtminstone det fast, att, hvad secreta utskåttet eftergifvet 1756, kan då icke sägas vara skedd af non domino.

H. probst. Wijkman: Utan unanimitet bör ståndets en gång tagna beslut icke sättas i tvifvelsmål, el. expedition hindras af någon ledamot, under föregifvande, att han efteråt vill känna grunderna till beslutet; hälst skäl mot och med här blifvet anförde, innan beslutet togs. Frågan är här icke om resterande arrenden af Urlanderska fabriquen, som särskildta votum äfven eftergifver, utan om andra rena skuldpåster till manufactur-contoiret. Och hvad de år 1756 skänkta 9 950 d. s:rmt beträffar; måste det icke hafva varet så rent af en skänk till fru Urlander, emedan Schenbom, som då sjelf var riksdagsman, finnes i manufactur-contoires böcker derföre debiterad. Men så ville dock h. probsten icke vara emot, om ståndet ville komma öfverens, att nu visa Schenbom någon grace. För öfrigt kan dess fabriques af- el. tilltagande bäst inhämtas, då man jämför hvarje års tillverkningar; men nog tyckes den hafva varet dryg för det allmänna, när den kåstat öfver 147 000 d. s:rmt.

H. profess. Amnell anförde, hurusom han väl sidst begifvet sig, att bifalla särskildta votum, uppå de af h. biskop Serenius anförda skäl: men som han dock om dessa skälens riktighet icke vore så formel. försäkrad, som vara borde, och han sedermera hört dem motsägas; kunde h. professoren icke med full trygghet nu förblifva vid votum separatum. Deputations betänkande, ehuru lindrigt, vore alltid säkrare att bifalla, än, enl. votum, döma för strängt, när skälen icke äro tillräckelige. En fabriqve, som är i aftagande, bör aldraminst hårdt angripas. Och i den besynnerliga sakens ställning, att Schenbom debiteras för en nådegåfva till Urlanders enka, är all anledning, att eftergifva den summan.

H. biskop Filenius instämde med h. professor Amnell, och vördade ståndets beslut, men hade sig icke bekant, att fabriqven vore i lägervall, utan har den alltid varet ansedd, såsom en ibland de mäst betydande, och årl. gjordt stora lefverantser af sina tillverkningar. Deputations betänkande torde derföre hafva goda skäl för sig. Och ville h. biskopen icke för sin del, på blåtta misstankar, bedröfva en undersåte, som nu mera icke har större egendom, än $\frac{1}{4}$ krono-hemman.

H. probst. Bolmstedt ville, utan att plaidera för Schenbom, dock tillstyrka, att han måtte få eftergift på hvad fru Urlander fått till skänks, och

som i deputationen förekommet h. probsten, såsom hade det genom missräkning sedermera blifvet Schenbom påfördt.

H. probst. Bergstedt: Om något nytt afgörande nu i saken skall finna rum; så ville h. probsten begära, att dermed måtte hafvas anstånd, till dess h. probsten finge påminna sig rätta sammanhanget deraf, då det torde kunna visas, att Schenbom, efter särskildta votum, njuter snarare grace, än våld.

H. kyrkoh. Linderot ville ej skylla dissentiens för någon oriktighet i sitt votum, men åstundade allenast, att grunderne dertill måtte blifva documenterade. Den enda frågan, huru secreta utskåttet kan debitera en, för hvad, som blifvet skänkt åt en annan, förtjenar att utredas. Och som dessutom deputationen, enl. den af riks. ständer vid detta arbetet föreskrefne methoden, icke deducerat skälen till sina resolutioner öfver hvarje påst, på sätt, som dissentiens haft tillfälle, att göra i sitt votum; så vore största billighet, att deputationen må få styrka sin mening med bevis, och dem i sin fulla vigt å daga lägga; instämmande för öfrigt, till alla delar, med h. professor Amnell, hvartill h. doctor Alin sig äfven anmälte.

Detsamma gjorde äfven h. comminist. Heurlin, begärande tillika, att få höra h. probst. Wangels intygande, om fabriquens tillstånd; emedan under discurserna sidsta plenum velat förljudas, att han bäst skall hafva sig det bekant.

H. probst. Meurling yttrade, att han, såsom äfven derifrån orten, ännu icke hört någon säga, att den fabriqven till någon del afstadnat.

H. probst. Mathesius fann all styrka uti ståndets redan tagna beslut. 9 000 d. s:rmt äro nu för tiden penningar, att ömma för vårt fattiga publicum. Och när man jämför balancen, med kåstnaden af ett så vackert värk, som nu är Schenboms egendom, blir skilnaden ansenlig.

H. probst. Wijkman förklarade den omständigheten, att Schenbom blifvet debiterad för fru Urlanders nådegåfva, hvilket härrört deraf, att han blifvet innehafvare af de fastigheter, som funnets med orätta hafva fru Urlander frångått; hvarföre det synes naturligt, att publicum håller sig till honom, för det skadestånd, som henne blifvet förstärkt. Tanken hade dock varet, att denna fordran emot tillvärkningspraemier skulle risconteras, hvilket icke skedt; och vore nu en annan sak, om ståndet den wille efterskänka.

H. probst. Waldius begärade, att saken måtte uppskjutas, enl. hvad h. probst. Bergstedt redan förbehållet; hälst dess ändamål vore, att förskaffa ståndet mera ljus.

H. biskop Serenius: Sedan publici cassor så länge och oförsynt blifvet plundrade, är nu icke mera tid, att skänka efter, hvad till dem bör rättvisligen inflyta. Och om ståndet vill hädanefter agreera sådana discurser, hvarigenom privatorum förmåner förfäktas, och deras prétensioner beskönjas; förklarade sig h. biskopen ock skola kunna tala ur samma ton, och agera efter samma principe, till undvikande af många förtretligheter, som nit för det allmänna med sig förer. Men ifrån det i denna saken tagna beslut kunde h. biskopen sig ingen del begifva.

H. professor Amnell: Antingen må h. probst. Bergstedts begäran om betänke-tid bifallas, och votum återsändas till deputation, att deremot anföra sina skäl; el. ock Schenbom påläggas allt, hvad redan blifvet beslutet, undantagande de 9 950 d. s:rmt, som fru Urlander blifvet skänkte. Härmed ville h. professoren icke mera nu, än någonsin eljes, taga dem i försvar, som äro skyldige till röfveri af publicum; utan vore h. professorens oryggeliga föresats den, att se både på publici och privatorum rätt, på det å ingendera sidan måtte lemnas nya orsaker till besvär.

Härmed conformerade sig h. kyrkoherd. Linderot.

H. probst. Bergstedt itererade sin begäran, icke att saken måtte gå tillbaka till deputationen, utan att den måtte hvila, till erhållande af närmare uplysning; protesterande, för öfrigt, emot uprifvande af hvad en gång blifvet afgjort.

H. comminist. Chydenius ville icke eller medgifva, någonslags ändring hafva rum, utan unanimitet. Beslutet må derföre stå; men skälen likafullt i sin styrka inkomma.

H. probst. Åhman ansåg hvar sak, såsom öpen, till dess protocollet är justeradt, och så länge är äfven tillfälle, att dervid inkomma med påminnelser.

H. biskop Filenius förestälte, om icke h. probst. Bergstedt kunde beviljas, att skaffa mera ljus i saken.

H. probst. Hellberg åter kunde icke finna, sådant ega rum, sedan beslutet en gång blifvet taget.

Herrar probstarne Bolmstedt och Wijkman protesterade äfven emot all ändring af beslut vid justeringen, såsom icke ändamålet deraf, emedan då allenast bör höras, i hvad ordasätt saken är fattad, som förut blifvet afgjord.

H. kyrkoh. Linderot, och h. profess. Amnell, förklarade bägge, sig icke syfta på häfvande af ståndets beslut, utan allenast, att de substituerade grunderna må befästas; el. de skänkte 9 000 d. exceperas; yrkande tillika, att, enl.

h. Schütz memorial, som ståndet ännu icke fådt höra sig föreläsas, deputation måtte få samma tillfälle, som dissentiens egdt, att deducera sina skäl.

Härvid uphörde discurserne, emot slutet av hvilka, proposition väl gjordes, om saken skulle uppskjutas; men som den med Ja och Nej besvarades, och ingen utväg påfanns, att med enhällighet komma ifrån saken; lemnades densamma i sitt förra stånd, och

§ 16. i anledning af 16 § i sidstberörde protocoll, erindrade nu h. arkibiskop. och talemannen, som under de 2:ne sidsta pleni-dagar varet opasslig, huru-som han långt före detta uti ståndet producerat ett vidlöftigt memorial af mag:r Gottmark,⁷⁴² hvaruti han deducerar beskaffenheten af sin sak, men hvilket ståndet då icke velat emottaga el. dermed sig befatta. Högvördigste h. arkibiskopen öfverlemnade derföre nu åter samma memorial; förklarande derhos sig finna betänkeligt, att låta något underdånigt promotorial härom afgå till Hans Kongl. Maj:t, innan ståndet cognoscerat sjelfva saken.

H. probst. Mathesius anmärkte, att ståndet nu icke tänkt, gå in i sjelfva saken, utan allenast i underdånighet påminna om slut, hurudan den ock må vara, emedan det är förargeligt för ståndet, att se en prestman så länge gå här i staden, oviss om sitt öde, sedan han af en öfverrätt blifvet dömd ifrån äran.

H. profess. Amnell: Till fullföljande af ståndets beslut, vore då bättre, att taga anledning af de ledamöter, som nu muntel. väckt saken, än af något från Gottmark inlemnadt papper: befarande h. professoren för öfrigt, att en sådan påminnelse från ståndet torde värka mera kallsinnighet för honom.

H. probst. Forssenius hemställte, om icke det vore rådeligare, att, i stället för skrifvelse, deputera 2:ne ledamöter ifrån ståndet, att i neder revision påminna om sakens skyndesamma föredragande; emedan skyndsamheten härutinnan mera ankommer på revision, än på rådet; hvarmed både h. superintendent. Körning, h. biskop Filenius, och högvördigste h. arkibiskopen instämde.

H. doctor Schröder tviflade äfven, om skrifvelse i detta ämne skulle hafva någon särdeles värkan.

Icke desto mindre fann ståndet godt, att förblifva vid sitt beslut; till hvilken ända den upsatta expeditionen nu justerades.

⁷⁴² Prästeståndets arkiv, vol. R 927, nr 126.

§ 17. Uplästes höglofl. ridderskapets och adelens extractum protocoll, af d. 26 Februar.,⁷⁴³ hvaruti riddare-husfiscalen Lars Svedenstjerna, såsom rikstens ständers betjent, tillägges adsessorsfullmagt och -tour, samt förslagsrättighet till adessorat uti någondera af kongl. håfrätterna.

H. probst. Hartman gaf tillkänna, att secreta deputation nu har under händer, att utarbete befordringstour för riks. ständers betjente, efter beskaffenheten af hvars och ens syssla; hvarföre h. probsten tyckte, att detta kunde vila, till dess deputationen uti detta ämne sig i allmänhet för utlåta.

H. probst. Bergstedt vidkändes äfven detta, men trodde, att, innan detta arbete hinner framkomma, och af riks. ständer till lag fastställas, vore intet hinder, att efter gamla ordningen afgöra detta; i synnerhet, som den competence, Svedenstjerna här blifvet tillagd, är i alla måtto billig, hvilket h. probsten vidare visade, och tillstyrkte bifall till hvad ridderskapet och adelen genom deputation recommenderat.

H. probsten Bolmstedt ville icke eller vara emot detta, men begärade, att, medan det ena ståndet efter det andra nu hugkommer sina betjente, detta ståndet äfven ville vara omtänkt, att förskaffa dess notarius primus någon förmån, hvarmed han till befordran kunde vara belåten.

H. probst. Mathesius fann skäl i h. probst. Haartmans påminnelse; men ville medlertid bifalla, hvad höglofl. ridderskapet och adelen nu för Svedenstjerna proponerat.

Uppå gifven proposition, bifölls äfven detta ridderskapets och adelens prot:sutdrag.

§ 18. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁷⁴⁴ öfver corporalens vid kongl. lifdrabanterna, baron Wilhelm Lejonhjelm, besvär.

§ 19. Uplästes secreta deputations betänkande⁷⁴⁵ öfver öfverstelieutenanternes, baron Axel Gabriel Lejonhufvuds, och grefve Knut Posses Carlssons besvär; hvilket, uppå h. profess. Amnells begäran, lades på bordet.

Ståndet åtskildes.

⁷⁴³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, ridderskapets och adelns protokollsutdrag, nr 28.

⁷⁴⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 70.

⁷⁴⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 71.

Den 17 Martii 1766

§ 1. Gaf h. doctor Hausvolff, uppå erhållen underrättelse, ståndet vid handen, att målet, rörande lectoren vid amiralitetscadett-corpsen i Carlsrona, mag:r Gottmark, allaredan varet i generalauditeursexpedition före, och torde fördenskuld innan kårt, samt till äventyrs nästkommande lördag, företagas i Kongl. Maj:ts rådkammare, och då slutel. afgöras; i afseende hvartill, h. doctoren hemstälte, om det såleds skulle vara mödan värdt, att låta det i förra pleno justerade brefvet, om samma mål, nu mera afgå.

Hvarpå ståndet öfverenskom, att med dess expedierande kunde tills vidare innehållas.

§ 2. Uplästes secreta deputations betänkande,⁷⁴⁶ öfver amiralitetscammarrådet Raabs besvär öfver liden préjudice; hvilket, uppå gifven proposition, blef af ståndet, såsom på goda skäl grundadt, bifallet.

§ 3. Föredrogs vällofl. borgare-ståndets utdrag af protocollet,⁷⁴⁷ beträffande expedition af riks. ständers för detta fattade beslut, om uphörandet af den stadsfiscalen Qviding tillagde ett öre s:rmts afgift, för hvarje till Stockholm ankommande famn ved och läst kål.

H. probst. Kröger anförde, det expeditionsdeputation ej utur akt låtet, att, vid detta måls expedierande till Hans Kongl. Maj:t, noga följa de grunder, som alltid ligga för deputationens ögon; och anmärkte tillika, att, oaktadt expeditionen blifvet af de 3:ne öfrige respective ständens ledamöter underskrifvet, har likväl händt det oväntade⁷⁴⁸, att borgare-ståndets talemann, h. borgmäst. Seebaldt, å dess stånds vägnar, vägrat underskrift, en omständighet, som efter h. probstens tanka, skulle, vid flera tillfällen, kunna kasta ständers fattade beslut uti onödig omgång och vidlöftighet. Och, som ej någre nova emergentia blifvet af det vällofl. borgare-ståndet-, i dess nu utfärdade protocolsutdrag anmällda; så vill h. probsten för sin del tillstyrka, att ståndet må nu, som alltid, förblifva vid sitt förr tagna beslut: hvilket, uppå gifven proposition, blef bifallet.

⁷⁴⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 56.

⁷⁴⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 36. Se även protokollet ovan 26 september 1765.

⁷⁴⁸ *oväntada* i prot.

§ 4. Förehades secreta deputations betänkande,⁷⁴⁹ öfver lieutenanten vid lifdragone-regementet, Abraham Bruncronas besvär, i anseende till lieutenanterne Ekman och Granfelts, framför honom, vunna tour vid sidstl. riksdag.

H. probst. Haartman önskade, att ståndet, som, jämte borgare- och bondestånden, sidstl. riksdag bifallet, att tå varande under-officerare Ekman och Granfelt skulle njuta befordran, framför ej allenast cornett. Bruncrona, utan ock cornetterne Spöhler och Baldou, samt adjutant. Spandekov, äfven vid detta tillfälle ville stadna i samma slut, hälst och emedan Ekman och Granfelt, ehuru de ganska länge och berömmel. tjent, samt derföre äfven alltid egdt sine förmäns vittnesbörd om deras skickelighet och välförhållande; docklikväl blifvet dels långt yngre, dels ock sådane eftersatte, som allenast haft caractér af underofficerare. I betragtande af hvilket allt, h. probsten tillika höllt före, att urskillningsdeputation hade haft fog, att äfven så väl afslå lieutenant. Bruncronas till riks. ständer ingifna besvär, som cornetterne Spöhlers och Baldous, framför hvilka Bruncrona ej egde någon bättre rätt, att till riks. ständer framkomma. Och enär de bägge nyss nämnde, vid riksdagens början, hos riks. ständers plena anförde besvär, öfver detta urskillningsdeputations göromål, och äfven der fingo afslag; vore nu så mycket billigare, att tillägga Bruncrona den af secreta deputation för honom tillstyrkta befordransrättigheten, framför Ekman och Granfelt.

H. probst. Wijkman gaf tillkänna, att den principen synes i secreta deputation vara nog stadgad, och vid flera tillfällen följas, som ökar ofrälse underofficerares bekymmer och vanhopp om befordran: viljandes eljes icke mindre nu, än vid förl. riksdag, då denna sak i ståndet förevar, hafva dessa förtjenta män, Ekman och Granfelt, uti öm omtanka. H. probsten hemställte, för öfrigt, till ståndets bepröfvande, om ej secreta deputation, i anledning häraf, borde anmodas, att till riks. ständer inkomma, med utlåtande, huruleds underofficerare, hvilkas befordran nu merändels ankommer på öfversternas gunst och godtycko, kunde framdeles, i någon viss tour och ordning, blifva befordrade till officers-beställningar; hälst som ganska eftertänkeligt förefaller, att deras hopp om belöning för trogen tjenst skall vara så osäker och vacklande; hvarigenom den så nyttiga aemulation och ambition alldeles förqväfves, enär som oftast händer, att gamle kække karlar måste länge gå ohulpne.

⁷⁴⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 54.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus åter kunde ej annat finna, än att secreta deputation, i dess betänkande, fölgdt de grunder, som med författningarna öfverensstämma; emedan så väl 1716 års konunga-bref, som 1756 års tjenste-betänkande, ej tillägga underofficerare den förmån, att, förmedels någon viss etablerad tour, njuta befordran; önskande docklikväl h. öfverhåfpredikanten, att detta för framtiden kunde i så måtto ändras och rättas, att de äfven, i afseende på tjenste-år, måtte komma i vederbörandes åtanka till förslag. Men ingalunda bör nu, in casu, någon ny lag göras. Och som lieutenant. Bruncrona, enl. den hittills utkomna stadgar, igenom Ekmans och Granfelts erhållna tour vid förl. riksdag, blef försatt i lidande; så är ock billigt, att han nu får sin förlorade tour tillbaka.

H. kyrkoherd. Linderot: Oaktadt all den goda böjelse, jag hafver för lieutenant. Bruncrona, kan jag dock icke, emot riksens ständers beslut, sätta honom framför de 2:ne oftänämde officerare: den ene af dessa har varet i kronans tjenst, altsedan år 1713, och den andre ifrån 1744, bägge oförviteligen och med godt låford. De kommo i laga ordning förl. riksdag med besvär till riks. ständer öfver liden préjudice; de vunno bifall hos 3:ne stånd, och erhöllo derigenom ett rättvist slut, som bör vara fast och otryggeligt. Och då fleres besvär, af enahanda beskaffenhet med detta, lieutenant. Bruncronas, blifvet för detta afslagne; så fordrar en oveldug rättvisa, att honom ej må ske någon större ynnest.

H. biskop Serenius: Som den af secreta deputation för Bruncrona tillstyrkta tour råkar lieutenanterne Ekmans och Granfelts befordran, som, i anseende till deras långl. förtjenster och eftertänkel. lidande, är ganska billig, så kan jag ej gå på Bruncronas sida, ehuru han ock är min slägtinge. Jag har med mycken ömhet sedt flere exempel af skickelige underofficerare, som hela lifstiden måst bära kårsgväret. Dock skulle jag önska, att Bruncrona, i anseende till andra, än dessa, måtte få njuta sitt behöriga företräde efter tour.

H. probsten Sörström förklarade sig synnerl. nöjd med den af h. probst. Wijkman gjorda hemställan, om lättande af underofficerares befordran för framtiden.

Sedan h. biskop Filenius uplyst detta ämnet med det ställe utur regeringsformen, som handlar om öfverstarnes frihet, vid underofficerares föreslående till officers-sysslor, yttrade sig

h. probst. Bergstedt, att man nu måste afhjelpa wederbörandes besvär efter de hittills utkomna lagar och författningar; men fant tillika nödvändigheten deraf, att underofficerare hädanefter erhålla någon viss tour till befordran.

Slutel. gjorde h. arkibiskop. och talemannen proposition på betänkandet, som blef af ståndet afslaget, på det sätt, att Ekman och Granfelt behålla den vid sidsta riksdag erhållna tour; med tillägning, att secreta deputation till riks. ständer inkommer med betänkande, huruleds underofficerare kunna för framtiden komma till åtnjutande af någon stadgad tour sins imellan, vid skeende ansökning om befordran till officers-beställningar.

§ 5. Uplästes och bifölls fiskerideputations betänkande,⁷⁵⁰ ang:de 2:ne fiskeriinspectorslöners indragande af fiskeri-fonden.

§ 6. Fortsattes med upläsande af de inkomna acter, som angingo kronans räntors och intraders utgörande af Skåne, Blekingen och Bohus län; som woro 1) h. Carl von Böhnsens memorial, med dervid bifogade 2:ne högstsal. konung Carl XI:tes och konung Fredriks höga resolutioner,⁷⁵¹ 2) h. Ridderståhls d:o;⁷⁵² samt 3) ett af det ärbara bondeståndet utfärdadt protocollsutdrag.⁷⁵³

H. kyrkoherd. Linderot yttrade sig, att detta mål, som, till sin vidd och flera här inlöpande considerationer, är af synnerlig öm och laggran beskaffenhet, måtte få wila; görande medlertid särdeles reflection på h. v. Böhnsens i memorialet röjda kunskap och underrättelse om de skäl och omständigheter, som synas hafva varet secreta utskättet obekanta; och yrkade tillika, att Halland, som är försedd med enahanda författningar, conventioner och fredsfördrager, som de andre här nämde 3:ne rikets provincier, måtte äfven med dem erhålla lika förmåner och rättigheter; villjande h. kyrkoherden, då saken härnäst kommer före, hafva de hithörande bevis och documenter i beredskap. Och sedan h. kyrkoherd. Ståhl äfven begärt, att få något råderum sig häröfver betänka; blef det, för denna gången, liggande på bordet.

⁷⁵⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från fiskerideputationen, nr 14.

⁷⁵¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 137.

⁷⁵² Ibid.

⁷⁵³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 49. Tryckt i *BdP* 10, bil. 72.

§ 7. Uplästes secreta utskåttets utdrag af protocollet,⁷⁵⁴ om järncontoirsinrättningens förbättrande, m. m. jämte en ledamots af borgareståndet särskildta votum; hvilket, på h. comminist. Chydenii, öfverhåfpredikant. Gruneri, probstarne Sörströms och Åhmans begäran, skulle komma att wila; hvaremot

h. arkibiskopen och taleman förestälde angelägenheten deraf, att detta mål måtte med det aldräförsta afgöras; tilläggande

h. professor Amnell, att, som secreta utskåttet tillstyrkt det gamla järncontoirets upphörande, enl. borgareståndets åstundan ifrån allmänna besvärdeputation, och i dess ställe föreslaget ett nytt järncontoir, af helt annan beskaffenhet och inrättning; så torde ej synnerlig svårhet möta vid detta målets afgörande, som, för öfrigt, fordrar all möjlig skyndesamhet; i afseende häruppå, beslöt ståndet, att i nästa pleno detsamma åter företaga och afgöra.

§ 8. Förehades secreta utskåttets protocollsutdrag,⁷⁵⁵ rörande de flere rikets undersåtare, som under skydd af manufacturer, enrollering, saltpetter-sjuderier, m. m. tid efter annan wunnet befrielse ifrån krono-utskylders erläggande.

H. comminist. Chydenius förklarade sig färdig, att så mycket snarare härtill bifalla, som han tillföre i fiskerideputation varet öfver den delen deraf, som angingo sjöfolk och fiskare.

Och hvad arbetare vid manufacturer och de ädlare värken beträffade, gaf h. probst. Wijkman vid handen, att, då det i handels- och manufacturdeputation förevar, har han funnet den skilnad böra göras imellan spinnerskor vid fabriquerna, att de, hvilke på fabriquerna ständigt bo och vistas, böra vara frie för mantalspengars erläggande, hälst de af blåtta spånaden, de idka, hafva liten förtjenst och en ringa utkomst; men att de åter, som antingen uppehålla sig på landet, el. bo i staden utom fabriquen, och ändock njuta försvar af densamma, icke måga ifrån denna utgift förskonas, så mycket mindre, som de merändels hafva andra utvägar, samt ofta, på ett liderligt sätt, söka sig tillfällen, att förskaffa sig en tillräckeligare utkomst.

Härmed instämde väl h. kyrkoh. Portuan, till någon del, samt att många underslef begås af sådant folk, som, under skydd och försvar av fabriquerna,

⁷⁵⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 100.

⁷⁵⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 93.

dock föga el. intet gagna desamma: men hölt likväl betänkeligt, att extendera det för vida, emedan ganska många personer, som äro antagne vid Barn-ängsfabriqven härstädes, icke kunna, för brist på husrum, bo på fabriqven, men dagel. gå dit och förrätta sitt arbete, hvilke, i så fatta omständigheter, ej böra mera betungas, än de öfrige, som hafva den förmån, att hos fabriqueuren njuta fria husrum.

H. doctor Nensén intygade detsamma, och att en anseelig myckenhet af ständiga fabriqvesarbetare äro nödsakade, att, då fabriqueuren ej eger tillräckeligt utrymme inom fabriqven, el. andra egna dertill anskaffade hus, sjelfve söka sig husrum å andra ställen; hvilke, enär de bevisligen arbeta ständigt till fabriqvns gagn, kunna och böra på samma grund, som de på sjelfva fabriqven boende arbetare, ifrån mantalspengars betalande befrias. Men häremot

höllt f. öfverhåfpredikant. Grunerus före, att ingen skillnad imellan slika arbetare bör göras, af hvilke ej så många lära vara, som utom sjelfva fabriquerna sig uppehålla, och endast arbeta för fabriqueurens räkning; utan att antingen alle, el. ock ingen, må kännas skyldig att betala denna afgift; i synnerhet som ett riktigt controlleringssätt svårl. lærer härvid kunna uptänkas och föreslås. Hvad fiskare och lotsar beträffar; så är de förre för detta ej befriade ifrån mantalspengar, så länge de äro friske och kunna med behörig drift sköta sin näring; de sednare åter blefvo, vid förl. riksdag, befriade ifrån halfva mantals-penninge-afgiften. Men för dem, som hafva sitt tillhåll på klippor i hafvet, och under mycket arbete och lifsfaror, hafva en ganska knapp bärning, borde hafvas långt större ömhet, än för de nu omtaldte spinnerskor och fabriques-idkare.

H. probst. Forssenius fant den af secreta utskåttet nu projecterade författning ega sin goda grund, och berättade tillika, att af Götha rike, som allenast är en 8:de del af hela riket, utgöres en långt större summa mantalspengar, än af hela Sverige för sig sjelf och storförstendömet Finland tillhoppa, hvaraf är lätt att intaga, det eftertänkelige underslef och oordningar på dessa sednare orter i riket måste öfvas: tilläggande h. probsten, att, som alle rikets innevånare hafva sitt beskydd af samhället, så böra de ock alle bidraga till detsammans underhållande, och, i mån af sina särskildta näringar, betala en proportionerad skatt.

H. probst. Mathesius, som ej varet i secreta utskåttet närvarande, enär detta mål derstädes blifvet afgjort, fant väl, att det i nog universella termer

var författadt, men trodde dock, att det ej skulle röra ridderskapets och adelns privilegier för nära.

H. probst. Hellberg kunde icke finna skäl och motiver vara för handen, att undantaga någon af de uti secreta utskåttets protocollsutdrag upräknade närings-idkare, ifrån personella utskylders erläggande. På landet gifvas flere äfven så tårftige och med knapp utkåmst försedde, som spinnerskor och fabriques-folk, hvilke dock icke njuta förskoning för dylika contributioner till staten. Och om alle andre hushållare måste för sitt tjenstefolk erlægga mantalspenningar; är ej eller obilligt, att fabriqueurer få likaledes gå i förskått för sina arbetare.

H. probst. Haartman: Som ridderskapet och adelen, hvad mantalspengar beträffar, eger sina särskildta i privilegierna grundade friheter; så är att befara, det slikt kunde uttydas och dragas till privilegierade fabriquers anläggande på adelens säterier: tillstyrkte fördenskuuld, att uttryckeligare måtte stadgas, det vid alla fabriquer, ehvaräst de ock måga anläggas, ingen undantagen, skola arbetarena vara skyldige, att för sina personer, hustrur och barn, m. m. erlægga dessa personl:a utskylder: hvilken tilläggnig af flere ståndets ledamöter pröfvades nödig; emedan ridderskapet och adelen, under den rättighetens utnyttjande, att enl. privilegierna, antaga för sina egna behof nödiga handtvärkare, skulle lättel. kunna taga sig anledning, att äfven antaga och skydda fabriques-idkare. Och, i

h. comminist. Chydenii tanka, vore detta så mycket angelägnare, att förekomma, som näringarne, i mån deraf, skulle komma att lida och förtryckas.

Med denna tilläggnig förklarade sig äfven h. profess. Amnell gerna instämma; men erindrade tillika, att, då af secreta utskåttet nämnes *hvar rikets undersåte i sitt stånd* m. m. deraf skulle kunna dragas någon för vissa academiska personer mindre fördelagtig uttydning, hvilke dock, genom kongeligt förordnande, äro från äldre tider frikallade ifrån mantalspengars erläggande; hvilken förmån äfven alla studerande, som sig wid academien uppehålla, är i nåde för detta förunnad.

Sedan slutel. h. arkibiskopen och taleman gjordt proposition, blef secreta utskåttets protoc:s-utdrag bifallet, med tilläggnig, att inge fabriquer, ehvaräst de ock måga vara anlagde, icke eller fabriques-arbetare, utan afseende hos hvem de arbeta, må vara ifrån mantalspengars erläggande frikallade.

§ 9. Uplästes secreta deputationens betänkande,⁷⁵⁶ ang:de öfversten grefve Johan Sparres ansökning, att åter få träda i kronans tjenst; hvarmed följde någre ledamöters af denna deputation separata vota.

Då flere af ståndets ledamöter erkände h. öfverstens synnerliga insigt och skickelighet, samt dess, så väl innom, som utom riket, å daga lagda utmärkta förtjenster; förklarade

h. probst. Haartman ännu närmare de skäl och bevekande omständigheter, som föranlåta honom, att gifva sitt bifall till de särskildta vota. H. öfversten hade neml. blifvet nödsakad, att begära afsked, sedan han råkat i oförtjent mistning af en förmån och rättighet, som kongl. stadgar och capitulationer om wärfvade regementers beklädning, honom, såsom chef, tillägga: hvarförutan honom till heder och låford länder, att han wid sitt embetes förvaltande under kriget förblifvet ända intill sidsta slutet deraf, och under hela denna tiden gjordt fäderneslandet och arméen i synnerhet, vid flera tillfällen, nyttiga och berömliga tjenster; hvartill kommer, att han ej eller sedermera begärde el. undfeck Kongl. Maj:ts afsked med någon förbättring å characteren. Detta allt erkände väl äfven

h. öfverhåfpredikant. Grunerus, men kunde ej deraf taga, huruvida h. öfverstens och riks. ständers anmälda ansökning kan med författningarna concilieras, då pensionsreglementet innehåller, att den, som erhållet afsked, med åtnjutande af adcord och pension, ej får gå tillbaka i kronans tjenst. Och hvad beträffar det oförmälda lidandet, att husare-regementets beklädning blifvet honom betagen, är det ett härifrån skiljagtigt ämne, som på lagsökning ankommer honom och grefve Putbus imellan.

H. biskop. Lamberg confomerade sig, till alla delar, med h. probst. Haartman, betygande ett synnerligt medlidande öfver h. öfverste Sparres mistning af en förmån, som honom bordt tillkomma, och önskade, att en så skickelig och distingerad cavallerist, som grefve Sparre är allmänt känd före, måtte, genom riks. ständers grace, få tillfälle att vidare gagna sitt fädernesland, hälst som exempel ej lära fela af dem, som, ehuru de undfådt afsked, dock sedermera blifvet tillåtet att träda i kronans tjenst tillbaka.

H. probst. Linderot kunde åter icke annat finna, än att deputationens betänkande var på goda skäl grundadt, så att grefve Sparre ej på annat sätt kan

⁷⁵⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 59. Se även nr 388 (sekreta deputationens protokollsutdrag 9 oktober 1765).

komma åter i kronans tjenst, än genom ständers grace; yrkande likväl derjämte, att, om det skall ske, han då bör återbetala de erhållna ad cords- och pensionssummorna.

H. biskop. Filenius: Om lagen skall utöfvas i sin stränghet, ser jag väl ej, huru öfverste Sparres åstundan skall kunna bifallas. Men en herre, som tjent så länge och väl, bör dock, vid så fatta ömma omständigheter, åtnjuta reparation för det lidande, som honom blifvet tillskyndadt, dock på det sätt, att han, i händelse af återträde i kronans tjenst, kännes skyldig till någon återbetalning.

Härvid anmärkte h. probst. Haartman, att, om dylikt skall honom påläggas, bör allenast pensions-summan återbetalas, men icke ad cordet; ty han har under den tiden, som han haft afsked, waret utan den sysslan åtföljande lön.

Härmed instämde flere ståndets ledamöter, men tillade, att detta är en sak, som ej angår riks. ständer, utan lærer, å pensions-cassans vägnar, på sitt ställe bevakas af wederbörande.

I anledning af de såleds förde discurser, gjordes proposition, sedan ståndet sig förenat, att Ja skulle betyda bifall till de separata vota; Nej bifall till separata vota, med tilläggning, att pensions-summan skall till cassan återbetalas. Och som ömsom svarades, anstältes votering, som med 27 Ja och 22 Nej utföll.

§ 10. Anmälte h. biskop. Filenius hos ståndet, det han wore nödsakad, att göra en bårtresa öfver helgen, i anseende dertill, att h. biskopens fru hade råkad i en ganska svår och häftig sjukdom. Ståndet beklagade en sådan för h. biskopen bekymmersam händelse, och önskade, att snart åter få se h. biskopen lyckel. tillbaka kommen.

§ 11. Företeddes ett af legationspredikant., magist. J. H. Eberhardt, författadt arbete, innehållande utkast till allmänna historien, hvilket h. biskop. Menander, och h. profess. Amnell, på ståndets anmodan, hos sig haft till genomseende; och som ståndet af dem blef underrättadt, om detta arbetets beskaffenhet och goda nytta, om det skulle komma att trycket utgifvas; så skulle, genom utdrag af protocollet, auctoren dertill upmuntras, samt att med samma berömmeliga flit fortfara med de återstående delars utarbetande.

Eftermiddagen

§ 12. Företogs å nyo secreta deputationens betänkande, ang:de öfverste-lieutenanternes, friherre Leijonhufvuds, och grefve Posses, besvär. Då nu äfven blefvo upläste de öfver detta mål inkomne memorialer.

H. professor Amnell, som begärt, att detta betänkande skulle wila, yttrade sig hafva funnet, de goda skäl vara i betänkandet anförda, som ej annat kunna än ega bestånd; såsom h. professoren gjorde mycken reflexion å det af h. Elgenstjerna inlemnade memorial, och fant angelägenheter af, att å wederbörligt ställe påtänkas måtte, huruleds gamle välförtjente majorer vid regementerna till häst och fot, och de i synnerhet, hvilke, allaredan i konung Carl XII:s tid, varet tjenstgörande officerare, ej måtte komma att cavallerierne hos Deras Kongl. Högheter eftersättas.

H. praeses consistorii, doct. Schröder, önskade, att baron Leijonhufvud, som med synnerlig distinction förestådt sin cavaillers-syssla hos Hans Kongl. Höghet, till riks. ständers fulla nöje, ej måtte någon honom tillständig förmån afdragas, wid dess befordran i arméen, ehuru h. doctoren icke haft tillfälle, att så noga känna honom såsom officerare.

Uppå gifven proposition, blef betänkandet bifallet.

§ 13. Uplästes och bifölls secreta deputationens betänkande,⁷⁵⁷ öfver de vid fribataillonerna avancerade, och sedan på regementerna till tjenstgöring placerade officerare.

§ 14. Företogs å nyo, uppå fleres begäran, kammar-, oeconom.- och commerce-deputationens betänkande, öfver det särskildta revisionsarbete, som revisoren Bromell förrättat uti kongl. kammarrevision.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus yttrade sig härvid, att, hvad Bromells befordran till en advocatfiscalssyssla i kammar-revision beträffar; så har ej detta mål, ordinaria via, el. genom besvärs anförande, kommet till riksens ständer, och således kan och bör icke af riks. ständer immediate uptagas; såsom äfven presteståndet alltid tillföre, vid dylika tillfällen, röjdt det med lag enliga tänkesätt, att sig med de tjensters tillsättande icke befatta, som på Kongl. Maj:ts egen höga åtgärd ankommer: varande äfven h. öfverhåfpredikanten af den tanka, att, om ännu mera, utom den honom eljes tillhörande

⁷⁵⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 66.

tertialen af observations-medlen, tillsammans 40 procent, som deputationen nu förslaget, skulle Bromell tilläggas, blifver behållningen för kronan mycket sparsam; hvarförutan Bromell synes tillräckelig. belönt med den för detta honom anslagna wedergällningen; så mycket mera, som fullkomlig öfvertygelse äfven saknas om det, hvilket nu icke blifvet med behöriga verificationer beledsagadt.

Härmed förenade sig h. kyrkoh. Linderot, probst. Ekström, profess. Alin, biskop Körning, profess. Amnell, doctor Nensén och probst. Waldius.

Men, å andra sidan, intygade h. kyrkoherd. Heurlin, att Bromell gjordt sig af riks. ständers hugkomst så mycket mera förtjent, som han både vid wäxel-ärendernes utredande i stora deputations expeditionsutskått, gådt med sitt trogna och idoga arbete wederbörande tillhanda, och äfven inför riksens nuvarande ständers kammar-, oeconom.- och commerce-deputation å daga lagdt utmärkta prof på flit och skickelighet: i afseende hvaruppå, han äfven på ett synnerligt sätt bör belönas och upmuntras, genom skälig befordran til en bättre syssla, hwarvid han ännu ytterligare kan fortfara att gagna det allmänna.

Billigheten af denna Bromells befordran samt hugkomst med större arvode för dess observations-arbete, erkändes äfven af herrar probstarna Bolmstedt och Högström, kyrkoh. Runberg, probstarna Bergstedt och Haartman, samt comminist. Chydenius.

H. arkibiskopen och taleman gjorde häruppå proposition på betänkandet, hvilket bifölls.

§ 15. Uplästes protocolsdeputations betänkande⁷⁵⁸ öfver consistorii academici i Upsala förhållande vid förslags uprättande, till den, efter domprobsten doct. Asp, ledigt blefna primarie theologiae profession och domprobste-sysslan derstädes; hvaröfver det vällofl. borgare-ståndet ett protocolsutdrag affärdat, som äfven uplästes, tillika med de af probst. Godenius ingifna memorialer.

Emedan så väl, å ena, som den andra sidan, här åberopas lag och förordningar; begärde h. kyrkoherd. Linderot, att sjelfva hufvudsaken skulle vila, och utrymme lemnas, till att efterse rätta beskaffenheten häraf, på det ingendera af dessa välförtjente och lärde män måtte råka i något oskyldigt lidande.

⁷⁵⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från protokollsdeputationen, nr 5.

§ 16. Föredrogs secreta deputations betänkande,⁷⁵⁹ ang:de actuariens i kammar-revision, Darelii, besvär öfver cancellisten Stares föredragande till actuarie-sysslan; hvilket, på comminister Heurlins begäran, lades på bordet.

§ 17. Föredrogs secreta deputations betänkande,⁷⁶⁰ ang:de sättet till auditeurs-sysslors besättande, vid timmande vacancer; såsom ock de af en presteståndets ledamot, samt 2:ne borgare-ståndets ledamöter i deputation ingifna separata vota.

Och blef genast, uppå gifven proposition, betänkandet bifallet, med tilläggning af det särskildta voto, som af en presteståndets ledamot blifvet författadt.

§ 18. Förehades kammar-, oeconom.- och commercedeputations betänkande,⁷⁶¹ ang:de det af håfrättsrådet Ehrenmalm med Kongl. Maj:t och kronan sökta hemmansbyte på Åland.

H. probst. Lindbom, som varet öfver detta målets beredande i räkenskapsutskåttet, sade sig nu genast icke kunna erindra sig de skäl och omständigheter, som der blifvit omrörde, såsom hinder emot detta bytets värkställe, och begärde fördenskuld, att betänkandet måtte läggas på bordet.

§ 19. Uplästes och bifölls riks. ständers secreta deputations betänkande, öfver capit. Linderstedts och capit. v. Köhlens tjenstebyte.⁷⁶²

§ 20. Likaledes uplästes och bifölls handels- och manufactur-deputations betänkande,⁷⁶³ ang:de fabriqvesarbetarens Metzachers inventionspraemium för en plysningsmachine.

§ 21. Emedan af de angelägna manufactur-contoires balancemål i detta eftermiddagspleno intet kunnat förekomma och afgöras; ty skulle till deras afhjelpande så mycket mera tid användas i det nästa eftermiddagspleno.

Ståndet åtskildes.

⁷⁵⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 75.

⁷⁶⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 67.

⁷⁶¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 928, nr 25.

⁷⁶² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 68. I betänkandet: *Lindenstedt*.

⁷⁶³ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 35.

D. 20 Martii 1766

§ 1. Uplästes hedervärda bonde-ståndets protocollsutdrag, af d. 15 Junii nästl., ang:de allmogens ränte-hö i Strömsholms län;⁷⁶⁴ och fann ståndet godt, att häröfver förblifva vid dess sidstl. riksdag tagna beslut.

§ 2. Uplästes handels- och manufactur-deputations betänkande,⁷⁶⁵ ang:de privilegium för factoren Jonas Stenvik och sidenväfvare-gesällen Jonas Harfström, på en ny drejningsmachine, tillika med ett bifogadt särskildt votum.

Och fann ståndet skäligt, att bifalla sjelfva betänkandet.

§ 3. Företogs till afgörande saken, ang:de manufactur-contoires uphörande; hvarvid först uplästes h. professor Amnells fölgande dictamen ad protocolum:

Jag har med tillbörl. aktsamhet afhört, och hos mig sjelf öfvervägat, riksens höglofl. ständers handels- och manufact.-deputations betänkande, tillika med de flere dervid följande särskildta vota, ang:de riks. ständers manufactur-contoires indragning, på det sätt, att de af det samma hittills vårdade ärender måtte öfverlemnas till Kongl. Maj:ts och riks. commercecollegii åtgärd och styrsel.

Innan jag med säker öfvertygelse kan yttra mig öfver quaestio an, el. om manufactur-contoires uphörande för framtiden, önskar jag nu, som alltid eljes, att quaestio quomodo förut må varda fullkoml. utredd; neml. hvarthän manufactur-contoires göromål och ärender lämpeligast och med trygghet må kunna förvisas, samt på hvad sätt samma ärender å det nya stället böra skötas, att man om det vidlöftiga och dyrbara manufactur-värkets bestånd och förkåfran i längden kan vara säker. Så snart jag om detta sednare blifver förvissad, då först är ja färdig, att, för min ringa del, samtycka till manufactur-contoires uphörande.

Imedlertid finner jag väl, att, i händelse af manufactur-ärendernes förflyttning till annat embetsrum, Kongl. Maj:ts och riksens commerce-collegium är då det rätta stället, hvart desse göromål naturl. höra, i anseende så väl till sakernes art, som till commercecollegii

⁷⁶⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 48. Tryckt i *BdP* 10, bil. 38.

⁷⁶⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 29.

instruction af år 1723, ehuru denne sednare blifvet collegio gifven å den tid, då manufacturerne i riket icke utgjorde något vidsträkt ämne, som för collegio kunde medföra mycket besvär el. ansvar. Förden-skuld, så snart jag utan tvekan finner, att oftanämde ärender kunna med wederbörl. drift och framgång af collegio allena vårdas, kan det ej annat, än fågna mig, att en nyttig utväg då blifvet funnen till alla fabriques-ärenders skötssel på ett och samma ställe, hvarigenom allahanda collision, oreda och omvägar, stå bäst att förekommas; hälst emedan man ock skäligen kan förmoda ett mera stadgadt systeme i de författningar och anstalter, som handhafvas af ständige ordinarie embetsmän, hvilke, genom ed och embetsplikt, äro förbundne till fullt ansvar och redo. Men under allt detta, ser jag knapt möjligheten och sannolikheten, och ännu mindre lättheten och säkerheten deraf, att commerce-collegium, sådant, som det vid närvarande tid sig befinner, skall medhinna, att tillräckel., och som sig bör, bestrida de åtskilliga göromål, som, efter manufactur-contoires indragning, skulle fordra collegii nära och noga tillsyn, och ansenl. föröka dess förra embetssysslor och vanliga arbeten; hvilke, till sin mängd och laggranna beskaffenhet, lära redan vara så dryga, att collegium vid denna riksdag befunnits hafva ännu ganska mycket ogjort; hvarå jag nu ej behöfver anföra andra bevis, än de, som med närvarande ännu hafva närmesta gemenskapen; neml. de många hundrade, ännu i denna stund, oafgjorda confiscationsmål, hvilkas långa vila, utom de rättsökandes oskyldiga lidande dervid, skadat fabriquerne i föga mindre mån, än sjelfve lurendrägerierne: jämte det, att höglofl. handels- och manufacturdeputationens till ståndet afgifne balanceextracter, öfver manufactur-contoires utestående fordringar, nogsamt röja saknaden af kongl. commercecollegii nådiga åtgärd i de stycken, som å thy ankommet.

Commerce-collegii otillräckelighet till de förevarande ämnens afhjelpande med så tidigt slut, som vederbör, är af riks. höglofl. ständer för detta anmärkt, redan år 1756, då riks. ständer pröfvade nödigt, att kongl. commerce-collegium skulle på 2 divisioner arbeta, ehuru den tiden ännu icke var påtänkt, att öka och utvidga collegii göromål. Denna sin otillräckelighet vidgeck också collegium sjelft vid 1764 års slut, då det å högsta ort i underdånighet anhölt om förstärkning af ledamöter och betjente. En sådan förstärkning, och dermed förenadt sittande på 2 divisioner, synes mig nu, om någonsin, böra hafva rum, då nu omsider collegii göromål skulle få en så märkelig tillökning. Göromålens, i så måtto, tillväxande mängd kunde eljes på slutet stadna

(riket i gemen, och i synnerhet näringarna, till yttersta skada) om icke i en fullkoml. inaction, dock uti en blåt generele och otillräckelig tillsyn, sådan, som tid och omständigheter medgifva, öfver det ena och andra, af de under collegii vård stående ämnen, hvilke alle, hvart i sin mån, dervid komme att lida och vantrifvas.

Den tjenligsta förstärkning, i anseende till de nya collegii göromål, som kunde önskas, står nu till reds: Jag menar manufactur-contoires ledig blifvande betjening, som i många års tid lagt handen vid fabrique-hushållningen, och eger således deruti den kunbara förfarenhet och länge bepröfvade skickelighet, hvilken, utom dess biträde, lærer nu hos ganska få inom collegium vara till finnandes. Att manufactur-contoires förra betjening göres, på detta vis, för riket brukbar och nyttig, synes mig så mycket naturligare, som densamma eljes blefve riket till last, genom de af höglöfl. deputationen förbehållna löners upbärande, utan tjenstgöring. Och om häremot invändes, att publicum, genom denna betjeningens inträde i commerce-collegio, torde få vidkännas någon större utgift; emedan i sådant fall, betjeningens löner då icke kunde billigt så förminskas och afkårtas, som vid tjenstfrihets lemmande nu skulle ske, efter höglöfl. deputationens betänkande: så svarar jag, att jag, för min ringa del, häldre ser, att det allmänna gifver ut något litet mera för synbart gagn af förfarne mäns tjenstgörande, än att det allmänna utgifver ändå mycket, på en, efter all liknelse, långvarig expectant-aflöningsstat, utan att fordra tjenst derföre, el. nytta deraf. Förbehållande jag mig vördsammast, att, hvad nyssnämde löner angår, här nedanföre närmare mig yttra.

Imedlertid kan jag ej annat, än uppå sådan grund, som anförd är, förena mig med de tankar, som uti det af kammarherren, friherre Ridderstolpe, afgifna särsildta voto, hvilket höglöfl. deputations betänkande åtföljer, omständeligare finnas utförde, och nu af mig ej behöfva uprepas. Och det så mycket häldre, som ett sådant contoires betjenings flyttande till commercecollegium, och vidare tjenstgöring, närmast svarar emot det goda låford, som jag påminner mig under varande riksdag, äfven af åtskilliga herrar ledamöter uti höglöfl. handels- och manufact.-deputation, hafva hört tilläggas manufacturcontoires betjente; hvilke, som de icke gjordt sig förtjenta, att skiljas ifrån de sysslor, hvarå de, till följe af secreta utskåttets för detta faststälta stat, lagliga fullmagter innehafva, tvifvelsutan med lika rättighet, som andre embetsmän och betjente vid andra värk; så synes rättvisa och billighet, utom den förrebemälta nyttan, som man af deras vidare tjenst har skäl

att förvänta, icke medgifva, att de nu lemnas tjenstlöse. Är någon ibland dem, emot hvars skickelighet eller förhållande, i eller utom embetet, någon laga förvitelse kan ega rum, hvilket lærer vara höglöfl. deputationen närmast bekant, densamma må gerna, meo voto, gå både från sysslan och lönen.

Till slut, får jag nu utlåta mig öfver det ömmande aflöningsämnet. Jag har här noga eftersinnat, hvad fides publica synes kräfvä, i anseende till dem, som på god tro gått in i tjensterna, upoffrat sig åt dem hel och hållna, samt ännu både villja och kunna göra skäl för lönerna, af hvilka de varet och äro bonae fidei possessores. Ingen skillnad, som kan läggas manufacturcontoirets betjente i vägen, finner jag deruti, att desse ej, likasom de fläste andre embetsmän, njuta sina löner af någon kronans till stats-värket hörande drätsel, utan af en särskild manufactur-fond, hvilken riks. ständer sjelfve förordnat, och hvars anslående till statscassan, ehuru ock samma fond hädanefter skulle af statscontoiret upbäras, är grundel. afstyrkt och vederlagdt, uti höglöfl. handels- och manufactur-deputations protocollsutdrag, som betänkandet åtföljer. Hos mig uprann väl i början någon tvekan, om sjelfva grunden till manufacturcontoirets aflönings-stat, så som den der hänleder sig ifrån secreta utskåttet. Men, vid närmare eftersinnande, har jag funnet nog tydeligt, att framfarna riksdagars höglöfl. ständer hafva till deras secreta utskått, hvarunder då varande secreta handels- och manufactur-deputationer lydde, updraget den rättigheten, att reglera manufacturcontoiret, och disponera manufactur-fonden; hvilket nu varande riks. höglöfl. ständer sjelfve synas hafva medgifvet, med den uttryckel:a tillläggning till det af dem gillade⁷⁶⁶ betänkandet, om exportations-prémiererna, uti riksdagstidningen n:o 76, *att riks. ständers värdighet fordrade, att dess löften och beslut till alla delar blifva värkställdte*; ehuru också författningen, om samma prémier, originarie ifrån secreta utskåttet emanerat. Nu mera, sedan handels- och manufactur-deputation återvändt att vara secreta, och har att upgifva dess betänkanden till riks. ständers plena, är helt annan sak. Den nyttiga inskränkning vid secreta utskåttets göromål, som af riks. ständer nyligare blifvet vidtagen, lærer ej väl retroactive lämpa sig till framfarna tider, då samma inskränkning ännu icke var gjord.

Icke dess mindre, och ehuru väl contoirets betjening, efter det gifna förslaget, skulle hädanefter i commercecollegio sysselsättas; torde,

⁷⁶⁶ gillada i prot.

efter min tanka, manufactur-fonden ändå kunna vinna besparing af någon minskning i deras löner, allenast densamma blefve determinerad i annan proportion, än det af höglofl. deputationen upgifna löningsförslag innehåller.

Till exempel: Då höglofl. deputation upförer för *commissarierna* i contoiret 1 000 d. s:rmt, såsom primitive lön; så möter den omständigheten, att för de 2:ne första commissarie-beställningarna, primitive lönen väl icke var större, än 1 000 d. s:rmt, till dess densama år 1756 till ett vist riksdalertal förvandlades; men att vid nyssnämnda riksdag blefvo ännu 2:ne commissarie-beställningar inrättade, en för cancellie- och en för disconterings-ärenderna, med 500 r. d:s årlig lön. Den sidstnämde commissarie-sysslan för disconteringen är, med dess lön, så mycket mera primitive, som både syssla, och orsaken dertill, ej förre än då existerade. Skulle nu primitive löner, el. de, som vid hvarje sysslas första inrättning faststältes, läggas till grund, synes härvid upkomma någon svårhet af primitiva lönernas olikhet vid likdryga sysslor.

Vidare upförer höglofl. deputationen för *advocatfiscalen*, 500 d. s:mt som för detta varet *ombudsmans*-lön vid manufactur-contoiret. Då varande ombudsmannen Westberg undfeck väl icke annorleds, än personelt, lika lön med advocatfiscalen i banqven, år 1756: men strax derefter förordnade riks. ständer Westberg till advocatfiscal; hvilken värdighet alltför framgent förblef vid sysslan. När åter Westberg strax derpå blef commissarius, tillade secreta utskåttet dess efterträdare, advocatfiscalen Kling, in Octobri 1756, samma lön, som dess företrädare Westberg *särskildt anslagen* var. Således har den lön, hvilken Westberg, såsom ombudsman, personelt och särskildt tillades, sedan den tiden blifvet ansedd, såsom advocatfiscalssysslan ständigt åtföljande; så att annan lön har alldrig varet för advocatfiscalen utsatt, än denne, som är 375 r. d:r. Denne är således advocat-fiscalens primitive lön; lika som fordom 500 d. s:mt var ombudsmannens lön, men icke advocatfiscalens. Hvarföre, då i nu varande advocatfiscalens fullmagt utföres *den lön och de förmåner, som den sysslan åtfölga*, har han, till följe deraf, likasom företrädarena, i advocat-fiscalssysslan, upburet, icke ombudsmanslönen 500 d. s:mt, utan ofvannämde 375 r. d:r.

Secreteraren deremot undfeck i flera år, såsom secreterare-lön, ej mer än 600 d. s:mt, då honom först år 1747 tillades 1 000 d. s:mt; hvilken sednare lön höglofl. deputation dock ansedt såsom primitive. Men med lika, om icke mer ännu större skäl, är i mitt sinne advocatfiscalens 375 r. d:r värdel. primitive lön för den sysslan.

Kamereraren åter, då han ännu hette *bokhållare*, upbar 400 d. s:mts bokhållare-lön, men feck år 1741 kamererarefullmagt, med 750 d. s:mts lön, och 200 d:s skrivvare-hjelp, tillsammans 950 d. s:mt; hvilken summa varet den primitive-lön, som kamereraren njutet, till dess han omsider 1752 feck 50 d. s:mts tillökning, som då utgjorde för honom lika lön med commissarierne och secreteraren, neml. 1 000 d. s:mt. Höglofl. deputationen tager dock icke här bokhållare-lönen, 400 d. s:mt, utan kamererarens 750 d. såsom primitive lön, till grund; då likväl bokhållare-sysslans och lörens förvandling i kamererare-syssla och -lön, innebär detsamma, som ombudsmanssysslans och -lörens förvandling till advocatfiscalssyssla och -lön.

Om fördenskuld någon minskning i ofvannämnda betjeningslöner skall vidtagas, vore mitt oförgripeliga förslag, att afdraget blefve något mera skonsamt och lindrigt, samt dessutom närmare proportioneradt efter de löner, som en hvar af dem nu innehafver; så att en slags egalité i förminskningen finge rum, men icke den ene utaf dem mista vid pass $\frac{1}{2}$, den andre $\frac{2}{3}$, och den tredje fulla *fyra femtedelar*, af sin förra lön; hvilken sistnämde mistning skulle här vederfaras advocatfiscalen allena, som dock haft en vidlöftig och mödosam syssla hittills, och lär icke eller blifva särdeles ledig hädanefter, det jag har tillfälle att med säkerhet sluta af det ifrån höglofl. deputationen inkomna balance-extractet; hvaruti, snart sagt, vid hvar annan påst tillstyrkes och yrkas, att advocatfiscalen för framtiden skall dervid lägga sin embetes åtgärd.

Men, om någon lönernes minskning bör ske i proportion af hvarde-ras storlek, så vore bäst och lämpeligast, att determinera densamma efter det riksdalertal, som nu hvarje betjent njuter. Till exempel: Då en commissarie njuter 500 r. d:r; kunde man nu utsätta riksdaleren till, vid pass 15 d. ehuru sådant är långt under varande curs à 40 m:r p. r.d:r. Men om, det man bör förmoda, cursen framdeles nedfölla mer och mer; så kunde ock hans lön efter handen blifva i dalertal mindre: och på lika sätt med den öfriga nu varande betjeningen; hvilken, då den nu, efter min tanka, kommer att ingå i commerce-collegium, framdeles kan, vid blifvande ledighet, småningom afgå, utan återbesättning; hvilket, för-utan manufacturvärkets fara och skada, torde låta sig göra, enär detta departement först funnet i collegio till ordentligt skick och behörig stadga.

H. kyrkoherd. Heurlin yttrade sig, att, som igenom contoirets föreslagna up-hörande och manufactur-värkets ställande under commerce-collegium, både

en nödig indragning winnes för kronan, uti fullmäktiges arfvoden, och sökande befrias ifrån omvägar, att på 2:ne ställen söka sin rätt; så ville h. kyrkoherden dertill bifalla, men icke så, att manufactur-contoires nu varande betjente skola utestängas ifrån, att i collegio sköta de ärender, som hittills varet dem anförtrodde, och de aldrabäst känna. Desse, såsom riks. ständers betjente, måste genom riks. ständers åtgärd få tour och rättighet till befordran; emedan de eljes äro okände, ehvaräst de sig anmäla. Och de böra med lertid göra gagn, hälst commerce-collegium behöfver förstärkning, i anseende till sysslornas mängd. Skulle ett sådant behof framdeles uphöra, så må dessas rum blifva obesatte, när de afgå; men nu böra de så mycket mera i collegium inträda, och der utan préjudice för andra emploijeras, som deputationens mening icke lærer wara, att underminera våra fabriqver, hvilket wissertl. skulle ske, om inseendet och styrelsen af dem skulle hindras och förfalla, genom det, att commercecollegium icke hade tid, att sig dermed sysselsätta. Skola desse embetsmän nu tjena i commerce-collegio; så måste de ock behålla sina löner, hvilka de fått, icke som fiskeri-inspectorene af något enskildt bevåg, utan publica auctoritate, af secreta utskåttet med riks. ständers samtycke. Det vore eljes, att handla hårdt emot dem, hvilka till en stor del äro kände för både studerade och mycket skickelige män. Att konung Carl XII:tes officerare missat halfva lönen, trodde h. kyrkoherden icke kunna hit adpliceras, utan må häldre en allmän contribution beviljas af allas, äfven presterskapets, löner, på sätt, som dessa tillföre äfven händt, än sätta en så svag corps utur stånd, att blifva nödtorftigt bärgade. För öfrigt vore lika mycket, antingen manufactur-fonden hädanefter går till stats-contoiret, el. insättes i banqven.

H. probst. Wijkman: Här är nu mera icke rum, att yttra sig i quaestio an, el. att manufactur-contoiret skall uphöra, hvilket förut är afgjordt. Men att derföre incorporera hela contoires betjening i commerce-collegio, vore att stifta jalousie mellan bägge värkens ledamöter och betjente, hvaraf hinder i göromålen vore en oundvikelig följd. H. probsten hade sidsta riksdag i protocolsdeputation haft tillfälle, att af commerce-collegii protocoller tydeligen finna, huru som det i detta collegio aldrig gått långsammare med göromålen, än sedan det, efter erhållen förstärkning år 1756, kommet att arbeta på 2 divisioner. Deremot vittnar erfarenheten wid alla wärk, att ju mindre antal ledamöter utgör corpsen, desto mera kan derstädes blifva uträttadt. Till h. profess. Amnells dictamen kunde h. probsten icke hafva den fidem, som

till deputationens betänkande, emedan det grundar sig på sådana uppgifter, som icke kunnat komma till h. professorens kunskap, utan genom någon af contoires betjening, som således sökt ställa sin egen sak på goda fötter. Att besvara alla sådana specialiteter, wore nu genast icke tillfälle, emedan dertill behöfvas handlingar ifrån contoiret. Men ehuru de oafgjorde confiscations-målen i commerce-collegio äro många, är dock anledning att hoppas, det de igenom tulldeputations åtgärd vid denna riksdag, och framdeles till görande författningar, blifva minskade. Och när dertill kommer, att förskåtter, låner och praemier, af manufactur-fonden nu äro afskaffade, så blifver det återstående arbetet vid detta väirket ganska drägeligt, och kommer det mästa att bestå i disconteringen. Försvinner nu det mästa af arbetet, så vore det visserl. en ohuldhet mot riket, att till statens aflönande likafullt låta utgå 130 000 d. Att sådane löner grundar sig på förra författningar, hafva riks. ständer redan förklarar icke böra ligga deras indragande i vägen. Och kunde h. probsten, å sina committenters vägnar, sig alldrig åtaga någon contribution, att på sådant sätt underhålla private personers välstånd, ty den fattige torde då få leda enda kon ur båset, för att dertill bidra. Secreta utskåttet har alldrig haft rättighet till en sådan egenvillig disposition af publici medel, som kommer undersåtare så drygt efter. Fonden kan i detta afseende icke kallas särskild; ty undersåtare måste dertill, äfven så väl som till all annan statens utgift, utan åtskillnad contribuera. Att till löningsgrund stadga r. d:s beräkning efter 15 d., vore äfven emot all principer i mynts- och statsreglering. De balancer, som till advocatfiscalens indrivande lemnas, fordra nu mera icke mycken möda och tidsspillan, sedan de icke komma an på någon lagförning, utan blifva blåtta exsecutions-mål. Denna betjeningen tryckes väl af dyr tid, och otillräckelig utkomst; men är i detta afseende icke i sämre belägenhet, än alle andre löntagare i riket, af hvilke en del hafva mindre löner och trägnare sysslor. Att se officerare, som klädt blodig skjorta för fäderneslandet, gå och tigga sitt uppehälle, kan visserl. icke annat, än på hvar ömsint göra intryck. Och huru skall det då kunna blifva rättvist, att de, som kringskuret publicum, skola vid sina fördelar bibehållas. Att personerne tillföre till sådant ändamål måste lemna något av sina löner, viste h. probsten icke utaf. Förklarade slutel., det han, hvarken i detta, el. andra mål kunde gå från den principer, att tala för staten, och lisa fattiga hemmarande medbröder.

H. kyrkoherd. Linderot anmärkte först vid h. Ulfklous memorial, att han skyller dissentientes för ett anseende till personer, som h. kyrkoherden icke kunde finna lastvärdigt. Personer, hvilkas skickelighet, insigt och flit i deras sysslor äro af handels- och manufactur-deputationen för detta berömde, böra ju anses med välvilja, och bibehållas vid sina lagligen undfågna förmåner, samt brukas till sådana göromål, uti hvilka de ega bästa kunskap, och vid hvilka de användt tid och flit. H. Ulfklou missunnar dem deras lön och utkomst i en tid, då han sjelf ej finner sig nöjd med sin lön, utan söker, genom räntors förhöjning, en förmodel, billig fast ansenlig förbättring. Har således öfverflöd af egenkärlek, men i det samma brister i vänskapen emot nästan.

Att manufactur-contoiret sättes under commercecollegio, deruti instämde h. kyrkoherden med deputationen, men höll för omöjligt, att det förras sysslor kunna af det sednare bestridas, utan tillökning af ledamöter och betjening; sedan collegium, redan år 1764, hos Kongl. Maj:t anhållet om förstärkning, och bevist, det eljes vara sig omöjligt, att vederbörl. bestrida alla skyldigheter, som då redan thy ålågo. Contoirets betjente blifva ock eljes sysslolöse; varande för dem icke en gång öfrigt, att utreda gamla räkenskaper, sedan deputationen nu reviderat hvar utgiftspåst af manufactur-fonden, till närvarande tid. På ett lagligt sätt hafva det fått sina fullmagter och löner; ty ifrån första inrättningen har secreta utskåttet allena disponerat om manufacturcontoiret, dess cassa och betjening; och hafva riks. ständer i sina riksdagsbeslut uttryckel. gillat de anstalter, som secreta utskåttet i detta ämnet vidtaget. Ja, uti instruction för secreta utskåttet 1756, förbjöds disposition endast af stats- och ständerscontoirmsedel, utan att der nämnes ett ord om manufactur-fonden, hvars disposition fast mera, uti instruction för då varande secreta handels- och manufactur-deputation, lemnades densamma, med förbehåll af plenorum el. secreta utskåttets minne. Betjeningen quaestionis bör således wid sina löner bibehållas, 1) såsom bonae fidei possessores, utan afseende deruppå, om andre embetsmän, och betjente hafva mer el. mindre. Det skulle eljes med samma skäl kunna blifva fråga imellan indelningshafvare och penningelöntagare, som kunna vara wederlikar, men äro i sina inkomster vida åtskilde. 2) Äro de riks. ständers betjente, hvilke, enl. ständers löfte, skulle häldre för trogen tjenst förvänta sig belöning och befördran, än förlora i den förra, och vara exspectanter i den sednare. Utom allt detta är riket mera betjent dermed, att förståndige och redelige embetsmän göra nytta för större lön, än gå sysslolöse för mindre. H.

kyrkoherden biföll fördensku'd baron Ridderstolpes votum, tillika med h. profess. Amnells jämkning, ang: de r. d:s beräk'nande, och så framt, vid dessa personers befordran el. afgång i commercecollegio, embetens besättande efter dem icke skulle pröfvas nödigt, må den projecterade indragningen och besparingen då först vidtagas.

H. probst. Bergstedt åberopade, till alla delar, hvad h. probst. Wijkman anfördt, och fästade sig i synnerhet vid 2:ne omständigheter. 1) Att, igenom denna författning, fabriqvesrörelsen, långt ifrån att undermineras, ofelbart ses till godo, och alle, som deruti hafva del, blifva vigare och bättre betjente och afhulpne i sina angelägenheter. Att manufactur-wärket bör sortera under commerce-collegium, stadgar regerings-formen uttryckel:n och tyckes det nu mera vara en nog fulltygad sanning, att sakernas fortgång icke främjas genom embetsmäns förökande. 2) Fides publica, som icke grundar sig på lag, kände h. probsten icke. De löner, som vid manufactur-contoires första inrättning faststältes, skyddas på denna grunden med största skäl af fides publica; ty dermed geck igenom högsta magten allt lagl. till; men icke så med samma löners förbättring år 1756, emedan sjelftagen magt och instructioners å sido sättande dervid icke lemna rum för någon äkta fides publica. Ömhet för personer är både berömlig, och kan lätt vinna insteg hos kvar mennisko-vän; men ömhet för staten, när den är i trångmål, bör dock hos riksdagsmän hafva öfvervigten. Desse personer kunna icke sägas igenom deputationens project blifva lidande; ty de lemnas icke lönlöse. Tvärtom skulle de kunna blifva lidande, om de blefvo bundne vid r. d:s lön; emedan den tiden möjelig. kan återkomma, då cursen faller under 36 m., och det således blifver bättre, att hafva lön i dalertal. Personer, som i embeten äro parallele, böra icke eller på olika sätt lönas; följagtel:n dessa icke lemnas större fördelar, än deras wederlikar vid andra kronans stater. Men, som vid detta wärket sådane män äro tjenstgörande, som förut förvärfvat sig vacker skickelighet, till att äfven sköta sysslor vid andra wärk; så är billigt, att de må få söka sig in, hvaräst dem sjelfva godt synes, der de, utom andras préjudice, ock böra blifva befordrade.

H. probst. Sörström instämde med h. professor Amnell och h. kyrkoherd. Linderot, anmärkande allenast, hvad lönings-sättet vidkommer, att, om manufactur-betjeningen skall få sin nu innehafvande lön, efter 15 d. r. d:n, så få de in praesenti för litet, och pro futuro, nä r cursen fallet derunder, för mycket. Bäst vore derföre, att låta dem upbära sin r. d:s lön efter curs, då

den efter hand kunde komma till sin primitive inrättning. Lag och reglemente kunna icke sägas vara rubbade och brutne genom den disposition, som således då sker om dessa löner; ty vid ett riks. ständers värk må ju riks. ständer ega att efter godtfinnande inrätta löningarna: och med dessa löner må då embetsmännen gå in i commercecollegium.

H. profess. Amnell explicerade sig, ang:de åtkomsten till de data, som han i sitt dictamen nyttjat, att han utan möda fått dem vid första efterfrågan af riksdagsmän, som nu handtera dessa saker; utom det, att manufactur-contoires stat, sådan som den 1756 reglerades, länge varet h. professoren bekant. Att imellan lika embetsmän undvika olikhet i löner, vore en god sak; men lärer svårl. erhållas, icke en gång genom deputationens förslag. Riks. d:s räkning ville h. professoren icke förfäkta; utan gerna vidtaga någon annan lika proportionerlig utväg, enär den upgifves. Att aldeles abstrahera från privata personer, då man skall vårda publicum, vore icke möjligt; ty privati måste utgöra publicum, och, utan de förres subsistence, kan det senare icke existera.

H. doctor Möller besvarade först den frågan, hvilketdera vore bättre, att manufactur-contoires betjente behålla sina löner, emot det de utreda räknenskaperna och indrifva fordringarna, till redogörelse för kammar-revision, el. att de inträda till tjenstgöring i commerce-collegium. Det sednare syntes h. doctoren mera tjenligt. Ty, änskönt manufactur-göromålen hädanefter förminskas, hafva dock commerce-collegii blifvet ökte; och igenom arbete på 2 divisioner måste ostridigt sakernas fortgång befordras: åtminstone är långsamheten, som vid sådan belägenhet förr förmärkts, ett malum per accidens, som igenom tjenliga författningar kan häfvas. Hvad lönerna angår, var h. doctoren i den öfvertygelse, att riks. ständer igenom secreta utskåttet anordnat dem sådana, som de nu äro, och att de följagtel. icke, salva fide publica, kunna rubbas. H. doctoren nämde med flit: *Riks. ständer igenom secreta utskåttet*; såsom en vid dylika författningar vanlig ordning, så länge manufactur-contoiret stått under secreta utskåttets disposition. Och när riks. ständer hos Hans Kongl. Maj:t anhållet om värkställighet af hvad secreta utskåttet i sådan ställning beslutet: så synes desse betjente förlora deras välfägna egendom, om deras löner nu skulle till någon del indragas. Att de i dessa tider blifvet dem något fördelagtigare, än de skulle vara, om myntwäsendet vore i sitt skick, härrörer af wäxelkursen. Och ju mera den faller, ju mindre blifver skilnaden ifrån primitiva inrättningen; hvilken skilnad,

som förmodel. blifver allt mindre och mindre, tyckes vara för litet betydande, att riks. ständer derföre skola rygga sina förr tagna beslut. För öfrigt, tilltrorde sig h. doctoren, att för sina committenter kunna försvara, åtminstone böra de billiga, det medborgare icke försättas uti något oförskyldt lidande.

H. probst. Bolmstedt conformerade sig, till alla delar, med h. probst. Wijkman. Så ömt det vore för staten, att låta dessa behålla, hvad de mindre lagl. fått; så önskeligt vore det tillika, att den nu icke befunnes i sämre tillstånd, än då officerarne måste låta sig nöja med sina halfva löner. Skall manufactur-betjeningen gå in i commerce-collegium, så vore det rätt så godt, att contoiret blefve ståndande; ty fabriqverne blifva då lidande hädanefter, som hittills, och det går äfven så långsamt då i collegium för folk, att få, hvad de böra ha, som det gådt i contoiret, sedan fullmäktige ökades; hvarigenom sakerne endast blifvet satte i större vidlöftighet. Flere exempel utvisa, att icke personers antal, utan flit, drift och ordning, påskyndar sakens slut. Hvarföre och då nu allt, hvad som hör till manufactur-värket, blifvet så utredt, att blåtta exsecutions-mål återstå; behöfves visserl. icke, att en så talrik betjening dermed sysselsättes. Äfvenså kunde icke h. probsten samtycka, att lönerne vidare beräknas dem i r. d., ty staten lider dervid, och den måste riks. ständer mera ömma, än privatorum välstånd. Och vågade icke h. probsten, att, på sina committenters vägnar, gifva bort det aldraminsta af en så fattig stat, som riks. ständer nu träffat denna, utan ville dertill indraga allt, hvad möjligt vore.

Af samma tanka förklarade sig h:rar probstarne, Hellberg, doct. Nordman och Ekman, äfven vara.

H. probst. Wijkman tillade den anmärkningen, att commerce-collegii gamla göromål äfven hädanefter få en märkelig minskning i det, att de icke vidare blifva besvärade med privilegiens utfärdande.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus: Som manufactur-contoires betjente äro Sveriges barn, hvilke redan, hvar på sitt sätt, å daga lagt skickelighet, att tjena sitt fädernesland; så böra de icke bringas till den belägenhet, att, med hustrur och barn, gå för hvars mans dörr efter sitt underhåll. Andre collegier lära ej lemna dem inträde hos sig, deras egen betjening till förfång. De må derföre behålla de löner, som de på lagligt sätt bekommet; och som riks. ständer ega, att för dem reglera både det ena och det andra, bad h. öfverhåfpredikanten, att någon viss tour för dem måtte etableras.

H. kyrkoherd. Heurlin yrkade vidare på samma omständighet: och högvördigste h. arkibiskopen recommenderade hos ståndet, att i akt taga dessa considerationer, och så laga, det desse betjente icke måtte blifva lidande.

H. biskop Serenius aktade sig skyldig, så tala för privati, att icke det tillika blifver mot fäderneslandet; hvilket här skulle ske, om det skulle tillstyrkas, medtaga staten, för att hos privati underhålla beqvämlig lefnad. Och när deputationen tillagt en commissarie 1 000 d. s:mts lön, och så vidare i proportion, vore det ett omildt omdöme om dess göromål, att säga, det den reducerat betjeningen till tiggare-stafven. Mot deras inträde i commercecollegio tala flere, än en orimlighet. 1) Beredes derigenom för ärenderna en långsammare gång, hvarom riks. ständer dagel. hafva tillfälle, att i sina deputationer öfvertygas; ty ju talrikare de äro, ju svårare går det, att få något der uträttadt. 2) Blifver uti manufactursaker icke mycket arbete återstående, att af commerce-collegio bedrifvas. 3) Antingen skulle alle dessa betjente stiga in i collegium, el. endast någre. Det förra vore en stor olaglighet och orättvisa emot collegii betjening, att till deras préjudice skicka in en sådan mängd. Det sednare åter skulle icke kunna aflöpa, utan en oläflig mannamån. Och äfven som det vore ohuldt och obilligt mot staten, att vidare gravera den med lönerna, efter 1756 års författning; så ville ock h. biskopen, af h. profess. Amnells dictamen, taga sig en varning, att icke en annan gång communicera några ideer med sådant folk, som i saken äro intresserade: anmärkande slutel., att h. professorens calcul icke håller stick.

H. profess. Amnell refererade sig på hvad han nyligen anfördt: erindrande, att de data, han i saken nyttjat, voro en riksdagsman tillständig, samt ej svåre att bekomma. Att calculen, som i anledning deraf är gjord, vore ganska lätt och okånstig: och att, för öfrigt, i dess dictamen inga spår lära finnas, antingen till obillighet el. partiskhet.

H. kyrkoherd. Linderot utbad sig, att icke beskyllas för ohuldhet mot det allmänna, när han talade för folks rätt, hvilke, äfven så väl som kyrkoherden sjelf, uti regeringsform och privilegier hade sitt försvar. Att de icke kunna bärga sig med halfva löner, vore nog tydeligt. Och blygdes h. kyrkoherden icke, att låta hela landet veta sin tanka härutinnan. Dessa löner utgå väl af en stat, som genom contributioner utgöres; men så är den dock i sjelfva värdet skild ifrån den gamla rikets stat, och ehuru den hädaneftter kommer att

disponeras af statscontoiret, användes den dock endast till sina egna vissa behof.

H. probst. Hellberg: När manufact.contoiret 1739 inrättades, voro dess betjente få, och deras löner sådane, hvarmed de nu ej vilja vara nögde. Fonden var likväl då i godt stånd, och allt, hvad contoiret skulle uträtta, gick väl och utan åtal, enl. hvad betänkandet derom förmåler. Sedermera, då fonden blifvet knapp, hafva både betjente och löner blifvet tillökta. Men att värdet icke blifvet derigenom förbättradt, vittnar dess nu varande tillstånd. Hvarföre och som h. probsten icke viste, att riks. ständer fastställt denna tillökning, hvarken i betjente el. löner; kunde han icke finna, att publica fides i minsta mån laederas, genom deras indragande; ty då skulle wäxel-adsocierade äfven hafva skäl att klaga, öfver wåld på fides publica, uti hvad dem öfvergådt; utan, som embetsmän finnas annorstädes, hvilke vid äfvenså klena och smärre löner hafva trägnare arbete; fann h. probsten allt skäl, att bifalla betänkandet, med h. probst. Bergstedts tillägning. Varande ändå nog anledning att fråga, om icke det sker de sednare tillkomna supernumerarii en grace, att de äfven få stå kvar med sina löner.

Enär häruppå begärtes proposition, blef, under öfverläggning derom, öfverenskommet om bifall till betänkandet, på det sättet, att manufact.-contoirets betjente, efter tour och skickelighet, skola inträda och mottagas i alla de collegier el. stater, der de sig anmäla, och då få den lön, som sysslan åtföljer; men om den lön, som de imedlertid skola njuta, kunde ståndet sig icke förena. Och ville h. kyrkoh. Linderot äfven hafva den tillägning, att, i fall kongl. commerce-collegium skulle gifva tillkänna, det någon förstärkning der behöfves, skulle manufactur-contoires betjente dertill vara sjelfskrifne, och då derstädes utgöra en särskild division. För att nu afgöra frågan om lönerna, urskildes meningarne genom votering, på det sättet, att med Ja betecknades, det lönerne skulle upbäras efter gamla staten, och med Nej, att de skulle njutas efter curs.

Och deciderades detta med 31 Ja, emot 20 Nej.⁷⁶⁷

⁷⁶⁷ Prästeståndets protokollsutdrag härom: Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 59.

§ 4. Företogs till afgörande saken, ang:de de indelte räntorna i Skåne, Blekinge och Bohus län;⁷⁶⁸ hvarvid h. kyrkoh. Linderot upläste följande skrif-tel. dictamen:

Högwördige ståndet lärer tillåta mig, att jag, i anledning af den kun-skap, jag både tillförene egdt, om de från Dannemark conquerterade södra orter, och sedermera af secreta utskåttets extractum protocolli, samt flera handlingar, mig förvärfvat, om deras större eller mindre skyldighet, än de öfrige rikets inbyggare, till ränte-persedlars betalande in natura, eller efter markegång, har den äran, enl. mitt gjorda förbe-håll, mig nu utlåta, med den förbindelse, att jag, wid hvilken punct tvifvelsmål hos någon skulle exsistera, vill strax med vid handen va-rande acter och documenter bevisa, hvad jag anförer.

1. Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, 1657 återstaldte till Sve-rige, hafva fört persedle-jordeboken med sig, och den första svenska jorde-bok af år 1658 specificerar alla de persedlar, som både för och efter den tiden af dem utgingo.

2. I Malmö recess af d. 18 Sept. 1662, finna desse landskapsständer, i 3 §, sig skyldiga, att *praestera den soumission och de utskyllder, som de äro underkastade, och sina konungar för detta bevisat, och härefter på allmänna riksdagar af dem och samtel. riks. ständer kan blifva be-viljat.*

3. 1671 års jordrefning sträkte sig ej vidare, än till de hemman, som blefvo rusthåll, men ej till kronans förbehållna, el. löningshemman, ej eller jordeboks-, utan blott mantals- och extraordinarie räntan. *Bevis deruppå är, att 1686 års landsbok uptager ordinarie räntan lefvererad till krono-magasinet, liksom för 1671 var skedt.*

4. Malmö recess 11 § kan så mycket mindre lämpas till krono-tijon-den, som tå ingen viss tijonde-sättning var, utan kronan feck denna in-komst efter årsväxten, och det icke en gång i skeppan, utan i kjärfvan, som sedan för kronans räkning tröskades i 10:de-ladorna, hvilke voro vid alla kyrkor.

5. Alla kongl. bref och resolutioner om indelningen förmå och stämna deruti öfverens, att indelningen skulle *dernedre inrättas, äfven på det sättet, som här uppe i Sverige, af vissa och goda räntor.*

6. Härmed göres icke ändring i indelningsvärdet, emot regeringsfor-mens 25 §, utan det sättes i det skick, som vid dess början varet påsyf-

⁷⁶⁸ Jfr prot. ovan 17 mars.

tad, men, genom varornas högre pris, än krono-värdie innehåller, kommet utur sin ordning.

7. Efter reglementen af åren 1684 och 1695, skola dagsvärken till kongsgården utgöras utom räntan, och rusthållare göra, äfvenså väl som de andre hemman, dagsvärken till kongsgårdarna, Dahlby och Fliinge, och kunna således de sednare, ej mer än de förre, begära ersättning, och hvad dagsvärken till andra kongsgårdar utgå efter contracter, så afdragas de extra ordinarie räntan.

8. Blir landet icke härigenom ruineradt. Enl. 1662 års landsbok, hafva Oxsjö och Harjagers härader lefvererat till adelsfanan, och jämväl överstens Georg Hindr. Lybeckers regemente, sina jordeboksräntor, bestående i korn, hafra, skatte-galtar, skatte-ko, gäss, höns, wed. Till Landscrona magazin, allahanda slags spannemål och 253 st. ållon-svin. Bjäre härad till cavalleriet, 1 ½ lödigpenning, 32 skilling groth, stör, smör, hånung, foder, oxar, fodernöt, fläsk, m. m. År 1686, Ingelstad, Herrestad och Ahlbo härader, sin afrad till Malmö magazin. Östra och Västra Göinge härader, för den långa vägen skuld, enl. gouverneurens resolution, betalt med pengar, men till någon del godtgjort differencen imellan priset och krono-värderingen. Hafva de förr kunnat betala, kunna de likaså nu, och så mycket mera, som de blifvet förmögna derigenom, att de, i flera år å rad, fått 9, 10 till 12 plåtar för en tunna spannemål, och derföre ej erlagdt mera, än 2 d. 8 öre s:mt; samt för smöret 5 till 10 plåtar, och betalt allenast 1 d. 24 öre s:mt. Skåne, till stor del, har den bördighet emot Halland, att 500 karlar bönder och drängar, från senare stället, hvarje höst gå till det förra, och hjälpa skåningarna tröska sin sed, hvarmed hallänningarne ej allenast förtjena sig vinterfödan, utan ock Hallands värkeliga åboer förskaffa sig, hvad de behöfva både till uppehälle öfver sommaren, och sin dryga skatts betalning. Att förtiga den tröske-hjelp, som äfven fås både från Cronobergs och Jönköpings län i Småland. Hvilket land har då största styrkan, att sträfva emot sin undergång.

9. Halland har enahanda privilegier med Skåne, Blekinge och Bohus län; är inbegripet i ett fredsfördrag, delagtigt i Malmö recess; är magrare och svagare, än något af de nämnda provincier; har alltid betalt persedlar efter markegång, både för och efter båtsmansroteringen, och således icke vid cavalleriets indragning åtaget sig detta onus. Betalar så ännu. Hvarföre är icke den ene orten så väl fri, som den andra? Hvarföre skall den bättre slippa, och den sämre betungas? Ett ¼ mantal i Halland kan med sin förhögnig betala årligen per medium 50 till 60

plåtar, i båtsmansafgift 5 plåtar, köpa fiskvaror från Bohus län för 15 plåtar, spannemål från Skåne för 50 plåtar, tillsamman 120 plåtar; hvarremot en bonde i Skåne och Bohus län, som säljer ej allenast till hallänningen alla dessa behof, utan ock är i stånd, att förse dermed flera åboer, erlägger i skatt för sitt hemman 8, 10 och kan ske högst till 20 plåtar.

10. I anledning af fredsfördraget, Malmö-recess och Lunda landebok, eger presterskapet, af dess tillslagna mensal-hemman, domkyrkan i Lund af sina gårdar, och frälseman af sitt frälse, persedlarna in natura, el. efter markegång-mån kronan förbehållet dessa sin rätt, med förlust af sin egen?

11. Är härunder ej blått indelningshafvarnes, utan äfven kronans och rikets rätt. Kronans behållne räntor bestiga sig i

Malmöhus-län, af arrende-jordeboks- el. ordinarie räntor, samt extra ordinar. dito	17 494:16½
Christianstads d:o	7 457:22
Blekinge d:o	1 925:5
Bohus län	3 836:18

S:a 30 639:29½

När denna summa betalas efter markegång, blir för kronan ansenlig vinst, el. ock måste Halland och andre fattige landskap ersätta bristen med bevillning, och således den fattige ej allenast köpa sitt behof af den rikare, utan ock för honom erlägga och fylla den förlust, som staten lider genom hans förskoning.

12. 1687 års författning med hemmansräntornes utgörande, i reda pengar, i Skåne och Bohus län, var ej annat, än en villkorlig och ständig markegång, så länge penningarne och varorna stodo i lika pris emot hvarandra, derföre hafva commissarierna tå tillstyrkt Hans Kongl. Maj:t härtill, helst NB Hans Maj:t hade ju alltid magt och lägenhet, att så föranstalta, att Hans Maj:t och kronan blefve skadeslös.

13. Besparingen af reserve-, beneficie- och generalförråds-cassamedlen, bestiger sig vid bägge skånske regementerna till 3 319 d. 21 öre s:mt, hvarigenom kronan, tå förvandlingen tillkommer, äfven måste vinna.

14. Kongl. brefvet till generallieuten. Schönleben, af d. 16 Januar. 1694, har icke uphäfvet kronans och indelningshafvarens rätt, att få persedlarna in natura, som capitain v. Böhnen vill det uttyda; utan allenast sagdt, huru högt hvar tunna spannemål skulle indelningshafva-

ren på lön består, och huru mycket han i dagsvärken och dagsvärkspengar skulle njuta. Fast mera står der uttrycket., *att officerarne och landsbetjente med skäl icke hafva orsak att klaga, när de NB af indeldta hemmansräntor undfå deras lön efter staten, ej eller är i reglementet förordnad, att de oumgängel. skola hafva vinst utom den vanl. kronovärderingen, NB på de orter, der markegången icke stiger öfver krono-värderingen; ty finne vi, i anseende till sådana, samt flera omständigheter, vara bäst, att den gamla värderingen på persedlarna deri landet blir stående orubbad, som densamma har varet, allt sedan landet kom under vår och Sveriges kronas devotion.* Neml. fastän kronan och indelningshafvarne förlorade på denna ort den difference, som är imellan 3 d. och 2 d. 8 öre s:mt på spannemålen, samt imellan 2 d. 8 öre och 1 d. 24 öre s:mt på smöret, hvilken högre summa är härstädes krono-värdie; så ville Kongl. Maj:t, det skulle förblifva efter vanligheten.

15. Ingen farhåga kan el. bör existera öfver den så kallade prestekallsskatten i Skåne, hvilken somligsteds kan vara indeldt till cavalleriet, och i Bohus län heter årlig contribution, samt i Halland presternas taxa el. kongsskatt, och på alla ställen af fogdarna upbäres: ty så litet hemmantals- el. extra ordinarie räntorne, hvilke äfven löpa in i indelningen, kunna, såsom penninge-räntor, undergå förvandling, så litet kan ock denne presternes skatt komma derunder. Derföre, ehuru i Halland all skol efter markegång, sker dock icke sådant på hemmantals-räntan, och kan så mycket mindre ske hvarken i Halland, el. Skåne, med presternas taxa; som densamma, enl. 3 § i Malmö recess, är både en bevilling, och en sådan penninge-ränta, hvarpå förvandling icke existerar, el. kan existera.

16. Att Skåne och Bohus län skola hafva större frihet, än andre svenske provincier, för det de äro gräntse-orter, och hafva förr lydt under dansk regering, kan jag icke finna. Dalsland, Jämteland och Härjedalen m. m. äro gräntse-orter; Gottland och Jämteland hafva äfven hördt till Dannemark, men derföre veta de icke af sådan förskoning.

Det är sant, att i Skåne och Bohus län äro både sämre och bättre orter. Den sämsta är likväl så god, om icke bättre än den medelmåttiga halländska. Boskapssjuka hemsöker väl i gemen dessa landskap esomoftast; men kan och har den svaga orten, såsom Halland, åter kunnat komma sig före igen, under sina dryga utskylder, huru mycket snarare den goda. Skånska skogsbygdens jordeboksräntor bestå i liten el. ingen spannemål, utan i smör, stöo, wed, honing, ållonsvin, ljuse-garn, leijor,

ål, m. m. Har skogs-bygden mindre förråd på säd, så har den mera på skog. Är skogen försämrad, så kan nu en bonde med ett lass ved, som kårstar 5 plåtar, betala sin årsskatt, likasom slättbonden det i några år gjort med en, och somlige med $\frac{1}{2}$ t:a säd.

På dessa grunder kan jag icke annat, än, för min del, bifalla secreta utskåttets extract. protocolli: dock som Halland med dessa orter eger lika rättigheter, och på förra stället ingen åbo tvingas, att föra sina persedlar inom lagsago, utan betalar dem efter Thomasmässo markegång, bör, efter min tanka, den ändringen ske i secreta utskåttets betänkande, att desse provincier icke förbindas betala in natura, utan efter markegång med pengar erlægga sina persedle-räntor. På det sättet får kronan sin rätt, lika af alla sina undersåtare. Malmö recess och 1695 års reglemente, såsom lagar för dessa landskap, behållas i sin kraft och helgd, och hvar en kommer till åtnjutande af sin urgamla och med lagar sedermera befastade⁷⁶⁹ rättighet.

H. probsten Kröger: Om Halland är nu ingen fråga, utan har krigsbefälet i sina besvär väckt denna nu förevarande om de öfriga 3 provincerna, hvilken då den blifvet i statsdeputation handterad, hvaräst bondeståndet icke hafver sina ledamöter, hade ock waret billigt, att de, som antingen sjelfve, eller ock hvilkas slägtingar hafva indelning der nedre, icke dermed sig befattat; bland hvilka dock öfversten, grefve Frölich, håfcancell. Vult v. Stejern, och kyrkoh. doctor Haussvolff varet öfver saken. Dessutan hade kammarcollegii betänkande i saken äfven bordt infordras. I sjelfva saken yttrade sig h. probsten sina tankar genom följande frågor: 1) Om kronan härvid vinner? Att utröna detta, måste debet och credit jämföras. 30 000 d:rs inkomst tyckes något betyda, men den försvinner i en säker förlust, genom augmenterna till rusthållen, som äfven då efter förvandling böra betalas, och förmedels utarmande af 4 län, hvaräst folket nog mycket redan flyttar ut till Danmark. 2) Om detta är rättvist, när desse provinser hafva både 1687 års instruction, och andra lagar, som alle bestyrka penninge-räntor, och hvilkas förvandling äfven skulle rubba fredsfördrager. 3) Om det är billigt, att på detta sättet förbättra dessa indelningshafvares vilkor, och för deras skuld betunga ett land, som flera gånger blifvet hemsökt med svår boskapssjuka, och äfven nu börjar dermed besväras; när likväl bemäldte indelningshafvare hittills väl bärgat sig, och hafva märkelig förmån framför andra penninge-

⁷⁶⁹ befastada i prot.

löntagare. 4) Om det är försigtigt, att gå in i sådana författningar, hvarigenom aristocratie i landet styrkes, som så mycket influerar på presterskapet, och hvilken redan kommet nog långt, när en officerare inpune kan slå sin rusthållare, oaktadt 1756 års förordning derföre utsätter tjenstens förlust. Huru långt kan icke till slut sådant förtryck gå? Och huru nödigt vill icke deremot vara, att presterskapet då bevakar allmogens med deras naturligtvis combinerade interesse? 5) Om det är anständigt för preteståndet, att sätta herrskaper och de förnämre i allt större och större styrka? medan de merändels göra narr af prestaembetet, men religionen, med Guds hjälp, i det längsta soutenerar sig hos bondeståndet. 6) Om det är vänligt mot presterskapet i orten, att bereda dem en dylik förvandling uti en del af deras utskyl-der?

Härmed instämde till alla delar h. probst. Bolmstedt, och, äfven som h. probst. Kröger, begärte utdrag af protocollet öfver sina tankar i detta ämne, till bevis, för deras hemmavarande medbröder, att de bevakat deras rätt.

H. doctor Wählin aflemnade följande dictamen:

Jag vill ej inlåta mig i någon quaestion, om herrar indelningshafvarens rättighet, att få räntan i pertsedlar, eller efter årlig markegång betald, af de hemman, som dem i löner och tillrustning äro anslagne, utan förnämligast hålla mig vid den quaestionen om kronans rätt, att nu utfordra pertsedel-räntor in natura uti Skåne och Blekingen, som härtills blifvet med penningar betalade, efter det pris och öfverenskommelse, som imellan kronan och skånska provincens skattdragande hemmansåboer, är träffad, och af de sednare, i hela 80 års tid, är fullgjord; ehuru det pris, som pertsedlarna blef i början åsatt, varet en god del högre, än de derå orten allmänt gullet.

1:mo: Som 1671 års jordrefning i Skåne, icke tog de persedel-räntor till allmän grund, som gamla jordeboken innehåller, utan efter landtmätning, och hemmanens befunna egor, samt andra större el. mindre förmåner, taxerade hvart och ett hemman i penningar; och persedlarna, som till namnet bibehöllos i jordeboken, sattes i så högt pris, som skulle svara emot den penninge-summa, som hemmanet ålades, oaktadt den öfversteg persedlarnas gångbara värde; så ser jag icke, med hvad skäl kronan nu kan påstå, att häfva penninge-räntorna, och förvandla dem i persedlar, sedan waruprissen i dessa sednare tider öfverstiget persedlarnas krono-värdie; hälst ingen åtalan är gjord, el. ändring tilllåten, under all den tid, som prisen på persedlar varet ringare, än krono-

värderingen, och fölgagtel. förlusten stadnat på skattgifvarnas sida. Som det nu varande betalningssätt med penningar för skånska räntorna, är skedt med kronans och skattgifvarnas öfverenskommelse å ömse sidor, och i så lång tid utan förändring fölgdt; oaktadt kronan, under sidsta danska kriget, och under en souverain konungs tid, då hela svenska arméen låg i Skåne; visserligen behöfde persedlarna in natura; så ser jag icke, att kronan kan med skäl, å sin sida, nu rubba den ingå-gna, och genom 80 års häfd stadgade⁷⁷⁰, öfverenskommelsen, då wi genom Guds välsignelse njuta fredslugn.

2:do: Det låter sig icke eller göra, att nu fordra persedel-räntor efter den gamla jorde-boken, sedan hemmanen i Skåne, under den förflutna tiden, dels genom krigen, dels genom andra tillfälligheter, på åtskilliga tracter, råkat uti helt olika omständigheter, än förr. Ty persedel-räntorne i gamla jorde-boken hafva sin relation till ortens och hemmanens då varande beskaffenhet, uti åker, äng, skog, tårfmåsar, fiske etc. hvar efter persedlarne, till sin natur och särskilda sorter, äro lämpade. Sedermera hafva på många ställen hemmansegorne undergått en så hufvudsakelig förändring, att de uti nu varande belägenhet, hafva liten el. ingen rapport till de gamla persedel-räntorna; ty på de tracter, hvaräst flygsanden fördärfvat åker och äng; el. skogen blifvet uthuggen; tårfmåsarne utskurne; fisket försvunnet, etc. kunna persedel-räntor, som i gamla jorde-boken stå upförde, och grunda sig på ortens och hemmanens då varande beskaffenhet, i hänseende till åker, äng, skog, tårfskyrd, fiske, m. m. nu mera icke med skäl utfordras, sedan de för-måner, hvarifrån persedel-räntorne böra hänledas, på flera ställen försvunnet. Jag ser altså icke, huru kronan skulle kunna nu införa perse-del-räntor i Skåne, utan att en ny refning och skattläggning bör gå förut, hvilken dock lærer vara betänkelig, dels i anseende till skattehemmanen, dels i hänseende till rusthållen, som utgöra största delen och kronohemmanen i Skåne, och hafva långt mindre fördelagtig rustnings-ränta sig anslagen, än här uppe i landet.

3:tio finner jag icke, att kronan kunde vänta sig någon förmån af penninge-räntornas förvandlande till persedlar i Skåne; ty det är ännu i friskt minne, då waruprisen på den orten gingo en god del under krono-värderingen, i hvilken händelse kronan hade förlorat, om hon haft persedel-räntor. Samma omständigheter kunna ännu förefalla der å orten, och förefalla efter all sannolikhet snart nog, när vårt mynt en

⁷⁷⁰ stadgada i prot.

gång kommer i skick, och Gud förskonar den provinsen för fänadsstörtning och missväxt i några år efter hvart annat.

Dessutan äro mästa delen af kronans hemman i Skåne indelade till rustning under cavallerie-regementerna; och bristen i rustningsräntorna, som här uppe i landet fylles med augments-hemman under rustningsstammen, betalas af kronan, på flera ställen i Skåne, med penningar, till fixerad dalertal, hvarmed ock rusthållarne, i förflutna tiden, fått låta sig åtnöja; ehuru rustningsomkåstningarne mångdubbelt öfverstiget den anslagna rustnings-räntan: men om kronan skulle öfver allt i Skåne förvandla penninge-räntan i persedlar; så hafva ock alle rusthållare, som nu få augmenten i pengar, en ostridig rätt att njuta sina augment till rustningsräntans fyllnad, i hemman el. persedel-räntor; uti hvilket fall, kronans uträkning på vinst torde stadna deruti, att få adsignera de persedel-räntor, som togos af den ena undersåtaren, på den andra, utan att sjelf hafva deraf någon förmån; men säker confusion af rubbningen i en stadgad inrättning.

4:to: Jag anser icke eller för rådeligt, att i nu varande omständigheter göra någon ändring. Ty den märkeliga skillnad, som i den förflutna tiden blifvet, imellan priset på persedlar och krono-värderingen, har förnämligast härrördt af den oordning, hvaruti myntet råkat. Deruti har allmogen ingen skuld; utan skulle fast mer genom en hastig förändring af dess räntor i närvarande tid, då varuprisen stigit till det högsta, få anledning att med missnöje anse sina omständigheter, då de skulle nödgas undergå en så hastig och oförmodad ändring i sina utskylder till kronan, och sålunda, till en betydande del, få vidkännas de obehageliga följder, som oredorna i myntet förorsakat, hvartill de ej äro vållande. Om någon ändring skulle finnas nödig, samt nyttig; så voro, efter min tanka, långt tjenligare, att tänka derpå, när wäxel-cursen fallet al pari, och prisen på persedlar, i mån derefter, återgådt till sitt rätta och naturliga värde, i relation till penningarna.

Det synes väl, som skulle skånske hemmansåboerne draget och draga till sig en stor vinning, då de få betala räntorna i pengar, efter krono-värdering, och profitera ansenligen på persedlarnas förvandling. Jag vill ock medgifva, att en och annan, der som på andra ställen, satt sig i välmåga genom varuprisens ovanliga dyrhet: men i allmänhet har dyrheten på persedlar icke vidare gagnat de flästa, än att de någorlunda kunnat berga sig, och balancera utgifterna till sina egna behof vid tjens-tefolks aflönande, hästars anskaffande till rustning och åkerbruket, fåboskaps inköp, efter de täta åkomna störtningar, som landet i allmänhet

öfvergådt, m. m. uti hvilka delar skånske inbyggarna haft och hafva känt så stor, om ej större, förlust, än förmån af dyrheten, alldenstund deras nödiga behof blifvet genom landsplågorna förökte.

Dessutan torde och det böra komma i någon consideration, att Skåne är gräntse-ort, hvarifrån tillfället är lätt att vika utur landet, hvilket äfven antingen af vanart, el. förvett, esomoftast nyttjas, utan annan gifven anledning. Jag lemnar altså till eftersinnande, om ej penninge-räntors ombyte i Skåne till persedlar, i synnerhet denna tiden, då wi ej hafve annat än repräsentativt mynt, kunde förmå mången dräng, som ärnat antaga hemmans bruk i sin födelse-ort, att ändra sitt upsåt och begifva sig dit, der han förmodar sin framtid blifva underkastad mindre förändrade omständigheter, och få det redbart, som han hinner förtjena med sitt arbete. Hvem vill ock gå i borgen derföre, att icke mången hemmans åbo, som ser sig vara i fattigdom ort trånga vilkor, oakadt han nu sitter för en drägelig penninge-ränta, kunde falla på samma tanka, när han sågo den förmånen blifva sig betagen, som han haft af förvandlingen af persedlarna?

5:to. Hvad Blekingen angår, så är den provinsen satt i så dryg båtsmansrustning, att $\frac{1}{2}$ -hemman, och på några ställen, $\frac{1}{3}$ -hemman, måste utgöra en ordinarie båtsman, med dess fördubbling, mot 20 d. s:mts ränta, hvilken der hon icke fullt utgår af hemmanet, så fyller kronan bristen i pengar. Kronan har således inga andra räntor, än det öfverskätt, som på några få hemman öfverstiger rustnings-räntan, samt räntan af några små lägenheter, som ej äro indelte, hvilket betalas i penningar.

Om nu desse penninge-räntor skulle förvandlas i persedlar, så voro dervid samma consideration, som i Skåne; och voro för Blekingen så mycket mer tryckande, som ingen province i riket lärer vara, som har så dryg känning af båtsmanshållet; så vida kongl. amiralitetets nära belägenhet, och flåttans behof, göra, att Blekingske båtsmännen måste ständigt vara redo, och varda årligen upbådade, merändels till årsarbete, hvilket ej kan aflöpa, utan rustningshållarens dryga känning. Orten är dessutan på de flästa ställen skarp och mager, så att innevånarena kunna af sina skogar finna någon utväg till penninge-räntorna; men spannemål el. andra matvaror behöfva de till oumgäkelig föda.

6:to: Hvad Bohus län angår, så har jag derom ingen kunskap, och kan altså icke yttra mig, huruvida penninge-räntorne i den provinsen kunna stå at förbyta i gamla persedel-räntorna. Men hvad domkyrko-hemmanen i Lunds stift angår, så är väl sant, att persedel-räntorne äro i domkyrkans jordebok uptagne, och utgå äfven på vissa tracter in natu-

ra, hvad som är i spannemål; men de öfrige persedlarne betalas i penningar efter krono-värdering; och på några ställen, är både spannemål och persedlar förvandlade i pengar. Härvid är ock att observera, att domkyrkan behölt på sina ställen någon del af persedlarna; ty hennes hemman undergingo ingen refning år 1671, då kronohemmanen refvades och skattlagdes, och är altså vid kronans och domkyrkans hemman i Skåne en olika omständighet.

H. biskop Serenius bekände, att han tillföre varet i denna saken af samma tanka, som secreta utskåttet; men hade han, vid sakens beredande, i statsdeputationen hafdt sådana uplysningar, som nu; skulle han alldrig hafva låtet saken gå, utan att dervid bifoga särskildt votum.

H. biskopen tillstyrkte derföre nu, att ståndet måtte låta en esprit de dorps hos sig regera, och icke gå in i något, hvaraf dess medbröder skulle komma att känna olägenhet.

Häruppå gjordes proposition, om ståndet bifaller hedervärda bondeståndets protocollsutdrag, hvilket mäst med Ja besvarades; men som något Nej äfven hördes, och h. kyrkoh. Linderot, samt h. kyrkoh. Ståhl, begärade votering; anställes densamma, och utföll så, att 41 röster voro för Ja, och 10 för Nej, el. för bifall till secreta utskåttets extract. protocolli.

§ 5. Föredrogs h. Pehr Wibergs memorial,⁷⁷¹ om något understöd till kyrkobyggnad i Norrköping, och biföll ståndet, att medel dertill samlas genom stambok och en collect öfver hela riket. För hvilket herr biskop Serenius aflade tacksägelse, och afgick att anföra en deputation af 6 ledamöter, till att detta hos de öfriga respective stånden anmäla.

§ 6. Företrädde en deputation ifrån vällofl. borgare-ståndet, som öfverlemnade och recommenderade ett det ståndets extractum protocolli af d. 17 Martii, ang:de förekommande af spannemålsbrist; och ett annat af d. 15 Martii, ang:de utjordar i Jädra by vid Jönköping.

§ 7. Företrädde deputerade ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, bland hvilka ordföranden, h. baron Cederhjelm, gaf tillkänna, att ridderskapet och adelen förehaft målet, ang:de spannemålsbrist: och, som hungersnöd ännu,

⁷⁷¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 135.

dess bättre, icke synes vara för handen, remitterat till secreta utskåttet, att deremot taga tjenliga författningar, men för det närvarande bifallet vällofl. borgare-ståndets protocollsutdrag.

§ 8. Företogs till afgörande protocolsdeputations betänkande, ang:de theolog. profess. i Upsala, doct. Mathesii préjudicerande af domprobst. doct. Hydrén.

H. probst. Haartman argumenterade härvid, så väl af préjudicater vid framl. domprobst. doctor Asps, och h. professor Amnells befordran, som af academiska constitutionernes X capit. 2 §, att visa, det doctor Mathesius icke bordt på förslaget eftersättas doctor Hydrén. Öfver Kongl. Maj:ts nådiga utnämmande klagas alldeles icke; utan som man har fullt skäl att förmoda, det Kongl. Maj:t, efter vanligheten med domprobste-sysslor, icke gådt doctor Mathesius förbi, om han, som sig bordt, varet primo loco upförd; så anses förslagens inrättande, såsom orsak till hans förbigående; hvilket derföre bör uppå consistorium beifras, och honom förunnas reparation.

H. professor Amnell yttrade sig dictando, som följer:

Då höglofl. protocolsdeputation gillar den theologiska facultetens i Upsala vidtagna ordning imellan de 3 föreslagna till den då ledigvarande primarie profession och domprobsteriet, samt synes tillika härvid leda något skäl af den för detta imellan mig och professoren Clevberg i akt tagna ordning, vid ett theologiae professions-förslag af år 1759; så gifves mig dubbel anledning, att i närvarande ämne mig närmare yttra.

Jag, som, vid sidsta primarie professions-förslagens uprättande, var den theologiska facultetens decanus följde, vid min rösts afgifvande, den ordning, som jag väl icke vet mig vara i någon lag föreskrifven, men dock icke förment el. förbudet; neml. att nämna de 3:ne vid detta tillfälle sökande theologiae professorer i den ordning, som deras då innehafvande säte i consistorio och facultet medgaf; dock så, att jag fant min skyldighet vara, att för hvar och en af de 3 föreslagna särskilt anföra dess flera el. färre tjensteår, hvilke då de sins imellan jämföras, kunde ej annat än, enl. sanning, upkomma den skilnad, att den i andra rummet af mig upförde professoren, doct. Hydrén, hade flera års meriter framför bägge dess undersökare. Denna sidsta omständighet åter värkade sedan, vid omröstningen i consistorio academico, det, att de

fläste röster i första rummet tillfölla nyssnämnda doctor och professor, såsom jämförelse-vis den mästförtjenta.

För öfrigt har jag, under consistorii academici mångåriga bivistande, funnet, å ena sidan, huru mycket ansvar, efter lagarna, hänger vid 3:ne mäst skickelige och bäst förtjente personers utsökande och föreslående utaf varande competitorers antal; men, å andra sidan, icke funnet de 3 utsökta och föreslagna personers ordning sins imellan, vid slik vote-ring, vara i lagen så determinerad, att icke den ene consistorialis, i hän-seende till vissa sig förekommande considerationer, trodt sig stå öppet, att nämna samma 3:ne personer i annan ordning, än andre tillika vote-rande; hvilket så mycket mera opåtaladt aflupet, som icke sällan i con-sistorio, likasom i alla andra collegier, vid förslagers uprättande händt och händer, att en voterande ledamot, utan att derföre ställas till ansvar, i ett el. flera rum, å förslaget, också nämner den el. de, som dock, ge-nom pluraliteten, ifrån förslaget uteslutas. Alla collegiers och consisto-riers protocoller, hvaraf i deputationen finnes rikt förråd, lærer noggsamt röja detta. Jag har läst vissa protocoller äfven ifrån de ställen, der tjenste-betänkandet af år 1756, som i sidsta fullmagten sätter grunden till befordran, är gällande; hvaräst icke dess mindre de 3 föreslagnas ordning sins imellan, i hvars och ens voto, så varierar, att ingen af de föreslagna är, som icke utaf någon af de voterande blifvet nämnd i primo loco; ehuru sedermera de 3 föreslagnas présenterande å samma ställen skedt i den ordning, som sidsta fullmagternas värdighet och ålder ford-rat, enl. tjänste-betänkandet: likasom i consistorio åter de 3 föreslagnas présentation, efter de till presteståndet och de derunder begrepna stater hörande lagar och gammal praxis, sker i den ordning, som de samman-räknade rösters pluralitet medgifver; hälst emedan, vid ecclesiastique och academiska sysslors besättning och förslag dertill, alls ingen änd-ring är gjord igenom tjenstebetänkandet af år 1756, och fölgagtel. ej eller igenom förklaringen derå af 25 April. 1758. Tvärtom så äro alle ecclesiastique sysslor i gemen, och de academiske i synnerhet, med uttryckelig bokstaf ifrån den nya författningen undantagne.

Dernäst, hvad exemplet angår, hvilket höglofl. deputation antaget af professor Clevberg och mig; så torde det behöfva följande historiska uplysning. År 1745 upfördes Clevberg och jag, bägge varande då ma-gistri docentes, å philosophiae adjuncts-förslag: Clevberg erhöit då sysslan; men jag erhöit strax året derpå förslag och fullmagt å annan dylik adjunctur. År 1747 sökte Clevberg, som medlertid var transporterad till theolog. adjunctur, och jag, graecar. litt. professionen: på för-

slaget kommo vice bibliothecar. Burman 1:mo, jag 2:do, och Clevberg 3:tio loco, efter rösternas pluralitet, och jag erhöilt nådig fullmagt på sysslan. År 1759 sökte jag och Clevberg, som något förut var blefven oriental. lingg. professor, den theologiska professionen efter biskop Benzelstierna: på förslaget kommo jag 1:mo, Clevberg 2:do, Hesselgren 3:tio loco, och professor Clevberg erhöilt nådig fullmagt: i stöd hvaraf, han i consistorio och facultet nu eger säte och stämman framför mig, som ett år derefter vardt i nåder förflyttad till en dylik theologiae profession; ehuru jag innehafver 10 års äldre kongl. fullmagt på philosophisk profession, än han, som, under den tiden, var ännu adjunct vid academien, och således min subaltern: varande, för öfrigt, theologiae och philosophiae professors fullmagter, som bekant är, af lika värdighet. Hvilket allt jag anförer ingalunda så, som skulle jag i någor måtto misstyda el. misstycka, att slik numerisk ordning inom consistorium och facultet blifvet tillagd professoren Clevberg, framför mig; utan allenast, att exemplet, som af honom och mig taget är, må närmare kunna lämpas till att upplysa de nu förevarande ämnet, med hvilket det eger endels någon likhet, och endels åter mycken olikhet. Bägge delarna röja sig deruti, att professor Clevberg, då han nyssförut var den yngste philosophiae professor och sidste consistorialis, men jag deremot ibland de äldre, blef, igenom en ny nådig fullmagt, upflyttad till ett rum, framför mig i consistorio och facultet: hvarigenom jag dock alldrig kunnat begripa, det jag vore lidande; hälst emedan Kongl. Maj:t täcktes i nåder, vid förgifvandet af sidstnämnda syssla, icke gå utom förslag, utan dertill nämna professoren Clevberg, som stod näst mig, el. i andra rummet å förslaget.

Sidst, hvad höglofl. deputationens inkomna betänkande vidkommer, finner jag, att detsamma håller sig vid sjelfva ämnet, som är blåtta ordningen imellan de förslagna doctorer, Hydrén och Mathesius; ehuru jag, för öfrigt, icke kunnat fatta tillräckeligheten af de skäl, hvarföre deputationen ansedt den af pluraliteten i consistorio vidtagna ordning för pliktvärdig; men hvad angår det medföljande votum separatum, hvartill vällofl. borgare-ståndet lemnat bifall, så ser jag ej annat, än att det går vida öfver och utom ämnet, i det doctor Mathesii uprättelse genom domprobste fullmagt, samt säte och stämman, framför den af Kongl. Maj:t i nåder tillförordnade domprobst. doct Hydrén, tillstyrkes, jag vet icke egentel. af hvad grund, el. efter hvilket lagsens rum, varande för mig ej begripeligt, huru slik reparation må här kunna tillerkännas en å förslag uppförd sökande, om ock densamme värkel. befun-

nes hafva förtjent ett främre rum å samma förslag, än det han innehaft. Hvarförutan skulle, å sådant vis, för tidigt uptagas och granskas ett hos Kongl. Maj:t anhängigt och ännu der oafgjordt mål, rörande doctor Mathesii säte framför primarie professoren och domprobsten, doct. Hydrén; hvaröfver jag vet, att consistorium academicum i Upsala, på nådigsta remisser, 2:ne särskildta gånger till hög ort insänt dess och domprobst. Hydréns underdåniga tankar och utlåtande. I hänseende till hvilket allt, så väl som till flera andra, i mitt sinne, nödvändiga considerationer, hvilka dock sjelfva saken, samt höglofl. deputationens gifna betänkande i den samma, nu icke ger anledning att framföra; jag bör, för min ringa del, vördsammast mig yttra, att jag för ingen del, kan ingå i det förbem:ta särskildta votum, som betänkandet åtföljde.

H. biskop Serenius föreslog, att den af deputationen projecterade plikten måtte undantagas, såsom mäst odieuse, och tjenande att väcka doct. Mathesius ovänner ibland sina colleger.

H. kyrkoherd. Linderot anmärkte först, att protocolsdeputation denna riksdag gjordt mycket åtal på consistoriers, men icke på andra collegiers, göromål. Att försvara alla consistoriers, el. något särskildt consistorii, alla göromål, ville väl h. kyrkoherden icke åtaga sig, utan allenast yttra sina tankar öfver, hvad nu blifvet uppgifvet, dem h. kyrkoherden skriftel. författadt sålunda:

1. Grundar sig deputationens betänkande på 1756 års tjenste-förordning;⁷⁷² men hvad blir det för grund, när ecclesiastique-, academie-, gymnasii- och scholae-staten äro derifrån undantagne, och kongl. brefvet af d. 25 April. 1758 förmår, att man bör hafva afseende på tjensteårens myckenhet, då den har, lika skickelighet och erfarenhet i följte med sig. Om academiska professioner säger äfven kongl. brefvet till samtel. cancellererne, af d. 26 Jan. 1742, att, vid transport-sökande, det framsteg, någon i tjensten framför den medsökande hafver, icke bör lända honom till någon enskildt el. ny förmån, deräst de medsökande ega mera förtjenster. Skulle, i något stånd och stat, samma befordrings-

⁷⁷² Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theras besättande, med mera, i följte af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theras underdånige härhos fogade skrifwelser.*

grund följas, som vid militaire staten, kunde hända, att, till vinnande af många tjensteår, ynglingar snart komma till våra embeten, och hvart det ville taga vägen, kan hvar och en lättel. inse. 1756 års ständer har detta legat för ögonen, när de för prestesysslor gjordt undantag, hvilket jag, för min del, med vördnad erkänner.

2. Säger deputationen, att doctor Mathesius, innan doctor Hydrén sökte el. feck syssla vid academien, der innehade värdigare embete; men jag vet ej, på hvad grund. Hydrén blef philosophiae adjunct 1732, men Mathesius ej magister förr än 1734, och philosophiae adjunct 1736.

3. Anser jag doctorerna Hydrén, Mathesius och Wallerius, lika skickeliga och värdiga till domprobsts-embetet. Om Hans Kongl. Maj:t hade utnämndt Wallerius, hade han varet domprobst och vice-praeses consistorii. Skulle då, både Mathesius och Hydrén, såsom äldre, genom uprättelse-fullmagter, hafva blifvet domprobstar; så hade en varet med och 2:ne utan domkyrko. Detta blefve ett préjudicat, hvarigenom i tiden kunde hända, att, då Kongl. Maj:t behagade utnämna den yngsta på pastorsförslag, och de förbigågne sökte reparation, flere pastores blefvo, än kyrkor och capeller i riket existerade.

4. Eger professor rang, men icke domprobst. Jag håller före, att, såsom äldre befullmäktigad professor, har Mathesius företråde för Hydrén; men vice versa i consistorio ecclesiastico, hvaräst domprobsten efter kyrko-lagen är närmast arkibiskopen el. biskopen.

5. Tyckes mig, att consistorium kunna försvara, om det på förslaget satt Mathesius för Hydrén, ty han var äldre professor; men ock likaså, då det satt Hydrén för Mathesius; ty han hade lika skickelighet och flera tjensteår. Konungen hade likafullt nämndt, den han i nåder behagat. Förslager till regala pastorater inrättas ju efter pluralitas votorum vid valet. Hvarföre kan då icke samma grund hafva rum vid domprobsterier, der consistorium gör uti sin omröstning, hvad församlingen eljes skulle göra vid sitt val. De af deputationen anförda exempel quadrera icke hit.

6. Har händt, att andre, än äldste theologiae professorer blifvet domprobstar. 1681⁷⁷³ kongl. håfpredikanten doctor Wallius; 1694 superintendent. doct. Steuchius; 1705 kongl. håfpredikanten doctor Molin; 1647 tertius theolog. professor, Stigzelius, framför Stalenus, och 1702 Norrman framför Ljung.

⁷⁷³ Läs: 1621.

Doctor Mathesii lidande blir således icke oerhördt och eftertänkeligt; utan till förekommande af préjudicat, afslår jag, efter all min öfvertygelse, både deputationens betänkande och särskildta votum, fruktande eljes, att jag gjorde inbrått i konungens rättighet och academiens privilegier.

H. probsten Wijkman fann det vara rättvist, att doctor Mathesius får sitt säte igen, hvarifrån han, genom consistorii åtgärd, blifvit flyttad. Exempel, lånte från souverainitetstiden bevisa häremot nu mera intet; utan är det tjenligast för academierna, att äldste theologus i ordningen alltid blifver domprobst. Att härvid icke rättel. tillgådt, faller strax i ögonen, när man besinnar, vid förra domprobste-vacancen, att, då Hydrén icke kunnat få förslag med Mathesius och nu varande biskop Benzelstierna, ehuru denne sidstnämde var mycket yngre professor, men endast för det han var inom theologiska faculteten; har dock Mathesius nu måst se Hydrén sig på förslaget, föredragen, af samma grund, som förra gången var Hydrén hinderlig. Hvarföre och som saken, ang:de dess säte i consistorio, nu hela året varet hos Hans Kongl. Maj:t anhängig, och der ännu är oafgjord; är icke utur vägen, att consistorium, så som orsak till sådan willervalla, får allvarsam känning af ständers missnöje deröfver.

H. profess. Amnell: Vid den ledigheten, då doctor Asp kom till domprobsteriet, voro, likasom sidsta gången, allenast 3 sökande, bland hvilka doct. Hydrén sig då ej infann, och kunde således icke komma i åtanka vid förslagens uprättande.

H. comminist. Chydenius kunde icke eller finna, huru professorer, som på sina embets-rum sitta med rang, skola kunna, utan eget förvållande, till sina rum transponeras. Den relation, som de sins imellan hafva, bör visserl. icke turberas; och synes derföre, hvad nu skedt, icke på annat sätt kunna hjälpas, än att doctor Mathesius får sitt förra säte igen med domprobste-fullmagt; men plikten må, efter h. biskop Serenii tanka, försvinna.

H. superintend. Körning befarade obehagel. fölger för presterskapet, om 1756 års tjenste-betänkande får blifva grunden till dessa och dylika quaestioners afgörande.

H. biskop Filenius likaledes, erindrando derhos, att consistorium varet förbundet, rätta sig efter 1758 års kongl. bref.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus ville bifalla all reparation för doct. Mathesius, undantagande domprobste-fullmagt.

H. arkibiskopen och talemannen förestälte vänligen, så under, som efter discurserna, samt värdsamt begärte, att ståndet wille hafva ömt afseende på ecclesiastiquestatens privilegier och academiska constitutionerna, så att de icke må komma att lida något inbrått af de lagar, som till embetsmäns befordran vid andra stater äro gjorde. Och ehuru h. arkibiskopen icke för egen del wille blanda sig uti sjelfva afgörandet af denna sak, utan lemna den samma till ståndets bästa och mognaste ompröfvande, med önskan, att han intet behöfde yttra sig vid detta tillfälle på annat sätt, än som endast beklaga den oro, som, genom denna préference-tvist, yppat sig vid academier, imellan 2:ne derstädes tjenande lärare och åldersmän, och de besvär, som deröfver sträckt sig icke allenast till Hans Kongl. Maj:ts egen höga person, utan ock academiens höga canceller, Hans Kongl. Höghet, vår nådiga Kronprints, och ännu vidare utbredt sig med ett eftertänkeligt utseende till riksens höglofl. ständer; så kunde och borde dock arkibiskopen, å embetes vägnar, icke underlåta den välmenta påminnelse, att målet, såsom en privilegii-sak, handteras; jämte lika välment begäran, att all moderation dervid å daga lägges, samt votering undvikes, så vida detta ämne är grundadt så väl på presterliga och academiska privilegier, som ock kongl. tid efter annan utfärdade förordningar, och än ytterligare alla tiders bekanta praxis vid academien, vid sådana tillsättningar.

Sedan nu allmänt blifvet öfverenskommet, att ståndet icke kunde bifalla den af deputationen föreslagna plikten; öfverlades någon stund om propositionen, till att afgöra det öfriga, hvilken h. arkibiskopen väl gjorde öfver betänkandet, men begärtes af åtskilliga öfver det särskildta votum.

Ändtel. och som ingen förening stod att vinna, resolverades till votering, på det sättet, att den, som wille, det saken skulle blifva i det stånd den nu är, skulle skrifva Ja, och den, som wille, att doctor Mathesius skulle få domprobste-fullmagt af samma dato, som doct. Hydrén, och säte framför honom, skulle skrifva Nej.

Ifrån denna votering afhöllo sig h. biskop Serenius, h. probst. Waldius, h. probst. Bergstedt och h. probst. Mathesius, för släktskap skuld med ledamöterna af consistorio academico.

H. profess. Amnell gaf i början ifrån sig vanlig voteringssedel; men då derå gjordes anmärkning, i anseende till det, att h. professoren i Upsala deltagit i förslagets uprättande; hvarföre h. probst. Wijkman upläste slutet af riksdags-ordningens 14 cap., och förmente, att h. professoren derstädes är

tydel. ålagdt nu taga afträde, förklarade h. professoren, att, som protocols-deputation gillat den vidtagna ordningen uti theologiska facultetens förslag, hvaruti professoren deltaget, såsom ledamot och ordförande, uti samma facultet; så kunde han ej nu anse sig för jäfagtig. Deputationens anmärkning och betänkande rör pluraliteten i consistorio academico, i hvars då varande göromål theologiska faculteten hade så mycket mindre del, som den-samma, enl. kongl. constitutionerna, först uprättar, efter formelig inom sig anställd omröstning, ett särskildt förslag, hvilket, sedan det blifvet af faculteten behörigen justeradt, ingifves i consistorio academico, hvaräst, vid voterings fortsättning, hvarken, å ena sidan, någon ändring vidare har rum i facultetens ingifna omröstningsprotocoll, icke eller, å andra sidan, facultetens ledamöter i consistorii omröstning kunna sig inmänga. I anseende hvartill, professoren förmente, att riksdags-ordningens 14 § icke vore, i närvarande casu, emot honom lämpelig, då det stadgas, att, *när ett collegii förrättning under skärskådande tages, måga dess ledamöter allenast till underrättelse höras; men, när saken slutes, böra de taga afträde*; hälst emedan nu, till följe af deputationens upgift och granskning, icke theologiska facultetens, utan consistorii academici förrättning, hvaruti faculteten, som sagdt är, icke taget del, skall komma under ståndets skärskådande. Men dock, till att undvika tidens förspillande, som redan skridet öfver middagen, och att ej någorleds uppehålla ståndet, förklarade sig h. professoren, det han, som ej just vore angelägen om sitt voti afgifvande, villigt begaf sig ifrån den rättighet, hvilken blifvet honom af några herrar ledamöter bestridd med de skäl, som icke kunnat värka hos h. professoren någon öfvertygelse om sin skyldighet härutinnan. Till följe hvaraf, h. professoren äfven återtog sitt votum.

Vid sedlarnas öppnande, funnos 27 Ja och 17 Nej.

Ståndet åtskildes.

D. 24 Martii 1766

§ 1. Uplästes secreta deputationens betänkande,⁷⁷⁴ ang:de majoren Gabriel Sparres ansökning, att åter få träda i tjenst.

H. probst. Hellberg påminte, att en dylik ansökning af öfversten grefve Johan Sparre nyl. blifvet bifallen, och att ibland ridderskapets och adelens ledamöter försports mycket missnöje, att préjudicer ibland dem existera genom dylika lagstridiga befordringar; hvarföre h. probsten begärade detta på bordet, till dess ridderskapet och adelen sig deröfver fådt utlåta.

§ 2. Uplästes handels- och manufactur-deputationens betänkande,⁷⁷⁵ ang:de capit. Granatenhjälm och dess banco-lån.

Uppå h. probst. Forssenii recommendation för bem:te capitaine, i anseende till dess berömvärda anstalter med spinneri-inrättningar, samt att ingen blifver lidande genom det för honom tillstyrkta afbetalningssättet af des banco-lån, biföll ståndet detta betänkande.

§ 3. Uplästes secreta deputationens betänkande⁷⁷⁶ öfver capitainerne Bleckert Liljehöks, och Carl Fredrik Gyllenrams besvär, tillika med Gyllenrams dervid bifogade memorial.

H. kyrkoh. Linderot fann den för Liljehök tillstyrkta uprättelsen ganska billig; men tyckte, att icke eller Gyllenram bör derom alldeles gå miste, emedan antingen modesti el. okunnighet hindrat honom, att söka commendantskap med nu varande commendanten Gerta, hvars ansökning derom han icke kunnat förmoda, och tyckes således härigenom hafva blifvet lidande, m. m. som h. kyrkoherden, i anledning af memorialet, förestälte.

H. probsten Wijkman tillstyrkte bifall till betänkandet, såsom svarande emot Liljehöks rätt, såsom den äldste capitaine i arméen, och icke lämdande någon till förfång.

H. probsten Haartman visade, hurusom, vid commendantskapets besättande i Christianstad, allt rättel. och efter lag tillgådt, och att Gyllenram, som dervid icke sökt, icke el. har orsak, att deröfver sig besvära, äfven som hvar-

⁷⁷⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 77.

⁷⁷⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 40.

⁷⁷⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 78.

ken han, el. någon annan kan genom Gerta nu vara lidande, emedan commendanter icke hafva någon tour inom arméen.

Uppå gifven proposition, bifölls fördenskuld betänkandet.

§ 4. Anhöll h. doct. Möller, att, som den deputation, hvilken sidsta plenum, under h. bisk. Filenii anförande, besökt de öfriga respective stånden, att recommendera Norrköpings kyrka till samma förmån, som ståndet henne tilllagt, af stambok och 3:ne collecter, icke träffat flera samlade⁷⁷⁷, än höglofl. ridderskapet och adelen, de öfrige 2:ne äfven nu måtte få beskickning derom.

Åtskillige ledamöter förmälte härvid, det de icke viste, att någon deputation i detta ämne afgått: äfven som h. arkibiskopen och taleman förklarade sig icke deröfver hafva gjordt någon proposition, el. inhämtat ståndets beslut, hvarföre härvid nu icke vidare tillgjordes.

§ 5. Uplästes och bifölls handels- och manufact.-deputations betänkande,⁷⁷⁸ ang:de fabriquers anläggande på landet.

§ 6. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som öfverlemnade, och, såsom en ridderskapets och adelens privilegii-sak, recommenderade dess protocollsutdrag af d. _ ang:de Jockis säteri; samt påminte om skyndesamt slut i saken, rörande järncontoiret.

§ 7. Uplästes secreta utskåttets protocollsutdrag, af d. 21 Martii,⁷⁷⁹ ang:de den med öfversten baron Johan Diedrik Duwall, bergsrådet Samuel Sandel och secreter. vid kongl. generalkrigsrätten, Gustaf Björling, träffade⁷⁸⁰ afhandling, ang:de betalning af Kierrmanska växeladsocierades skuld till kronan.

H. probst. Haartman erindrade härvid 1) att de förskrifningar af växelcontoirets behållning, som secreter. Björling utfäst sig, att genast till afbetalning lefverera, och utgöra 300 000 d. s:mt, måtte för riksens ständers plena upvisas, på det de med egna ögon måtte få se deras beskaffenhet och

⁷⁷⁷ *samlada* i prot.

⁷⁷⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 41.

⁷⁷⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 103.

⁷⁸⁰ *träffada* i prot.

riktighet. 2) Efter stora deputations betänkande, är dessa adsocierade ålagdt, att betala sin skuld i diverse sorter specie mynt, i anseende hvartill skulden, för växel-cursens skuld, då besteg sig öfver 60 t:r guld. Frågas derföre, om hela afbetalningen till 40 t:r guld nu endast skall ske i sedlar. 3) Ibland underpanterna för Kjermanska contoiret är ifrån Gysinge bruk uptaget; men uti kamar-oeconomie- och commerce-deputation ännu är under utredande, huruvida en hop hemman, som landshöfdingen Insenstjerna köpt till skatte, och lagdt under bruket, böra dit höra; emedan åboerne, som för stammen äro roterade, medan räntan endast är bruket till rustning anslagen, besvärat sig öfver detta skatteköp; så lemnas derhän, huru vida egendomen kan vara värd 900 000 d. k:mt; för hvilken summa den är inteknad, i fall rikens ständer finna rättvist, att skilja dessa hemman derifrån.

H. probst. Wijkman fann rikens ständers rättighet ostridig, att sjelfve se, de anmärkta förskrifningarna, innan de dem för giltig betalning kunna antaga; i synnerhet som h. probsten icke viste, att de en gång i secreta utskåttet blifvit upviste. Om Gysinge bruk vore äfven den gjorda reflexion af betydighet; hvaröfver ståndet får sig utlåta, när saken ifrån deputation inkommer. Hvad specie-myntet beträffar, påminte h. probsten sig icke, om det i stora deputation blifvit beräknadt efter al pari, el. någon högre curs. I förra fallet lider kronan, om hon nu i stället skall mottaga sedlar, men icke i sednare händelsen.

H. comminist. Chydenius anförde, att han i stora deputation icke hållet det vara värdigt för rikens ständer, att med de då sub reatu varande, och sedermera såsom bråtsliga dömda, adsocierade ingå någon aversionshandel; utan, som de sjelfve upgifvet tillgång för kronan till 52 t:r guld:, sedan 70 t:r gulds privat gäld var afdragen, hade h. comministeren deraf skäligen kunnat sluta, att deras tillstånd icke vore så svagt, och i anseende dertill styrkt till auction på egendomarna och öfver-rättens tillförordnande, att lagl. skilja imellan kronan och de öfriga creditorerna. Rätten sattes icke förr, än både associerade och creditorer blefvo upmärksamme, och lade alla möjliga hinder i vägen för utfärdande af proclama. Men då rätten började förfara allvarsamt, och icke ville låta sig derifrån afhålla, ja icke en gång på herr landtmarskalkens anmodan kunnat finna sig, att med detta proclama hafva anstånd, har i rikens ständers namn, förbud deremot ankommet, utan att herr comministeren viste, hvad vägar sådant gådt. När saken fördenskuld kommet i sådan ställning, som den nu är, och rikets trängande behof icke

medgifver något vidare uppskåf, förklarade h. comministeren sig nögd med secreta utskåttets tillstyrkande, ehuru inge anstalter finnas vara gjorde, att andre kunnat få tillfälle göra tillbud, som torde blifvet fördelagtigare än detta, och det således blifvet besannadt, att emot en stor magt ingen rättvisa gäller.

H. lector Kraftman betygade all aversion för aversionshandel, och viste knapt något, som förekommet honom mindre anständigt för riks. ständer att vidtaga. Riket blifver lidande, ehuru man sig härvid vänder: och må Gud döma dem, som dertill äro orsaken, medan h. lectoren nu icke ville vara den sidste, att via misericordiae handla med adsocierade. Men så vore dock angeläget, att tillse, det alle förskrifningar och obligationer, som skola antagas för betalning, äro grundade och på säkra tillgångar stäldte. Att vårt specie mynt gått bårt, utan att restitution in natura kan erhållas, är beklagansvärdt. Men i synnerhet ville h. lectoren hafva förklaring, hvad secreta utskåttet förstår med expenser, som adsocierades menn äfven skola godtgöra, och om icke derunder begripas interessen för den tid, som skuldpåsterne utur kronans hand uteblifva. Är det så, vore h. lectoren nögd. Men, i annor händelse, lider riket för mycket, som, jämte förlust af penningar och en snöplig aversionshandel, dock måste betala dylika interessen till banqven.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus önskade snart slut på denna vidlöftiga och bekymmersamma saken, och, under öfvertygelse, att secreta utskåttet härvid användt all möda, att i det görligaste bevaka rikets rätt, trodde, det icke hafva varet möjligt, att bringa vilkoren högre; hvarföre all vidare tillläggning af ståndet endast skulle tjena, att sätta saken uti ny omgång, och till äventyrs sluta sig med ännu mera mistning för kronan. H. öfverhåfpredikanten tilltrorde sig icke eller, att bättre än secreta utskåttet kunna granska de härvid nödiga säkerhetsmått, utan tog för afgjordt, att de tillräckel. voro tagne. Anmärkningen om Gysinge brukshemman hade väl någon grund; men så lærer ock vara otvifvelagtigt, att bruket utan dem är värdt långt mera, än 3 t:r guld. Förskrifningarne åter, som här offereras i betalning, kunna icke vara andre, än sådana, som kommet ifrån det stället, der kronan är förbunden att dem inlösa; hvarföre ingen vidare granskning öfver dem behöfves; utan vore bäst, att simpliciter bifalla secreta utskåttets tanka.

H. kyrkoh. Linderot: Igenom den nu upgifna afhandlingen förlorar väl kronan på sin fordran inemot 23 t:r guld: men genom tidens utdrägt under en concursprocess, skulle den, i anseende till interesse på summorna, medan

hon vore deraf i mistning, förlora ännu mera. Hvarföre och som h. kyrkoherden viste, att secreta utskåttet härvid haft all omsorg ospard, biföll han dess protocollsutdrag. De anmärkte förskrifningarne hade äfven i secreta utskåttet blifvet omtalte, och tydel. visadt, att kronan dem bör erkänna, ehuru de icke annorlunda kunnat till plena omnämnas, än nu skedt. Specie-mynt vore väl godt att få; men då en afhandling, sådan som denna, af samma natur, som en aversions-handel, kan man icke tvinga sig till alla vilkor, utan måste åtnöja sig med de bästa, som man genom adcord sig kan förskaffa. Med expenser förstod h. kyrkoherden intet annat, än hvad i allmänhet så kallas, såsom actors- och curators-arfvoden, hushyra, skrif-materialer, m. m. varande tämmel. säkert, att intet adcord blifvet utaf, om man äfven skulle hafva påstått interesse intill sidsta betalningsterminen.

H. probsten Kröger: Om rikets nöd icke vore så stor, och dess tarfvor så pressante; skulle det ännu blifva nog eftertänkeligt, att fastställa denna afhandling. Så mycket kan likväl sägas, att icke har riks. ständers författning, att höra den mästabjudandes vilkor, ännu gått i värkställighet: utan första anbudet, som adsocierades vänner gjordt, blifvet mottaget, då likväl det möjel. kunnat hända, att andre medborgare gjordt större anbud. Men som skyndsamt härmed nu så högel. recommenderas, ville h. probsten icke vara den, som skulle lägga hinder i vägen; påstående allenast, att förskrifningarne, till underskrifter och beskaffenhet, må närmare efterfrågas.

H. doctor Lindegren besvarade inkastet om förskrifningarna, på det sättet, att af de anonyma ett vist antal är utsatt, hvilket icke får ökas, och att de alle äro af sådan natur, att kronan icke kan vägra deras inlösen. Dessutan äro bancosedlar budne till alternativ, mot statscontoirets obligationer, i fall vid dessas riktighet något skulle vara att påminna. Expenserna kunna icke extenderas utom deras vanliga bemärkelse; och slutade h. doctoren med bifall till secreta utskåttets extractum protocoll.

H. lector Kraftman deremot begärade, att saken måtte wila, till dess fullständig uplysning kan erhållas om beskaffenheten af obligationerna.

H. probst. Wijkman medgaf, att sjelfva saken nu lika fullt kunde afgöras, och ståndet hafva sin rättighet, att se obligationerna.

H. probst. Waldius: Sedan både stora deputation och secreta utskåttet nu så noga granskat denna saken, till alla dess omständigheter, och secreta utskåttet sedt sig nödtvunget, att till rikets hjälp föreslå denna utvägen; är icke rum att tvifla på redligheten af dess göromål, el. att tänka, det secreta ut-

skåttet låtet afspisa sig med oriktiga betalningar. Gysinge bruk kände h. probsten för en egendom, mot hvilken 900 000 d. vore en liten summa; emedan store egendomar äro dermed combinerade, och om än de omtvistade hemmanen skulle gå derifrån, måste de likafullt utgöra sina räntor till bruket.

H. profess. Amnell hade trodt, att obligationerne af de menn, med hvilka afhandlingen blifvet föreslagne, skolat ifrån secreta utskåttet till plena hafva blifvet upgifne, för att öfvertyga en hvar om den myckna soin och noghet, som dervid blifvet brukad: äfvensom h. professoren önskade, att secreta utskåttet måtte förskonas för all förebråelse deröfver, att det lånt öronen till adcord med adsocierades vänner, hälst emedan man tyckt sig hafva skäl, att icke förvänta anbud i en så beskaffad sak af någon annan, som är i ståndet att med förnuftig omtanka bevaka egen välfärd. Med expenser kunde secreta utskåttet icke annat förstå, än sådant, som ordet vanl. och naturl. innebär. Och, hvad sjelfva saken angår, hade h. professoren länge varet af samma tanka med dem, som nu declarera misshag för aversions-handel: men sedan h. professoren blifvet närmare kunnig om rikscassans tillstånd, och svårigheten blifvet alt mer och mer updagad, att få differencen imellan 40 och 60 t:r guld någonsin ersatt, utan fast mera de 40 skulle, genom lång tids utdrägt med processen, till en stor del, ställas i äfventyr: det äfven kommer i betraktande, att hjälpen behöfves snart, om contributioner icke skola blifva odrägelige, och att riket är mera hulpet med en mindre summa genast, än med en större, som till en osäker framtid måste utsättas; så kunde h. professoren icke annat än bifalla secreta utskåttet, och ville vara utan ansvar för sina committenter, om den erbudna säkra hjälpen för det närvarande vedersakas.

§ 8. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, anförd af kammar-herren baron von Essen, som berättade, att secreta utskåttets protocollsutdrag, i förevarande ämne, blifvet på riddarhuset bifallet, i anseende till den derunder beroende allmänna nyttan. Tillika öfverlemnades löparen af Lefebures memorial⁷⁸¹ om eftergift af dess straff, med påskrift: bifallet, att det brukspatron Lefebure ådömda straff eftergifves, så att han genast må ställas på fri fot; men deräst han ej skulle fullgöra de för honom ingånga förbindelser, skall straffet framdeles för honom stå öppet.

⁷⁸¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 140.

Detta beslut sades ridderskapet och adelen hafva fattat, uppå den grund, som riks. ständer i alla tider haft för ögonen, att med rättvisa förena mildhet, hvarföre i sakens nu varande ställning denna lindring tycks hos Lefebure, i afseende på dess ohälsa, kunna finna rum.

§ 9. Sedan deputerade afträdt, continuerades de förre discurserne, då h. probst. Wangel i synnerhet releverade den omständigheten, som rör hemmanen under Gysinge-bruk, hvilke nu äro i quaestion hos riks. ständer. H. probsten höll för angeläget, att riks. ständer tidigt få härom kunskap, på det, sedan desse hemman blifvet krono-pant, de icke må föda af sig den andra Jockiska saken, och ridderskapets och adelens privilegier läggas rätta egerena i vägen, att komma till sitt.

H. probst. Mathesius gaf det förslag, att ståndet i sitt protocoll måtte förbehålla, det den nu förevarande afhandlingen icke skall ligga ståndet i vägen, att efter lag och billighet decidera saken om förenämnda hemma, när den ifrån kammar-, oeconom. och commerce-deputation inkommer; hvilket ståndet enhälligt gillade.

Hvad åter förskrifningarna angår, yttrade h. superintendent. Körning, att, som de blifvet af secreta utskåttet granskade, med all den granlagenhet, som thy tillkommer, och riktige befunne; så vore bäst, att ståndet låter dervid bero, och att ingen proposition öfver den saken göres.

H. probst. Sörström ville, om han kunde frikallas ifrån dess secreta utskåttis ed, gifva tillkänna sådana omständigheter om dessa förskrifningar, som skulle utvisa, att de består i en skuld, hvars betalning alldrig kan vägras. Och som undersökningen härom tillhör secreta utskåttet, affrådade h. probsten, att begära dem up till plena.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus: Det kan icke annat än uptagas för ett mindre förtroende till secreta utskåttet, om, sedan förut hela hufvudsaken blifvet till dess besörjande öfverlemnad, men äfven i denna omständigheten ej skulle lita på dess åtgärd.

H. probst. Haartman: I stora deputation har ingen omständighet i denna saken funnets böra ankomma på någon hemlighet; och intet misstroende följer af det, att riks. ständer vilja känna den betalning de skola acceptera, äfvensom det icke kan sägas, att riks. ständer afsagt sig en sådan kändedom, då de remitterat sjelfva hufvudsaken till secreta utskåttet.

H. kyrkoh. Linderot: Som desse sedlar icke en gång blifvet upläste i secreta utskåttet, utan deputerade, som granskat saken, endast derom lemnat underrättelse; så tyckes sakens beskaffenhet böra föranlåta riks. ständer, att dermed sig åtnöja.

H. comminist. Chydenius viste icke något ändamål af sedlarnas upfordrande, emedan man skäl. kan supponera, att ingen om deras innehåll och beskaffenhet lär vara okunnig.

H. probst. Ekström instämde med h. öfverhåfpredikanten Grunerus.

H. doct. Möller likaledes, anseende secreta utskåttets alltid å daga lagda nit, såsom fullgiltig borgen för dess försigtighet, äfven vid detta tillfälle.

H. profess. Amnell kunde icke finna, huru proposition öfver denna frågan kunde af secreta utskåttets ledamöter besvaras. Icke ville h. professoren gerna neka till en upgift i denna sak: men icke eller vågade h. professoren sig för sin del, till sådan upgift begifva, emedan han för väl kunde secreta utskåttets instruction, för att icke kunna urskilja, hvilke penninge-saker, ibland de många, som denna riksdag blifvet af secreta utskåttet upgifne, böra inom secreta utskåttet förblifva.

H. probsten Wijkman ville ad protocollum hafva förbehållet, att ståndets rätt i allmänhet må stå öpen, så i detta som andra mål, efterfråga penningesummors natur, grunder och beskaffenhet, som antingen skola betalas, el. till betalning mottagas.

Denna reservation medgaf h. öfverhåfpredikanten Grunerus väl hafva rum i andra saker, men icke i denna, hvars beskaffenhet det icke medgifver, hälst hinder derigenom skulle kastas i vägen för sjelfva afhandlingen.

Detta sidstnämnda åter visade h. probst. Wijkman icke följa: utan vore det helt oskyldigt, att ståndet, i anledning här af, förbehåller sig i sitt protocol sin rätt, till dess statsregleringen el. annat förekommer, som kan fordra dess utöfning.

Till följe härutaf, roulerade de öfrige discurserna mäst deruppå, om detta förbehåll skulle stå i protocollet för hela ståndets räkning, el. endast för hvar och en ledamot, som det begärde. Det förra påstods af h. probst. Wijkman, h. lector Kraftman, h. probst. Haartman, med flere; det sednare åter af h. kyrkoh. Linderot, h. kyrkoh. Heurlin och åtskilliga andra.

H. biskop Lamberg: Som riks. ständers plena äro, icke mindre secreta utskåttets, än de öfrige deputationernas principaler, så är dem icke eller betaget, att, om de så villja, äfven cognoscera detta; ty en hvar hafver då rättig-

het, att hos secreta utskåttets secreterare, se dessa förskrifningar. Men då, enl. hvad h. comminist. Chydenius redan anmärkt, en hvar dessutan nog samt hafver sig saken bekant, vore ock h. biskopen, för sin del, icke curieux, utan compromitterade på secreta utskåttet.

Enär, uppå gjord proposition, om det omförmälda förbehållet skulle stå i protocollet för hela ståndets räkning, svarades Ja och Nej; anmärkte h. probsten Haartman, att votering derom icke kunde hafva rum, så vida hälften af ståndet äro ledamöter i secreta utskåttet.

H. öfverhåfpredikanten Grunerus begärde votering, så framt icke den närvarande casus undantages.

H. probst. Åhman: Som frågan är om ståndets rätt, att cognoscera penninge-saker; så vill icke gerna passa sig, att deröfver göra proposition.

H. probst. Bergstedt kunde icke ingå uti, att skänka bårt någon rättighet, som ståndet uti instruction för secreta utskåttet icke från sig lemnat. Votering deröfver kunde icke eller anställas, emedan hvars och ens riksdagsmanna-rätt den saken tillräckel:n deciderar.

H. lector Kraftman fann ganska besynnerligt, att secreta utskåttet vill förtiga naturen af 3 t:r guld, som riket skall häfta före, och, jämte h. probst. Wijkman, förbehöll sig i det yttersta sin rätt i detta mål.

Omsider blef öfverenskommet, att ståndet sig förbehåller i protocollet, att, vid regleringen af staten, om så godt synes, efterfråga, hvaruti dessa förskrifningar på 3 t:r guld bestå.

För öfrigt bifölls den träffade afhandlingen, enl. secreta utskåttets extractum protocolli.

§ 10. Uplästes brukspatron Jean H. Lefebures memorial, om förskoning för dess straff.

Detta begärde h. probst. Kröger på bordet: och ehuru herr biskop. Menander bad, att ståndet ville låta sig bevakas till mildhet emot denna olyckeliga mannen, med hvilken h. biskopen för öfrigt hade ingen bekantskap; h. biskop. Lamberg äfven förestälde den stora skilnad, som förekommet imellan Kiermans och Lefebures brått, samt recommenderade förskoning, såsom för detta ståndet anständigast; hvaruti m. superintendent. Körning äfven instämde; förblef dock h. probst. Kröger vid sitt påstående om betänke-tid.

§ 11. Företrädde en deputation ifrån vällofl. borgare-ståndet, som öfverlemnade och recommenderade ett protoc.utdrag, af d. 24 Martii, ang:de survivencen i tulldirection för gråsshandlaren Qvast.

Eftermiddagen

§ 12. Justerades protocollet, af d. 15 Martii, vid hvars 15 § nu besköts, att öfverdirecteuren Schenbom lemnas frihet, på det sättet betala dess af ståndet fastställda skuld till manufact.contoiret, att den inom 9 års tid hel och hållen är afbördad.

§ 13. Uplästes justitiaedeputations betänkande,⁷⁸² ang:de bonden Erik Ers-sons del i Siöns prestebords skog, tillika med bifogadt protocollsutdrag och h. lector Kraftmans särskilda votum.

Uppå gifven proposition, biföll ståndet sidstnämnda votum, och ville, när de öfrige respective stånden blifva samlade, sådant äfven hos dem recom-mendera.⁷⁸³

§ 14. Företogs till afgörande kammar-, oecon.- och commerce-deputations betänkande, om håfrättsrådets Ehrenmalms hemmansbyte med kronan.

H. öfverhåfpredik. Grunerus jämförde de hemmanslägenheter, som nu till byte äro föreslagne, och hvilke å Ehrenmalms sida äro skäl. väl byggde, hafva försvarl. åker och äng, ehuru skogen icke är särdeles, men det ersättes genom ett godt strömmings-fiske. Deremot hafva väl krono-hemmanen bättre brukad jord, men föga bättre skog. Räntan af strömmingsfisket, som här skall svara mot hvad som brister i skog, och mark, är, efter den skatt-läggningssystemet här blifvet följgd, oumgängelig att i akt taga på Åland. Af ett medium af årliga fångsten är en 1/12 här lagd till grund för jordeboks-ränta, svarande vid pass mot 7 à 8 d. s:mt. Bestrides, att vid byte erkänna detta föra antagelig ränta, så kan den icke eller prétenderas af kronohemmanen, och då blifver förlusten för kronan betydlig, Deremot kan den på detta bytet icke blifva lidande, så vida ränta mot ränta gifves fullt up. Men vinner icke Ehrenmalm ansökningen, att komma sig till hemman, som för honom

⁷⁸² Prästeståndets arkiv, vol. R 926, justitiedeputationens handlingar, nr 16.

⁷⁸³ Bondeståndets arkiv, vol. R 1948, nr 60.

äro af fördelagtigare belägenhet, så är han ruinerad, för den stora kåstnad, han nedlagdt, i byggnad på sitt boställe.

H. probst. Kolmodin: Om det så hafver sig, som h. öfverhåfpredikanten nu berättat, vore icke betänkeligt, att bifall bytet; ty att hemman skattläggas för fiske, derå viste h. probsten exempel uti dess landsort. Dessutan har håfrättsrådet Ehrenmalm äfven adeliga privilegierna på sin sida.

H. probst. Lindbom: Af denna saken kan man lära, hurusom det icke alltid är nyttigt för en bonde, begära förmedling å sitt hemman, för öfvergågna krigsolyckor, eller andre orsaker; krono-hemmans åboerne på Åland hade icke förr fådt det, än h. håfrättsrådet Ehrenmalm kommet fram med bytet, och när hans hemman dock icke kunde komma up mot dessa, ehuru förmedlade, vill ersättning tagas ur sjön, i grund af en skattläggningsmethod, som han sjelf inför kammar-utskåttet förklarar sig hafva utarbetat, medan han var härads höfdinge i orten, men hvaröfver kammar-collegium sig ännu icke utlåtet. H. probsten ansåg, för sin del, denna skattläggningsgrunden för icke pålitelig; ock när här dertill kommer, att bönderne sägas få nerrötta hemman, i stället för väl byggda; så är bäst, att hvar behåller sitt. Åtminstone må bytet beredas efter gamla methoden, och refningen efter vanligheten underskrifvas af landshöfdingen, och af landskamereraren contrasigneras, som här icke skett.

H. probst. Sörström höll håfrättsrådet Ehrenmalm för så klok och förnuf-tig, att han, på osäkra speculationer, icke bygt sig till ruin. Och som vid dess begärda byte finnes, att han vill gifva grundränta i fiske mot grundränta i jord; kunde h. probsten icke dertill lemna sitt bifall, emedan kronans rätt derigenom skulle ställas uti mycken osäkerhet.

H. probst. Haartman instämde med herrar probstarna Lindbom och Sörström, och kunde icke gilla ett byte, som grundar sig på en skattläggnings-method, hvartill håfrättsrådet Ehrenmalm sjelf upgifvet project, det han ock värkställdt, innan det behörigen blifvet ratificerad. Skäl, att afslå bytet, äro 1) den brist, som dervid förekommer, å Ehrenmalms sida, uti vanl. ränta af jorden; 2) att bönderne erbjuda den gamla oförmedlade⁷⁸⁴ räntan; 3) att grunden till bristens ersättande är så ganska oviss. Om Ehrenmalm gjordt för mycken byggnad på bostället, må han sådant sig sjelf tillvärka: och viste h. probsten icke, genom hvilka vägar han kommet sig till skatte-

⁷⁸⁴ oförmedlada i prot.

lösen af härads höfdinge-bostället, hvartill riks. ständer icke lära samtyckt. Till följe af hvilket allt, h. probsten ville bifalla bondeståndets extractum protocoll.⁷⁸⁵

H. lector Kraftman önskade håfrättsrådet Ehrenmalm allt godt; men fann vid detta bytet, nog besynnerligt, att han bjuder oförmedlad ränta mot förmedlad, och fiske till ersättning för bristen, när bönderne deremot villja afsäga sig förmedlingen, om de få blifva vid hemmanen. För öfrigt kan skäl. anmärkas, att ridderskapet och adelen äro mycket färdige, att lägga sina privilegier de andra stånden i vägen. Gymnasium i Borgo, som ännu ligger på prestegårdsegor, hade eljes nu kunnat vara flyttadt på egen jord, som af en frälseman dertill kunnat erhållas, om icke för mycken ömtålighet deremot visats för adeliga privilegierna. Vore derföre till önskande, att detta ståndet blefve mera fogeligt, och att håfrättsrådet Ehrenmalm ville finna sig, att med full och ständig ränta betala kronan efter oförmedladt hemmantal. I annor händelse, nödgades h. lectoren bifalla bondeståndets tanka.

H. doctor Möller: Det vill sägas, att Ehrenmalms på fiske grundade ränta är obeständig; men h. doctoren ville påminna sig, att kammarrådet Botin, si sin bok om svenska hemmans natur, äfven räknar fiske ibland skattläggningsgrunderna.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus lemnade till svar på de gjorda svårigheterna, att Ehrenmalms frälsehemman äfven äro förmedlade; att den härvid brukade skattläggningsmetoden icke grundar sig på Ehrenmalms project, utan är gammal, och har hittills blifvit brukad i Österbottn; och att Ehrenmalm erbjuder sig fylla bristen i åker el. äng, om fisket icke antages. Men det recommenderade h. öfverhåfpredikanten, att, om ståndet skulle villja afslå bytet, det icke måtte ske på den grunden, att fiske ogillas, till att ingredierna skattläggning, emedan kronan dervid blifver lidande. Att Ehrenmalm bygdt, har skett i förnuftig uträkning, att förbättra egendomen, sedan han derå feck skatte, och hoppades få dessa hemmanen dertill lagda. Och röjer sig nog sjelfsväld å böndernes sida, då de nu åter bjuda gamla räntan, sedan hemmanen på deras begäran blifvet förmedlade.

H. probst. Bolmstedt ville gerna tala för håfrättsrådet Ehrenmalm; men uti en så beskaffad sak, som denna, kunde h. probsten icke annat, än bifalla bonde-ståndets tanka.

⁷⁸⁵ Tryckt i *BdP* 10, bil. 70.

H. probsten Haartman: Fastän skattlägnings-metoden quaestionis är faststald i Österbottn, uppå den provincens begäran; är derföre icke sagdt, att man efter behag skall få betjena sig deraf på Åland. Och ligger här i synnerhet den omständigheten i vägen, att räntor af samma slags natur icke föreslås, att mot hvarandra bytas; då kronans rätt mera än nu skulle kunna bevakas.

Enär här uppå proposition öfver betänkandet gjordes, svarade väl någre Ja, men andre, som ville bifalla bondeståndets extractum protocoll, svarade Nej.

Detta föranlät votering, som utföll med 13 Ja och 34 Nej.

§ 15. Uppå h. probst. Hellbergs begifvande, bifölls nu secreta deputations betänkande,⁷⁸⁶ ang:de majoren baron Gabriel Sparres ansökning, att åter få träda i kronans tjenst.

§ 16. Uplästes secreta utskåttets prot:sutdrag, d. 14 sept.⁷⁸⁷ ang:de kongl. secreter. Wittes préjudice; tillika med dess dervid insinuerade pro memoria.

H. lector Kraftman upläste och aflemnade häröfver följande: Då jag med upmärksamhet genomläst höglofl. secreta utskåttets afgifna betänkande, öfver kongl. secreter. Wittes, vid så väl 1761 års, som närvarande riksdag, andragna besvär öfver liden préjudice, vid förgifvandet af påstcommissariebeställningen i Hamburg, och påstdirecteurs-sysslan i Stralsund, åren 1758 och 1759, måste jag oförgripel. bekänna, det jag vid jämförandet af praemissis och concluso, icke kan finna det öfverensstämmande, som derimellan vara bör. Man behöfver allenast med upmärksamhet genomöfna, hvad kongl. cancellie-collegium öfver den förstnämnda, och deras excellencer, herrar riksens råd, öfver den sednare sysslans bårtgifvande, till ursägt af de derutinnan emot 1756 års tjenstebetänkande förelupna oordningar, andraget, så lærer man genast öfvertygas, att höglofl. secreta utskåttet haft högsta fog, att vigten deraf dels blått derhän ställa, dels krafteligen vederlägga, och kongl. secreter. Wittes lidande fullkoml. i bägge fallen erkänna, såsom ock dem embetsmanna-arbitrage, som mot tydeligt beskrefven lag på så grundlösa skäl blifvet utöfvad, med allvarsam åtgärd och skadestånds åläggande

⁷⁸⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 77. Jfr förmiddagens protokoll.

⁷⁸⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 101.

beifra, samt förhjelpa den lidande till den ersättning och uprättelse, som emot dess öfvergågna förtryck svara månde.

Af högvörd. presteståndets nitfulla ömhet om lagarnas helgd, och så väl mindre, som mer ansenlige medborgares i lagen grundade rättigheter förväntar jag vördsammast, att min välmening med all gunst och benägenhet anses, då jag lika vördsamt tager mig den friheten tillstyrka, det wederbörande högre el. lägre embetsmän, hvilkas åtgärd el. efterlåtenhet dertill vållande varet, att, tvärtemot principen af alla våra befordringslagar, och 1756 års tjensteförordnings uttryckel. föreskrift,⁷⁸⁸ uti Kongl. Maj:ts höga valrätt, och öfrige medsökares välfärd och lagl. befordringsrätt, ett så synbart inbrätt blifvet föröfvadt, då till sysslor af få ringa betydelse allenast nu sökande blifvet hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäld, och de öfrige både befordran och förslagsförmånen afskurne, måtte, androm i framtiden till varning, att icke så herska öfver lag och medborgare, ställas under allvarsammesta tilltal, samt kongl. secreter. Wittes, som sin lagl. rätt med besvärs ingifvande bevakat, och först, efter så lång omgång, nu ett ändtel. rättvist slut och uprättelse förbidar, samma laglikmätiga ersättning vederfares, som h. statssecreter. von Oelreich, med flera andra, på lika osvikel. skäl åtnjutet, att, i anseende dertill, att han redan år 1746 en gång stådt på förslag till påstcommissariesysslan i Helsingöhr, nu måtte, enl. ingressen för 1 § i tjenstebetänkandet, anses hafva stådt 3:ne gånger på förslag, och altså vid yppade ledigheter, efter 16 § uti 1756 års tjensteförordning, njuta värdelig befordran; hvarvid jag utbeder mig vördsammast, att härmed få vända mig till de andra respective stånden.

H. profess. Amnell, som sutet öfver sakens beredning i mindre secreta deputation, försäkrade, att Wittes vilkor derstädes blifvet ömt öfvervägade; ehuru man icke har fått låta den consideration allena determinera beslutet. Hans lidande, vid förslaget till påstcommissariatet i Hamburg, är icke så bevisligt, som till påstdirecteurs-sysslan i Stralsund. Ty, vid Lindemans antagande på senare stället, förelopp ett märkeligt fel, i det han ensam till sysslan presenterades, utan vederbörligt förslags afbidande efter lag; hvilket förtjent anmärkning, antingen Witte sig besvärat, el. icke. Nu är väl sant, att

⁷⁸⁸ Tryckt förordning 23 november 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Angående Hwad som bör i akt tagas wid Förslagers uprättande til lediga tienster och Beställningar samt theras besättande, med mera, i följe af Riksens Ständers yttrande therom uti 2:ne theras underdånige härhos fogade skrifwelser.*

han dertill icke anmält sig, som sökande; men så hade ock skyndsamheten och methoden i föredragandet gjordt en sådan dess ansökning fåfång, om den skedt. Att fördenskuld återställa Witte denna förslagsrättigheten, vore det längsta h. professoren kunde gå; och afrådde ifrån h. lector Kraftmans tanka, att tillskapa survivance på påstdirecteurs-beställningen i Stralsund, emedan ingen anledning dertill gifves af lag, då sysslan ännu icke är ledig; så länge Lindeman, som, efter rymmandet, fått lejd, och nu står till rätta i Pommern, icke är lagl. derifrån dömd, hvilket ännu kan gå långt ut på tiden.

H. doctor Möller förestälte, huruledes Witte, såsom redan en till åren kommer man, icke är hulpen, om allenast en förslagsrättighet honom återställes, och detaillerade, på hvad grund h. doctoren fann honom böra anses, såsom hade han 3:ne gånger stått på förslag; ty att allenast en skall presenteras på förslaget till Hamburg, dertill vore nu mera intet skäl, emedan préjudicet med Konig exsisterat under souverainitetstiden.

Häruppå resolverades, genom proposition, det bör kongl. secreter. Witte anses, såsom hade han 3:ne gånger på förslag varet uppförd till påstdirecteurs-syssla: dock förblef h. profess. Amnell vid sin tanka.

§ 17. Uplästes s. deputations betänkande,⁷⁸⁹ ang:de deras befordring inom amiralitetet, som tjent utrikes.

Häröfver hade högl. ridderskapet och adelen resolverat, att detta åter remitteras till s. deputation, som, i sammanträde med secreta utskåttets defensionsdeputation, har i detta ämne, att för framtiden föreslå, och till riks. ständer utgifva någon för amiralitetet tjenl. författning.

Denna resolution fann ståndet äfven godt att vidtaga, med den förändring, att remissen sker till secreta utskåttet, och sammanträdet går ut.

§ 18. Föredrogs s. deputations betänkande,⁷⁹⁰ ang:de amiralitets-statens competence till commendantsbeställningar; hvilket, i anledning af bifogadt särskildt votum till secreta utskåttet remitterades.

Ståndet åtskildes.

⁷⁸⁹ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 72.

⁷⁹⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 81.

Den 26 Martii 1766

§ 1. Uplästes vällofl. borgareståndets protocolsutdrag, af d. 17 Mart. nästl.,⁷⁹¹ ang:de medel, att förekomma spannemåls-brist.

H. probst. Hellberg anförde härvid, att, äfvensom Bergslagens egen oförsigtighet torde vara skulden, att spannemålsbrist der värkel. exsisterar, emedan de, på speculation af bättre köp, föregifvet mindre behof, än de värkel. haft; så vore ock troligt, att bristen icke just är så stor i riket, taget i sin totalitet, emedan ansenl. uplag af spannemål skett både på landet och i ständerna; hvarföre desse upläggare skulle råka i mycken förlägenhet, om friare införsel af spannemål skulle nu tillåtas; varande nog anledning att frukta, det de ligga i collusion med dem, som handla på utrikes orter.

Efter något öfvervägande, fann ståndet bäst vara, att hela detta ärendet till secreta utskåttet remitteras.

§ 2. Föredrogs ryttmästar. Möllerstjernas besvär,⁷⁹² öfver urskillningsdeputations afslag, uppå dess anmälda préjudicemål; hvilket ståndet fann skäligt, att uptaga och till s. deputation förvisa.

§ 3. Uplästes vällofl. borgare-ståndets protocolsutdrag, af d. 15 nästl. Martii,⁷⁹³ hvaruti saken, om behörig domstol för Jönköpings stad, att inbörda utjordar vid Jädra by, remitteras till justitiaedeputation, hvilken remiss ståndet äfven biföll.

§ 4. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande,⁷⁹⁴ ang:de landssecreter. Magnus Corins besvär.

§ 5. Föredrogs och, på samma sätt, som af höglofl. ridderskapet och adelen skett, till s. deputation åter remitterades, i anseende till mellankomna om-

⁷⁹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 41.

⁷⁹² Prästeståndets arkiv, vol. R 934, akter från urskillningsdeputationen, nr 29.

⁷⁹³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 39 (med bilagor).

⁷⁹⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 80.

ständligheter, same deputations betänkande,⁷⁹⁵ öfver cancellierådets baron Christer Horns besvär öfver préjudice.

§ 6. Företogs saken, ang:de järn-contoiret; hvarvid h. comminister Chydenius först upläste ett i detta ämnet författadt memorial;⁷⁹⁶ hvilket äfven, uppå h. comministerens begäran, påskrefs, att till de öfriga respective stånden aflemnas.

I detta memorial fann h. probst. Kröger många betänkansvärda considerationer, och sådana, som anstå en medborgare. H. probsten hemställte fördenskund, om icke sådane utvägar häruti kunde påfinnas, hvarigenom nytan, som påstås af järn-contoirets inrättning, kunde vinnas, och tillika olägenheterne, som dervid befaras, förekommas. Det torde finnas rådeligt, att låta järn-contoires-fonden ännu continuera. Men som inga sådana med egen privat direction försedde värk böra tålas, och hela riket kan sägas till denna fonden contribuera, så vida alle måste i samma mån betala järnet så mycket dyrare; är både skäligt och försigtigt, att ställa förvaltningen under rikets ordinarie embetsmän, som derföre kunna göra redo, och för göromålen vara ansvarige. H. probsten styrkte derföre dertill, att förvaltningen måtte åläggas kongl. bergscollegium, och penningarne inflyta i stats-contoiret.

H. probst. Sörström: Att missbruk hittills föröfvats med järn-contoiret, kan ingen neka; ty trassenter hafva nyttjat dess förmögenhet, att stegra wäxel-cursen: men så gäller dock härom den allmänna regelen, att missbruk icke häfver bruk. Och sedan secreta utskåttet projecterat de upgifna reglor till förvaltning hädaneft, torde ändamålet bäst vinnas, om de fastställas. Dessa ändamål af järn-contoiret hafva, vid dess första inrättning, varet 2:ne: 1) att befria bruksegare från förlagstvang af utlänningar, 2) att förbättra järntillverkningen. Det är en sanning, att tvång och sammansättningar, i synnerhet hos utländska förläggare, tillförene mycket tryckt brukspatroner, hvilke icke fingo mera för sitt järn, än de förre ville gifva, och det var alltid för litet. Påfölgden deraf var den, att förläggarne slog under sig det ena bruket efter det andra, som ägarena måste gå ifrån: och har man calcul derpå, att riket, ifrån 1727 till 1747, på det sättet förlorat 9 millioner riksd:r. Men som järnpriset ifrån 1747 stigit i sjelfva Ängeland; så finnes deraf, att förre ända-

⁷⁹⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 79.

⁷⁹⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 924, nr 147.

målet af järn-contoiret värkel. vunnits. Hvad det sednare beträffar, så har järn-contoiret råkat på åtskilliga skickeliga menn, som utrikes inhämtat bergsvetenskapen i all sin högd, och kunnat här hemma inrätta kånst-värk och machiner, som i förträffelighet icke gifva några efter i hela Europa. Erfarenheten har derföre visat, att järn-tillvärkningen sedan den tiden ansenl. tilltaget, så att deraf nu årl. utskeppas 330 000 sk:pd stång-järn, och 17 000 d:o svart smide. Denne export är ostridigt den reelesta för Sverige, hvilken om den hädanefter skall minskas; så böra ock de i sednare åren öka importerne minskas i samma mån; eljest blifver under-balancen för riket oundvikelig. Slutel. tillade h. probsten, att det icke vore convenabelt med prestandets interesse, nu sätta sig emot en järn-contoires-inrättning, till de fattigare bruks-ägares understöd; ty bergsdeputation har nu redan färdigt ett betänkande, deruti presterskapets rättigheter af bruken tämmel. fördelagtigt stadgas, hvilke förut icke haft någon viss grund, utan, efter resolution på presterskapets besvär, sidsta riksdag, utstältes till öfverenskommelse. Men om järncontoir alldel. försvinner, gjorde h. probsten sig öfvertygad, att presterskapet får af bruken als intet. I afseende på hvilket allt, h. probsten derföre tillstyrkte, att secreta utskåttets förslag måtte bifallas.

H. lector Kraftman vidgeck, att, om han nu skulle följa samma böjelse, som han vid denna sakens beredande i bergsdeputation hyst, så skulle han alldeles vara emot all inrättning af järn-contoir. Men som han gerna nyttjar uplysningar, och tager emot rättelse i sina tankar, så vore han nu i den öfvertygelse, att en sådan inrättning ännu vore både god och oundvikelig, enär, enl. secreta utskåttets förslag, som dock i vissa mål gådt ifrån bergsdeputationens betänkande, missbruken förekommas, som hittills sig dervid insmygt. I den delen conformrade sig h. lectoren med h. probst. Kröger, och refererade sig uppå hvad h. probst, Sörström anfördt. Inrättningen är först och främst nödig, i anseende till våra bruksegares dependence af utlänningen, som ännu till $\frac{2}{3}$ continuerar; men icke allenast af utlänningen, utan ock af inländska förlagsmän, som äro utlänningens commissionairer. Detta leder sin uprinnelse ända från 1734, då sådana inländske commissionairer fingo frihet att göra banco-lån på exporter, och dermed sattes i styrka att följa cursen. Att undersöka orsakerna till detta, sattes, år 1743, en commission, som till slut födde af sig järn-contoires stadfästande. Men som dessa saker då skulle handteras under tysthet i secreta utskåttet, hittade förläggare, och förläggares commissionairer, och äfven myndige embetsmän på utväg-

ar, att få sin hand med i detta väcket; hvarföre och som wäxel-contoir äfven vid samma tid började formeras, och samme personer suto på bägge ställen i dispositionen; är icke underligt, att saken leddes till fördärfveliga missbruk. Bör nu ett orent foster icke utkastas, utan ansas; måste banco-fullmäktige bibehållas, oaktadt de framfarnas direction ogillas; så bilfver ock nödigt, att järn-contoir hädanefter continuerar, när det ställes på en sådan fot, att det tillika icke kan göra skada; till hvilken ända, secreta utskättets project torde vara vidtageligt, när det får undergå någon granskning, uppå de ställen, der det skiljer sig ifrån bergsdeputations betänkande. Rubbningen i den allmänna hushållningen blifver eljes för stor, och oförmögne bruksegare få ingen utväg inom riket till nödiga förlag.

Härvid erindrade h. öfverhåfpredikanten Grunerus, att quaestio an och quomodo i saken icke måtte blandas, utan den ene först och den andre sedan afgöras.

I anledning hvaraf, h. arkibiskopen och taleman väl anmärkte, att dessa quaestiones icke alltid kunna skiljas, emedan den ene merändels determineras af den andra; men så biföll ståndet dock, på gjord proposition, att quaestio an först skulle afgöras.

H. probst. Kröger uprepade å nyo sin tanka, att, då alle förmodel. villja samtycka, att bruken må hafva något understöd, vore frågan egentel., om ett till den ändan inrättadt järn-contoir skall till sin direction bero af en deras egen sammansättning, el. blifva ställdt under bergscollegium och stats-contoiret.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus: Att alle dylike sammansättningar i en fri regering icke kunna kallas skadelige, bevisa enke-cassorne, hvilkas nytta allmänt erkännes; men att det i god afsigt inrättade järncontoiret hittills missbrukats, är ovedersägeligt, och kan derutaf inhämtas, att järnet under den tid stiget i pris inom riket. Om sådant härflutet af contoires förvaltning, lemnas derhän; men att bruksegare må hafva tillgång till något understöd, blifver icke desto mindre nyttigt. Disposition af fonden hörer till quaestio quomodo. Afgifter dervid synas bruksidkare sjelfva böra betala, emedan de icke afsätta allt sitt järn till utlänningen; men dispositionen torde säkrast kunna updragas bergscollegium, emedan en egen direction kan dervid bruka mera egennyttas; men antingen fonden ställes i statscontoiret, el. banquen, vore lika mycket.

H. lector Antonsson biföll secreta utskåttets extract. protocolli, och kunde af h. commin. Chydenii memorial icke vinna annan öfvertygelse: Ty monopolium genom järncontoiret förekommes tillräckel. med de föreslagna författningarna; och långt ifrån att frihet i handel derigenom skulle hindras, befordras den värkel. Att visa angelägenheten deraf, behöfver man allenast gå till värkan af sidsta förordningen om cursens determinerande. Den kom ut vid den tiden, då järnet skulle säljas; hvarföre bruks-patronerne, som deretter skulle sälja, sedan de efter en högre curs råkat på järnet under tillverkningen, råka i förlägenhet, att antingen söka utländska förslag, el. sätta sig i skuld, om de så låna, el. ock nedlägga smidet. De behöfva således visserl. understöd af ett järn-contoir: och det blifver oundgängeligt, att bifalla quaestio an. Om afgiften erlægges af köpare, el. säljare, kommer väl på ett ut; men det förra är dock bättre, på det priset ej må högas inom riket. Och som, för många considerationer, förvaltningen under bergscollegium och statscontoiret sig icke passar; vore bäst, att simpliciter blifva vid secreta utskåttets förslag.

H. probst. Åhman anmärkte först, att denna saken, i sin beredning och utarbetning, mycket kringlöpt. I handels- och manufact.-deputation hade den först varet före, i anledning af en ständernes allmän-besvärspunct, som det blifvit remitterad, ang:de att fonden alldeles måtte uphöra. Sedermera har saken blifvet handterad i sammanträden imellan denna och bergs- samt bancodeputation, der man fått höra ventilation imellan bruks-societeten och borgerskapet, af hvilka de förre påstått, att fonden vore deras egendom; men de sednare, i anseende till d:r k:mt, som de för hvart skappund erlade, welat sig densamma tillägna. H. probsten har trodt, att ingendera delen haft full rätt till sina praetensioner, utan ansedt fonden såsom en rikets tillhörighet, samlad af hvar och en medborgare, som järn behöfver, och dertill contributorat. Att fördenskuld nu yttra sig i detta ämne, biföll h. probsten, hvar h. probsten Kröger redan tillstyrkt, att fonden, om den hädanefter skall continuera, må stå under bergs-collegii och statscontoirets förvaltning; varande sådant icke mera orimligt, än att den år 1747 bevilljade saltcontoirs-fonden nu inflyter i statscontoiret. Ett sådant försigtighetsmått lærer finnas oundvikeligt, när man besinnar, huru mäktigt järn-contoiret under sin egen direction opererat på cursen. Och ehuru järn-tillverkningen behöfves, att balancera våra många nödvändiga inporter; bör dock å andra sidan medgifvas, att den mästa spannemålsinporten åtgår till järn-värken, som draga mycket

folk till sig ifrån återbruket och andra näringar. För öfrigt, vore önskeligt, att icke collusion imellan köp- och säljare nu, till rikets skada, styrde järn-handelen.

H. probst. Kolmodin medgaf, att järn-contoiret hittills varet mera skadeligt än nyttigt; men fann betänkeligt, att nu alldeles uphäfva den inrättningen; ty bergsbruken, som honorera riket med de reelesta exporter, måste nödvändigt hållas vid magt. Dertill behöfves en fond, som bör förvaltas så, att bruksegare deraf hafva förmån, och icke blifva nödsakade se sig om, efter hvad förlag de kunna få, el. ock lägga neder sina värk. Utlänningen bör äfven derigenom hindras, att oskäl., och efter sitt behag, tvinga våra järnpris. Betydande considerationer kunna väl här emot anföras, och det anses icke utan grund för farligt, att lemna så stora cassor i privatorum händer: men så torde utvägar kunna påfinnas, att förekomma sådant missbruk. Förvaltningen af bergscollegium och statscontoiret är dertill mycket tjenlig. Och om järn-contoiret för öfrigt formeras, som secreta utskåttet föreslaget kan icke befaras, att järn-prisen genom dess förvällande skola upstegras; hvarföre dess bestånd, när det ställes på säker fot, nu blifver så mycket angelägnare, som större förlag till bruksdriften nu, än förr, behöfves.

Till följe af dessa discurser, gjorde h. arkebiskopen och taleman proposition, om järn-contoiresfonden skall vidare ega bestånd? Hvilket med enhälligt Ja besvarades.

§ 7. Uplästes secreta utskåttets protoc.utdrag, af d. 19 Martii,⁷⁹⁷ hvaruti gifves tillkänna det giftermål, som blifvet fastställt imellan Hans Kongl. Höghet, Kronprintsen, och kongl. danska printsessan, Sophia Magdalena, jämte hemställande, om icke till den härvid erforderl. bröllopgården samma grund må tagas, som till begrafnings- och kröningshjelpen 1751.

Samtel. ståndets ledamöter mottogo med underdånig fägnad denna under rättelsen: förmälände i synnerhet h. probsten Wijkman, sig på intet sätt hafva något att påminna vid sjelfva saken, öfver hvars beredning han i mindre secreta deputation sutet, utan önskade det höga paret af allt hjerta den högstas välsignelse. Hvad bevillningen angår, vore väl ock ingen tvifvel, att ju en hvar finnes dertill beredvillig, efter yttersta förmåga. Men som 1751 års bevillning, hvilken nu föreslås till grund, icke varet så noga

⁷⁹⁷ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 102.

jämkad, som vederbör, och passad efter undersåtarenas vilkor; var h. probstens tanka, att en sådan jämkning nu borde ske af bevillningsdeputation.

H. kyrkoherd. Linderot åter afstyrkte denna remissen, emedan, om bevillnings-deputation nu skulle afgifva sitt betänkande, torde mera upmärksamhet i stånden göras uppå summan, och dess fastställande finna motstånd. Bäst vore derföre, att nu låta detta gå förut, och simpliciter bifalla secreta utskåttet: kunnande sedermera proportioneringen lika fullt i akt tagas.

H. doctor Haussvolff föreslog, att statsdeputation kunde genomse 1751 års bevillning, och dervid göra den jämkning, som finnes nödig.

Imedlertid bifölls nu genast, uppå gifven proposition, sjelfva giftermålsafhandlingen.

§ 8. Företrädde en deputation ifrån höglofl. ridderskapet och adelen, som notificerade samma stånds glada bifall till bägge delarna af nyss omrörda sak: och att ridderskapet och adelen för sin del beslutat, det riksens ständer, uppå d. 3 nästkom. April. då detta höga giftermål vid kongl. håfvet eclateras, genom en deputation af 120 personer, anförd af h. landtmarskalken och de öfriga ståndens herrar talemän, måga hos Deras Kongl. Majjesteter, och Hans Kongl. Höghet, Kronprintsen, aflägga deras underdåniga lyckönskan.

§ 9. Företrädde 2:ne Kongl. Majj:ts kammarherrar, af hvilka h. baron Rid-darstolpe anmälte Hans Kongl. Majj:sts nådiga välbehag, att se deputerade af ståndet, d. 3 nästk. April., spisa på kongl. slåttet, emedan Hans Kongl. Majj:t, som alltid är presteståndet med kongel. ynnest bevågen, vill göra den dagen glad för sina undersåtare; hvaremot h. arkibiskopen och taleman, å ståndets vägnar, aflade underdånig tacksägelse.

§ 10. Ankommo deputerade ifrån hedervärda bondeståndet, som gåfvo tillkänna, att deras stånd med innerlig glädje emottaget underrättelsen, om Hans Kongl. Höghets, Kronprintsens, giftermål, samt aflemnade skriftel. ståndets tanka,⁷⁹⁸ ang:de bröllopsjärdens jämkning i bevillningsdeputation.

⁷⁹⁸ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, bondeståndets protokollsutdrag, nr 54.

§ 11. Äfven lät vällofl. borgare-ståndet, genom deputerade, kungöra, att det med mycket fågnad och lyckönskan bifallet, hvad secreta utskåttet i detta ämnet upgifvet och föreslaget.

§ 12. Sedan ståndet hört sig föreläsas bondeståndets nyss inlemnade⁷⁹⁹ yttrande, om bröllopsgårdens jämkning; och h. probst. Wijkman ytterligare förklarar sin mening, att icke movera quaestio an, om denna gården, utan allenast så laga, att denna afgift, som ingen redelig undersåtare eljes lærer vilja anse såsom någon tunga, må falla jämt på alla, och icke för mycket på den fattiga; hälst den, efter förslaget, i 3 år kommer att continuera; biföll ståndet, uppå gifven proposition, att till secreta utskåttet remitteras, angående jämkningen af bröllops-gården: äfvensom ock ståndet ingeck med riderskapet och adelen, ang:de deputation, d. 3 April.

Ståndets beslut, både om det ena och det andra, notificerades genast de öfriga respective stånden, genom 16 deputerade, bland hvilka h. biskop Mennander skulle föra ordet.

§ 13. Uplästes och bifölls handels- och manufact.-deputationss betänkande,⁸⁰⁰ ang:de fiskeri-fondens påstådda fordran af manufact.fonden.

§ 14. Uplästes och bifölls handels- och manufact.-deputations betänkande,⁸⁰¹ ang:de consulen Logies ersättning, för omkåstningar vid fredsnegotiationerna med en del af de africanska republikver.

§ 15. Uplästes s. deputations betänkande,⁸⁰² ang:de ryttmäst. Jacob Magnus Hallonqvists besvär; tillika med vällofl. borgarestånd:s protocollsutdrag, d. 27 Januar.⁸⁰³

H. profess. Amnell ville väl bifalla, hvad deputation för Hallonqvist föreslaget, allenast det kan stå tillsammans, med hvad allaredan i secreta utskåttet om honom förearet, så väl som med författningarna, om arméens pensions-cassa.

⁷⁹⁹ *inlemnada* i prot.

⁸⁰⁰ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 42.

⁸⁰¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 39.

⁸⁰² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 76.

⁸⁰³ Prästeståndets arkiv, vol. R 923, borgarståndets protokollsutdrag, nr 38.

H. probst. Haartman berättade, att s. deputation sett efter i riksdagstidningen, ang:de s. utskåttets åtgärd, och att den ej föreslaget något, som häremot vore stridande.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus ville låta bero vid bifall till betänkandet, men kunde icke med borgareståndet tillägga Hallonqvist tour ifrån 1752, emedan han, som sedan tiden icke tjent, icke borde préjudicera andra, som under tjenstgöring förvärfat sig lagliga meriter.

H. doctor Haussvolf anmärkte, utan att disputeras Hallonquist dess merit, att han dock icke vore förste upfinnaren af geschvinda skått, för hvilka belöning blifvet honom tillagd.

H. probst. Wijkman anförde väl, hurusom det icke varet Hallonqvists skuld, att han till tjenstgöring icke blifvet emplojerad; men så förenade sig dock ståndet slutel. om att bifalla deputations betänkande.

§ 16. Uplästes och till secreta utskåttet remitterades h. Joh. Werner Tranelfels memorial, ang:de ryttmästar. Hallonqvists kånst, att en menniska må kunna hålla sig uppe i vattnet.

Dock förmente h. kyrkoh. Linderot, att detta mål icke förtjente uptagas och remitteras.

§ 17. Uplästes secr. utskått:s protoc.utdrag, af d. 15 Novembr.,⁸⁰⁴ ang:de Hedemora stads ytterligare befrielse ifrån båtsmanshåll.

H. doctor Nordman recommenderade väl staden till denna förmån, emedan den efter sin svåra brandskada icke njutet någon brandstod; men som h. probst. Wijkman invände, att detta skulle lända staten till märkelig gravation, så wida båtsmän icke praesteras in natura, utan den förbindelsen uppfylles med penninge-afgift, lät ståndet saken wila, till närmare påtänkande.

§ 18. Företogs vidare saken, ang:de järn-contoiret, i det h. probst. Wijkman begärade ståndets decision, såsom i en del af quaestio an, antingen den nu fastställda fonden skall stå under bergcollegium och statscontoiret, el. under egen direction.

⁸⁰⁴ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 111.

H. superintendent. Körning: Innan denna fonden ställes under publique förvaltning, bör brukssocieteten deröfver höras, emedan den eljes torde anse afgiften, såsom en emot deras vilja den ålagd contribution.

H. probst. Sörström: Om brukspatronerne ställas i detta tvång, afsäga de sig säkert att hålla något järn-contoir, ty om de skola med ansökningar vända sig till 2:ne riks. collegier, uti allt, hvad de behöfva tillita denna fonden, och äfven i denna delen stå under den, såsom domstolar; hafva de ingen fördel, men väl depense, af hela inrättningen; hvilken deremot med säkerhet kan anförtros en egen direction, på de grunder, som secreta utskättet föreslaget, hälst den ene ledamoten derstädes håller tillräckelig controll på den andra.

H. probst. Kröger fann deremot besynnerligt, att brukspatronerne, så angelagne de äro om denna förmån, dock skola vägra, att taga emot densamma genom ordinarie embetsmän. Äro de tårftige om understöd, så tyckte h. probsten, det borde göra dem lika mycket, hvaräst de det fingo taga, allenast det stode dem tillhanda.

H. doct. Nordman och h. biskop Fortelius trodde, att reglorne för nya järn-contoiret först behöfde öfvervägas, innan något wist härom kunde fastställas; hvilket h. arkibiskopen och taleman äfven höll för rådeligast.

H. probst. Forssenius styrkte till, att icke röra quaestio quomodo, innan man får veta, huru stor behållningen nu är i gamla järn-contoiret.

H. probst. Åhman lät förmärka sin förundran deröfver, att bruksegare skola finna någon svårighet wid, att hålla sig till så säker förläggare, som statscontoiret.

H. probst. Wijkman instämde med h. probst. Kröger, och fann mera säkerhet för fonden under bergscollegium och statscontoiret, än om den af 4 private personer skulle disponeras. Controllen ligger deri, att statscontoiret icke skulle utbetala någon styfver, hvarå bergscollegium icke gifvet adsignation. Private interessen skulle hos en särskild direction kunna finna nog utvägar, att leda fonden ifrån sitt rätta ändamål, och då få för mycken styrka, att vara åkerbruket till förfång, som, deräst det förfallna finence-värket nu icke vore i så trängande behof, att igenom Bergslagens producter hjälpas, snarare, än bergshandteringen, borde med understöd och upmuntringar hågkommas.

Som nu, uppå gifven proposition, skiljagtighet häröfver hos ståndet förmärktes, och votering således blef oundvikelig; afgjordes, att de, som ville

ställa järn-contoairsfonden under kongl. bergscollegii förvaltning, och att kongl. statscontoiret skulle hafva penningarna om händer, skulle skrifva Ja, men de, som voro för egen särskild direction, skulle skrifva Nej.

Och utföll slutet så, att 21 Ja voro emot 26 Nej.

§ 19. Företogs åter brukspatron Lefebures supplique, om befrielse ifrån straff; hvarvid h. probst. Kröger nu förmälte, att ståndets förr genom vote-ring tagna beslut låge honom i vägen, att gå in i denna befrielse, utan ansåg h. probsten Lefebures straff, såsom en gång för alla, i detta ståndet afgjordt, hvilket, såsom, utom vattn och bröd, äfven innebärande, att han icke får vis-tas i Stockholm, kunde, åtminstone icke i den delen, för någon ohälsa skull sakna värkställighet.

H. kyrkoh. Linderot: Så anständigt det är för ständer, att bruka rättvisa, så väl kläder dem ock, att i rätten tid visa ädelmod. Att ståndet förr afgjordt om Lefebures straff, när frågan var, att det utsätta, kunde i h. kyrkoherdens tanka väl förenas med förskoning för straffet nu, då man ser förut, att man-nen, som flera gånger waret angripen af slag, icke skulle kunna dermed ut-härda. Som fördenskuld riks. ständer, utan att rygga sina beslut, kunna låta mildrande omständigheter hos sig gälla, att eftergifva värkställigheten af det ådömde straffet; så ville h. kyrkoherden nu nyttja sin rättighet dertill, och mot Lefebure visa en sådan mildhet.

Af samma tanka var äfven h. kyrkoherd. Ståhl.

H. probst. Haartman fann Lefebures memorial något besynnerligt, i det han föregifver, att, om han icke erhåller befrielse, skall secreter. Björling icke blifva i stånd, att, å dess vägnar, fullgöra sina förbindelser.

H. lector Kraftman: Sedan detta ämnet tillförene blifvet så mycket granskadt, både i justitiaedeputation, och af riks. ständers plena; och flere nye omständigheter nu deruti inlöpa, än man kunde hafva afseende på, då det sidst afgjordes; så tyckte h. lectoren, att det förra beslutet icke nu kunde mera hindra ståndet, att wisa medömkan med en man, som ständel. är expo-nerad för ett slag, hvaraf han redan waret rörd, än det äfven förut tagna be-slutet, att adsocierade skulle betala 63 t:r guld, waret i vägen, att nu mottaga tillbud af 40. Som fördenskuld riket icke är betjent, att Lefebure sätter lifvet till, under det han utstår sitt straff; bad h. lectoren, att ståndet af medlidande ville honom derföre förskona, och i stället pålägga honom 2 000 d. s:mts plikt till de fattiga.

H. profess. Amnell afstyrkte all ändring i ståndets beslut; men, som ad-gratiation nu sökes, wille h. professoren dertill icke vara obenägen, i afsende på de med Lefebure sig nu företeende omständigheter. Hade icke sjukdom hittills hindrat honom, att utstå straffet; så skulle h. professoren icke en gång hafva låtet en sådan lindrighetstanka hos sig finna rum. Men att han så länge hållets under fruktan och väntan, vore, i h. professorens tycke, för honom nog tillräckeligt straff.

H. comminist. Heurlin styrkte äfven till förskoning, och det icke blått ex capite misericordiae, utan ock prudentiae; emedan adcordets upfyllande, som secreter. Björling för honom ingådt, torde eljes vara osäkerhet underkastadt.

H. probst. Bolmstedt kunde icke finna sig i denna ändringen, emedan praejudicat torde derutaf vilja dragas vidsträktare, än man sig nu kan föreställa.

H. kyrkoherd. Heurlin förestälte, hurusom ingen ting kan hindra ståndet, att wisa nåd och mildhet, när anledning dertill gifves.

H. probst. Wijkman erindrade, att dock unanimitét är nödig, för att kunna gå ifrån ett redan fattat beslut: äfven som unanimitét gjorde, att afhandlingen för adsocierade gillades.

H. öfverhåfpredikant. Grunerus: Sedan saken nu kommet i en hel annan ställning, än den var, då riks. ständer dömde öfver adsocierades straff; så vore det ständer i alla måtto värdigt, att göra grace åt denna olyckeliga medborgaren.

H. probst. Wijkman: Jämte förbehåll af unanimitét, bör den delen af straffet icke härunder begripas, som rörer vistandet i Stockholm, emedan skälet dertill ännu subsisterar, att näml. han icke må hafva tillfälle, och frästelse, att till rikets skada använda sin gamla styrka i växel-operationer.

H. probst. Åhman, h. kyrkoh. Hernodius, och h. probst. Bolmstedt, protesterade äfven mot proposition i denna omständigheten; äfven som h. probst. Kröger icke wille hafva del i någon ändring af hvad förr i saken blifvet resolveradt.

Och som ståndet, för öfrigt, nu anhöll om proposition, till sakens afgörande; förklarade h. arkibiskopen och taleman sig, på ståndets egen begäran, den vilja göra, utan att det må anses, som ståndets förra beslut derigenom häfves. Ståndet tillspordes fördenskuld, och biföll, att brukspatron Lefebure befrias ifrån arrest och straff med vattn och bröd, under vilkor, att dess skuld

till kronan, enl. afhandlingen, fullbl. betalas, och att han till de fattiga erlägger 2 000 d. s:mt.

§ 20. Sedan h. arkibiskopen och taleman gifvet tillkänna, att antalet af deputerade, som d. 3 April. böra spisa på kongl. slåttet, voro 24, utnämdes nu dertill ledamöter af alla stift, hvilke äfven skulle till lyckönskningen upträda.

Eftermiddagen

§ 21. Justerades protocollet af d. 17 Mart., vid hvars 8 § nu gjordes den tillläggning i beslutet, ang:de personella krono-utskylderna, att presterskapets privilegier dervid må blifva orubbade.

§ 22. Fortfors med manufact.contoirets balance-mål, ifrån och med artikel. för Johan Georg Mildhan, till och med artik. för Abel Goutelle. Deputations utlåtande för hvad och en bifölls, med följande anmärkningar:

För Jacob Hongelin gaf h. probst. Wijkman tillkänna, att dess skuld redan blifvet betald.

För Anders Dahlmansson uplästes deputations särskilda betänkande;⁸⁰⁵ hvarvid h. probst. Wijkman både tviflade, om någon nyttjat den så mycket påkåstade handelsman Gottleben, till silkes införskrifvande, såsom ock om ändamålet vunnits med dessa och öfriga omkåstningar, för hvilka Dahlmansson säges hafva gådt i förskått. Hvad disconteringsförmånerna angår, biföll h. probsten wällofl. borgareståndet, som i påskriften förmäler, sig nu deröfver icke kunna sig utlåta: börande Dahlmansson häruti icke hafva större lått, än andre: äfven som h. probsten icke el. fann dess förklaring tillräckelig, hvad silkes-väfvaren Massa beträffar, emedan det varet hans eget fel, att han vidare nyttjat en arbetare, som en gång skämt bårt arbetet.

Uppå h. kyrkoh. Linderots och h. commin. Heurlins begäran, lades detta betänkande på bordet.

Wid artik. för Anders Engberg, uplästes och bifölls det särskilt för honom afgifna betänkande.⁸⁰⁶

⁸⁰⁵ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 52.

⁸⁰⁶ Prästeståndets arkiv, vol. R 933, nr 38.

Wid artik. för Goutelle, finnes det af deputation åberopade särskildta votum icke bifogadt; hvarföre och i fall det icke, till härnäst, kan komma till hands, wille ståndet då icke låta sig derigenom afhållas, att fatta sitt beslut.

§ 23. Företogs till afgörande s. deputations betänkande, ang:de actuarien Darelii besvär emot cancellisten Stare; hvarvid h. comministern Heurlin upläste följande ad protocollum:

Sedan högvördiga presteståndet låtet sig föreläsas riks. stånd:s s. deputations betänkande, ang:de actuar. Pehr Eman. Darelii besvär öfver Kongl. Maj:ts nådiga rescript, af d. 18 Jul. 1764, rörande actuarii-sysslan uti kongl. kammar-revision, den han till nu varande actuar., Georg Albr. Stahre, afträda måst; så har jag, under nogare granskning af denna sak, funnet:

1. Att, hvad angår, det Darelius, såsom deputation nu anförer, icke olofl., utan efter permission af kongl. kammar-revision, på generalens en chef requisition, samt i följe af Kongl. Maj:ts nådiga ordres, höstetiden år 1761, begifvet sig härifrån till Pommeren; så förefaller det mig obegripeligt, huru deputationen kunnat anförä sådant, då man allenast behagar jämföra det, å Darelii sida, åberopade⁸⁰⁷ kongl. brefvet, af d. 12 Januar. 1762, med tiden, då han härifrån värkel. afreste, uppå kongl. slått-cancelliets pass, af d. 5 Novembr. 1761.

Aldrig har han uti kongl. kammar-revision anmält, det han ärnade bårtresa, hvilket likväl kronans tienst och sjelfva billigheten fordrar, att hvar och en betjent gör, så snart han eger ordinarie syssla: icke eger han det minsta ord ifrån samma värk, till bevis deruppå, att han hade tillstånd, att fara utrikes: och icke eller kan han betjena sig af kongl. kammar-revisionens, vid riksdagens ingående, år 1760, honom gifna permission, att engagera sig i arbete vid s. deputation, der han ock nu, under denna riksdags fortgång, skaffat sig ett rum bland betjeningen: ty, så snart han, höstetiden år 1761, öfvergaf allt arbete der, och ej hade i commission, att resa annorstädes i deputationens ärende och tienst; så stod han strax under sin förra subordination, i anseende till kongl. kammar-revisionen; och var således ej berättigad, att vika det minsta steg ifrån staden, utan dess låf.

Lika beskaffadt är det med generalens en chef föregifna requisition och Kongl. Maj:ts ordres: ty, när Darelius, i Novembr. månad, afreste,

⁸⁰⁷ åberopada i prot.

så var ej den minsta bokstaf härom, hvarken af bem:te general, el. Kongl. Majj:t utfärdad el. påtänkt, utan visar kongl. brefvet, af d. 12 Januar., just tvärtom de skäl, som till Darelis försvar åberopas, att han då redan till Pommern utkommet: att generalen, först efter utkomsten, antaget honom uti tjenst vid commissariatet; och att för Darelis, som då mera började besinna, hvad han gjordt, efteråt skulle sökas något beskydd och promotorial hos Kongl. Majj:t, till bevarande af hans tour.

I anseende till detta allt, finner jag således, för min del, ovedersägeligt, att Darelis, hvarken på permission, requisition el. ordres, häri från utrest, utan i alla måtto olofl. afviket, och dervid öfvergifvet så väl sin tjenst och skyldigheter uti kongl. kammarrevisionen, som det tillfälle, han egdt, att i secreta deputationens tjenst vid förra riksdagen, förvärfva sig mera skickelighet och förtjenst; hvarföre han ock, efter min tanka, rättel. begripes under hvad så väl 1756 års förordning,⁸⁰⁸ som många andre förr utfärdade förordningar, ang:de afvikne personer och falliter, stadga, ända till den omständighet, som finnes omrörd uti Kongl. Majj:ts förordning, af d. 23 Aug. 1731,⁸⁰⁹ der orden så lyda: *att ingen sig dervid intränger, såsom falliter och de, som äro hemma på lejide*; med flera dylika; hvarföre ock oförgripel. synes, det Hans Kongl. Majj:t, som i nogesta måtton granskat detta mål, alldel. följt den lag, som tryggar och befäster den inbördes säkerheten undersåtare imellan.

2. Beträffande den så kallade krono-balancen, så finner jag, vid efterseende, att Darelis då varande förman, h. landshöfdingen och riddaren baron Sparre, såsom direction förande vid öfverkrigs-commissariatet i Pommeren, sjelf, uti ett bevis af d. 4 April 1764, namngifvet de till Darelis lemnade pengar för *upbörd*; ehuru han sedermera, d. 22 Maji samma år, sökt gifva det ett annat anseende, sedan Stahres underdåniga besvär hos Hans Kongl. Majj:t inkommet.

Har nu landshöfdingen, uti förstberörde sitt bevis, gifvet saken ett orätt namn; så är det ju ej något fel hos Stahre, att han, på en så hederlig mans auctoritet, gifvet saken samma namn, utan blir det allenast ett misstag af Stahre, hvartill han af h. landshöfdingens bevis anledning

⁸⁰⁸ Tryckt förordning 30 september 1756: *Kongl. Maj:ts Nådige Förordning, Huru förhållas skall med lönerne för the Ämbetsmän och Betjente, som rymt utur Riket, och på Leide hemkomma.*

⁸⁰⁹ Tryckt förordning 23 augusti 1731: *Kongl. Maj:ts nådige Förordning Hwarefter Riksdags-Fullmäktiges Wahlen för Städerna hädanefter skola inrättas.*

haft: men då jag närmare går i granskning af detta måls beskaffenhet, tyckes det tämmel. väl kunna tåla namn af *upbörd för kronans räkning*: ty h. landshöfdingen har ej gifvet dessa penningar till Darelius af dess egna medel, utan af kronans; icke till honom, såsom enskild commissiönair, utan såsom antagen betjent och actuarius vid värket, hvilken just omsorgen om vissa uphandlingar ålåg; och icke el. efter godtycko, det han kunnat göra och låta, utan på requisition, d. 30 Aug. 1763, af Darelius, i hvilket afseende Darelius äfven sjelf kallar det *förskått till uphandling af skrif-materialer och diverse utgifter vid commissariatet*; hvilket allt tydel. utmärker, både att uphandlingen skedde för kronans räkning, och att han gjorde den, såsom kronans embetsmann.

När nu det står fast, att de till Darelius lemnade 1857 d. 27 öre k:mt hafva alla de kännemärken, som en krono-upbörd, anförtrodd honom till vissa kronans behof; men han så illa dermed handlat, att han kårt derefter måste begifva sig utur Pommeren till Meklenburg, och derifrån söka lejd, uti Novemb. månad 1763; så följer ock deraf ostridigt, att han häftar för en krono-balance, hvarvid Kongl. Maj:ts nådiga rescripter, af d. 12 Januar. 1762, och Mart. 1764, tjena honom så mycket mindre till någon hjälpreda, som det förra angår ett blått bibehållande för honom af touren uti collegio, och det sednare utföll, innan bekant var, att han rymt från Pomeran och begärt lejd, och fördenskuld detta icke kunnat hos Hans Kongl. Maj:t i underdånighet erindras, förän vid actuarie-sysslans bårtgifvande.

I anledning af hvilket allt, jag icke annat kan finna, att hans avancement varet och är alldeles stridande emot 6 § af 1734 års kongl. kammar-collegii instruction,⁸¹⁰ som förmår, att *ingen upbördsman bör träda utur en beställning till den andra, innan han först gjordt behörig redo för sig*; utom det, att 1756 års kongl. förordning stadgar, det *ingen lön af den rynde får upbäras, utan att en del skall innestå, till dess dömdt blifver, honom och dess creditorer imellan, samt domaren sig utlåtet, om han, som ryndt, den innehållna halfva lönen njuta må, el. ej, och den andra hälften disponeras till den, som tjensten imedertid förrättar*; hvaraf klarl. synes, att densamme icke med lag och rätt får sin ägande syssla sjelf förvalta, mindre avanceras till någon värdigare och ansvarigare, så att, om ändring härutinnan göras skulle, vore det, att göra ny lag in casu, som bland fria undersåtare vore farligt; hvartill

⁸¹⁰ Tryckt instruktion 11 oktober 1734: *Kongl. maj:ts nådige Instruction, hwarrefter thesz och riksens Cammar-Collegium sig hafwer at rätta.*

kommer, att, sedan Darelius erhållet lejd, och eger följagtel. ej vistas i riket, utan skygd af en sådan förmån, är han tydel. derigenom försatt utur sina förra medborgel. förmåner, och kan således ej annorlunda anses, än såsom den der allenast eger interimis försvar, till att ej kunna antastas, så länge hans sak är odömd, så att, i fall domen i cessionsmålet faller honom emot, han då genast kan begifva sig utrikes, kunnandes imedlertid, om någon borgenär det äskar, hållas under bevakning.

Jag lemnar till högvärdiga ståndets mogna eftersinnande, hvad värkan det skulle medföra hos hela rikets betjening och embetsmannavärket, om vid alla tillfällen, då någon klagan sig yppar, vid tjänstebesättning, högvörd. ståndet skulle ändra kongl. rescripter på så svaga grunder, som Darelii klagan sig stödjer, hvilken, såsom häftande för krono-balance, och äfven mindre säker, i anseende till tvisten med dess särskilda borgenärer, icke kan bära namn af en ren, flitig och pålitelig tjänstemann; ty, om ändringar af en slik Kongl. Majj:ts åtgärd, hvilken, genom nådigt rescript, i värkställighet gådt, blifva för många och tidige, el. vid andra ärender fattade, än de högst trängande, då skälen äro klare och evidente; så gör det all betjening osäker, och rubbar den trygghet, som hvar och en eger i allmänna lagen, regerings-formen och Kongl. Majj:ts nådiga försäkran. Jag, för min del, måste bekänna, att höglofl. secreta deputation, vid detta ärendets öfvervägande, tyckes hafva gått för Darelius, såsom nu tillika betjent derstädes, längre, än acta och förordningarne gifva anledning, samt således tillägnat honom en förmån och rättighet, af hvilken han icke, genom sin tjent, mindre genom sitt afvikande, och aldraminst, under det han står på en så osäker fot uti dess cessions-ansökning, på något sätt sig berättigad gjordt; der likväl både lagen, rättvisan och billigheten äro, på actuar. Stahres sida, helt öfvertygel. talande, hvarföre jag ock är af den tankan, och mening, att med denna actuarie-syssla bör förblifva vid Kongl. Majj:ts ofvan högst åberopade nådiga rescript af d. 18 Jul. 1764. I öfrigt har 3:tio deputationen, på ett för Stahre ganska känbart sätt, anfördt, det han, å sin sida, dristat skrifwa uppenbar osanning, ang:de Darelii permission, m. m. och hvarföre deputationen ansedt sig hafva anledning, näpst för honom att föreslå; dock att vid en allvarsam åtvärning i kongl. kammar-revisionen bero måtte; men som, efter min öfvertygelse, och de solklara sköl, jag ofvan anfördt, Stahre skrifvet uppenbar sanning, hvad permissionen vidkommer, och har, till dess utlåtelse om upbörd, och krono-balancen, haft en så fullkoml. anledning af h. landshöfd. Sparres utgifna bevis, att alldrig någon förebräelse kan i den delen på honom

falla; så håller jag före, att deputationens anmärkning i dessa stycken, så om olämplig, alldel. bör utgå.

H. profess. Amnell fann icke så många meriter för Darelius, att Kongl. Maj:ts utslag, till Stahres förmån, derföre bör ändras, men ville dock icke, att den förres lycka skulle förloras, genom det den sednare hjälpes, utan trodde, att någon sådan utväg kunde påfinnas, hvarigenom de bägge blefvo belåtna.

H. probst. Haartman: Att Stahre har intet skäl, till att öfver Darelius sig besvära, kan tydel. å daga läggas. De förre är 4 års äldre tjenstgörande, än den sednare, hvilken ock honom i sysslan succederat. Icke eller har Darelius, såsom å Stahres sida vill föregifvas, stulet sig utur staden, el. lönl. afviket under sidsta riksdag. Ty, sedan han med kongl. kammar-revisions tillstånd blifvet antagen till notarius i då varande secreta deputation, och för den orsaken befriad ifrån tjenstgöring i kammar-revision under påstående riksdag; hade han, d. 6 Nov. 1761, erhållet deputationens skriftel. tillstånd, att resa bårt, och besöka sin sjuka moder, under hvilken tid Kongl. Maj:ts nådiga befallning, af d. 12 Jan. 1762, och generalen Ehrensvärds derå grundade requisition ankommet, om dess emploi vid krigs-commissariatet i Pommeren, hvarthän han sig då begifvet; kunnande således icke anses för rymmare, då han med deputations minne rest ur staden, hvartill han då icke behöfde begära permission af kammar-revision. Äfven så litet kan privat gäld beröfva honom dess tour. Han har vid arméen i Pommeren alldrig varet upbördsman; utan för den syssla han gjordt, erhållet hederligt intygande af öfverkrigs-commissariatet, som h. probsten nu upläste. Hvarföre och som Kongl. Maj:t icke betaget Darelius sin tour, utan fast mera honom den samma förbehållet, ehuru han vid det öfverklagade tillfället den måst cederat: han dessutan visat prof på ogemen flit i de arbeten han om händer haft; hvaremot för Stahre inge talande omständigheter sig förete, utan har han för mycken djerfhet; ty vore största skäl, att bifalla betänkandet, som tillägger Darelius uprättelse.

Proposition gjordes äfven öfver betänkandet; men som dertill svarades både Ja och Nej, deciderade votering, att det bifölls af 20 Ja, emot 14 Nej.

§ 24. Uplästes secreta utsk:s prot.utdrag, af d. 27 Februar.⁸¹¹ ang:de understöd för lieutenant. Sjöstedt, tillika med vällofl. borgare-ståndets deröfver gifna protoc:sutdrag af d. 8 Mart.

Och lades, uppå herrar probstarnes, Kolmodins och Bolmstedts begäran, denna sak på bordet.

§ 25. Uplästes och bifölls secreta deputations betänkande⁸¹² öfver majorens vid artilleriet, Reinhold Anrepps, besvär.

Ståndet åtskildes.

⁸¹¹ Prästeståndets arkiv, vol. R 930, nr 114.

⁸¹² Prästeståndets arkiv, vol. R 931, nr 74.

